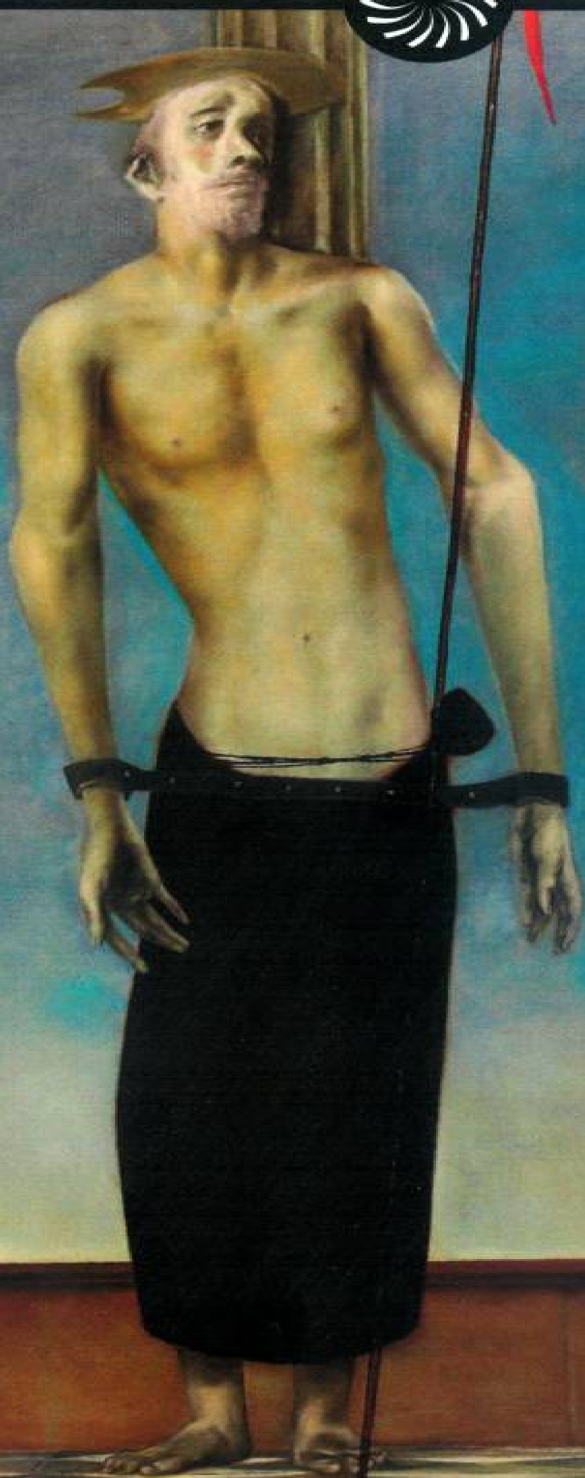
NICOLAE BREBAN

BUNAVESTIRE

NICOLAE BREBAN

BUNAVESTIRE

Prefață de Eugen Negrici
Cronologie şi referințe critice de Laura Pavel

București, 2011
Ediția a V-a, definitivă

Cuprins

CRONOLOGIE

1934 – Se naşte, în ziua de 1 februarie, la Baia Mare, Nicolae Breban, având în actele civile şi un al doilea prenume, Alexandru. Este fiul preotului greco-catolic Vasile Breban, din comuna maramureşeană Recea, pe atunci în judeţul Satu Mare. Avea şi rădăcini germane, prin mama sa, Olga Constanţa Esthera Breban, născută Böhmler, care provenea dintr-o familie de comercianţi emigraţi din Alsacia. Bunicul său pe linie paternă, Nicolae Breban, a fost protopop în comuna Cicârlău, de lângă Baia Mare, unde a zidit o catedrală şi a fondat şcoli româneşti. Un unchi şi, totodată, naşul său, canonicul Alexandru Breban, fusese senator al Partidului Naţional Ţărănesc.

1941 – Pleacă în refugiu, împreună cu familia sa, la Lugoj, după ce preotul Vasile Breban fusese arestat, în toamna anului 1940, în urma cedării Ardealului. Tatăl său va deveni apoi funcţionar în cadrul Diecezei Unite din Lugoj. În acest oraş îşi va începe viitorul scriitor studiile gimnaziale şi liceale.

1951–1953 – Este exmatriculat, din cauza originii sale sociale, din penultima clasă a Liceului „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. Absolvă, în 1952, Liceul „Oltea Doamna” din Oradea, la cursuri fără frecvenţă, după ce, între timp, fusese nevoit să se angajeze ca funcţionar în acest oraş. Vine în capitală cu intenţia de a se înscrie la Politehnică, dar se angajează, mai întâi, ca ucenic la fostele Uzine „23 August”,

unde, după ce lucrează la sudură şi strungărie, obține calificarea în meseria de strungar în fier.

1953–1954 – Se înscrie la Facultatea de Filosofie, „măsluind actele”, după cum va mărturisi în volumul *Confesiuni violente*, fiind dat afară după şase luni. La insistențele tatălui său, se înscrie din nou, în anul următor, la Facultatea de Filosofie, dar se îmbolnăveşte de reumatism poliarticular acut şi este silit să-şi întrerupă studiile. Urmează o şcoală de şoferi profesionişti şi lucrează apoi la garajul Ministerului de Finanțe, ca gestionar de piese auto.

1955–1956 – Devine student la secția germană a Facultății de Filologie din Cluj, pe care o abandonează după un an. Are o tentativă, eşuată, de a urma dreptul.

1957 – Îşi face debutul literar cu schița *Doamna din vis* în revista *Viața studențească* (nr. 5, din mai).

1958–1960 – Se va instrui mai mult în afara mediului universitar din acea epocă, rămânând, prin excelență, un autodidact. „Acei ani au fost ani de lectură”, declara scriitorul în *Confesiuni violente*. „Eram mult mai liber decât colegii mei de generație, care erau înregimentați în acele abatoare care se chemau universități staliniste”. Frecventează o perioadă cenaclul de pe lângă revista *Tânărul scriitor*, condus de Florin Mugur. Decisivă pentru formația sa intelectuală va fi însă prietenia care îl va lega de Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu şi Matei Călinescu, un adevărat nucleu al generației ’60, care îşi propusese să dinamiteze falsele valori, promovate de realismul socialist, prin impunerea criteriului estetic.

1961 – Publică schițe şi nuvele în revistele *Gazeta literară (Hoțul, Tinerețe, Vichentie, Buzuilă), Luceafărul (Noapte albă, Uimitor, foarte uimitor)* şi în *Scrisul bănățean (Roşcovana),* remarcându-se deja în mediile literare.

1962 – Tatăl său, care între timp devenise preot în Parohia Mărțişor din Bucureşti, moare într-un accident de motocicletă, survenit într-o pădure de lângă Baia Mare.

1962–1964 – Publică noi schițe şi fragmente de roman în *Gazeta literară, Luceafărul, Orizont* şi *Viața românească.* Nichita Stănescu va scrie elogios despre nuvela *Copilăria lui Herbert*, apărută în *Gazeta literară*, nr. 42, din 15 octombrie 1964, un nucleu al romanului *În absența stăpânilor*. Îşi va retrage, însă, din editură, un volum de proză scurtă, cu care ar fi trebuit să debuteze în colecția „Luceafărul”.

1965 – Debutează editorial cu romanul *Francisca.* Fragmente din roman fuseseră publicate în revistele *Orizont*, nr. 2, şi, cu titlul *O vizita neobişnuită*, în *Viața românească,* nr. 5. Primit elogios de critica literară, romanul este distins cu Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române. Revista *Viața românească* (nr. 2, februarie 1966) îi consacră o masă rotundă, cu participarea criticilor Matei Călinescu, Valeriu Cristea, Horia Bratu, Nicolae Manolescu, Paul Georgescu şi Şerban Cioculescu.

1966 – La Editura pentru Literatură apare romanul *În absența stăpânilor*, alcătuit din trei secvențe narative: *Bătrâni, Femei, Copii (Oglinzile carnivore).* Romanul a fost scris la Lugoj şi Sinaia, între anii 1964–1966. Un fragment de roman apăruse tradus cu titlul *L'enfance d'Herbert,* în *Revue roumaine*, nr. 3.

1967 – Apare ediția a II-a, revăzută, a romanului *Francisca*, prozatorul fiind apreciat drept „unul dintre cei mai importanți romancieri ai noştri de după al Doilea Război Mondial” (I. Negoițescu).

1968 – În acest „an al romanului”, cum a fost decretat de critică, publică *Animale bolnave*, despre care s-a scris foarte mult, încă din primele săptămâni după apariție. I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor din România. Îşi manifestă deschis, alături de alți scriitori şi oameni de cultură, adeziunea față de politica PCR, după discursul lui Ceauşescu în urma invaziei din Cehoslovacia. Ascensiunea sa socială este corelată cu această luare de poziție, fiind numit redactor-şef adjunct al revistei *România literară*, începând cu nr. 5, din 7 noiembrie. La Adunarea Generală din 14–16

noiembrie este ales în Biroul Uniunii Scriitorilor. Apar versiuni ale romanului *Francisca* în bulgară (traducere de Ivan Krstev-Vlah, Sofia, Editura Profizdet) şi în maghiară (traducere de Huszár Sándor, Bucureşti, Irodalom Könyvkiádó).

1969 – Publică ediția a II-a a romanului *Animale bolnave.* Semnează scenariul filmului artistic *Răutăciosul adolescent,* în regia lui Gheorghe Vitanidis. La Congresul al X-lea al PCR, din 6–12 august, este ales membru supleant al Comitetului Central. Apare o versiune în limba rusă a romanului *Francisca* (traducere de Jurij Koževnikov, Moscova, Editura Progress). Începând cu nr. 20, din 14 mai 1970, devine redactor-şef al revistei *România literară.* Apare la Editura Vaga din Vilnius *Franciska*, în traducerea lui Juozas Vaisnoras.

1971 – La Editura Cartea Românească este publicată ediția a III-a a romanului *Francisca.* Apare la Editura Liesma din Riga *Franciska*, traducere în letonă de Janis Bunduls. Are loc premiera filmului artistic *Printre colinele verzi* (scenariul şi regia de Nicolae Breban), o ecranizare a romanului *Animale bolnave.* Filmul nu este agreat de către oficialitățile comuniste, fiind inclus însă în selecția oficială a Festivalului Internațional de la Cannes. Prezent la Paris cu acest prilej, scriitorul este şocat de „tezele” din iulie, prin care Ceauşescu declanşase, după model maoist, aşa-zisa revoluție culturală. Dezavuând public politica regimului din România, prin interviuri acordate presei occidentale, scriitorul îşi anunță, în semn de protest, demisia din funcția de redactor-şef al *României literare.* Iată cum consemnează această frondă Dumitru Țepeneag în jurnalul său, *Un român la Paris:* „22 septembrie 1971. În sfârşit, *Le Monde* a publicat şi articolul despre Breban: «Craignant un retour au dogmatisme, le rédacteur en chef de la revue *La Roumanie littéraire* donne sa démission» […]. 23 septembrie 1971. Ştirea despre demisia lui Breban a fost reluată de mai multe ziare franceze, engleze, germane. Breban se simte foarte mândru.”

1972 – În ziua de 16 februarie are loc şedinţa comună a comitetului organizaţiei de partid şi a biroului Uniunii Scriitorilor, în care este incriminat faptul că Breban „şi-a prelungit şederea în străinătate, fără să aibă dezlegare la plecarea din ţară decât pentru o perioadă limitată” şi se propune excluderea sa din biroul Uniunii, din rândurile membrilor supleanţi ai CC al PCR, ca şi din rândurile membrilor de partid. În aceeaşi zi, în şedinţa de lucru a CC al PCR, aceste propuneri sunt însuşite şi supuse spre aprobare plenarei Comitetului Central. Întors în ţară în luna aprilie, după o călătorie prelungită în Franţa şi R.F. Germania, refuzând însă să se autoexileze, scriitorul va deveni indezirabil pentru autorităţile comuniste. Este marginalizat, scos din manualele şcolare, supravegheat şi împiedicat să mai călătorească în străinătate timp de câţiva ani, deşi obţinuse şi cetăţenia germană. Înfruntând aceste condiţii potrivnice, el se va consacra, în exclusivitate, scrisului, „singurul meu răspuns posibil, firesc, deşi paradoxal pentru unii”, aşa cum va mărturisi după aceea.

1973 – La Editura Cartea Românească apare romanul *Îngerul de gips,* primit cu o „tăcere totală şi o indiferenţă aparentă”, cum va declara, mai târziu, autorul. Început şi abandonat în 1969, romanul a fost scris în decurs de patru luni, de la începutul lui iunie până în septembrie. Deşi este supus, în presa literară, unor critici tendenţios manipulate de propaganda de partid, acesta va fi socotit, ulterior, „cel mai puternic şi complex roman al scriitorului” (Alex. Ştefanescu). La Editura Kriterion este publicată versiunea germană a romanului *Animale bolnave (Kranke Tiere),* în traducerea lui Georg Scherg.

1975 – Apare o versiune în limba suedeză a romanului *În absenţa stăpânilor (Ebbi-en kvinna med karaktär*), la René Coeckelberghs Vorlag, traducerea fiind semnată de Barbro Andersson.

1977 – După mai multe amânări şi tracasări din cauza cenzurii comuniste, care făcuse aproape 2 000 de observaţii

critice şi de natură ideologică, refuzat, pe rând, de Editurile Cartea Românească şi Eminescu, la Editura Junimea din Iaşi apare, cu o postfaţă a autorului, romanul *Bunavestire*. Scris între anii 1972–1974, acest „roman excepţional”, cum va fi caracterizat de Nicolae Manolescu, „scris cu vervă, sarcastic, grotesc, stilistic inepuizabil şi original”, este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. După apariţie, romanul este incriminat vehement în cadrul plenarei CC al PCR din 28–29 iunie.

1981 – După câţiva ani de tăcere, apare, la Editura Cartea Românească, romanul *Don Juan*, scris în cea mai mare parte, după mărturisirea autorului, în 1976.

1981–1982 – Într-un moment de cumpănă, scrie la Paris piesele de teatru *Culoarul cu şoareci* şi *Bătrâna doamnă şi fluturele*, înţelese ca „diversiuni de existenţă” ale romancierului. Cele două piese vor fi prezentate, după 1989, la Radio Bucureşti, în cadrul teatrului radiofonic; cea dintâi va fi pusă în scenă, în 1993, la Iaşi, iar cea de-a doua, în 1999, la Ploieşti.

1983 – Apare, la Editura Flammarion din Paris, romanul *En l’absence des maîtres (În absenţa stăpânilor*), în traducerea lui Virgil Tănase.

1984 – La Editura Cartea Românească apare romanul *Drumul la zid,* subintitulat „poem epic”. În *Almanahul „Viaţa românească”* publică prima versiune a piesei *Bătrâna doamnă şi fluturele* (care va fi reluată în *Contemporanul-Ideea europeană,* nr. 1, din 7 ianuarie 1994).

1985 – Publică, tot la Flammarion, versiunea franceză a romanului *Bunavestire (L’Annonciation*), în traducerea Dorinei Radu şi a lui Marcel Péju.

1986–1989 – Fără să se exileze definitiv, locuieşte mai mult timp în reşedinţa sa din Paris, alături de soţia sa, Cristina, psiholog şi librar în domeniul cărţii de artă. Încercările sale de a constitui, împreună cu Dumitru Ţepeneag, *Uniunea Scriitorilor Români din exil* eşuează, fiind privite cu suspiciune.

1990 – Revine în țară în luna martie. Este numit de ministrul culturii, Andrei Pleşu, director al revistei *Contemporanul-Ideea europeană,* a cărei nouă serie este lansată în 20 aprilie. Aşa cum se afirmă în articolul-program al primului număr, revista îşi propune, în primul rând, promovarea „criteriilor valorii după o jumătate de secol de ură contravalorii”; în nr. 6, din 25 mai, publică piesa *Culoarul cu şoareci.*

1991 – Publică, la Editura Fundației Culturale Române, romanul de sertar intitulat *Pânda şi seducție.* Scris în 1976 şi socotit de autor o „aşchie din trunchiul numit *Bunavestire”,* romanul avusese, inițial, titlul *Gogo, o farsă.*

1992 – La Editura Dacia din Cluj apare volumul de versuri *Elegii parisiene*, scris între anii 1986-1987. Editura Canova din Iaşi publică ediția a III-a a romanului *Animale bolnave.*

1993 – În 10 ianuarie are loc, pe scena Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iaşi, premiera piesei în trei acte *Culoarul cu şoareci*, în regia lui Ovidiu Lazăr. Versiunea franceză a romanului *Don Juan* apare la Flammarion, în traducerea lui Marcel Péju şi Daniel Pujol.

1994 – Un an fast pentru scriitor, în decursul căruia va publica mai multe cărți: *O utopie tangibilă. Convorbiri cu Nicolae Breban.* Alcătuit încă din 1986 de prozatorul şi publicistul Ovidiu Pecican, volumul scos în colecția „Akademos” a Editurii Didactice şi Pedagogice reuneşte pagini de interviuri, anchete, mărturisiri, structurate tematic, oferindu-ne, astfel, un Breban „par lui-même”; *Confesiuni violente. Dialoguri cu Constantin Iftime,* la Editura Du Style, o carte ce se vrea „de apărare, dar şi de acuză a intelectualității române după al doilea război”. Momentul de vârf îl constituie însă apariția, tot la Editura Du Style, a trilogiei romaneşti *Amfitrion* (vol. I, *Demonii mărunți*; vol. II, *Procuratorii*; vol. III, *Alberto).* Pentru noul său roman, prozatorul este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România şi Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. La Editura Albatros apare ediția a II-a a romanului *Bunavestire.*

1996 – Apare ediția a II-a a romanului *În absența stăpânilor* la Editurile Allfa şi Paideia din Bucureşti. La Editura Fundației Culturale Române este publicată ediția integrală a romanului *Don Juan.*

1997 – Editura Polirom din Iaşi lansează, în colecția „Plural”, volumul *Riscul în cultură,* care cuprinde eseuri, articole polemice şi profesiuni de credință publicate, începând din 1990, în cea mai mare parte în revista *Contemporanul-Ideea europeană.* Scrisul lui Nicolae Breban se revendică, şi de această dată, de la maeştrii săi spirituali: Dostoievski, Nietzsche şi Thomas Mann. În colecția „Biblioteca pentru toți” a Editurii Minerva apare, în două volume, o nouă ediție a romanului *Îngerul de gips,* textul fiind revăzut de autor, care semnează şi o prefață intitulată *Lupta cu îngerul.* Apare volumul de eseuri politice *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*, la Editura Nord-Est din Iaşi, prefațat de Ovidiu Pecican. În 24 octombrie, scriitorul este ales membru corespondent al Academiei Române.

1998 – În Biblioteca revistei *Viața românească* apare un volum de *Teatru,* în care sunt înglobate cele două piese ale sale publicate anterior în reviste. La Editura Gramar, în colecția „100+1 capodopere ale romanului românesc”, apare o nouă ediție din *Bunavestire*, cu o prefață de Nicolae Manolescu. Un nou roman, intitulat *Ziua şi noaptea*, apare la Editura Allfa, fiind primul volum al unei proiectate tetralogii.

1999 – În 8 octombrie are loc, pe scena Teatrului „Toma Caragiu” din Ploieşti, premiera piesei *Bătrâna doamnă şi fluturele,* în regia lui Lucian Sabados.

2000 – Este reeditat volumul *Spiritul românesc în fața unei dictaturi* la Editura Allfa. Publică în *Contemporanul-Ideea europeană*, nr. 26-29, din iulie, o nouă piesă de teatru intitulată *Ursul şi ştiuca.* Editura Gramar scoate în colecția „100+1 capodopere ale romanului românesc” o nouă ediție din *Animale bolnave.* I se decernează Premiul „Opera omnia” al Uniunii Scriitorilor.

2001 – O anchetă literară inițiată de revista *Observator cultural* (nr. 45–46, din 3–15 ianuarie) plasează *Bunavestire* între primele zece romane româneşti ale secolului XX. Este ales vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din România. La Editura Dacia din Cluj apare volumul de portrete literare şi polemici intitulat *Stricte amintiri literare,* care reuneşte editorialele scrise între anii 1998-2000 în revista *Contemporanul-Ideea europeană.* La sfârşitul anului, tot Editura Dacia publică masivul roman *Voința de putere,* cel de-al doilea volum din tetralogia *Ziua şi noaptea.*

2002 – La Editura Paralela 45 apare ediția a IV-a a romanului *Bunavestire,* cu un argument al autorului, prefață *(Nicolae Breban şi realul ca radical fantast)* de Laura Pavel.

2003 – Apare la Editura Junimea din Iaşi ediția a III-a a romanului *Don Juan*. La Editura Polirom publică primul volum de memorii, intitulat *Sensul vieții.*

2004 – La Editura Fundației Culturale Ideea Europeană apare volumul *aniversar Nicolae Breban '70,* alcătuit de Aura Christi. Antologia cuprinde evocări şi texte critice, precum şi confesiuni aparținând scriitorului septuagenar. La aceeaşi editură este publicat volumul *Fr. Nietzsche. Maxime comentate,* consacrat unuia dintre filosofii preferați ai prozatorului. Apărute anterior în serial în revista *Contemporanul-Ideea europeană*, cele aproximativ o sută de fragmente nietzscheene adnotate au fost traduse din germană de către comentator. La Editura Polirom vede lumina tiparului cel de-al doilea volum de memorii *Sensul vieții*, precum şi o nouă ediție din romanul *Animale bolnave*, în colecția „Fiction Ltd". În acelaşi an, la Editura Publicațiilor pentru Străinătate apare romanul *Puterea nevăzuta*, al treilea volum din tetralogia *Ziua şi noaptea*.

2005 – La Editura Ideea Europeană este publicată ediția a III-a a volumului de eseuri *Spiritul românesc în fața unei dictaturi.*

2006 – Se stinge din viață mama scriitorului. La Editura Ideea Europeană apar: *Puterea nevăzută*, ediția a II-a, *Elegii*

parisiene, ediția a II-a, cu ilustrații de Albrecht Dürer, *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*, ediția a IV-a, eseul *Vinovați fără vină* şi *Elegii duineze* de Rainer Maria Rilke, în traducerea lui Nicolae Breban. La Editura Polirom publică *Sensul vieții (Memorii III).*

2007 – La Editura Polirom din Iaşi vede lumina tiparului volumul *Sensul vieții (Memorii IV).* La Editura Ideea Europeană apare, în colecția „Ediții definitive", volumul de publicistică *Riscul în cultură.* Apare la Editura Art, în colecția „Ficțiune şi artilerie", romanul *Jiquidi*, ultimul volum din tetralogia *Ziua şi noaptea*, cu o prefață de Alex Ştefanescu.

Volumul deschide seria de autor Nicolae Breban, ilustrată cu lucrări ale pictorului Vladimir M. Zamfirescu.

2008 – Publică la Editura Polirom volumul de nuvele intitulat *Orfeu în infern.* La aceeaşi editură apare ediția a III-a (cartonată) a romanului *Îngerul de gips.* Editura Ideea Europeană scoate o nouă ediție, de lux, a volumului *Elegii duineze* de Rainer Maria Rilke, traducere din limba germană de Nicolae Breban.

2009 – În 14 ianuarie este ales membru titular al Academiei Române. Apare la Editura EuroPress & Ideea Europeană volumul de eseuri *Trădarea criticii*, iar la Editura Polirom, în colecția „Ego-Grafii", volumul de memorialistică *Profeții despre prezent. Elogiul morții.* La Editura Ideea Europeană este publicată o nouă ediție a romanului *Drumul la zid.*

2010 – La Editura ErcPress, în colecția „Cartea de acasă", apare o nouă ediție a romanului *Francisca.* Este lansată cartea sa de pamflete, în format digital, *Aventurierii politicii româneşti*, în cadrul librăriei virtuale CorectBooks.

PREFAȚĂ

LITERATURA MIZELOR MARI

În peisajul literaturii române, cu numeroşi scriitori de nişă, atenți, prea atenți la mişcările imprevizibile ale modei şi la cerințele pieței, preocupați doar de efectul imediat al cărților lor, Nicolae Breban e o prezență stingheritoare. El se arată a fi un călăreț singuratic cu ochii ațintiți la himera marii literaturi.

Breban aparține speciei rarisime a celor care înfruntă, transfigurați de o nobilă sminteală, ridicolul şi neîncrederea, în numele unui ideal artistic inconfundabil: acela de a pătrunde în tărâmul necunoscut al ființei.

Despre însemnătatea şi splendoarea unui asemenea ideal artistic s-a exprimat Milan Kundera în eseul *Moştenirea discreditată a lui Cervantes*, o replică târzie la celebrele conferințe ale lui Husserl despre criza umanității europene.

Criza s-ar fi datorat, spunea Husserl, caracterului unilateral şi limitativ al ştiințelor europene care, de la Galilei şi Descartes încoace, au redus lumea la un simplu obiect de cunoaştere şi explorare tehnică şi ştiințifică, uitând de concretul vieții şi de ființa omului. Milan Kundera îşi îngăduie să observe că fondatorul epocii moderne nu e numai Descartes, ci şi Cervantes, şi că prin acesta a luat naştere o

mare artă europeană, cea a romanului, care chiar asta a făcut: a explorat ființa uitată a omului, a dezvăluit viața secretă a sentimentelor, ponderea iraționalului în deciziile umane, rolul miturilor care ne călăuzesc din adâncuri.

Ceea ce a fost neglijat de filosofia şi ştiința europeană a fost pus în lumină în cele patru secole de roman.

După Kundera, singura menire a unui roman din categoria aceasta care contează cu adevărat este să descopere ceea ce numai un roman poate să descopere – adică partea necunoscută a existentului. Dacă nu o face, îşi pierde rațiunea de a fi. Istoria acestei specii echivalează cu însăşi succesiunea descoperirilor de acest fel.

În consecință, romanul cu miză mare se va opune lumii în care binele şi răul sunt clar discernabile. El ne va face să înțelegem lumea ca ambiguitate, va întoarce spatele adevărului absolut şi va dovedi că, în anumite condiții, toate categoriile existențiale îşi pot schimba semnul şi că singura certitudine este înțelepciunea incertitudinii.

Se înțelege că spiritul unui asemenea roman care afirmă relativitatea şi ambiguitatea omenescului este incompatibil cu viziunea unui regim totalitar (sau a ideologiilor întemeiate pe un singur adevăr). De fapt, el se opune oricăror reducții, oricăror simplificări, inclusiv ale acelora sesizabile în societatea globalizantă care, prin mijloacele ei de informare, răspândeşte în lume spiritul comun, uniformizează şi clişeizează viața.

Nu ştiu dacă Milan Kundera are în întregime dreptate şi dacă tipul de romancier (şi de roman) despre care scrie cu admirație ar fi unicul de care are nevoie civilizația noastră. Ceea ce pot spune fără teama de a greşi este că primul nume care îți vine în minte citind pledoaria lui Kundera este Nicolae Breban. Poate singurul.

Nicolae Breban ilustrează cu strălucire specia încă săracă la noi a prozei de introspecție şi analiză. Şi numai un spirit obtuz ar putea ignora progresul în cunoaşterea omului pe

care îl relevă romanele lui în raport cu cele interbelice de aceeaşi factură şi cu cele contemporane.

Interesant este că această preocupare persistentă a lui Breban pentru relevarea complexităţii fiinţei umane este evidentă chiar de la debut, produs în momente nu tocmai favorabile unui asemenea demers.

Ignorând recomandarea oficială de a se ocupa, laolaltă cu toţi intelectualii, numai de problemele necontenit „majore” ale societăţii, Nicolae Breban va face, pentru prima oară în chip consecvent, loc în romanul postbelic introspecţiei, adesea blamate de critica inchizitorială a anilor ’50 ca tentaţie ruşinoasă şi regretabilă a scriitorului. Prozele sale vor urma traseul de la tipic la excepţional.

Francisca (1965) era, în bună măsură, încă un roman realist din descendenţa prozei lui Slavici. Regula primei cărţi care adăposteşte în crisalidă evoluţiile ulterioare se confirmă.

Încă de pe atunci Breban găsea satisfacţii şi căi îmbietoare de coborâre spre abisurile sufleteşti în analiza vieţii cuplurilor.

Nu atât cuplurile formate din indivizi de forţe psihice egale ori întemeiate pe un anumit soi de afecţiune şi complinire par să-l seducă pe prozator, ci, aşa cum va dovedi şi în celelalte romane, acelea care presupun raporturi de dominare şi de forţă.

Erau în această primă carte, ca şi în celelalte, metamorfoze de neacceptat altădată în romanul canonic. În împrejurările terifiante ale tranziţiei la comunism, un preot (precum preotul Mănescu) putea să-şi descopere o energie care să-l preschimbe într-un cinic şi vajnic întreprinzător. Calificat într-o altă meserie şi ajutat de transformările socialiste, Cupşa, dintr-un ţăran transilvan, era în măsură să devină, prin tipica trezire (sechelă a realismului socialist), omul conştient de forţa lui teribilă (derivată din forţa clasei muncitoare), un posibil conducător discreţionar.

E la mijloc o evoluție imprevizibilă şi o cădere stridentă din rigorile balzacianismului sau toate aceste trăsături existau, dar erau mascate de convenientele vechii lumi? În orice caz, asemenea convertiri rapide, trezirile neverosimile, spectaculoase, țâşnirea unor energii stihiale care schimbă destine şi identități reprezentau o viziune pe atunci temerară asupra omului ca ființă imposibil de prins în vreo regulă, de nestăpânit, de nesupravegheat. Se anunța, astfel, predilecția romancierului pentru personajul supradotat care e fascinat de putere sau care începe să simtă beția ei, adică, de fapt, voluptatea înrobirii celorlalți, a nimicirii celor nevolnici.

În secvența intitulată *Femei*, din cel de-al doilea roman al lui Breban, *În absența stăpânilor* (1966), voluntarismul şi luciditatea nefirească fac din tânăra E.B. (foarte apropiată temperamental de Francisca) un *alter ego* al autorului, şi el purtat spre o țintă misterioasă de propria – monstruoasă – energie. Disprețuindu-şi fără limite familia, E.B. e hotărâtă să-şi provoace, în replică, o iubire pentru a scăpa de aceea a logodnicului livrat ei de mamă. Ea este gata să se pedepsească prin moarte pentru inconsecvență şi ambiguitate în sentimente, pentru înfrângerea caracterului ei tare de către o forță care o depăşeşte mereu. Intre voința de dominare a propriilor sentimente şi a propriului destin şi neputința de a ține piept cotropitoarelor chemări senzuale şi forței hegemonice a partenerilor se naşte un conflict puternic. El are, aici, măreție tragică.

În secvența *Copii* (sau *Oglinzile carnivore*), Breban se ocupă de momentul descoperirii (sub forma unei curioase devorări în imaginație) de către un copil hipersensibil, de o mare complexitate psihică (aparent neverosimilă), pe numele lui Herbert, a existentului, cu toate nebănuitele şi necruțătoarele lui aspecte (erotismul, spaimele necunoscutului, plictisul etc.). E vorba de un individ excepțional – în devenire –, dintre aceia preferați de Breban, imposibil de încadrat şi de stăpânit, un viitor zeu nemilos, teribil, necruțător, care se supune de pe acum unor probe de voință şi temeritate. Vârsta „copilăriei

fericite” la care se declară asemenea aspre virtuți nu contează câtă vreme scriitorul crede în paradoxul ființei umane, pe care nimeni, niciodată, nu o poate controla.

Toate cele trei nuvele care alcătuiesc secvențele cărții *În absența stăpânilor* par a fi studii de caz, fişe de psihologie a vârstelor, pregătind mari compoziții romaneşti.

Animale bolnave (1968) este un punct de hotar în creația lui Nicolae Breban. Îndoindu-se de posibilitatea unor clasificări – de orice natură – în aria umanului, autorul anunță părăsirea acestei convenții romaneşti. Dacă luăm în considerare interesul pe care îl arată acum pentru singular şi psihologic, modelul nu poate fi decât Dostoievski. Ucigaşul Miloia este un exaltat bântuit de tulburările unei credințe nefireşti, abulicul Paul Sucuturdean, trăind numai cu închipuirea, e un dinainte învins, un amnezic, un molatic cu suflet femeiesc, Mateiaş e un simplu plutonier, dar dintr-o „specie ciudată”, Krinitzki e predicator, dar unul mai curând atins de fatalism. Personajele sunt, în majoritate, nişte obsedați şi paranoici aflați într-o neîntreruptă stare de criză. Deşi sclavii nătângi ai unor impulsuri obscure, sufletul lor mai poartă un strop de lumină. Umanitatea acestor personaje continuă să ființeze şi un semn că ea există este chiar tentativa de a se opune fatalității destinului lor, o tentativă care îi va şi distruge.

Trecând imperturbabil peste hotarele cunoscute ale tipurilor de discurs narativ, ignorând regulile stilistice de echilibru şi proporție, ca şi distincțiile autor-narator, narator-personaj, autor-personaj, Breban debordează eseistic pe zeci de pagini. El e un scriitor făcut din excese şi trebuie luat ca atare. În fond, marile mize ale cărții sunt atinse: zone conflictuale noi, câteva personaje („animalele bolnave”) de o complexitate surprinzătoare într-o literatură abia ieşită din dogmatism, o coborâre adâncă – facilitată de abilul pretext al investigării de către miliție a unor asasinate – în psihologia suferinței şi a crimei (de altfel, inexistente pentru „foruri”).

Ne rămân în memorie câteva personaje. Uriaşul Krinitzki – pentru care religia există pentru a-i modera instinctele, impulsivitatea şi sentimentul propriei forțe telurice de care se teme – devine cea mai interesantă figură a cărții, pentru că misticismul lui nu exclude luciditatea şi precizia acțiunilor – o combinație, ca să spunem aşa, dostoievskiană. De altfel, toate aceste „animale bolnave" (cu excepția lui Miloia, care, iresponsabil fiind, e un făptuitor oarecare) sunt, fără voie, şi complici ai crimelor, fapt care contribuie la generalizarea, tot în spiritul prozatorului rus, a vinovăției.

Consider o performanță pe măsura celei a lui Faulkner faptul că autorul a reuşit să facă loc unei problematici subtile şi unor personaje cu psihologie abisală, fără să facă rabat de la regulile nu uşoare ale romanului polițist, regizându-i acestuia o desfăşurare electrizantă. Toate psihologiile oferă necontenite revelații, nimic nu rămâne într-o formulă stabilă, chipurile îşi schimbă brusc trăsăturile, luminate, pe neaşteptate, ca în Dostoievski, de o frază bizară. Cititorul nu trebuie să afle vreodată că, în fond, se modifică astfel doar reprezentările lui despre înfățişarea morală a eroilor.

Romanul *Îngerul de gips* (1973) confirmă, în modul cel mai limpede cu putință, capacitatea lui Breban de a revela partea ascunsă a psihicului omenesc, de a aduce la suprafață tenebrele sufletului mascate de automatisme sau de comportamente cotidiene normale. Universitarul Minda, un nume în specialitatea sa, medic cu o reputație ireproşabilă, sporeşte galeria eroilor cu evoluții greu de prevăzut, motivate sau am zice că mai ales nemotivate de presiunea societății, de condiționările mediului şi ale timpului. Aceste personaje brebaniene se metamorfozează, suportă o mutație, cum pare a vrea să sugereze autorul, sau îşi pierd subit puterea de disimulare, cum vrem să credem noi, împinşi de logică şi de obişnuințele gândirii artistice balzaciene.

Seriosul, impecabilul doctor Minda, care are, pe lângă alte multe calități, şi norocul să fie iubit şi admirat de doctorița

Ludmila Ogrin – fiinţă frumoasă şi inteligentă –, descoperă uluit că e atras irezistibil de o femeie vulgară, primitivă, opusă în totul distinsei sale logodnice. El este fascinat de durdulia Mia Fabian (cunoscută la o consultaţie), deşi o detestă pentru trivialitatea pe care o degajă toată fiinţa ei.

Cititorul asistă uimit la lenta declasare a respectabilului doctor Minda, care începe să o caute şi să o viziteze la ore târzii pe Mia şi îşi pierde ceasuri nesfârşite, din timpul altădată dedicat studiului, spre a-i câştiga graţiile. Ajunge să fie bătut şi umilit de amantul gelos al nimfetei, îşi neglijează logodnica şi, până la urmă, o pierde. Şi pentru ca sentimentul ratării să-i cuprindă în totalitate spiritul şi experienţa umilirii să fie dusă până la ultimele consecinţe, o pierde şi pe Mia Fabian (moartă de o pneumonie neîngrijită corect), după ce aceasta, în sfârşit, îl acceptase ca amant.

Eşecul şi, în genere, actele personajului nu au o cauză precisă, iar „vulgara" Mia Fabian este doar agentul coroziv care a făcut să se fisureze platoşa omului cu ţinută ireproşabilă, exemplu de echilibru printre colegi. Este oare la mijloc acea fascinaţie a zonelor joase ale omenescului, acea chemare a hăurilor şi mlaştinilor vieţii pe care orice spirit înalt o simte, pentru că orice spirit înalt e un animal sinucigaş, cu tentaţia adâncurilor şi a căderii? Sau ne e mai uşor să recurgem la cealaltă explicaţie – cea de ordin psihanalitic? Căci, din analiza infinitezimală (iniţiată pe zeci de pagini de prozator) a gesturilor eroului şi a trecutului său, rezultă că sub masca echilibratului conferenţiar universitar zace un imatur, un adolescent întârziat, cu faptele juneţii neconsumate. Prin spărtura provocată de această experienţă a înjosirii e gata să ţâşnească sentimentul regăsirii libertăţii ca voluptate a iresponsabilităţii asumate.

Momentul Mia Fabian este cel al maturizării eroului, al renunţării la masca superiorităţii sale întemeiate pe ignorarea de sine: el a avut curajul ca, prin înjosire (din nou Dostoievski) şi prin bălăcirea în apele murdare ale vieţii, să-şi cunoască slăbiciunile şi voluptatea trăirii autentice.

*

Apariția romanului *Bunavestire* (1977) anunță o cristalizare a raporturilor lui Nicolae Breban cu opera sa, cu cititorii şi cu el însuşi. Cartea face dovada faptului că prozatorul este preocupat de respectarea unui singur principiu: nepăsarea (dacă nu cumva antipatia) față de tot ceea ce, de regulă, ține de luciditatea critică a creatorului, de adecvare, de respectarea legilor realismului mecanic. Scriitorul are acum o încredere nemărginită (nu de puține ori clamată) în puterea lui de a convinge, de a crea un univers al lui, cu personajele lui, personaje care să-i răspundă la orice fel de comenzi, oricât de capricioase ar fi ele.

În epocă, nu puțini critici, partizani ai verosimilului, ai consecvenței şi logicii narative şi caracteriale, au încercat să atragă atenția asupra faptului că e sortită eşecului încercarea hazardată a lui Breban de a crea o literatură unde orice conduită firească, deci previzibilă, a unui individ trebuie evitată. Socotindu-l pe Breban drept un „romancier cu program”, Ov. S. Crohmălniceanu considera că „urmărirea cu încăpățânare a programului fixat dinainte are în cărțile lui şi efecte dezastruoase”. N. Breban îşi propunea, într-adevăr, să facă o „literatură a ambiguității” comportamentelor umane şi ni se pare că, la drept vorbind, era chiar legitim să o facă, atâta vreme cât ani întregi li s-a cerut scriitorilor să ilustreze ideologii literare de tip maniheist, din care se iveau numai îngeri şi numai demoni.

Un orgoliu nemăsurat – şi îndreptățit, am zice astăzi – l-a împins pe Breban să creadă că poate făptui, cu talentul pe care îl are, orice şi că poate da mişcărilor sufleteşti celor mai bizare cu putință ale eroilor o justificare convingătoare. El respinge orice logică narativă, dând, mereu şi mereu, numai soluții contradictorii acesteia. Un anumit soi de schematism tipologic s-ar fi putut naşte astfel. Dar scenele groteşti de o forță uluitoare, sarcasmul colosal, plenitudinea senzitivă şi

credibilitatea unor atitudini şi a unor părţi de destin reuşesc să ne facă să-l ignorăm. Să luăm exemplul personajului central.

În prima jumătate a romanului se conturează treptat figura jenantă, greţoasă a merceologului Grobei din Caransebeş, funcţionar corect, naiv, ridicol, fără ambiţii sociale, dornic, cu sinceritate stânjenitoare, să devină o persoană cultivată şi să se instruiască. Ei bine, chiar dezagreabilul personaj şi nu altcineva (cineva din roiul de bărbaţi de bună condiţie care o curtează în concediu la Sinaia) o cucereşte pe superba Lelia Crăiniceanu, fiinţă ce părea intangibilă şi ar fi trebuit, dacă logica relaţiilor sociale ar funcţiona la Breban, să rămână pentru un asemenea individ nesărat (e vorba de Grobei) doar un vis romantic de vacanţă.

În loc să-şi savureze victoria, merceologul se obstinează să se logodească după tot dichisul provincial şi, cu mari stăruinţe, obţine ceea ce doreşte de la familia fetei, cum va obţine mereu ceea ce îşi planifică funcţionăreşte. Fără a da semne de însufleţire erotică, Grobei o va vizita periodic pe logodnică la Alba (când vine în interes de serviciu). În timp ce fata îşi continuă relaţia cu „neoficialul”, cu „trăpaşul” ei sublim (Mişu Cârstea), legiuitul Grobei, „mic-burghezul”, conversează cu familia şi, prin intermediul viitoarei soacre, ia contact cu textul unor scrisori redactate de fratele ei, Mihai Farca, fiind frisonat de cinismul şi radicalismul lor nietzschean. Revelaţia e întărită de o femeie, Petronela, cu care, în secret, începe să întreţină un cult al dispărutului Farca, deşi individul o molestase, umilind-o timp îndelungat.

Are loc acum o nouă schimbare brutală de unghi narativ: asistăm la părăsirea tuturor obişnuinţelor şi la ruperea tuturor legăturilor sociale (fireşte, şi a logodnei) de până atunci ale eroului. E o schimbare la faţă asemănătoare străluminării de pe drumul Damascului sau, mă rog, oricărui moment analog din scenariul mistic universal. Grobei preia rolul de biograf al lui Farca şi se consacră cu fervoare unui soi de cult al acestuia. Exemplul transfiguratului merceolog

va crea o întreagă rețea de discipoli şi adoratori în jurul noului cult. Divinitatea venerată acum de tot soiul de intelectuali de vază deveniți zelatori – ratatul, declasatul student Mihai Farca – creşte nemăsurat în imaginația lor setoasă de mit, pentru că toți au nevoie şi sunt în căutare – crede scriitorul – de stăpâni. Iar personajul adorat postum îşi dovedise magnetismul, virtuțile dominatoare şi o seducătoare bestialitate asezonată cu mărețe fraze nietzscheene.

Când Grobei – care exercită, la rândul lui, o fascinație bizară asupra unor inşi nu lipsiți de finețe intelectuală (doctorul Boris Sidorovici, de pildă) – este implorat să devină liderul acestei asociații mistico-fantasmagorice, el face din nou o mişcare neverosimilă. Refuză puterea aceasta pământească şi dizolvă noua biserică, consacrându-se rolului de simplu biograf al lui Farca.

Câțiva critici din vechile generații şi unii prozatori speriați de concurența scrisului brebanian au „demascat", într-un limbaj ce păruse definitiv abandonat, nietzscheanismul şi mizantropia absolută ale autorului. Interpretarea romanului a luat, în anul apariției sindicatului liber (SLOMR) şi a mişcării Goma, o turnură politică. Discuțiile au ieşit din zona esteticului, unde ar fi meritat să rămână, întrucât cartea ridică numeroase probleme teoretice interesante.

Culturnicii regimului aveau însă motive să se alarmeze. Cu sau fără voie, punându-şi narațiunea să alerge în zigzag spre a-şi ilustra teoria „ambiguității integrale", Breban intrase în zona tabu a problematicii puterii. Ultima suceală a narațiunii aruncase cartea în cu totul alt câmp de semnificații decât cel în care se găsea până atunci. Ea dădea la iveală, acum, elemente de psihologie a maselor, schița felul cum se iveşte, din nimic, cultul unui conducător, dezvăluia slăbiciunile ființei omeneşti care fac necesară şi de nestăvilit naşterea mitului (Salvatorului). Nevoia de stăpân şi vocația supunerii (care vin din preistorie şi din spaimele întunericului din

grotă), folosite inteligent, pot fanatiza mulțimile aflate în căutarea eroului salvator.

Cu datele unui orăşel de provincie, Breban ilustra la scară restrânsă teoria puterii. El demonstra – cu ajutorul figurii unui ins submediocru, suficient şi anost (precum Grobei), devenit obiect de adorare (odată cu sursa „învățăturii” lui, declasatul Farca amintit mai înainte) – că, în anumite condiții, colectivitățile umane pot face conducători (cum s-a întâmplat mereu în regimurile totalitare şi cum se întâmpla chiar atunci, în acei ani, în România) din personaje cenuşii, groteşti. Luând această turnură, romanul devenise o parabolă politică şi o uriaşă, atroce satiră la adresa omului şi a pretențiilor ridicole de glorificare a măreției lui. El a trebuit să suporte consecințele alertării post-festum a autorităților, cărora le venise greu să aresteze manuscrisul şi să oprească apariția cărții. Autorul, fost membru supleant, pentru o vreme, al CC al PCR, scriitor cu dublă cetățenie şi cu importanți sprijinitori sus-puşi în aparatul de partid, era greu de oprit şi imposibil de manevrat.

Pe lângă extraordinarele calități, romanul oferea câteva „puncte slabe”, pe care criticii cu misiuni speciale le puteau exploata, regimului fiindu-i mai utilă, în acea etapă a lui, o deturnare a obiecțiilor politice în planul esteticului (a mai făcut-o şi cu „netalentatul”, „mediocrul” Paul Goma). După nivelul complicității cu regimul, au trezit rezerve sau au fost „combătute” şi „condamnate”: pierderea pe parcurs şi a acelei minime distanțe necesare față de opiniile personajelor (cu o urmare ce părea doar supărătoare: generalizarea stilului *kitsch*), evoluția incredibilă a eroilor (în spiritul teoriei ambiguității psihologice integrale şi programate), câteva scene ce par copiate din *Omul fără calități* de Musil, câteva alunecări filozofarde, antiumanismul. Ar fi fost mai onest ca toți aceşti comentatori ai cărții, în loc să minimalizeze perfid performanța ei estetică sau, şi mai grav, să incrimineze viziunea antiumanistă, să caute unghiuri benefice de abordare şi o interpretare salvatoare. De pildă, una care să

evoce apăsat componenta ludică a romanului ori caracterul de experiment autoscopic al textului.

Relațiile neîntrerupt schimbătoare ale naratorului cu personajul de care se ocupă (Grobei), cu povestea pe care o spune şi cu autorul ce se află în spatele lui sunt de o excepțională complexitate ludică. Am arătat că despre coerența psihologică a personajelor (obligatorie în romanul realist) şi despre consecvența actelor lor nici că mai putea fi vorba. Însă Breban mai trece cu nonşalanță un prag, dizolvând distanța, păstrată cu sfințenie în romanul tradițional, dintre discursul autorului şi al eroilor, adoptând, ca într-un joc cu măşti, inflexiunile discursului lor şi, cu o seriozitate bine mimată, chiar simțirea şi gândirea lor. Jocul acesta capătă infinite nuanțe şi are consecințe nebănuite în plan stilistic. Complicitatea autorului cu personajul său – asumată şi bine controlată de la început – grobeizează textul, sporind ambiguitatea fundamentală a narațiunii. Ambiguitatea e de altfel prezentă până la ultima celulă a enunțului, obligându-ne să regândim concepția noastră despre stil.

Breban oferea toate datele pentru deschiderea unei analogii cu Nichita Stănescu: aceeaşi îndrăzneală în a ignora problema credibilității, a posibilității ființării unui fapt artistic, aceeaşi indiferență față de ceea ce s-ar putea numi bunul-simț al cititorului. Prozatorul îşi asuma rolul de Dumnezeu al personajelor şi al întâmplărilor pe care, sub ochii noştri din ce în ce mai mirați, le modelează cum vrea, comunicându-ne dinainte ce vrea.

Voieşte să ne arate că ființa omenească este caracterizată prin ambiguitate psihică integrală – un semn discret spre îngerii ziditori şi, iată, apar două romane *(Bunavestire* şi *Don Juan)* spre a adeveri gândul divin. Fiindcă se plictiseşte să urmărească pe hârtie (azi am zice pe monitor) un ins care începe să-i pară previzibil, îl modifică radical şi, la un nou semn, îl face să se mişte altfel şi în alt ritm, împreună cu

celelalte marionete din scena care şi ea poate fi schimbată. Dacă i se năzare că ar merita să încerce să se prefacă ignorant în legătură cu istoria pe care tocmai o provoacă, preia şi rolul povestitorului necreditabil. Sau, şi mai interesant, îşi mimează, preț de pagini întregi, personajele şi conduitele lor verbale, le imită vocile şi inflexiunile acestora, le tratează, de sus, cu superbie şi înaltă comprehensiune ori le distruge cu sarcasm nemăsurat, nimicindu-se astfel pe sine, cu surâsul avizat al nemuritorilor.

Satisfacție îi dă însă mai cu seamă marele joc al provocării, al testării omului ca făptură supremă a lui Dumnezeu, ca produs al concurenței Celuilalt. Cu o demonică desfătare, urzeşte întâmplări şi scene în aşa fel montate încât să-i determine pe protagoniştii lor să-şi dezvăluie nimicnicia. Îi ispiteşte, le întinde curse pentru a vedea cât de uşor le poate fi stârnită oamenilor mândria deşartă, câtă nevoie au ei de fantasme şi cât de repede cedează fascinației puterii pământeşti, pierzându-şi dreapta judecată, demnitatea, integritatea şi libertatea. Un test despre care autorul ştie, cu cinică siguranță, că numai Iov l-a trecut, dacă l-a trecut cu adevărat, şi dacă nu e încă o poveste iudaică înălțătoare, întremătoare, de spus la vremuri de restrişte.

*

Retipărirea de către *Jurnalul Național* a romanului *Bunavestire* este o inițiativă îndrăzneață.

Bunavestire este un punct de hotar în evoluția romanului românesc. A spulberat fundamentele realismului tradițional întrucât a produs dovada că romanul poate ființa şi fără preceptele constrângătoare ale verosimilului, fără respectul paralizant pentru determinări, cauzalități şi motivații socio-psihologice. Prin ignorarea regulilor scriiturii romaneşti şi prin anularea distincțiilor autor-narator, narator-personaj, autor-personaj, *Bunavestire* reprezintă şi o revoluție în plan stilistic. Dovedind că omul e o ființă imprevizibilă, integral

ambiguă şi de necuprins în statistici, formule şi tipologii, Nicolae Breban şi-a demonstrat totala lui incompatibilitate cu regimul comunist şi, de altfel, cu orice regim care slobozeşte în lume acele „termite ale reducției” de care vorbea Kundera.

Eugen NEGRICI

Argument

La mai bine de un sfert de secol de la apariția „primei” *Bunevestiri* (mai 1977) – ne aflăm acum la o nouă ediție şi, cum la scurtă vreme după apariție, în Plenara CC din 28 iunie a aceluiaşi an, cartea a fost violent atacată, fapt unic în cei 50 de ani de comunism românesc, la un asemenea nivel, de fostul nostru coleg Titus Popovici, membru CC, iar în cuvântul său de încheiere, Ceauşescu se declara la rându-i împotriva apariției cărții – atacuri larg răspândite atunci în presa de partid şi culturală –, iată, publicăm în ediția de față acest „cuvânt”[1] al lui T.P. din amintita plenară. Nu, nu o facem ca să ne răzbunăm – cum să te răzbuni pe un mort?! — şi nici ca să aducem un problematic adaos de susținere a cărții, *Bunavestire* nu are nevoie de aşa ceva! Publicăm acest „atac” pentru a reaminti unor colegi uituci – uituci cu bună ştiință unii! – luptele noastre literar-politice şi, mai ales, pentru tinerii literați – ca şi pentru toți tinerii României! – ca un fapt nu numai de istorie literară, dar şi de istorie recentă, pur şi simplu.

La prima ediție, cea incriminată de plenara CC şi de întreaga presă românească, a trebuit, la cererea lui Cornel Burtică, secretar al CE, să scriu o postfață; astfel, numai astfel, a fost posibilă apariția unui manuscris ce avea în jur de 2 000 de observații ale cenzurii, refuzat de două edituri (Cartea Românească şi Eminescu) şi care zăcea de trei ani. (De altfel, în atacul lui T. Popovici este vizat însuşi Burtică ce

avea, nu peste multă vreme, să fie demis din postul său şi exclus din CC). Ca urmare „firească” a neostalinismului reinstalat de Ceauşescu, romanul a fost aspru criticat – uneori injuriat! – în întreaga presă literară, cu excepția *României literare* ce a publicat cronica pozitivă a lui Nicolae Manolescu, lucru ce i-a atras criticului o interdicție de a publica de câteva luni.

Încă o dată, reamintim aceste lucruri nu din dorința de a ne răfui cu unii colegi – care, parțial, şi-au făcut *mea culpa,* chiar dacă numai între patru ochi! – şi nici cu Timpul! Romanul a „câştigat” o audiență extraordinară, cum se întâmplă în regimurile totalitare, dacă nu reuşesc – şi nu reuşesc niciodată! – să sugrume perfect mişcările, actele şi gândurile rezistenței şi e citit azi, se pare, de multe generații. Iar autorul e bucuros nu numai de faptul că el a apărut atunci, dar mai ales că, datorită acestui lucru, Breban nu a fost silit să-şi părăsească definitiv matricea sa natală şi de limbă, România, aşa cum intenționa în mod ferm şi aşa cum au făcut-o, în acei ani şi după, nu puțini colegi ai săi, de elită. „Dosarul” romanului *Bunavestire* îi va ajuta însă pe contemporani şi pe urmaşii noştri „să înțeleagă” mai bine ce „s-a întâmplat”; mai bine, mai convingător, mai „concret” decât prin fraze, studii sau chiar „jurnale intime”, un asemenea „act”, un atac la cel mai înalt nivel – şi care în vremea adevăratului stalinism ar fi avut cu siguranță urmări administrative şi polițieneşti! –, un atac îndreptat nu numai împotriva autorului, ideologiei sale şi a textului apărut dar şi, cum se vede din „cuvântul tovarăşului Popovici”, împotriva lui Goma, Negoițescu, Manolescu, a *României literare,* chiar şi împotriva Iaşiului, a animației ce a domnit acolo în zilele lansării cărții, ca şi împotriva revistei *Convorbiri literare* ce a publicat un interviu cu subsemnatul. De fapt, Comitetul Central, ca şi întreaga suprastructură politică şi ideologică a momentului, recunoaşte implicit prin această acuză largă, nominală, a unor nume de prim rang ale literaturii, ca şi ale unor reviste importante, creatoare de opinie nu numai

literară, eşecul lor penibil în afirmarea „unei literaturi a clasei muncitoare” şi care „să servească noului regim”, cum o clamează, chiar în acest atac, cu insolenţa oportunistului versat, „procurorul” ideologic şi purtătorul de cuvânt, T.P., şi aceasta la mai bine de un sfert de secol de la instalarea brutală a regimului!

Nu, în ceea ce mă priveşte, eu nu privesc înapoi cu mânie! Vina e complexă, amestecată – a fost şi vina istoriei! —, responsabilităţile sunt şi difuze – unii activişti, politici sau literari, au făcut, pe sub mână, şi lucruri pozitive! —, dar tirania, statul totalitar şi brutal (în prima perioadă, în prima dictatură, dejistă), ca şi cel viclean şi, cu alte arme, apoi, nu mai puţin dăunător bazelor biologice şi valorice ale naţiunii acesteia, acestea au fost reale, teribil de reale! Şi realitatea de azi, precară, confuză, dezamăgitoare, vine din acea „realitate” de ieri; şi nu printr-un pretins neocomunism ci, pur şi simplu, prin acele răni, ruine ale mentalităţii, sau boli ce au apărut pe un „fond” mai vechi, bizantin: de aici, poate, greutatea şi tergiversarea, „ezitarea însănătoşirii”, a „normalizării”. Ezitarea „acceptării” lucide, integrale, calme a trecutului de către noi, cei ce l-am trăit, ca şi ignorarea lui de către tineri! Dar, în deceniul ce a trecut de la Revoluţie, noi folosim trecutul ori ca o spadă contra unor adversari sau grupuri adverse, ori ca o mantie ce trebuie să ne acopere decent – uneori chiar glorios! – propria noastră trecută pasivitate… pentru a nu spune mai mult!…

Nu, în ce mă priveşte, în deceniul care a trecut, m-am „mărginit” să revin în ţară şi să mă bucur împreună cu cei ce nu se lasă înşelaţi sau cotropiţi de erorile sau mâniile momentului, de noua libertate şi de noua istorie a României, publicând cărţi, neimplicându-mă direct în luptele politice, nu pentru că scriitorul nu trebuie să vegheze uneori, mai ales în momentele de criză, asupra sorţii naţiunii şi asupra celor cărora le sunt încredinţate treburile publice, ci pentru ca mă temeam, tocmai, de starea de confuzie violentă şi de falsele perspective ce apar după o prăbuşire socială colosală! Dar, o

recunosc, eram şi „curios” de „noile jocuri” oportunistice – din lumea literară, dar şi politică! –, am fost captat, ca un „cronicar moral şi psihologic”, de uriaşul spectacol pe care-l oferă o națiune ce iese din amorțirea unei dictaturi şi încearcă să-şi regăsească tradiția şi reflexele fundamentale. Şi, am conchis, cum am declarat-o public în câteva rânduri, ca, în ciuda unor crime, multor erori, imposturi agresive, neruşinate, ca şi demisii penibile sau vocații trădate, prietenii surpate sau false inamiciții şi alianțe, România nu are dreptul de a renunța la speranță! Că această criză prelungită pe care o trăim e un moment al istoriei româneşti ce-şi poate schimba, aproape peste noapte, toate semnele negative în unele pozitive, cum ni s-a mai întâmplat de câteva ori, în dramatica şi splendida noastră istorie. Dar această schimbare nu poate veni decât de la noi şi prin noi înşine, în primul rând! Să fim aşa cum am mai fost, în condiții şi mai vitrege, sub turci, ruşi, sau unguri, calmi, încrezători unii într-alții şi în viitorul nostru şi al țării şi, mai ales, să nu ne îndoim de victorie. De altfel, am afirmat-o şi în aprilie ’90, când m-am întors definitiv în țară: nu-mi este teamă că nu vom învinge; mi-este teamă de o victorie de a doua mână!

Dar… Dumnezeul părinților şi bunilor noştri poate, de astă dată, ne va sta în preajmă şi ne va ajuta în lucrarea noastră, aceea de „a fi” încă o dată, în plenitudinea geniului şi a speranțelor pe care ei toți şi le-au pus, şi pe care şi le pun cei tineri şi foarte tineri, în noi!

Nicolae BREBAN
Aprilie 2002

BUNAVESTIRE

Mariei

Notă asupra ediției

Prima ediție a romanului *Bunavestire* a apărut la editura Junimea din Iaşi, în anul 1977. Textul de față, revăzut, apare sub îngrijirea autorului şi reprezintă ediția definitivă a romanului.

PARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL I

25 decembrie 1972

1

Zăpada se topea, scurgându-se în rigole. Soarele ardea vesel, aerul era nemişcat şi centrul staţiunii forfotea de lume: vilegiaturişti sau funcţionari, vânzători, profesori, ce mergeau la masă, în pauza de prânz. Era puţin trecut de ora unu, unu şi şapte sau şi treisprezece, spaţiul acela al cadranului încă liniştitor, neutru. Grobei se afla şi el printre cei ce flanau prin centru, trecând de pe un trotuar pe altul. Purta o scurtă dintr-un material indecis, 50 la sută, sau 40 la sută lână („Schurwolle") şi restul, un amestec sintetic, pantaloni uzaţi, bine întreţinuţi, călcaţi de el însuşi în aceeaşi dimineaţă, pantofi cu talpă de crep gălbui, pantofi care fuseseră eleganţi odată şi mai erau încă şi acum, o cămaşă albă, superbă. De gât avea agăţat cu un şiret de mătase, subţire şi foarte rezistent, tranzistorul. Soarele încălzea însă întreg pământul cu atâta tembelă generozitate, încât Grobei nu asculta deloc sunetele pe care le emitea cutia de plastic, sută la sută (el pronunţa acest: „sută-la-sută" cu un fel de mândrie, cum ai spune: e un jucător sau un bărbat sau o afacere sută-la-

sută!), dar cineva în el probabil că asculta acel însufleţit program de muzică populară, căci altfel, cu siguranţă, ar fi întors butonul care tăia curentul, butonul care era totodată şi potenţiometru.

Ajunse până în dreptul cazinoului, fu ispitit să meargă până la pompa de benzină, dar se răzgândi. Se răzgândi şi se întoarse, se afla încă pe aleea parcului, când o zări.

Tocmai era preocupat cu programul pe care urma să şi-l facă pe ziua în curs, când o zări stând pe o bancă, plictisită, cu profilul ei fin întors spre el. La unul dintre cinematografe juca un film care îl tenta, una dintre acele tentaţii lâncede care pot ascunde o surpriză. După ce se scula, în jur de cinci, cinci şi jumătate, în loc să stea să citească cum făcuse ieri, ia stai, la ce oră erau spectacolele? Cinci şi un sfert, opt fără un sfert, putea să meargă la opt? Şi masa de seară? Era ceva ce nu putea suporta, să dea peste cap masa de la cantină, un eveniment pentru oricine, cu atât mai mult pentru el. Nu pentru că ar fi fost dotat cu o sensibilitate ieşită din comun sau cu un simţ de observaţie fantastic (nu, nu, era departe de a crede astfel de copilării despre el însuşi!), ci pentru simplul motiv că... deci la cinci şi un sfert, va citi după plimbarea de seară, după ce va fi ascultat radiojurnalul. Ea întoarse capul chiar în clipa când el trecu prin dreptul ei. Afurisit! Nu-i văzuse decât profilul, un profil distins, îngheţat, cu nasul drept, fruntea îngustă, buzele subţiri. Merita să se întoarcă? Unde? Tot pe aceeaşi alee sau pe cealaltă, sau poate chiar pe stradă, pe lângă gărduleţul de fier. Ar fi fost mai natural, mai firesc dar, dacă din faţă, văzută din faţă, impresia asupra lui n-ar mai fi fost la fel de favorabilă, nici măcar neutră? Se afla de o săptămână în staţiune şi reuşise să se descurce şi fără femei, aşa că nu făcea ca tocmai acum să se încurce cu o... curvă sau cine ştie cine. L-ar fi putut garnisi cu o blenoragie, cu un herpes, tricomonas şi alte prostii, întoarse capul şi o văzu din faţă. Numai o clipă însă, pentru că, afurisit, ea îşi întoarse din nou faţa, ca într-un joc. Mult îi păsa ei de el! Se hotărî să se întoarcă pe aceeaşi alee în semn de dispreţ la

adresa ei dar, ciudat, trecând prin dreptul băncii, uitase de ea. Se gândise la o grămadă de lucruri, probabil, aşa că din nou rămăsese fără „fața ei”. Pe bancă, alături, lângă ea, se afla un militar, un fel de sergent sau sergent-major, care fuma. Ea însă nu-l încuraja prea mult sau cine ştie, primise vreo veste proastă de acasă sau se culcase târziu, după ce citise mult, sau era „ocupată”. Sergentul, dacă ar fi avut fler, ar fi putut s-o întrebe pur şi simplu: – Ocupat? Pardon! Militarul stătea cu brațul stâng rezemat de spetează şi se juca cu o floare ofilită în aceeaşi dimineață.

Programul său curse apoi aşa cum se aştepta toată lumea, se duse la film, la cinci şi un sfert, şi „luă plasă” cum se spune, avu însă curajul, față de sine, de a ieşi pe la jumătate. Îi păru rău de bani, dar timpul său era mai prețios. A doua zi, citi până la unsprezece şi ascultă cele două radiojurnale şi un program de muzică instrumentală, apoi ieşi să se dezmorțească puțin, fără să ia radioul. Urcă treptele cazinoului (ale fostului cazinou!) şi intră în sala de lectură. La masa cu ziare, o văzu din nou şi o recunoscu, afurisit, deşi o văzu din față, acum. Era fața aceluiaşi profil, era sigur de asta, şi făcu doi paşi înainte ca să se convingă. Da, ea era, cea lângă care sergentul se jucase cu tulpina aceea lâncedă de floare. Era convins că el îi şoptise din când în când câte o frază, bineînțeles nu în clipele când trecea cineva pe lângă ei, şi Grobei, da-da, îşi amintea, ar fi dat mult să audă una dintre ele. Ce-i putea spune sergentul? Ia să vedem… o invitație la cofetărie, la cinema, o plimbare cu trenul până la Braşov o… ia stai, poate că-i spunea porcării de-a dreptul, militarii ăştia se spune că… simți, brusc, sângele pulsându-i în tâmple şi mâinile umezindu-i-se. Afurisit! Şi cei de lângă el îl văzură zâmbind, un zâmbet stins, nesigur, ce stătea bine pe figura lui îngustă, pe trupul său descărnat, nu lipsit de elasticitate.

Apoi, o agăță. Nu i se întâmpla acest lucru pentru prima oară şi chiar şi aici, în stațiune, chiar a doua zi după ce venise, cunoscuse o tânără intelectuală, o fată deosebit de

veselă, liberă, o întâlnire din care nu ieşi nimic. Probabil din cauza prejudecăţilor sale. Şi acum, totul decurse destul de straniu… de fapt ea a fost prima care a vorbit, care i-a vorbit, deşi nu se putea spune cu precizie că i se adresase lui, numai lui; la doi metri mai încolo, în capul mesei se afla domnişoara Böhmler, bibliotecara, care lui, cel puţin, îi surâdea totdeauna, cu regularitate. Poate că i se adresase ei, numai ei, atunci când, cu capul plecat în aşa fel încât şuviţa ei neagră ca păcura căzuse ca o pânză, acoperind-o, întorcând repede, egal, paginile revistei, spusese:

— În liceu… când eram în liceu aveam o colecţie întreagă, completă a revistei…

— Poftim? făcu el, aplecându-se uşor peste pult, de parcă n-ar fi surprins-o niciodată pe aceeaşi bancă cu un militar. E drept că…

— …Ogonioc! spuse ea, ridică privirea, meşa neagră sclipi, apoi capul ei căzu din nou. Filele revistei se întorceau cu regularitate. Domnişoara Böhmler se întoarse cu spatele, cineva, un domn, cu o vestă de culoare kaki, închisă până la gât, o întrebase ceva şi ea îl întovărăşi până la raft.

— Da, da, deseară la nouăsprezece şi cincisprezece începe serialul…

El rămase pironit, de partea cealaltă a pultului. Îi era ruşine să se prefacă că se uită într-un ziar. Ea se întoarse cu aroganţă, o aroganţă pe care o purta ca pe un blazon şi se îndreptă spre ieşire. Grobei privi în urma ei: unu, doi, trei… cinci, unsprezece… ar fi trebuit, cu calm, cu mult calm, să se ia după ea. Acum e la uşă, ar mai fi putut s-o ajungă, s-o prindă de după umeri… nu, nu, ce prostie, pur şi simplu să… măcar dacă ar face un gest, cât de mărunt, dacă ar întoarce capul, dacă s-ar preface că…

Se hotărî şi se luă după ea. O ajunse când cobora treptele largi de marmoră, spălate de atâtea generaţii de ploi, şi când fu în sfârşit lângă ea, afurisit, i se făcu frică şi întoarse capul, în partea unde ea nu era. Atunci îi auzi glasul, a doua oară şi acum cu siguranţă că i se adresase numai lui:

— Astăzi ți-ai uitat tranzistorul acasă… nu?!

Formidabil, vasăzică… ce să răspundă, ce dracu' să răspundă, uite, ea se întoarse din nou şi urcă încet spre stația de taxiuri… după ea, după ea!…

— Suntem în aceeaşi serie, spuse el, în sfârşit, înclinându-se.

Ea ridică privirea spre soare, cu buzele întredeschise. Era frumoasă, era distinsă. Mergea însă puțin aplecată din spate, pulpanele pardesiului ei bleumarin fâlfâiau încet în briza care o împingea.

— V-am văzut de câteva ori la cantină… atunci când ați cerut încă o dată crema caramel şi era cât p-aci…

— Ha, ha, te-am observat, te-ai ridicat să mi-o aduci.

— Pe urmă am mâncat-o eu însumi. Din timiditate, desigur.

— Desigur! spuse şi ea, şi îl privi dintr-o parte. Duela cu meşa ei neagră ca un muşchetar.

— Cum se face că ai plecat astăzi fără tranzistor?

— L-am uitat. Nu regret însă. Compania dumneavoastră…

Ea râdea, privind în soare cu buzele întredeschise, umede. Râdea încet, un râs care ar îi trebuit să fie ațâțător dacă n-ar fi fost strident, forțat. Sau poate aşa râdea ea: forțat.

— La revedere, făcu ea, deodată, peste umăr, mi-a făcut plăcere!

Şi continuă să meargă, în aceeaşi direcție, în acelaşi ritm, cu buzele întredeschise. Grobei se alarmă, avu o clipă de neputință, vru să alerge după ea, se răzgândi, i se făcu milă de sine însuşi, apoi ciudă, din nou milă şi apoi un fel de furie măruntă care putea fi dispreț. O ajunse când ieşea din parc. Se întoarse spre el exact când fu în spatele ei, de parcă cineva i-ar fi făcut semn. Râdea cu toți dinții. Grobei, normal, încerca să-şi tempereze respirația. O rugă să-i fixeze o întâlnire şi ea îşi contemplă gânditoare mănuşile cu un singur deget. El insistă, aşa cum auzise că se face. Ar fi jignit-o, realmente, dacă acum, în această clipă, nu ar fi insistat. Ea părea distrată, absentă doar pe jumătate şi aceasta îi sporea

distincția. Se bucura, evident, de soarele jucăuş al acelei amiezi de ianuarie. *E primăvara în ianuarie*… fusese de curând un şlagăr la modă şi Grobei se pomeni, aproape spre surpriza lui, că-l fredonează. Ea îi zâmbi, încântată, şi îi spuse că o cheamă Lelia. Grobei! făcu tânărul şi în clipa aceea fu el militarul. Un militar care avea succes, în sfârşit.

Pardesiul ei bleumarin nu era încheiat şi tânărul putu să-i „admire” talia îngustă, sânii mici, umerii puțin prea lați (pentru gustul comun, pe el nu-l incomodau umerii lați la o fetişcană şi se hotărî să-i spună acest lucru cât de curând, cu o ocazie potrivită sau nu), picioarele lungi, puțin cam groase, dar erau nişte membre lungi, gleznele: jos pălăria! Stătea puțin cocoşată, era adevărat, ăsta era un semn că aparținea secolului trecut, îşi spuse Grobei şi i-o spuse şi ei. — De ce? întrebă ea, încruntându-şi sprâncenele negre, groase, foarte vii. — Foarte simplu, răspunse el, încercând să-şi stăpânească respirația (ce abia acum, încet, încet, se liniştea), astăzi, fetele sunt mândre dacă sunt înalte. În secolul trecut, o fată peste 1,70… 1,75 era considerată dizgrațioasă şi, sărmanele, încercau prin tot felul de tertipuri disperate să-şi ascundă această infirmitate. Nu purtau tocuri, nu purtau rochii în dungi, îşi țineau mereu capul aplecat pe un umăr, se cocoşau cu bună ştiință…

Lelia (Crăiniceanu) îl privi cu oarecare uimire, uitând de soarele jucăuş al stațiunii. Nu înțelesese prea bine ce-i spunea tânărul acela descărnat din fața ei sau, mai bine zis, înțelesese doar pe jumătate. O amuza, totuşi, pentru că era ceva nou, umbra din fața ei vorbea şi, ciudat, uneori începea fraze lungi. Refuză însă să-şi dea o întâlnire cu el şi Grobei tremura la gândul că în orice clipă ea s-ar fi putut întoarce pe tocurile ei de trei centimetri şi să plece, aşa cum părăseşti un panou de afişaj lângă care sau la care părea că te uiți cu interes. Ce poți să vezi la un panou de afişaj? Echipa de fotbal F.C. Buşteni va juca în seara zilei de miercuri, 9 ianuarie, cu reprezentativa Mehadiei sau cu F.C. Vulturul-Lugoj… sau, în seara zilei de 11 ianuarie, în saloanele Cazinoului, tov.

Ionescu-Cocârlă va conferenția, în cadrul URSCR al SRSC despre „Insula Madagascar, loc hotărâtor pentru destinul păcii mondiale” urmată de filmul *Au fost unsprezece…* sau „Vizitați expoziția: Costume populare din regiunea Săliştei” deschisă la…

Ea totuşi nu plecă, aşa cum se temea Grobei; oricum, în clipa când plecă, repetă că nu putea să-i fixeze nicio întâlnire dar, dacă totuşi voia şi nu-l deranja prea mult, mâine după-masă… ce-i mâine, miercuri, parcă…? — Da-da, mâine e miercuri, 9 ianuarie!… — Ei bine, mâine, ea şi-a propus să facă o scurtă plimbare la Braşov, cu trenul de şaisprezece şi şaptesprezece, vrea să dea o raită prin magazine, eventual, poate găseşte o pereche de pantofi trotteri, cu baretă sau, mai bine, cu o cataramă, cum au început să se poarte acum… — Cu şireturi, nu e mai elegant? îndrăzni, timid, Grobei, ghete cu şireturi, cu tocul… nu-nu, făcu ea un mic gest nerăbdător… în sfârşit, dacă nu are altceva mai bun de făcut… Evident, evident, se înclină Grobei, ducând instinctiv mâna la piept, uitând că nu are tranzistorul la el. — Nu, nu, spuse ea, surâzând, nu trebuie să-şi ia nicio obligație, dacă îl va găsi mâine în gară, în jurul acestei ore, dacă nu va fi timp urât… dacă nu va avea alt program, mai interesant… să nu-şi facă, oricum, iluzii, o simplă plimbare, o raită plicticoasă prin magazine, avea habar la ce oră se deschideau magazinele la…?

Toate acestea spuse în timp ce se depărta, în jumătăți de piruete, cochetând cu soarele, cu buzele întredeschise (buzele ei subțiri, umede, dinții albi, ascuțiți) şi pardesiul care flutura uşor, aşa cum flutură steagurile. Grobei rămase pe loc, încântat şi nu prea, ce conta, putea foarte bine să nu se ducă, îi şopti un gând laş, oricum, va vedea până mâine, deşi ştia foarte bine că va merge. O raită prin magazine! El, care numai într-o săptămână de când se găsea aici, vizitase două case memoriale, un castel ce împlinea o jumătate de secol, o expoziție de numismatică, una de artă populară (sculptură în lemn, blide şi ii din Maramureş), el care mergea aproape zilnic

la bibliotecă, era un loc unde putea întâlni oameni serioşi… şi-acum, deodată, o raită, la ora patru după-amiază (ce oră vulgară!) după o pereche de pantofi de damă, numărul treizeci şi şapte, probabil, sau treizeci şi şapte şi jumătate! Iată ce se întâmpla când se abătea de la programul său zilnic, raţional, instructiv, desăvârşit şi pus la punct până în cele mai mici detalii.

Seara o revăzu, de la distanţă doar, se înţelege, era cu un grup de vilegiaturişti, trei-patru hăndrălăi veseli şi încă o fată, mică, bondoacă, cu ciorapi trei sferturi, care râdea cu toată gura, iar ea, Lelia, înainta cu gura întredeschisă, ascultând ce-i şopteau hăndrălăii. Îl văzu sau nu, oricum nu-i răspunse la salut, nimeni nu-i răspunse la salut, deşi el se înclină corect, ducând mâna la piept, de data aceasta „o” avea la el (era vorba de tranzistor, tipul „Tarantella III”, el îi spunea „Tella”, bineînţeles, nu, „Stela”), să controleze balansul cutiei gălbui, cu marginile rotunjite, cu pânza difuzorului frumos ornamentată cu barete şi flori de celuloid, cu scala înclinată, un produs cehesc. Unde mergeau, oare? La cinematograf, la cofetărie? Bine, dar la care? Oare va veni mâine? Va veni, avea nevoie de pantofi! Dar dacă o va însoţi unul dintre hăndrălăi?! La gândul acesta, inima îi bătu mai grăbită, trădându-i, iată un lucru pe care nu-l suporta, felul în care viscerele ne trădează, felul în care… îşi va lua toate măsurile de siguranţă, va veni cu câteva minute mai devreme, îşi va cumpăra un ziar şi se va instala la restaurantul gării, cu o cafea în faţă. Va face din înfrângere o victorie măruntă: va lua o cafea în restaurantul gării, un lucru care putea foarte bine face parte din programul încărcat şi instructiv al concediului. O va vedea, prin geam, trenul de Braşov de la acea oră trăgea pe linia a doua. Făcu rapid socoteala cât putea să-l coste cafeaua, biletul de tren, eventual… îi va lua şi ei unul?! Nici pomeneală, atât timp cât nu o invitase el… şi-apoi, nici nu era elegant, în sensul adânc al cuvântului, putea părea un exaltat, un aventurier…

2

Ce râs, însă, a doua zi! Ea sosi, singură, şi se dovedi că îşi luase bilet de clasa întâi şi el trebui să recunoască că îşi luase unul de-a doua. Explică că… în sfârşit, n-avea nicio importanță, astfel încât călătoriră în vagoane diferite şi, după prima furie împotriva lui însuşi, se simți mulțumit, făcuse o economie de vreo zece lei, unsprezece lei şi ceva, va trebui să se intereseze. Singurul pericol era ca ea să nu facă vreo cunoştință, acolo, în vagonul acela, aşa încât, la ieşire, pe peronul gării din Braşov, atât de aglomerat de obicei, el să fie pus în fața unei situații neaşteptate… mai bine zis imposibile, de nerezolvat! Oricât ar fi fost ea, Lelia, de relaxată, nu putea merge cu doi bărbați deodată să-şi cumpere trotteri. Putea, în cazul cel mai rău, să-i dea celuilalt întâlnire pe deseară, ia să vedem, când pleacă ultimul tren spre Bucureşti?!… Prevăzător, avea o carte la el, Tella rămăsese acasă, bineînțeles, să nu uite să-i cumpere baterii şi, în tot timpul drumului, citi *Regii blestemați*, o carte plăcută şi instructivă, aşa că ridică mirat capul când intrară în Braşov.

Trebui să alerge după ea pe peron, prin atâta lume străină, printre saci, strigăte, derbedei, geamantane, acari, recruți, stâlpi şi femei înfrigurate. O zări coborând din vagonul ei şi, în mod intenționat, Grobei încetini paşii, aşteptând ca ea să se oprească, să se răsucească pe călcâie, să-l caute cu privirea, să-l aştepte etc. Aiurea, nici vorbă de toate astea! Ea sări, sprintenă ca o căprioară de pe scara vagonului, ajutată de un funcționar foarte bine îmbrăcat (şi o clipă inima sa bătu ca o locomotivă!) şi, fără să se uite nici în stânga, nici în dreapta, se îndreptă, cu mersul ei uşor săltăreț, spre ieşire. Pulpanele pardesiului îi fluturau, toți bărbații de vârstă virilă întorceau capul şi Grobei se înroşi de mândrie şi de spaimă în acelaşi timp, grăbind subit pasul, fugind aproape, de teamă ca ea să nu-şi cumpere singură pantofii în după-amiaza aceea

braşoveană. Dar ea mergea straşnic. Dumnezeule, forfecând din picioarele ei lungi, cu meşa ei de păr negru-albăstrie căzând din când în când, la intervale savante, cu buzele întredeschise. Grobei produse oarecare impresie, alergând atât de dezlănțuit după duduia aceea înaltă, brunetă, care părea că aparține tuturor, admirației tuturor, în timp ce ea nu privea pe nimeni, cu ostentație pe nimeni, şi când el începu să păşească lângă ea, potrivindu-şi paşii, în goană, ea nici măcar nu întoarse capul. Oho, era mândră sau, mai bine zis, avea gustul spectacolului şi într-adevăr, câțiva se opriseră, un domn cu un început de burtă şi cu o geantă doldora şi un militar, un ofițer de data aceasta, şi atunci Grobei începu să vorbească aferat, cu gesturi calme, potrivindu-şi mereu paşii, trăgând mereu cu coada ochiului la umărul ei, care se înălța şi cobora deasupra umărului său, astfel că sfatul său ca ea să se țină drept, după moda secolului în care trăiau, putea să fie şi în defavoarea lui.

Dar el era subțire şi putea părea mai înalt. Iar dacă la rândul lui se va ține drept, cât mai drept, puteau părea ambii de aceeaşi înălțime. Ce umilință când trecea câte un hăndrălău mai înalt ca ea şi ea îi arunca o scurtă privire, oho, perfect decentă, ştia să se poarte în lume. În definitiv, el îşi avea programul său, cărțile lui, pe Tella şi toată autosupravegherea sa rațională. Vor cumpăra pantofii şi adio, *Good bye,* mister Chips, *a rivederla*, pam-pam! Îşi duse mâinile la spate şi astfel o însoți prin vreo trei magazine uriaşe şi prăfoase. Reveniră apoi, cum era şi firesc, la primul magazin şi ea n-aşteptă ca el să achite bonul în valoare de 217,50 lei şi el îşi propuse s-o invite la o prăjitură. Îi plăcea, era o bună camaradă. La un moment dat, fără ostentație, el va trebui să-i dea de înțeles ori chiar să-i arate că avea la el câteva sute, cel puțin, plus carnetul CEC, bineînțeles, dar că, în ciuda atenției generale de care se bucura silueta ei subțire şi meşa ei neagră, el, nu-i aşa... Ea refuză cu dezinvoltură invitația sa deoarece o interesau unele vitrine cu confecții, de pe bulevard, şi apoi voia să intre pentru o clipă, dacă nu-l

deranjează, la Biserica Neagră. Grozav, îşi spuse el şi inima îi bătu, iată partea instructivă a lucrului, şi o privi cu recunoştinţă. Cine ştie, poate că se va îndrăgosti de ea (îi plăcea şi numele ei: Lelia-Haretina Crăiniceanu!), dacă, bineînţeles, ea va şti să ţină la distanţă, ca şi până acum, militarii, funcţionarii bine îmbrăcaţi şi handrălăii care mişună prin staţiuni, aproape în orice serie, din păcate atât de plini de umor. Câte unul dintre ăştia îţi spune două bancuri de te prăpădeşti de râs şi apoi, pur şi simplu, îţi bagă mâna prin bluză şi te prinde direct de sân. El insistă, după aproape o oră de „vitrine" pe bulevard, în chestia cu prăjitura, dar ea răspunse distrată că vrea să intre la Consignaţie. El o aşteptă afară (el îi propuse asta) şi era cât p-aci să se întâmple ireparabilul: într-adevăr, după ce se plimbă un timp, plin de importanţă, prin faţa magazinului, aruncă o privire şi, cu inima bătând, o văzu stând de vorbă cu doi indivizi, rezemată de tejghea, râzând, aşa cum n-o văzuse râzând decât cu o seară înainte, în grupul acela în care plutise cu buzele întredeschise, aşa cum nu va râde niciodată cu el. Minutele trecură şi, ca şi pe peronul gării Braşov, ea păru că uitase că e cu cineva, cu el, adică. Lumea intra şi ieşea, Grobei privi a nu ştiu câta suta oară cele două şiraguri de chihlimbar, serviciul Rosenthal de ceai, ciobit şi fără sucrieră şi alte câteva articole pe care le aprecie plictisit. Dumnezeule, oare uitase cu desăvârşire de el? Privi la ceas. Era aproape ora nouăsprezece! Când mai mergeau la catedrală? De cofetărie nici vorbă, pierdeau trenul de şapte şi treizeci şi cinci pe care stabiliseră să-l ia pentru întoarcere, masa la cantină etc.! O panică măruntă puse stăpânire pe el. Iată ce înseamnă să te laşi târât într-o aventură, tocmai el, un ins atât de grav, cu timpul bine împărţit, cu un acut simţ al demnităţii. Demnitatea sa terfelită! Privi în jur, pe furiş. Bănuia oare cineva, ceva?!

Dacă voia să mai prindă trenul, ar fi trebuit să o ia la fugă chiar în clipa aceea spre staţia de troleibuz, lăsând totul baltă. Mai aruncă o privire înăuntru: fantastic, ea era în

aceeaşi poziţie, rezemată de tejghea, râzând cu gura ei mare şi frumoasă, cei doi domni îi dădeau ocol, privindu-se încântaţi, rămăseseră aproape singuri în magazin. În sfârşit, ea ieşi singură şi păru uimită că-l vede. Grobei, după ce tuşi de câteva ori ca să-şi facă curaj, îi atrase atenţia asupra orei târzii, asupra trenului care… (Afurisit, se gândi el, va trebui să luăm un taxi, douăzeci de lei, cel puţin, iar la gară, în iureşul acela, evident, va trebui să se repeadă la casă, parcă auzea cum îi striga ea să ia două la a-ntâia, deci, dintr-un condei, o bătrână, bilanţul pe astăzi şi pe ce? Nimic palpabil, nimic angajant! Pfui!)

— Aha, trenul! spuse ea, oprindu-se în loc, de parcă şi-ar fi adus aminte de ceva, cât e ceasul?

Grobei se aplecă cu respect asupra propriei sale încheieturi şi anunţă, cu exactitate şi măsură, timpul.

— Mai ai timp să prinzi trenul, spuse ea, uite, fugi, staţia de troleibuz e acolo… fugi!

— Bine, dar… cu dumneata cum rămâne… dumneavoastră nu vă întoarceţi în seara asta… şi altele de felul acesta, bolborosi el, confuz, total lamentabil.

Lelia îi explică pe jumătate întoarsă spre o vitrină că mai întârzia, mai avea câteva drumuri de făcut prin „urbe” (aşa spusese: prin urbe!) şi, văzând că o luminiţă se aprinsese în ochii săi albaştri, care, uneori, la anumite ceasuri ale zilei, erau transparenţi, de-a dreptul frumoşi, dar numai uneori, adăugă repede:

— Nu are rost, niciun rost să întârzii, să mă aştepţi, domnule! Eu, oricum, nu mă întorc cu trenul, nu sunt legată de oră; am întâlnit o cunoştinţă la Consignaţie, un medic din Sinaia, doctorul Frăţilă, posesor al unui Wartburg, care s-a oferit să mă conducă… în felul acesta… îţi mulţumesc pentru amabila companie, pe curând! şi îl expedie, plecând grăbită, cu mersul ei săltăreţ, de parcă ea s-ar fi grăbit la tren şi nu el. Ciudăţenii!

El prinse totuşi masa de seară la cantină şi, în felul acesta, ziua nu era total ratată. (În capul său, urui automat mica sa

maşină de calculat şi, din câteva operații, scăzând invitația la cofetărie şi un bilet „de-a-ntâia”, plus diferența la biletul lui, de la „a doua” la „a-ntâia”, în jur de douăzeci, douăzeci şi doi, plus, cei zece, chiar unsprezece, diferența de la celălalt bilet… rotund, vreo patruzeci, sold debitor, puteau fi considerați şi astfel… e adevărat, cele două bilete „de-a doua”, ale lui şi cele trei bilete de troleibuz, două la dus şi unul la întoarcere, erau deficitul acelei zile contabile, dar, oricum, îşi permisese o călătorie la Braşov, o plimbare de agrement… păcat că nu intraseră, măcar pentru câteva minute, în Biserica Neagră, ar fi putut trece totul la recuperat, la „instructiv”! Păcat!)

Ziua următoare n-o întâlni şi viața lui reintră în „normal”. Sculatul de dimineață, o plimbare prin pădure, eventual în sus, spre Cotă, cu o carte în mână, cu Tella atârnând fidelă în partea stângă, în scurta sa de fâş, căptuşită cu miel, o raită pe la bibliotecă, consultarea programului cultural pe acea zi, radiojurnalul de la zece şi douăsprezece, consultarea şi selectarea programelor radio şi tele, schimbarea cărții, câteva fraze cu simpatica domnişoară Böhmler (cu picioarele ei groase, cu gleznele ei umflate, liniştitoare), plimbarea de o jumătate de oră prin centru, masa de la cantină etc. În fiecare zi, după propria sa deviză, cel puțin un eveniment instructiv, de ținută informațională: o expoziție, o excursie având drept obiectiv vizionarea unor ruine, a unui muzeu, a unui oraş cu o anume semnificație istorică sau ştiințifică (se organizau, aproape zilnic, astfel de excursii, în camioane sau chiar autobuze mai vechi, contra cinci lei, o sumă derizorie, şi Grobei vizită de două ori muzeul Caragiale din Ploieşti care, fapt ciudat, nu conținea niciun obiect care să fi aparținut scriitorului, deşi murise la începutul acestui secol, numai pentru că, nu-i aşa, costul excursiei, 5 lei, era ridicol de mic, de „avantajos” şi autoritățile sindicale locale organizau mereu ba una, ba alta şi Grobei avea grijă să se afle într-un contact permanent cu aceste autorități.) Astfel, viața sa se liniştea treptat şi a doua zi, de când n-o mai văzuse, spre seară, după cantină, tânărul, cu Tella, în stânga, urcând încet strădița

care duce la mănăstire, aproape o şi uitase, savurând, trăgând în piept aerul curat, rece, fărâmițând sub ghetele sale pojghița subțire, albă, de gheață a ochiurilor de apă de pe drumul de pădure. Deşi ne aflam la mijlocul lui ianuarie, era aproape cald. Cerul era acoperit şi reflecta, difuz, luminile oraşului. *City's lights*. Trecu încet de mănăstire şi intră în pădure. Era linişte şi Grobei scrută cu atenție printre copaci. Puteau fi lupi, nu-i aşa, era iarnă, şi ei, înfometați, se puteau apropia de oraş. Se întoarse nu atât de frică, deşi, totuşi de frică. Mai bine zis, din prudență, o frică înțeleaptă sau cum să-i spunem? Nu era prudența mama înțelepciunii? Ei bine, nu urma decât să se nască fiica, acum, deci înțelepciunea…

Coborî pe o stradă în pantă, trecu pe lângă vila Economatului şi continuă să coboare. Tella, din stânga, în cea mai bună formă, lăsa să-i scape trilurile unei melodii de muzică uşoară românească, ultimul succes al anului, locul întâi în topul anului scurs. Paşii săi tropăiau liniştitor pe pietrele drumului şi uitase de ea. O aventură ca oricare alta. Evident, nu putea lupta cu doctori şi ingineri, el, un simplu merceolog. Mai ales proprietari de „Wartburg 1000 de lux”. Inşii ăştia mereu relaxați, cu cămăşi de poplin, cu pantofi de 300, care, niciuna, nici alta, te invită la bar sau la un drum la Cotă. Şi, în majoritatea cazurilor, fiecare dintre „ei” cunoaşte pe cineva din Bucureşti, şi nu aşa, pe oricine, ci o vedetă de la estradă (Puiu Călinescu, de exemplu, de la care îți arată o fotografie cu joben şi cu o dedicație scrisă la o oră înaintată a nopții), din fotbal (iată, această busolă-breloc i-a adus-o Apolzan sau Zavoda II din Maroc sau aşa ceva), din literatură („gluma asta o ştiu de la Guță Băieşu”), de la televiziune etc., şi cum dracu' cu astfel de fleacuri importante, să nu devii fermecător. Oricum, cel care te invită la un Campari, pe taburetele înalte de la bar, de la Cotă sau de-aiurea, e cineva cu legături misterioase, cineva care, ajungând acolo în Bucureşti, să zicem, poate da câteva telefoane foarte şugubețe, he, he! Grobei înghiți în sec şi un inel dur îi încercui o clipă inima. Iată o lume din care el va fi exclus, o

lume pentru care el nu era făcut, căreia nu-i prindea „tonul”, sau poate nu-i aşa, era mereu o eroare de ordinul fracțiunilor, de ordinul sutimilor care-l separa de această lume, o eroare infimă, însă încăpățânată, tiranică, mai greu de trecut decât o prăpastie. Frumoasele, picturalele prăpăstii!

A doua seară, ieşind din pădure (în seara aceea nu simțise lupii), cobora pe acelaşi drum, bocănind cu ghetele sale pe şoseaua puternic înclinată. Cerul răsfrângea luminile oraşului. O incidență de o miime, de o sutime de miime, mai frumoasă decât o prăpastie elvețiană. Frumoasele crevase! Era inutil, total inutil, prosteşte de inutil, să încerce să sară peste această prăpastie făcută din nu ştiu câți microni. Va merge de-a lungul ei, întreaga viață, cuminte, aproape înțelept, cu Tella lui în stânga, cu sentimentul datoriei împlinite, de-a lungul ispitei care se răsfăța peste acea infimă linie, aproape abstractă, de oțel, dincolo de care se aflau Lelii cu picioarele lungi, cu buzele subțiri şi întredeschise, doctori Frățilă cu Wartburguri de lux, inşi cu brelocuri şi batiste sau autografe cu monografe şi paragrafe de la vedete din lumea estradei şi a fotbalului, acest monstru sacru *(monstre sacre)* al secolului nostru, transatlantice, un Boeing sau un Jumbojet cu 245 de locuri, plaja de la Saint-Tropez, Croisetta Cannesului, acul cu cravată cu o unică perlă al lui Aznavour şi altele. El, Grobei Traian-Liviu, rămânea în lumea lui, a vitrinelor prăfuite, a concediilor prin sindicate cu preț redus, a excursiilor totdeauna utilitare dintr-un punct de vedere mai înalt, a idealurilor sale ce constau dintr-un costum de haine, un televizor cu piese japoneze, o carte plăcută şi instructivă… un film plăcut şi instructiv… o cunoştință plăcută şi instructivă… idealurile sale trebuiau să fie instructive, comode (într-un sens mai înalte, evident!) şi instructive. O excursie în străinătate, în Cehoslovacia, de pildă, sau în Polonia, o, dacă s-ar putea o dată în Polonia, unde auzise atâtea despre Cracovia, castelul Teutonilor de la Mariemburg, din secolul al XII-lea, castelul Vavel, Belvedere, de lângă Varşovia, unde se găsea portretul Mariei Waleswska… iată

ceva ce putea fi foarte instructiv. Serile sale singuratice puteau părea cuiva posomorâte, cu conserva sa de crap, de 6 lei, cu o jumătate de pâine albă şi un pahar de vin „alb, superior”, cu Tella lui (prin care susura uneori *Concertul nr. 2 în Si,* al lui Brahms sau *Partita nr. 2 pentru vioară solo* cu Szeryng), o, şi visa şi un aparat stabil de radio, el, atât de puțin stabil, în sensul că trebuia să călătorească atât de mult în interes de serviciu. Şi un disc cu Beatles. Nu avea încă un pick-up personal, dar avea deja, de pe acum, o frumoasă colecție de discuri, aproape 20. Şi o mică bibliotecă personală, conform devizei pe care o citise odată, ilustrată pe nişte diapozitive într-un mijloc de transport în comun bucureştean: „Cumpărând astăzi o carte… mâine încă una… ajungi să-ți formezi pe nesimțite o bibliotecă personală!” Acest: „pe nesimțite” şi „bibliotecă personală” îl încurajau, îl încurajaseră de-a lungul vremii, în singurătatea sa, de care nu era mândru, de care nu era însă nici întristat. De ce trebuie singurătatea să întristeze pe cineva? Singurătatea nu este antropofagă, singurătatea nu este contagioasă, este însă de multe ori falsă. A lui, de exemplu, era falsă. Dar el nu făcea nimic, sau aproape nimic, ca să împrăştie această măruntă confuzie, această măruntă calomnie, pentru că, nu ştiu cum dracu’, simțea că această calomnie îl apăra. Femeile? Dar femeile ce rost aveau în viața lui, ce rost le putea el găsi, unul comod şi instructiv, util dulce? Nu trebuia, înainte de orice, să intre în panică. Acesta e primul lucru care îndepărtează femeile, pe acesta îl simt de la distanță: panica miroase, asta o ştia de la tatăl său, fie iertat. Va veni şi rândul lor, va veni de la sine, el le aştepta în liniştea sa fals-posomorâtă, el nu era nici cast, nici misogin, cum auzise că spusese despre el tâmpitul ăla de Tică Belcea. Misogin? Ce prostie! Pentru asta trebuia vocație, pentru asta trebuia talent, probabil. Probabil că Tică Belcea spusese acel lucru urât despre el numai din plăcerea de a se mândri cu un cuvânt pe care nu-l cunoşteau mulți, pe care el, Grobei, *întâmplător,* îl cunoştea. Şi faptul că înțelese imediat despre

ce era vorba îi făcu mai mult bine decât amărăciunea cu care ar fi trebuit să primească acea insultă. Va răbda însă, până va primi gradația promisă, oricum după doi ani şi ceva de răbdare şi muncă, 125 nu-i aşa, nu-s un fleac, oricum, dintr-un condei, discurile pe o lună, sau două cravate sau trei abonamente la… ia uite, ce veseli sunt ăştia! Petrec cu fereastra deschisă!

Grobei se opri în loc, deoarece auzi cuvântul Lelia, strigat în vila de vis-à-vis. — Lelia, nu sta în geam, că ai să răceşti! O siluetă feminină se mişcă şi se îndepărtă de geamul deschis. Grobei rămase priponit în loc, cu inima sa civilă bătând: fusese ea, într-adevăr, la geamul acela stătuse ea! De ce nu putuse el trece cu câteva minute mai devreme, ar fi salutat-o: — Ia uite, ce surpriză, domnule Grobei! Unde mergeți?! — A, nu, câțiva paşi, e plimbarea mea favorită de seară… — Nu mai spune, ia uite, te plimbi singur, aşa, în fiecare seară?!

— Dar de ce, e foarte plăcut şi instructiv, în acelaşi timp. Privesc stelele, admir firmamentul… — Ia uite, te pricepi, cunoşti stelele, ia arată-mi şi mie. Orionul sau Casiopeea… sau… — Ia uite cum străluceşte Steaua polară, în jurul ei ne învârtim cu toții, vezi ce curajoasă e?! — Formidabil, domnule! — O să răceşti stând în geam, e frig!

— A, nu, vreau să iau puțin aer curat, sunt puțin obosită de tămbălăul de dincolo, am dansat două ore în şir, nu vezi, sunt lac de apă, uite, aici la gât… stai o clipă să-mi aduc un şal!

Cineva veni (nu era ea) şi trânti geamul. Grobei îşi văzu de drum. Poc-poc, lovea el cu bastonul său de munte, cumpărat cu un an în urmă de la Poiana Braşov, tot cu prilejul unei excursii, de la Slănic, poc-poc, oameni buni, dormiți în pace, mâine vă aşteaptă o nouă zi de muncă, o nouă etapă în viața dumneavoastră. Ziua de mâine va fi o zi de răscruce, o cotitură, o zi ca oricare alta, în eroismul vieții cotidiene. Dormiți în pace, funcționari, vilegiaturişti, vânzători, şoferi şi controlori, gospodine, membre ale comitetului de stradă şi ale comitetului de bloc. Tuturor vă trimit salutul meu înflăcărat.

A doua zi, o zări în parc, pe o bancă, exact ca prima oară. Era însă cu cineva, un bărbat, o femeie? Era o femeie, şi Grobei, după ce se codi puţin, se apropie, „să fie văzut”. Să vadă şi să fie văzut! Nu avea ce să piardă, séjour-ul său se apropia de sfârşit, iată coastele familiare, apele teritoriale, nicio aventură nu mai era posibilă, exoticul se retrăsese în sfârşit în dosul panourilor pictate pe care le poartă cu ei fotografii ambulanţi, din staţiunile mai importante. Un evantai, doriţi cumva şi un evantai? Bine, dar drept cine mă iei dumneata, unde ai mai văzut bărbat cu evantai?! Ei, de ce, pentru o poză de carnaval, merge… o să râdeţi la iarnă, când o să luaţi prima, împreună cu prietenii! Nu, prefer cu bastonul meu, îmi place naturalul, piatra, lemnul, mătasea, cerul, cornul, lemnul… Aţi mai spus o dată, vă repetaţi! — Ia uite, ha, ha, ce curios! Vezi că scaunul ăsta se cam clatină… n-ai un capac de bere…?

În sfârşit, prietena plecă şi Lelia se ridică şi ea în picioare, dar nu se mişcă de lângă bancă. Cu capul aplecat uşor pe spate, cu ochii închişi, cu buzele întredeschise, părea să caute soarele firav cu gura, părea că… Grobei se apropia în mare grabă, măturând totul în cale, cu inima bătând ca o locomotivă cu aburi şase plus doi. Ajuns lângă ea, spuse repede ceva, înghiţind mereu aer şi ea îl ascultă fără să deschidă imediat ochii. Ce frumoasă era, deşi puţin adusă de spate. Ia uite, ăştia sunt chiar pantofii… pantofii aceia, al căror naş, cum s-ar spune, a fost chiar el…

— Vrei să stăm puţin pe bancă? îl întrebă ea, cu o voce caldă, afectată, de parcă i-ar fi cerut o mare favoare.

— Cum să nu, daţi-mi voie să şterg cu batista…

— Haide, lasă, am stat aici adineaori, locul trebuie să fie cald încă…

— Cine era prietena dumneavoastră? N-o cheamă cumva Măgureanu?

— Nu… răspunse ea, nu prea convinsă şi îşi întoarse capul după soare (ce bluză frumoasă de mătase şi cordonul ăsta de piele e străin, e cu siguranţă străin)… e Stela Hodoş, o ştii? E

din Ploieşti, o cunosc de anul trecut… mă plictiseşte cu divorţul ei! Îl prinde mereu pe bărbat-su în diverse posturi, cu martori, beat, cu femei etcaetera, o fiinţă foarte agasantă. Încă nu s-a hotărât să divorţeze şi are o plăcere de a-l umili pe el…

— Ai fost vreodată măritată? o întrebă el protector.

— Nu… răspunse ea puţin şocată, arăt eu ca o femeie divorţată?!

— Dar nici ca fată bătrână nu arăţi! spuse Grobei şi râse primul, arătându-şi dinţii groşi, puţin îngălbeniţi. Lelia râse şi ea, lăsându-şi capul pe spate. Ce-ar fi să-i spun că sunt îndrăgostit de ea? gândi el în timp ce îşi ţinea, foarte relaxată, genunchiul drept ridicat, ţinut în palme, dar nu, nu e o frază de efect. Oricum, nu acum, înainte de masă. Dacă acceptă să luăm masa în aceeaşi serie, atunci… numai că trebuie s-o spun foarte degajat, aşa cum vorbeşti cu croitorul tău sau cu un furnizor de mâna a doua. Ca o chestie care mă plictiseşte, aşa, ca o boală de piele.

3

Luară masa în aceeaşi serie, la aceeaşi masă. Era ceva, nu? La început ea îl refuză, evident, apoi, nu ştiu cum, fără să se întâmple nimic în lumea fenomenală, cu una dintre acele treceri lente şi bruşte în acelaşi timp, după care puteai s-o recunoşti, ea acceptă. Era ceva care o plictisea la tânărul Grobei (evident cu câţiva centimetri mai scund decât ea), dar era şi ceva, *même temps*, care o lăsa indiferentă, ceva care „o lăsa absentă”. Şi acest lucru se pare că era o calitate, pentru că o convinse. Ea trăia într-o anume absenţă, se simţea bine în ea, se retrăgea, dacă e posibil aşa ceva, din preajma oamenilor şi se refugia în nori, într-o rază minusculă de soare în care prindea, încântată, să plutească, regina infraorganismelor din acea emisie energetică, se putea retrage

în muzică (dacă nu era prea gravă, prea rece!), într-o floare, una dintre acele flori de câmp modeste, anonime, căreia îi smulgea petalele visătoare, aşa cum alţii smulg aripile unei insecte. Uneori, revenea din acele „absenţe” ale ei, care „pulsau” şi, regăsindu-l pe Grobei, cu întreaga sa fiinţă descărnată, cu faţa sa osoasă, prelungă, cu nasul, e drept, roman, cu ochii spălăciţi, nu se indispunea. Cel mult se plictisea o secundă (sărmanul, era atât de lipsit de prestanţă, de umor), aşa, ca o pisică mare, căsca fără jenă, excitant, mişcându-şi coapsele (aşa i se părea lui), apoi zâmbea dinlăuntrul ei, fără efort, fără motiv. Ce zâmbet absent, binefăcător!

Sosind în după-amiaza aceea acasă, Grobei fluiera încet, binedispus. Renunţă la plimbarea sa de după masă (tocana de mazăre fusese prea grasă şi îşi simţea stomacul ca un boţ cu zer atârnat de tavanul vreunei târle să se scurgă), şi abia aştepta să ajungă în camera sa, să se întindă pe priciul său şi să savureze noul program radio-tele pe care-l cumpărase la chioşc. Camera sa, pe care o împărţea cu un bucureştean, un om de vreo 55, nea Tomiţă, maistru la nu ştiu ce uzină, era întoarsă cu susul în jos şi de-a lungul pereţilor plutea un infernal miros de gazolină: nea Tomiţă freca din nou podelele, o treabă care îl făcea foarte voios, de două ori pe săptămână, şi pe care nu i-o cerea nimeni. Grobei privi bănuitor peste tot, apoi îşi scoase un scaun pe culoar, îşi scoase briceagul şi începu să-şi taie programul şi să-l citească, să-l descifreze, cu un creion roşu în mână, scoţând mărunte sunete de încântare sau polemizând, mereu cu voce tare, cu „tâmpiţii” care îl editaseră. Camera pe care o ocupa la vila Mistreţul II avea patru paturi, dar numai două erau ocupate. Nea Tomiţă sosise cu o jumătate de zi înaintea lui (cu zece zile în urmă, aproape), frecase straşnic podelele cu gazolină, mutase aproape tot mobilierul din loc, îşi alesese un pat şi păru uimit (binevoitor uimit) când îl văzu intrând, lovind uşa cu geamantanul său mare, de carton, legat cu o curea veritabilă, de piele, pe care mulţi netoţi încercaseră să i-o fure. Grobei se

instală lângă geam, lăsând un pat între el şi nea Tomiță şi trebui să răspundă la întrebările bucureşteanului care declară, încântat, că făcuse armata la Caransebeş, la 5 Roşiori. Din clipa aceea, Grobei era ca şi înfiat şi cei doi împărțiră tot ce aveau. Tella bănățeanului, tacâmurile bucureşteanului, cum se întâmplă, o foarfecă de unghii de picioare (Grobei avea una specială, cu arc, Solingen, rămasă de la biet tatăl său), esență de ceai, nea Tomiță împărțea vesel cu el un cozonac uriaş cu nucă pe care-l adusese de acasă şi care ținu aproape tot séjour-ul. Era uscat, gata uscat, cum spunea el, zâmbind pe sub mustăcioara sa subțire, şi maistrul avea capacitatea de a-l tăia în felii foarte subțiri ca de sticlă şi felia aceea, aproape muzicală, i-o aducea la pat, i-o aşeza pe noptieră, într-o farfurioară groasă, cu chenar albastru, cu inițialele MMPS şi nicio fărâmitură nu se pierdea. Când Grobei se trezea din somnul său „sfânt” de după-amiază, nu prea lung, însă teribil de odihnitor, întindea maşinalmente mâna şi pipăia după farfurioara aceea groasă şi strâmbă pe care vechiul Minister al Muncii îşi gravase inițialele sale albastre şi începea să ronțăie felia muzicală, iar nea Tomiță izbucnea în hohote bonome de râs. Dimineața, însă, era mai greu de suportat. Maistrul se trezea puțin după ora cinci (niciodată după cinci şi jumătate), aprindea lumina, se instala în fața chiuvetei care se afla în cameră şi se spăla şi se bărbierea cam vreo jumătate de oră, cu aproximație până la zece minute înainte de şase. Se posta răscrăcărat uşor pe petecul de linoleum din fața chiuvetei şi se privea în oglinda făcută din sticlă proastă, cu gura larg deschisă, inspectându-şi măselele, scoțând un fel de geamăt foarte trist. Apoi se bărbierea. Apoi se spăla, tuşind, scuipând, fornăind, înecându-se de plăcere, horcăind, pufnind pe nasul său gros, cârâind, liorpăind, şuierând, târnosind, sforăind bineînțeles, aruncându-şi pumni de apă la subsuoară, frecându-şi cu plăcere muşchii lungi, slăbiți de începutul bătrâneții şi de o hrană veşnic inconsistentă, muşchii fără pic de grăsime. Se ştergea apoi cu prosopul său subțiat şi aproape totdeauna

când îşi curăța urechile, se întorcea şi-l privea. În clipa aceea, Grobei trăia fără greş senzația că era soția acelui ins înalt, gol şi păros, din fața chiuvetei şi nea Tomiță îl privea cu o veselie inexplicabilă altfel, în numai câteva zile Grobei ajunsese să-l cunoască nu numai perfect, în toate măruntele sale reacții şi posturi, dar, şi în asta consta poate cea mai puternică dovadă că devenise soția, femeia maistrului, ştia cu precizie şi ce avea celălalt de gând să facă în următoarea jumătate de minut, ce-l enerva şi ce nu, într-un anumit moment, toate piesele garderobei sale, primenelile mai ales, privirea sa se ascuțise într-atât încât putea observa când se slăbea unul dintre nasturii numeroşi ai izmenelor lui nea Tomiță, când trebuia cârpit unul dintre ciorapii cu care umbla celălalt de colo-colo (Tomiță umbla mereu în ciorapi, ciorapi de „interior”, cum îi zicea), când urma să se apuce să-şi văcsuiască ghetele, unica sa pereche de bocanci care sclipea plină de suferință. Uneori îşi făceau program împreună, Grobei îl invita la câte un film, unde maistrul intra binevoitor, mormăind că trebuie să fie o peliculă pe care o văzuse deja, la plimbări în aer liber era însă neîntrecut. Venise de acasă cu o provizie serioasă de usturoi, pătrunjel, țelină, caro te, arpagic, pe unele le instalase la geam în ghivece cu pământ şi când camera lor nu plutea în mirosul de gazolină, plutea în cel de usturoi.

— De-ai şti ce sănătos el spunea de fiecare dată Tomiță, nemulțumit că celălalt nu se apropia de căpățânile sale simpatice ca nişte corăbioare, înşirate pe masă în fața sa. Suferea că e singur şi Grobei îi cumpără câteva cărți poştale ilustrate, cu timbru cu tot şi Tomiță se apucă zilnic să scrie „celeilalte” soții ale sale. Gemea când scria, mişcând masa fragilă şi serile lor treceau astfel calde, cu Tella susurând acolo pe zidul de care era atârnată, cu *Regii blestemați* ce ajunseră la volumul doi, o carte pe care făcea să o citeşti, aflai atâtea amănunte istorice, or, ce poate fi mai instructiv decât istoria Franței?! Nea Tomiță urma să moară peste doi-trei ani de un cancer pulmonar, dar el nu va dramatiza prea mult situația, nu mai mult decât ar fi avut o congestie sau chiar o

bronşită rebelă. Va muri în mijlocul grădiniței sale de acasă, cu nevasta sa dolofană spălând nu ştiu ce, uitând perfect silueta subțire, descărnată, tulbure, a tinerelului din Banat, care se refugiase în timpul războiului, merceolog la nu ştiu care cooperativă locală, o profesiune care, nu se ştie de ce, îi impusese. Cei doi tovarăşi de cameră se dispreţuiseră reciproc cu o familiaritate care îi unise: avuseseră amândoi nevoie unul de altul, se folosiseră unul de altul ca de un prosop, ca de o vajnică perie de ghete (cum nu se mai fabrică astăzi!), ca de clanța unei uşi, bine dată cu Sidol. Clanța aceea subțiată, de alamă, familiară, pe care o regăseşti atât de repede, cu un suspin de uşurare, pe întuneric, ciocul acela de pelican cu care te înțelegi atât de repede, clanța aceea care joacă uşor, blazonul unei uşi care ea însăşi joacă uşor, într-o casă, într-o vilă veche, naționalizată, cum spusese în prima zi nea Tomiță, când se cunoscuseră: – Cine o fi plângând, mă, după casa asta?!

Erau prieteni, în adevăratul înțeles al cuvântului, şi pentru acest lucru Grobei îi ascunse perfect aventura cu Lelia, deşi maistrul îl supsona mereu de vreo încurcătură cu putorile, cum spunea el, din stațiune şi chiar îl îndemna la aceasta, lovindu-l binevoitor cu palma sa mare, grea, tăbăcită şi impregnată de fontă. El însuşi, Tomiță, îi povestise cum se lăsase dus de una, şi-i plătise două sticle de bere şi doi mici, dar refuzase să meargă mai departe, să nu se garnisească cu te miri ce sculament. Era bondoacă, mai bondoacă decât nevastă-sa, e drept, mai tânără, şi îi plăcea că avea „curu' jos". Nu ieşi însă nimic din toată afacerea, pentru că lui nu-i plăcea să bea, se dezvățase de băutură şi toată treaba asta are nevoie de „lubrifiant", de „ulei de pe la închieturi". Încheieturile iubirii?! „I-ar fi plăcut s-o purcelească", admise el, fără părere de rău şi îl învăța pe Grobei să bea, altfel nu va avea succes. Două sticle de bere, pe seară, sau un sfert de țuică, măcar acum, în concediu. Femeile te miros, spunea el, femeile adevărate. Şi erau peste tot, umblau peste tot femei adevărate. Când le vedea, foind de colo-colo, în puloverele lor

croşetate, în pantalonii care le crăpau pe fese, cu picioruşele mici vârâte în sandalele de vară, pe unde se strecura zăpada, dar ele nu crâcneau, vesele din orice, fără să se plângă prea mult când vreun derbedeu le strivea mutra cu un bulgăre îngheţat, i se încălzea inima, îşi aducea aminte de altădată. Mai ales astea mici, cu fundul dolofan, plesnind în stofe, cu genunchii rotunzi ca o bilă de popice, cu ţâţele lor dulci, cu mirosul lor de iepe transpirate. — Hă, hă, hă, ho, ho, ho! râdea nea Tomiţă şi îl lovea peste umeri pe studiosul Grobei, ce încercuia cu roşu în programul său, uimit că tinerelul e atât de darnic cu anii săi. De ce nu ieşea să ardă una, aşa, iute, peste poponeaţa vreuneia dintre iepele acelea dulci, care se auzeau chicotind de aici, de la fereastră, de ce nu cobora repede să-şi facă datoria?! Tomiţă îl privea cu reproş prietenesc, dar şi cu mulţumire că celălalt era cam prostănac şi el, la vremea lui, fusese mai isteţ. Apoi îi povestea cum dusese într-un rând două puicuţe deodată la cameră, la fostul hotel Rex, ehe, pe vremea aceea lucrurile astea mergeau de la sine. Erau două blonde dolofane, curăţele, el luase băutură şi stătuseră toată dimineaţa în cameră. Erau tinere, dar ştiau ce se cuvine, pentru banii lui fusese prea bine servit, îl spălaseră cu grijă amândouă, şi la început şi la sfârşit, îl răsfăţaseră, îl iubiseră, se lăsaseră în voia lui, aşa cum trebuie, apoi, în linişte, fumaseră o ţigară, cât timp el, obosit de drăgălăşeniile lor, aţipise o jumătate de oră. Parcă erau surori, aşa de bine se potriveau şi, la sfârşit, el le mângâie pe cap şi le spuse o porcărie blândă, caldă şi ele chicotiră uşor, cu un fel de respect. Se despărţiră, într-adevăr, în cele mai bune condiţii, el nu le mai revăzu, îi mărturisi lui Grobei, care îl asculta aţâţat, cu gura uşor întredeschisă, dar se gândea uneori la ele cu o anume afecţiune, ar fi putut fi unchiul lor, aşa, un unchi după mamă, he, he. Tomiţă povestea frumos, fără nimic urât, vulgar, vulgari erau ochii spălăciţi ai lui Grobei, ascultându-l. Erau cu adevărat prieteni, aveau uneori nevoie unul de altul, aşa cum ai nevoie de un obiect care te aşteaptă pe întuneric, supus, loial, şi Grobei, funcţionarul, nu povesti nimic despre

Lelia deoarece totul era atât de neepic, el însuşi în toată istoria atât de puţin glorios. Ei, da, să iei, să culegi două puicuţe de-astea, în sandale, cu pulpele groase strânse în pantalonii subţiri, cu sânii mari ce abia aşteptau să alăpteze pe unul sau pe altul, să le duci sus pe Vârful cu Dor, să te rostogoleşti cu ele prin zăpadă, după o jumătate de ţuică fiartă cu piper, sau să le îngrămădeşti în sala întunecată de cinematograf, făcând cu ochiul, complice, militarilor şi muhaialelor care te urmăresc cu privirea mijită batjocoritor, ei da, asta ar fi fost o treabă… asta se putea povesti! S-o iei pe una dintre astea, bondoacă sau deşirată, aşa, cu ochii trişti şi să-i cumperi o bluză de la artizanat, sau o brăţară de lemn în care sunt încrustaţi Peleşul şi doi brazi, sau nişte papuci „de interior”, roşii, cu pompon mătăsos pe care să i-l plimbi sub nas, făcând-o să chicotească, ei da, asta era ceva care se putea povesti! Sau să-i croieşti una peste buci, să-i rupi, aşa, în joacă, nasturii de la bluză, lăsând-o, furioasă, să-i adune de pe jos, plimbându-ţi privirea peste crupa ei înfometată, cedând-o prietenului tău, cu care ai băut aseară o bere leşinată la Dihorul şi făcându-ţi plăcere reală, bărbătească, văzându-i cum se leagănă braţ la braţ prin staţia de taxiuri sau prin faţa miliţiei. — Mergeţi diseară la Casa de Cultură? E conferinţă cu dans… poate venim şi noi… hai, bă, că vine toată gaşca, vine şi Relu cu piţipoanca lui, e lipăială mare!… Şi derbedeii râd cu atâta candoare, singura, adevărata candoare, în brutalitatea lor stângace, dezarmată. Lelia îi permisese, e adevărat, s-o însoţească, împreună cu prietenii ei, a doua zi, sus, la cabană (Ai fost vreodată sus, la cabană?! — Nu, nu, minţise el, grăbit, de teamă să nu fie lăsat acasă, la programul lui), dar putea el să se laude, oare, cu această invitaţie? Nea Tomiţă l-ar fi mirosit imediat şi l-ar fi dispreţuit cu şi mai multă căldură. Ce se va întâmpla acolo sus? Nimic bun, cu siguranţă, nimic încurajator! Grobei, un tânăr cu atâta demnitate, în mijlocul acelor mânji, a acelor derbedei cu cravate de care Lelia, de ce oare, Dumnezeule, se lăsa acompaniată, în mijlocul hergheliei aceleia care va tropoti pe

loc, îmbrâncindu-l, dându-l la o parte ca pe un pai, râzând de el gros şi-apoi uitându-l, iar ea, cu siguranţă, îi va lua apărarea… da, da, ea îi va lua apărarea şi totul va fi bine, vor bea ţuică fiartă şi apoi se vor rostogoli la vale, pe zăpada îngheţată…

…Unul dintre ei, pe care Lelia îl urmărea înfiorată, cu buzele veşnic întredeschise, îşi trase cuşma pe cap, îşi strânse bine scurta pe corp şi se rostogoli frumuşel, ca un sul, pe panta de gheaţă a Vârfului cu Dor. Prietena ei, cea cu ciorapii trei sferturi şi cu genunchii eroici, roşii, care răspundea la numele de Tuţi (era din Turnu-Severin), împingea băieţii ca pe nişte buşteni şi aceştia, politicoşi, se făceau, se lăsau chiar să cadă şi ele strigau, excitate, pentru că rămâneau în picioare. (Mai era una cu ei, o fată foarte frumoasă, cu faţa acoperită de coşuri.) Domnii erau ingineri, unul era student la medicină, înalt, frumos, cu ochelari, Gelu. De familie foarte bună, avea unghiile prelungi, trandafirii, curate, o autoritate înnăscută, cea cu coşuri se uita la el ca la o capodoperă a naturii deşi era mai mare cu trei ani ca el. Tuţi însă era sufletul petrecerii. Ar fi vrut s-o aibă soră, ar fi vrut să fie prieten cu ea, o simplă prietenie, atât. Vorbea, râdea, îi îmbrâncea pe toţi, o dată îi făcuse favorul şi îl îmbrâncise şi pe el, dar Grobei, ca un prost, nu ştiuse să cadă. Se întoarseră din nou la cabană şi liorpăiră o ciorbă babană la care li se servise ardei iute, murat, care îi făcu să mugească. La patru jumate cobora ultimul teleferic şi Gelu (fiu de doctor din Constanţa, domn până în vârful unghiilor) propuse, în bătaie de joc, să rămână peste noapte acolo. Nu erau decât lotul de schi şi încă două perechi, vorbise cu responsabilul, băieţii din lot aveau nişte benzi grozave, Louis Prima şi Bellafonte, or să se aiurească… Izbucniră ţipete de uimire şi de proteste încântate, lui Grobei îi bătu inima tic-tic, cum aşa, să rămână aici sus, la 2000 de metri, masa de seară, o grămadă de cheltuieli în plus, n-avea pijamaua la el, trebuia să ridice un colet de la poştă… rămaseră cu toţii, dansară ca nebunii de se zgudui cabana, twist şi shake, Grobei însuşi

dansă, cu mult talent, fu aplaudat, o dată. Cel mai bine se potrivea cu fata cu furunculi, studentă la arhitectură, Alice, tatăl ei fusese criminal de război, o casă foarte sclifosită. Ieşiră apoi, suind vârful sub lumina lunii, ceva ameţitor. Grobei păşea în stânga Leliei şi, la un moment dat, ea îl prinse de mână. Formidabil, s-ar putea să se îndrăgostească de fata asta! Apoi, însă, tâmpitul de Garabet (cel cu cuşma care se rostogolise ca un sul) o împinse, ea căzu şi el se aruncă în urma ei, parcă s-ar fi aruncat în apă. Se pierdură amândoi în întunericul care îi înconjura, Lelia ţipând fals, deznădăjduită, aşa cum râdea fals, aşa cum ofta fals, aşa cum respira fals, aşa cum se înroşea fals şi revenirǎ amândoi după destul de multă vreme, în timp ce li se strigau cele mai îmbărbătătoare şi ironice zeflemeli. Stelele sclipeau fantastic, era parcă o călătorie în cosmos. Lelia avea obrajii roşii, respiraţia aţâţată, cu buzele întredeschise, îl prinse din nou de mână pe Grobei şi îi şopti: – Hai să ne întoarcem… numai noi doi!…

Se despărţiră de ceilalţi şi se întoarseră la cabană. Pe drum, ea fu foarte afectuoasă, îl lăsă s-o sărute în două rânduri şi el făcu în aşa fel încât să se afle de fiecare dată pe un toc ceva mai înalt decât ea, ca s-o domine, Grobei era emoţionat, era dispus să se îndrăgostească de ea, iată ceva care nu se putea povesti. Ciudat, cum ajunseră la cabană, ea deveni brusc absentă, în felul ei, fals. Când se întoarse gaşca, însă, privirea îi învie şi tot Tuţi, bineînţeles, propuse să urce în camerele lor, apropiate (băieţii opriseră una, uriaşă, de zece paturi, goală, fetele alta), băură dintr-o sticlă de rom şi dansară printre paturile de fier la un mic tranzistor, la lumina lunii care pătrundea prin gemuleţe, gemând. Deşi Garabet se arătase atât de grosolan cu ea (ea se şi julise la genunchi, îi arătase lui aceasta de cum se întoarseră şi el o spălase pe genunchi cu restul de vodcă dintr-o sticlă, cu gesturi ferme, protectoare, absolut bărbăteşti şi Lelia suspinase mulţumită), acum dansa cu el, strâns, printre paturi, cu figura ei fals-îmbufnată, de parcă ar „fi trebuit să facă asta" şi Grobei îi

urmărea, căutând să pară relaxat, băiat de viață. Deşi întuneric, el vedea bine cum o pipăia handralăul de Garabet şi ea gemea încet, ca s-o audă el, Grobei, să-şi dea seama că îndeplineşte o simplă obligație. Fantastic, când se uită mai bine o dată, văzu că namila aceea îi descheie bluza! Dumnezeule, ce lună! Tuți stătea la geamul deschis şi privea afară şi Gelu o ținea de după umeri. Grobei era aşezat pe marginea patului, lângă Alice, cea cu coşuri, care avea însă un trup mai frumos decât ea, încercă să o mângâie pe sâni, dar cealaltă nu se lăsă, apoi o sărută, dar nu reuşi decât o singură dată. Alice nu era în apele ei şi atunci tânărul îi povesti un film, un lucru pe care ea îl acceptă. Lelia cu Garabet dispărură, apoi, după câteva minute Grobei o auzi pe Tuți strigând la ei, de la geam. Se închise şi geamul, fetele plecară la ele în cameră, băieții băură restul de rom. Garabet apăru într-un târziu şi fu foarte prietenos cu el, aveau paturile apropiate, vorbiră pe şoptite încă o jumătate de oră după ce ceilalți adormiseră, ce ciudat, omul acesta era teribil de delicat. Lucra în ministerul construcțiilor de maşini, sau aşa ceva, avea un FIAT şi fusese de două ori în străinătate. Era însurat, un lucru pe care i-l încredință doar lui, avea o fetiță, Carmen, o bomboană, singura lui aliată împotriva întregii familii, făcuse întreaga facultate întreținându-se singur, un an întreg cărase cărămizi şi var cu roaba. Era un *self-made-man*. Scoase, după ce aruncă ultimul chiştoc, o sticlă plată, la „purtător”, de whisky, de o litră, şi „traseră” împreună câte două duşti. Luna dispăruse în dosul cabanei, cosmosul mormăia în jurul muntelui înghețat, ca o turmă de porci sublimi. Ce aventură! Ceva ce nu se putea povesti.

Cealaltă zi, după ce se întoarseră în staţiune, Lelia fu invitată la o petrecere, spre seară. Tuţi o luă cu ea, în jurul orei şase, dar iarna se înserează foarte repede şi îi promise că îi va prezenta un blond cu ochi albaştri, ceva în genul lui Peter O'Toole, despre care ea declarase că e sumum-ul, cineva adus special pentru ea. Erau o grămadă de băieţi „bine", fete, numai ea şi Tuţi, mai trebuia să vină o armeancă, totul se întâmpla la un localnic, Bebe Poenaru, care auzise de „ea", inginer la fabrica de maşini-unelte. Mai era vicepreşedintele comitetului pentru cultură (fost ştab la Bucureşti, fost ambasador nu ştiu unde, un individ care îşi făcea manichiura), Calistrat, schior, din lot, campion la coborâre (ăsta era blondul venit pentru ea) şi încă un inginer, Paul, care avea un garaj particular la Ploieşti, el însuşi campion de *rally.* Era o casă mare, spaţioasă, o vilă, situată lângă şosea, la ieşirea spre Bucureşti. Parter şi etaj, Bebe era divorţat de curând şi fotografiile soţiei sale (o blondă, cu nasul lung, ce semăna cu Milva) se găseau peste tot în casă, un lucru ce impresionă plăcut. Se dansă puţin la început, apoi Bebe veni cu o sticlă de Black and White şi cu o tavă de cuburi şi toată lumea, ca la un consemn, se aşeză în fotolii. Cineva puse o bandă cu muzică preclasică pe jazz, apoi Bach pe jazz, se bău încet, cu înghiţituri mici din paharele în care cuburile făceau clinc-clinc, ca troicile pe drumurile albe, pulverizate, dinspre pădurile de mesteceni, *on the rocks*, şi se înjghebă o conversaţie aerată, distinsă, se lansară câteva bancuri, o atmosferă absolut *comme il faut.* Tuţi se ridică şi plecă pentru o jumătate de oră (avea o întâlnire cu cineva în centru, care îi promisese nişte sculuri de lână adusă din Franţa), urma să se întoarcă imediat, Bebe o conduse până jos şi îi arătă de unde să ia autobuzul. Unde era Grobei? Se pregătea, probabil, să coboare la cantină, cu inima ticăind de o întâlnire posibilă, cu capul vâjâindu-i de veşnicele sale calcule şi programe. Şi de ea, evident, surâse Lelia, ca o pisică uriaşă şi se întinse în fotoliu, cu picioarele ei imbatabile unul peste altul, răsucindu-şi, visătoare, o şuviţă neagră-sângerie pe un deget.

Alături, în cerc, cei patru bărbați, cu care conversa atât de agreabil: Calistrat (ce venise pentru ea, ea avea o fază „blondă” în iarna aceea), Corneanu, fostul ambasador, Bebe, gazda, sprinten, mereu surâzător, cu ochi inteligenți, şi Paul, un bărbat de peste patruzeci, îmbrăcat numai cu lucruri străine, care avea, ce ciudat, era doar garajist, nu? nişte mâini splendide, cu un inel cu o piatră colosală ce avea gravată un fel de blazon, ea îl admiră fără rezerve şi el i-l dădu să-l vadă de aproape, scoțându-l de pe inelarul pe care-l purta, aplecându-se puțin în față şi odată cu inelul ajunse la ea o boare de cea mai bună calitate. Tabac sau Arden for man sau Yardley, a nu, Yardley ar fi fost prea feminin pentru un bărbat ca Paul, un om care nu râdea niciodată, o figură pe care viața înscrisese două riduri prelungi, care coborau de la colțul ochilor săi mici şi penetranți până la comisura buzelor… ceva din Jean-Claude Pascal…? Nu, nu, mai degrabă… Ia uite, de ce întârzie Tuți…? Încă un whisky? Unul mic, da. *On the rocks*, evident, fără apă. Nişte biscuiți, saleuri? Nu, nu, whisky-ul pur, singuratec, cu Bach. Formidabil, nu?! Toți erau înfiorător de bine-crescuți, ea le impunea, evident. Ar fi putut s-o ia la dans, pe rând, nişte golani aşa ar fi făcut, ea însăşi ar fi dansat, eventual, ar fi fost absolut *chic* să danseze singură într-o companie de bărbați, să se lase piruetată undeva, acolo, în spațiul dintre covor şi şemineul acela trucat, în timp ce în spatele „lor” se insinua murmurul confuz, agreabil, de voci bărbăteşti, clinchetul cuburilor de pereții sondelor, ştiindu-se dorită, râvnită cu decență, aşteptată, disputată în cel mai rece stil englezesc. Fostul stil englezesc. Dar nu, era bine aşa, ea intuia asta; mult mai elegant, mai *comme il faut* O conversație, cu cei trei bărbați, în semicerc, în fotolii, şi Bebe, gazda, mereu sprinten, zâmbindu-i cu regularitate când îi întâlnea privirea, cu toți dinții săi mărunți, perfecți, aducând un pahar, schimbând scrumierele, derulând banda, răspunzând la telefon. Ha-ha, era plăcut, intim, reconfortant… era aproape opt, ba nu, chiar opt, ia uite, opt fix, în clipa asta Grobei o căuta din ochi peste

mese, prefăcându-se că nu e hotărât la care masă să se aşeze. Drăguț, agreabil... ia uite ce pisică somptuoasă, a nu, ce caraghios, era un motan! Dumnezeule, ce serios, ce grav e, ia uite, se preface că nu e teribil de încântat că-l iau în brațe. E siamez, cumva? Am ghicit, nu-i aşa?! încântător, un bărbat singur, într-o casă atât de mare, trăind împreună cu un motan de rasă, un motan atât de posac... ca începutul unui roman de Agatha Christie... nu?

— Semăn eu cu Hercule Poirot? întrebă surâzând Bebe.

— A, nu, replică Lelia, mângâind de formă motanul, pentru că cei patru bărbați o priveau, nu e decât casa şi motanul... Poirot încă nu a apărut, desigur că nu... eu găsesc delicioase romanele Agathei, la care Hercule apare cât mai târziu, aproape la jumătate...

— ...Şi eu... cine aş fi eu, în cazul ăsta?... insistă uşor, surâzând, Bebe Poenaru, cu dinții săi perlați, de gheişă.

Lelia continuă să mângâie motanul, cu gâtul înclinat, cu meşa neagră fluturându-i în față, tăindu-i exact jumătate din obraz:

— Nu ştiu... evident, un ofițer în retragere, cu stagii în India, dar pentru asta ar trebui să ai şi un grădinar... dar ce-i cu armeanca, nu mai venea? Auzise că e o persoană foarte bine, studentă la Arhitectură, la Bucureşti bineînțeles, dintr-o familie foarte sus pusă...

— Cine, Aimée? întrebă Paul, garajistul, bărbatul cu riduri şi cu mâinile splendide pe care ea îl găsea mai bine decât pe schiorul Peter O'Toole, blondul, era adevărat că ea era într-o fază „blondă" şi că Tuți fusese foarte drăguță aducându-i-l pe campionul cu ochi albaştri, dar... Paul ăsta, cu stilul său sec şi plictisit, ca un motan siamez, îi dădea un fel de înecăciune... Aimée asta e o... o...

— Doar nu vrei să spui: o curvă! adăugă repede, râzând mărunt, binecrescutul Bebe şi Paul îl privi abia, Dumnezeule, era o clasă între ei şi ea... ea înclinase mereu spre asemenea secături simpatice, ca Bebe, excelenți soți, deşi...

— Mai rău… făcu Paul cu mutra lui de Jean-Claude Pascal mai tânăr, mai vital, mai „român”, şi toţi râseră. Toţi bărbaţii, bineînţeles, pentru că ea îşi avea siamezul ei. Unde întârzia Tuţi, s-o fi dus undeva, te pomeneşti, cu persoana, după sculurile alea de Angora…

— A fost cu doi ani în urmă, tot în ianuarie, spuse Calistrat, schiorul, şi voia s-o învăţ să schieze… ca lumea, bineînţeles, voia s-o iau sus la Clăbucet, pe locul unde lucram noi… eram de acord, bineînţeles, dar n-a mers decât o zi… a căzut şi a făcut o entorsă, nu prea gravă, i-am masat-o şi a doua zi a întins-o… s-o fi speriat…

— La masaj! adăugă Corneanu sec, şi Calistrat râse ca un elev, umflându-şi obrajii. Paul fuma, Bebe răspundea la telefon, era aceeaşi femeie care mai sunase de două ori de când ea se afla acolo, te pomeneşti că era chiar armeanca Aimée?!

— Cred că ai dreptate, continuă Calistrat şi fuma exact în felul în care râdea: interzis, stilul interzis, cu ţigara ţinută în palmă.

— Eu, domnişoară, i-am explicat în seara masajului când am văzut că îşi compune o figură scârboasă, de lady în suferinţă lângă un om din popor, eu sunt un fel de regizor, lucrez oricum ca un regizor. Nu pot turna dacă nu mă culc cu vedeta principală; nu-mi iese şi nu-i iese nici ei. Deci suntem amândoi interesaţi. Bref.

— Şi ea ţi-a spus că nu ţine să fie vedetă…

— Exact, sau aşa ceva. Am oroare de proastele astea care fac pe inteligentele. Şi chiar reuşesc. E o plictiseală… I-am explicat că nu e vorba nici de inteligenţă, nici de umor, nici de bună creştere: pur şi simplu, dacă vrea să înveţe să se ţie ca lumea toată viaţa pe scândurelele ei, trebuie să facă precum musca… ei, asta-i! adăugă el repede cu o falsă indignare, încercând să acopere râsul celorlalţi, dincolo se plăteşte baban o lecţie dată de meseriaşi, plus ce mai… bineînţeles… Câtă neobrăzare!

Calistrat făcu o mutră indignată şi câteva secunde chiar aşa fu.

— Şi când te gândeşti că armeanca e probabil la telefon, gândi ea. Bebe ăsta o împiedică să vină. De ce? Ce-au de gând? şi un fior de oțel îi trecu printre umerii ei puțin prea lați, care îi plăceau lui Grobei. Probabil că acum îşi lua iaurtul său din lapte de oaie, prefăcându-se tacticos ca să tragă de timp. Poate apărea ea, în ultima clipă, odată cu seria a doua… siamezul sări brusc pe parchet, perfect viril. Acum va trebui să-i privească în ochi. Patru bărbați în jurul ei, trei plus unu, ca la lămpile de radio. Bebe era ceva *déjà vu,* un aliat al ei din instinct, cu tipi ca Bebe reuşea totdeauna din primele mingi, lăsându-i doar puțin spațiu alb, pentru orgoliul lui de băiat. Ha, în locul lui Tuți va trebui să se folosească de Bebe. Perfect. Putea să plece în clipa asta, dar n-avea chef. Ar fi fost ceva diletant şi-apoi… îi plăcea, pur şi simplu… şi Paul ăsta care abia o privea! Ăsta e vârful lor de atac, cu siguranță, iar el, animalul, care era aşa de plictisit şi față de ei şi față de ea. Curios, bănuia oare că ea are sânii mici, mai mici chiar decât… deşi nu trişa, cupele ei erau aproape întotdeauna pe măsură, evident, cu toleranța aceea pe care Dumnezeu însuşi o ordonă. Ar fi pariat că îi plac alea lăptoase, mameloase, între ugerele cărora poți să te ascunzi de duşman, unde poți să-ți faci cuibul tău de animal vânat de herghelii de femei, plictisit de propriul tău succes, de propria ta naştere, de propriul tău blazon, în vremea noastră adevăratele blazoane sunt astea: o moacă seacă, două riduri care îți taie figura, mâinile acelea care-ți încălzesc sângele şi gâtul subțire şi musculos, gâtul lui Henri Fonda, de unde, de unde?!

— …Are labele lungi, tocmai spunea fostul ambasador, admirându-şi unghiile, singurul lucru frumos pe trupul său plebeu, se vede asta când umblă! Un prieten al meu a trăit cu ea doi ani… cred că mai mult de ochii lumii! Eu nu m-aş întinde cu ea nici dacă m-ar plăti…

— Cu ce? întrebă ea şi Paul o privi. Ea îi simţi ochii cu partea stângă a obrazului, prin meşa pe care o aruncase între ei doi.

Corneanu surâse, fin, aşa credea el şi o fixă; *nein*, ricană ea în timp ce îi suporta privirea, cu timbrul ei „cald”, „fetiţă”, ai curul jos, domnule, nu se mai poartă. Corneanu surâse, îngâmfat, şi ea îi zâmbi înapoi; ăsta era mai slab decât Bebe. Totuşi...

— Cu picioarele, cu labele! răspunse vicepreşedintele comitetului pentru cultură şi artă. M-aş fi încurcat printre labele ei rasate!

Se râse, jumătate din politeţe. Există şi politeţe faţă de cuvinte, nu numai faţă de gesturi sau faţă de intenţii, faţă de bunele intenţii.

— Mai rasate decât ale mele? întrebă ea, cu capul plecat, cu meşa neagră-violacee atârnând suficient ca să simtă cum îi crescuse brusc preţul. — Joacă tare, putoarea, probabil că îşi spusese Paul, restul n-o interesa.

— Nu... nu, în niciun caz nu! recunoscu Corneanu, roşindu-se şi atunci ea îşi aruncă meşa într-o parte şi îl privi din nou, un triumf pe care i-l dărui şi fostul ambasador roşi din nou. Popular! gândi ea, să te fereşti de ăsta dacă se îmbată. E în stare să lovească cu pumnul, atunci când ar trebui doar să apese uşor... uşor!...

Vorbea Paul şi în vârtejul care înainta în capul ei, spre propria-i ciudă, nu prinse primele cuvinte, începutul lui de frază.

— ...Am întâlnit-o a doua oară, spunea el, sus, la Vârful cu Dor. Se încurca şi acolo ca şi aici, printre schiurile profesioniste. Am ajutat-o să se ridice în vreo două rânduri, adevărul e că se băga pe pantele cele mai afurisite, avea un fel de curaj disperat, cu totul nelalocul lui, printre oameni care lucrau acolo, rece. Asta mi-a făcut-o simpatică, deşi m-am ferit s-o arăt, cu complexate dintr-astea e dificil să te porţi firesc. Nu cred că voia să se culce cu mine, era prea timidă pentru aşa ceva. Şi-apoi nici nu eram de nasul ei şi ea

înțelegea asta. E frumoasă, totuşi, dacă n-ar fi frigidă. Sau tocmai de aia…

— Am auzit că ai rezolvat-o… spuse Calistrat cu un râs stins, puştesc, vinovat, ca şi cum ar fi vorbit cu profesorul său. Paul îl privi peste umăr, nu mirat, dar în aşa fel ca toată lumea să creadă că e mirat.

— Dacă aş fi făcut-o v-aş fi spus. Or, dacă n-am spus-o, înseamnă că nu era nevoie. Nu mă culc chiar cu toate care arată bine. Vă mai las şi vouă câteva.

Se râse, dar Paul nu râse. Îl iritase, probabil, obrăznicia lui Poenaru, unul care voia să i se apropie prin contrabandă. Erau destul de apropiați acolo, pe pantă.

— …Chiar ea declara acest lucru, completă fostul ambasador, ajutându-l pe Bebe care continua să surâdă chinuit, ca un câine binecrescut. Lelia îi zâmbi, erau deodată alături, cei de „stânga”, cei deposedați de viață şi istorie, cei care caută veşnic un stăpân.

Paul îl privi cu sprâncenele ridicate:

— Cine e personajul acesta? trebuia să spună figura lui şi toți înțeleseră. Corneanu îl privea cu seninătate.

— A mințit, ridică din umeri garajistul. S-a lăudat în maniera ei stângace, agresivă. Am dormit o singură noapte împreună, e adevărat, dar nu s-a întâmplat absolut nimic. Perfect *fraternel.*

— Hî, hî, hî! râse interzis Bebe, linguşitor şi Paul nici nu-l mai privi măcar. Inginerul făcuse din nou greşeala de a reacționa la sensul cuvintelor sale şi nu la sensul mimicii sale, un lucru mult mai important, singurul căruia el, Paul, îi dădea atenție. El lăsa cuvintele să curgă, cele pe care le aşteptau cu toții; efortul său era concentrat asupra propriei sale expresii, asupra propriilor sale gesturi, tocmai pentru a-şi submina propriile-i cuvinte, pentru a le dedubla, iar uneori, printr-un dublu paradox, pentru a le restitui sensul lor prim, sensul lor simplu. Numai un bou e atent la semantica simplă, vulgară. Când pronunți, de exemplu, cuvântul „cinstit” sau „prietenie” şi priveşti în jos, la vârful pantofului sau la un

obiect oarecare, s-ar putea ca acest cuvânt să-şi păstreze valoarea sa curentă. Cu excepția cazului dacă pronunți acest cuvânt cu gura, cu colțurile buzelor arcuite în jos, cu un fel de mirare imbecilă în privire, vagă. „Cinstit…?!” „Prietenos…?!” Oare ABC-ul ăsta nu se învață în provincie? Nu se mai poate comunica, oare, decât cu cuvintele?!…

— E scârbos asta: *fraternel!* atacă Calistrat care nu avea răbdare să se răzbune. Mai bine o p… civilă, indiferentă, decât un somn între frați, în pijamale purtate, cu deşteptătorul potrivit, cu…

— Eşti un tâmpit, adăugă repede Paul, din politețe, ca ea să nu trebuiască să reacționeze la cuvântul piperat cu care îi snobase schiorul, ai o psihologie de soldat în permisie duminica după-amiază prin oraşul Slobozia.

— Oricum, nu una de onanist… ricană Calistrat şi Lelia îl privi scurt: băiețaşul, fostul Peter O'Toole, se prostise de tot şi nu sub farmecul ei, ci al garajistului. Oricum, se certau, asta era un punct pentru ea.

— Onanist? făcu Paul, de parcă auzise prima oară acest cuvânt. Onanist…?!

Se auzi soneria şi Bebe ieşi să deschidă. În lipsa lui paharele făcură clinc-clinc, Corneanu se ridică şi derulă banda, Paul rămase cu sprâncenele în aer de parcă încerca încă să înțeleagă, să „conceapă” cuvântul rostit de imprudentul campion. Bebe se întoarse singur.

— Cine era, Tuți? întrebă Paul, privind flegmatic în pahar.

— Da, răspunse Bebe, dând din cap ca un elev, am expediat-o.

Se bău din nou şi Lelia trebui să-şi înfigă unghiile în carne ca să nu țipe, să nu ridice măcar privirea. Fantastic! Fantastic! Unu, doi, trei… patru, cinci… trebuia să reacționeze imediat, orice… cât mai spontan, cât mai repede… Grobei ieşea din sala cantinei, austerizat, cu Tella sus, în stânga, cu ochii săi mai albaştri ca niciodată. Totdeauna deveneau frumoşi când nu îi zărea nimeni, iată o formă a ghinionului împotriva căruia nu se putea lupta.

— Aş vrea să dansez… aruncă ea şi fu tot ce găsi mai bun, aşa, pentru prima rundă.

— Poftim! făcu Paul, cu un gest al contelui de Rohan, daţi masa într-o parte.

— Nu mă invită nimeni? gânguri ea şi-l privi pe fostul ambasador care avu reflexul să se încheie la haină (era mereu preocupat de haina sa, de reverele ei, de nasturele care se putea încheia sau nu, ca şi cum nu îi venea să creadă), apoi pe Calistrat, pe a cărui vindicativitate puerilă sconta. Brusc, îşi aduse aminte că era, în iarna aceea, în faza ei blondă şi el era alesul. Alesul lui Tuţi, deci şi al ei. Schiorul, într-adevăr, se ridică, şi cum nu trebuia să se încheie la nasture pentru că era într-un fel de bluză subţire, de lână, o luă în braţe. Abia câţiva paşi, pentru că ea auzi tot vocea lui Paul, fadă de data aceasta, de parcă ar fi spus: – Dă-mi cheia de paisprezece…

— Taie telefonul…

— Poftim? întoarse ea capul şi braţele lui Calistrat slăbiră.

— …Închide uşa de la intrare! adăugă frumosul Paul şi Poenaru îl ascultă de parcă n-ar fi fost la el acasă. Ei ştiau însă că el îi plăcuse, că era singurul în stare să facă asta ca lumea, să reziste în aceasta şi aveau dreptate, ea însăşi o simţi. Când îl privea, chiar şi acum, nu putea s-o facă cu ură, nici măcar cu dispreţ sau indiferenţă. Îi plăcea garajistul, deşi, vorba lui, nu erau făcuţi unul pentru celălalt, nu era „de nasul lui”, cum spusese. El se înşela însă, provincia ascundea valori, ambiţii. Şi ea deveni în clipa aceea acut provincială, ca Anteu.

…Se aşezară din nou, toţi patru în jurul măsuţei, tăiaţi perfect de exterior, clinc-clinc în păhărele, mag-ul râgâind uşor, de data aceasta Serge Regiani, aşa, un fel de afon simpatic, numai ea tremura abia simţit şi visa sa se plimbe, înfrigurată, cu Grobei, prin centru, pe străzile acoperite cu clisă, printre vagabonzi, neamuri simple, servitoare sau cele care ar fi meritat să fie, textiliste, strungari, ucenici precoce, inşi cu reală candoare sub coaja lor suspectă. Cineva care îţi rade una peste buci şi atât. Rămâi şi tu şi el cu atât. Foarte

mult, nu, foarte *chic* pentru o damă sofisticată. Iar pentru un plebeu, cu labele lui groase de pinguin, ce satisfacție, ce glorie? O glorie pe care nu o înțelege prea bine, e adevărat, dar pe care o suportă. Dumnezeule!

Apoi atacă Bebe. El era doar gazda, nu? În cazul acesta un fel de „anti-gazdă”, iată, particula secolului îşi găsise în sfârşit locul. Pentru prima oară, Bebe, uşor împurpurat, cu paharul pe care-l ținea în mână ca pe un scut, din care nu îndrăznea să bea, emoționat ca într-o şedință la care era prezent şi tov. Pavel (ştiți dvs. care „tov. Pavel”, nu, nu, nu cel de la oraş, o, nu… cel de la…), puțin ceremonios, scârbos de ceremonios, ar fi putut să scuipe totul dintr-odată, ea şi-aşa intuise totul, deşi, Dumnezeu i-era martor, nu i se mai întâmplase aşa ceva, cel puțin… bref:

— Ei toți, toți patru se înțelege, prieteni, perfecți, erau admiratori de-ai ei, ea, cea mai frumoasă, cea mai distinsă din acea serie şi, după părerea lui, sub ai cărui ochi se perindau atâtea false frumuseți, de departe una dintre vedetele iernii din stațiune… mă rog, mă rog, nu trebuia să mulțumească, el nu-i făcea niciun fel de complimente, de flatări, era adevărul, el nu-şi făcea, cum se spune, decât datoria, nici mai mult, nici mai puțin… ei bine, ei patru, evident, *connaisseur-i,* cu lecturi complete în stațiuni şi pe pante, inşi serioşi, discreți, în interesul lor, în primul rând, nu-i aşa, şi-apoi şi din respect… sau, în primul rând din respect pentru… obiectul admirației lor, chiar şi pentru… frumosul în sine… (aici chicotiră cu toții, inclusiv Lelia, chiar şi descărnatul Grobei zâmbi, deoarece căzuse expresia aceea atât de pretențioasă, dar, mă rog, dacă ăsta era adevărul?!).

— …Pe de altă parte, fiind cu toții convinşi că, în ciuda faptului că ea venea din Mediaş sau Sebeş…

— Alba-Iulia! spuse cineva, poate chiar ea însăşi, dar nu, cu siguranță fusese o altă voce, politicoasă, reținută, poate chiar Paul…?!

— Scuză-mă, te rog! N-avea importanță, principalul era şi asta voia el să sublinieze, dacă mai era nevoie, că ea, în ciuda

acestui fapt, nu era câtuşi de puţin o provincială, aşa cum se spune, o gâscă din provincie, una dintre fiinţele acelea, care… care… (Nu era nevoie, Lelia făcu un gest cu mâna, elegant, într-adevăr perfect neprovincial şi, o clipă, se simţiră cu toţii bine, psihologic bine, „între ei”, aşa cum se creează uneori, brusc, din te miri ce fleac, o atmosferă relaxată, ca un vin vechi şi bun, o ţigară bună etc.)…ei bine, cu atât mai bine… bref: ea era unul dintre ei, camarazi şi atât.

Ea ridică brusc ochii, aruncând obosită meşa: ce atâta pălăvrăgeală? Devenea complet împuţită toată…

Bebe se împiedică, roşi rapid, neînţelegând, şi atunci Paul, bătrânul şi rutinatul Paul (rutinat prin bărbăţie, evident, prin obişnuinţa de a învinge) făcu un semn cu mâna: să scurteze, adică, să lase amănuntele neesenţiale, chiar şi cele esenţiale; la fapte, la fapte! Dumnezeule, ce i-ar fi plăcut tovarăşului Pavel dacă ar fi fost de faţă, ştiţi, nu cel de la oraş, ci…

— …Ei bine, se reculese Bebe şi roşeaţa îi alunecă uşor pe gât, ca glicerina, bref: iată, era o seară atât de plăcută, de intimă, ei tăiaseră orice legătură cu exteriorul, cu orice figură neesenţială şi agasantă care nu s-ar fi potrivit cu cercul lor „de iniţiaţi” (la cuvântul acesta, fără motiv, ea se nelinişti puternic, pentru prima oară), fusese interzis accesul chiar şi lui Tuţi şi lui Aimée, armeanca, care, Lelia ştia, trecea pe corso ca un fulger, ca o cometă cu coada ei cu tot, dar… nu ştiu cum… nu se potriveau acum, aici… Bebe îşi permise să atragă atenţia că tocmai această expediere a celor două fete era un semn al cavalerismului, profesionalismului etc., deoarece, dacă ei ar fi fost mai ipocriţi, mai „bădărani”, nu-i aşa, le-ar fi lăsat şi pe ele să intre, oho, Tuţi, mai ales, ar fi fost prima care să… ea e o fată bună, atât de veselă, dar din păcate nimeni nu se prea înghesuie… nu-nu, ea nu trebuie să se teamă, el nu voia şi nimeni din cei de faţă nu intenţionează s-o calomnieze, dimpotrivă… dimpotrivă! Oricum, esenţialul trebuia păstrat: secretul unei asemenea iniţieri… pentru că era o iniţiere, în primul rând şi nu altceva! Ei bine, secretul, înainte de orice, consta în alegerea partenerilor, o treabă

îngrozitor de delicată. În al doilea rând, importantă era franchețea: ce aveau să caute celelalte două acolo, care nu erau la înălțimea ei, care nu aveau, dintr-un motiv sau altul, stofa pentru… o asemenea… seară?! Numai ca să salveze aparențele?! Aşa că fiecare să se instaleze într-o altă cameră, iar apoi, cum era dansul acela din copilărie… — *Changez les dames! Changez les dames!…* într-adevăr, asta ar fi fost provincialisme, jocuri de liceeni cu părinții duşi la cinema, o treabă urâtă. Era convins că ea aprecia această față a lucrurilor!

— …A! S-ar fi putut şi altfel, evident (Bebe zâmbi şi-şi privi circular companionii), mai expeditiv, dar nu mai puțin inelegant: ca ea să fie lăsată, îndrumată într-o încăpere împreună cu… de exemplu, cu Paul, care, nu-i aşa… şi-apoi, nu-i aşa, să se fi bulucit cu toții, ca la armată…

— …Scoate-mă din joc, te rog! făcu Paul, sec.

— Mă rog, făcu Bebe, cu zâmbetul lui de acum, de anti-amfitrion, el e prea orgolios ca să permită să fie luat ca exemplu… indiferent ce nume aş lua, ideea se păstrează! Mie cel puțin îmi repugnă o astfel de regie vulgară şi, spre onoarea mea, nici nu am accedat vreodată la astfel de ordinării… poate cu excepția unei singure dăți, eram parcă în anul doi la facultate şi… tot aşa…

Ea aruncă din nou meşa, cu brutalitate şi el amuți.

— Evident, evident, se lungise… iată ce voia de fapt, ce voiau cu toții, ceea ce propuneau ei, cu eleganță.

5

…Brrrr! Lelia sări pe trotuar, îşi îmbrăcă pardesiul bleumarin în fugă, i se deschise poşeta, căută în panică pe jos, prin zăpadă şi apă, ce căzuse, nu găsi, evident, fugi mai departe, deşi era clar că uşa pe care o trântise în urma ei…

sau fusese trântită?! nu se va mai deschide, dar, oricum… se fuge şi din frica dinlăuntru, se fuge nu numai de cineva, de un pericol, se fuge pur şi simplu din panică, pentru că cedează nervii, pentru că nu mai ai forța să pui cuminte un picior în fața altuia… Dumnezeule, ce ticăloşi! Şi evident, Paul, cel mai tare dintre toți… ea zâmbi fără să vrea şi continuă să zâmbească, urât, cu satisfacție groasă, căutând din ochi stația de autobuz, dar trecând mai departe, era prea aproape şi nu avea curajul să stea pe loc, în apropierea… se şterse la gură, reflex, de ce oare?! Ah, da… avea o pată de fierbințeală încă, pe obrazul stâng, asta era tot ce pățise… cele două lovituri ale lui Paul, palmele sale pe care le primise zâmbind, cu recunoştință că măcar nu lasă pe altul s-o atingă! Oho, cu el, poate, dar numai cu el, poate că… cine ştie… dracu' să-i ia, nişte derbedei, în ciuda aerelor lor, a „atmosferei”… Şi când te gândeşti că tot timpul fusese convinsă că va pierde, nu rezistase decât ca să cedeze cât mai târziu, Dumnezeule, ce spaimă, dar nu plânsese! Asta o salvase, în ochii ei, în primul rând, în „ochii curajului ei”! Curajul, ce lucru curios! Nu-l ai de la început, nu-l ai deloc, şi-apoi… nu ştiu cum, apare, ciudat, se încheagă parcă din laşitatea celorlalți, din poltroneria lor! Oho, desigur ei fuseseră poltroni şi mici, altfel ea n-ar fi devenit curajoasă! Ce lucru neplăcut pentru o femeie, să fie, să trebuiască să fie curajoasă! Ea detesta femeile curajoase, aprige, cele care, cot la cot cu bărbații sau cu dracu' mai ştie cine, luptă pentru… auzi, o femeie să lupte! Ce prostie, ce confuzie regretabilă! Singura scuză e o luptă de acest fel, cum dusese ea în această nenorocită de seară, în ciuda voinței ei. De ce, fusese o seară foarte reuşită, mai ales că se sfârşise astfel! Dumnezeule, şi ea care, tot timpul, îşi văzuse sfârşitul cu ochii, chiar era… îngrozitor, dar aşa fusese! Chiar era puțin curioasă de cum putea să fie!… Brrrr! Ce noroc că… Auzi! şi o pufni râsul şi râse şcolăreşte, împiedicându-se a doua oară în poşeta care nu se mai deschise, voiau „s-o inițieze”. Şi râse în voie, cuvântul care o speriase primul o făcea acum să râdă!

Garajistul greşise pocnind-o; era un *manque* psihologic, din clipa aceea totul coborâse în tonuri simple, ei deveniseră nişte golani, iar ea o femeie care se apăra, ce caraghios, mai ales că n-avea, n-avusese niciun chef să se apere! Ei ar fi trebuit să rămâie în lumea nuanțelor, unde erau mai tari, în lumea metropolei, profund antiprovincială, a „experienței”, „inițierii”, a „castei”, a „violenței acceptate” şi a altor prostii pe care le debitase Bebe, o gazdă-antigazdă profesionistă, într-adevăr profesionistă, de-aia îl şi suporta Paul, minunea aceasta de bărbat. Când îl va întâlni îl va opri şi-i va specifica faptul că pe el, numai pe el nu era supărată, nici măcar pentru palmele pe care i le trântise cu viteza aceea fulgerătoare, una după alta, palmele acelea bărbăteşti, pe care le-ar fi sărutat cu vârful buzelor, dacă s-ar fi putut asta, în viteza aceea, palmele acelea dureroase care o salvaseră de fapt... dar nu, Paul era prea deştept, prea rutinat (rutina aceea pe care un adevărat şi rar mascul o are deja la zece ani) ca să nu-şi fi dat seama ce greşeală era s-o lovească... dar de ce, poate că o făcuse intenționat, acesta era semnalul renunțării, al absolvirii! Adică, hai, pramatie, putoare, du-te, cară-te, *fiche moi le camp, file,* uşcheală, întinde-o, topeală! Dragul de el... vezi, orice ar face cineva, *cineva*, nu e acelaşi lucru cu... ea se scutură de râs, un râs scurt, interior, ca o briză inexprimabilă, bucuria aceea că nu fusese batjocorită! Mai ales, culmea, mai ales că Paul declarase şi „specificase” şi celălalt, imbecilul, Bebe, că el, garajistul adică, nu ținea să ia parte, el îşi rezerva dreptul de a asista „alături”, cu un *drink* bun în mână şi să i-l pună pe Ray Charles... auzi, țoapa, s-o lase pe mâna celorlalți, iar el, lordul, excelența-sa, să savureze violul... de fapt, ce mai tura-vura, era tot un viol, în oricâte stanioluri l-ar fi bandajat nătărăul ăla de Bebe! El să savureze de „alături”, el era prea domn, prea rafinat ca să se descheie la pantaloni într-o asemenea situație! Auzi, băga-l-aş în... şi Lelia gâfâi puternic de câteva ori, uimită că scăpase! Ei, asta da, aceasta ar fi fost cu adevărat o terfelire! Cu domnul Paul „alături”, scuturându-şi distrat fumul de țigară,

cu garajul său personal şi trofeele sale din *rally*-uri şi ea cu Corneanu peste ea! Pfui! Fusese bravă! Ce va zice Tuți la toate astea… dar Alice?! Nu-nu, ar fi fost o greşeală, şi-ar fi bătut joc după ce-ar fi compătimit-o, evident, ele n-ar fi putut ajunge niciodată într-o „asemenea” situație! Pfui, ce umanitate, încotro să te îndrepți?! Grobei, dragul de el, cu tranzistorul său fidel, cu seriozitatea lui provincială, poate doar el… aiurea, ăsta era virtuos din slăbiciune, din inexperiență, din complexe! Ei da, dar era totuşi virtuos, un onanist virtuos, sau, mă rog, un semionanist cumsecade! Nu voia să-l jignească, era meschin, e adevărat şi cam fricos, dar el îi ridicase un mic cult, acolo, un mic altar, printre preocupările sale meschine… dar de ce: meschine, de ce trebuia ea, pe singurul bărbat de aici din stațiune care înțelesese s-o respecte în felul lui, să-l jignească… nişte impotenți, asta erau, în frunte cu Jean-Claude Pascal-Paul, nişte jigodii care ar fi meritat denunțați, da-da, denunțați, să li se facă proces, să fie dați afară de prin posturile lor de ingineri-şefi-adjuncți, de vicepreşedinți, de şefi de secție principali, de… da, dar unde? La ce foruri, că ăştia sunt bine cu toți, nu sunt chiar ei forurile?! Şi-apoi, chiar dacă reuşeşte, nu iese ea, în primul rând, terfelită?! Nu e aceasta oare prima nedreptate a lumii când bărbații se aliază contra femeii?! Când ea trebuie să-i denunțe, în loc să-i omoare, să-i otrăvească în somn, ca pe-un Hamlet, să le taie testiculele, cum făcuse nu ştiu ce nebună, la Cluj, parcă, soțului ei cu mult mai puțin vinovat, care o înşelase doar sau o „vânduse” unui amic, nu mai ținea minte, dar, totuşi, unuia singur, față de care o femeie se poate apăra, unuia singur… toate astea veneau însă numai din tâmpită aceea de luptă pentru drepturi egale cu bărbații, pentru „feminismul” acela care a apărut ca o plagă în 1880 sau 90 şi nu ştiu cât… Dumnezeule, gemu ea ca o vită singură, neajutorată, nu se putea plânge nimănui, nu se putea indigna în fața nimănui, trebuia să înghită toată abjecția zâmbind! Nici nu ştiau prea bine de unde e, Bucureşti cu capitala Sofia, ha! Ah, ce i-ar fi

dat în gât, dar cui?! Dacă ar fi avut acum un prieten adevărat, dacă măcar Garabet ar fi un… aiurea, ăsta e prea egoist, ar fi fericit după ce se culcă cu ea să-i dea o sută mototolită, ca să scape de orice obligație! Îl ştia ea prea bine, cu toată țâfna lui! Ce poți să te aştepți de la unul care „după” îți arată înduioşat poza nevestei şi a copilului! Pfui, unde sunt bărbații adevărați, dacă, cu adevărat, s-a inventat aşa ceva… era clar, o serie din ei era înlocuită de femei, acele femei vajnice, directoare şi şefe de sector sau de serviciu sau de ramură, cu mustăcioara lor incipientă, cu vocea lor de tinerel de cincisprezece ani, cu mişcările lor bruşte, „autoritare”, cu strategia lor nefericită! Vai de ele şi de părinții lor care le-au făcut şi le-au crescut şi care se uită la ele cu ochii ca la melc! Mai ales pe ăla, pe Corneanu, ştabul ăla decăzut, ăstuia i-ar fi înfipt aşa, zâmbind, cu cel mai „fetiță” zâmbet al ei, un stilet drept în carotidă, sau nu, dacă l-ar fi ținut cineva, un bărbat adevărat, l-ar fi tuns şi i-ar fi vopsit curul cu terebentină… sau o mică injecție cu apă distilată, aşa, să țâțâie ca în somn, să viseze că i-au dat vot de blam şi să se ție de uşă ca la diaree! Lepădătura! Ăsta care nu putea s-o viseze nici amantă, se prefăcea, lingându-se unsuros pe buze, că toată viața a asistat la partuze cu darnicele de rangul ei… auzi, de la Mediaş, dacă nu vă supărați… aha, pardon, de la Alba-Iulia! Paştele mamei voastre! Ea zâmbea, în sfârşit relaxată, stăpână pe respirație, pe propria ei respirație.

(Intră, fără să ştie de ce, probabil că aşa trebuia să facă, într-o cofetărie, ceru o Joffră şi o cafea, îşi aprinse o țigară, privindu-se o clipă în oglinda dreptunghiulară de pe peretele de vis-à-vis.)

…Ce frumoasă e o femeie care a *scăpat!* Cu mult mai strălucitoare, sau, mă rog, strălucitoare cu adevărat, decât *înainte*, sau dacă nu ar fi fost niciodată în pericol. E totuşi fascinant pericolul. Oricum, de acum înainte trebuie să fie mai atentă pe unde umblă, unde intră. Deşi, nu regreta nimic; asta era tipic pentru ea, nu regreta niciodată nimic. *Non, rien de rien, non, je ne regrette rien…* Ce frumoasă era,

Dumnezeule, păcat că nu era aici, acum, Garabet s-o vadă sau, mai bine, Paul, cu buzele ei ațâțate, cu obrajii roşii peste care călcase copita lui Pan, a lui Zeus, afemeiatul, vulturul, taurul, cel care îşi înnobila victimele. Oho, ce frumoasă era, devenise, respirația ei încă agitată, uşoară, excitată, pe care şi-o asculta cu o ureche aplecată, se vedea totul în oglindă, era fantastic de frumoasă acum, pentru cine? Pentru oglinda de vis-à-vis, pentru fata în halat murdar, pistruiată, care strângea farfuriile pătate cu ciocolată şi care o admira şi o urmărea pe ascuns, pentru cei care intrau şi ieşeau şi o priveau uimiți. Da, pentru ei, pentru toți anonimii ăştia, le dăruia tuturor frumusețea ei de o jumătate de oră, pe care nimeni, evident, nu şi-o putea explica, frumusețea ei sălbatică de vânat mântuit, de ciută care a alunecat printre labele tigrului bengalez, superb, cu dungile sale galben-fosforescente, cu ochii săi somnoroşi, fantastici... Simțea încă în spate peretele, fiecare fir, bob de nisip al peretelui în care se presase, hăituită de ei, stătuse doar mai bine de o jumătate de oră lipită de perete, cu ei în jur...

— ...He, he, he, râsese Bebe, micuțul, finul, „politicosul” (el era de profesiune amabil) o să stăm aşa toată noaptea... ai să cedezi, Lelia, de oboseală, de silă, n-ai să scapi, te asigur... am îmblânzit noi porumbițe mai fudule ca tine sau la fel de fudule! Tu eşti o provincială sălbăticuță, ai ceva rasă, n-ai să ne scapi, poți să fii mândră... ai să ai ce să povesteşti, cu ce să-ți petreci nopțile de insomnie... când ai să te uiți la viitorul tău bărbat, funcționar la planificare sau inginer acolo, la Alba-Iulia, dereticând în izmene prin casă, ai să zâmbeşti complice şi ai să te bucuri... pentru că ai trăit odată, într-o iarnă, o experiență unică, cu nişte bărbați unici. Proasto!

Vorbea calm, surâzând, susurând, şi ea primea totul stând în picioare cu spatele la perete, cu poşeta, absurd, în mână, tremurând abia simțit (dar ei, copoii de două parale, o simțeau!) şi cea mai mare luptă era împotriva ei însăşi: de a nu răspunde, de a nu se lăsa provocată! Prima silabă ar fi fost o fisură prin care libidinosul ăsta de Poenaru sau Calistrat

care o privea cald, ca un frate, s-ar fi putut strecura. Paul era singurul care stătea jos, urmărind-o cu un fel de atenție. Ceilalți doi în picioare, lângă ea, Corneanu rezemat de scrin, grav, încruntat, de parcă ar fi primit audiențe. Porcii!

— …Ei haide, o întoarse el, îți propuneam altceva: alege tu pe unul dintre noi şi urcă cu el… pe care dintre noi vrei…

— Fals! tăie schiorul, total fals, nu mă interesează să fiu ales de domnişoara…

— Se poate, cu o condiție! adăugă grav, fostul ambasador, conştient de răspunderile care-i incumbă, totul să se petreacă aici, pe covor. E doar un spectacol, nu, de ce să fie Paul singurul care să aibă acest privilegiu…?! şi îi trimise garajistului un surâs onctuos, cel mai onctuos şi unsuros surâs al său diplomatic, rezervat miniştrilor-adjuncți, la care celălalt ridică din umeri.

— Ei! făcură, întrebător, ochişorii lui Bebe şi ea îşi muşcă încă o dată buzele, pe dinăuntru, să nu se vadă nici măcar asta. O femeie care îşi muşcă buzele începe să slăbească. Desigur, va cădea, va ceda, nu-şi făcea nicio iluzie, nu era ea, din fericire, dintr-alea care se bat cu patru hăndrălăi, dintre femeile secolului XX, aprige, virile, cot la cot cu… ea nu lupta decât cu timpul, ca oamenii slabi, încă un minut, încă un sfert de oră, oricum nu se va zice că îi trăsese de mânecă; chiar şi lor le place putină rezistență, îi vor fi recunoscători mai târziu. Brrrr! Ce otravă plutea în aer, ce apropiată soră se simțea cu ei, duşmanii ei cruzi nici nu bănuiau cât îi iubea! Iată, fiecare dintre ei, chiar şi vicepreşedintele, avea lucruri care ar fi putut, în condiții normale, bineînțeles, care ar fi putut s-o atragă, s-o fixeze chiar. Dar de ce, Dumnezeule, de ce era atât de speriată şi inimioara ei de ce îi bătea, tica-tica tica-tica, tocmai aici, sus, în gât, de mai bine de o oră, cât timp putem trăi cu o astfel de spaimă? Cât timp putem trăi înfrățiți cu teroarea?! Iată, se vor apropia, Calistrat probabil, împreună cu Bebe şi o vor trânti pe jos, ea va cădea stângace, ridicându-i-se fusta într-o parte, se va lovi chiar, o durere pe care o va simți mai târziu, va lovi ca o funcționară de

provincie ce era cu poşeta ei de plastic în jur, îl va zgâria pe unul, probabil nu pe cel pe care-l ura cel mai mult, dar de, ce să-i faci, într-o astfel de situaţie… Dumnezeule, cum adică: într-o astfel de situaţie?! Există oare o *astfel de situaţie!* Iată că există, şi ea, sărmana, cu micul ei eroism inutil, anonim, încerca disperată şi penibilă, abjectă, jegoasă, să se opună acestor domni care poate pe drept, ce poate, sigur, pe drept îi cereau această jertfe, dar de ce, această onoare, această… iniţiere… da-da, iniţiere, ea încerca cu lipsa ei de tact proverbială să se opună legilor societăţii, legilor lumii, universului! Ar fi trebuit să fie mândră că fusese aleasă, iată, armeanca, bucureşteanca nici nu fusese chemată, Tuţi întoarsă de la uşă, ca o zarzavagioaică oarecare, iată, în faţa ei se aflau un fost ministru, actualmente cu sarcini în cultură, un inginer şef de secţie, un campion naţional care ducea faima ţării hăt peste hotare şi un… da, de ce să ne ruşinăm de cuvinte, un garajist (inginer la rându-i), care îşi punea în joc viaţa la *rally*-uri, cu poze prin ziare, o celebritate, ceva foarte modern… da-da, va mai rezista cinci minute, uite, exact până la „şi treizeci”, indiferent ce va mai zice anti-gazda cu ochii lui mici şi albaştri şi-apoi va păşi în mijlocul lor, dreaptă, va lăsa să-i cadă poşeta cu un gest simplu, va face o jumătate de piruetă şi va spune, privind cu ochii liniştiţi, de gheaţă, peste capetele tuturor: – Ei bine, domnilor, cine îmi face, primul onoarea?! şi se va feri să înghită în clipa aceea ca să nu izbucnească ca o proastă în plâns. Dumnezeule, cât era încă de provincială! Dumnezeule, dacă ar vedea-o acum Cârstea! Sau Cherecheşiu, Lulu, cu frumoasele sale favorite! Ce departe erau ei, acum, de Lelia lor, ce binefăcător de departe. Ce bine că nu ştiau nimic şi nu vor şti niciodată nimic!

— …Uite, noi avem timp, vorbea mereu Bebe, aşezat pe braţul fotoliului, fumând a câta ţigară? avem timp, te aşteptăm toată noaptea! Asta e diferenţa dintre noi şi nişte muhaiale ordinare, din astea venite cu un bilet de douăsprezece zile, prin sindicat şi care nu-s în stare de aşa

ceva decât plini de alcool, izbind, înjurând… spune, Lelia (ce dulce, ce cald i se arcuiau buzele când îi pronunța numele, bestia!), spune, ai văzut pe unul de aici să fie măcar amețit, ai văzut, ai observat cumva că vreunul nu-şi controlează limbajul, ți-a făcut cineva vreo grosolănie… spune, te-a jignit cineva, Lelia, măcar aşa, în treacăt, din greşeală… din neatenție?! Spune, hai spune?!

Mută, ea se lipea de boabele de nisip ale tencuielii pe care, printr-un efect absurd, halucinant, le simțea prin rochie, nimic, nicio silabă, primul cuvânt ar fi fost căderea! Şi dacă va cădea, s-o facă din proprie inițiativă, să simtă şi ei asta, că o face că vrea ea să o facă!

— O tâmpită! spuse vicepreşedintele, cald, împăciuitor, şi ea îi privi uimită: de ce vorbeau astfel, de ce întrebuințau astfel de cuvinte, uite, ea era dispusă, când arătătorul se va opri, va ajunge în dreptul cifrei şase (din care nu se va vedea decât ovalul, pe ceasul mare din perete), ea va înainta, orice se va întâmpla, până în mijlocul camerei, va lăsa să-i cadă poşeta cu un gest simplu, neafectat, va… ia uite, Calistrat dădu din umeri plictisit şi chiar Paul, *chiar Paul,* râse batjocoritor! De ce, domnilor, pentru ce! De ce e nevoie de toate astea când ea, iată, era dispusă să se… pună la dispoziția lor, ei erau oameni de înțeles, domni până în vârful unghiilor, n-o vor lovi, cu siguranță c-o vor menaja, vor aprecia gestul ei, mândria ei în toată această umilință, mândria ei care cu atât mai mult, nu-i aşa… ah, râsul acesta rece, străin, batjocoritor, al *lui,* o răni cu adevărat şi fu cât p-aci să cedeze panicii şi să încerce să fugă… ce prostie, din primii paşi ar fi fost prinsă de umeri, izbită de perete, trântită! Nu trebuia să-i lase să simtă gustul lovirii, al trupului dezarmat, mirosul de victimă! Nu, nu, se va răzbuna într-alt fel: le va mai rezista încă un sfert de oră! Da, asta va fi răzbunarea ei, să se învețe minte stimații domni s-o respecte cu adevărat, să-şi controleze nervii, expresiile, mimica, dacă o doreau, ei bine, să lupte pentru aceasta cu armele care i se potriveau ei, ea nu era o debaraseuză oarecare, o coafeuză, o

textilistă, avea totuşi bacalaureatul şi doi ani de institut pedagogic, dacă soarta a vrut să... ea era curtată de Cârstea, unul dintre tipii bine ai Albei, iar Lulu, domnul doctor Cherecheşiu, oho, cât ar da să se mai repete după-amiaza aceea, ştiau ei care, după-amiaza aceea plină de tuberoze, de Prevert... de şampanie, ce spălase pereții şi ea privise rece, regină, distantă, lăsându-se dorită până la disperare, până la lacrimi... oho, domnii aceştia să învețe să se stăpânească, în primul rând!

Viața e un război al nervilor şi iată, nervii ei înfocați, provinciali, fuseseră mai tari: Paul se ridicase dintr-o singură mişcare, turtise calm chioşcul, se apropiase de ea şi îi cârpise rapid, una după alta, o pereche de palme. Mare! O făcuse ca un rege! Ah, dacă ar fi fost singuri, i-ar fi sărutat genunchiul. Contele de Rohan, văr cu regii Franței... Ah, unde să-l caute, să-l găsească, să-l asigure că nu-l ura, că nu-i purta nici cea mai măruntă pică... dimpotrivă; n-o salvase el, risipind tot noroiul acela din jur cu un gest simplu, eficace, izbăvitor?! Parcă el avea nevoie de asigurările ei! îl va întâlni, era sigură, el apărea totdeauna în grupul lui, restrâns, în față la Pallas... se va apropia fără şovăire şi îl va ruga să-i acorde câteva minute... ăsta era într-adevăr patent de Alba dar n-avea ce face, ce conta, oare nu luptaseră ei împreună contra derbedeilor ălora... cum putea el să se lase angrenat într-o astfel de companie...?! Nu-nu, ea nu i se va oferi, avea el altele mai „rasate”, dar... îi va spune câteva cuvinte simțite, calde, seci... (ea plăti şi ieşi), câteva fraze de bun-simț, total neprovinciale şi îi va dărui ceva... da, i-l va da pe Caliban, monstrul ei mic, mascota ei din sezonul trecut. Să-l arunce undeva, acolo, printre trofeele lui, printre nimicurile sale sentimentale... Doamne, când va ieşi din cuşca provinciei, ce frumoasă era, o simțea, o ştia, înaintând spre centru cu mersul ei săltăreț; tuturor, absolut tuturor le dăruia frumusețea ei vie, luciul acela sălbatic pe care îl purta în ochi, ea, cea înfrumusețată de pericol, de violență. Nu există

frumusețe în afara violenței, salut, domnilor, tuturor, salut, salut, ha, ha! Salut.

CAPITOLUL II

1

Caraghios, în aceeaşi seară, Grobei, cu Tella lui, se plimbă, făcu câțiva paşi, cum se spune, cu Tuți. Da-da, cu Tuți, după ce luară masa la cantină. Tuți era studentă la Institutul Pedagogic din Bucureşti, la Sorbonica, cum se spunea, o bucureşteancă deci, şi el fu foarte mândru că poate să-şi legene cutioara sa muzicală alături de o asemenea distinsă companie. Tuți era o fată veselă şi tristă în acelaşi timp, aş putea spune exact în acelaşi timp, în aceeaşi secundă, lucru ce îi conferea multă grație. Tristă-veselă! Veselă-tristă! Iată o sursă a farmecului, nu singura, bineînțeles. De la început, deşi Tuți era mai mică cu un an şi opt luni decât el, se instalaseră între ei doi relații univoce: ea îl proteja, iar el se lăsă repede protejat. Astfel că orice ambiguitate între cei doi era exclusă. El se gândi în vreo două rânduri s-o sărute sau s-o prindă de sânii ei nu prea mari dar pietroşi, dar renunță nici el nu ştia exact de ce, renunță în timp ce ea, Tuți, se prefăcu că nu observă nimic. Ah, femeile, ah, mai ales, bucureştencele! Se despărțiră prieteni după ce vorbiră despre o grămadă de lucruri, după ce ea salută atâta lume (el îi propuse, corect, în vreo două rânduri, să se despartă dacă, evident, ea avea alte obligații, dacă voia să stea de vorbă cu

unul sau altul din cei pe care îi cunoştea, dar ea, după o clipă de gândire, parcă, refuza şi-l privea recunoscător). Despre Lelia aproape nu vorbiră, deşi ea fu tot timpul între ei, cu statura ei înaltă, cu sânii ei mici, puțin cocoşată, cu mersul ei săltăreț. Frumoasa Lelia, Tuți, mărunțica şi durdulia Tuți, o invidia cu siguranță, cu invidia aceea sportivă, calmă, plină de umor, care ne face să trecem mai uşor peste defectele cuiva. Curios, gândi Grobei, dar se feri s-o spună, trecem mai uşor peste defectele „reuşite" ale cuiva decât peste calitățile sale. Calitățile cuiva nu se iartă şi e drept să fie aşa. Şi zâmbi, enigmatic, sub mustăcioara sa *in statu nascendi*, pe care, la sfatul, aş zice la incitarea lui nea Tomiță, şi-o lăsa. — Lasă-ți, bă, băiatule, acolo, un semn, o negreață, ceva, c-altfel, cu chiloții tăi cu mânecă lungă şi cu aerele tale de mironosiță, rămâi nemăritată! Sfatul era bun, evident nu în sensul în care îl dăduse răutăciosul prieten (răutăcios numai în aparență), sfatul era bun şi Grobei îl preluă. Începu la primul bărbierit să-şi ocolească cu grijă spațiul dintre buza superioară şi nas, nasul său delicat şi drept, unii spuneau: „un pic prea lung", alții însă, sau altele: – „Oricum, bărbătesc", în ciuda unui neg care apăruse nu ştiu când. Un neg cu care se împrietenise, *faute de mieux* şi care va dispărea tocmai când nu-l va mai observa nimeni. Au şi negii orgoliul lor, ha, ha.

Când ajunse acasă, avu surpriza să-l găsească pe prietenul său în pat, cu un guturai straşnic sau un început de gripă. Coborî încă o dată să caute farmacia, pentru aspirină, piramidoane, antigermin şi, de la bufet, luă un kilogram de lămâi. Nea Tomiță, un bărbat sută la sută, un zdrahon care de multe ori îşi bătuse joc (în felul lui amabil) de prietenul său mai tânăr din provincie, lungit acum la pat pentru un fleac de gripă, asuda, mormăia, tuşea, sughița, înjura (cu un aer martir şi disperat), aiura chiar, privindu-l cu un fel de duşmănie pe tinerelul Grobei, iar lămâile sale, de-a dreptul cu dispreț. În schimb – de ce în schimb?! – înfuleca tot timpul căței săi de usturoi, iar camera lor de vilegiaturişti plutea ca o navă într-un strat dens de mirosuri, singurul, declara

maistrul, singurul leac. Poate că avea dreptate, pentru că a doua zi era vindecat sau plictisit că li se dădea prea puțină importanță suferințelor sale închipuite. Sau reale.

Ah, a doua zi, era o duminică, fu pentru Traian-Liviu Grobei o zi mare, o zi sentimentală, o petrecu împreună cu Dulcineea inimii sale, cu Lelia. Ciudat, ea fu aproape umană, aşa cum sunt rareori femeile frumoase, şi îi dedică ziua în întregime. Se întâlniră în jur de unsprezece la bibliotecă şi Grobei avu strania senzație că ea îl aşteaptă. Apoi făcură o plimbare prin pădure, spre Cotă, însă nu pe şosea, ci pe un drum aparte, accidentat, se întoarseră la cantină, încă în prima serie şi se despărțiră pentru o oră. — Merg să fac un duş şi să mă întind o jumătate de oră! spuse Lelia, mințea însă pentru că avea un comision de făcut pentru cineva. Ceva extra-sexual. La trei fără zece se întâlniră din nou şi, cu o ocazie (o cunoştință a Leliei, proprietar de automobil), făcură o excursie la Predeal, în stațiune şi la pârtie, unde băură un ceai fierbinte. Tot drumul, la dus şi la întoarcere, ea îl ținu de mână. Pe la şase erau înapoi şi Grobei vru să se despartă, redându-i libertatea, dar, spre plăcuta sa surpriză, ea îl reținu, invitându-l la „ea, sus”. Fantastic! Asta era într-adevăr o performanță. El făcu mofturi, imitând perfect un om de lume, un băiat de familie bună, încât dacă l-ar fi auzit nea Tomiță s-ar fi strâmbat de râs, dar nu se încăpățână în refuzul său. De altfel, ea îi notifică: — Nu trebuie să te jenezi prea tare, mai e cineva sus. — Cine? întrebă Grobei. — Doamna Ciolac, sosi răspunsul, să mergem jos la Trandafirul, să cumpărăm cozonac cu nucă, e preferința ei, vrei?! — Vai de mine! răspunse tânărul cavaler, în aceste condiții, bineînțeles… şi se oferi să achite în întregime costul cozonacului.

Trecu mai bine de jumătate de oră până reuşiră cei doi să urce străduța ce ducea la vila unde era cazată Lelia. Doamna Ciolac îi aştepta, dădu mâna tânărului bănățean, care o sărută fără afectare, simplu şi decent, în felul lui, cu o anume solemnitate totuşi, care o impresionă plăcut pe vârstnica

femeie. Era şi ea bănățeancă, de la Oravița sau de la „Otravița”, cum spunea Grobei, în glumă; era o femeie cu care Lelia, colega ei de cameră, se mândrea. Nu era frumoasă, dar era foarte instruită. În jur de cincizeci (până în cincizeci, vârsta aceea dificilă dar, Dumnezeule, când nu sunt femeile la o vârstă dificilă?!), opulentă, cu nasul ascuțit şi fața rotundă, cu maxilarul superior puțin ieşit, astfel că din profil nasul desena un unghi perfect, fruntea îngustă, privirea extrem de vie şi de inteligentă. Era soția cuiva care avusese, acolo, în Oravița, un mare magazin de sticlărie, Ciolac and Company, şi acum trăiau din „resturi” şi dintr-o pensie, el era ftizie. Grobei văzu fotografiile lui, un bărbat realmente frumos, înalt, osos, se lăsase pozat în costume deschise, cu papillon la gât, era mariajul frumuseții cu inteligența. Numai că aici, inteligența era feminină. Doamna Ciolac Veturia era o catolică fervența şi juca – era o descoperire târzie – în echipa de teatru amator a casei de cultură. Erau prost văzuți în orăşel din cauza fostului lor magazin de sticlărie, porcelanuri şi oglinzi (un magazin superb, ca o feerie, care dispăruse total din micul orăşel, odată cu capitala de județ pe care o găzduise odată), erau considerați indezirabili, alături de fostul bijutier, fostul proprietar al morii (Bălan), alături de Türkl, fostul proprietar al celui „mai mare” magazin de textile şi de alți câțiva monştri capitalişti. Erau oameni care îşi pierduseră profesiunea, prea bătrâni sau prea graşi pentru a se mai putea adapta. Iată, domnul Ciolac era prea frumos şi prea ftizie pentru asta. Afacerile lor nu mai erau prospere, ca altădată, dar trăiau. Aşa cum lumea avea nevoie de victime, ei înşişi se pare că aveau nevoie de călăi mărunți, provinciali. — Dramele, domnul meu, spunea doamna Veturia, sunt strict provinciale. — Dramele dumneavoastră! rectifică cu un zâmbet subțire merceologul. — De ce? replică doamna Veturia, privind-o cu un zâmbet pe „fiica ei, Lelia”, cum îi spunea: orice dramă e provincială!

Cei trei beau ceai cu biscuiți şi, evident, cu cozonac cu nucă pe care doamna Veturia îl primise înroşindu-se puternic

pe gât, pe faţă, de emoţie. S-au gândit la ea, ce drăguţ din partea lor! Ea, o femeie bătrână, plicticoasă cu ticurile ei, cu ridurile ei… şi o mângâie cu mâna ei grăsuţă şi fină pe Lelia pe obraz şi ea se alintă ca o pisică mare. Se vedea că nu credea o vorbă din cele ce spunea. Pe Grobei îl privea cu o anume simpatie şi maliţie… dispreţ?! Nu-nu, o iubea prea mult pe „fiica ei, pe Lelia”, pentru a se purta astfel cu musafirul lor.

— Ai o ţigară, domnule Grobei?

Tânărul se fâstâci uşor; nu fuma. Lelia însă, zâmbindu-i atât de afectuoasă încât el rămase literalmente zăpăcit, de parcă l-ar fi izbit peste faţă aripa unei păsări mari, se ridică şi aduse din poşeta ei un pachet de ţigări americane şi amândouă femeile îşi aprinseră câte una. Apoi, printre subţirile perdele de fum, îşi priviră musafirul, cavalerul lor. Era plăcut, Grobei simţea o uşoară şi plăcută furnicătură în jurul urechilor, o măruntă panică îl cuprinse, o panică care îl înţepeni şi-l făcu să zâmbească mereu, fără rost.

Un zâmbet atât de fin încât abia se desluşea printre perdelele de fum albastru-lila.

— De ce nu o însoţeşti mai des pe Lelia, stimate domn? întrebă, zâmbind ironic, doamna Veturia, nu trebuie să laşi o astfel de frumuseţe singură într-o staţiune atât de aglomerată, nu crezi?!

Lelia o privi cu o scurtă alarmă; ştia ceva, bănuia ceva?! Doamna Veturia îi întoarse surâsul: era o femeie atât de fină, de amabilă, şi o iubea cu adevărat. Cu adevărat distinsă; distincţia nu vine oare din iubire, dintr-o iubire gratuită?!

— Eu îmi am programul meu! răspunse tânărul bănăţean, cu o involuntară grosolănie şi amândouă doamnele îi zâmbiră cald.

— De altfel, îi stau la dispoziţie. Aş vrea, dacă îmi permite, s-o vizitez şi în orăşelul ei natal. Bineînţeles, dacă îmi permite…

Doamna Veturia bătu din palme.

— Ia te uită, ia te uită! Se naşte o pasiune, poate o mare pasiune!…

Lelia îşi aruncă meşa ei neagră, ca să-şi ascundă zâmbetul fin, dispreţuitor. Ce-şi închipuia tinerelul acesta provincial?! Cu toate acestea, râsul mic şi gâlgâit, palmele doamnei Veturia îi făcură plăcere. În definitiv, ce era mai mult decât o caldă, plăcută, intimă după-amiază de iarnă într-o staţiune, la un pahar de ceai, cu colega ei de cameră, o femeie atât de sensibilă, de citită, ca doamna Ciolac?! Să guste împreună, amândouă, în tihnă, într-o secretă veselie, această după-amiază. Să guste toţi trei, împreună, iată, ea îi dăruise lui Paul mascota ei, exact aşa cum plănuise, şi acum avea o alta: tânărul, grosolanul şi stângaciul Grobei. Era mascota ei, putea deveni, era mascota lor, a celor „două doamne” din acea după-amiază, din acea înserare. Şi el, iată, avansa ceva… ceva tulbure, obraznic dar şi plăcut… ia să vedem…

— Cum aşa? îi chestiona cu graţie doamna Veturia, privind-o complice, în ce calitate ai vrea s-o vizitezi la Alba pe Lelia?! Îmi dai voie să mă amestec puţin, stimate domn?!

— Cum să nu… vă rog! Foarte simplu, răspunse Grobei, eu sunt merceolog principal (mândria îi sclipea pe faţă) şi am de îndeplinit o serie de comisioane în ţară în numele cooperativei pe care o reprezint. Am ajuns până la Vatra Dornei, Baia Mare, Tulcea… prin Alba chiar am trecut odată. Eu însumi îmi fac traseul, aşa că nimic mai uşor decât să…

Cele două femei râdeau cu poftă.

— Bine-bine, spuse doamna Veturia, eu înţelesesem că nu e o simplă călătorie de afaceri… eu înţelesesem, dacă îmi permiţi… sau am înţeles eu prea mult, ha, ha!

— Ha, ha, hi, hi! râdea şi Lelia, dându-şi cu afectare capul pe spate, lăsându-şi dinţii umezi să sclipească o clipă, dar ea atingea limita afectării şi a pozei, limita de la care începea să devină naturală, firească. Şi într-adevăr, asta cel puţin se putea citi în ochii celorlalţi, a bărbaţilor, mai ales, a doamnelor peste patruzeci, ea era firească, naturală, graţioasă

şi numai pe acest drum: al afectării. Ah, era atât de afectată!…

Grobei roşi, plecă privirea şi-şi făcu de lucru cu nişte firimituri de cozonac din farfurioara sa: îşi umezea vârfurile degetelor şi prindea astfel firimiturile de cocă pe care le băga în gură. Spuse:

— Eu sunt un bărbat… un om serios! Nu voiam să spun nimic mai mult decât că… mi-ar face plăcere s-o vizitez pe Lelia în cadrul căminului ei, într-unul dintre drumurile mele în interes de serviciu. Pot însă, şi ridică un deget pe care era lipită o firimitură de nucă, pot însă să-mi aleg traseul prin Alba… mai des, să zicem! şi la acest: – Să zicem! roşi încă o dată, mai puternic. Doamna Veturia bătu iar din palme, strigând:

— Fantastic! Fantastic! iar Lelia râse la rându-i, binedispusă.

— Ştiţi… avansă tânărul funcţionar, tânărul tehnician, văzând că produsese atâta însufleţire doamnelor prin cuvintele sale simple, eu sunt un om al datoriei şi ordinii; serviciul e pentru mine o îndatorire sfântă, de onoare, aş zice… prin faptul că mă abat prin Alba, vreau să fiu bine înţeles, nu comit nicio ilegalitate, niciun fel de abuz. Noi avem legături cu câteva întreprinderi din Alba, aşa că… e adevărat, şi aici el mustăci (şi acest cuvânt e potrivit, deoarece buza lui de sus începea să fie tot mai mult umbrită de cele câteva fire mătăsoase de păr pe care el le îngrijea deja, am zice: le proteja), e adevărat că aş putea lăsa Alba pentru mai târziu… pentru la vară, să zicem!

— A, nu-nu! Nu la vară! Acum, imediat, nu la vară!

Cele două doamne băteau din palme, din picioruşe, într-o stare de agitaţie foarte plăcută. Grobei le privi posesiv. Doamna Veturia se linişti prima şi îi adresă cuvântul, cu o anume gravitate:

— Te-ai gândit foarte bine. Îmi plac cei care nu-şi neglijează îndatoririle de serviciu pentru o toană a inimii. Aşa este şi soţul meu, cu asta m-a cucerit.

— Şi cu papillonul acela de mătase naturală, legat aşa cum astăzi nu mai ştie nimeni!… strigă Grobei, cu voce ascuţită. Doamna Veturia îl privi, zâmbind, arătându-şi dinţii ei de cârtiţă: în clipa aceea părea deosebit de sensibilă şi de inteligentă. Privirea ei era umedă şi atotînţelegătoare; Grobei simţi că-şi pierde siguranţa de sine.

— …Da… da, văd că înţelegi mult, tinere domn; m-a cucerit cu mai multe lucruri, datorită mai multor… dar, mai ales prin faptul că mi s-a supus. C-a ştiut să mi se supună!

— Asta urmăriţi voi, femeile, spuse Grobei cu îngâmfare, lăsându-se pe spate, căutaţi un valet!

Cele două femei se priviră puţin uimite, apoi zâmbiră.

— Nu e totul atât de simplu, răspunse doamna Veturia, politicoasă, mai serveşti o felie de cozonac?! şi se ridică apoi să-l servească pentru că merceologul înclină din cap, cu gravitate. Nu oricine ne poate servi! adăugă doamna Veturia, nu oricine ne poate mulţumi! Nu e atât de uşor, domnule, să serveşti o femeie; ştii cum se numeşte această calitate? Tandreţe. O ai? O calitate profund masculină, pe care numai foarte puţini o înţeleg şi mai puţini o au, din naştere, din instinct, nu ştiu.

— O anumită anulare a personalităţii… spuse Lelia visătoare, şi Grobei le privi pe amândouă aiurit.

— Exact, adăugă doamna Veturia, pregătind încă o porţie de ceai englezesc Windsor-Casde, deoarece le plăcuse mai ales modul în care-l preparase ea. Nu-şi poate anula personalitatea decât cel care o are! E un fel de paradox! Şi venerabila doamnă zâmbi pe sub abia vizibila ei mustăcioară, care n-o prindea rău. Un nătâng nu-şi poate reprima sau anula nimic, el nu-ţi poate dărui nimic. Ce să dăruieşti unei femei, cum să vii la ea cu mâinile goale?! O, nu, ci încărcate cu inele, panglici late, de velur, un pieptene bătut în pietre mărunte, preţioase, ce va domni peste cocul ei regal… cărţi în ediţii rare, cărţi nu prea adânci, nu prea filosofice (asta ar părea o aluzie obositoare, de gust îndoielnic), cărţi de memorii, de călătorii, tipărite pe hârtie vărgată, în ediţii rare,

bomboane de ciocolată, trufe, reproduceri scumpe după Matisse, Grünewald, Lucas Cranach, Botticelli, Giotto, Cimabue… Van Dyck… tu ştii, Lelia, cât îmi place mie Van Dyck?! Şi mai presus de toate: tandreţea! Aceasta e sclavia unui bărbat adevărat!

Cele două prietene se prăpădeau de râs şi tânărul bănăţean le privea puţin zăpăcit, făcându-şi meticulos de lucru cu prăjitura lui. Se hotărî să nu dea prea mare atenţie celor ce spuneau ele, mai ales celor îndrugate de bătrâna Veturia; cu cei aproape cincizeci de ani ai ei! Dumnezeule, oare când, la ce vârstă vor accepta femeile să renunţe la cochetărie?! Sunt ele cu adevărat lipsite de simţul ridicolului?!

Lelia, până atunci decent aşezată pe marginea canapelei, se întinse pe spate, oftând cu neruşinare, încet, ca o pisică mare, şi Veturia se apropie, aşezându-i o pernă sub cap, sub umeri. Te pomeneşti că era în plus? gândi el şi cu francheţea sa provincială se repezi să exprime acest gând. — Oare nu sunt cumva „în plus”, inutil, nu venise timpul să le lase singure pe cele două colege de cameră, pe cele două prietene?

— Nu, nu, răspunse Veturia, el nu-şi dădea seama?! Ah, Doamne, trebuia să fii atât de tânăr, atât de „neruşinat” de tânăr ca să nu-ţi dai seama că tocmai prezenţa lui le făcea pe ele două să se simtă aşa de la „largul lor”. — Prezenţa unui bărbat, deci! adăugă, grav, Grobei, dar fu contrazis pe jumătate. — Da, a unui bărbat, dar nu a altui bărbat, ci numai a lui. Era de neînlocuit în clipa aceea, dacă voia să plece… mă rog, ele nu-l reţineau, dar… se simţeau cu toţii atât de bine, nu?! Şi Lelia, cu siguranţă, adăugă doamna Veturia, Lelia îl simpatiza, Lelia simţea chiar un început de afecţiune… ea, un copil atât de delicios, de capricios… aşa cum îi stă bine unei perfecţiuni, unei tinere atât de superbe, de reuşite… unei minuni vii, ca „fiica ei”.

Doamna Veturia o privea pe Lelia, ce stătea întinsă, nemişcată, pulsând în nemişcarea ei graţioasă, ca o felină mare, părând că nu aude că e vorba despre ea, părând că nu

e de faţă, părând că e absentă. Ce absenţă delicioasă! gândea Veturia.

— Cu toate că el… că el e, într-un anume fel, lipsit de tandreţe?! găsi potrivit să adauge, merceologul.

— Nu te nelinişti, tinere domn, spuse Veturia, turnându-i o nouă porţie de ceai, aceasta e o calitate a maturităţii, a bărbăţiei. Va veni cu timpul, trebuie doar să te laşi uşor condus, uşor îndrumat… împins cu delicateţe, ha, ha…

— Dar nu aţi vorbit oare chiar dumneavoastră despre un anume instinct al… tandreţii, despre un anume… cum să-i spun… ăăă…

— Recunoaşte, spuse doamna Veturia privindu-l cu ochii calzi, umezi, şi într-o clipă cei doi fură de aceeaşi vârstă (o performanţă pentru el, atât de orgolios de vârsta sa), recunoaşte că în prezenţa mea iubita dumitale îţi place mai mult! Chiar că… recunoaşte că o descoperi puţin astfel, că… că o descoperi abia acum, bineînţeles nu sub aspectul…

— Da-da, e adevărat, spuse Grobei, cu gura plină, într-adevăr aşa e; aşa cum o vedea acum, încadrată între „ei doi”, Lelia sclipea altfel, abia acum, astfel, era ea aşa cum o dorea el, cât mai departe de trivialitate, de… cum să-i spun, de confuzie, ambiguitate… de vulgaritate chiar!…

Doamna Veturia râse cald şi adăugă cu vocea ei ce putea prinde un timbru învăluitor (Ar fi fost o bună *speaker*-iţă, la radio, gândi Grobei, ce nu uitase de Tella lui): – Priveşte, domnule Grobei, ce corp suplu, lung, armonic, picioarele lungi, talia sus… proporţiile nici nu sunt măcar perfecte, aşa, ca la un vulgar manechin hollywoodian, o vedetă din acelea trivializate de o reclamă monotonă, arătată soldaţilor în Coreea sau Vietnam într-o sală încinsă, vulgară ca o păpuşă de gumă pentru uzul marinarilor ce taie ecuatorul… nu-nu, să privească numai cu atenţie, la ea există o anume dulce, infimă, intimă disproporţie… (Lelia vru să protesteze, să se ridice pe jumătate, dar un zâmbet al doamnei Veturia, cald, fin, o linişti), ea nu făcea decât să-l înveţe puţin să

privească… pe tânărul, distinsul domn din Banat, dacă i se permite, nu?!

— Vă rog, vă rog! spuse confuz Grobei, plictisit, uimit şi excitat în acelaşi timp, aservit în ciuda sa doamnei de la Oravița, care îl atrăgea printr-un farmec tulbure, tot mai posesiv.

— Iată… continuă ea, cu un ton cald, jos, pe jumătate hipnotic, ea are sânii o idee mai mici, umerii puternic conturați… mâinile mici! Ai privit vreodată statuile antice…?! Noi, oamenii moderni, ne-am pervertit puțin simțul frumosului, al proporțiilor corpului feminin, matricea frumosului estetic, nu-i aşa…?! Dacă va avea amabilitatea să-i facă o vizită ei şi bărbatului ei, la Oravița, îi vor arăta câteva albume foarte reuşite, pe care le adusese chiar ea, din Italia, înainte de război, când cu ocazia unei excursii a liceului… era într-a şaptea, peste câteva luni urma să se mărite şi atunci părinții îi dăruiseră excursia aceea de o lună, puțin înainte de începutul războiului… acolo îşi făcuse, acolo începuse ea, mai bine zis, acea şcoală a privirii, de care amintise, acea „educație a privirii, a ochiului”… lăsând la o parte banalele Venere romane, îşi aducea oare aminte domnul Grobei de *Venera din Cnido,* după Praxiteles?… La Reims există o siluetă de piatră *L 'Angelo del sorriso…* sau, mai bine, siluetele botticelliene, din *Primăvara* şi *Naşterea lui Venus*, nu-i aşa, care… tânărul domn îşi aminteşte, nu-i aşa, realizează asemănarea, apropierea, nu-i aşa…?! Iată, asta o subjuga pe ea, o doamnă în al cincilea deceniu, despre care nimeni nu mai putea să insinueze măcar ceva necuviincios, această „apropiere” de nişte modele vechi… cu trupul Leliei, cu armonia lui, de care fusese atras instinctiv şi tânărul domn şi ea, Veturia, era convinsă că era vorba de o atracție mai profundă, poate nu în acelaşi fel ca ea… desigur că nu, el era doar bărbat, un tânăr bărbat dar… cu toate acestea… ei doi se asemănau, se apropiau poate mai mult decât se putea presupune când o admirau, când se lăsau atraşi de Lelia, prietena şi fiica lor ce stă acum întinsă atât de… uite, tânărul

domn îşi aminteşte de *Venus dormind* a lui Giorgione? Nu-i aşa, nu-i aşa?!

Grobei dădu din cap, într-adevăr, asemănarea era aproape izbitoare, sau doamna Veturia izbutise pur şi simplu să-l farmece?! Dar nu, cu siguranță că nu, era şi el în stare să-şi dea seama de atâta lucru… ce dracu'!

— Ar trebui, spuse doamna Veturia aşezându-se repede lângă el, şoptindu-i fierbinte în urechea sa zăpăcită, ar trebui ca noi doi să ne întâlnim… să ne vedem, să te învăț puțin să priveşti, hi, hi, să apreciezi, să valorifici, hi, hi! Voi sunteți ca nişte berbecuți, cu cornițele voastre mici şi ascuțite, cu ochii voştri albaştri şi tulburi!

Ea râdea încă după ce se ridică sprintenă de lângă el, bănățeanul mai păstră în nări parfumul franțuzesc, Yves Saint-Laurent, ar fi spus un cunoscător. Ce zăpăceală, Dumnezeule! Şi toate astea dintr-o simplă ceaşcă de ceai englezesc. Lelia, mereu întinsă, îl privea printre gene, ironică, satisfăcută, de parcă s-ar fi pregătit să-l înfulece, o frumoasă antropofagă. Grobei se lăsă pe spate şi schimbă o privire cu doamna Ciolac ce nu era acum decât o simplă mătuşică de provincie, o provincie în care el era bucureşteanul. Încercă să amuze cele două doamne (rămânând bineînțeles tot în cadrul unei discuții despre artă) explicându-le felul în care se construieşte o sobă de teracotă, o artă practică. Vorbi despre plăcile de teracotă de diverse formate (Cod nr. 583800), de principiile de construcție cele mai folosite, de arta şamotorilor, de plăci şi colți (583811), de soclu lateral şi colț (583812), de cornişă laterală şi colț, burlan, capac, medalion, nişă, etajeră, stâlp, toate cu numărul de cod: 583…

Grobei vorbea curgător, antrenant (se vedea asta pe chipul femeilor care îl ascultau cu atenție), cu ochii vii, cu gesturi elegante. Lelia oftă în două rânduri şi doamna Veturia o privi cu ochii calzi, apoi amândouă se uitară spre tânărul merceolog principal. El era cavalerul lor în acea după-amiază, trupul lui împrumuta mister, sexualitate încăperii, orice ar fi spus, cele două siluete feminine aveau nevoie de el şi

feminitatea lor era tocmai că-şi dădeau seama de acest lucru, de acest „amănunt”.

Spre sfârşitul serii, doamna Ciolac scoase dintr-un dulăpior o sticlă de lichéur Benedictine şi îl servi pe musafir, „ele două” nu beau, ele se întindeau, se răsfăţau sub ochiul lui uşor bulbucat, de provincie, el era bărbatul şi victima lor. Iată, Lelia îşi găsise o victimă a ei, după ce cu o seară înainte ea însăşi nu avusese destul talent pentru aceasta, în cercul acela atât de simandicos. O victimă pe care prietena ei, doamna Veturia, o pregătea cu atâta artă, prudenţă, cu atâta rafinament. În definitiv, ce, o victimă de o după-amiaza de staţiune, ceva care nu angaja absolut pe nimeni, în loc să te plimbi pe corso-ul plin de derbedei, printre bălţile tuturor zăpezilor îmbătrânite, sau să intri la un film răsuflat turnat după o carte răsuflată, nu-i aşa… palmele îi transpirau uşor, nimeni nu observa nimic, era secretul lui cel mai bine păstrat, femeile astea două, cu şoldurile lor fără vârstă. Iată, astea sunt aventurile dintr-o staţiune, aceasta e viaţa aventuroasă a unui vilegiaturist. Grobei era mulţumit de sine, era „tras la ţol festiv”, unghiile tăiate de curând, el îşi schimba zilnic ciorapii, un lucru de care era mândru în secret, pentru provincia lui, o mică performanţă. Făcea eforturi nu prea mari ca s-o privească cu blândă ironie pe doamna Veturia, dar ceva, insesizabil, ca un bâzâit, îl nelinişte. Pe Lelia, divina Lelia, o privea rar; curajul lui, experienţa curajului său nu era pe măsura ei. Poate, cine ştie, la Alba-Iulia, în orăşelul ei natal… în anturajul familiei ei, când va apărea cu servieta lui cu dublă închizătoare, cu aerul lui, cu demnitatea lui verificată. Curaj, bătrâne, lumea nu se termină aici! Mai sunt şi alte femei pe lume, totul e să… să…

— …Ah, copii, voi n-o să înţelegeţi, spunea doamna Veturia, în timp ce Lelia îşi întinse braţele ei subţiri şi căscă, aceste două-trei săptămâni într-un an sunt singura mea evadare… ceva fals, evident, evadările repetate, evadările acestea pregătite cu grijă de temnicerul meu, cum să vă spun… sunt ca într-o piesă franţuzească de prost gust… de

altfel, el are pe cineva, ştiu asta cu siguranță, mi-a spus-o chiar părintele Laschober şi ştiu şi persoana: pe Aurora, nevasta lui Iki, femeia aceea care seamănă cu o găină. Imaginați-vă lângă el, un bărbat de un metru nouăzeci, ființa aceasta, cu nasul coroiat, mică şi febrilă ca o găină, n-are mai mult de unu cincizeci. Ei bine, ei amândoi (Lelia căscă din nou, ca o pisică mare ce era) abia aşteaptă ca eu să plec, „să evadez”…

— Nu înțeleg, spuse alene „zeița”, ridicându-se din lene, obosise să stea culcată, cum suportați, o femeie ca dumneavoastră… sunteți o femeie superbă încă, spirituală, atât de vie… nu-i aşa? Şi ea îl privi pe bănățean ca pe un complice. Negul de deasupra buzei ei superioare tremură, nu atât din vanitate la flatarea indolentă a „fiicei ei iubite”, cât din bucuria de a o vedea, de a o privi, era într-adevăr frumoasă, într-un anume fel frumoasă, nu ştiu cum să spun, deşi era o frumusețe *passe-partout,* pentru oricine. Ah, femeile astea, gândi Grobei, îşi ajungeau una alteia, ce nevoie aveau de el, de ce-l țineau pironit acolo?! El nu avea, evident, niciun chef să plece, cum ar fi putut face să devină ceva mai important în ochii lor?! Să-i dea mai multă atenție, „să prindă” mai multă greutate?! Cum să facă!? Ce să facă?! Nu era decât jucăria lor… brelocul lor viu, în acea după-amiază, a lor, a celor două tirane, care aveau nevoie de el într-un fel foarte ciudat (ah, ciudat, ăsta era un cuvânt care nu-i plăcea, nu-l întrebuința decât la ananghie), dar aveau totuşi nevoie de el, exista, şi numai la ideea că l-ar fi putut vedea nea Tomiță, oricum era ceva ce se putea povesti! Ridică păhărelul cu lichid verzui, îl privi în zare, învârtindu-l încet, ca pe un caleidoscop, şi bău, cu înghițituri mici. Ceva catifelat îi coborî în stomac, se linguşi de-a lungul esofagului său timid, crispat.

— …De obicei, în fiecare vară, merg la Călimăneşti… diminețile mă întind la soare pe bolovanii uriaşi, în mijlocul Oltului… aproape în fiecare an, vin acolo, cam în aceeaşi perioadă, profesorul Ciplea, ginecologul, monstrul, la care

trebuie să aştepţi o săptămână ca să intri în consultaţie! Ei bine, nu ştiţi ce prieteni suntem aici, pe malul Oltului! — Veturia, spune el, ridicând degetul, cum o face la curs, Veturia e intangibilă! Am să-i dăruiesc un medalion de argint pe care am să încrustez acel *Noli me tangere!* care, se spune, apără cerbii şi căprioarele din parcul Vaticanului. Într-o zi, imaginaţi-vă, de faţă cu doctorul Steriade şi soţia lui, care lucrează la muzeul Palatului, la conservarea tablourilor de artă, mi-a desfăcut părul din copci…

— Ah, doamnă, chiţăi Lelia, înfrigurată brusc, Liviu habar nu are ce păr fantastic ai… ştii, se întoarse ea spre merceolog cu o mişcare din tors care făcea toţi banii, o mişcare înceată, *au ralenti,* are părul Giocondei, uriaş, negru ca un evantai, îi trece de coapse… Diseară să mă laşi să te pieptăn, doamna Veturia! Te rog mult, da?!

— Ei bine, continuă Veturia după ce o gratifică cu un zâmbet subţire pe „fiica ei”, profesorul mi-a desfăcut părul, i-a trebuit, ha, ha, aproape un sfert de oră şi nu pentru că ar fi fost neîndemânatec, aş spune chiar dimpotrivă!

— Ha, ha, asta-i bună: dimpotrivă! râse gros Grobei, pierzându-şi o clipă controlul, şi cele două femei îl priviră.

— Avea nişte degete mai presus de faima sa de chirurg! Mă făcusem roşie toată, părul mi-atârna în apă, mişcat de apă, doctorul Steriade era roşu ca un rac, la rându-i, omul acesta atât de sensibil, iar soţia lui, Pia, urâtă dar atât de inteligentă, râdea cu nişte hohote de se zguduiau văile! Eu însămi… da-da, eu însămi mă înfiorasem toată, de parcă apa aceea mi-ar fi urcat încet prin vârful firelor de păr… ce spui, tinere domn, îţi place acest tablou?! Iată, acestea sunt vacanţele mele, totdeauna singură… înconjurată de oameni fermecători, toată lumea mă tratează ca pe un copil! Bărbaţii mă apără, şi primul dintre ei e Ciplea, bineînţeles, care a găsit în mine nu ştiu ce… — Veturia! îmi spune el cu vocea aceea a lui, mai povesteşte-ne o dată istoria cu fosta ta profesoară de franceză! Când credea că te-a prins copiind şi tu citeai pe sub bancă:

Adolphe de Benjamin Constant, ha, ha... haide, Veturia, te rugăm!

...Când plecă, Lelia îl conduse până în josul treptelor (afară începuse să ningă) şi îl rugă să vină s-o ia, dimineaţă la unsprezece, la o mică plimbare. Fix la unsprezece s-o fluiere de jos. În semiobscuritatea casei scărilor, merceologul, dintr-un confuz simţ al datoriei, vru s-o tragă spre el, s-o sărute, s-o „jumulească puţin, he, he". Lelia era fierbinte, surescitată, dar nu se lăsă: îl respinse, nesigură la început, apoi decisă. Era grăbită să se întoarcă în camera de sus, unde o aştepta Veturia să-i desfacă părul, probabil, grăbită să-l concedieze şi bănăţeanul se declară satisfăcut. Avusese o după-amiază galantă, ceva foarte *chic*, se discutase, nu-i aşa, despre artă, el însuşi spusese câteva fraze inteligente, fusese curtat de două femei atât de... de interesante, de culte... şi picioarele lungi ale Leliei, meşa ei neagră-sângerie, ca o capă de toreador pentru micii tauri de provincie, pentru berbecuţii încăpăţânaţi, cu cornițele lor răsucite şi ochii lor bulbucaţi, albaştri, safirele provinciei... picioarele ei lungi pe care şi le punea fâşâind unul peste celălalt, încheieturile ei subţiri, tibia ei infinită, gâtul subţire, umerii, laţi, ca şi ai săi, ceva care îi dădea, cum spunea bine soţia sticlarului care trăia cu o găină, ceva antic, ceva-mai-mult-decât-antic, *Venus din Cnido*, nu-i aşa, „disproporţia" aceea abia sesizabilă care „dădea" nu ştiu ce fel de farmec, de „intimitate", de căldură în gât, sâcâitoare, un fel de feminitate caldă, vie, aşa cum pulsează trupul unei ciute undeva într-un luminiş, la auzul scâncetului neruşinat al câinilor de vânătoare... Fix la unsprezece, la unsprezece fix, *onze heures tapant*, în jur de unsprezece fix... te rog să fii punctual, voi fi, nicio grijă, sunt punctual nu din pedanterie, ci din respect pentru... pentru aproapele meu... pufuleţul acela al ei, abia vizibil, pe gât, acolo unde se termina coama ei neagră-violacee, acolo unde apucase s-o sărute o dată, ah, cum ar fi muşcat-o... cum ar fi muşcat-o, acolo, afundându-şi faţa în coama ei, în locul acela zvâcnind fără apărare, fierbinte, ca o ploaie de iarnă, ca o

ploaie pe zăpadă… şi sânii ei mici, puţin depărtaţi, mici-mici, cerşind, he-he, apărare, protecţie, o „înaltă protecţie”, subsuorile ei… Grobei se opri în loc, ridică faţa spre cer, deschise gura şi aşteptă să simtă gustul fulgilor pe limbă; la început fulgii nu ghiciră despre ce e vorba apoi, pe rând, călătoriră spre gura sa moluscoidă, gura sa caldă, plină de mucoase, ligamente, glande, ca un tunel de carne, familiar, deşuchiat… cei care treceau pe lângă el îl credeau beat, cu siguranţă, sau ameţit de un vin prost, o poşircă din acelea care se servesc la trei sferturi… subsuorile ei, gândea Grobei, în dispreţul mulţimii, numai subsuorile ei, subsuorile ei calde, fierbinţi… în aerul camerei de la etaj, încins, cele două iepe, păhărelul lui verde, luminos, picioarele ei imbatabile, lungi, cu tibia ei care scâncea, cu pulpele foşnind, pe care le-ar fi desfăcut încet, ca-n vis, ca nimeni să nu bage de seamă… ca nimeni să nu observe nimic neobişnuit… nimic neobişnuit…

2

A doua zi, la unsprezece fix, Grobei o fluieră de jos. Nu răspunse nimeni, nu se deschise nicio fereastră şi o scurtă alarmă zigzagă prin trupul său descărnat. Apoi, evident, la al doilea fluierat (o mică arie din Rossini, cel care inventase turnedoul) se deschise geamul şi o mână, mâna ei, flutură, făcându-i semn să urce. — Să urc?! — Da-da, să urce pentru câteva minute, ea nu era gata, încă. Grobei urcă ca un bărbat, fără să se grăbească, ca un om ocupat. Tella îi bălăngănea dulce la piept, un scurt program de muzică instrumentală, pe unu se auzea mârâind radiojurnalul. Trecu pe unu.

Bătu de câteva ori sfios, în uşă (aşa cum de jos fluierase sfios, de câteva ori), dar nu răspunse nimeni. Deschise uşa cu

precauție: nimic şi nimeni. Un pulover aruncat pe un scaun, un batic de mătase cu turnul din Pisa imprimat, în mijlocul camerei o pereche de cizme albe, lucioase. Intră şi se opri lângă uşă; ce păcat că nu fuma, acum ar fi fost momentul să aprindă o țigară. O țigară bună, moale, odihnitoare. Apoi se auzi vocea ei subțire:

— Intră, Grobei, intră şi fă-te comod. Vin imediat.

El se aplecă uşor, fără rost, zâmbi şi îşi descheie scurta de fâş, îmblănită. Trecu pe doi: sfatul medicului: maladia lui Bouillaud sau reumatismul poliarticular acut. Salicilat, cortizon, suflu sistolic, endocardul inflamat, *soufle au coeur*, încheieturile vagabonde. Repaus la pat, atenție la umiditate, stenoze posibile, mai presus de orice: salicilat. De reumatism nu moare nimeni! cum spusese profesorul Rădulescu. Linge încheieturile şi muşcă inima. Bravo! Trecu pe unu. — întrecerea socialistă, factor de bază al... trecu pe scurte, căutând radio Praga în programul său de dimineață. Exact: jazz – Blood, sweat and tears.

Unde era doamna Veturia, cu sânii ei opulenți?! Cu albumele ei de artă, cu fostul ei magazin de sticlărie şi bibelouri, lustre şi lampadare, ceşti şi vaze de cristal. Cu cercul ei de celebrități bucureştene, făcând plajă pe bolovanii de la Călimăneşti, cu doamnele coapte şi inteligente, în sfârşit: inteligente şi domnii cu trusele lor de voiaj, părul lor cănit, specialişti în ceva foarte important, inşi subtili, cu adevărat subtili. Grobei se strădui să disprețuiască toate acestea, dar nu precum cineva care se străduieşte să parvină, ci ca un tânăr bănățean, liber de prejudecăți, prea mândru pentru a dori să facă o carieră. Domnii bucureşteni, din jurul bolovanilor pe care stăteau doamnele culte la soare; şi *ei* şi *ele*, era evident asta, n-aveau niciun chef unii de alții. Ele ar fi vrut nişte tineri armăsari sau berbecuți năvalnici, cu fire de iarbă crudă uitate în botul lor umed, iar ei, distinşii domni, nişte manechine din *Vogue* sau *Pour vous* sau *Stern* sau *Elle* sau *Konkret* sau *Sankt Pauli,* să chițcăie în jurul lor ca în jurul vreunui fabricant de săpunuri sau motoare electrice sau

detergenți ce are la el acasă cea mai grozavă colecție de impresioniști. Celebrități, nu-i aşa?! Cu toții vânăm celebritatea şi Grobei, el însuşi, o vâna în felul lui. În felul lui. Şi se priveau unii pe alții de parcă ar fi fost manechine cu picioarele lungi, din plastic, sau armăsari de la Cardin, grajdurile Cardin. Când îi vedea astfel, pe bănățean îl umfla râsul. Bah, distinsa societate de bucureşteni, cu trusele lor de voiaj nichelate, cu tâmplele lor distinse, cu stomacurile lor macerate, în țăndări, cu ochii lor apoşi şi inteligenți. — Nebune, dacă voi chema sufletul tău la mine în această noapte?! Ce vei face cu hambarele tale pline, cu hergheliile, femeile, cărțile, creditul şi maşina de tuns iarba, ultimul model, cu doi cilindri?!… Veturia, cu tot balastul ei, îi plăcea. Era ceva, avea ceva… trecu pe medii: sfatul apicultorului. Trecu pe unu: la sfârşit de săptămână, cântec, joc şi voie bună. Pe lungi, un post bulgăresc, o cântăreață răguşită care mârâia un fel de foxtrot de curând descoperit. Perfect! Da… avea ceva, ceva, cum să zic eu… ceva interesant, bineînțeles nu minciunile ei, cu bolovanii de la Călimăneşti şi *Venera din Cnido,* madame Bovary de la Oravița, ha, ha, madame Bovary de la *Oravița!* Nu-nu, altceva, cu totul altceva… sânii ei mari, lăptoşi, abia susținuți de sutienul de mătase, țâțele ei cumsecade, ce îmbătrâneau încet într-o castitate silită, râncedă, sânii ei dormitau în umbra vreunui confesional catolic, pe care, el, Grobei, i-ar fi prins cu amândouă mâinile deodată şi i-ar fi… i-ar fi… răsucit ca pe nişte manete, ha, ha, în care şi-ar fi înfipt unghiile şi degetele ca nişte unghii, privind-o fix în ochi pe coana Veturia, mămica Leliei, distinsă vilegiaturistă. Ha! Şi totuşi o anume furnicătură, ceva ca un fel de respect se insinua în ființa sa descărnată, un fel de admirație tâmpă, greoaie, bănățenească… trecu pe doi: ultimul sfat apicol.

— …Iartă-mă că te-am făcut să aştepți. Nu te superi, nu-i aşa?

Lelia intră proaspătă, într-un capot galben-orange, pe tocuri, şi Grobei auzi în aceeaşi clipă, fără să vrea, apa de la

closet căzând ca turbată din bazinul ei de fontă, un zgomot ce se strecurase în două rânduri prin gândurile sale nonşalante, ce ciudat, de ce îl auzise tocmai acum?!

— Eşti minunată, se auzi el spunând, dând-o mai încet pe Tella, eşti proaspătă şi minunată!

— Da?! făcu ea râzând fericită şi îşi apropie o clipă fața, aproape să-l atingă, încât el, buimăcit, simți doar o boare rece, parfumată şi când să întindă mâna, ea se rupse chicotind. Atunci, auzi încă o dată acel zgomot nesuferit care se repercuta în urechea sa ca un mecanism uitat în funcție, dereglat. — Pfui, ce animale scârboase suntem! gândi Grobei şi se gândi că dacă ar fi fost fumător, ar fi fost încă o dată momentul potrivit ca să aprindă o țigară. Acum, când ea se fandosea în fața oglinzii aceleia ieftine, cu ape...

— Vrei să-ți fac o cafea?!

— Da, aprobă el şi roşi, văzându-se tratat cu atâta considerație. Apoi se ridică şi o luă în brațe, aşa cum era, în capot, şi îi deschise nasturii din față. Ea era suspect de docilă şi când el dădu cu ochii de taiorul vernil pe care ea îl avea îmbrăcat pe dedesubt, izbucni în râs. Apoi îi luă între palme capul său de berbecuț cu ochii bulbucați, cele mai frumoase safire bănățene şi îl sărută pe gură, fără lăcomie. Aşa cum te priveşti în oglindă, dacă aşa ceva e posibil: să săruți pe cineva, un bărbat şi în acelaşi timp să te uiți în oglindă. Ei, da, unii pot face asta şi Lelia era dintre aceştia. Apoi începu să o sărute el şi să-i caute sânii cu mâinile. Sânii ei mici, puțin distanți, nu sânii celeilalte, apoşi, nesătui, virtuoşi fără chef, abject de demni. Lelia mirosea bine, pielea îi era rece, parfumată, se lăsă sărutată, mângâiată, pipăită, ca şi cum ar fi fost la croitoreasă. De parcă cinci oglinzi înalte i-ar fi reflectat silueta subțire, înaltă şi mâinile cu degete scurte ale lui Grobei ar fi fost nişte brațe mecanice sau pneumatice ce o greblau fără grabă şi fără imaginație.

Gâfâia chiar, şi el se excita auzind doar gâfâitul ei. Un gâfâit plictisit dar, Dumnezeule, gâfâia ea, încet, minunea aceea cu picioarele lungi după care se întorcea tot corso-ul

din stațiune şi de la Alba. Zecile de bărbați care întorseseră capul după ea îl priveau pe el acum, pe el care o ținea în brațele sale descărnate, el, cu o jumătate de cap mai scund decât ea şi asta era ceva, nu?! Să ții o astfel de liană în brațe, să te cațeri pe o astfel de statuie cu sânii de marmoră lăptoasă gri, murdară de câte degete i-au atins, de câte mâini turistice s-au şters de ei, visătorii... începu să gâfâie şi el, încet, aproape din politețe, deoarece era mai mult impresionat decât excitat. Tâmplele lui concave, bolnăvicios de concave, se înroşiseră şi Lelia se mişca uşor, insesizabil, absentă, ca o plantă subacvatică. Era politețea ei, politețea inimii ei în tact de 3/4. O săruta încet, metodic, îşi trecea mâinile cu unghiile mâncate peste omoplații şi umerii ei, peste fesele ei, peste sânii ei înfiorați (ea nu avea sutien), din nou pe omoplați, de-a lungul brațelor, pe fese, apoi îşi strecură stânga şi o prinse de sân şi acesta scânci, pe cuvântul meu de onoare, scânci ca un cățeluş şi Grobei trebui să facă un efort ca să nu izbucnească în râs, într-unul dintre râsetele sale scurte, groase, lătrătoare, unul dintre râsetele sale „de acasă", printre prietenii săi cu care îşi bea berea de miercuri şi de sâmbătă seară. Uneori şi joia, când terminau bilanțul cu bine, pentru că îl ajuta pe Tică Belcea, şeful lui. Era un fel de a-l linguşi şi singura scuză a acestui lucru e s-o faci față de cineva pe care îl dispreţuieşti.

Lelia îl suporta, gâfâia uşor, abia simțit, îşi lăsă capul pe spate, buzele întredeschise, vârfurile dinților mărunți sclipind în lumina soarelui viu, pleoapele aproape închise. Ce se vedea sub ele?! Grobei lucra mai departe, ea începu, ca în vis, să se retragă spre pat, el o urmă, era doar ostatecul ei, o ținea în brațe. Intimidat, mai mult intimidat, s-ar zice impresionat de el însuşi, de parcă ar fi văzut tot ce simțea. Dumnezeule, îi pipăia fesele şi îi venea să-i sărute mâna, de emoție. Numai să nu se prindă ea. Să nu se prindă... să nu se prindă...

Ea se rupse (nemulțumită?! Nu, nu...) şi îi făcu un ness, iar el, ca să demonstreze sânge rece, ceru cu obrăznicie ceva de băut. Lelia îl privi o clipă dezorientată, apoi îi făcu cu ochiul,

se duse tiptil spre geamantanul Veturiei, îşi strecură mâna şi scoase sticla verzuie de Benedictină. Îi turnă într-un păhărel, acelaşi de aseară şi băgă sticla înapoi. Apoi se aşeză lângă el, pe un taburet, mulțumită că furase pentru invitatul lor. Al celor două. El îi dădu să guste din păhărelul lui, la început ea nu voi, ca o fetiță, apoi gustă din vârful buzelor. Încă o dată. Bun şi lipicios. Grobei privi gânditor câteva clipe paharul, apoi îl turnă pe gât, până la fund. Îl aşeză pe masă, apoi o trase spre el, cu o mişcare atât de stângace, încât ea începu să râdă. Dar bănățenii sunt încăpățânați, oricum, nu există încăpățânat mai mare decât un stângaci. Şi astfel se prăvăliră pe pat, ea încă privindu-l cu ironie, el afundându-şi gura şi nasul (subțire, o idee prea lung) în gâtul ei, acolo unde se sfârşea perdeaua deasă, neagră-sângerie şi începea pufulețul acela la care se gândise aseară în timp ce fulgii muribunzi se topeau de mucoasa gurii sale. Da, iată, era într-adevăr acelaşi pufuleț fierbinte la care se gândise aseară şi acest lucru îl excită cu adevărat. Aseară îl visase, acest loc, acest locşor şi acum iată, muşca de aici, îl simțea tulburat şi fierbinte sub buze. Muşcă o dată ascuțit, ea țipă, nu prea tare şi el o ținu, ca un câine, cu gura înfiptă în ceafa ei, trăgând-o încet încoace şi încolo peste cuvertura care se răscolise. Dedesubt, albul cearşafului se căsca, fugea ca o prăpastie marină, capotul îi alunecase de pe umeri, îi desfăcu nasturii de la bluză şi îşi afundă fața în culcuşul sânilor.

Lelia stătea, placidă, parcă asista, cu trupul ei lung, arcuit, visător, abandonat, pozând mereu, pentru stafiile pitice din jurul lor. Grobei se alarmă uşor: ce urma acum, ce trebuia să facă acum, ce se cădea?! Să fie delicat sau brutal, să se oprească aici sau să… (înghiți speriat, în sec, de două ori)… sau să… bineînțeles… nea Tomiță ar… ha, ha, normal că… se răsuciră de două ori unul peste altul, ciudat, ea se lăsa cu totul în voia lui, cu buzele şi pleoapele întredeschise, cu părul negru şi viu, singurul lui complice… ce lungă era, Dumnezeule, picioarele ei se desfăcuseră, se zărea furoul de nylon alb, cu dantele de-o palmă, din pachet, desigur,

afurisit, sânii ei mici scăpaseră din orice fel de… de… buzele sale subțiri lucrau, lucrau, saliva sa respectuoasă se întinse pe sânii ei, pe umerii ei ascuțiți-rotunzi, pe gâtul subțire, lung, pe gură, pe ochi…

— …Stai… stai puțin, te rog… nu te uita o clipă, te rog… nu te uita…! murmură ea, în transă, cu ochii întredeschişi, pozând cu ochii întredeschişi, îl îndepărtă cu mâna, uşor, se întoarse pe o parte şi cu două mişcări iuți, dureroase, îşi scoase ciorapii colanți şi chiloții mini, albi, ca o batistă. Apoi se răsuci încet spre el, aşteptându-l, cu aceeaşi visare a ei de dinainte, pozată, sinceră în afectarea ei, uriaşa ei afectare ce se topea în albastrul de sus.

Un fulger îl zigzagă pe Grobei din creştet până în tălpi şi înainte ca brațul său avid să se întindă spre ea, minunea aceea ce i se oferise – mai iute decât brațul său pofticios, rânjind de satisfacție, el se eliberă şi fugi din pat.

— Ce-i, ce s-a întâmplat?! murmură ea cu duioşie, privindu-l printre gene cu aceeaşi lene enormă.

Grobei se apropie de geam, îşi potrivi reflex cravata, părul, trase furios de o manşetă ce se răsucise, cămaşa îi ieşise pe trei sferturi din pantalon. Apoi, cu un gest hotărât, se întoarse şi se aşeză lângă trupul ei, pe marginea patului, acoperind-o cu un colț al plapumei deşi ea era îmbrăcată, aproape îmbrăcată, s-ar putea spune.

— Ce-i cu tine? murmură Lelia-cea-mare, lăsându-se mângâiată de mâna lui febrilă, o mână ce o dorea încă, ce nu renunțase. În câteva fraze scurte, hotărâte, el îi explică că nu voia ca totul să se întâmple astfel, să se „irosească” astfel. Ea era şi trebuia să devină iubita lui, logodnica lui… da, îi va spune acum, deşi… deşi poate nu e momentul deşi… poate că tocmai acum e momentul, poate că… da. Îşi înghiți încă o dată saliva, aşa cum făcuse în fața geamului cu câteva minute înainte când fusese o clipă lungă bărbat şi adăugă: – Da, vizitele mele programate la Alba, de care am amintit aseară erau un fel de… un fel de cerere în… cum se spune: în logodnă, dacă există o astfel de expresie. Nu bătuseră ele

două din palme?! Doamna Veturia se va bucura cu siguranță, era convins că această femeie, puțin demodată, e adevărat, ținea sincer la ea, la ei doi… le voia binele, numai binele…

Ea se ridică încet într-un cot, încet, încet, şi-l mângâie uimită pe părul său spălăcit: – Bine, dar… toate acestea nu contrazic în niciun fel… iubirea, dăruirea ei… ea voise să i se dăruiască lui, tocmai din… darul său numai pentru el… ea voise să-i dăruiască trupul ei odată cu… odată cu iubirea ei, bineînțeles, cu inima ei care…

Lelia vorbea curgător, cu pauze prin care i se strecura respirația scurtă, parfumată, pe care el o inhala cu religiozitate, uimit. Stăpână pe ea, stăpână pe el, logodnica lui, frazele ei sâsâiau ca un şarpe halucinat, curgătoare şi întrerupte, calde, iuți, mâna ei îl mângâia încet, persuasiv, pe păr şi pe gâtul său plebeu.

— Nu-nu, replică el, calm, hotărât, impresionat de propria sa hotărâre (de unde ieşise aşa, deodată?!), ei doi se vor logodi, el o va vizita acasă, în anturajul familiei ei, vor stabili data nunții, el e un om serios, în ciuda tinereții sale… da, în ciuda tinereții sale! şi un luciu se aprinse în ochii săi de obicei atât de şterşi, de profesiune: şterşi! Un luciu care o uimi o clipă pe somnoroasa pisică uriaşă de lângă el, un luciu fanatic care îi împinse capul pe spate, aşa cum te priveşti într-o oglindă cu ape. De parcă el îşi ura propria sa tinerețe, anii săi ce suiau atât de greoi spre treizeci, ca o cascadă care face efortul de a atârna în aer, peste stânci.

Apoi, cu gesturi îndemânatice de amant, o ajută să se ridice, îi încheie nasturii de ia bluză, o sărută pe gât, pe ochi, în timp ce ea mai tremura încă. Uşor, uşor, aşa cum se strecoară un vânt tânăr printre nuielele subțiri, aşa cum vibrează frunzele de plop, etern. Lelia făcu un pas, încă unul, şovăitor, neîndrăznind să-şi deschidă de-a binelea pleoapele ei albăstrii, ca o convalescentă care părăseşte patul prea devreme, periculos de devreme. Dumnezeule, cum se învârtea camera cu ea, el o susținea delicat de braț, îi simțea degetele pe cot.

3

Luară masa împreună, la cantină, în acea zi, apoi se despărţiră deoarece nea Tomiță pleca şi Grobei crezu de datoria sa să-şi ia rămas-bun de la prietenul său. În timpul mesei Lelia fu caldă cu el şi absentă, aşa cum era de obicei. Avu succes la mesele vecine, o parte din gaşca de la Vârful cu Dor era prezentă, Stela Hodoş, prietena ei din Ploieşti, luă loc chiar la masa lor. Lelia se lăsa consolată de toată lumea, farmecul ei crescuse, şi numai el, Grobei, ştia sursa farmecului ei. Apoi o pierdu din vedere, toată după-amiaza şi întreaga seară. Parcă intrase în pământ, mult după ce trenul care-l purta pe nea Tomiță dispăru în orizontul învăluit în fum şi ceață. Era o zi gri, antipatică, cu cerul coborât. — O fi pe undeva cu prietenii ei! îi spuse, cu o anume enervare, prost ascunsă, doamna Veturia, când el o căută pentru a doua oară, la vilă, la o oră înaintată: aproape zece, mai exact, zece fără zece.

Dar enervarea ei, a Veturiei, nu-l privea pe el, dovadă că îl conduse la plecare, susţinând că „vrea să ia puţin aer, că băuse trei cafele în acea după-amiază şi că etc. etc.” Astfel coborâră împreună pe corso, trecând, bine înfofoliţi, pe lângă vitrinele anemice. Doamna Veturia îl luă de braţ şi el o puse la curent cu intenţia sa în legătură cu Lelia, cu planurile sale de viitor, mai bine zis. Ea răspunse la toate aceste confidenţe cu un entuziasm evaziv, distrat, declară că aerul tare îi face bine, într-adevăr, spre surpriza tânărului, se însenina, stelele sclipeau printre norii uriaşi şi el trase aerul adânc în piept. Simţea din când în când mâna mică a doamnei Veturia strângându-l involuntar de braţ, ca o mică vietate, şi atunci întorcea capul, surprinzându-i profilul de şoarece, cu nasul ei ascuţit şi bărbia teşită. Îi vorbea despre tinereţea ei, despre primii ani de femeie măritată, soţul ei fusese prizonier în Rusia şi toată lumea, ea însăşi, o crezuse văduvă. De-atunci,

cel puțin după spusele ei, datau două trăsături care aveau să devină esențiale, ale firii ei: apariția bolii şi a curtezanilor. Două dintre maniile ei sfinte. O perpetuă suferință fizică, întreținută cu o imaginație redutabilă căreia realitatea avea să i se plece în curând şi pentru totdeauna şi o falsă existență, mai reală decât cea reală, aceea a geniului ei înnăscut, inexprimabil, pe care ființe superioare, mereu de acelaşi sex, aveau să-l denişeze fără greş, împrumutând vieții ei un romantism acut modern. Ea va fi copila răsfățată a provinciei, femeia curtată de un oraş sau orăşel întreg, de la preotul catolic până la cutare inspector financiar, cutare medic primar internist, cutare conferențiar ginecolog din Timişoara, profesorul Ciplea din Bucureşti, pe şlefuitele pietre de la Călimăneşti, până la tinerii candidați la examenul de admitere la Agronomie sau la Litere. Tot ce avea provincia mai prețios sau mai ciudat trebuia să-i depună ofrandă, ei şi bolilor ei mărunte, abia mărturisite, mereu prezente, încât ajunsese de nevindecat, nimeni nu se gândea vreodată, aşa cum nu te gândeşti indecent în prezența unei anume persoane, la sfârşitul suferințelor ei fizice. De aici drumul aproape zilnic la biserică, cultul pentru Renaştere şi maeştrii şi pânzele lor, cărora ea le restituia mistica din care evadaseră. Arta lor devenea din ce în ce mai puțin laică, revolta lor tot mai ştearsă. Ce imperiu se învârtise, se învârtea în jurul ei şi Grobei o asculta, uimit el însuşi de cât interes trezeau în el însuşi frazele ei pripite. Ce-ar fi zis dacă ar fi ştiut de scena de azi-dimineață?!

De ce-i spunea toate astea? (Ajunsese să-i mărturisească de câte ori pe săptămână se culcase cu ea soțul ei, la începutul căsniciei.) Intuia oare ceva deosebit la el, la Traian-Liviu Grobei?! Din pură plictiseală, ca să trăncănească, aşa cum fac femeile în tren sau în vilegiatură sau în sanatoriu sau confesional sau în pat?! Din bovarism, din instinctul nobil de a-şi inventa o legendă din propria-i viață scurtă şi care se scurgea mereu, ca racul, cu dosul înainte, cu antenele pipăind trecutul mereu inventat, aşa cum fac popoarele?! Din

disperare?! Din disperare?! O disperare ce devenise obicei, ca şi rumegatul, ca râgâitul, ca defecaţia?! Ce poate face o biată femeie cu propria ei viaţă, în fundul provinciei, Dumnezeule… a, nu, cu siguranţă că intuise ceva în el, şi îi povestea pentru a mia oară minciuna ei, mult mai reală decât viaţa peşin a altora, lipsiţi de îndrăzneală, lipsiţi de neruşinare. Dar cine va inventa vreodată vreun impozit asupra minciunii, gândea Grobei, asupra suferinţelor închipuite, asupra celor terorizaţi de plictiseala provinciei şi care se luptă zilnic cu Mambrin şi Merlin, suiţi pe Rosinanta lor de carton, bălăngănindu-se pe picioroange. Aşa cum unii se clatină ca să-i vadă lumea şi să-i compătimească, aşa cum unii mint ca să pară vicleni, aşa cum unii aţipesc ca să prindă puteri când sunt trimişi în delegaţie. O femeie-erou îl ţinea de braţ, hotărât, cu vârful degetelor, o, dacă ar fi putut face o singură fiinţă din două, trupul uriaş al Leliei şi spiritul invincibil al mamei ei adoptive, Veturia, care vorbea, vorbea mereu, fără întrerupere, râzând cu botişorul ei de şoricel neruşinat, cu nările ei mici, cu dinţii de rozător vesel, inconştient. Picioarele ei lungi, însă, forfecau alt aer, ochii ei se afundau cu plictiseală în alte inimi vesele, ochii viitoarei lui logodnice. Acum, prezentă, scoţând neîncetat trâmbe subţiri de aburi pe gură şi pe nări, Veturia plutea lângă el ca un balot prin care fugea o spiritualitate beată de minciună şi legendă, drogată de spaima teribilei provincii, de inchiziţia nemuritoarei provincii. Veturia, doamna, „mămica”, tanti-cea-dulce, doamna Ciolac, soţia, onorabila, suferinda, creştina, vilegiaturista cu profesori închipuiţi desfăcându-i părul ei real, aproape la fel de real ca şi realul sau realitatea, amanta tuturor rataţilor de geniu, colega de cameră a logodnicei sale, ea, cu subsuorile ei demne, respectabile.

Urcă cu el, în aceeaşi zi în care el se logodise atât de ciudat, sus la patru în camera pe care o părăsise abia de câteva ore nea Tomiţă şi se culcă cu tânărul bănăţean. Ea fu acea care avu tot timpul iniţiativa, niciun merit nu reveni merceologului, afară de acela că fii de faţă, prezent tot timpul,

lângă ea tot timpul. Se gândiră amândoi la *ea,* fiica lor, viitoarea lor logodnică şi Grobei fu de o politeţe desăvârşită. Aproape afectuos. Iar ea, Veturia, neruşinată. Într-adevăr, reală. Dumnezeule, ce distanţă, ce prăpastie de timp căzuse, ca o cascadă, de dimineaţă! Iată-l în patul lui îngust, de metal, simţindu-şi, pe jumătate uimit, propriul său trup de oase şi piele catifelată (Ăsta fusese singurul ei compliment, al Veturiei: Pielea sa catifelată! de parcă i-ar fi fost ruşine sau o decenţă elementară o împiedica să vorbească despre alte lucruri), descoperindu-şi uimit trupul, ca adolescenţii, lângă trupul ei greoi, bolnav, rotund, lângă ţâţele ei umflate pe care le frământă aproape numai din politeţe. Când el o pătrunse cu grijă, mereu cu politeţe, ea ţipă uşor şi-l rugă să fie prudent, Dumnezeule, inima ei era o fecioară, cea mai neruşinată fecioară a provinciei universale. El avu grijă de ea, şi în timp ce se iubeau, frecându-se încet unul de altul în patul acela îngust, el nu reuşi să treacă bariera lui „Dumneavoastră", nu reuşi s-o tutuiască. Era mereu câte un „Vă", un „Vreţi să", un „V-am" printre mângâierile şi gâfâiturile lor, ochii lui emiteau fără încetare câte un „Vă rog" sau „Scuzaţi" sau „Sper că...", sau „Îmi pare rău" sau „Îmi pare sincer rău..." sau „Regret dacă" şi altele din bogatul lui vocabular de reverenţe atât de necesar, întreg trupul lui descărnat se scuza lângă trupul ei rotund, făcut pentru suferinţe pe jumătate inventate, cu atât mai morbide, mai respectabile, el o ţinea în braţe aşa cum duc calfele de croitor o reverendă de prelat, aşa cum urcă salahorii la etaj ghiveciul unui Philodendron uriaş. În penumbra tristă, sărăcăcioasă a camerei lui Grobei, cu paturi de metal şi fereastra înaltă, prelungă, fără perdele, Veturia ţipa încet, ca un copil, mârâia încet, subţire, cu pasiune, de parcă ar fi stat la o masă rotundă de cofetărie, în faţă cu un uriaş *meringue-glacé*. În ciuda politeţii sale provinciale, îl privea şi îl împingea uşurel, cu veselie, chicotind ca o servitoare curată ce se culcă cu primul născut, căruia îi va călca cu simpatie sporită manşetele şi gulerele. Intuise ceva deosebit la el, gândea

Grobei cu febrilitate, cu precizie, ea… ea văzuse ceva *în el*, în el era ceva… ceva preţios, cu precizie era ceva… ceva care o izbise, care îi atrăsese atenţia, ceva ce lui însuşi poate nu îi era prea clar, ei îi sărise în ochi şi îl diviniza acum… îl va diviniza, cu siguranţă, intuise că el se deosebea de toţi ceilalţi tineri de vârsta lui în sensul că avea ceva deosebit, cu totul deosebit… ceva ce începuse să se cristalizeze deja, în ciuda manierelor, poate şi a vocabularului său încă frust, necizelat, intempestiv uneori, rodul depărtării de Capitală. Totul însă va putea fi îndreptat în folosul lui, chiar şi defectele sale, în folosul lui în sensul cel mai înalt, în folosul omenirii, evident. Nu era nevoie ca el să-şi urască, să-şi dispreţuiască vârsta; vârsta lui era una dintre etapele purgatoriului său strict personal, *persönlich,* absolut, *streng geheim und persönlich*, strict confidenţială. Era imposibil ca ea să i se dăruiască din simplă frivolitate, din uşurătate vilegiaturistică, din disperare vilegiaturistică, aşa cum cu mult mai probabil încercase viitoarea lui logodnică! Nu-nu, cu mult mai probabil că, în fiinţa ei atât de complicată, absurd de complicată, se ascundea încă ceva, o dublură ideatică, cu precizie… altfel ar fi fost nişte… porci, da, evident, nişte porci, nişte… dar nu, asta nu se potrivea deloc cu ei doi. Cu siguranţă că ea l-a intuit, poate chiar mai bine, mai rapid decât el însuşi. El pe el însuşi. Şi dedesubt, nu-i aşa, dedesubt, ca o căptuşeală de mătase, fâşâia stins „o dublură”, ceva ce salva nu numai acea frământare incomodă pe patul îngust, metalic, ci întreaga lui orbecăire… a lui şi a ei, a doamnei Veturia… în cameră se făcuse frig, nu deodată, ci cu încetul, încetul cu încetul, pe nesimţite. Se treziră deodată în frig, cu frigul lângă ei, cum se zice. Ca un câine, veghindu-i.

Cu puțin înainte de a se termina prima serie, Lelia veni la el la masă. Râsese tot timpul, Garabet era într-o formă fantastică, iar Tuți făcea de fiecare dată o mutră de parcă ar fi cerut-o în căsătorie un individ cu buză de iepure. Grobei era singur, cu Tella lui susurându-i în urechi. Ce asculta?! — Recital Boris Cristoff! răspunse el cu seriozitate şi Lelia se stăpâni încă o dată să nu pufnească în râs. Îi părea rău de el, deşi, îi era, oarecum, simpatic.

I se făcuse milă văzându-l singur, cu umerii lui înguşti, cu tranzistorul lângă el pe fața de masă pătată. Se gândea ce mutră va face când ea, regina seriei, înconjurată de atâtea celebrități, se va apropia de el, se va aşeza la masa lui. Veturia îi spusese că el o căutase aseară în două rânduri. Bah, doar n-o să se țină unul de altul, acum, când avea atâtea invitații peste tot. Chiar Garabet, tipul ăsta care la început părea că se uită la toate fetele, inclusiv la ea, ca la nişte siguranțe arse, se înmuiase, ceea ce ei, cel puțin, îi dădea un fel de furnicătură, de *frémissement*, deşi se hotărâse să-l țină la distanță. Ăsta era unul dintre aceia care te respectă numai de la jumătate de metru; dar ce, idealul ei era să fie respectată?! Uite, n-o respecta destul, în felul lui chinuitor, dureros, ăsta micu, cu ideea lui despre bărbăție?! Să-l cheme, să nu-l cheme?! Să-l cheme, să nu-l cheme?!

— Ți-a fost dor de mine?! îl întrebă ea somnoroasă, uitându-şi câteva minute mâna pe mâna lui.

— Mi-este tot timpul dor, pisico!

— Cum ai spus? pufni ea în râs.

— Vezi că se uită gagiii de la masa ta aici… Stai dreaptă.

— Am auzit că m-ai căutat ieri… de două ori… de ce nu mi-ai lăsat câteva rânduri…

— Vrei să ai un autograf de la mine? Să-ți fi scris ceva duios?

— Bineînțeles. Nu eşti micul meu logodnic? I-ai spus ceva Veturiei?!

— Evident. Nu vrei un măr?…

— Ai făcut o prostie. Nu mi-ai promis că va fi secretul nostru?

— Ba da. Dar tu ai apucat să-i spui prima.

— Eu? făcu Lelia, deschizând ochii. Cine ți-a spus?

— Nu-i adevărat?!

El o privi zâmbind nesigur.

— Bineînțeles că nu. N-am scos o vorbă. Era doar secretul nostru, micul nostru secret fragil.

— Minți! spuse el, scobindu-se în dinți, i-ai spus tot. Eu nu m-am fandosit însă, bănuiam că ai să-i spui. Ştii de ce i-ai spus? De ce ai vărsat potul?!

— Cum vorbeşti… şi ea făcu ochii cât mai mari, o expresie, o studiase bine, care i se părea că nu spune nimic, că o acoperă perfect.

— Lasă asta… ai pălăvrăgit pentru că voi nu puteți să vă țineți şi mai ales pentru că nu credeai…

— Ce nu credeam, Liviu?!

Vocea ei suna duios, pleoapele ei faimoase se închiseră pe jumătate, îşi aruncă meşa şi fulgeră spre masa ei. Se râdea acolo, Tuți le arăta nu'ş ce şi toți se cocoşaseră în jurul ei. Apoi îl privi cu ochii ei cei mai lăptoşi.

— Nu credeai ce ți-am spus şi ai turuit ca să…

— Crezi că voiam să mă laud? Află că…

— M-am purtat elegant cu tine, i-o tăie el, pentru că te respect. Există ceva prețios în tine, ceva ce… ceva cu totul deosebit de murdăria din jur. Ceva de care nici tu nu eşti suficient de conştientă, pisico!

— Sunt pisica ta, maiorule? se alintă ea.

— Evident! făcu el.

Nu se mai scobea în dinți, dar avea privirea unui om sătul, ceea ce îi dădea greutate. Ea combină rapid: îl va chema şi pe el şi Alice se va ocupa, deci o vor invita şi pe ea, deşi n-o înghite Garabet. Va aranja ea, voia să-l aibă în preajmă pe micul ei prinț din Banat. Asta nu va disturba în niciun fel programul, mai ales că încăpeau foarte bine în două maşini. Ea cu bulibaşa ei, în spate, *entendu,* Alice va face toată

treaba. Îi era milă în clipa aceea de el. Ea reacționase toată viața la primul impuls, ca şi acum, deşi trebuise să plătească crunt pentru asta. A plătit şi va plăti. Dar el era atât de caraghios! Să i-o spună!

— Nici nu ştii cât eşti de caraghios, bănățeanule! făcu ea cu ochii „fetiță" şi îl prinse din nou de mână. El se fâstâci, vizibil, de parcă nu fusese el cel care o ajutase să se ridice din pat, fecioară.

— Poimâine dimineață plec, spuse el serios, şi aş vrea…

— Diseară ce faci? Vrei să fii cu puicuța ta roză, maiorule?!

— Aşa vorbiți voi acolo… făcu el, cu gura plină de râs. Bineînțeles că mă înscriu… Sper că vom fi numai noi doi.

— De ce? Nu vrei s-o vezi pe mâța ta tronând peste papaionari?! Sunt tristă când suntem numai noi… mai ales că tu…

Şi îşi aranjă inutil fusta mini, plecând genele cât mai jos, încât bătură în tăblia mesei. Apoi îi puse reflectorul pe față, brusc, dur şi el clipi.

— Mă rog! dădu el din umeri, făcând pe grozavul şi ea îi zâmbi, mi-e indiferent! Principalul e să fim împreună. Dar să vii să mă iei de la vilă.

— Da? clipi ea ca un porumbel pe-o streaşină udă şi, de uimire, acceptă.

— Să nu-ți faci idei, spuse el, măturând cu palma firimiturile de pe fața de masă pătată, vreau doar să treci să mă iei. Pe la şase, dacă nu te deranjează…

— Plecăm cu două maşini… începu ea, una a doctorului Frățilă, cealaltă, un Fiat…

— Nu mă interesează, făcu el, înroşindu-se, şi ea îl privi cu duioşie; era băiețelul ei, micul ei prinț care o venera în felul lui, care îşi făcea idei legate ea şi voia s-o curteze la Alba. Grozav, va face o impresie perfectă *clubului* (adică familiei) şi asta era destul. Era o distanță, nu, din Banat până la Alba! Iar el găsise ceva deosebit la ea, ceva aparte, ceva ce nu se găsea în Banatul lui plicticos, cu fetele lui cu picioarele groase şi urechile mari, cum spunea cineva, într-o noapte, în tren.

Ideea nu era rea: trebuia să-l facă să vină măcar o dată cu valijoara sa de merceolog principal, cu aerele sale distinse şi scămoşate care-i vor răsturna, cel puţin, pe membrii clubului. Nu trebuia să afle toată lumea cu ce se ocupă micuţul maior; putea să-l dea drept inginer cartograf sau economist principal sau lector la un institut pedagogic sau medic veterinar, nu? îl va instrui ea, cu delicateţe. Şi în timp ce gândea astea îl privea cu duioşie, cu adevărată duioşie, cu privirea ei „bebe" sută la sută.

— La şase plecăm cu maşinile… spuse ea, aruncând meşa.

— Atunci vino la cinci. Voi fi gata.

Era destul de caraghios ca să facă impresie bună. Dacă nu, îl va scutura repede. În asta avea calificare maximă. Îi venea să râdă când se gândea la el urcându-se în tren. Valijoara, apoi primul pas, o gâfâitură, din nou valijoara, al doilea pas, apoi o respiraţie respectabilă pe nas, pe nasul lui lung. Valijoara lui cu compartimente, din plastic bej, demult scorojită de frig. Sau aşa ceva. Nu era totuşi prinţul ei, căţeluşul ei pufos, mascota ei care alerga de colo-colo?! — O adevărată femeie *bine,* îi spusese Veturia, da, chiar Veturia, are totdeauna în curtea ei un astfel de prinţişor, de mic-maior, demn şi caraghios, cineva care aleargă de colo-colo, cu limba roşie şi subţire atârnând ca o panglică, cineva îngrozitor de bine intenţionat, cineva care, oricum, poate să dea şi altora o idee că se află un idol pe lumea asta, pe străzile astea nenorocite. O idee de soţ-model, un apropo la toţi derbedeii care nu se gândesc decât să te pârlească între două uşi, sub lampadarul bunei speranţe. Cineva care face bine, cineva care se ia în sfârşit în serios, cineva care îţi dă braţul lui firav când întâlneşti o băltoacă în drumul tău cotidian, de la serviciu, acasă; de acasă – la serviciu. Îi plăcea să se vadă în ochişorii lui întreagă, mai ales felul în care înghiţea el aerul secolului când o vedea făcea toţi banii! Felul în care se îmbăţoşa, ca să nu-şi trădeze sentimentul său urban faţă de ea, făcea devize. Era o comoară, o mică perlă, micul maior fără grade, căţeluşul ei afgan care încerca s-o

protejeze şi reuşea, ai să vezi, şi cu ajutorul ei dezinteresat, cu ajutorul ei voluntar şi şturlubatec. Erau un mic roman de amor, ei doi, fascicol de fascicol, probabil că el găsise ceva deosebit la ea şi ea îl lăsa s-o caute. Să răsfoiască, ha, ha, filă cu filă, ideea nu era rea, s-o feuilleteze, să-şi umezească degetul câteodată, când se lipea pagina, ha-ha, să gâfâie încet, ca o guvernantă care îşi face idei, ca un fermier din Sud aşteptând să apară o sucupă volantă, un OZN cu o dungă oranj, tu.

Icnind de două ori, ca şi cum ar fi râs de ce spunea el – pentru că spunea ceva grav, măsurat –, Lelia îl privi aşa cum ar fi privit pe oricine ar fi adulat-o, indiferent de profesiunea sa de bază. Era ceva trist aici, ceva de care ea îşi dădea în clipa aceea, chiar în clipa aceea, seama: Mulți o simpatizau şi mai mulți ar fi vrut să se culce cu ea, dar… niciunul, Dumnezeule, niciunul, cel puțin în ultimii doi ani, n-o ceruse. Era în primul rând vina ei, cum îi spusese Tuți. Era prea populară, pentru fizicul ei, pentru pretențiile ei îndreptățite, pentru studiile, lecturile ei, pentru sensibilitatea ei înnăscută. Evident, ea însăşi încă nu avea de gând să se înroleze, dar asta n-avea nicio importanță. Cererile trebuiau să curgă, trebuiau să *existe*. Altele, cu mai puține calități, chiar mai puțin *serioase* ca ea… bla-bla-bla-bla, o plictiseau toate astea, o plictisea propria ei suferință, propria ei tristețe. Se va purta totdeauna cum avea chef, mulți ar rămâne cu degetul în nas dacă ar şti cât de puțini contemporani au avut onoarea! Onoarea iubirii ei! Câți licențiați n-au suspinat zadarnic, buimăciți, după ce credeau, sărmanii, că totul e o chestie de două-trei seri, de o săptămână, cel mult. Nu mai departe decât îngâmfatul Cherecheşiu, care, dacă ea ar fi vrut, adio logodna sa, celebra sa logodnă, cu fiica şefului trustului de alimentație, doctoriță specialistă ORL ea însăşi! Doctorul Cherecheşiu sărutându-i genunchii, plângând, total buimăcit, jignit de propria lui îngâmfare mototolită! Ha, victoriile ei erau foarte deşucheate, pe măsura inteligenței şi a talentului ei special… talentul pe care Veturia i-l denişase… da-da, îl

simțise, talentul i-l de a fi singură, ca un actor pe scenă care şi-a uitat rolul. Iată, se dăruise micului domn de lângă ea şi el se speriase, se speriase îngrozitor! La început, ca o proastă, se supărase, acum însă, da, chiar acum, în clipa aceasta când stătea grațios rezemată într-un cot, cu sânul stâng atingând uşor tăblia mesei în timp ce el curăța cu cuțitul un măr, acum înțelegea mai bine gestul lui care ascundea o victorie. A ei, bineînțeles, nu a lui. O victorie a ei, mai mare decât cererea lui „în logodnă”, care, bineînțeles, rămâne de domeniul utopiei, ca un compliment banal şi util. El nu se crezuse demn de ea, asta era! Şi pentru acest lucru îl va lua cu ea diseară, pentru acest lucru îi va permite s-o viziteze *en titre* la Alba. Altfel, şi ea zâmbi subțire (şi el zâmbi flatat la rându-i, crezând că e un răspuns la o remarcă a sa, întâmplătoare), dacă el ar fi luat-o, nu l-ar mai fi văzut. Se cunoştea prea bine. Chiar şi numai din dispreț, din furie pe ea însăşi, că se întinsese cu un merceolog descărnat, o figură palidă din fundul Banatului, ea care bla-bla-bla… Ha, ha! Era nostimă toată bravada, finalul devenea nostim, scenariul făcea toți banii: început cu câteva seri plicticoase de dans la casa de cultură, un viol ratat (de reținut Paul, garajistul, un profil pierdut) şi acum… ha, iat-o acum lângă această subțire molie care îşi dă aere, care îi vâră, cu delicatețe şi bărbăție, crede el, o felie de măr în gură şi ea închide ochii „bebe”, un tânăr, un bărbat, oricum, care se înspăimântase… da-da, se înspăimântase, onoare lui! Avusese bărbăția de a o refuza, pentru a o poseda mai profund, mai total. Iată, un instinct sută la sută cu care micul cățeluş îl atingea pe garajist, pe Paul, bărbatul visat; perfect, animalul de rasă care îi cârpise magnific perechea aceea de palme care o salvase. Ce hazliu e totul, ce caraghioasă e viața, cel puțin viața ei. Doi bărbați care îi refuzaseră trupul, buzele, mângâierile, picioarele ei lungi, ochii ei catifelați şi negri, părul ei orbitor. Doi bărbați pentru o singură vacanță, pentru o vilegiatură într-o stațiune lustruită, nu era ăsta un record olimpic?! O festivitate?!

Oho, ea nu-l desconsidera în niciun fel pe Grobei, acesta era semnul inteligenței ei reale. Micul bărbat se întrecuse pe sine însuşi, chiar şi pe ea însăşi, s-ar putea spune. Da, de ce să nu se poată spune! Sub coaja lui de bănățean bătea o inimă mare. Măcar o clipă, aşa cum ea va ține minte acest lucru, la fel, o singură clipă. Se cunoştea prea bine, începuse să se cunoască prea bine. Aproape la fel de bine cum o cunoştea Veturia. Veturia care ar fi putut fi ea. Ea însăşi care va ajunge, cu puțin noroc, ceea ce Veturia ar fi dorit să ajungă Totdeauna. Ceea ce cealaltă ar fi visat să ajungă totdeauna. Totdeauna. Deşi ea, evident, se preface că n-ar fi visat asta decât uneori. Ha-ha, şi inima Leliei-Haretina Crăiniceanu făcu cu degetul, vă cunoaştem noi prea bine. Şi îl privi în voie pe Grobei, admirându-l în voie pentru că ştia că-l va uita peste câteva minute, peste câteva zile. Nu-i va ține prea multă vreme minte eroismul, se cunoştea. Şi era foarte bine că era astfel; viața nu trebuie dramatizată. Viața ei, cel puțin.

— Ce-i, o întrebă el, îngrijorat, ca şi cum ar fi fost deja logodiți de-o lună, ți-e somn? Te plictiseşti?!

— Tâmpitule, îi răspunse ea în glumă, fără să vorbească, tăcând, te admir! Eşti un erou! Lasă-mă să te admir, acum, cât am chef! Respectă-mi cheful aşa cum mi-ai respectat trupul! Cu aceeaşi inconştiență! Deşi nu eşti un zevzec, un zevzec nu mă poate respecta, un zevzec nu se sperie de mine, un zevzec nu se înspăimântă de frumusețea mea, ha. Un adevărat zevzec, dintre care cu câțiva Leliuța s-a şi întins în decursul vremii. Oho, n-au fost decât câțiva, dacă deschid evantaiul mâinii stângi, pot să-i încap! Mâna stângă pentru zevzeci, evident, mâna dreaptă pentru cei câțiva bărbați care au fost, totuşi, aproape unul şi jumătate, ha. Foarte mult, foarte mult, pentru aceste vremuri istorice.

Garabet mă priveşte, lepra. Îi simt ochii în omoplați. Să mai stea trei minute, destul ca să i se urce barometrul, să-l respecte un minut, măcar, în silă, de nevoie, pe micul meu maior, cu mustăcioara lui străvezie cu tot. Mă va avea toată

seara în brațe, Garabet, dar micul Grobei va fi alături, mă va păzi, voi fi a lui. Într-o mie de feluri. Pe găliganul de Garabet îl voi ține toată seara în brațe, să nu se apropie niciuna dintre sclifositele astea de el, cu Grobei însă, micul meu ofițer de gardă în travesti, mă voi culca, mă voi întinde, din ochi, din gene, din vârful degetelor, din vârfurile milioanelor mele de fire de păr, din aer, din colțul buzelor, din buze, din dinți, din sprâncene, din sâni, din coate, din glezne, din nări, din unghii.

La cinci şi un sfert, Lelia urca scările vilei în care locuia Grobei. Murdărie pe scări, uşi deschise, gălăgie, de undeva se auzeau nişte voci de femei, probabil femeile de serviciu care strângeau măturile, căldările, cineva cânta, apoi se auzi o tuse hâcâită. În spatele unei uşi se juca cărți, auzi limpede cum se plusa. Ea însăşi plusa, avea de gând să pluseze. Dacă tânărul Grobei făcuse o simplă cacialma?! Dacă bluffase, eroismul nu se poate sprijini pe o neînțelegere, pe frica unei secunde, rapid regretată, eroismul nu se poate baza pe laşitate. Doamne, laşitatea, ca şi politețea, e de atâtea feluri.

O aştepta, deşi avea încă pe el haina de pijama. Cum intră ea în cameră, el şi-o dezbrăcă (poplin, cu dungi verzi) şi îşi îmbrăcă haina de la costum ca să-şi ascundă mândria. Ea era în camera sa şi acum, Lelia era convinsă că îl „va prinde”. Triumful lui i se citea în ochi, în cele mai mici mişcări şi ea făcu tot posibilul să nu se trădeze, să nu-i apară şi ei acelaşi triumf în privire. Oho, camera aceea era prea strâmtă pentru doi învingători. — Vasăzică în acest pat dormise nea Tomiță?! îi pare rău, extrem de rău că nu l-a cunoscut. — Ea nu dorea ceva? Poate voia să-i facă un ceai, nu prea tare?!... — Nu-nu, se eschivă ea, aşezându-se repede pe marginea unuia dintre cele patru paturi de spital din încăpere, fără să-şi scoată paltonul (sau pardesiul) bleumarin. Nu stă, evident, decât câteva minute. El nu era gata?! (Oricum, ea nu voia să-i uşureze sarcina. Eroii nu trebuie ajutați, sau, mă rog, trebuie ajutați să lupte, atât. Atât. Afurisit, cum zicea el.)

El insistă ca ea să se facă comodă şi după felul în care-i tremurau degetele în clipa când îi luă paltonul agăţându-l de un cui înfipt în dulap, deduse că o dorea, că *dorea* ceva intens şi nu putea fi decât ea, nu putea decât trupul ei şi sâmburele ei mistic încrustat în pliurile cărnii ei care o făcea de neînlocuit de la începutul până la sfârşitul lumii, obiectul pe care el îl dorea. Aha, acum nu putea fi vorba de nicio neînţelegere, de celebrele *qui-pro-quo*-uri ale istoriei, de neînţelegerile de prost gust etc. Ideea lui ca ea să vină să-l ia, să-l ducă la petrecerea din acea seară, idee ce-i păruse atât de originală în prima clipă şi pe care o acceptase numai din surpriză, iată, ideea era mult mai înţeleaptă decât crezuseră amândoi. O idee ca o capcană, pentru el. O idee ce-i devenise repede aliată. Cinci şi jumătate, timpul, când ai nevoie de el, ticălosul, trece uluitor de repede. Furându-te chiar. Eh, într-o jumătate de oră, cât mai avea ea la dispoziţie, au căzut multe imperii!

El veni cu ibricul fumegând de undeva, de pe culoar, în timp ce ea, fumând dispreţuitoare, picior peste picior, privea regal peste lucrurile acelei camere sordide, atât de inumane. Doar perdelele mai păstrau un vag iz de gaz, una dintre urmele cele mai concrete ale trecerii lui nea Tomiţă pe această planetă îngustă, cu patru paturi de spital, cu o chiuvetă şi o oglindă cu ape, o oglindă ca un acvarium. El îi aşeză ceaiul în faţă, pe o tavă roşie, de plastic, o tavă înfiorătoare, şi alături de ceaşcă, câţiva biscuiţi ieftini, biscuiţi Bistriţa. Erau biscuiţii lui preferaţi, o informă el. — Vor deveni şi ai ei, glumi ea, cu umorul ei negru care o prindea uneori. El nu râse, nici nu se gândi să râdă; o privea, o pândea chiar cu nervozitate, cu înfrigurare, cum fusese ea de atâtea ori pândită. Situaţia se răsturnase total, de ieri-dimineaţă, când o lăsase întinsă pe pat, pe jumătate goală şi fugise în faţa ferestrei ca să-şi bage cămaşa în pantaloni şi să-şi tragă respiraţia. Ca un scufundător de pe insulele Pago-Pago, care revine la suprafaţă cu nişte scoici putrede sau goale. Oho, perla aceea pluteşte sub ape, dar respiraţia sa fusese prea scurtă, clopotul de aer

sub care se mişca, prea sărac. Săracii să nu întindă mâna, jos labele!

Ea îi zâmbi de parcă ar fi fost în anticamera unui dentist. El se aplecă uşor în faţă şi încercă să o prindă de după umeri. Lelia se feri, zâmbind rece şi, după o clipă de gândire, îşi turti ţigara, abia pe jumătate fumată. Apoi îl privi şi, într-adevăr, el întinse mâinile a doua oară, cât p-aci să răstoarne tava aceea roşie, cu ceai cu tot. Asta însemna că ţinea prea puţin la ceaiul pe care i-l oferise, ha.

Lelia se ridică dintr-o mişcare, se îndreptă cu aroganţa aceea a ei, de neconfundat şi se uită după palton. Într-adevăr, aceasta era prea mult: nervozitatea din ochii lui se transformă în cea mai simplă şi previzibilă panică. Se apropie de ea şi o cuprinse în braţe. Abia atunci, în ochii ei, în privirea ei ascunsă de umărul său, izbucni victoria. Victoria aproape totală, o victorie amară, dar o victorie totuşi. Nu învingem atât de des încât să nu sărbătorim aceasta, să nu rânjim pentru aceasta.

Grobei o cuprinse şi o sărută. Pătimaş la început (pătimaş, evident, aşa cum sunt tinerii bănăţeni de viitor), o mângâie apoi, liniştindu-se, cu o anume metodă greoaie căreia ea aproape îi ghicea evoluţia. Şi astfel, stând amândoi lipiţi, în picioare, panica lui se mărise, era evident. Pentru ea, cel puţin. De asta se şi ridicase ea, deşi cineva, poate chiar el ar fi putut bănui, s-ar fi putut teme că ea vrea să fugă. Dar femeile, femeile frumoase pot să fugă în atâtea feluri şi faptul că ea rămase, astfel, în picioare, cu trupul ei superb abandonat ca în somn, vibrând uşor în braţele merceologului, nu era o fugă mai înspăimântătoare?! O fugă *mai iute?!*

Stăpân pe el acum (stăpân pe el?!), Grobei o dezbrăcă încet, ajutând-o cu răbdare, cu delicateţe, să-şi scoată braţele din mânecile taioraşului din *bouclé*, albastru-pal, îi descheie nasturii mărunţi, numeroşi ai bluzei de mătase şi o întinse, încet, pe pat. Aceeaşi poveste şi Lelia, docilă, suspect de docilă, îşi ascundea mereu privirea, singurul lucru care o trăda. Privirea în care ardea, tot mai netă, o victorie

răutăcioasă. Într-adevăr, cum ar fi putut natura să se înşele cu atâta grosolănie sau, mai bine, cum putea ea să-şi ascundă marile daruri în continuare atât de bine camuflate, de parcă marile calităţi, ca geniul sau bărbăţia, trebuiau trecute prin contrabandă pe sub ochii noştri, trebuiau ascunse, „calomniate" cu grijă, înainte de a învinge, ca să poată învinge, să nu fie depistate şi stârpite înainte de vreme?!

Se rostogoleau încet, înainte şi înapoi, pe patul îngust şi Lelia îl suporta, rece, aproape politicoasă, singurul lucru viu şi uman, în ea rămăsese doar privirea pe care Grobei, imprudentul, n-o vedea. Ea îl suporta, ea aştepta, ea îl aştepta. Mai reci nu sunt nici profesionistele, gândiră amândoi aproape în acelaşi timp, deoarece amândoi aveau o părere aproximativă despre acest lucru, despre „acea" profesiune. Pentru generaţia lor, pentru ei, această profesiune friza legenda. Şi o legendă e ca un castel pustiu: încap atâtea mobile şi stafii!

Ea aştepta, aştepta, aştepta! Docilă, la început, apoi enervată. De ce n-o lua el, în sfârşit, el care era bărbat, ea simţea asta! Ceva înecăcios i se opri în gât, întredeschise uşor gura şi se feri de buzele lui, ca să poată respira mai repede. Panica lui i se transmisese, fără să ştie când. Arătătorul nu mai avea mult până la a indica ora şase, ea intuia asta şi iată, din nou, *din nou*, nu se întâmpla nimic.

— Trebuie să mergem, iubitule, şopti ea, cu cea mai fierbinte şoaptă a ei, e şase, ne aşteaptă jos, la Agenţie!...

— Nu-nu! murmură el şi ideea plecării ei îi redeşteptă panica, excitaţia violentă. O săruta peste tot, pe umeri, pe sâni, pe braţele goale şi lungi, pe urechi, pe ceafa, pe păr şi ea îl aştepta cu ochii închişi şi din nou panica se strecură în ea. Panica, aproape frica! Dumnezeule, ce vrea să însemne asta?! Ce avea el de gând?!

Într-un târziu (deşi nu trecuseră decât câteva minute, acum, ciudat, timpul se osificase) îl descoperi lângă ea, cu buzele tremurând uşor, lipit de ea, de trupul ei care îl

aşteptase inutil, care îl dorise, răutăcios, inutil, mângâind-o cu o singură mână, orbeşte, mecanic, ca pe o soră, ca pe o soră de curând descoperită, acum, în clipa aceea, pe păr, pe tâmple, pe oasele feței, pe gât, cu o nesfârşită gingăşie. — Iubito! şoptea el şi amândurora le era frică să deschidă ochii, să se privească sau să privească, iubito, eşti iubita, logodnica mea, cu adevărat a mea, vei fi soția mea şi vei fi a mea… atunci vei fi cu adevărat a mea… cu adevărat, pentru totdeauna, şi simți cu oroare, da, cu oroare, cum el îi încheie încet, cu răbdare, nasturii de la bluză cu o singură mână, în timp ce cu cealaltă mână continua să o mângâie.

— …Aceasta e dovada mea de dragoste… şoptea el, înăbuşit şi în clipa aceea nu mai avea nimic stângaci, grosolan şi provincial în el, aceasta e dovada că… dovada că eşti logodnica mea… cu adevărat.

— Dar bine… şoptea ea şi şoapta ei era, vai, cu mult mai prefăcută decât a lui, nu înțeleg… nu înțeleg deloc… s-ar zice că…

— Taci! spuse el cu blândețe, ai fost de o mie de ori femeia mea, n-ai simțit asta?! Iar cu adevărat vei fi atunci când voi fi soțul tău şi tu… soția mea, Lelia, pisica mea mare, minunea mea… Lelia…

Lelia îşi muşcă buzele. Un scurt şi brutal val de ciudă şi dezamăgire o inundă. Apoi spaimă ca față de un lucru pe care nu-l înțelegi imediat, ca față de un zgomot care irumpe într-o cameră goală, ca față de o culoare violentă ce apare în plină beznă, ca față de o mişcare a unui obiect în dosul căruia nu se ascunde nimeni. Scânci, ascuns, înăbuşit, ca atunci când era o fetiță deşirată şi urâtă de nici zece ani, slabă, laşă, dezarmată, cu mult înainte ca bărbații s-o învețe gustul forței, al triumfului. Va uita, gândi ea reflex, gândi scâncetul ei şi îşi ascunse fruntea la umărul lui, va uita, ea era o uşuratecă, va uita peste câteva ore… când se va legăna în brațele lui Garabet, peste câteva zile când va călători spre orăşelul ei unde o aştepta vechea ei biografie, unde se vor îmblânzi în jurul ei milioanele de reflexe care o apărau, care o păstrau aşa

cum era şi aşa cum reuşise să fie ca să supravieţuiască până atunci, în *acea* clipă. Nu tot ceea ce nu înţelegi trebuie să-ţi inspire teamă. Pe Dumnezeu îl înţelegi?!

Se lăsă îmbrăcată şi, spre uimirea ei, el îi ştergea încet lacrimile. Se uita la el ca şi cum ar fi privit într-o oglindă un chip străin.

Neplăcut. Ceva nefamiliar şi de prost gust, de-un abia simţit, stins prost gust. Capcana aceea a ei în care nu căzuse nimeni. El, iată, n-o făcuse femeia lui, n-o luase, deşi o dorise atât de mult, deşi o dorea, o poftea chiar în această clipă când îi împrumuta o batistă să-şi sufle nasul. În definitiv, ce-şi închipuia el? Cine era, ce drepturi îşi aroga asupra ei?! Nu era acesta un început de aroganţă tipic bănăţeană, de megalomanie ridicolă, absolut ridicolă la un… la un… şi ea îl privi brusc străină, aşa cum te uiţi pe stradă la un bărbat căruia îi cade ceva din mână. Un portofel, un ziar.

Ce socoteli stupide îşi făcea acest tânăr domn bănăţean, acest mărunt funcţionar de provincie?! Ha, asta-i bună! şi ea îşi căută înfrigurată portfardul în poşetă. Apoi se privi în oglinda-acvarium în timp ce el tuşea cu aroganţă în spate. Dumnezeule, să iasă cât mai repede din această cameră, şi se simţi îngrozitor de nedumerită când îşi dădu seama, deodată, că nu putea povesti nimănui acest lucru, nici măcar Veturiei. Să se ofere ea, acestui… acestui… individ şi el… Dumnezeule, el s-o considere prea sfântă… prea nepotrivită, preţioasă, pentru o aventură de vacanţă, de staţiune. S-o refuze, s-o împingă spre viitor, un viitor în care voia să se strecoare şi el, în care voia să-şi insinueze fiinţa lui descărnată, mutra lui total insipidă, ştearsă, vinovată, aşa cum sunt mutrele tuturor celor care trec prin viaţă în vârful picioarelor.

Jos, în stradă, îl va expedia. Trebuia să aibă această forţă. Nu era numai un compliment, gestul lui, era şi o jignire. Un afront abject. Complimente se numesc gesturile pe care le aşteaptă ea, pe care le sugerează ea. Nu poate oricine, *orice,* să-i impună ei… *ei*…

Lelia aproape se sufoca. Din cauza asta, retuşul buzelor dură mai mult decât ar fi fost necesar. Se mişcă uşor în faţa oglinzii cu ape ca să-şi regăsească faţa, ochii ei adânci, catifelaţi, visători. Un singur peşte leneş plutea în apele acvariumului, uşor hipnotizat, pe straturile vii ale apei, ca de o muzică suavă, greu de ghicit, aşa cum încerci să înţelegi ce-şi spun doi surdo-muţi, tineri şi îndrăgostiţi, care n-au nevoie de cuvinte, prin gurile cărora trece apa. Ei – înecaţi în glorie.

Lelia – înecată în glorie.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL III

1

„…Pe-aici, pe la noi, plouă şi e urât, antipatic. Zilele mi se scurg liniştite, lipsite de poezie. Au trecut aproape două săptămâni de când ne-am despărțit, de când aburii locomotivei mi-au învăluit pentru totdeauna chipul tău drag, atunci când ai fost aşa de drăguță şi m-ai condus la gară. De ce ai făcut-o?! Tu care eşti atât de mândră, de frumoasă, de curtată?! Să ştii că m-a mişcat adânc gestul tău. Bunuța e bolnavă, e din nou bolnavă şi pentru acest lucru, printre altele, mi-am amânat plecarea ce trebuia să aibă loc pe douăzeci şi unu. Închipuie-ți, la vârsta ei, s-a urcat pe sobă, s-o curețe, s-o frece cu dracu' ştie ce, a alunecat, a căzut şi şi-a rupt piciorul. Noroc că nu s-a întâmplat mai rău. În altă ordine de idei: ai anunțat familia ta, Lelia, dragă, despre planurile noastre? Vreau ca atunci când voi sosi la Alba, de altfel, să fac eu însumi demersurile necesare, după toată forma, pentru că, tu ai observat, mie-mi place ca lucrurile să fie îndeplinite după cum se cere, după bunele obiceiuri. Sunt convins că mă voi înțelege bine cu ai tăi, cu părinții tăi, cu sora şi cumnatul tău, mai ales că eu nu am părinți, tu ştii prea bine, n-o am decât pe Bunuța, săraca de ea dar, tu ştii, părinții sunt părinți. În altă ordine de idei, când voi veni îți voi

aduce un mic cadou, aşa cum se cade. Tu ai să râzi de mine, tu şi cu cercul tău de prieteni despre care mi-ai povestit şi care sunt convins că sunt simpatici. Mi-ai spus odată că sunt prea simandicos, că sunt tacticos ca un greier. Se poate! Dar să ştii, iubita mea logodnică, că în multe lucruri sunt la fel ca şi tine şi cercul tău de prieteni; la fel de vesel şi de modern. Dar sunt anumite lucruri peste care nu pot trece. Anumite treburi cer ca să...”

„...Astă-seară am venit târziu de la birou şi, nu ştiu ce anume, poate vremea ploioasă de afară (nu poate cu niciun chip să ningă!), poate discuția care am avut-o cu şeful meu, cu Belcea, despre care ți-am povestit, sau dorul de tine, m-au făcut să pun mâna pe condei şi să-ți scriu. Am primit ilustrata ta, alaltăieri-dimineață şi-ți mulțumesc că te-ai gândit la mine. Mă bucură că în scrisorile ei, prietena ta de la Oravița, doamna Veturia, se interesează şi de mine. Când vom fi căsătoriți în bună regulă, vom putea să îi facem o vizită. Acum, în altă ordine de idei... da, acum mi-este dor de tine, de ochii tăi frumoşi, de mâinile tale mici şi sperioase pe care le-am ținut cu atâta duioşie în mâinile mele, de părul tău cum nu are nimeni, de râsul tău, logodnica mea unică. Abia aştept să ne vedem. Ce face familia ta?! Cum suportă, sora ta, toată această perioadă, e fericită?! Ce nume i-au dat?! Până la urmă, te asigur, se vor mulțumi şi cu asta, părerea mea e că fetele sunt mai ataşate. Chiar şi două. Cumnatul tău e un om inteligent şi sunt convins că... azi am început demersurile pentru călătoria mea în interes de serviciu, actele, delegația, a trebuit să dau o serie de telefoane interurbane prin localitățile în care... dar eu, tot timpul, numai şi numai la un singur lucru, la un singur chip dulce şi drăgălaş, mă gândesc: ghici la cine?!...”

„... Plecarea noastră s-a amânat. (Ți-am spus că plec cu un coleg, ai să-l cunoşti, un băiat foarte simpatic.) Într-un fel e foarte bine, pentru că rămăsesem în urmă cu anumite lucrări

de birou, cu P.C.8 şi F.I.-ul, nu mai vorbesc de hârtiile decadei. Am umblat mult, de-o săptămână bat satele din judeţ după materie primă, de două ori la centrală, necazuri cu Bunuţa, a trebuit până în cele din urmă s-o internez, s-a sudat greşit fractura, închipuie-ţi, să vezi numai ce ţipa că nu vrea la spital, cu o energie uimitoare… dar tu, îngerul şi comoara mea, tu ce faci?! Nu mi-ai mai scris, de ce?! Înţeleg, ai fost foarte ocupată, dar câteva rânduri, nu-i aşa, «micului tău maior», puteai să… nu-i nimic, ne vom revedea în curând şi-ţi voi ţine mult, mult, mâinile tale dragi într-ale mele. Te rog să-mi ierţi romantismul, în mod obişnuit eu, să ştii, nu fac prea multe mofturi şi mă port ca un om al secolului nostru. Dar tu, tu eşti minunea mea, tu eşti paranteza inimii mele. (Am întâlnit această expresie într-o carte, mi se pare chiar o carte poliţistă şi am folosit-o, deşi, eu, personal, n-o agreez. Mi-am închipuit însă că ţie şi prietenilor tăi o să vă placă. Nu vreau să vă par, de pe acum, un posomorât, un bănăţean limitat.) În altă ordine de idei: înainte de Alba mă voi opri doar în două locuri, de unde-ţi voi expedia câte o ilustrată: Arad şi Blaj. În Arad, frumosul oraş de pe malurile Mureşului, am fost de zeci de ori şi de fiecare dată mă întorc cu plăcere, deşi în afară de contactele oficiale, nu cunosc pe nimeni acolo. La Blaj însă nu am fost niciodată şi, trebuie să-ţi mărturisesc, sunt foarte curios. Şi nerăbdător; aproape la fel de nerăbdător cum sunt să mă văd la Alba. Bineînţeles e o cu totul altfel de nerăbdare, un cu totul alt sentiment. Blajul, pentru imaginaţia mea, pentru tot ce mi s-a spus în decursul copilăriei mele, e un fel de oraş sfânt, o „mică Romă”, unul dintre centrele din care a plecat spiritualitatea românească modernă, iluminismul românesc, Şcoala Ardeleană, locul unde au trăit şi au învăţat Şincai, Samuil Micu, Petru Maior, tribunii latinităţii, oraşul la care a alergat Eminescu, pe jos, din Iaşul aristocratic, ca să vadă, să pipăie, să simtă România modernă şi apostolii ei, biblioteca, seminarul teologic, atâţia oameni luminaţi care au studiat la Roma, la Propaganda Fide, să atingă bucuria lor, a originii noastre nobile, învăţătura

lor… despre care, dascălul lui, Aron Pumnul, nu-i aşa… Vezi, iubita mea, profesiunea mea, atât de obositoare şi de modestă, în aparenţă, îmi prilejuieşte uneori, de foarte multe ori, asemenea desfătări ale minţii şi folosesc aceste drumuri în interes de serviciu (de care mă achit admirabil, cum s-a spus chiar de curând într-o şedinţă de analiza muncii, din partea conducerii) pentru a mă cultiva, pentru a-mi desăvârşi instrucţiunea, poate chiar studiile superioare, aşa cum sper, la anul, bineînţeles în cadrul „fără-frecvenţei”, pentru că nu am pe nimeni care să mă susţină la şcoală şi Bunuţa, săraca… un om hotărât, serios, poate face multe şi ai să vezi ce soţ harnic şi plin de energie va fi cel pe care l-ai ales… pisica mea frumoasă şi mare, îngerul meu!… De prisos să spun că mi-e dor de tine şi abia aştept să-ţi ţin iar mânuţele tale mici şi sperioase într-ale mele, mult, mult de tot!…”

„…Îţi scriu de foarte aproape, comoara mea, din Blaj, unde am ajuns azi-dimineaţă, aşa cum era prevăzut. Deşi am alergat toată ziua (am făcut şi două curse cu maşina, una la Crăciunelul de Jos, alta la Şona şi Jidvei) şi am stat toată după-amiaza şi seara în birou (acum o jumătate de oră m-am despărţit de tovarăşul Mititelu de la Uncap), am avut timp să mă uit în jurul meu şi să observ oamenii şi oraşul. Deşi sunt frânt de oboseală sau, poate, tocmai de aceea, nu mi-e somn şi nu ştiu cum, dar am o ciudată stare de trezie, de aţâţare chiar… poate pentru că sunt atât de aproape de tine, comoara mea, poate pentru că… da, poate din pricina surmenajului sau a dezamăgirii… a oboselii, a unei anume oboseli, aş zice psihice, morale! Deşi aceste rânduri le vei avea în mână după ce eu te voi fi întâlnit, în clipa când eu voi fi lângă tine, ţi le scriu totuşi pentru a salva această stare de spirit, aceste gânduri pe care, mâine, poate nu ţi le-aş mai spune. Astfel mă simt mai puţin singur, mai aproape de tine, îngerul meu scump, logodnica mea iubită!

Sunt trist! Abia acum sunt cu adevărat trist, deprimat, aş zice. În cursul zilei, datorită alergăturilor, probabil, nu mi-am

dat seama de starea mea *adevărată* sau poate, şi e mai probabil asta, abia acum s-au aşezat impresiile de peste zi. — Cum aşa, ai să întrebi, privindu-mă cu ochişorii tăi minunați, eşti atât de aproape de mine şi eşti trist, Traian-Liviu?! Da, aşa e, oricât ar părea de ciudat. Sunt vesel şi trist în acelaşi timp. Vesel, pentru că mâine te voi întâlni, la aproape o lună de la scurta noastră idilă de la Sinaia; vesel, fericit, bineînțeles, mai presus de orice: fericit că mâine vei fi lângă mine, trist pentru că e seară târziu şi stau la o masă şubredă, făcută din scânduri, cu paltonul pe umeri, într-o cameră de oaspeți a Ucecomului, într-un oraş trist şi mort. Cum să te fac să înțelegi, iubita mea, starea mea psihologică, sufletească, din clipa aceasta?! Tu care eşti veselia şi naivitatea însăşi, în ciuda ta, aş spune?! E foarte greu, mai ales că, ai să râzi, eu însumi nu mi-o explic prea bine; mă refer la uşoara mea deprimare. Nu e datorată nici serii umede, nici camerei triste de oaspeți, nici mesei frugale sau digestiei. E, nu ştiu cum, un fel de dezamăgire, dar nu a mea personală, un fel de deprimare care mă aştepta pe mine, numai pe mine, aici, în Blaj, în *fostul* Blaj. Unde sunt urmele lui Eminescu, tânărul Eminescu, unde sunt umbrele învățătorilor, iluminaților, unde e întreaga atmosferă de înaltă spiritualitate, de credință, de viață intelectuală austeră şi profundă?!

Nu trebuie să mă înțelegi greşit; nu sunt un habotnic şi niciun admirator al clericilor şi al turmei lor de oițe pioase. Nici nu-i admir şi nici nu-i dispreţuiesc. Dar deprimarea care m-a cuprins şi despre care îți scriu ție, logodnica mea, singurul meu prieten adevărat, are alte cauze. Mai adânci, aş zice, pe care, mărturisesc, eu însumi nu parvin a le înțelege prea bine, prea deslușit. Ei şi, o stare te cuprinde, te absoarbe chiar dacă nu ți-o explici prea bine, chiar dacă nu o înțelegi prea bine, ca orice sentiment. Originile ei sunt mai ascunse, nu crezi?!

Ție, comoara mea, probabil că Blajul ți-e foarte cunoscut, familiar, aş putea spune, la cincizeci de kilometri de oraşul

tău natal… În copilărie, ai făcut, tu şi colegii şi prietenii tăi, întovărăşiţi de părinţi sau educatori, o seamă de excursii şi aţi vizitat, se înţelege, şi Blajul, oraşul acesta atât de faimos… pentru mine, ce era Blajul, decât o legendă?! Doamne, ce ţi-e şi cu legendele, cu faimele astea, cu faima unei femei, a unui oraş!… Ce dezarmate sunt legendele, ai observat?! Am ajuns atât de emoţionat aici, cu atâta sfială am păşit pe mica ulicioară care duce de la gară spre strada principală. (Strada Avram Iancu sau aşa ceva.) O sfială pe care, evident, tu mă ştii, mi-am ascuns-o cum puteam mai bine, încât colegul meu, Tibi Carţiş, pe care ai să-l cunoşti, sunt convins că nici n-a bănuit-o. Dumnezeule, acesta era Blajul, iată-mă în această cetate a spiritualităţii, a iluminismului românesc! Aşa-mi spuneam în sinea mea şi, în acelaşi timp, discutam lucruri, treburi curente sau glumeam vulgar, cu Tibi, aşa cum fac doi funcţionari când se află în delegaţie. Numai că eu nu eram *un simplu funcţionar*!… nu, ţi-am mai spus şi scris asta, eu încerc să împac utilul, necesarul cu plăcutul, dând cuvântului „plăcut" tot sensul de necesar, de instructiv. Oriunde merg, oriunde viaţa mea neliniştită de tehnician, de salariat, mă împinge, îmi îndrumă paşii, încerc să descopăr şi o altă faţă a lucrurilor, încerc să învăţ, să văd, să deosebesc, să ascult vocea secolelor sau a oamenilor iluştri care au trăit cândva pe acele meleaguri sau şi-au legat destinul, cum se spune, de vreo clădire, stradă, de cineva ilustru, încă în viaţă etc., încerc să cunosc şi să mă apropii de cei care, în provincia noastră uriaşă *au trait,* au gândit, s-au străduit să-şi spargă coaja lor muritoare şi banală. Provincia românească! Mă închin până la pământ în faţa ei şi a oamenilor ei, a apostolilor ei, cum se spunea înainte! Tu ai să râzi, Lelia mea, ai să zâmbeşti cu ironia ta fină la aceste cuvinte stângace, perimate, mai ales pentru cercul vostru de prieteni atât de vesel, de modern.

Zăpada era şi aici, ca peste tot. O zăpadă obosită, bătrânicioasă, murdară. Am intrat în fosta catedrală unită: praf peste tot, ca un castel părăsit pregătit pentru filmare.

Scaunul episcopilor şi mitropoliţilor de Blaj, cu emblema lor: Sfinţii apostoli Petru şi Pavel şi pălăria cu boruri largi şi broderie, de prelat roman, acoperit de-un praf foarte fin, aş spune radioactiv. O femeie simplă, neştiutoare, vindea lumânări şi icoane prost colorate, spălăcite. Am aprins o lumânare pentru tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte, el, atât de legat de aceste locuri. O mare linişte peste tot! aşa cum exclama Eckermann privind cadavrul lui Goethe. O mare linişte peste tot! Am ieşit şi m-am zgâit la zidurile fostului seminar greco-catolic unde o tăbliţă de marmoră atestă numele lui Micu, Şincai, Maior. Clădirile sunt vechi, cu un etaj, vopsite în roşu, elevii unei şcoli agricole care îşi are sediul aici (Aici!) fugăreau, veseli, cu bulgări de zăpadă câteva fete, muncitoare, mărunte ţărănci, ce treceau pe trotuar.

…Ieşeam cu *ordul*, îmi povestise tatăl meu, cu rândul, din seminar, duminica – după-masă, în fiecare duminecă după-masă. Doi câte doi, era una dintre puţinele noastre distracţii, sub supravegherea ductorilor şi a prefecţilor de studiu, sub soarele vesel, provincial, până dincolo de ultimele case, râzând, cântând, ca nişte liceeni. Primăvara, mai ales, aceste plimbări, chiar şi aşa, încolonaţi, cu ordul, aveau pentru noi mult farmec şi una dintre cele mai neplăcute pedepse era consemnarea în seminar duminecă după-masă. Era într-o astfel de duminecă după-amiază, cu un soare vesel, nu prea fierbinte, sfârşitul lui martie, cred, când a avut loc acea senzaţională întâmplare: urcam dealul mărunt din partea de nord a oraşului, spărsesem ordul şi ne risipisem prin iarbă, ciudat, câteva sute de tineri între optsprezece şi douăzeci şi cinci, chiar treizeci, în reverende negre închise cu nasturi negri în faţă, de sus şi până jos, după moda romană, atâtea pete negre în soare, peste iarba fragedă, verde, sclipitoare, unii fumau, glumind cu ductorii… Câţiva, evident, au scos şi cărţi de rugăciuni şi citeau izolaţi, ipocriţi sau fanatici, unii se plimbau, singurateci, în meditaţie, în fiecare zi ni se dădea o temă, o frază din Sfântul Augustin, din Apostolul Pavel pe care trebuia s-o aprofundam, erau „exerciţiile spirituale” şi

unii dintre noi foloseau acest răgaz în aer liber, în natură, pentru a… apoi, ne-am încolonat din nou, cu obrajii colorați de aerul violent de primăvară, de cvasilibertatea aceea de câteva ore şi, din nou câte doi, într-o lungă coloană de reverende negre, purtate de adolescenți, de tineri bărbați, am coborât dealul, ieşind în spatele impunătorului liceu de băieți Iacob Mureşanu. Atunci, de undeva, parcă ieşind dintre doi plopi răzleți, dacă-mi aduc bine aminte, a apărut el, taurul… da-da, un taur de montă, care, nu ştiu cum, prin ce împrejurare, păştea pe acolo. A ridicat capul, la auzul zgomotului, a mirosului nostru, apoi, după o scurtă gândire, s-a îndreptat spre noi. Nu drept – el se găsea la nivelul primelor rânduri atunci când ne-am descoperit reciproc – ci oblic, parcă voia să despice în două părți egale, perfect egale, coloana noastră. — Nu vă mişcați, a strigat cineva, nu ştiu cine şi câțiva, foarte puțini, au ascultat într-adevăr de această poruncă, rămânând pe loc, în praful subțire al drumeagului acela îngust pe care ne aflam. Cei mai mulți, evident, au rupt-o la fugă, spre oraş sau spre deal şi el a traversat drumul pe care cu câteva clipe înainte ne aflam cu toții ca o săgeată, ca o locomotivă şi s-a auzit mai bine, mai distinct zgomotul infernal al respirației sale decât zgomotul copitelor şi al trupului său musculos frecându-se de aer. Eu, care eram cel mai bun gimnast al clasei, am sărit într-unul dintre plopi. Câțiva au căzut, unul, țin minte, şi-a agățat reverenda într-un gard de mărăcini care împrejmuia fundul unei curți. Alături de taur, țin minte, ce ciudat, alerga un câine, lătrându-l. Nimeni nu a țipat. El a traversat drumul, înainte şi înapoi, a părut că fugăreşte ici un grup, colo altul, aşa cum fug iezii după forme nevăzute, apoi a dispărut, dispreţuindu-ne, parcă. Pe mine, se părea, cel mai mult, cel cocoțat în copac. Câtva timp după ce a dispărut, s-a mai auzit sforăitul său şi zgomotul divin al respirației sale. La câteva minute, toată lumea râdea şi ne-am continuat drumul. O abia observabilă dezordine a ordului, o anume abia accentuată limbuție,

marca, numai pentru noi, întâmplarea aceea. Ne-a urmărit însă mulți, mulți ani după aceea…

…Şi iată, iubita mea, această întâmplare povestită mie de el, de tatăl meu, mă urmăreşte pe mine şi eu ți-am redat-o exact cum a fost, cu cuvintele lui, numai cu ale lui, de parcă eu aş fi trăit totul şi el mi-ar fi povestit-o. Ciudat, nu?!…"

2

„…Un taur printre teologi", continua scrisoarea lui Grobei către logodnica lui, tatăl meu nu mi-a împărtăşit niciodată semnificația acestei întâmplări. Faptul că mi-a povestit-o, însă, înseamnă că avea o semnificație, totuşi, nu crezi?!…

„…E aproape unsprezece şi ar trebui să mă aflu în pat. Nu reuşesc să închei această scrisoare. Poate vreau să-ți fac o bună impresie, poate că… am şi eu nevoie de un prieten, poate că…"

— …Poate că te plictiseai, ha, ha! îi spuse a doua zi Lelia, în timp ce erau amândoi aşezați pe scaunele de plastic ale unei cofetării din centru. Era ora şase după-amiază şi peste o oră cel mult erau aşteptați la cină, în „cadrul familiei" Crăiniceanu. Grobei ținuse ca totul să se întâmple cât mai protocolar cu putință, „în primul rând din respect pentru tine", spunea el cu seriozitatea lui caraghioasă „şi-apoi, pentru că aşa se cade, aşa au tăcut şi părinții noştri, ai tăi şi ai mei!" – Aiurea! spunea Lelia, privindu-l cu o duioasă maliție (era totuşi micul ei maior fără grade), ai mei au fost nişte nebuni, au fugit de-acasă când mămica era încă în ultima clasă de liceu, iar el…

— Nu-mă-interesează! tăia el, categoric, măturând inutil masa cu palma, noi doi aşa vom face…

— Poate că mă plictiseam!… o îngână el, privind-o cu duioşie şi ea îl numi spontan: „vițeluşul ei încăpățânat şi

dulce”. Grobei nu clipi la auzul acestor epitete. O privea cu ochii săi albaştri, deodată sentimental şi slab, el, omul atât de serios, cu atâtea răspunderi. Apoi, când amândoi se pregăteau să se ridice şi să plece, intră în cofetărie un grup de trei bărbaţi, înalţi, distinşi, „foarte bine îmbrăcaţi”, care îi înconjurară râzând. Lelia făcu prezentările, împurpurându-se uşor, ah, foarte uşor: – Domnul doctor Cherecheşiu, domnul inginer Munteanu, domnul inginer Cârstea…

Lui, micului ei lord de pică, nu-i spuse numele, din zăpăceală sau… pentru că nu putea să adauge niciun titlul numelui său atât de lung…?! Doar ea se hotărâse parcă, nu-i aşa… economist principal sau lector… sau… nu-nu, nu avea niciun fel de importanţă, o va face altă dată, fusese luată prin surprindere şi… ce mai, cei trei domni, încă în picioare (Cherecheşiu avea un guler de bizon la palton, un guler ca o emblemă a luxului din Alba, iar Mişu Cârstea avea mustăcioara aceea fină şi privirea blazată, răutăcios-absentă, aşa cum era firesc să aibă cel mai nărăvaş armăsar, cel mai preţios trăpaş al inimilor oraşului împreună cu monumentele sale) se lansară într-o conversaţie plină de spirit şi neprevăzut, la câteva minute de la intrarea lor Lelia râdea deja, conştientă de atenţia respectuos-avidă pe care o trezea masa lor, în jur. Grobei îi invită pe cei trei domni să ia loc, dar nu-nu, nu vă deranjaţi, dar, vai de mine, uite, aicea… nu-nu, permiteţi-mi să, o clipă, vă rog, domnu’ doctor, nu-nu pe ăsta, pe celălalt, vreţi să depuneţi, vreţi să… (de după tejghea, cu mişcările ei languroase ieşi chiar şi Geta, conducătoarea *team*-ului cofetăriei Primăverii, cu o pereche de picioare lungi la fel de celebre ca ale Leliei) dar nu, nimeni nu depuse, domnii se aşezară la masă „doar pentru câteva minute”, cu paltoanele pe umeri; trebuiau cu toţii, nu-i aşa, să meargă la masă, iar după aceea, se putea reconstitui asta din cele câteva frânturi de frază, neglijent aruncate de cei trei distinşi donjuani ai Albei, se pregătea „o foiţă” la Fischer sau un „rummy” (Fischer, fostul proprietar al celei mai mari farmacii din Alba). Lelia nu înţelese prea bine, dar, Doamne, era atât

de zăpăcită, frazele lor scurte, ironice, pline de umor, de inteligență, se încrucişau deasupra acelei mese ovale, lucioase, ce se clătina uşor, iar Grobei dispăru încet-încet, ca un abur greoi, translucid, deşi era încă acolo, surâzând cu înțelegere, cu o oarecare gravitate, şi toată lumea i se adresa cu respectul cu care te adresezi unei plante. De altfel, la un moment dat, merceologul se ridică şi ieşi din cofetărie, cu o sticlă de şampanie şi un carton de prăjituri. Mergea înainte! spunea cu un zâmbet fin, politicos, ultrapoliticos, nu voia să întârzie… nu-nu, Lelia putea să vină peste o jumătate de oră, dacă domnii vor binevoi să… a, bineînțeles, doctorul Cherecheşiu era cu maşina, nu era o problemă dar… poate că tot era mai bine să, nu-i aşa… — A, nu-nu, se degajă merceologul, arătându-se la înălțimea situației, el a şi dispărut, nu vrea prin prezența lui să tulbure niciun fel de obiceiuri, de… în niciun caz nu ar dori să se facă, într-un fel sau într-altul, simțită prezența lui, de altfel, nu-i aşa… şi cu încă câteva plecăciuni subțiri, zâmbete de-o curtoazie absolut scârboasă, Grobei ieşi după ce i se explicase unde era stația de autobuz. — Cum ieşiți, imediat pe stânga, lângă stâlpul de afişaj, vis-à-vis de Fischer… a, ha-ha, pardon, vis-à-vis de vechea primărie, clădirea aceea verde cu un turn… da-da, chiar în colț, nu pe partea chioşcului, ci… da-da, o zăriți imediat, nu se poate să…

Peste o oră, masa familiei Crăiniceanu combinată cu familia Chezan începuse, şi de Lelia nici urmă. Doamna Vanina, mama Leliei, se arătase, e adevărat, cam surprinsă că merceologul venea singur la masă şi o clipă, tânărul bănățean nu fu sigur dacă enervarea doamnei casei nu se adresa cumva lui, impoliteții sale de a intra singur, la acea oră, fără prezumtiva lui logodnică, în casă, de parcă singurătatea lui ar fi fost ceva de prost gust. Da, hm, ceva de prost gust… Spontan, domnul Crăiniceanu-tatăl, un om foarte gras, îi luă partea (şi lui şi ei) şi îl trase în aşa-zisul lui birou sau, mă rog, în fostul lui birou, la o țuică. Apoi, se aşezară la masă. O masă mare, familială, aşa cum îşi dorise el, şi funcționarului

din Banat i se umeziră ochii (o clipă, oh, doar o clipă lungă şi nimeni nu observă nimic!) pentru că totul era aşa cum visase el şi cum, în câteva rânduri, „specificase” şi în scrisorile lui către ea. Da, aşa, întocmai aşa ar fi vrut să decurgă prima lui masă în sânul viitoarei sale familii şi… viitoarea sa familie (de fapt familiile reunite Crăiniceanu şi ginerele Chezan, care o ținea pe fata cea mai mare, Mariana, împreună cu băiețelul lor pe care îl chema Romi, de la Romulus) îl privi, îl acceptă printr-o miraculoasă „lovitură” în mijlocul ei, cu mult înainte ca Lelia să fi sosit „de la cofetăria aceea”. Era ceva, avea ceva, un nu-ştiu-ce, tânărul Grobei, încât fu acceptat, chiar şi astfel, singur. E adevărat că mai fusese o dată, în decursul aceleiaşi zile aici, în această casă; fusese invitat la masă, dar nu putu sosi decât la cafea şi atunci, pentru o jumătate de oră. Suficient ca să cunoască părinții. Acum însă, era prezentă toată familia şi, prin nu ştiu ce efect ciudat, el se „potrivi” perfect acolo, la masă, între ei, îşi găsi imediat locul, ca un implant dentar reuşit „dintr-un foc”.

Mama, doamna Vanina, se dovedi în curând că avea o adevărată slăbiciune pentru el, pentru Traian-Liviu. Deci, „enervarea” de la uşă fusese falsă, formidabil, ba nu, fusese de fapt o enervare „pentru ea”, nu pentru el. Dar dacă el, nu-i aşa, nu păru că se formalizează prea mult şi Grobei într-adevăr nu era deloc scandalizat că ea încă nu venise, că nu se putuse rupe măcar în acea seară din cercul ei intim şi modern (deşi, în ciuda aparenței, inima sa scâncea, încet, încet, ca un purice prins sub un pahar), ei bine, dacă el nu era indispus, familia, cu atât mai puțin. Şi totul prinse viață în jurul lui, se animă, iar domnul Crăiniceanu îl privea chiar cu recunoştință pentru tactul şi stăpânirea de sine pe care o arăta. Ce mai, plăcu dintr-un foc, dintr-o salvă, am putea spune, de parcă el ar fi fost cel pețit. Mâncă, vorbi, se lansă în câteva aprecieri cvasifilozofice, tuşă câteva calambururi şi, spre uimirea lui, se râse, se râse cu adevărat, chiar şi Chezan, ginerele, până atunci foarte distant, aproape morocănos, făcu: – Ha, ha, ha! şi se lăsă pe spătarul scaunului. O clipă doar, după care se

ghemui din nou asupra fripturii sale cu sos, încruntându-şi sprâncenele groase. Din clipa aceea, Grobei aproape nu mai putu să deschidă gura fără să fie întâmpinat cu hohote de râs. Iar la cafea, când, în sfârşit sosi şi Lelia (care avu un antract cu mămica ei în bucătărie după care sosi în salon ca o vijelie, cu ochii roşii, oh, foarte superficial roşii, atât cât cere buna creştere!), la cafea, deci, tânărul bănăţean se lansă chiar în bancuri din care spre uimirea lui, ştia o grămadă, rod al serilor de joi şi sâmbătă cu Tică Belcea, şeful lui şi alţii, la bere. El care nu fusese niciodată tare în bancuri, el care nu reţinea niciodată vreo glumă, scria mereu poantele pe cutii de chibrituri pe care le uita pe mese sau le arunca, iată, deodată, câte ştia. Memoria sa sosea, aşa cum sosesc tulumbele pompierilor, în mare goană, cu căştile lucitoare ca vasele de bucătărie din alamă şi cu clopotul în panică. Memoria sa care îi salvă pe amândoi, pentru că, la un moment dat, o descoperi şi pe Lelia lângă el, lângă scaunul lui, râzând cu poftă. Lelia lui, cu ochelarii ei roşii de care, se simţea, toată familia era mândră, cu discreţie. Ei da, fata greşise, poate nu trebuia, nu-i aşa, tocmai în prima seară, dar, iată, plânsese, ce mai, mai avea încă ochii roşii şi o anume dulce tristeţe în privire, ce mai, educaţia primită se vedea imediat! Şi-apoi, nu-i aşa, fusese cu doctorul… cu inginerul… cu domnul…

Grobei începu prin a avea succes. Umor, inteligenţă, tact (chiar înnăscut!) simţ al nuanţelor, maniere… deodată, totul! Aşa se întâmplă în viaţă, toate sosesc deodată, pachet, calităţile şi defectele. Şi, ca printr-o măruntă minune, toate vechile sale defecte, mici şi sâcâitoare, cu care se obişnuise, cu care prietenii lui (nu el însuşi!) se resemnaseră, toate, absolut toate, „până la unul”, cum se spune, se transformară în calităţi, acolo, la Alba, în „sânul” familiilor reunite Crăiniceanu şi Chezan şi care, cine ştie, mai pregăteau poate o nouă, altă familie, subfamilie, care să intre demnă în acel trust al familiilor, acel mărunt trust… Grobei bria şi se obişnui, spre uimirea lui, destul de repede cu succesul. Lelia însăşi bria, ea care la Sinaia cunoscuse un alt Grobei,

mărunt, şters, tenace, singuratec cu Tella lui pendulându-i monoton pe umăr. (Pe unu, la 14,30: Radioreportaj de Ion Crăciunică; pe doi: Recitalul clavecinistei Suzana Ruzickova; înapoi pe unu: „Mândre-s cântecele noastre”, cu Nicolae Băluță şi Gică Mustăcioară; pe trei: Arii din opera *Amicul Fritz* de Mascagni, la 17,50; pe unu, la 17: „Ştiință, tehnică, fantezie: Care sunt strămoşii omului? Răspunde Dardu Nicolaescu-Plopşor; din nou, pe trei: Piese corale de Ştefan Zorzor; pe doi, la 22,30: Direcții noi în cercetarea creierului…) Lelia privea mândră în jur: iată, de la ce distanță venise acest om, fără nimic sigur, fără nimic în mână, cum se spune, o personalitate, ce mai! Da-da, se citea asta în ochii, pe fețele tuturor: chiar şi cumnatul Chezan, înalt funcționar la Sfatul orăşenesc, pentru care conta în primul rând licența (deşi el, personal, nu avea una, o veche rană a sa), un om teribil de cumpătat, de încruntat, de serios, chiar şi el, noul barometru al familiei reunite, ceda, încet-încet, scârțâind impozant, aşa cum fac marile şlepuri.

Apoi, Grobei, la un moment dat, dădu la iveală cadoul lui pentru aleasa sa sau, viitoarea sa aleasă, mă rog: trei metri şi cincisprezece, dublu lat, şantung veritabil, culoarea oului de rață, încât doamnele se ridicară țipând uşor de la locul lor şi, amănunt emoționant, niciunul dintre membrii viitoarei familii nu fu uitat: doamna Vanina o basma de mătase cu un desen foarte modern, Ştefi-bàcsi o pereche de papuci de casă, din piele, chiar şi viitorii cumnați se aleseseră cu ceva: Chezan cu tutun de pipă, franțuzesc (deşi el nu fuma pipă, dar, nu ştiu de ce, darul îl emoționă vădit, se văzu asta pe tusea lui indecisă), Mariana un şal, chiar şi micul Romică primi o locomotivă făcută din cuburi de lemn. Apoi, la cafea, printre comentarii de politică externă şi internă, Grobei, cu un tact remarcabil, aduse vorba despre inelele de logodnă pe care, după mărturisirea sa, le şi comandase la bijutierul Blum, un artist în branşa sa. Scoase hârtie şi un pix şi făcu o schiță a verighetelor şi în acest fel chestiunea cea mai delicată fu tranşată. Surpriză: în momentul în care toată lumea se apleca

cu respect, cu sfială chiar, asupra foii de hârtie pe care merceologul schițase mostre de lucrătură în aur, propusă lui de Blum, Lelia ieşi trântind uşa. Familiile se priviră şi doamna Vanina ieşi după ea. Din nou fu admirabil calmul, stăpânirea de sine a bănățeanului: mâna sa nu tremură, tonul său nu-şi pierdu claritatea. Îl cuceri a doua oară pe domnul Crăiniceanu, care îl bătu pe umeri, fără niciun motiv. Iar Chezan declară subit, mult mai devreme decât s-ar fi aşteptat chiar el însuşi, că va încerca pipa. — Da-da, sări şi Mariana, cu şalul ei de mohair pe genunchi, e mult mai sănătos. Dar asta nu înseamnă că Traian-Liviu trebuia să se simtă obligat să se transforme în furnizorul său de tabac… — De ce, de ce, replică Grobei, cu privirea plecată, era cineva la ei, în oraş, căruia o rudă din Germania îi trimitea regulat tutun de pipă, neştiind că persoana se lăsase de fumat… persoana care avea față de el, nu-i aşa, anumite mărunte obligații, aşa că… Se râse încet, tihnit şi el fu întrebat dacă mai vrea o cafea. Aceasta e esența iubirii de aproapele, în provincie: – Micile obligații! — Nu-nu, mersi, nu mai dorea nici cafea şi nici vin, mâine dimineață are o zi grea! Şi îşi acoperi paharul cu palma – *Voilà un homme!* cum ar fi spus Bonaparte.

Lelia reveni a doua oară, ca o furtună, cu dublura ei de ochelari roşii. Se aşeză, se trânti mai bine zis pe un fotoliu, cu spatele la toată lumea şi Mariana veni lângă ea, luându-i mâna. — Trebuie să înțelegi, spunea mâna lâncedă a surorii mai mari, trebuie să înțelegi… toate au o limită, toate au un sfârşit! Chiar şi frumusețea. Chiar dacă nu are o licență, chiar dacă… de altfel tu însăți spuneai, nu-i aşa, înainte ca el să apară… când noi toți eram cu mult mai puțin entuziasmați de un *soupirant* din fundul Banatului, cunoscut aşa, într-o stațiune, funcționar obscur la nu ştiu ce cooperativă şi… ei bine, nu vezi?! De altfel, nu-i aşa, nimic nu e încă definitiv, chiar logodna, el vrea s-o faceți la toamnă, dacă între timp apare cineva cu o licență, deşi… tu ştii, draga mea, cum îți spunea şi mămica la prânz, licența nu e totul!… Ei bine, n-ai decât să-l scuturi pe micul domn, dacă… dacă apare *acel ceva*

pe care îl aşteptăm cu toții de vreo doi ani, acel ceva care să te smulgă din brațele nefaste ale lui Cârstea… oricum, de aici, din Alba, tu ştii că acel ceva n-o să apară! Toată lumea, comoară mică, te priveşte cu anumiți ochi: da, mă rog, una dintre frumusețile noastre, nimic de zis, dar… a întârziat prea mult, cum se spune, şi apoi scandalul acela cu procurorul, acum cinci ani, omul acela serios, cu familie, care a fost transferat… şi-acum cu cinicul ăsta de Cârstea care s-a logodit sub nasul nostru cu… şi tu nici măcar n-ai avut forța să rupi cu el, chiar în clipa aceea, când am aflat, n-ar fi fost prea târziu şi acum, totul continuă, da, e îngrozitor, totul continuă şi nimeni nu mai poate spera că ai să găseşti în tine sursa curajului de a rupe, acum, când voi continuați, când tu continui o situație disperată, când totul e pierdut, când toată lumea, absolut toată lumea bună a început să se indigneze şi a început… da-da, a început să zâmbească! Acesta e sfârşitul! făcea mâna lâncedă şi fără imaginație a Marianei, ea care n-ar fi avut în zece vieți succesul Leliei, „succesul ei" de care, anumite doamne năzuroase din Alba spun că ele s-ar fi lipsit, oho, evident, strugurii sunt acri, doamnelor! Nu-nu, ea n-o condamna pe sora ei, dimpotrivă! Da-da, dimpotrivă! Dar aceasta, sau mă rog, acesta, e, se pare, unica ei salvare! Acum, cât mai repede, fără, bineînțeles, să se dea impresia panicii, a naufragiului… Cu calm, iată, nu-i aşa, anul acesta, spre sfârşitul anului, la toamnă logodna, când fierbe mustul („Mustul care fierbe" nu scrisese oare Goga asta?!) şi-apoi, încetişor, spre iarnă, la Crăciun, după Anul nou imediat, încetişor, fără prea mare vâlvă, omul era foarte bine ales! Nu l-a ales chiar ea?! De ce-i revolta asta, ce-i răsfățul ăsta, cum spusese şi mămica?! Evident, dacă până atunci apare *altceva*, nu-i aşa, dacă până atunci… dar ce, ce să mai apară, pentru Dumnezeu Sfântul?! De unde să mai apară?! Aventuri da, o mie, dar un om serios, echilibrat, care să-şi ofere mâna şi numele, onoarea lui, nu-i aşa, aceasta e… da, aceasta e mai puțin probabil! Dureros, dar aşa el Şi-apoi, domnul Grobei e… e… foarte reuşit, pe cuvânt! Foarte reuşit! Aş putea spune un

om de viitor! În niciun caz un aventurier! Nu-nu, în niciun caz. Iar sosirea lui, ea calculase foarte bine asta, am putea spune: intuise bine asta, răsturna o grămadă de lucruri pe-aici, de şuşoteli, de zâmbete, de priviri pe la colţuri, numai izmenitele alea de surorile Chelbegeanu care în ultimul an îi făcuseră mai mult rău decât ar fi putut să-i facă un regiment de roşiori, cum spusese şi... ce mai, un om solid, sută-la-sută, dacă şi Mircea, dacă până şi Mircea, care bănuia pe toată lumea, dacă până şi Mircea, care, în ciuda eforturilor ei de soră iubitoare, păstra încă vis-à-vis de ea o anume... cum să-i spunem, o anume răceală, o anume... rezervă?! Dacă până şi Mircea...?! Nu-nu, el nu putea fi păcălit, în niciun caz nu putea fi tras pe sfoară! Nu-l chemase chiar de curând vicepreşedintele sfatului personal şi-i spusese: – Tovarăşe Chezan, dumneata ce părere ai despre asta şi asta? Noi ţinem mult la părerea dumitale, iar eu personal... eu personal, îţi acord un respect în cel mai înalt grad şi nu numai în probleme de planificare şi preţ de cost, unde se ştie că autoritatea dumitale nu mai trebuie verificată! Nu-nu, chiar şi în alte probleme... în probleme aşa... mai largi... mai generale! în probleme mai importante chiar... noi, nu-i aşa, şi eu, personal... eu şi colaboratorii mei apropiaţi, printre care, dă-mi voie, tovarăşe Chezan, să te număr şi pe dumneata... da-da, permite-mi, te rog, acordă-mi acest drept, această onoare, aş zice!... Şi cine?! Nu aşa, un terchea-berchea oarecare! Nu, chiar, vicepreşedintele sfatului, cel care poate intra oricând la preşedinte sau chiar la... da-da, chiar la!... Tu ştii că nici la mine n-a fost un amor romantic, la început! Dar, ce să-i faci, omul mi s-a impus! încrede-te în Mircea, eu atâta îţi spun! Eu atâta îţi spun!...

Şi Mariana o bătu uşurel cu palma pe sora ei cu mult mai celebră, cu mult mai faimoasă, chiar şi dacă numai în cadrul strâmt al municipiului Alba, dar totuşi!... Şi Lelia, obosită de propria ei suferinţă şi singurătate de o oră, ridică ochii şi o privi, cu oarecare recunoştinţă! O dispreţuise totdeauna liniştit, n-o scosese din „gâscă”, „vacă”, „lebădă jumulită”,

„mătură cheală”, „cuier cu fuste”, „bibilică”, „găină chioară”, „strecurătoare cu panglică” şi altele, cum îşi spun uneori surorile în momente de divergență; dar acum, în această clipă, ea simțea că nu ştiu cum, Mariana, veşnica aliată a mamei sale, avea dreptate. Poate numai acum, strict în clipa aceasta! *Suum cuique tribuere!* Cum scria pe balanțele de altă dată.

3

A doua zi, asta era culmea, bănățeanul veni însoțit de un fel de pachet unsuros, instalat pe nişte stâlpişori durdulii, cu dantura abjectă, pe care îl prezentă drept colegul său „de delegație”: Tibi Carțiş. Amândoi purtau o sticlă de licheur ieftin, Curaçao sau Triple-Sec, ceva cu o etichetă albastru-lânced. Doamna Vanina îşi scoase şorțul (nu era nici cinci, casa era goală) şi îi invită să ia loc, în salon, îmbiindu-i cu o cafea. Lelia, magnifica, îşi cunoştea rolul: trânti uşa şi, după mai bine de un sfert de oră, maică-sa o găsi la ea în cameră, tolănită pe canapea, cu telefonul în poală. În ciuda autorității ei, doamna Vanina reveni singură, scuzând-o pe fiica ei, „care întârzie”. A avut o zi grea, la serviciu, astăzi. Şeful ei era un dobitoc care, bineînțeles, om însurat, cu familie – venise de undeva, din Dobrogea (Dobrogea suna aici, la Alba, ca şi cum ai spune „Insula Diavolului”) şi-i făcea o curte asiduă Puşicăi. (Puşa, Puşica era un lest din prima copilărie a uriaşei Lelii.) Vă dați seama câte mizerii trebuie să îndure biata fetiță din pricina acestui neom. Evident, şi ea e de vină: prea e sinceră, prea e spontană în reacții! În zilele noastre trebuie să ai un minimum de prefăcătorie, altfel, nu-i aşa. — Cafeaua e excelentă! exclamă cuplul într-un glas, Dobcinski şi Bobcinski.

Dar ea, domnii vor putea s-o înțeleagă, cum putea ea s-o sfătuiască pe propria ei fiică (şi, coborând tonul, cu ochii timizi, calzi): – Cea mai iubită, deşi, ca părinte e imposibil să... ei bine, cum putea ea s-o sfătuiască pe Puşica să se prefacă, mai ales când animalul acela, că altfel nu putea să-i spună, domnii o vor ierta, desigur! (Desigur, desigur! exclamară cei doi) îşi permitea nişte gesturi care nu mai cunoşteau niciun fel de limite! Ah, ce greu e, mai ales în zilele noastre, să aperi o fată, o minune vie, aşa cum era Puşica! — Da-da, începu ceva Tibi Carțiş, în zilele noastre... Ea îşi schimbase până acum de câteva ori serviciul, continuă implacabilă gazda, netezindu-şi cu modestie fusta, dar peste tot era acelaşi lucru: ba directorul-adjunct, ba şeful serviciului aprovizionare, ba vreun tovarăş de la Sfat, ba, chiar cineva venit în inspecție, de la Bucureşti şi care se eterniza pe-acolo, ba mai şi revenea, din ce în ce mai des, exasperând conducerea întreprinderii! Da, domnii vor înțelege, în zilele noastre e greu să-ți aperi virtutea, mai ales într-un orăşel ca Alba!

— Un oraş foarte frumos, foarte aspectuos, cu multe vestigii istorice!...

— Ei da, suspină gospodina, ce-aveam noi din asta?! Când era capitală de județ, era altceva... acum, toate merg la... toate fondurile sunt îndrumate la regiune şi...

Când ieşi a doua oară o găsi vorbind la telefon. Probabil că era din nou ticălosul, cinicul de Cârstea, omul pe care ea, într-un moment de iresponsabilitate, îl primise în casă. Ca după exact o jumătate de an să se logodească, acelaşi om, cu fata şefului oficiului de recrutare, ipocrita aceea care nu se putea compara nici pe...

Doamna Vanina, cu un gest iute, vru să-i smulgă receptorul din mână, dar Lelia, perfidă, cunoscând-o prea bine, se întoarse pur şi simplu cu fundul, continuându-şi, calmă, convorbirea. Ba mai şi râdea, inconştienta! Dumnezeule, cât va mai dura asta, cu ce greşise ea, pe cine omorâse?!

Doamna Vanina ieşi din încăpere mugind surd, apăsându-şi pieptul ei mare, de care fusese mândră odată, cu mâna stângă.

— Nu mai departe decât luna trecută... continuă gazda, începând să vorbească încă în timp ce se aşeza pe scaun (Da-da, vă rog! spuse ea văzând că Tibi stă cu o țigară în mână şi împinse spre el o scrumieră pe care tocmai o spălase)... nu mai departe decât luna trecută, acest şef al ei – directorul serviciul de demolări, sistematizări, construcții, în cadrul sfatului – îndrăznise s-o caute acasă. De ce? or s-o întrebe în mod legitim stimații domni. Ei bine, venise pur şi simplu s-o ceară în căsătorie. Şi de l-ați vedea cum arată!... Ea nu ținea cont în primul rând de aspectul fizic al cuiva, trăise prea mult ca să nu-şi dea seama că doi ochi frumoşi pot să ascundă un total vid sufletesc! Dar acest Bojin, aşa îl chema pe inginer, şeful actual al Leliei, întrecea orice măsură! (Doamna Vanina se opri în ultima clipă: era cât pe-aci să-l compare pe acest netrebnic cu Tibi Carțiş cu care avea, într-adevăr, cel puțin în ochii ei, multe asemănări: picioarele durdulii, un rât porcesc care la frig, ciudat, se colora în mov, dinții într-un hal fără de hal! Ce noroc că îşi dădu seama la timp ce gafa era să facă!) — Era aşa... un fel de porc, domnii or s-o ierte! şi ea privi în podele, nu cumva s-o trădeze ochii.

— Ca să vezi, se interesase când era ea singură acasă şi-i adusese un buchet superb de cale (— Ah, ea iubea florile peste măsură!), încercând să insinueze că e în divorț şi că ar fi dispus, nu-i aşa... evident, era licențiat şi, în ciuda corpolenței, nu era prea în vârstă! Dar poveştile astea cu divorțul, Dumnezeu să mă ierte! Puşica, bineînțeles, nici nu voia să audă: — Licențiat sau nu, spusese ea în nenumărate rânduri, nu vreau să aud de acest individ! (Auziți cum i-a zis: individ, deşi e şeful ei şi are nu ştiu câți salariați în subordine! în plus, se şopteşte că e... adică ce, se şopteşte! Chiar este cumnat cu tovarăşul Ciceu de la Partid! Aşa că!... (Şi cei doi,

Bobcinski şi Dobcinski, dădură la rândul lor din cap, holbându-şi uşor ochii aşa cum se aştepta de la ei.) — Ei bine, Puşica, nu şi nu! Să n-aud de porcul ăsta, spune, care îndrăzneşte să se ia după mine la closetul întreprinderii! Auzi, cum e posibil aşa ceva? Pe de altă parte, continuă doamna Vanina, netezindu-şi pliurile fustei, inginerul Bojin nu e lipsit de maniere, zău aşa, nu pot să nu fiu obiectivă! — Stimată doamnă în sus, onorabilă doamnă în jos, mi-a zis de câteva ori şi „domniță” şi „scumpă duduiță”, auzi! Ba odată, ticălosul, ca să-mi facă plăcere, m-a prins uşor de mână şi mi-a spus: – Mămico! Şi s-a aplecat uşor în față şi m-a privit în ochi. În acelaşi timp, în nări mi-a adiat un uşor val de lavandă de cea mai bună calitate. Cu toate astea, Lelia nici nu vrea să audă! Cică îi inspiră oroare individul, aşa se exprimă!

— Eh! oftă doamna Vanina, obosită de propria ei povestire, eu nu mă amestec, noi o lăsăm să aleagă singură! Noi i-am dat educația cea mai frumoasă care rar se mai vede astăzi, cu întrecerile astea socialiste, i-am făcut o dotă cum n-am avut nici eu, sufrageria asta e a ei (cei doi priviră în jur, tâmpi), are trei rânduri de schimburi, primeneli, şase garnituri de cearşafuri, fețe de pernă, două plapume, mari, bogate, de mătase brodată, una roşu-coraille, cealaltă un galben-tabac, de curând taică-su i-a adus de nu ştiu unde, de la Teiuş, parcă, un material pentru huse de mobilă, dulce-foc, un fel de… cu flori pale, un pastel de… din cea mai fină… de altfel…

În sfârşit Lelia apăru, mare, somnoroasă, superbă şi o schimbă pe mămica ei iubită, care se nărui dintr-odată, ieşind la „vasele ei”. Dădu mâna languros cu Tibi Carțiş, iar lui Grobei îi făcu un mic semn, afectuos şi bănățeanul îl privi cu involuntară mândrie pe colegul său de cameră. — Ce femeie, domnule, hai?! Ce zici?! Şi inginerul ăla, Bojin şi atâția alții, foarte bine îmbrăcați, cu maşină, palton cu guler de blană şi altele, care se dădeau în vânt şi ar fi fost dispuşi la cel mai mic semn din partea ei să… Lelia se aşeză, grațioasă, îi întrebă dacă nu doresc dulceață, cafea, apoi, fără să asculte protestele lor politicoase, desfăcu cutia mare de bomboane de

ciocolată pe care i-o adusese „alesul ei”. Era o cutie de 76 de lei şi doamna Vanina protestase în clipa când bănățeanul o depusese, cu un gest modest, pe colțul mesei din sufragerie.

— Vai, domnule Grobei, rostise gazda, împreunându-şi mâinile, de ce trebuie să cheltuiți atâția bani? Dar se poate?! Lelia se va supăra, vă asigur!

Aiurea, Lelia nu se supără în niciun fel. Ei da, ea avea stil! Deschise capacul cu trandafiri uriaşi, sângerii, ca şi inima merceologului şi, cu o singură mişcare, cu iataganul degetului arătător de la mâna stângă, sfârtecă țipla care acoperea tezaurul acela de sarcofage mici învelite în staniol alb şi roz, da, cu o singură şi decisă mişcare sfâşie țipla aceea întinsă ca o sticlă şi oferi cutia celor doi vizitatori. Un gest care nu putea fi refuzat. Tibi Carțiş încercă să bâlbâie ceva despre dantura sa, dar ea îi trimise *smile*-ul ei „bancar”, frontal şi Carțiş se clătină. Celuilalt îi aruncă meşa. Meşa ei neagră-sângerie, mai întunecată, mai ațâțată ca niciodată, şi Grobei o privi flămând, cu o foame politicoasă însă, pentru că nu-şi pierdea niciodată firea sa gravă. Şi-apoi, nu-i aşa, ea îi şi aparținea pe jumătate, deja, sau pe sfert, oricum sfertul acela care îl constituie familia, pe care îl garantează familia. Familia ei pe care, el îşi dădu seama, o cucerea mai decis, mai repede decât pe ea, pisica lui mare, Lelia lui unică, diamantul vieții lui, logodnica lui distinsă, soțioara sa cumințică. O merita oare?! Era vrednic de ea, de această bijuterie vie?! Grobei îşi punea aceste întrebări de parcă Carțiş, colegul său, l-ar fi putut auzi. Oricum, numai pentru el şi le punea „cu glas tare în mintea lui”, strigând cât mai tare, cu gura închisă: – Doamne, sunt eu oare demn de această ființă, net superioară?! Voi putea s-o fac, oare, fericită?!

Răspunsul nu se lăsă aşteptat: da, evident, era demn de ea, o va face, mai mult ca sigur, fericită. Rămase însă modestia întrebării, a îndoielii politicoase de el însuşi, de propria sa valoare. Şi toate acestea pentru Carțiş care, bineînțeles, nu intuia nimic. El o privea pe Lelia care se unduia grațios, abia

simțit, sub privirea sa, sub privirea lor şi a sufrageriei aceleia din rădăcină de nuc veritabilă, făcută la comandă.

Cei doi se retraseră apoi. Grobei vru să „mai întârzie câteva minute, nu-i aşa”, dar Lelia îl expedie, scurt şi suav, declarând că „simte nevoia să se întindă puțin”. Evident, evident, murmură Grobei şi se luă după colegul său. Să vină s-o ia peste o oră, o oră-jumătate. Negreşit, negreşit, între timp va… între timp vor… ia uite ce vreme superbă, zăpada sclipeşte de parcă ar fi presărată cu ştrasuri… atenție la țurțuri, dacă-ți cade unu de ăsta în cap, apoi… Doamne, ce vreme!… o iarnă ca în tablourile lui Breughel cel bătrân. Absolut picturală. Şi aerul tremură, tremură… vibrează de parcă ar fi o ființă… o ființă îndrăgostită! aruncă Carțiş şi amândoi râseră ca nişte bărbați ce nu puteau fi atinşi de aripa disperării, de aripa amorului imbecil, adolescentin. Nişte bărbați cu răspunderi ce călătoreau prin toată țara. Inşi foarte bine văzuți, cu picioarele bine înfipte în pământ. În zăpadă.

4

A doua zi, după-amiază, din nou în jurul orei şaisprezece, Grobei se înființă la logodnica sa. Colegul său, Tibi Carțiş, plecase mai departe, el urma să plece a doua zi. Spre Sighet, Vatra Dornei… în aceeaşi dimineață, cei doi *amoureux* vizitară, o oră, vestigiile istorice, suiră la Cetate, la Bathyaneum, Catedrala Catolică, cea a încoronării, priviră oraşul de sus… priviră oraşul de sus… Ea se învoi de la birou, el îşi făcu o fereastră între două drumuri importante. El avea numai drumuri importante. Şi ei deveniră foarte curând, pe măsura secolului cu care erau contemporani, o pereche de logodnici. În mare viteză. Deşi, cum am specificat, logodna urma să se celebreze mai târziu, abia la începutul verii sau,

mai probabil, la toamnă. Grobei mai avea câteva lucruri „importante” de realizat, înaintea acestui act însemnat. Nu era vorba numai de bani, de partea materială a „afacerii”. Deşi, bineînțeles, era vorba şi de bani. Şi nu în ultimul rând. Pe Lelia însă n-o interesau aceste amănunte „triviale”. Le lăsa în seama familiei ei şi a lui. De altfel, ea nici nu-l prea lua în serios. Făcea totul *(y compris* plimbarea la Cetate) ca un fel de obligație, pe jumătate. Pe sfert. Celălalt sfert care întregea o jumătate împreună cu sfertul familiei, acel „sfert”, dintr-o viitoare „afacere matrimonială” pe care îl asigură orice familie. O jumătate era deci asigurată şi Grobei putea să privească cu încredere, cu oarecare speranță, spre cealaltă „jumătate” care putea deveni soția lui, care putea face, mai bine zis, din această tânără înaltă, subțire, cu picioarele lungi şi cu meşa neagră-violacee fluturată uşor în briza solară, de început de februarie, soția lui. O afacere ca orice altă afacere: o afacere a inimii, însă.

Priviră oraşul de sus (în dimineața albă, sclipitoare, când hoinăriră sus, la Cetate) şi ea îi permise s-o ia de braț. Dumnezeule, ce frumos era totul: alb, scânteietor, Palatul Babylon, catedrala de piatră din secolul XIII Sf. Mihail, Palatul episcopal, Palatul Bethlen şi Palatul Apor, portretele în mozaic de aur ale lui Mihai şi a doamnei Stanca, ale lui Ferdinand şi regina Maria care se încoronaseră aici, în catedrala ortodoxă, în Alba, din nou capitala României Mari… Grobei îşi aminti de Blaj – o altă fostă capitală, a spiritualității, şi deveni nostalgic. Lelia îi simți mâna mai rigidă. El avea, ciudat, puseuri de fanatism care se exteriorizau printr-un fel de „pleoştire”, de înmuiere a întregii sale personalități fizice. Grobei, un tânăr atât de sever, de bățos chiar, perfect conştient de rangul său, în orăşelul său, în provincia lui. Uriaşă!

„…Iată, îi spunea el, în timp ce priveau de sus turlele şi acoperişurile Albei, iar ea lăsa să-i fluture uşor meşa neagră, feudală, în vânt, iată, comoara mea, încă mă simt, nu ştiu cum… deşi am avut succese pe-aici, am încheiat numai la

Alba trei contracte, în afară de cel cu tine, bineînțeles, hă, hă…”

— Ha, ha! râse şi ea, distins, privindu-l cu dispreț absent.

— …Dar Blajul, nu ştiu cum… Blajul mi-a lăsat un rest, un sediment, ştii… uite, se însufleți deodată micul om, mişcându-se deodată în jurul trupului ei înalt, elastic, ca o statuie din duraluminiu în soarele de februarie fantastic de viu… ştii, e exact cum rămâne un rest de electricitate într-un cablu de înaltă tensiune, căzut la pământ! Pe care nu e bine să-l atingi! O electricitate remanentă, acesta-i termenul! Ei bine, şi el îşi agită brațele descărnate, iar o meşă din părul său spălăcit, anemic, îi căzu pe ochi, Blajul mi-a lăsat o astfel de electricitate! Probabil o „remanență” din povestirile tatălui meu, care a făcut acolo seminarul teologic. Ai primit scrisoarea mea?! o întrebă el, întorcându-se brusc spre ea.

— Da, desigur! spuse ea, emițând un stins: Ah! Vai, cum m-ai speriat, adăugă ea apoi, zâmbind uşor de propria ei surpriză. Apoi, privi în continuare peste acoperişurile Albei, pe care schiau gândurile ei private.

— …Mi s-a părut totul stins, ca un vulcan stins! Am intrat, la un moment dat, într-o cofetărie din centru, murdară, friguroasă, unde servea o fată într-un fel de capot de mătase vişinie… cele două uşi care dădeau la toalete erau încadrate în pluş vişiniu şi tronau chiar în mijlocul sălii. Am comandat un pahar de citro şi o prăjitură pe care nici n-am atins-o deoarece mirosea a unt rânced. Prin geamurile mari se vedea o stație de autobuz şi câțiva oameni ce se fereau cu grijă, râzând, vorbind între ei, de o baltă mare, rezultată din topirea zăpezii. Toți se cunoşteau între ei, de parcă ar fi fost un imens conac țărănesc cu stăpânii plecați aiurea şi slugile – slugile se cunosc foarte bine între ele – circulau în sus şi în jos. E vorba, bineînțeles, de un conac spiritual, iar când spun stăpâni, mă refer la învățători, la cei în care scapără flacăra spiritului. Când mă refer la slugi, vreau să spun: cei care nu au acces, cei care cred că ştiu totul numai fiindcă ei cunosc până în amănunt viața intimă, trivială, a stăpânilor. Ei nici

nu bănuiesc că stăpânii lor sunt plecați… te plictisește cumva cele ce-ți spun, comoara mea, îngerul meu?

— …Deloc… sosi cu o uşoară, fermecătoare întârziere, răspunsul ei. Continuă, te ascult!… Şi ea îl asculta, numai cu trupul, mintea ei schia peste acoperişurile din depărtarea aceea foarte apropiată.

— …În cofetărie, la o masă alăturată, se aflau două fete, două eleve şi un băiat. Eleve la vreo şcoală profesională, iar el, un adolescent înalt şi deşirat, cu furunculi pe o parte a obrazului şi părul blond, creț, nesuferit de creț, părea foarte plictisit. Una dintre fete avea ceva respingător şi când m-am uitat mai bine mi-am dat seama că avea o față, un chip, formidabil de senzual; ochii mari, bombați, buzele groase, nările evazate, largi şi mă privea cu un fel de foame inconştientă, tocmai pe mine… pe mine, care, hă, hă…

— …Ha, ha, ha… răsună ca un ecou stins râsul ei distins, distrat, aerian.

— Beau toți trei Pepsi. Erau îngrozitor de plictisiți unii de alții. Afară, zăpada se amesteca încet cu noroiul. Mesele erau zgâriate, privirile îmi erau neîncetat atrase spre intrarea aceea luxoasă a toaletelor. Am privit pe stradă, prin geamul vitrinei: lipsea ceva, lipsea cineva de acolo şi toate rondurile, grajdurile, gardurile de fier, tocurile de la pantofi erau scâlciate, degradate… o absență prea îndelungată, nepermisă, un fel de vid sufletesc! Cofetăriile astea sordide, de provincie, îți dau probabil asemenea amețeli, hă, hă!… Am cerut un rom, aşa cum fac prietenii mei, la Caransebeş, când merg la cofetărie! Am vrut să-i imit pe ei, deşi eram la o distanță atât de mare… nu se servea însă rom acolo şi responsabila aceea, în halatul de mătase vişinie, de parcă ar fi fost livreaua unui club masonic, mi-a dat adresa unei cofetării unde puteam să consum băuturi alcoolice. Iată, acesta e Blajul de astăzi… acesta e…

— …De ce ai tăcut? întrebă ea, după o vreme. Mă interesează tot ceea ce spui…

Vorbea cu atâta afectare, încât s-ar fi putut să fie adevărat. Stăteau amândoi lângă obeliscul celor trei martiri, Horia, Cloşca şi Crişan şi ea declară că nu-i este frig, deşi îi era. Pe lângă ei, pe lângă grupul lor treceau pietoni, vreun funcţionar, o femeie, doi copii se dădeau cu sania ţipând cuviincios, vreun ofiţer cu o geantă în mână, o dubă ce transporta alimente, eleve triste ce veneau de la şcoală sau mergeau la şcoală. Nu ştia nimeni. Lui nu-i era frig, iar ea se prefăcea că nu-i este. Era o dimineaţă frumoasă de iarnă, o dimineaţă ce nu trebuia pierdută, gândea ea şi-şi ştergea din când în când nasul cu o batistă mică, fină, parfumată.

— ...O turmă, spunea el, veselă ca o turmă, lipsită de instinct, ca o turmă. Unde se află statuia lui vie?! Reminiscenţe, desigur, din cele ce-mi înşira bătrânul când bea un pahar prea mult! El, care recunoştea asta, nu avusese vocaţie de preot. Trebuise însă să se facă preot ca să nu se piardă lunga tradiţie de preoţi a familiei. El avea, se vedea clar, un mare talent actoricesc. Un mare farmec, din care eu n-am moştenit nici atâta! Nici atâta!

Şi făcu un semn mărunt cu mâna, cu degetele, dar ea nu-l privi. Asculta doar, nu era de-ajuns? Se odihnea în felul ei, se gândea în felul ei, gândurile ei patinau în cercuri largi în jurul lui, în jurul ei, aşa cum înfigi beţe, stâlpi, într-o gheaţă ce se mişcă, o gheaţă de râu. Şi Dumnezeu face desene, romburi şi paralelograme mistice cu aceste ceasuri solare, de iarnă.

— Cred că m-aş fi înţeles bine cu tatăl tău, spuse ea, dacă e aşa cum mi-l descrii!...

— ...El n-a regretat niciodată că alesese această profesiune, la presiunea bătrânului. A servit trei episcopi. Dar nu avea vocaţie, vocaţie de preot, de iluminat, vocaţia dăruirii, a... era un om cu spirit practic, căruia îi plăcea un pahar de vin, o societate inteligentă, cânta la vioară, spunea glume şi făcea giumbuşlucuri o noapte întreagă. Era inepuizabil şi doamnele, unele dintre ele, îl simpatizau grozav. Deşi, pe el nu-l interesau toate acestea: îi plăcea să se asculte, fermeca pe toţi cei din jurul lui. Pe mine mă dispreţuia pentru că eram

stângaci, rigid, lipsit de energie. Mă iubea ca pe un copil pe care îl dispreţuieşti. Spunea uneori, când era cu chef, cu ochii uşor bulbucaţi, albaştri, pe care îi avea: — Un tată avea doi feciori... da, un tată avea doi feciori. Şi râdea, un râs înşelător, scurt. Vorbeşte-mi acum de familia ta! o îndemnă el cu blândeţe.

Lelia nu avea chef de vorbă. Era prea frig. Îl lăsa însă s-o admire, s-o privească, să stea lângă ea, lângă trupul ei din duraluminiu, s-o admire cu privirea aceea pe jumătate de proprietar, de stăpân nesigur. Pe sfert, pe jumătate, pe trei sferturi. Un sfert, se înţelege, garanta familia. Un sfert, ea însăşi, cel puţin din politeţe, doar ea îl alesese şi îi permise să... să... cealaltă jumătate, ce trebuia să devie ea, cealaltă jumătate flutura încă în vânt! Nu trebuia să devină soţia lui, „jumătatea lui”? O afacere, nu, ca orice afacere a inimii. O afacere prosperă, cu riscuri. Cu un risc, cel puţin.

5

...A doua zi, deci, Grobei se înfiinţa la ea acasă, la familia Crăiniceanu. Era ceasul 17 şi treizeci, exact. Lelia îl primi căscând. Se scuză că e încă în capot, de fapt se scuză că e în capotul „vechi”; avea şi unul „nou”. Cel vechi era roşu-cerise şi avea gulerul matlasat. Cel nou era galben-orange, scurt, cloche, cu buzunarele uriaşe, rotunde. Grobei protestă, cu sticla sa de licheur ieftin în braţe, spunând că nu e nevoie, că e foarte frumos şi ăsta. Lelia însă se schimbă, punându-şi-l pe cel orange şi merceologul spuse că îi stă foarte bine. De fapt îi plăcuse mai mult capotul vechi, dar, suspectându-se de gust greoi, acceptă părerea ei şi noul capot orange. Apoi, ea, fredonând uşor, îi făcu o cafea. Alături dormea cineva, probabil „bătrânul”.

Aşeză cafeaua pe masă şi se duse lângă geam, rămânând în picioare, lângă perdea. Grobei îşi bău cafeaua în linişte, în tăcere. Ea stătea la geam, parcă sprijinindu-se de perdea, tăcând. Apoi el începu să vorbească, rar, cumpănit. Trecu în revistă unele „chestii tehnice”, cum se exprimă el. Unde şi cum aveau să locuiască, mobila, vesela, venitul său, se angajă să-i rezolve transferul la Caransebeş, într-un post cu un salariu echivalent (făcuse deja unele demersuri), îi dădu chiar amănunte asupra propriei sale garderobe, vorbi ceva despre o moştenire, o casă împreună cu ceva vie, dar nu în Caransebeş, ci pe undeva, tot în Banat, Moldova-Nouă sau Bozovici, mă rog, ea nu reţinu prea bine… de altfel, căsca mereu. Lung, prelung, languros, ca o pisică uriaşă. Se simţea de parcă ar fi fost la biserică. O obligaţie socială, ceva căreia toată lumea trebuia să i se supună, un fel de renghi jucat celor mari. Ei i se părea – şi probabil aşa şi era – că toate acestea, tot ceea ce întreprindea el, trebuia făcut, ca un program minim necesar, pentru acea nuntă viitoare, fantastică, ea însăşi profund plicticoasă, însă solidă, ca şi Grobei. Ciudat, lui nu-i mirosea gura, deşi era tipul. Apoi alungă acest gând, nu se făcea: era totuşi logodnicul ei sau, mă rog, viitorul logodnic. El începu să vorbească din nou despre mobilă, de data aceasta despre bucătărie, aragaz, apoi trecu repede la haine de pat, la o plapumă aproape nouă pe care o avea el. Dumnezeule, ce plictiseală! Ce dulce plictiseală! Mâine dimineaţă va pleca, dis-de-dimineaţă şi ea… diseară însă va trebui „reţinut” la cină, dar, după cină, s-ar putea ca el să se culce devreme şi ea… aha, ce-ar fi să-l „conducă” la hotel şi apoi s-o zbughească. Deşi era joi, seara lui de poker, dar poate va reuşi să-l convingă să i-o cedeze ei… sau măcar s-o scurteze, ce Dumnezeu! *El* e uşor excitat de apariţia bănăţeanului, ea prinsese toată mişcarea. Oh, foarte uşor, ticălosul se ascundea bine, era vestit pentru asta. Dar ea îl cunoştea prea bine, aşa că în faţa ei… iar când el va auzi că „tânărul de viitor” se găseşte încă la hotel, asta-i va spune ceva, *ça lui dira quelque chose*… Ce lucruri scârboase!

Evident, ei nu-i plăcea, ea respingea din principiu toate astea, dar dacă el era astfel… nu era el donjuanul Albei, Clark Gable al întregii suflări feminine, cât de cât distinse, de pe ambele maluri ale Mureşului?! Şi-apoi ea deţinea un record: peste două săptămâni, a, nu, peste trei, vor fi exact doi ani de când… doi ani de când ei doi se iubeau, de când avea taurul la picioarele ei, tigrul periculos, puma regală! Doi ani de când îl îmblânzise, în ciuda acelei defecţiuni, pe care… da, pe care (şi inspiră aerul adânc, mototolind uşor perdeaua în palmă), pe care ea o va învinge. O va înlătura. Sclifosită aceea cu solzi pe inimă, cu picioarele în O şi cu dinţii încălecaţi. Care mai avea şi neruşinarea să răspândească peste tot zvonul că e fată, de parcă, în cazul ei, asta era o glorie. Nefericita, trebuia să ascundă cât mai abil acest lucru, dacă ar fi avut cât de cât instinct!

…El vorbea, vorbea, ce spunea?! Aha, da, despre articolele lui: piepteni de os, nasturi de plastic şi de corn, produse din ceramică decorativă, Nr. cod. 585894; nasturi şi scrumiere din ceramică decorativă… 6311921: costume, costume uniforme, costume vătuite… 1966: pantaloni, pantaloni vătuiţi… 1975: bluze, bluze-vânt, scurte, scurte-vânt, hanorace… nasturi-os, nasturi-plastic, 36 sorturi de nasturi, până şi nasturi de sutană, nasturi coloraţi pentru fustele ţigăncilor, foarte ceruţi, nasturi-butoane pentru mobile, pentru sertăraşe… ce pasiune punea el în aceste lucruri, aceeaşi pasiune ca şi atunci când… da, ridicol, de parcă… apoi vorbi despre sfoară, cânepă, căpestre… acolo, „la ei”, în Caransebeş, se afla un bătrân maestru frânghier, care făcea căpestre din cânepă, o profesiune pe cale de dispariţie… pentru cai, pentru vaci, în ultima vreme începuse să lucreze preşuri, funii… o degradare, evident, o deteriorare a unei meserii atât de… bătrânul avea chiar o bibliotecă, un fel de bibliotecă formată din calendare şi cărţi vechi româneşti, unele din secolul trecut, tipărite la Bixad, la Blaj… vieţile sfinţilor, de cultura viţei-de-vie, drumuri şi cetăţi în Banat,

chiar şi câteva volume de versuri, evident în dialect, autori: Dr. Gârda, Dobrin… Tata Oancea… Coruri din Banat, istoria oraşului Caransebeş, oraş de graniţă…

Nu, ce prostie, ea nu-l dispreţuia, în primul rând pentru că ea îl alesese. Pentru ea venise acolo, cheltuise o grămadă de bani şi iată, acum, pusese în mişcare toată maşinăria aceea uriaşă, caraghioasă, care se cheamă o logodnă în provincie, la Alba. Şi era meticulos până la ultimul amănunt, de asta trezea probabil în „ai ei" încredere, se vedea că era un om serios, „de viitor". Ce să facă ea cu viitorul lui?! Şi-apoi, ea dispreţuia viitorul, ea nu trăia decât în prezent şi parţial în trecut. Un prezent complicat, cu multe obiecte geometrice, bine şlefuite, ca nişte sculpturi moderne („Interstiţiu II", „Interstiţiu III…", „Tensiune X", „Puls", „Coşmar în alb-negru", „Memorie II"…), obiecte din metal uşor, bronzate sau nu… şi printre ele, capul *lui,* capul lui Cârstea, cu zâmbetul său pe jumătate cinic, pe jumătate absent, pe care ea încerca să-l imite uneori, cu mustăcioara lui parfumată uşor, uşor, ca o aripă de înger, ca o batistă găsită într-un sertar, care poartă încă, ca o ştampilă, mirosul suav al unei… al unei fotografii, al unei doamne cu umbrelă şi… şi coc greoi… şi evantai din fildeşşşş… şi evantai… de câte ori nu voise el să-şi radă mustăcioara şi ea se împotrivise, pentru că nimeni nu ştia, nu-i aşa că ea… că ea era aceea care…

Grobei veni lângă ea de departe, trecând printr-un culoar îngust şi scund (de asta umbla el puţin aplecat ca un virtual ftizie, ca unul care cocheta cu aşa ceva) şi începu s-o sărute. Ea nu se mişcă, oho, ea avea stil, un milimetru nu se mişcă trupul ei arcuit, trupul ei de iapă rasată. O săruta şi o mângâia, lipindu-se de ea, gâfâind uşor şi ea continua să privească pe geam, prin perdeaua de aţică făcută de mâna mamei ei pe când era peţită, ca şi ea, acuma, privind cu un zâmbet sfios, absent, la siluetele ce treceau pe strada. Apoi el îi desfăcu încet capotul şi nasturii bluzei ei de mătase, eterna ei bluză de mătase. Prin faţa ferestrei trecu încet un bătrân ce citea un ziar, apoi o ţărancă în doliu. O ţărancă ce părea că

vorbeşte singură, apoi se văzu că era urmată de un băiețel, de un copilandru de unsprezece-doisprezece ani. El o mângâia pe sânii pe care îi dezgolise complet şi o săruta pe gât, pe gură, pe umeri. Lelia întoarse uşor capul, oho, câțiva milimetri doar, gâfâitul lui monoton era prea aproape. Dar nu conta nici asta. Ştia ce voia el de la ea, de altfel nu era el oficialul?! Avea toate drepturile, unele chiar pe care nu şi le încasa!… Era un logodnic cu capul pe umeri, ştia foarte bine, mult mai bine decât ea, la ce-i dădea dreptul poziția lui şi la ce nu. Ştia ce trebuie să încaseze şi ce trebuie să rămână încă în… seif, în bancă, ha. Ea însăşi avea ce învăța în această direcție, de la el, în această materie: a felului cum se pregăteşte o logodnă, un mariaj în provincie, la Alba. El era o autoritate, o autoritate care gâfâia, uşor, uşor, atât cât trebuie, atât cât se aştepta de la el, aproape că gâfâia din politețe. Dar nu, ce prostie! Nu trebuia să fie răutăcioasă, nici măcar în gând, cu micul ei maior, cu micul ei comis-voiajor de nasturi şi scurte vătuite, burlane şi socluri de ceramică, scrumiere, lenjerie bărbătească şi de adolescenți… de adolescenți, precoce sau nu… de copii…

El se aplecase uşor şi o săruta pe sâni. Pe unul, pe stângul, apoi pe celălalt, „să nu plângă”. Apoi din nou pe stângul, apoi pe umeri, pe claviculele ei subțiri, din nou pe umeri, pe gât, în dosul urechii. Îi simțea vestonul frecându-i-se uşor pe sânii goi şi ăsta era singurul lucru, s-ar putea spune: singurul amănunt nu total indiferent. Deşi, chiar şi acest lucru îi era indiferent. De ce oare?! Voința lui, stăpânirea lui neobişnuită o răcea, o proiecta la antipodul?… pentru că el o dorea, ea simțea asta, o dorea cu o foame care i se citea în ochi şi în vârful degetelor ce tremurau uşor, ce se aburiseră de transpirație. Continua s-o sărute şi s-o mângâie, s-o pipăie cu brațele sale lungi şi meticuloase care ajungeau peste tot, pe picioare, pe şolduri, pe fese. El era oficialul, nu?! Şi în felul acesta avea şi linişte din partea lor, a sindicatului, a clubului, a babacilor şi a soră-sii care îi era un fel de străbunică, singura ei străbunică în viață. Trecu un grup de liceeni, pe cel

deşirat şi bubos îl cunoştea, stătuse într-un rând lângă ei la cinematograf şi trăsese cu ochiul tot timpul cât o sărutase şi o mângâiase Mişu… se uita şi-şi freca mâinile mari, albe, transpirate. Apoi trecu o maşină, un Moskvici roşu. Pe trotuarul celălalt se plimba un câine. Țurțurii picurau încet, matematic. Sub zăpadă se afla noroi, noroiul. Noroiul gâfâia sub zăpadă. Pe cauciucurile maşinilor se vedea noroiul. Trecu o platformă, cu roți de cauciuc, cu doi cai mari, graşi. Unul dintre cai avea la picior o încheietură prinsă într-un manşon de piele roşie. Platforma era goală, cărase lemne, se vedeau resturi, aşchii, rumeguş şi câteva frânghii. Cu care se ridicau mobilele, uneori pianul, la etajul trei. Oricum, micului maior nu-i cântase la pian *Cavaleria uşoara,* aşa cum se aştepta toată lumea şi maică-sa era cât p-aci să facă o criză de nervi. Tocmai la fleacul ăsta. Îi va cânta data viitoare. Ar fi putut să-i cânte acum, în timp ce el ar fi sărutat-o, exact ca şi acum, în acest fel nu s-ar fi auzit gâfâitul său permanent, mărunt şi sâcâitor. Era singurul fel în care avea chef să-i cânte la pian pretendentului. Veşnicului ei pretendent, nu era ea o proastă să-şi lege viața de un asemenea… de un asemenea ins, foarte… corect, dar, nu ştiu cum să spun, aşa… cam monoton. Prea făcut pentru a i se pune coarne, ori ea nu avea niciun chef să-i pună coarne soțului ei. Chiar dacă el însuşi ar fi avut chef. Chiar dacă întreaga societate ar fi aşteptat acest lucru de la ea, întreaga societate de tip nou. De altfel el şi era un logodnic cu coarne. Deşi încă nici nu era logodnic. Un viitor logodnic cu coarne. El urma să vină, să ajungă, coarnele fuseseră trimise, aduse dinainte, câți nasturi se puteau face dintr-o pereche, nasturi pentru pardesie de damă, pentru scurte îmblănite?!

Diseară va fi în brațele *lui*, chiar dacă nu se va întinde cu el, cu celălalt. Dar o va prinde în brațe, acolo, în gangul acela de lângă intrarea lui, unde o împingea el, uşurel, când ea nu voia să urce sau când mama lui era sus. O va prinde, o va săruta şi o va muşca încet de gât, până când femeia va scânci, aplecându-se încet şi el… şi el…

Lelia începu să respire, agăţându-se uşor de perdea şi Grobei o privi. Apoi o încheie la bluză, conştiincios, ca un frate. Cu ochii lui albaştri, însă albi de foame, de patimă. O patimă al cărei unic proprietar era, o patimă rece, masculină, aproape stridentă. Apoi se aşezară şi ca să-şi recapete respiraţia (pentru clipa când va trebui să intre doamna Vanina să-şi ia rămas bun) ea îi arătă nişte albume de familie, cu fotografii din epoci şi locuri variate, acoperind aproape un secol de timp. Un secol artistic, în studiouri artistice, albume cu file de carton mari, grele, în care pozele se prindeau în spaţii decupate. Printre pagini, poze vagabonde, în vrafuri mărunte, ce cădeau uneori, se furişau pe jos şi ei doi, când unul, când altul, când stângul, când dreptul, se aplecau să le ridice, încântaţi. Ea cu un „Ah” mărunt, cochet, amuzat, el respirând pe nas zgomotos şi ea fu tentată să-l întrebe câte ţigări fumează pe zi. Apoi îşi aminti, deodată, că el nu fumează. De asta mirosul lui ciudat, lânced, aş zice. Nu neplăcut, dar nefamiliar. Un miros făcut din absenţa a numeroase mirosuri.

6

Se aşezară amândoi, cuminţi, pe marginea canapelei (ea însăşi piesă dotată) şi deschiseră albumul. O filă, încă una, ah, ia stai puţin, dă înapoi, te rog, vreau să văd ceva aici… nu, acolo sus, ia uite… Un album aşa cum mai fiecare are prin casă, undeva, într-un colţ mai dosnic. Unul dintre acelea care a supravieţuit războaielor, bombardamentelor, veşnicelor mutări dintr-o locuinţă în alta, de la parter la etaj, de la lemne – la gaze, de la mahala, la centru, de la ţară, la oraş de la oraş, cât mai spre centrul oraşului, de la centrul oraşului, cât mai la etaj. De la ţară, unde albumele sunt făcute din oglinzi, unde fotografiile sunt înşirate artistic pe marginea ramei,

uneori acoperind întreaga oglindă inutilă, mată, tulbure, cu ape, oglinzile-acvarium. În care plutesc atâtea capete rigide, atâtea mâini îngroşate de muncă, cozi de păr, răsucite ţeapăn, dureros, fuste lungi, negre, eterne, cizme, iţari, sumane noi, puse, purtate doar de sărbători, atâtea mii de capete privind fix, obositor, spre un unic aparat de luat vederi.

Albumul pe care-l răsfoia Lelia, pentru a-i face plăcere lui Grobei (nu intra asta în obligaţiile ei de logodnică?!), era un album cochet, maniabil, aproape frivol. Pozele erau amestecate, epocile şi deceniile se amestecau cu o flagrantă lipsă de instinct politic, de maturitate politică. Cine să le ordoneze? Logodnicii?! Nu e oare prea scurtă, în vremurile noastre, perioada de logodnă pentru a putea duce la bun sfârşit această treabă?! Ei bine, în acest sens, Grobei nu semăna cu cei moderni. El dorea ca fiecare lucru să fie făcut la timpul său. De aceea, iată, ei aveau timp şi pentru acest lucru: să feuilleteze unul dintre cele câteva (două sau trei?!) albume ale familiei Crăiniceanu. El primi, aşa cum se cuvenea, toate lămuririle cu privire la personajele din fotografii, la locul unde se făcuse expunerea, cei morţi şi cei vii, şi Lelia deveni ceva mai comunicativă, mai vie, decât fusese în lungile minute cât stătuse lângă fereastră, suportându-l ca pe o insectă. Ca pe o insectă dragă.

— …Uite, ăsta e vărul tatei, căzut la Stalingrad, student la medicină… Remus Pintea, asta e ultima lui fotografie, fratele lui, Romulus Traian Pintea e tot doctor, orelist, la Arad: un tată avea doi feciori, pufni ea în râs, imitându-l: Romulus şi Remus!… şi-aşa mai departe… alt văr al tatei, bunicul, cel cu favoriţi… străbunicul, din partea Crăinicenilor, ăsta, din fotoliul de nuiele, soţia lui, cu care se spune că semăn eu… uite, asta e casa bunicilor, cu verandă, cu seră şi o gheţărie, asta e o soră a mamei care a murit de mică… un frate al mamei, care a călătorit în America… — Ce face acum? întrebă Grobei, într-o doară. — E mort! sosi răspunsul, a murit la câţiva ani după război. Ăştia sunt doi veri ai mei: Liviucă şi

Ghițucă. Ne-a pozat tăticu când aveam nici cinci ani; ăsta e zidul din fundul curții şcolii primare din Recea. — Cum o chema pe mama ta, ca fată? — Farca. Asta e casa noastră de la Recea. Maşina asta e un Ford de care-mi amintesc şi eu, iar bărbatul care ține un picior pe scara maşinii e Cherecheş Cori, sau Şpilu, cum îi spuneau toți… vezi ce chelie magnifică are? O avea dintotdeauna! Dincoace, în iarbă, e mămica cu fratele meu care a murit de… dincoace, cu fusta asta lungă e Mariana… aici, ghici cine e?! — Tu eşti?! Fantastic!… — Da, aici eram naşă la botezul unei verişoare deşi nu aveam decât patru ani. Vezi ce botoasă eram?! Plânsesem cu câteva minute înainte, pentru că nu mi se dăduse voie să… ăsta e alt unchi al mamei, pensionar cefere, fost subşef de gară la Carei…

Lelia se înviorase oarecum şi dădea, fericită, pagină după pagină. Se înserase şi în casă se auzea mişcare. Se făceau pregătiri de cină. Dar, spre surpriza doamnei Vanina care intră să-l „rețină” pe musafir la masă, acesta declină onoarea şi plăcerea. Mâine dimineață pleca dis-de-dimineață mai departe şi mai avea de lucru astă seară. — Ce fel de lucru? întrebă doamna Vanina, cu un fel de nemulțumire mândră. (Nu se arăta oare, viitorul ei „fiu”, un om conştiincios?!) – Lucru de birou! răspunse Grobei, aproape cu şiretenie, deşi nu mințea deloc. Lelia îi promise că-l va conduce până la hotel. Bănățeanul se arătă încântat. Cu adevărat încântat.

Peste două săptămâni apăru din nou la Alba. Dar nu inopinat. Se anunțase printr-o poştală. Între timp, Lelia mai primise două scrisori pe care sora ei şi mama ei le citeau înaintea ei. — Dumnezeule, nu se juca ea oare prea mult cu „norocul ei”? Când îi va veni, în sfârşit, mintea la cap Leliei?!

Adevărul era că îl dispreţuiau cu toții, puțin, pe pretendentul din Banat. Cum n-ar fi făcut-o?! Lelia avea încă şi avusese întotdeauna o anumită forță de influențare, în felul ei, cu mijloacele ei, insesizabile, buimăcitoare. Poate, chiar şi în cazul lui Cârstea, unde totul părea pierdut, poate, cine ştie, simțea ea ceva, poate vedea mai departe decât ceilalți…

Oricum, cele două femei, mama şi sora, deşi o certau şi erau cu adevărat furioase pe ea, se simţeau şi puţin mândre de ea. Nu era ea oare „ruşinea familiei”, *la bête noire!*? În aerele ei extravagante era un fel de non-burghezie care îi flata, în ciuda lor. O aiureală, un luciu, o nobleţe care apărea la ea deodată, în situaţii cu totul imprevizibile, spre surpriza ei, parcă… un tembelism ciudat, o grandoare deşucheată, o Venus din Capitoliu văzută printr-o oglindă cu ape, o Afrodită ce plutea într-un acvarium, Ofelia ce se îneacă printre nuferi în timpul concediului legal de odihnă. Porţia scobindu-se plictisită între dinţi, după masă, la cantină… Penelopa, Briseis, Phedra, Didona, Hermiona, Dejanira, Ariadna, Medeea, Sapho şi câte alte îndrăgostite celebre care sclipeau o clipă prin oasele ei tubulare, aşa cum ţin unii derbedei oglinda, vara, pe vreun acoperiş de casă, orbind pietonii serioşi şi abstracţi, ce trec pe stradă… câte nu se reflectau în ea, imperfect şi cu atât mai tulburător?! Până la urmă chiar şi „recenta” doamnă Veturia Ciolac, de la Sinaia, colega ei de cameră… chiar şi Grobei, viitorul ei logodnic, cel care o salva, cel care se pregătea cu atâta seriozitate s-o salveze?! Cu atâta cruzime, s-ar putea spune.

Încet, încet, nu-i aşa, Grobei se integră în peisajul Albei. Era văzut, nu tot mai des, dar regulat, cu logodnica sa, uneori de braţ la cofetării, cinematograf, sus la Cetate, odată chiar şi joi seara, la Clubul Tineretului. Unde ea nu dansă cu el pentru că el nu dansa. Dar era cu el şi plecă cu el. Apoi, într-un rând, el o duse la Blaj, dar ea se plictisi repede acolo şi veni singură, cu un alt tren, înapoi. Probabil că el mai întârziase acolo, cu treburile sale pe la furnizori. Sau se certaseră. *Ça arrive*. Sau, pur şi simplu el rămăsese să mai contemple ruinele „spiritualităţii româneşti”, deşi, evident, nu se găseau niciun fel de ruine pe acolo. Nici măcar ruine bine întreţinute sau comercializate. Nu, nu se certaseră, dovadă că, a doua zi chiar, ea primi o scrisoare de la el, scrisă din Blaj. Dar era aceasta o dovadă?! Oricum, „cele două”, Mariana şi doamna Vanina, care interpretară scrisoarea (şi o citiră

înaintea ei), declarară că el nu e supărat. Oh, el era un om cu mult prea serios ca să se supere pentru o toană a ei, pentru o vorbă în doi peri sau pentru cine ştie ce curtezan de-o după-amiază, din aceia din care Lelia stârnea, uneori, stoluri rapace în urma ei. Oh, nu! Grobei era un cu totul alt fel de om şi în consecință el câştiga tot mai sigur, tot mai temeinic inima familiei Crăiniceanu. Or, inima ei nu bătea prea departe. În ciuda mofturilor, a meşei ei negre fulgerătoare, a zâmbetului ei de-o surprinzătoare finețe, a „domnilor" care-o înconjurau adeseori, spadele cele mai mari ale regatului Albei, dintre care Cârstea era însuşi Bussy, sau cel puțin aşa îi spunea ea. Bussy al inimii ei, Bussy de cupă, iar propria ei inimioară, pe câte un colț de caiet, de hârtie, de ziar, şi-o desena cu un fel de mustață subțire, străvezie, drept stemă. În glumă, evident, totul era în glumă.

„…Slugile, îi scria logodnicul ei, în scrisoarea de la Blaj, ultima, când ea plecase precipitat, nici măcar avertizându-l, dispărând pur şi simplu, într-o clipă cât el intrase la o întreprindere şi o lăsase la cofetărie, slugile, draga mea, umblă peste tot, în sus şi în jos. Peste case, aici, eu văd mari parcuri, cu alei largi, de nisip, ce scârțâie sub tălpile subțiri ale prelaților, ale iezuiților… undeva în aer! Ah, să nu-mi spui că am prea multă imaginație! Cu privirile aruncate pe o carte deschisă, cu un vers latin în minte sau o frază din Sfântul Augustin, cu ochii înălțați ipocrit spre cer, spre un cer ce-atârnă deasupra acelor alei, a acelui parc, care pluteşte şi el, numai în mintea mea. Poate a încă unuia care umblă pe-aici, de colo-colo, nebănuind nimic, ca şi mine. Unul cu picioarele bine înşurubate în pământ, în realitate, ca mine. Tu, comoara mea mică, ai tot dreptul să mă ironizezi. La început, ți-o mărturisesc – şi nu mi-e ruşine de acest lucru căci cui mi-aş putea eu deschide inima, dacă nu ție?! – la început m-a uimit ironia ta. Chiar m-a nedumerit. Se poate, mi-am spus eu, se poate ca ea, tocmai ea să nu mă înțeleagă?! Apoi am surâs, cu indulgență. Tu, pisica mea uriaşă, superbă, minunea mea vie, îngeraşul meu, cum să înțelegi o toană atât de nevinovată, de

provincială, aş zice, aşa o mică scrânteală, cum are orice om, să zicem prea înglodat în nişte treburi strict utilitare, triviale, am spune, dacă eu n-aş fi convins că şi meseria mea, ca oricare alta, îşi are frumuseţea ei. Poezia ei. Dar toana asta, această admiraţie a Blajului pe care tu e firesc să n-o înţelegi, la mine, iubitul tău drag, nu e decât aşa, un fel de răsuflătoare... aşa cum ne jucam vara, când eram mici, ne scufundam în rău şi respiram printr-o ţeavă de trestie, furată de la şantierul vreunei case în construcţie. Ne jucam de-a submarinele, ha!

Stăpânii se plimbă pe acele alei, la un metru, un metru-jumătate deasupra solului mocirlos, pe care se topeşte zăpada, cu reverendele lor lungi, negre, romane, atingându-le vârful pantofilor, cu mâinile lor fine, scârbos de fine, cu unghiile îngrijite, cultivate, aş zice, întorcând suplu, cu eleganţă, filele acelor cărţi scrise într-o limbă străină, pagini pe care, adeseori, aceşti ipocriţi de geniu, le ştiu pe de rost şi se prefac că urmăresc rândurile din modestie, din pură modestie... aşa cum marii dirijori îşi aruncă pe pupitru partitura şi o răsfoiesc în timpul concertului adeseori cu întârziere. Şi flautistul sau concert-maestrul de la *cello* sau fagotistul zâmbesc în colţul lor, pentru că intrările lor sunt date la perfecţie, dar ştima a rămas neîntoarsă de două pagini... apoi maestrul întoarce trei-patru pagini deodată şi nimeni în sală nu observă nimic. Aşa citesc ei din cărţile lor. Ei, de profesie stăpâni ai conştiinţelor, ai sufletelor, ei, păstorii naufragiaţi ai atâtor turme de mioare. Celibatari, cu degetele subţiate de rozariu şi arse de cafeaua pe care şi-o pregătesc singuri, pe un reşou nu prea curat, cu veşnicele probleme ale lenjeriei, ale schimburilor, ei care se suspectează să nu alunece cumva în pedanterie, curăţenia prea strictă nu este ea o formă a superbiei? Plăcerea curăţeniei nu e ea o deşărtăciune, o vanitate măruntă, un instinct mic-burghez, cum am spune noi?! Murdăria însă ca şi unele mortificaţii pripite, exagerate, nu e admisă. Oho, nu se putea suferi chiar atât de uşor, de comod! Există o decenţă în suferinţă, o

«modestie». Nimic mai de prost gust decât martiriul prea evident, ostentativ, jenant, aşa, ca un păduche care urcă pe gulerul unui om de lume. Nu-nu, iezuiții (de-asta se şi numeau aşa şi nu numai de asta) erau perfecți oameni de lume, ştiau «ce se cade», chiar dacă nu mai erau stăpâni, veneau însă dintr-un lung şir de stăpâni, moşteniseră degetele şi buzele şi gusturile subțiate ale celor obişnuiți să poruncească, ale celor care nu trebuie să ridice vocea ca să se facă ascultați, ale celor care ordonă în şoaptă, ha! Ale celor care din instinct găsesc culoarea cea mai potrivită, ale celor care, atunci când răsare soarele, vorbesc despre ceva mărunt şi inutil, cum ar fi o manşetă sau grija episcopului. Ei care se scaldă în soare, ca delfinii. De unde ştiu asta? Doamne, toată copilăria mea e plină de aşa ceva. Vine un timp când copilăria se răzbună, am citit nu ştiu unde. Bineînțeles, acum am dat cu toții năvală pe aleile parcului, tritonul acela cu un delfin în mână, de piatră şi stelele mortuare le-am cărat nu ştiu unde, în nu ştiu ce pivniță, biblioteca însăşi, uriaşă, tremurătoare în vântul acela de noiembrie ca o ființă, am încărcat-o în camioane cu furcile de fier, cum duc bunii țărani, primăvara, bălegarul, din spatele grajdului, să-l risipească pe câmp. Bălegarul acela ce prinsese o crustă, ce sclipea uneori, în nopțile de lună, ca praful de diamante. Nu avem nevoie de stăpâni! Foarte adevărat, foarte bine! Nu avem nevoie de adevărații stăpâni, de cei făcuți să poruncească, de cei care ordonă în şoaptă, de cei care se omoară pe ei înşişi din orgoliu! Evident, de aceştia nu mai avem nevoie! Pentru că, de stăpâni avem oricum nevoie. Noi cei care credem că orice se poate imita. Fățărnicia, adevărata, rara fățărnicie, nu se poate, vai, imita! Nici orgoliul! Adevăratul orgoliu! Nu se poate imita nimic din ceea ce ar fi vrednic să fie imitat! Şi farmecul lor!… Tu, iubita, mea, tu râzi de mine şi spui poate pe bună dreptate că toate astea, la mine, nu sunt decât un fel de a face pe grozavul față de mine însumi, un fel de complex de inferioritate… față de ce?! Față de profesiunea mea modestă, poate, dar atât de necesară?! Da, eu sunt un funcționar, un

tehnician, mai bine zis, nu creez valoare, cum se spune, nu lucrez direct în producția de valori! Tu însăți ai o profesiune mai nobilă decât mine, te ocupi de case, de fundații, de sistematizări, urbanizări etc. Pe de altă parte, tu însăți ai acceptat că eu, un bărbat, un intelectual ca mine, nu se poate mulțumi, în viața incomodă, nu lipsită de pitoresc, cum e aceea pe care o duc eu, de cinci ani încheiați, numai cu ceea ce-ți oferă, ca să zic aşa, profesiunea, îndeletnicirile mele profesionale. Eu trec doar prin atâtea locuri, văd atâtea peisaje, fizice şi sufleteşti, sunt plin tot de provincia noastră şi de marile ei valori! Zidurile, oamenii ei, vestigiile trecutului! Orice fleac, mărunțiş pentru alții, pentru mine e un prilej de a mă instrui, de a mă edifica, de a mă perfectibiliza încontinuu. Uneori simt, aşa, în gât, deasupra pieptului, un fel de înecăciune, un fel de prea-plin, ceva ce nu-şi găseşte încă forma, locul, drumul, o energie înecăcioasă care aşteaptă un Mesia. Oh, nu în sensul biblic, nici măcar în cel moral; ci, aşa, un fel de dezlegare, de sublimare, cum s-ar zice în limbajul modern, freudian. Un Mesia numai pentru mine, un semn numai pentru mine. Căruia să-mi dedic viața, să-l dezleg. Misterul propriei mele vieți unde să-l aflu?!

Poate ai să zâmbeşti, o, nu prea tare şi nu prea răutăcios, cu finețea şi buna ta creştere exemplară şi ai să mă întrebi încă o dată, aşa cum ai făcut-o şi eu n-am răspuns, m-am fâstâcit şi tu, discretă, nu ai insistat, ai să mă întrebi, deci: – De ce nu te-ai făcut popă, mititelule, ți-ar fi stat mai bine, cu toate aceste aere şi halucinații pe jumătate? Ha, ha. Dar bine, comoara mea mică, nu e evident?!

Ce am eu comun cu toate convențiile şi sutanele şi plecăciunile alea caraghioase?! Tatăl meu e mort, pur şi simplu, şi ajungând aici, pe străzile acestea umile, mi-am amintit de tinerețea lui, de studiile sale. El însuşi n-ar fi dorit ca eu să îmbrățişez această profesiune, ți-am mai spus, el însuşi nu avea vocația profesiunii sale. Se făcuse preot pentru că aşa dorise bunicul meu, ca să nu se piardă o lungă tradiție de preoți în familie. Şi evident, nu numai pentru aceasta.

Preoția era şi o profesiune lucrativă. Mai este şi astăzi. Şi foarte comodă. El, tatăl meu, nu era făcut să fie preot; mai degrabă avocat sau actor. Ştia să vorbească şi avea un înnăscut instinct al poeziei, al umorului. Cu toate acestea, profesiunea «l-a prins», deşi nu pe de-a-ntregul. Aşa, ca o boare. De altfel, am senzația ca ți-am vorbit ceva mai mult decât ar fi fost necesar, despre el, în calitatea ta de logodnică. Calitatea ta de logodnică… a mea…

…Stăpâni şi slugi, amestecați. Eu, de exemplu, m-am născut, simt tulbure asta, să fiu slugă. «Slugă bună şi credincioasă…», ți-aminteşti?! Poate sluga ta, mai ştii, a ființei tale dumnezeiesc de frumoase, căreia nu-i sunt vrednic să-i slujesc…?! Mă laşi să te slujesc, iubita mea dragă…?! Hai, râde, şi spune-mi că toate astea nu sunt decât prostii şi vorbe umflate! Dar… bineînțeles!… Bineînțeles… Bineînțeles!… Oh, bineînțeles…”

7

„…Şi apoi, obiceiul ăsta al meu, de a-ți scrie scrisori lungi. Niciodată nu te-ai exprimat în vreun fel sau altul asupra lor deşi, cu aceasta, ți-am expediat vreo zece până acum. Din cele lungi, adevărate, nemaipunând la socoteală această invenție oribilă a zilelor noastre care sunt poştalele şi, mai ales, ilustratele.

Îți scriu, cedând unui impuls, ca să zic aşa… tradițional. Tu ştii că logodnicii trebuie să schimbe scrisori între ei, mai ales când, într-un caz fericit, cum suntem noi (fericit din acest punct de vedere, oh, numai în acest fel!), când nu locuiesc în acelaşi oraş, în aceeaşi regiune. Scrisori, he-he, ce vor fi legate apoi cu o panglică roz sau albastră şi păstrate undeva, printre vechituri. Altfel, evident, tu ai putea manifesta o anume nedumerire, perfect justificată, față de alternanțele

mele, cam bruşte, de la tăcere, tăcere prelungită, intensă, când sunt în apropierea ta, viu – în apropierea ta – şi logoreea mea din scrisori. Nu-nu, iubita mea, nu sunt doi oameni diferiți! E unul singur şi acelaşi, logodnicul tău, viitorul tău soț. Ți-am vorbit, vreodată, până acum, despre nunta noastră religioasă?! Parcă da, la Sinaia, eu am îndrugat ceva, dar tu, evident, nu ai acordat atunci prea mare însemnătate acestui lucru, de altfel, totul plutea încă în nori… totul plutea încă, nimic nu se…

Ei bine, eu doresc să avem o nuntă şi la biserică, deşi azi acest lucru nu prea e bine văzut. Evident, noi doi, amândoi, suntem atei, ne conducem în viață, mai bine-zis, după o dogmă ştiințifică şi nu religioasă.

Nu avem, cum se spune, niciun fel de superstiții. Ha-ha, evident, în afară de măruntele superstiții ale inimii! Dar o nuntă religioasă trebuie să facem, pentru a trece şi în fața bisericii drept soț şi soție. Altfel, vom fi toată viața, vom trăi, mai bine zis, în concubinaj, în păcat. Dar despre aceasta, îți voi scrie detaliat în altă scrisoare. Oricum, poți să-i anunți pe ai tăi şi de acest lucru, de această măsură pe care intenționez s-o întreprind. Mama ta, o femeie atât de evlavioasă, se va bucura, sunt convins. Dar nu numai ea. Şi Mariana. Şi tatăl tău, un om atât de delicat, cu multă simțire. Transmite-i, te rog, şi pe această cale, toate urările mele de bine şi de sănătate. Am început să caut cărți care se ocupă de viața Sfântului Ignațiu de Loyola. Cineva mi-a promis cartea lui Ribadeneyra, discipolul şi biograful său. S-ar putea să-mi parvină şi *Exercițiile spirituale*. Nu bănuieşti cât timp îmi lasă chiar şi pentru lecturi meseria mea, asta, ingrată. Folositoare, pentru că eu însumi o iubesc. Tu ai dreptate, însă, trebuie să-mi completez studiile. Poate voi reuşi să fac să mi se recunoască cele trei semestre şi examenele pe care le-am dat. Sau, cel puțin, să fiu înscris fără examen. Evident, dreptul, ştiințele juridice şi jurisprudența. Iubirea ta mi-a dat un nou imbold, ca un fel de bici al destinului. E păcat, într-adevăr, cum spui tu, să putrezesc în provincie. Deşi provincia, pentru

mine, e un simbol, dar cred că te-am înțeles în sensul în care e nepotrivit să las să vegheze, nefinisate, anumite calități înnăscute, cu care tu, în iubirea ta față de mine, presupui că aş fi înzestrat. Eh, ceva calități oi fi având şi eu. Nu chiar atât de mari cum te aştepți tu de la mine, comoara mea sau, mai bine, cum ai merita tu să ai, în persoana soțului tău. Iartă-mi exprimarea cam confuză, dar nu mai şterg şi nu mai revin. Sunt convins că tu, inimioara şi îngeraşul meu scump, că tu m-ai înțeles... abia aştept să ne revedem, să ne plimbăm braț la braț, cuminte, pe ulicioarele oraşului tău natal, în căutarea acelui sentiment discret pe care l-am avut în după-amiaza zilei aceleia de duminică, în biserica de lemn din Maieri. Ți-aminteşti, porumbița mea dragă? Ți-aminteşti?!...”

...Grobei, tânărul merceolog din Banat, se încrustă, ca să zicem astfel, în străzile şi în peisajul uman al Albei. Venea, trecea, aproape numai în interes de serviciu. Şefii săi aflaseră, se pare, de această nouă pasiune a sa (el, care avusese atât de puține pasiuni), mai bine zis de planurile sale foarte serioase de a-şi clădi o nouă viață şi, înțelegători, îi facilitau delegațiile înspre această parte a țării, Ardealul, nordul Ardealului şi Bucovina. Oho, erau atâtea de făcut şi pe-aici, iar Grobei, funcționar conştiincios, se achita perfect de obligațiile sale, ba de multe ori îşi asuma şi altele, încât adeseori îl reprezenta şi pe contabilul-şef sau chiar pe directorul-adjunct în problemele de aprovizionare şi desfacere. Pe director, niciodată, ei nu pot fi reprezentați, prin însăşi funcția lor. Venea şi pleca, întârzia uneori o jumătate de zi, câteva ore (în care găsea timp să alerge şi la Sfat, s-o vadă, „să țină mâinile logodnicei sale într-ale sale”), niciodată mai mult de două zile mai bine zis, două nopți şi o zi întreagă, se aranja astfel să sosească seara în oraş, să ia masa la viitorii socri şi-apoi, a doua zi, a treia zi, mai departe, spre nord. Nu mai des de două săptămâni, nu mai rar de trei săptămâni, o lună. Oho, încă nu se întâmplase niciodată ca cei doi îndrăgostiți să nu se vadă o lună încheiată. Asta se datora, în primul rând lui, el, stâlpul principal al viitoarei căsnicii. Ea,

uriaşa, frumoasa Lelia, „accepta”, se lăsa iubită, cum se spune. Aveau în plan o vizită a ei la Caransebeş, pentru la vară. Deşi, după cât se părea, nu-şi vor putea petrece întreaga vacanță împreună. Ea mai avea o săptămână din anul trecut şi promisiuni pentru încă una, fără plată, dar intenționa să meargă împreună cu mama ei la Vatra Dornei. Numai ele două singure, va fi ultima ei vacanță de domnişoară. El căzuse de acord, puțin nedumerit. Dar, ca de obicei, nu lăsă să se vadă nimic, nu trădă nimic. Una dintre calitățile sale mari, tactul față de ea, atât de admirat mai ales de Crăiniceanu-tatăl. Se purta față de ea, de Lelia, de capricioasa şi frumoasa sa logodnică, de parcă ar fi fost unul din familie, nu logodnicul ei. Un instinct care îi atrase din prima clipă sufragiile lor, ale „clubului”, cum le spunea ea, a Crăinicenilor reuniți cu Chezanii. Iată un viitor soț, puteau spune, cu mândrie, viitoarele sale rude, un adevărat soț, mai bine zis: – Un adevărat viitor soț! Dar până atunci, la vară, mai era încă! Suntem abia la sfârşitul lui martie. Dar timpul îndrăgostiților cine îl poate măsura? încă nu se topise zăpada, aceeaşi zăpadă pe fondul căreia se cunoscuseră atât de banal, într-o stațiune balneo-climaterică. O cunoştință accidentală, aşa cum se întâmplă atâtea în locurile de intersecție, am putea spune, în tren, în excursii organizate, chiar într-o sală de aşteptare, într-o audiență sau la dentist. Dar iată că a fost să fie… ceva mai mult decât atât. Ceva mai mult decât un simplu accident, ceva care avea să le schimbe viața amândurora, cum se spunea în romanele de altădată. Şi nu numai viața lor. Dar cine poate îndrăzni să descrie toate acestea?! Cine are curajul de a se măsura cu destinul, de a-l privi în ochi?! Căsnicia lor, viitoarea lor căsnicie, se urnea încet, greoi poate, cu unele stângăcii, nepotriviri, scârțâind încet, prelung, ca osiile de fier supuse unui efort nehotărât, dar se urnea totuşi, se „arăduia”. Şi cei doi se lăsau urniți, împinşi, cu acel sentiment pe jumătate stânjenitor, pe care îl ai la probă, la croitor. Vă amintiți, nu-i aşa, deşi nimeni nu vorbeşte de aceste lucruri şi comparația e, de departe,

nepotrivită. Acel ridicați brațul, depărtați picioarele, uşor-uşor, întoarceți-vă, sus bărbia şi altele, acele uşoare smucituri şi împingeri, oglinzile acelea răutăcioase, calfele care țin pernița cu ace sau vin în goană cu o mânecă, meşterul însuşi care ne împinge uşurel cadavrul încoace şi încolo. Unde sunt demnitatea noastră, ideile, planurile de viitor, strămoşii, cultura noastră mimată şi cea reală, ticurile şi farmecul nostru?! Astfel, cam astfel se simțeau cei doi, în logodna lor, ca într-o probă la croitor. Croitorul ca şi logodna, ceva perimat, acum când se poartă *prêt-à-porter*-uri. Profesiunile care dispar, lumânărarii, frânghierii, zețarii, croitorii, pictorii de biserici, olarii, curelarii, logodnicii.

Iată o scrisoare, un fragment de scrisoare a lui, pe care ea n-a primit-o niciodată, pentru că el s-a răzgândit în ultimul moment să i-o trimită. O scrisoare care a fost scrisă, totuşi.

8

„...Iată o scrisoare, draga mea, pe care am ezitat multă vreme dacă să ți-o scriu sau nu. E vorba bineînțeles de o femeie şi prima mea obligație, odată ce ți-am promis inima şi mâna mea, a fost de a rupe orice legătură, stabilă sau întâmplătoare cu vreo altă femeie, în afara ta, îngerul meu iubit. A doua era – odată îndeplinită prima condiție – de a te pune la curent, de a te edifica, de a-ți da cont de totala mea libertate fizică şi spirituală. De ruperea tuturor legăturilor mărunte care mă mai leagă de trecutul meu, pentru a-ți aparține cu desăvârşire numai ție. Iată c-o fac şi pe asta. Nu uşor, Dumnezeu mi-este martor. (O simplă expresie automată, a mea: tu ştii că eu nu sunt cine ştie ce credincios.)... O cheamă Vicky, aşa-i spunem noi, pe-aici: Victoria Ionescu. Deşi are liceul, lucrează ca croitoreasă, angajată a cooperativei noastre, cu muncă la domiciliu. Ah,

de-ai vedea ce glezne, ce picioruşe, cât de cuminte priveşte în fața ei, în trotuar, când trece pe corso, când… o talie ca de viespe şi buzele roşii-roşii, deşi nu se fardează niciodată: un copil al naturii. Când o prind de talia ei minusculă, se îndoaie, se răsuceşte şi râde. Încât… dar să lăsăm astea, sunt de domeniul trecutului. Chiar dacă n-am făcut-o atunci, imediat, când trebuia, la întoarcerea mea de la Sinaia, am făcut-o acum. Nu sunt un erou, dar până la urmă ştiu să-mi salvez onoarea. Tu nu mi-ai cerut-o, îngerul meu, dar eu aşa înțeleg să… trebuie să fiu perfect liber, absolut eliberat de orice fel de legături sentimentale şi materiale, de tot ce înseamnă într-un fel sau altul trecutul meu fără tine, ca să pot să… e mai scundă decât tine şi e şatenă. Are ochii albaştri-închişi, ca viorelele, ca panseluțele lui Luchian, ca violetele de Parma, mai precis! închipuie-ți: părul şaten, ochii viorii, gâtul subțire-subțire, încheieturile extraordinar de rasate. Trăieşte singuratică, rareori dacă o vezi la un film, citeşte mult, croşetează… flirturi nu are decât cu intelectualii, mai ales cu profesorii de la liceele din localitate. Numai titrați. Dacă ai patru clase şi degetele butucănoase de cârnățar, chiar dacă eşti în Consiliu pe nu ştiu unde… sau ai absolvit dracu' ştie ce curs de şase luni… poți să fii chiar vicepreşedinte, să te ia dimineață, de acasă, Moskviciul sau Gazul, tot nu… vara stă întinsă pe carpeta ei muştar cu dungi roşii-pal, la ştrandul oraşului, şi citeşte câte o carte franțuzească, într-o vară a citit tot *Jean-Cristophe* de Rolland, în timp ce gagiii… uneori, îşi pune baretele de la sutien la slip, îşi încalță leneş galenții şi se leagănă încet până la duş. Au! Mamă-mamă!… Să nu crezi că-ți înşir toate aceste amănunte, îngerul meu drag, ca să te impresionez sau ca să… consider însă o obligație a mea, oricât mi-ar fi de neplăcut ca să… de-ai şti ce cuminte păşeşte, cu ochii plecați, când trece prin centru şi când răspunde la salut şopteşte ceva, încet, încât îți vine s-o iei în brațe şi să fugi cu ea la capătul lumii. E atât de delicată… prima oară am zărit-o plimbându-se pe dig şi am încremenit: era împreună cu Octav Teodorescu, idolul nostru,

al meu, profesorul nostru de ştiinţele naturii, dirigintele totodată. Eram pe atunci în penultima clasă şi mai eram cu doi colegi: – Cine-i, dom'le, tipesa cu Octav?! Cine-i, domnule, femeia, o fi vreo nouă profesoară la Iulia Haşdeu, o fi vreo bucureşteancă în trecere, domnule, ia te uită, cu marele Octav?!

Se plimbau alene pe dig, înspre ştrand, şuviţele ei fluturau uşor în vânt. Profesorul, idolul meu, era îmbrăcat într-un balonseider alb, cu buzunare aplicate, cordon şi epoleţi, ea era într-un deux-pieces, roşu-coraille, cu o bluză de mătase albă, cu jabou… Doamne! Era o zi cu vânt, şuviţele ei se clătinau uşor în vânt, un vânt galant, comandat parcă anume de el, de marele Octav, pe care îl divinizam până la imbecilitate, aproape convins că poate porunci naturii… «Dacă ai în tine credinţă cât o boabă de muştar, porunceşte muntelui să se mişte şi el se va mişca…», cum spune evanghelistul. Când, dacă nu la această vârstă să crezi în aceste fraze?! Nu pentru această vârstă sunt scrise?! Şi pentru mine, mai ales pentru mine, cu întârzierea mea vădită în vârstă, cu firea mea *greoaie,* de care nu m-am ruşinat niciodată… când îl vedeam pe Octav, la catedră, pe culoarele liceului, în sala de sport, pe stradă, îmi uitam pur şi simplu gura deschisă, rămâneam căscat, cum se spune, încât puteam să-mi aud balele plimbându-mi-se pe guler, ha, de parcă mi-ar fi ieşit păianjeni din gură… Ce mare om! Ce personalitate armonioasă! A fost singura femeie lângă care l-am văzut, după un an, de altfel, a fost transferat la Timişoara, mai sus, mai sus, conduce nu ştiu ce… şuviţele ei şaten fluturau uşor în vânt şi ei se plimbau pe dig, spre Moara Şpăneasa. Era a doua oară că i-am zărit, eram singur de data asta şi m-am luat după ei. S-au plimbat mai bine de o oră, dar niciun gest necuviincios nu au făcut vreunul dintre ei: ea să-l sărute sau el să-i prindă sânii în palme etc. Apoi i-am zărit a treia oară împreună, parcă era şi ultima oară… ba nu, i-am mai văzut o dată, la un matineu, într-o după-masă, la Capitol şi… bineînţeles, eu îl urmăream pe el, eram fascinat

de el şi o invidiam pe ea că are ocazia de a schimba atâtea fraze inteligente cu el, cu idolul generației noastre… ştii cum sunt elevii, în ultimele clase, simt o nevoie de maeştri, de idoli, de modele… şi Octav era, mai bine zis căzuse într-un astfel de *gol,* într-un astfel de model încât noi, şi mai ales eu… el mă simpatiza şi mă şi disprețuia puțin pentru admirația pe care o ascundeam de bine de rău, pe care el o intuia… fără să-i simtă profunzimea, ha. Uneori credea chiar că îl ironizez, odată, într-o excursie, m-a prins de piept, cu brutalitate, în timp ce colegii mei râdeau… spusesem ceva, se pare, foarte ironic la adresa lui. O întâmplare, bineînțeles, nu mă gândeam că-l pot ironiza pe el, nu doream asta, de altfel, spiritul meu este tot ce poate fi mai departe de ironie, în asta, nu-i aşa, comoara mea, sunt teribil de provincial?! Îngerul meu drag.

Dumnezeule! Îmi iau capul în mâini şi-l simt cum zvâcneşte de gânduri şi sentimente: ce încurcate sunt lucrurile în propria ta viață, băiete, cât de întortocheat e încă totul. Era evident ca din această mare admirație pentru Octav (pentru Octav cel de atunci, deoarece l-am reîntâlnit peste câțiva ani şi, fără să fie şters, mi s-a părut mai puțin impozant) să se nască şi o anume… înclinație, simpatie, pentru forma feminină care-l însoțea. De altfel, după transferarea lui, ea a căzut pradă unui dobitoc, tot profesor, de fizico-chimice, unul Cazimir, care a lăsat-o borțoasă. Evident, era încărcată de electricitatea aceea vie a lui Octav, de frazele sale elegante, profunde, de farmecul persoanei sale, încât, celălalt, animalul, nu a avut decât să întindă mâna… iar ea a acceptat totul, fără proces şi bineînțeles că el nu s-a ținut de cuvânt în ce priveşte pensia alimentară. Şi ea, mititica, a trebuit să lase copilaşul, care e o fetiță, la orfelinat. O dată pe lună, cel puțin, şi de Paşti şi de Crăciun, o aduce cu regularitate acasă… şi o îmbracă cu nişte rochițe şi bluze şi pantofiori, majoritatea din pachet sau făcute de ea, cu o fantezie adorabilă, cum nu e niciun alt copil îmbrăcat în Caransebeş! Şi are nişte zulufiori ca ai pruncului Iisus!

Am cunoscut-o acum aproape trei ani, după povestea cu Cazimir, după naşterea copilului şi toată tragedia, când toată lumea îi întorcea spatele, normal. Atunci a fost o perioadă, nu ştiu cum să-ți spun… ei bine, la aproape un an de la naşterea fetiței, când rănile se vindecaseră aproape (atât cele morale cât şi cele sociale), animalul, bestia, licheaua abjectă de Cazimir, acest individ fără scrupule, a încercat, nici mai mult, nici mai puțin decât să i se strecoare din nou în aşternut. A fost un moment foarte periculos, deoarece Vicky, în naivitatea ei, credea că acest şmecher voia în sfârşit să… ea-şi închipuia, sărmana fată, că el îşi va lăsa soția (care e sora tovarăşului Broancă, imaginează-ți!) şi cele două fete, şi se va muta la ea, poate chiar se va însura cu ea! Atunci mi-am amintit cum am zărit-o prima oară, pe dig, lângă silueta de fum a lui Octav, idolul nostru, maestrul nostru spiritual, al celor de atunci… e adevărat că şi făptură ei delicată, simpatică, mai mult decât simpatică, au făcut să… picioarele ei subțiri, gleznele ei subțiri, ochişorii plecați, ce te priveau pe furiş, de culoarea violetelor de Parma, mă rog! Eu, de altfel, nu sunt un erou, niciun binefăcător al omenirii! Faptul că ea lucra pentru noi, iar eu aveam directă legătură cu furnizorii, cu comenzile, au făcut, nu-i aşa, au uşurat mult procesul de… Cu toată atracția ei fizică, totuşi între noi nu s-ar fi întâmplat nimic, pot s-o jur, dacă ea nu mi-ar fi rămas întipărită pe retină, pe dig, acolo, în vântul acela, cu şuvițele jucăuşe, lângă Octav, maestrul meu… în felul acesta, în sfârşit, puteam să mă apropii de el, de imaginea sa ideală, cel puțin, aşa cum rămăsese în mintea mea de adolescent, înfierbântată şi… şi puțin greoaie, cel puțin. Eu intru greoi în iubire, ți-am mai spus şi ies greoi din ea… nu e poate expresia cea mai fericită, dar tu, comoara mea…

— Nu ştiu, nu pot să-ți promit sută-la-sută căsnicia! i-am spus eu lui Vicky, chiar de la început, din primele zile, cu franchețea şi seriozitatea care mă caracterizează. — Du-te dracului! mi-a strigat ea, cât p-aci să-mi dea cu ceva în cap (relatez toate astea şi pentru umorul situației, ca să zâmbeşti

puțin, Lelia mea dragă!), du-te dracului şi tu şi toți ceilalți, cu asigurările şi seriozitatea pretențiilor voastre! Ieşi afară, sau aşa ceva…

Eu însă am jucat cinstit; am spus că încă sunt prea tânăr, că vreau, nu-i aşa, să-mi continui studiile şi că ar fi păcat de calitățile mele care… am adăugat, chiar, m-am crezut obligat la aceasta, să spun că familia mea murmură şi că e net împotrivă ca să… că o căsnicie, în principiu, nu-i aşa… — M-am săturat de bărbați şi de propuneri în căsătorie! a început ea să urle, ajunsă la capătul răbdării, să nu mai aud de toate aceste avansuri şi dulcegării până vă strecurați sub plapumă! Ticăloşilor! Toți sunteți nişte ticăloşi!… Câtă ură, Dumnezeule, câtă ură! Acesta a fost propriu-zis momentul în care noi doi ne-am legat, şi drumul ticălosului de Cazimir, definitiv barat. Pentru mine, plăcerea sexuală chiar şi o anume simpatie (căci de dragoste adevărată nu poate fi vorba!) au venit abia mai târziu, cu mult mai târziu. Abia când, da, aşa este, când chipul luminos al lui Octav, chipul acela încă fascinant pentru mine, s-a şters cât de cât de lângă umărul ei. Atunci a ajuns ea, pentru mine cel puțin, femeie. M-am bucurat apoi, în tihnă şi cu o anume cumpătare de toate deliciile pe care putea ea să le ofere unui amant, trupul ei atât de delicat, izvor nesecat de bucurii. Şi cu o anume mândrie morală, crede-mă, deoarece sunt pe deplin conştient, deşi nu m-am lăudat la nimeni şi n-am discutat cu nimeni despre aceasta, dar… da, sunt convins că dacă Vicky, mititica, s-ar fi întors la ticălosul de Cazimir, ar fi fost pentru totdeauna, în sensul că prăbuşirea ei ar fi fost definitivă. Astfel de midinete, de mărunte croitorese de provincie, chiar foarte delicate şi înzestrate cu unele calități reale, sunt descrise şi de Dostoievski, marele scriitor. Şi acolo, câte un astfel de Cazimir reuşeşte, şi toate aceste ființe, elemente utile societății, se transformă în nişte căzături, depravate, alcoolice, boarfe etc. Acest brânci, pe care destinul se pregătea să i-l dea, în acest caz… această ghilotină morală n-a mai… nu s-a mai… astăzi, Vicky e o persoană veselă,

echilibrată, ce se bucură de stima tuturor, şi-a luat un apartament, eu am ajutat-o să-l mobileze… de altfel şi societatea noastră, face ca… pe scurt, între noi scena definitivă a avut loc alaltăieri, aseară a trimis pe cineva la mine, o prietenă bună de-a noastră, chiar vag rudă cu mine, ca să… iar azi-dimineață, văzând că hotărârea mea e serioasă, m-a căutat ea însăşi, cu toată mândria ei, la birou şi acasă! Acum e acasă, sunt sigur, în întuneric şi plânge! Iar eu stau aici, zgribulit şi-ți scriu: trist şi mândru, în acelaşi timp! Decis, însă, hotărât, cu ochii privind în viitor, în viitorul nostru, al amândurora, logodnica mea dragă şi neprețuită! Evident, mă gândesc cu milă, cu oarecare compasiune şi la această nefericită… deşi, de la început, eu am fost corect, i-am atras atenția că în ceea ce priveşte căsnicia…

Ciudat, a apărut din nou chipul încețoşat, de data aceasta, al lui Octav, idolul nostru, fostul nostru idol! Simt în suflet, simt ceva ca şi cum mi s-ar fi răpit un lucru prețios, un… o anume… ceva de neînlocuit, ceva uriaş şi misterios… ceva fantastic, aşa cum nu poate fi decât admirația, nu iubirea… bineînțeles, nu e vorba aici de… ceva ca o pată uriaşă, intensă, magnetică… logodnica mea, trebuie să înțelegi, e ca un fel de vibrație dureroasă şi fascinantă, de-un magnetism fără nume… dureros şi… înspăimântător, încât… Doamne, cum de-au apărut deodată acest chip, aceşti ochi ca două raze… Doamne, e ceva… ceva ce… simt că trebuie să… că e ceva care… că…”

Grobei sări deodată în picioare, privind nemulțumit spre ultimele rânduri. Era probabil prea obosit de munca de peste zi. Vis-à-vis de scăunelul de bucătărie pe care scrie (masa îi era prea înaltă) se află oglinda ovală, atârnată de un şnur răsucit: în ea se văzu cu uimire şi primul lui reflex fu o schimă ironică, autodisprețuitoare! Avea ochii măriți, aproape roşii, gura deschisă, gâfâia uşor… da-da, gâfâia uşor, de parcă alergase dracului, de undeva! îşi trecu mâna prin păr; poate nu trebuia, totuşi, trimisă această misivă prea intimă, poate prea… aşa, cam nedelicată şi lungă, lăbărțată la

maximum. Poate era şi apropierea de eveniment, azi încă o văzuse pe Vicky, frumoşii ei ochişori viorii, plânşi, fața ei mică, scumpă, atât de tristă… sau poate, amintirea aceea… chipul acela care… ia uite! Ia uite!

Şi cu un gest hotărât, merceologul tăie ultimele rânduri ale scrisorii. Apoi aruncă scrisoarea însăşi undeva, într-un sertar.

— Să coacă acolo! îşi spuse el. Poate scriu alta, cu acelaşi conținut, însă totul mai rece, mai scurt, mai sobru. Mai obiectiv. Sau poate îi spun prin viu grai, la viitoarea întâlnire. Oricum, principalul s-a făcut: despărțirea! Chiar dacă o s-o mai văd o dată, de două ori, chiar dacă o să mai dorm o noapte, două, la ea, numai ca s-o împac, s-o liniştesc cu finalul… hotărârea mea e irevocabilă! Hotărârea mea e irevocabilă! Trebuie, nu-i aşa, să fiu total liber ca să… total eliberat de toate legăturile care… da-da, e important asta! Să rețin şi expresia, pot s-o folosesc: Să fiu liber de toate legăturile morale şi sentimentale, eliberat de tot ceea ce poate să însemne lest material şi…

Se privi încă o dată în oglinda ovală, de data aceasta perfect conştient, cu premeditare, furându-şi chipul, dacă se poate spune aşa. Era convins că… dar nu! Al dracului! Afurisit! cum spunea el. În oglindă întâlni din nou un Traian-Liviu Grobei speriat, aproape năuc. Buimăcit de-a binelea. Şi-atunci împinse la o parte pentru totdeauna imaginea încețoşată dar sâcâitoare a lui Octav, cel mai mare idol al tinereții sale, care acum se agăța, nu ştiu cum, cam caraghios şi… Cu un anume zâmbet pentru copilărie şi… pentru adolescența sa greoaie, stângace, aproape impudică… deşucheată…

Apoi se propti din nou în fața oglinzii ovale. Stinse plafoniera şi lăsă doar becul, chior, fără abajur, de la capătul patului. Da, sperietura rămăsese. Ochii însă nu mai erau roşii. Prinseseră un fel de adâncime care îl maturiza. Chiar şi trăsăturile feței sale erau mai bărbăteşti. Evident. Iată, dacă apleca puțin chipul, putea să… da-da, chiar semăna puțin cu Gary Cooper sau cu… Kirk Douglas! Prostii! Copilării! Trebuie să se gândească la ceva… să se gândească la Blaj, de

exemplu! Parcul suspendat, nu-i aşa, cu aleile sale, fuga slugilor, năvala slugilor pe alei, Sfântul Ignațiu… taurul acela care rupe ordul teologilor, al tinerilor fanatici în reverende negre, negre, pe iarba verde, în soarele verde care… luminos, sclipitor…

În sfârşit, după câteva minute lungi, dădu din umeri şi îşi întoarse spatele. Răscoli, puțin precipitat, cărțile, printre care aruncase ciorna scrisorii, o găsi, în sfârşit, cu o anume panică, de parcă s-ar fi putut pierde dintr-o clipă în alta. Panica şi siguranța alternau fulgerător pe chipul său. I se mai întâmplase şi altă dată acest lucru, când era obosit, tracasat, când… apoi o aruncă din nou, definitiv. Şi îşi începu pregătirile pentru culcare. Asta îl va linişti definitiv. Şi când deschise uşa de la culoarul ce dădea spre camera Bunuței, efortul de a zâmbi ironic, în colțul drept al buzelor sale subțiri, îi reuşi perfect. Un zâmbet care îl liniştea totdeauna, ca o gimnastică, aşa cum făcea în fiecare dimineață cu bilele sale, cu halteruşele. Efortul de autostăpânire. „Cine se stăpâneşte pe sine, stăpâneşte lumea.”

Din nou se oprise apa. Grobei ieşi afară în curte, la cişmea.

CAPITOLUL IV

1

…Şi iată „o scrisoare” care n-a fost scrisă niciodată, dar care ar fi trebuit, poate, scrisă. Chiar cu ideea că nu va fi trimisă, expediată la destinație. Destinație?! O scrisoare cu adresantul necunoscut. Există astfel de scrisori, se trimit astfel de scrisori. Orice om de bun-simț, orice disperat face asta. Există şi lucruri mai disperate, dar ele se întâmplă, e adevărat, mult mai rar. O scrisoare ca aceasta, făcută parcă din mai multe bucăți, de parcă cineva, furios, ar fi rupt-o în bucățele înainte de a o fi expediat. Uitând că vrea să o trimită. Uitând că nu vrea s-o trimită, s-o scrie. Doamne, ce aiureală! Dar poşta e serioasă şi obiectivă. Ea reface bucățelele, le lipeşte, cu scotch, o împătureşte şi o vâră într-un plic. Pe care uită, ha-ha, să-l timbreze, să-l „francheze”. Plicuri din acelea sentimentale care călătoresc de colo-colo, prin casă, peste mobile şi nu sunt aruncate niciodată, nici măcar la mutări, în cadrul aceluiaşi oraş, de la mahala la centru, de la centru cât mai spre centru, dintr-un oraş în alt oraş, dintr-un alt oraş în şi mai alt oraş. Deşi, evident, nu mai folosesc nimănui. Probabil că nu ne despărțim prea uşor de lucrurile care nu ne mai folosesc. De lucrurile inutile, puține şi inutile.

Dumnezeule, umanitatea, umanitatea noastră, câtă a mai rămas, unde s-ar ascunde…?!

…Ar fi început poate astfel… sau astfel: – Prea iubitul meu… logodnic! Sau: – Dragul meu Traian-Liviu, încerc de câteva zile să mă apuc ca lumea de această scrisoare, dar… eu însămi, la rândul meu, am a-ți scrie o scrisoare, o adevărată obligație morală mă împinge să… deşi situația e încă departe de a fi clară, „în clar”, cum se spune, e de datoria mea… sfântă, inamovibilă… inalienabilă… *habeas corpus* ce ridicol… nu?!… Gluma la o parte, hotărârea mea e luată… deşi, după firea mea, sunt tentată, dragul meu, de a nu dramatiza prea tare lucrurile, asta are un iz provincial, nu crezi, aşa, ca părul sau rochia după ce freci o jumătate de oră o maioneză la bucătărie, oh, e destul o jumătate de oră şi acel iz… provincial s-a şi instalat, s-a insinuat… dar tu mă cunoşti deja, mă apreciezi (spui tu!) şi mă iubeşti, aşa cum sunt, numai aşa cum sunt! Cum sunt acum, în această clipă! în această clipă divină, ha-ha! Dragul meu Traian-Liviu!

…Ah, e a nu ştiu câta oară de când reiau aceste rânduri… aceste câteva rânduri care trebuie să te ajungă, să te toucheze înainte de a pleca din nou, ca evreul rătăcitor, cu valijoara ta, spre nord, spre nord-est şi spre mine, spre virtuala ta logodnică. Nu ştiu, dar scrisoarea asta afurisită nu vrea „să se termine”, să intre singură în plic şi apoi să se strecoare într-o cutie, din cele câteva sute de cutii poştale câte sunt în Alba, şi astfel, să ajungă la tine, în frumosul tău oraş de pe malurile Timişului, Begăi… Cerna, cu valurile ei înspumate! Trebuia să-ți spun ceva, parcă, să-ți mărturisesc ceva, dar… vai, ce caraghios, pur şi simplu nu-mi mai amintesc… ce! Când începusem această misivă ştiu precis că aveam… că aveam ceva, ce trebuia să-ți mărturisesc, ceva pe care, tu… tu, logodnicul meu… aşa cum spune şi mămica, să ştii, Mariana, în Mariana ai un adevărat aliat, nu de dispreţuit! Dar ce, ce anume?! Ei, uite, uite ce proastă sunt! Nu-mi mai amintesc, pur şi simplu, nu-mi mai amintesc ce trebuia să-ți

mărturisesc, să-ți confesez, parcă era ceva… aha, da-da, parcă ceva… aşa, ruşinos dar, nu-nu, ruşinos nu e bine spus! Nu, mai bine zis, ceva ce-mi apăsa uşor, uşor, conştiința, deşi… o, nu trebuie să te alarmezi, era o apăsare foarte uşoară, dulce, eu ştiu că tu mă placi mereu veselă, senină, cu micul meu zâmbet fin, ironic, misterios, în colțul buzelor, cum mi-ai spus… Nu?! Şi, mai presus de orice… cum îmi spuneai tu, o frază pe care nici azi nu parvin s-o înțeleg prea bine, dar care mi-a plăcut teribil, mai ales cum o spuneai tu: – Mai presus de orice, rămâi credincios ție însuți! Să ajungi prin tine însuți, sau aşa ceva… *do it yourself…* şi-aşa cum ziua urmează nopții… Să-mi rămân credincioasă! Vai, ce caraghios sună, iubitule! Mie însămi! Chiar în superficialitate?! În înclinarea inimii, în impetuozitatea firii mele?! în lipsa mea de calcul… în spontaneitatea mea periculoasă… şi-aşa mai departe… uite, stau de-o jumătate de oră în fața hârtiei, răsucesc tocul în mână şi îl sug, ca pe vremea când umblam în şcolile primare, ha! Ce să-ți scriu… ah, astăzi nu sunt într-o bună dispoziție! De altfel… vai, Doamne, când se va mai termina şi această scrisoare, parcă văd că… mămica mă ceartă încontinuu, spune că… ah, sigur că are dreptate, ha-ha, ea are dreptate, scumpa mea mămicuță! Dar numai atât: dreptate! Cu asta, însă, nu ajungi prea departe, cum spune…

…Ah, simt cum devin nervoasă! De ce nu mă ajuți puțin?! Ei, poftim, ştiam că aşa are să se întâmple, am uitat definitiv ceea ce voiam să… ceea ce trebuia să… Bineînțeles că mămica habar nu are de conținutul acestei scrisori, altfel, pentru nimic în lume n-ar fi… ea nu vrea, evident, decât să-ți scriu, să-ți scriu mereu, cu regularitate, ca tu să nu mă uiți. Aşa că îți spun, cu zâmbetul meu mic şi răutăcios, care ție îți place atât de mult: – Nu mă uita, iubitul meu mic, maiorul meu fără grade! Oricum, e clar: nu am să-ți scriu despre… acel lucru, mărunt şi… sâcâitor, totuşi. Află doar că… aveam să-ți scriu ceva, o anume stare vinovată, deşi… ha, aşa ar trebui să fie, eu însă nu mă simt astfel, eu nu mă simt în niciun fel vinovată, să ştii! Şi fiindcă tu m-ai îndemnat să fiu astfel, să

fiu eu însămi, nu?! Credincioasă mie însămi… dar ar trebui să mă simt astfel, mediul şi educația pe care am primit-o mă îndeamnă să mă simt astfel, iar eu, ha-ha, îți trec ție această povară, această vinovăție, acest sentiment pe care nu-l am… deşi ar trebui să-l am, vai, ce caraghios! Dar numai tu eşti de vină, cu obiceiul tău de a despica firul de păr în patru! Oricum, tu să ştii că eu… da, că eu: mă simt, aşa, nu ştiu cum… vinovată, să spunem (Oh, numai de dragul tău!) şi ți-am mărturisit şi ție acest lucru, această stare! Şi te las să mă ierți, să mă săruți pe frunte, deasupra sprâncenei drepte, pe negul acela care îți aparține, pe punctul acela mărunt-mărunt şi… da, te las să mă ierți! Să nu crezi că sunt ipocrită, că disimulez nu ştiu ce… ca să mă pun mai bine în valoare, să… te prind cât mai bine în mrejele nu ştiu cărei… tu mă iubeşti, nu-i aşa, tocmai pentru că sunt cum sunt, lipsită de prejudecăți, şi… chiar superficialitatea mea senină, muzicală, tu o iubeşti, nu-i aşa? Nu mi-ai declarat asta?! Ba da, ba da! Ciudat, abia când ne sunt iubite defectele simțim iubirea! În defectele, chiar mărunte, suntem noi înşine, noi însene! Iar tu eşti aşa de înțelept cu defectele mele, încât, nu ştiu cum să spun… da, m-ai făcut să am eu însămi despre mine o impresie mai… favorabilă! Vai, ce caraghios! Dar… aşa el Uneori nici nu ştii cât te iubesc, dar în momente total neaşteptate, când nu eşti lângă mine şi nici nu bănuieşti că… abia aştept ca dragostea mea pentru tine să… mai crească puțin, să se intensifice, să se nuanțeze! Ce bine va fi! Ce bine ne vom simți, ce… fericiți vom fi, împreună, umăr la umăr în această viață searbădă, lipsită de poezie! Uite, față de tine mă simt total relaxată, total… şi asta e în primul rând meritul tău, sută-la-sută! Aş fi în stare să-ți spun totul, ca unui prieten… chiar lucruri care, pe tine, în calitate de logodnic, de… dar, nu ştiu cum, tu pentru mine însemni cu mult mai mult, cu mult mai mult! Prieten, confident… ah, abia aştept să fii confidentul meu! Am atâtea să-ți spun, deşi eu sunt capabilă să tac ore în şir, răsucindu-mi visătoare o şuviță de păr pe degete! Dar câte nu-mi trec prin cap! Uneori nici nu-mi

trece nimic şi stau pur şi simplu, cu ochii în gol şi prin mine simt o muzică, un fel de armonie suavă… suavă, de parcă… aşa, o stare muzicală, intens muzicală, plină, cum să spun, de… gânduri neexprimate. Dar ce: o stare intensă nu e un gând?! Eu cred că da. Şi eu mă las legănată de… aceste gânduri, minunate, nuanțate, atât de originale, pe care aş putea să le gândesc, să le exprim, dar… le las să treacă prin mine, să mă răvăşească, să mă… legene, mă lasă să plutesc pe ele, pe… aşa, ca Ofelia, printre nuferi… Ce să-ți mai scriu…?! Ce dracu' să mai… ah, ce bine e, cât de *mult* bine e, cât mă simt de… împăcată, de fericită, dacă ai şti… ah, ce păcat că încă nu-ți pot spune totul, ca unui adevărat prieten, ca unui adevărat soț! Noi vom fi nu numai soți, vom fi prieteni, nu-i aşa?! Îmi promiți?! Să ştii că n-am să te mint niciodată, e atât de urât ca logodnicii, chiar soții, să se mintă între ei! Scârbos, absolut scârbos! Şi chiar cu trecerea anilor, când… când relațiile se mai înăspresc, când dispare aşa-numita poezie a primei iubiri, când, nu-i aşa, viața cu vicisitudinile ei… ah, ce prostii! Ce să-ți scriu, ce să mai… ah, băiețaş, abia aştept să ne căsătorim! Deşi… poate că e mai înțeleaptă aşteptarea ta, să ne cunoaştem mai bine, să punem la punct atâtea amănunte privind viața noastră viitoare, gospodăria, casa noastră în care vom locui împreună, „căsuța noastră, cuibuşor de nebunii”! cum spune cântecelul, ştii?! Da, e foarte bine, tu eşti mai înțelept şi toată lumea aici te admiră, să ştii! Nu glumesc! Cum i-ai cucerit?! Toți spun că eşti un om foarte serios, cumpătat, şi chiar dacă nu… briezi, dacă nu sclipeşti în cutare sau cutare domeniu, în definitiv nu ne naştem cu toții genii, în schimb, nu-i aşa… în schimb, eşti ceea ce se poate numi, aşa, cu toată gura, cu gura plină, cum se spune, un om foarte, foarte serios… ah, cât mă bucur! Cineva ar crede, văzându-mă, cum mă uit apatică, visătoare, pe geam, că… nu-nu, de fapt, în interiorul ființei mele mă bucur! Sunt foarte bucuroasă şi abia aştept să… apropo! Vezi, încearcă să faci rost, de la sârbii ăia, şi de cinci perechi de ciorapi-colanți şi de nişte săpun Lux sau Rexona, am promis

cuiva, căreia îi sunt obligată, doamna Ambrosi, pedichiurista mamei şi a mea, şi… sper că nu ai pierdut eşantionul acela de mătase, mi-ai promis, din inițiativa ta, că ai să-mi aduci… dar să ştii şi repet, numai în nuanța aceea, eventual o idee mai deschis, dar nu mult, altfel pot să arunc pantofii şi… ce mai voiam să spun?! Mâine seară sunt invitată la o serată, am să merg împreună cu Claudia şi… dar pe tine te plictisesc toate fleacurile astea! Tu eşti atât de serios, de grav, chiar atunci când mă săruți, mă mângâi, mă… ciudat, în scrisorile tale, pe care mămica şi Mariana le ştiu pe de rost, vai, ce râdem, eşti nu ştiu cum, altfel… mai distins, mai… chiar mai vesel, mai ironic! Se văd lecturile tale, aşa spune şi mămica, se vede o cultură aleasă, un gust sigur al valorilor, o anumită filosofie a vieții atât de rară la tinerii din timpurile noastre… duminică dimineață am fost scoşi la muncă voluntară! Ah, a fost delicios, erau atâția tineri şi bărbați, unii săpau nu ştiu ce, noi, vreo câteva, ne-am ascuns în dosul unor sălcii şi am făcut baie de soare! Ce spaimă am tras: ne-a descoperit la un moment dat tovarăşul Patakfalvy, aşa cum eram, nude şi ne-a tras o morală! Bojin, măgarul, era şi el bineînțeles prin apropiere, Jeny spune că chiar el a… apoi împreună cu un grup destul de măricel, am intrat la o mică bodeguță, unde n-am mai fost niciodată şi-am mâncat crenvurşti, am băut bere şi am ronțăit semințe! Imaginează-ți, tovarăşul Ionescu, care a stat şi el cu noi circa o jumătate de oră, a luat loc chiar lângă mine şi… da, la un moment dat m-a prins uşurel de bărbie şi a declarat că… ce mai, toate au crăpat de invidie! închipuie-ți: tovarăşul Ionescu Gică, personal, omul acesta atât de auster, de ocupat, de plin de… de altfel a şi plecat în scurt timp, pe jos, bineînțeles, deşi maşina l-a aşteptat tot timpul! Era frumos însă şi spunea că voia să facă câțiva paşi! După-masă am dormit ceva îngrozitor, când m-am trezit era noapte, toată lumea sforăia deja! Închipuie-ți! M-am dus singură în bucătărie şi am mâncat hoțeşte sărmăluțe, szekeli-gulaş şi o porție bună de supă de… apoi m-am culcat la loc, dar mai mult de-o oră n-am putut adormi! Am vorbit ceva la

telefon, apoi am privit pe geam, m-am gândit şi la tine şi… ah, ce să-ți mai scriu?! Uneori îmi vine să-ți scriu o grămadă de lucruri, crede-mă, dar când mă aflu în fața hârtiei, ca acuma, îmi dispare totul din minte, de parcă… dar nu, mâine dimineață trebuie să plece scrisoarea asta, altfel nu mai am pace cu mămica… de altfel, şi tu, sunt convinsă că… abia aştept să… nici nu ştii cât mă stăpânesc ca să… ninge, ninge, zi şi noapte, încât ți se pare că… Doamne, nu mai vine primăvara asta?! Cine a mai pomenit să ningă în aprilie!…

— Tu, mi-a spus *el,* cu vocea lui plictisită, trăieşti în trupul tău propriu ca un sihastru într-o colibă, aşa cum trăieşte pistoletul în tocul său, făcut pentru a-l proteja de intemperii!…

— Ce vrei să spui, adică?! l-am întrebat, stând picior peste picior, fumând cu indolență. El are numai țigări americane şi ar fi o prostie să nu fumez, tocmai eu, când toată lumea se înfruptă din țigările lui. Apoi a tăcut, după obiceiul lui scârbos. Nici eu n-am insistat.

— Nu-mi place că umbli cu Claudia asta! mi-a spus, deşi mi-este perfect indiferent. — Aşa faceți voi, vă găsiți una urâtă, strâmbă… spune drept, n-are cifoză…?!

Şi m-a privit cu seriozitate mascată, deoarece ştiam că în sinea lui râde de mine şi se amuză: voia să-şi bată joc de săraca Claudia, ultima mea prietenă. Am privit pe geam şi m-am prefăcut că n-am auzit: în astfel de ocazii, folosesc metoda lui şi-l tratez cu indiferență.

— De ce umbli mereu cu fete? insistă el, fumând în continuare, n-ai şi tu o prietenă, de vârsta ta, măritată, femeie serioasă, care…

— Da ce, numai femeile măritate sunt serioase?! Apoi mi-am muşcat buzele: căzusem în capcana lui şi, într-adevăr, a început să râdă, cu râsul lui răutăcios, gânditor, de parcă ar râde de-o amintire. Un râs pe care nu-l pot suferi.

— De ce pozezi mereu, Lelia?! Şi-acum, stai picior peste picior, ți-ai tras cu un gest neglijent, în aparență, fusta cu cinci centimetri mai sus ca să ți se vadă furoul negru cu

dantelă, adus de şoricelul ăla de la Jimbolia… de ce dai fumul pe nări?! Ți-am spus că o adevărată milady nu dă niciodată…

— Prostii! am răspuns eu, încercând să mă prefac indiferentă, deşi simțeam că eram în pericol să roşesc, am văzut un film cu Michele Morgan în care fuma ca o… şi în filmul acela cu Bette Davis, *Iubirea lor*, sau aşa ceva…

Şi am făcut în aşa fel, în continuare, să pară că nu mă interesează părerea lui. Dar el era magnific, ca de obicei; ştiam sigur că nu se lăsa înşelat de indiferența mea. Mi-era frică că se va ridica şi va pleca, lăsându-mă singură acolo, deşi venisem împreună. Era în stare de aşa ceva; o făcuse şi altă dată. Şi nu ştiu de ce, lumea în loc să-l disprețuiască pentru aceste apucături mârlăneşti, dimpotrivă, îl admiră. Nu era el Marele trăpaş?!

— Chezan, vorbeşte el, fără să mă privească, nu mă mai salută! Spune-i din partea mea că-i un bou! Am auzit că numără scobitorile când le aşază la masă, în solniță, şi că interzice celor care vin la ei în vizită să intre cu pantofii în casă! Toată lumea trebuie să-şi lase pantofii în bucătărie, iar vara, chiar la intrare, lângă scară! Se înşală, vita, dacă îşi închipuie că mă lezează cu ceva faptul că nu salută! Un bou mai puțin care să…

— S-a plâns, am intervenit eu, că de câte ori te salută primul, tu răspunzi cu un simplu „Da” în loc să… zici „Bună ziua” sau „Salut cu toată”…

— Nu înțeleg… replică el şi toată figura lui superbă reflectă ironia.

— El spune că… atunci când el te salută şi spune: „Am onoarea!”, sau: „Vă salut!” sau aşa ceva, tu, în loc să răspunzi cu: „Vă salut!”, spui doar: „Da?”, ceea ce el consideră un semn de dispreț. Altfel, el…

Face un semn cu mâna că nu-l mai interesează discuția şi tac. Trebuia să nici nu-i răspund; când e pus pe ironiile lui, este absolut imposibil să-l poată opri cineva. Atunci schimb tactica: vin lângă el, mă apropii de el, îl cuprind cu brațele cum stă aşa, pe taburelul acela şi, în ciuda indiferenței sale, îl

sărut pe gât, pe ceafă, pe urechi, până ce el mă împinge la o parte. Mă lipesc din nou şi stau lipită de el, fericită. Miroase atât de bine, mirosul lui, after shave-ul lui, Mennen, pe care i l-am ales eu, pe care i-l aduc eu, un fel de sigiliu al meu, pe trupul lui magnific, imbatabil, de rasă. Ceilalți vorbesc de nu ştiu ce, nu mă interesează; stau lipită de el, mirosul, gustul, aerul său de bărbat tânăr, de Mare trăpaş, de armăsar pur-sânge mă pătrunde, şi el, în ciuda plictiselii pe jumătate jucate, mă simte şi e emoționat de devoțiunea mea, a *mea,* de eu însămi lipită de trupul lui, de nervii lui. Se discută despre delapidare, un furt al unei bande organizate, care numără, se pare, printre membrii ei, un director-adjunct, vicepreşedintele unei cooperative centrale, doi inspectori de la sfat şi nu ştiu câți funcționari şi tehnicieni importanți, cu nume…

Nu-mi pasă, continuă să nu-mi pese; el nu mă mai împinge la o parte. Stau lipită de el, deşi simt că încep să amorțesc. Dar e atât de bine aşa. Mai bine chiar decât cu el în pat. Întorc privirea şi mă uit pe geam. Încerc să plutesc, să mă topesc în văzduh, în propria mea privire. E cel mai bun fel al meu de a mă odihni, de a visa, de a fi fericită. Trupul meu frumos, lung, rasat, rămâne acolo, lipit de umerii lui, de spatele lui şi eu călătoresc pe şinele privirii mele, undeva, aiurea. Sunt liberă, total liberă, astfel. Mă refugiez undeva, în subsolurile respirației mele, a existenței mele animalice şi psihice, şi a celorlalți, şi acolo, acolo unde se respiră mai rar, de parcă aş fi (de parcă am fi) sub un anestezic, sub operație şi din noi nu se mişcă, nu e vie decât punga aceea roşie de cauciuc care se umflă şi se dezumflă încet… astfel, să plutesc încet, ca peştii aceia plați, turtiți, pe fundul nisipos al mării, cu ochii atrofiați, urmând instinctiv relieful blând, de nisip, plante şi corali, al fundului mării, visând pe fundul mării, al apei aceleia tulburi, sub plafonul de lumină… întorc capul încet, încet (nimeni nu bănuieşte cum reuşesc eu, doar în câteva minute, să mă droghez, să mă golesc toată de idei, gânduri, sentimente şi să mă las să plutesc, să pipăi încet, hipnotic, planşeul acela tulbure, mâlos, peste pietrele acelea

ovale, îngropate în nisip…), ah, de-aş găsi undeva o ancoră pierdută, o ladă din acelea ferecate, poate chiar o cală de corabie, spartă, sfârtecată… prostii, prostii! Ah, da! întorc încet capul, încă îl mişc, încă nu s-a terminat mişcarea. Încă întorc capul. Lulu mă priveşte fix. Aha, de asta am întors capul. Îl privesc o clipă în ochi şi îl simt cum vibrează. Gabi, care stă în fața lui, vibrează, fără să ştie de ce. Îl privesc şi zâmbesc leneş cu privirea, ca o promisiune, nările lui vibrează deja, un fel de neastâmpăr îl cuprinde şi ştiu la ce se gândeşte. Gabi, oaia aia, mişcă capul la stânga şi la dreapta, dar nu înțelege nimic. Apoi, îmi dezlipesc privirea de a lui şi mă arunc pe geam, din nou, încet-încet, aşa cum verşi o căldare cu ulei. Nu voi fi niciodată a lui. Dar nici nu mă voi depărta prea mult de el. Cu o singură condiție, evident, dacă Marele trăpaş… dacă Marele trăpaş… cu o singură excepție, evident, dacă Marele trăpaş va… dacă Mişu se va întoarce în sfârşit, total definitiv… dacă va rupe în sfârşit total… definitiv, în văzul întregii lumi cu…

Acum mi-este indiferent totul. Pot să stau aşa ore întregi, cu condiția ca el să nu se mişte, cu mirosul lui dulce-aspru în nări, ca o preoteasă. Nu ştiu cu ce m-a supus astfel, cu ce m-a doborât. Numai pentru că e trăpaşul inimilor din Alba, pentru că e cel mai magnific, pentru că e Clark Gable al nostru, al tuturor, pentru că… uneori nici nu e atât de inteligent, uneori sunt mai inteligentă eu însămi decât el, uneori gândirea mea e mai fină, mai rapidă… mai nuanțată… nevoia mea de a găsi un stăpân, nu e asta feminitatea mea vagabondă?! Ce spaimă, Dumnezeule, ce spaimă. Cât poate trăi o femeie, o femeiuşcă chiar, cu o asemenea spaimă. Chiar şi una ca Gabi, o oaie măruntă, simte această spaimă. Deşi ea e măritată. Prostii. Lulu e orice, numai soțul ei nu. Mai degrabă al meu, decât al ei. Aş putea oricând să-l despart de ea. Deşi toți ăştia sunt nişte burtăverde, au tot timpul în cap numai rudele, relațiile socrului, ale soției, viitoarei soții, felul în care o văd ceilalți, ceilalți burtăverde din oraş, întreaga burtăverzime… eu nu sunt din burtăverzime, simt asta, simt

şi ei, de asta mă resping ei, uşor, uşor, prin magnificul lor reprezentant, prin Mişu… prin Mişu al meu, cum nu va fi niciodată al vreuneia… mă resping aşa cum împingi un corp cleios. Fără să-ți poți rupe vârful degetelor de el… total. Cu părere de rău. Până la urmă… până la urmă, eu am să înving. Voi fi tenace, pentru prima oară în viața mea: tenace. Tavi Pretorian îmi place. Un bărbat cu care am relații clare. Care, când se uită la mine, nu se gândeşte la sexul meu, la picioarele mele. Deşi sunt mai lungi, mai fantastice decât cele ale puicuței sale, ale lui Bubi. Iar Bubi… da, Bubi îmi place şi ea. E superbă. E singura femeie frumoasă, în afara mea, în Alba. Frumoasă acum, în clipa aceasta. Nu o fostă sau o viitoare. O valoare reală, pipăibilă, la cursul cel mai ridicat, la singura bancă particulară din Alba, societate pe acțiuni, ha. Da, şi Geta, dar ea nu contează. Pluteşte o clasă prea jos. Fără să fiu eu însămi o burtăverde. Pe mâinile unei femei se vede dacă a citit Tacit în viața ei sau dacă bănuieşte aşa ceva, existența acestui nume. Eu l-am citit pe Tacit, chiar şi pe plicticosul Cicero. Geta ignoră existența Ofeliei… a lui Cicero… *Quosque tandem abutere… quosque tandem abutere…* degeaba îşi mişcă labele ei rasate, ca o lipițancă pursânge… ha-ha, când întinzi laba unui bărbat, el simte dacă… dacă…

Nu mă culc cu niciunul dintre ei, şi oile astea o ştiu, dar tremură totuşi. Mai ales oaia de Gabi, cu fundul ei jos şi prizărit. Ea, cu care Lulu se culcă numai fiindcă sunt căsătoriți. Ea, cu care el s-a însurat numai fiindcă e fiica tatălui ei… fiindcă tatăl ei a touchat, treizeci de ani, cele mai distinse dame din Alba şi împrejurimi. Lulu s-a însurat cu tatăl ei, nu cu ea. Lulu s-ar însura cu mine, oricum s-ar culca cu mine scâncind ca un pudel opărit, s-ar urca pe mine, urinând de excitare, ha. Dar eu sunt numai a lui, preoteasa lui, el, logodnicul alteia. Cu care nu iese, totuşi, cu care îi este ruşine să iasă, chiar în fața prietenilor săi cei mai buni. La care se uită ca la un sac. Şi ăsta vrea să se însoare cu tatăl

vreuneia, tâmpitul, ratatul. Cum te poți însura cu un colonel?! Cu un ginecolog?! Pleavă!…

2

Se discută în continuare de scandalul din oraş. Furtul. Marea coaliție. De ce fură oamenii?! Numai pentru că nu le ajunge salariul?! La unii se potriveşte asta, dar lui Geger, care avea peste trei mii pe lună, soția lui – o mie şapte sute şi băiatul cel mare, o mie nouă sute?! Tavi Pretorian lansează o idee: furtul e o formă de a-ți arăta inteligența, energia chiar… o formă de a te distanța de ceilalți. Lelia stă încă lipită de Cârstea. El o suportă. Stă impasibil cu animalul acela mare, superb, agățat de spatele lui, ca un păianjen. Fără să obosească, lipită de spatele lui, cu o fidelitate gâfâită. Ceilalți s-au obişnuit cu această poziție a ei, e sclava lui de lux, ea acceptă totul, aproape totul, cu condiția ca el să nu iasă cu „cealaltă”, cu oficiala. Chiar şi părinții ceilalți acceptă, de teama istericalelor fetei, care e pur şi simplu nebună după… după Marele trăpaş. Nebună, asta o ştie şi Lulu şi Tavi, intimii săi, căci el e un principe care îşi are scutierii săi, nebună nu pentru că e logodnica sa, a lui Cârstea; nebună că el şi-a oprit ochii, calculele asupra ei. Ea, care nu visase nicicând un asemenea noroc fulgerător, nemeritat. El – donjuanul, primul amorez, Marele trăpaş, marele campion al Clujului în anii studenției, Marele trăpaş al Clujului, el, sechestrat, ce păruse definitiv sechestrat de târfa aia de Crăiniceanu, în fața picioarelor căreia nu rezista nimeni. Nimeni dintre muieratici. Dumnezeule, cei mai pur-sânge din Alba erau muieratici, iar Lelia asta, cu aerele ei somnoroase, îi scotea din minți. Şi-acum, evident, îşi teroriza părinții, pe tăticu mai ales, căci prin el apăruse neaşteptata ei putere. Tatăl ei, buimăcit de „toana aceea” a lui Cârstea, tot oraşul

buimăcit de toana lui. Cum, Mişu Cârstea, prinţul delfin, el, care îşi avea înscris blazonul pe toate pachetele de ţigări americane, voia să facă carieră?! Şi cum anume?! Ia să vedem, ce-i poate aduce fata şefului oficiului de recrutare, colonelul Zăgănescu?! Normal, în afară de mobilă şi petecul acela de vie, de la...?! Cu asta se ocupa, se ocupase nu demult oraşul. La logodna celui mai pur-sânge. Când fusese un dublu scandal: că o lasă pe Crăiniceanca, la care fusese şi în casă.

Că n-o lasă pe Crăiniceanca, cu care se arată, e adevărat, nu pe stradă. Nu duminică, pe corso. Dar în anumite locuri, în prezenţa prietenilor săi, da. Un scandal. Pe care oaia aia de Puşi Zăgănescu îl înghiţea fără să clipească. Fericită că duminică, după biserică (deşi nu mai mergea nimeni la biserică, aproape nimeni), el face două ture cu ea de braţ, iar o dată pe săptămână le intră în casă. Eventual un cinematograf pe săptămână, joia sau miercurea. O seară de teatru pe lună, când vine Clujul. În rest, el dispărea. Juca poker, spunea, era pe teren. Da, juca poker, dar ailaltă avea acces acolo, la Cherecheşiu, unde se adunau. Unde nu era primită. Nu-i nimic; ea ţinea cu dinţii, aşa cum trage cu dinţii o mâţă prizărită de o pânză, de ceva ce i se poate smulge. Dintr-o oaie blândă şi incoloră se transformase într-un mic tiran, scânteietor, pentru cei din casă. Toţi o priveau înspăimântaţi şi o ascultau orbeşte, ca pe un bolnav. Avea Mişu-delirium. Ţâşnea din ea isteria voinţei ca o arteziană; ea, care nici nu-l visase, aproape nu ştiuse de existenţa lui (pentru că nu ar fi visat niciodată ca el s-o bage în seamă), acum ar fi ucis numai pentru... bah, ce-i aia să ucizi?! Se transformase toată într-o fibră de oţel care vibrează în aer, ca o coadă de şarpe cu clopoţei, cu castaniete! Bineînţeles că nu-şi făcea nicio iluzie. Dacă şi-ar fi făcut, nu s-ar fi isterizat în halul ăsta, n-ar fi putut lupta cu asemenea ferocitate. Ştia că e un element al calculului lui Mişu, sublimul trăpaş. Dumnezeule, fie binecuvântat momentul în care el, incoruptibilul, superbul plictisit, îşi oprise gândul la... o

carieră sau alta, posibilă. Azi, când nu mai sunt bani, averi, cum poți fixa un fluture de ăsta exotic, sclipitor, uriaş, care bate încet din aripile sale printre magnificii séquoia?! Numai printr-o relație, printr-o… ah, şi ea, care nu-l băgase în seamă pe… unchiul acela al ei, de la Cluj… îl văzuse de nici cinci ori în viață, deşi numele lui apăruse în ziare uneori, apărea. Ah, plictisitul Bel-Ami, ce perfectă documentare stăpânea, ce serviciu excelent de cadre… sau, cine ştie, din plictiseală, după o noapte albă la pocker în care pierduse… după o discuție. (O, nu cu ea, evident, nu – o discuție între ei, între bărbați, una dintre acele discuții ciudate care întărâtă ambițiile ce păreau inexistente, una dintre acele discuții care, înainte vreme, ducea la dueluri, la înrolări în te miri ce legiune străină, la ocolul lumii.)

— Teoria mea e, spunea Tavi Pretorian, că la noi furtul nu este numai o simplă completare a salariului insuficient. Nu-nu, nici pe departe, cred eu… furtul, mai ales făcut de indivizi inteligenți, şcoliți, ca Geger, Pascu şi ceilalți e un fel de canalizare a energiei, ingeniozității personale, a… unde să-şi manifeste aceşti oameni energia, ambiția, inteligența?! Unde, când sunt împinşi să lucreze în nişte cadre strâmte, profund şi stupid birocratice, şi indiferent de zelul şi inteligența pe care le depun în muncă, retribuția bănească e aceeaşi cu a unui trântor, cu a unui incompetent! Eu cred că… adică… birocrația însăşi te împinge să furi, cred eu, birocrația însăşi…

— Ce-i aia „birocrație”, întrerupse, cu plictiseala lui savantă şi elegantă de totdeauna, Cârstea, ăsta e un cuvânt… ceva ce nu mai înseamnă nimic… tocit, uzat… ironizat…

— De ce? făcu Tavi, zâmbind, privind în jur, pentru mine e un cuvânt cu un înțeles foarte clar: birocrația e pur şi simplu un mod de a conduce.

— Cum adică? spuse doctorul Cherecheşiu, aplecându-se în față.

— Să nu discutăm politică, spuse Bubi Cenda, politica e murdară.

— Dar asta nu e politică… spuse, mereu politicos, Pretorian, cred eu… e sociologie, economie politică, moravuri…

— De ce să nu discutăm politică, în definitiv! spuse Cârstea, dând din umeri, cu aerul că şi politica îl plictiseşte la fel de mult ca femeile, pocker-ul şi orice altceva.

— Ei… făcu Cherecheşiu, cu grosolănie, nu toată lumea fură dintr-o energie şi inteligență necheltuite. Nu orice țigan, care…

— …Sau în rețeaua comercială, a prestațiilor de serviciu… aruncă şi Cârstea.

Toată lumea râse pentru că pisica sărise din brațele lui Bubi şi răsturnase un pahar, o sondă, care se afla direct pe covor. Ce noroc că nu se afla prea multă băutură în pahar. Se râse totuşi.

— Legile nu pot instaura, de la un an la altul, o egalitate între oameni pe care natura o dezice mereu… spuse Tavi, cu politețea sa neobosită. Natura e aristocratică, ea dă în cel mai înalt grad dovada unei părtiniri, a unui partizanat aproape ridicol, cred eu… unora, pe unii, îi încarcă de calități şi altora, multora, le dă câte una, câte un sfert, o zecime, o calitate de mâna a doua, a treia… unii sunt plăcuți la înfățişare, inteligenți, dotați cu forță de muncă… au noroc… alții sunt încărcați cu tot atâtea vicii, sau au vreo infirmitate din naştere… nu totdeauna defectele fizice sunt compensate, cum credeau romanticii… nu totdeauna un şchiop ghebos e inteligent, ca Voltaire… nu totdeauna o femeie urâtă e şi sensibilă… sau virtuoasă!…

— Iar vă legați de femei, se amestecă Gabi, soția lui Cherecheşiu, atentă, deşi răsfoia un album de reproduceri după pictura romantică vieneză.

— Ai vederi cam reacționare, tovarăşe… îl ironiză Cârstea pe Tavi…

— Se poate, spuse rece celălalt. Spun ceea ce cred. Furtul mi se pare o plagă națională. Şi nu furtul etern, mica coțcărie care se întâlneşte oriunde sau cazurile izolate, ale unor

inadaptați social, ale unor elemente iresponsabile, parazite, vicioase prin structură etc. Vorbesc de cei care, dacă ar exista condiții de stimulare, de cointeresare, nici nu s-ar gândi măcar să fure bani din avutul obştesc. Sunt oameni care vor pur şi simplu să iasă în evidență, vor să-şi demonstreze calitățile, nu pot lucra în turmă, nu acceptă să fie sufocați de turmă. Pentru aceştia furtul e o soluție disperată, dar e o soluție, totuşi. Geger e unul dintre ei. Fură de zece ani şi a fost prins acum, când fura cel mai puțin. Şi nu fura ca să bea, sau să întrețină o amantă. Eu n-aş putea fura, pentru că sunt prea fricos, sunt un conformist structural, cred eu… dar m-ar tenta, totuşi…

Toată lumea râse.

— E şi ridicol… spuse Cârstea şi toți îl priviră. E ridicol să furi! adăugă el. Ce poți să faci la noi cu banii?! Devii imediat suspect. În străinătate nu te poți duce cu ei, maşină nu poți să-ți iei, casă n-are rost şi e nesigur, pământ nu poți să-ți cumperi. Prin însăşi felul în care e făcută societatea noastră, te abate de la gândul de a fura…

— Deci e adevărată teoria mea, spuse Tavi: cei care fură, fură în sine, de dragul flirtului, al sportului!…

Se râse din nou, de data asta la o remarcă a lui Bubi, care spuse ceva în legătură cu o cunoştință comună a cercului lor. Discuția despre furt lâncezea şi se trecu la altceva. Doamna Gabi Cherecheşiu ieşi şi aduse o tavă cu şase porții de salată de fructe cu frişca. Cârstea refuză şi ceru o cafea. Lelia se dezlipi în sfârşit de el, de spatele său şi se duse lângă geam. Visătoare, unduioasă. Gabi nu se putu stăpâni să nu-i arunce o privire furioasă, semănând foarte bine în acea clipă cu o pasăre cu un singur ochi, cu mişcarea aceea tipică a galinaceelor de a rămâne o clipă lungă încremenite, cu capul înclinat oblic, pe gât. Lelia o simți parcă, deşi se uita pe geam: pe buze îi apăru un zâmbet mic, fin, ironic. Dar ea nu bănuia nimic, nu văzuse propriu-zis nimic. Nici zâmbetul nu era al ei. Era o crispare, nu era un zâmbet. Trupul ei aluneca, mai liber, pe şinele lui metalice. Gabi făcu chiar o impolitețe: nu-i

aduse la fereastră cupa ei cu salată de fructe ci, după ce servi pe toată lumea, puse cupa Leliei pe colțul bufetului. Şi toată lumea o simți acolo, chiar şi Lelia, mai bine zis spatele ei. Acest lucru îl simți, ofensele le simțea cu precizie, sensibilitatea ei era încă vie, feroce. Pentru acest motiv nu se mişcă din colțul ei, de lângă perdea, şi corpul ei îşi pierdu fulgerător din elasticitate. Trecură astfel câteva minute, stânjenitoare, apoi Cârstea se ridică, cu indolența şi silueta sa splendidă, ca de obicei, cu țigara în colțul buzelor, se duse, luă cupa şi i-o aduse. Ea roşi pe gât, nu-l privi şi Cârstea rămase în picioare: dacă o repezea el, asta nu însemna că putea s-o repeadă orice găină. Inclusiv doamna doctor Cherecheşiu. Lulu se roşi puternic, ieşi în bucătărie şi spuse câteva cuvinte neplăcute nevesti-sii. Probabil o înjură. Apoi reveni şi-l rugă pe Cârstea să nu plece.

— Eu nu cred nici că românii sunt lipsiți de amabilitate, aşa cum îi vezi împingându-se în trenurile şi autobuzele hiperaglomerate, la cozi, începu Tavi Pretorian, cu lipsa sa de instinct şi cu amabilitatea sa, dar Cârstea îi făcu un semn scurt Leliei şi ei doi plecară. În urma lor rămase obişnuitul gol plicticos pe care-l lăsa totdeauna inginerul, în absența sa, printre amicii săi. De aia erau doar amicii săi, nu?!

În tăcerea care persistă, Gabi veni încet din bucătărie, cu ochii roşii. Bubi se ridică imediat şi se duse lângă ea, luând-o de umeri. Asta o făcu pe oaia aia, bineînțeles, să înceapă să sughiță. Să-şi dea importanță. Doctorul Cherecheşiu strânse enervat din fălci, se roşi urât pe maxilare şi dădu pe gât paharul de vin. Tot. Fără sifon.

Pretorian tăcea, zâmbind, privind pe pereți. Aproape cu obrăznicie.

— Din pricina curvei ăsteia, se întâmplă mereu… şopti Gabi, acolo, lângă perete, în timp ce Bubi (care se stăpânea probabil să nu izbucnească în râs) şoptea ceva ininteligibil, voit ininteligibil, de câte ori… de câte ori ne intră… iapa asta în casă… de atâtea ori avem discuții neplăcute… altfel, altfel… el mă divinizează! Zău… zău… dar când o vede, când o

simte pe asta, nu ştiu… zău, nu ştiu, se transformă total! Nu mai vreau să… nu mai vreau să… nimic… absolut nimic… nu mă interesează… pe cuvântul meu! Pe… pe… nu-nu…

Bubi se întoarse la scaunul ei. Vrei să mergem? o întrebă Tavi din ochi, dar Lulu le interceptă privirea.

— Stați, ce dracu! Mai bem un chil! spuse el cu grosolănie. Deşi nu era un individ grosolan; dimpotrivă, dintre ei el era cel care risca pachete de acțiuni cu candoare, stângăcie, dezarmare… dezarmare… acum însă voia să demonstreze, toți patru, probabil, voiau să demonstreze că se puteau foarte bine distra şi fără îngâmfatul ăla de Cârstea.

Gabi mai aduse un chil din vinul acela fantastic de Târnavă, nu perfect limpezit dar unic, cu buchetul lui abia înflorit, însă degeaba. Melodia lor, în patru, suna aşa, ca un motiv cântat la ferăstrău. Duios şi prelung, perfect inutil. Nu, în lipsa „şefului" ei nu se plictiseau; se simțeau perfect inutili pe acest pământ, lângă aceste femei, soții sau logodnice demne, în propriii lor pantaloni de patru sute metrul, în propriile lor cariere. Să-l ferească Dumnezeu, pe Cârstea, pe prințuloiul lor, pe bulibaşa lor cu o unică pană de vultur la frunte, să facă o greşeală. Va fi sfâşiat în câteva secunde, de propriul său haitic. Era prea mare ascultarea, obediența liber consimțită, slujul, ca şi Clujul, ca să nu plătească perfect, total, la centimă. Până atunci însă, ei se plictiseau bând vinul acela care nu era, evident, din comerț, fantastic, ce nu suna însă.

— Vrea să vă facă să-i simțiți puterea! spuse Gabi, aşezându-se, după ce adusese o tavă lungă, cu un chec tăiat, pentru vin, pe masă. Cu fața uscată, cu ochii uscați, răzbunători. — Nu mai are niciun chef de ea, dar vrea s-o înghițim noi, îşi încearcă pur şi simplu puterea. Mâine, poimâine o s-o scoatem noi la plimbare, în lesă, ca pe-o cățea… şi va trebui să ne oprim la fiecare pom… la fiecare pom ca ea să poată… să…

— Gabi! şopti Lulu, cu ochii furioşi. Ea îi plătea însă, ştia el bine ce. Vinul îşi pierdea tot mai mult gustul, în ciuda

doctorului Pretorian care îşi continuă teoriile originale în domeniul furtului şi al politeţei la români. Toată lumea ascultă cu atenţie, cu recunoştinţă. Gabi se liniştise. Avea dreptate: fiinţa aia, pe unde trecea, lăsa un miros încins, ca de iapă. Cel puţin pentru femei ca ea, dintr-o familie perfect scrobită, una dintre familiile de frunte ale Albei, ei care aveau rude la Cluj, familia doctor… şi familia judecătorului… Bubi se amuza, aproape vizibil. Inteligenţa ei o ajuta să se simtă singură. Era singura care îl urmărea pe Pretorian, logodnicul ei. Un ins deşirat, o capacitate în ortopedie, peste câţiva ani directorul spitalului unificat de adulţi. Deşi, pentru el asta ar fi însemnat sistarea, moartea cercetărilor sale atât de pasionante. Chiar şi pentru ea, care nu înţelegea prea mult din chirurgie. Dar ortopedia, mai ales ortopedia infantilă e o ramură de mare viitor! Oh, da!

Cherecheşiu era ameţit sau începea să se ameţească. Deşi era încă devreme, nici zece încă. Plecarea inginerului stricase totul. Acum, soţii lor vor fi furioşi. Chiar şi Pretorian care, evident, era mult mai inteligent şi mai bine pregătit decât el, dar, nu ştiu cum naiba… îl turtea şi pe el farmecul acela indicibil care emana din Cârstea. Care o zăpăcea puţin şi pe ea, pe Bubi, cu toate lecturile ei, cu ochelarii ci care-i stăteau adorabil, de parcă ar fi fost Alida Vali într-unul dintre filmele acelea de după război, imediat, stai, cum îi zicea… aha: *Absenţe nemotivate,* parcă… Adorabilă! Cu Amedeo Nazzari în rolul doctorului. Parşivul ăsta de Cârstea ştia că place, că fiecare gest al său are relief şi un farmec important, dracu' ştie de unde, năucitor! Toţi umblau să-i fie prieteni. Avea prieteni şi la Cluj, era chemat acolo, era de mirare că mai stătea în târgul ăsta. Dintr-o toană, cu precizie. Toanele astea care-l făcuseră faimos. Dar poate acum, cu Puşi asta, „logodnica” sa cu care apărea atât de rar, „logodnă tip Cârstea, patent *marque déposée,* poate se va căra…”, se pare că Zăgănescu, colonelul, tatăl Puşei, avea un frate, unul dintre fraţi, procuror-şef al judeţului Cluj sau ceva şi mai mare… pe care pusese ochii Cârstea ăsta. Ce obraznic,

domnule! O făcea perfect fără ruşine; ieşea doar atât cu fata cât cerea strictul, dar absolut strictul necesar, convențional, ca să se cheme că sunt logodiți! Ca să-i zvârle cu praf în ochi, ei şi familiei! Şi mai avea tupeul să continue cu asta, cu iapa de rasă, da, rasă avea, deşi… şi oaia aia de Puşa înghițea totul; de fericire, de năucire că punea mâna pe el. Doamne, nu ştii care-i mai nemernic, mai cinic: ea (care nu-şi cunoştea lungul nasului, ce, Cârstea se născuse pentru fundul ei smochinit, pentru picioarele ei Volkswagen, în dublu v?!) sau el, care, cel puțin… dar nu, era inadmisibil, absolut inadmisibil!…

Aşa sau cam aşa vorbeau cele două prietene, mai ales gura lui Găbiuță turuia la vale, iar Bubi adăuga câte un epitet, jucându-se perfect cu disperarea şi limbuția celeilalte. (Care simțea că Lulu, bărbățelul ei, ar fi plătit o sumă rotundă şi dreptunghiulară, chiar paralelipipedică! ca să-i intre în pat, ăleia.) încet, încet, pe când sticla cobora de la jumătate în jos, se prinseră şi cei doi prieteni în horă. Se simțeau perfect slugi, bârfindu-l cu lenevie, ațâțați de neveste, pe patron. El era cu atât mai patron, ei, cu atât mai vasali. Benevoli. Pe când sticla era încă pe jumătate plină *(meolos)* sau pe jumătate goală *(dyscolos).* Depinde din ce unghi era filmată.

El îşi va frânge gâtul. Sau nu-şi va frânge gâtul. Aceasta era dilema şi contribuția lor, a bărbaților. Ar fi vrut ca el, bineînțeles, să-şi frângă gâtul. Tocmai pentru că era unul dintre aceia făcuți, născuți ca să poruncească, să conducă. Unul dintre aceia care ordonă fără să ridice vocea, unul dintre aceia care „ordonă în şoaptă". Execrabili! Care pot fi înlocuiți, dar nu imitați. Care pot fi înlocuiți cu furie, cu disperare, cu isterie. Aceasta era contribuția bărbaților la acea şuetă de după plecarea lui, a bossului. În felul acesta era el adulat în lipsă, în prezența femeilor vasalilor săi. Ele care nu se vor culca niciodată cu el, ele care-l urau pentru că pierduseră dreptul primei nopți, *jus primae noctis.*

Ce lucru neplăcut, incomod, să fii condus de către cineva născut iar nu făcut pentru a conduce. Şi Lelia, cățeaua asta

infernală, îi simțea pe ăştia, cu nu ştiu ce simț, în somnolența ei: pe Paul-garajistul, Jean-Claude Pascal de la Sinaia, care-o cârpise mântuitor, pe Cârstea ăsta, pe care, până una-alta, îl agățase şi căruia, ca şi mâța aia pricăjită de Puşi Zăgănescu, nu-i mai dădea drumul, poate şi pe bănățeanul de Traian-Liviu care… odată ce… dar nu, ce fel de stăpân putea fi descărnatul bănățean?! Perfect fals, o simplă piesă de schimb, o sosie, un surogat sclifosit, plin de importanță şi de aere uşor caraghioase, uşor grosolane, de provincie, de autentică mahala pretențioasă provincială…

Pentru că (asta era contribuția domnilor în timp ce doamnele ascultau în felul lor, croşetând cu ochii) dacă eşti… dacă te conduce unul care nu-i făcut pentru asta (şi *asta* se simte din fiecare mişcare, cu cât mai măruntă, cu atât…) poți cel puțin să-l dispreţuieşti, în timp ce-l asculți. Mare lucru! Dar cum să-l dispreţuieşti pe cel care ți-e stăpân cu adevărat, Dumnezeule, care ți s-a născut stăpân, în timp ce orăcăiați amândoi în două leagăne paralele. El: viermele stăpân. Tu: viermele vasal. O feudalitate eternă, necesară, odihnitoare. De care profită în primul rând, evident, sluga, vasalul, care-i ține scărița de la şa, când încalecă şi aşteaptă apoi, cu gura căscată şi ochii holbați cucernic, să i se arunce punga cu acel unic dolar. Punga aceea de piele fină, moale, parfumată, borțoasă, de metal, făcând o curbă dulce-balistică prin aerul acela complice, punga aceea care, ea însăşi, e o servitute. Ce sentiment binefăcător, necesar, reconfortant, să-ți dispreţuieşti patronul, atunci când ți-e inferior. Popularitatea tuturor slugilor-stăpâni. — Ah, ei fac treburile murdare, ei poruncesc, ei se compromit! N-ai văzut, e un țigan, e un incult sadea, n-ai observat cum transpiră deasupra buzei când semnează actele, n-ai observat cum îşi ascunde mâinile, ha-ha, şi-şi mai face şi manichiura pe deasupra! Dă-l în mă-sa, nu ştie decât să poruncească, or să-i dea la un moment dat un picior „undeva”, cum se spune astăzi, mai distins şi… gata! O să vie vreun alt imbecil de care o să ascultăm, râzând de el. Râzând cu el împreună, de el! Dar cum să râzi de un

„stăpân”? Cel care e stăpân, şef, prinţ, Mare trăpaş, boss, în ciuda lui, în indiferenţa, în plictiseala, în absenţa lui?! Doamne, ce lucru neplăcut! Să asculţi de un şef adevărat, care miroase a şef, care îşi aprinde ţigara, care scuipă, care râgâie, care zâmbeşte distrat, care ordonă, care dă din umeri, care te jigneşte, care te ignoră, care te face fericit cu o simplă şi fulgerătoare atingere (pe care a şi uitat-o), ca un şef?! Aceasta sau cam aceasta era contribuţia lor. A prietenilor săi cei mai apropiaţi, vorbind în faţa nevestelor lor, a nevestelor intimilor şefului lor benevol. Pe care îi ascultau benevol, în faţa căruia se gudurau benevol, pe care-l amuşinau benevol, căruia i-ar fi lins mâinile benevol dacă el nu s-ar fi mirat prea tare de acest fapt. Doamne. Ce feudalitate haotică, tiranică, surprinzătoare. Afurisită feudalitate, de unde dracu' a mai apărut?! Tocmai acum, în zorii civilizaţiei noastre, în apusul civilizaţiei, în triumful ştiinţei şi artei, mai ales al ştiinţei, Ştiinţa, religia tuturor religiilor. În catedrala ei, a îngâmfatei Ştiinţe, pe pardoseala ei de piatră îngâmfată, de care se loveşte copita feudalităţii, ce pătrunde acolo cu coada lovind încoace şi încolo, în fosta sală a cavalerilor. Sforăind, mişcându-şi botul la stânga şi la dreapta, privind uriaşele şi multicolorele vitralii, ce povestesc viaţa sfinţilor părinţi, de la începuturile bisericii. A bisericii ştiinţei, Doamne.

3

Perechea Lelia-Cârstea ieşi din imobil şi se opri nehotărâtă pe trotuar, în faţa porţii. Numai câteva secunde, pentru că Mişu se întoarse spre ea şi spuse, cu glas sec şi catifelat, totodată… Era prea plictisit ca să fie total sec; dar şi asta era performanţa sa, plictiseala lui nu era niciodată mojică, din instinct, cu un tact remarcabil. Era o „plictiseală” cu care el jongla perfect (conştient? involuntar?!), o plictiseală ce putea

deveni curtoazie, farmec. O plictiseală ce putea fi bine manevrată. De care el însuşi nu părea conştient, pe care însă o dăruia tuturor. Cu zâmbetul său deschis, aproape uimit, aproape şarmant. Spuse:

— Noapte bună. Eu mă duc pe jos. Şi ar fi plecat în clipa aceea dacă ea nu l-ar fi prins de braț.

— Mă laşi singură, la ora aceasta? Şi zâmbea, ironică.

— Nu e nici zece. Poți să te descurci singură. Ştii că nu e bine să fim văzuți împreună. Am mai discutat asta.

Se aplecă uşor, o sărută pe tâmplă, rece, afectuos, şi plecă într-adevăr. Ea privi zâmbind somnoros în urma lui. De parcă ar fi fost un puştan, un puber teribil. Asta-i plăcea lui la ea, *şi* asta: faptul că nu făcea nazuri lăcrimoase, că nu mofturiza, că nu dramatiza ca atâtea pipițe simandicoase din oraş. Avea, mima sau nu, dar ce conta, o anume sportivitate. În care ei doi se întâlniseră de la început, un fel de cod al lor, cu ajutorul căruia trecuseră peste primele hopuri sentimentale. Sportivitate sentimentală la care ea nu renunțase, reuşise să şi-o păstreze. Oricum, o formă a demnității ei disperate, o formă, oricum.

Cârstea era aproape pe sfârşite cu țigara sa, pe care o aprinsese imediat ce dăduse colțul după despărțirea de ea, când ajunse pe strada pe care locuia. În fața casei se desena o siluetă. A ei, evident, deşi el se prefăcu că n-o observă până în ultima clipă. După ce aruncă chiştocul; oricum, înaintea unei discuții, voia să-şi termine țigara în tihnă. Găsise un taxi, spuse ea, râzând, ca de-o farsă, trecuse pe lângă ea, întâmplător, un taxi şi şoferul, băiatul ăla blond, frumos, scosese capul şi îi trimisese o frază. Atunci se hotărâse brusc, se suise în maşină şi îi dăduse adresa lui. Ce-a fost până l-a convins pe tinerel că nu urcase de dragul lui. A trebuit să-l amenințe cu procuratura.

— Şi-acum, cum ai să ajungi acasă? întrebă inginerul, perfect stilat.

— A, pe jos! răspunse Lelia. O să am la ce să mă gândesc. Şi ea dădu din umeri şi el ştia că nu bravează. — M-a amuzat

grozav băiatul ăla. Mi-a înşirat o grămadă de lucruri: îl cheamă Pity, face liceul la seral, locuieşte singur cu maică-sa, pe care o întreține, taică-su s-a încurcat cu o actriță…

— Cu o actriță…?!

— Nu-i aşa?!… Până la urmă am aflat, am dedus pe jumătate, că e vorba de peruchiera Naționalului din Cluj. O peruchieră care în tinerețe a cântat, a jucat în roluri de subretă, în operete, la Teatrul Maghiar. O frumusețe, o fostă frumusețe, cu care băiatul seamănă. Blond, extrem de blond, cu ochi albaştri şi…

— De ce i-ai dat drumul? întrebă el, amabil.

— Ai fi plătit tu cursa? se amuză ea.

— Cu siguranță… răspunse Cârstea, puțin absent. Apoi o trase încet în gangul farmacistului Bucher şi începu să o sărute. Apoi se reculese, îi desfăcu pardesiul, o sărută şi o mângâie metodic, puțin apatic, în felul lui. Ea se lăsă în voia lui, uşor enervată: episodul din gang era un semn că el nu voia s-o ia sus. Se lăsă totuşi în voia lui şi simți, încet, încet, fără panică, cum el începe s-o placă, să se excite. Ea privea peste umerii lui înspre curtea interioară, unde era garat un cărucior-platformă cu care bătrânul Cohn căra mobile mărunte şi frigidere, aparate de tot felul, uneori chiar coşuri cu zarzavat, cartofi, de la piață. Căruțul lui Cohn-bàcsi, bătrânul Cohn, roşcovanul, care emigrase în Israel, şi se întorsese, iar la gazeta de perete a Sfatului apăruse un fel de articol, scris de el, în care arăta că e mai bine aici… decât dincolo. Mai bine dincoace decât dincolo. Cohn fusese printre primii care emigraseră, de asta revenirea lui stârnise rumoare. După aia au plecat o grămadă şi, evident, mai puțin sentimentali decât Cohn-bàcsi, uitaseră să se întoarcă şi să scrie un articol la gazeta de perete, atât de frumos desenată de Moser, pictorul de firme, cu o roată dințată, spice, un tractor aerodinamic şi două fete în port național pe un fond roşu-lăcuit, un roşu superb, de-ți venea să-l atingi, să-l lingi uşor cu vârful limbii, ca pe cocoşeii şi fluturii aceia din zahăr ars din bâlciuri. Cocoşeii aceia înfipți într-un bețişor de brad,

linşi pe-o parte şi pe alta până îşi pierdeau încet-încet relieful, coada şi gâtul superb se înecau în salivă. Un roşu superb, tineresc.

Lelia tresări: se găsea în stradă, se găsea, mai bine zis, pe stradă şi mergea. Întoarse capul: Cârstea căuta cheia şi simțind-o, îi făcu un semn amical, drăgăstos, cu mâna. O lăsase să plece, deşi o dorise. De fapt, ea însăşi plecase, deşi el o chemase sus. Ea nu-l dorea, însă îl iubea. Şi el o iubea, în felul lui. În felul lui, straniu, felul acela al lui pe care ea îl iubea.

A doua zi el o căută la birou, la telefon. Ea se alintă, se răsfață, se îmbufnă, se enervă, dar nu reuşi să obțină pentru ziua aceea un interviu. Nici pentru ziua următoare: pleca pe teren, doar era inginer silvic. Ce frumos inginer silvic, cu pana la pălărie, cu puşca în bandulieră, păunaşul codrilor. Cel puțin aşa şi-l imagina ea şi aşa îl arătau câteva fotografii ale lui, pentru că n-o luase niciodată cu el în pădure. Treburi bărbăteşti, mârâia el, unde femeile n-au ce să caute. A treia zi, însă, Cârstea îi făcu o surpriză: trimise o maşină, un Gaz, care o aduse acolo unde era el. La punctul cinci al Ocolului Județean, pe valea Ampoiului, mai sus de satul Metiş. El era încă două zile reținut acolo şi voise s-o vadă. Ei, poftim, ăsta era Mişu: după o răceală şi o indiferență afectată, de aproape două luni de zile, îi făcea un asemenea cadou.

Când ajunse sus, începea să se însereze. El nu era acolo, în clădirea aceea relativ solidă, lângă care se înălța o baracă uriaşă, goală, în care fusese fân. În clădirea ocolului se aflau un birou şi două camere de dormit. Tot acolo locuia familia unuia dintre paznici. În spate se găsea o popicărie, în bună stare de funcționare. Lelia, după ce aşteptă o oră întreagă în bucătăria soției paznicului, ieşi să facă câțiva paşi după ce împrumutase o pereche de cizme de cauciuc. Ciudat, aici, sus, ziua părea că se lungise. În vale, cât timp urcase cu maşina, înserarea se anunțase cu violență. Aici, sus, abia acum se însera, undeva, în spatele pădurii de pe versantul abrupt al muntelui din fată, ardea încă o memorie a zilei.

Lelia intră în pădure. Zăpada era înghețată, aproape lustruită. La fiecare pas se putea scufunda, dar plimbarea, tatonarea, în acest fel a planşeului pădurii, făcea toți banii. Niciodată nu intrase în pădure, la o asemenea altitudine, iarna. Aproape îl uitase pe Cârstea. La o sută, o sută cincizeci de metri de stațiune, dădu peste un jgheab uriaş, lustruit, pe care, la intervale aproape regulate, călătorea câte un buştean. Semn că undeva, acolo-sus, se lucra. Ea urcă pe marginea jgheabului. Cânta uşor ca să-şi ascundă teama, surpriza, singurătatea. Iată, natura e cinstită: singurătatea şi sălbăticia sunt etalate cu franchețe, cu grandoare, cu brutalitate. Nu există ipocrizie, aici. O uriaşă, falsă indiferență. Pentru noi, care căutăm sentimentul, partizanatul sau ura peste tot, natura, pomii, zăpada, aerul, animalele pădurii pot părea indiferente, crud de indiferente, cum spun domnişoarele de ambele sexe. Dar față de Dumnezeu sunt „ele” indiferente? se întreba a mia oară Lelia, fredonând încet, pipăind crusta de zăpadă cu cizmele. Tocmai ea, care nu credea în Dumnezeu, sau nu crezuse. Ea, care zâmbise la lectura scrisorilor lui Traian-Liviu, el însuşi un ateu, un agnostic, cum spunea el: – Eu sunt agnostic, ca Darwin! Nu-nu, e evident, natura nu e indiferentă față de Dumnezeu. Cum ar fi atunci față de mine? se întreba ea. Şi o femeie se poate întreba aceasta, are acest drept şi, negreşit, în această clipă, Lelia, din diferite pricini, se simțea astfel. Apropierea de *el* şi de *El,* pădurea colosală ce îi respira aproape masculin în ceafa, mirosul, putoarea aceea de animale sălbatice care plutea undeva, în jurul ei, o femeie, o tânără femeie… brusca depărtare de oraş şi de trivialitatea lui, brusca depărtare de propria ei trivialitate. Câte un buştean, atât de viril, trecea cu viteză fulgerătoare pe lângă ea, „atingându-i”, aproape, mâneca pardesiului bleumarin, ha-ha. Vreun trunchi-bolid, pe care îl auzea sosind de sus, de departe, ca o locomotivă, ca un mistreț, ca un cerb, boncăluind pe jgheabul lustruit ca o pistă de bob, anunțat de strigătele tăietorilor. Acolo, undeva în sus şi în stânga, într-un loc abstract, unde se afla şi el, probabil. Zeul ei. Lelia urca,

urca, tot mai odihnită de oraş, respirând aerul crud, franc, neipocrit. Ciudat, atât de aproape de el, se gândea la celălalt, la Traian-Liviu, bănățeanul, pretendentul familiei, cadoul pe care-l făcuse ea propriei familii. Viitorul ei burghez, solid, viitorul ei bandaj, care o apăra ca un unchi înțelept, ca un tutore, ca un frate vitreg, ca o soră în pantaloni, un logodnic cu mult prea înțelept. Care-i respectase trupul şi îl respecta în continuare. Singura lui forță. O fi având pe cineva acolo, în Caransebeşul lui?! Vreo metresă, vreo fostă logodnică?! Ea chicoti, fără să ştie. Ar fi fost curioasă să vadă, o clipă, aşa, mutra ăleilalte. Pentru că, evident, trebuie să aibă, sau cel puțin să fi avut pe vreuna. Una la fel de spălăcită, de descărnată, de provincială ca el. Sau, mai ştii: poate că era grăsuță şi licențiată a vreunui instituit de trei ani, contabilă-şefa, pe undeva, una care disperase să-şi găsească un soț?! Sau, cine ştie, vreo văduvă, o fostă frumusețe, cu un copil rămas de la „primul" soț, cu... în sfârşit, ce conta! De fapt n-o interesa lumea aceea mizeră, plicticoasă şi trivială cu care el suise până lângă ea, până lângă trupul ei superb, acest tinerel pe care-l întâlnise singuratic, plimbându-se singuratic cu tranzistorul său agățat de gât, prin Sinaia. Provincialul acela care părea provincial chiar şi în provincie. Un tip semicomic, semi nu ştiu cum, care ar fi meritat să aibă coşuri la cei douăzeci şi cinci de ani, deşi nu avea, care merita să fie ceea ce era. Un amestec de grosolănie şi poezie ieftină, de delicatețe sufletească şi semidoctism, de îngâmfare şi plictiseală. Da, sărmanul Grobei, era cam... plicticos. Poate, cine ştie, pentru asta şi inspira încredere alor ei. Uimitor de multă încredere. Un tip solid. Un tip care o va fecunda, un tip care o va apăra. De ce? De ridicolul pe care-l stârnea el însuşi?! Ha. Aiurea, nu era chiar aşa de ridicol! Oare nu sunt lupi pe-aici? Se spune că la sfârşitul iernii, devin mai îndrăzneți, sunt mai înfometați... lupii umani! — Eu nu mă tem de morți, spunea uneori mama ei, mult mai mult mă tem de oamenii vii!

Nici ea nu se temea de lupi! Ce ciudat, totuşi, Grobei se afla în preajma ei. Deşi ea, Lelia, somnoroasa, ciuta regală, nu avea niciun chef de el. Cu încăpăţânarea sa timidă, politicoasă, cu lipsa sa de mândrie, el se ţinea în preajma ei… îl simţea aproape. Era el într-adevăr lipsit de mândrie?! Probabil. Dar… lipsit de instinct? Şi mai probabil, altfel şi-ar fi dat seama că ea nu era de nasul lui, că lupta era pierdută *d'avance,* că şansele sale erau ridicole. Dar ea, oho, ea era o mare politiciană! Îl adusese ca să împace familia, să câştige timp, să-l aţâţe chiar pe *el…* pe el, care încă din prima seară, de la cofetărie, când făcuse cunoştinţă cu bănăţeanul se purtase atât de ireproşabil, suspect de ireproşabil. Fără umbră de ironie, persiflare, nici atunci, nici după. Şi ceilalţi, „gaşca”, Cherecheşiu, Pretorian, Munteanu, făcuseră la fel, imitându-l până la nuanţă, simţindu-l perfect. O ironie mult mai teribilă decât însăşi ironia. Da, pe loc, acolo. Dar în timp?! Eh, în timp, e adevărat, descărnatul bănăţean prindea o oarecare putere. Ca orice ins spălăcit şi cu o oarecare… cum să-i spun, cu o oarecare încăpăţânare, pe jumătate inconştientă. Singura lui şansă: încăpăţânarea, o anume tenacitate de mâna a doua. Foarte bună şi ea. Ha! Grobei şi Cârstea! Stăpânul şi sluga. Pentru că Traian-Liviu, cel atât de prezent, cel care o trăgea mai într-o parte, de fiecare dată când trecea trunchiul-bolid (Oh, Mişu n-o ferea, el surâdea plictisit, de asta îl ura şi îl iubea!), drăguţul de bănăţean se născuse slugă. El, care avea nostalgia adevăraţilor stăpâni, cum le spunea, el, care-i căuta în parcuri suspendate, în legendele iezuiţilor, în măruntele mituri (de buzunar!) ale profesorilor săi de altădată, de care-i vorbea, lăsând-o pe ea să viseze, să alunece în afară, să-şi verse în afară sufletul ei, de ulei. Grobei, la o slugă fără stăpân; Cârstea, un stăpân fără slugi, care nu avea nevoie de slugi, deşi se îmbulzeau în jurul lui. Asta era nobleţea lui, nu?! Că voia să fie un rege singuratic, un lup singuratic, un lup canadian. Iar mititelul de Grobei, la ce stăpân putea spera el?! Ce stăpân l-ar fi văzut?! Ah, da, ea, desigur. Un stăpân-femeie, cum sunt

atâția. Da, tentant, eventual, ar fi putut face din el ceva, l-ar fi trimis la şcoală, l-ar fi împins… l-ar fi împins… Bah, asta ar fi fost moartea ei, a feminității ei. O femeie trebuie ea însăşi să-şi găsească un stăpân, un *bărbat.* Abia atunci devine femeie, nu-i aşa?! Cele care rămân singuratice sau îşi iau câte un sac din ăsta bine-crescut şi tandru, sub pretext că „n-au găsit”, sunt nişte gioarse, nişte înfrânte, masculinizate. Foarte bine, fa mofturi, refuză în stânga şi în dreapta, îmbrânceşte, dacă e nevoie, dacă ai chef! Dar găseşte-ți unul, în patul căruia să scânceşti ca un cățeluş fără ochi, unul care să te cârpească magnific în dimineața zilei sfinte de Paşti pentru că ai uitat să-i calci cămaşa de poplin cu dungulițe verzi. Unul care să-i răzbune pe toți, unul care să te facă să asuzi numai când se uită vag la tine, peste marginea ziarului, unuia căruia să-i ştergi pantofii, icnind de umilință, în grabă, cu marginea rochiei când se duce la… sâmbăta sa de pocker, de belotă, licitație, preferans. Unde n-are chef de tine. Asta da, feminitate: un stăpân. Un stăpân în locul lui Dumnezeu, care e ubicuu, nu-i aşa! Un interimar al zeului, al lui Jupiter, muieraticul, vulturul, taurul. Amphitrionul, bărbatul-interimar, cel cu adevărat bărbat, cel ce porunceşte, cel ce se face ascultat, cel ce domină, cel ce fecundează, cel ce ucide, cel blând după victorie, cel tandru cu femeile, cu copiii, cel ce hrăneşte bătrânii. Adevăratul! Şi femeia, adevărata, femeia care poartă în ea o femeie, cu adevărat, cea care-l recunoaşte şi i se supune. Cea care îl recunoaşte şi i se supune! Cea care îl caută şi îl recunoaşte, după nu ştiu ce semn, după nu ştiu ce miros, cea care luptă pentru el. Perechea ei. *Mon homme!* Lupul ei. Care o va stăpâni, care o va țintui gemând la pământ, care o va face femeie, cu adevărat femeie. Spre uimirea ei, femeie, spre groaza, spaima ei, spre salvarea ei. În umilința ei, ascultarea ei, în instinctul ei triumfător care urlă prin pădurile singuratice ca lupul simțind marea jivină alergând pe sub pământ, iarbă, zăpadă, putoarea marii jivine, a jivinei regale, de neconfundat! De neconfundat. Mândria şi libertatea numai prin femeie! Cum poți fi mândră când nu

eşti, când presimți îngrozită că nu vei fi niciodată femeie?! îngrozită, gemând pe sub piele. Că nu slujeşti nimănui, aceluia care iese cu arcul său, în pădure, să vâneze mistrețul, cel care împinge trunchiul de copac, cel blând cu copiii, cel care-l înlocuieşte pe El, absentul, trimisul său… care are puterea să-l anunțe… Dar vine Cel ce este mai tare decât mine… acum securea stă la rădăcina pomilor… căruia nu-i sunt vrednic… căruia nu-i sunt vrednic, plecându-mă, să-i… cel care vine după mine, cel care înainte de mine a fost… cel care înainte de mine a… fost!…

În pădure se făcu încet, blând, întuneric. Ca într-o biserică. Lumina se țâra uşor, înfricată, pe la rădăcinile brazilor, a trunchiurilor, umilă, vicleană, linguşitoare, naivă, muribundă în doi peri. Leliei îi veni, copilăreşte, să se aplece, să se târască în patru labe. Acolo, în stratul de aer de jos, unde era încă după-masă, unde era încă seară senină, fericită. Din nou îl simți pe Grobei lângă ea. În natură. Era incapabilă să se întoarcă. Mergea mereu, urca mereu pe lângă jgheab cape malul unei ape fixe, lustruite gălbui. Ziua se lăsa în jos, la fund, ca un reziduu. Aşa i se părea ei. De fapt, sus era lumină, o lumină falsă însă. Aşa cum unii îl caută pe Dumnezeu în biserică sau în inima unui prieten. Sau în încheietura subțire a mâinii, în linia ruptă a inimii din palmă, în linia vieții, atât de anemică, de spartă, încât e mincinoasă, cu siguranță. Transpirase uşor şi, fără să ştie când, îşi descheiase pardesiul. Strigătele se auzeau mai aproape, parcă. Ceva mai aproape. În curând va mirosi a om, o secundă, două secunde, după care mirosul se va astupa. Omul, marele animal, va fi prea aproape ca să ne mai putem apăra de el.

În singurătatea aceea, de trunchiuri, de lupi jigăriți, îl simțea şi pe el, caraghiosul ei logodnic. O amuza asta, aproape o făcea să zâmbească, ironic, plictisit. El era atât de inofensiv, atât de nesocotit, de imprudent dacă se făcea simțit tocmai aici, la o atât de mare apropiere de celălalt, de trăpaşul ei, de adevăratul ei stăpân care o chemase, care o

iubea, pe care îl dorea cu nu ştiu ce. Atât de imprudent că se hazarda cu ea acolo, în pădurea ce se agăța de ea, care o pipăia, încât aproape îl acceptă, dintr-un fel de compătimire. Trebuie să fie înțelegătoare cu el, disproporția dintre el şi celălalt, stăpânul, era doar atât de evidentă, încât doar un imbecil... doar un imbecil ar fi... şi Grobei, din care se auzea doar respirația, ca o respirație dublă, păşi lângă ea. Atunci căzu, pentru prima oară, şi i se făcu frică, o spaimă scurtă, ca un... ca un curent de aer ce dispăru imediat, comod. O spaimă comodă, scurtă. Dar ea grăbi pasul, deşi urca pe o pantă lutoasă acum, cu copaci rari. Strigătele se apropiau mereu, dar acum păreau că vin din dreapta-sus. Pot foarte bine să vină şi din dreapta-sus, numai să se apropie, să lunece spre ea. Devenise un pic nerăbdătoare. Putoarea pădurii o obosise. Se dezobişnuise de pădure, avea senzația nu de singurătate, ci, dimpotrivă, de prea mare intimitate, aşa cum, uneori, în apă, în mare, pe întuneric, ți-e frică, deodată, să nu te lipeşti prea tare de *ea,* să nu te amesteci prea tare cu ea, cu mâzga ei călduț-lipicioasă-repulsivă, valul ei tulbure care prinde consistența cărnii de vierme. Linguşitorul vierme, de a cărui supunere nu ai chef. Pe care ți-e silă să-l omori. Şi ți se face silă de tine pentru că te atinge, pentru că e pe tine. Astfel o atingea pădurea, cu o viclenie lipicioasă. Lângă umărul ei, gâfâia Traian-Liviu. Merceologul, cu valijoara sa de plastic scorojit în mână. De ce nu o arunca?! Îl incomoda vădit la urcuş. Dumnezeule, avea fața, chipul atât de... de caraghios, de nefiresc. El, care în mod obişnuit avea chipul nefiresc, dar astfel, ca acum... nu, e imposibil! Apoi el se urcă în tren. Ha, ce caraghios: ea îl vedea mereu urcându-se într-un vagon de tren, escaladând cu înțelepciune treptele acelea înalte, distanțate, de lemn, ținându-se cu stânga, trăgându-se cu stânga de bara de fontă, murdară de fum, pe care curgeau apa, aburii condensați. Urca atât de îndelung de parcă ar fi vrut să se urce pe acoperiş. Ca în timpul războiului, când se călătorea pe acoperiş şi nu era rău. Cu valize de lemn, cu saci, cu traiste, cu baloturi informe, cu ferăstraie legate, cei ce

mergeau la pădure, când nimeni nu avea o astfel de valijoară, elegantă, gata scorojită, din plastic, cu multe compartimente, unde se aflau tot felul de nasturi, piepteni veritabili din os, eşantioane din culorile cele mai ţipătoare. Valijoara sa, profesiunea sa mobilă, insigna demnităţii sale profesionale, toiagul tinereţilor sale. „Din tinereţile me-eee-le, multe pa-timi se lu-uuup-tă cu mi-i-ne!...”

Copacii se răriră, se anunţa un luminiş. Ea grăbi într-acolo, dar pentru aceasta trebui să părăsească „valea” jgheabului. *Tant pis.* Uraaa! Ce lumină! Pădurea se retrase şovăind din jurul ei, iar ea însăşi se aşeză, să viseze, pe o buturugă. Era încă zi, imediat sub ea, chiar dedesubt, o râpă, o stâncă spălată de ape şi jos, jos, chiar jos, sub ea o surpriză: valea Ampoiului, încă în lumină. O carte poştală frumos colorată, fără stridenţe, fără surprize dezagreabile. Grobei rămase în urmă; o aştepta undeva, în umbra copacilor, maşinând o răzbunare pe măsura sa. Era frig, e adevărat, tot mai frig, dar ea nu se mişcă de acolo. Nu se mai auzea niciun glas, rămăsese singură. Trebuia să se întoarcă la jgheab şi să urce sau să coboare. Dumnezeule, ce lume era în ea, câtă lume se cheltuia în ea, pe care nimeni nu o bănuia, n-o va bănui, de care nimeni n-o va crede demnă. Ce lume, câte lumi se ciocneau în ea; da, ea era ca o răscruce, ca un punct de intersecţie, de coincidenţă... ca un punct operativ, ca un loc conspiraţional, un loc geometric, evident. Inima ei – un teatru de operaţiuni. Ce planuri avea cu ea... cine?! Uitase să-şi taie unghiile de la picioare. La mâini, la degetele de la mâini, în câteva locuri, oja căzuse. Astfel venea ea, urca ea, la el, la trăpaşul ei?! Vai, dar Ştefan, şoferul, o luase atât de repede de la birou, încât nici nu avusese când să... Bojin îi permisese să plece, privind lung în urma ei, în urma picioarelor ei, care se mişcau spre altul. Oho, el nu putea fi păcălit, un bărbat comod. Îl va avea totdeauna la dreapta ei, drept, gata, arogant şi supus. Obraznic în umilinţa lui, unul dintre aceia cărora, pe care, pe trupul cărora, cel mai bun costum de haine, din prima zi, se boţeşte imediat. Inimi de

plebeu. Doamne, ce vânat frumos era ea însăşi, dacă Cârstea nu se va hotărî, în curând, ce frumos, ce hăituit vânat va deveni ea… asta simțeau şi „ei”, în clubul lor familiar, de asta îl pistonau, aproape îl îmbrânceau pe descărnatul domn care o aştepta în umbra rece a brazilor. Ha, îl trimiseseră până acolo! Şi deodată, da, asta-i culmea, el, merceologul cu valijoara sa în mână, înaintă în poiană. Ferindu-se, tiptil, de parcă în afara ei l-ar fi putut vedea cineva. Lelia îşi trecu mâna pe frunte: – Doamne, avea febră! Fruntea îi era asudată. Urcase prea repede şi poate nu era prudent, acum, cu bluza udă, lipită de coaste, să stea acolo, nemişcată, în frigul pădurii… dar, asta-i culmea, mâna însăşi era fierbinte, nițeluş fierbinte. Plictiseli… dar ea nu era în stare, câteva minute de acum încolo, cel puțin, să se ridice de pe buşteanul acela sau buturugă, ce era…

Grobei, descărnatul, se aşezase chiar în fața ei, pe vine, şi o privea foarte serios. Ia uite, şi ăsta se trezea gata proprietarul ei, al trupului ei fumegos. Toți voiau să pună mâna pe ea. Apoi el, zâmbind uşor, îi spuse ceva şi ea îşi dădu seama (Aha, nu era ea proastă!…) că vorbea numai cu fraze din scrisorile sale. Rupte, uşor „amenajate”, uşor montate. Omițând unele semne de punctuație, unele paranteze… unele căciuli pe a şi î, unele sublinieri, acolo unde se impunea, unde se impusese. Vorbea frumos însă şi îl lăsă s-o facă. Parcă era un pitic dintr-o saga nordică, cei care-şi sapă galerii prin munți, o sosie a comis-voiajorului, o dublură hiperboreană. Apoi, plictisită, se ridică şi făcu câțiva paşi; după care se întoarse şi se aşeză la loc, pe aceeaşi buturugă. El nu se mişcase din loc; doar pivotase în jurul său, cu acelaşi zâmbet timid pe buze, pe față. Sau ea însăşi nu se mişcase, i se păruse doar?! Se mişcase sau nu se mişcase?!…

O privea stând pe vine, piticul nordic, surâzându-i încurajator. Ştia o grămadă de fraze din scrisorile merceologului pe dinafară, *par coeur.* Ce ins sâcâitor, Doamne, exact ca şi *alter ego*-ul său. O sâcâia şi ăsta cu protecția sa, cu înțelegerea, cu bunătatea, tandrețea (în care

era teribil de stângaci), cu răbdarea sa. Ce era asta, înnebunise?! Prostii, se putea rupe din starea asta în orice clipă ar fi vrut. Tocmai de asta întârzia, se lăsa otrăvită de… putea să se ridice pur şi simplu şi să treacă peste el, el nu va fi destul de iute ca să se dea la o parte. Să-l nimicească, măruntul gunoi, carul de lemn, păduchele care se urca pe mâna ei aspira cum s-ar zice la mâna ei. Îl privea, însă, printre gene, uşor dispreţuitoare şi, în acest dispreţ, el supravieţuia. Şi stătea pe vine, de atâta vreme, fără să obosească. Oho, era tenace, în abjecţia lui măruntă, abia sesizabilă. Ba nu, ia uite ce caraghios, îşi împinsese valijoara sub fund şi acum… Lelia privi peste el, o stratagemă pe care o aplicase totdeauna cu succes, intimidând mulţi tovarăşi care… mulţi băieţaşi obraznici… apoi, deodată, se auziră din nou strigătele, ea se linişti, oamenii erau în apropiere şi în aceeaşi clipă, dar ştii, exact în aceeaşi clipă auzi şi vocea lui, puţin sâsâitoare… şi atunci începu (din panică, din frondă?) să vorbească şi ea, să cânte ceva şi să vorbească. I se întâmpla, uneori, să vorbească cu voce tare. Ca şi acum. Vorbea şi tăcea, cam în acelaşi timp cu piticul din faţa ei.

De parcă s-ar fi auzit unul pe altul numai cu condiţia să vorbească în acelaşi timp, aşa cum fac cumetrele, de veacuri, femeile care pot vorbi două-trei odată, ascultând şi răspunzând aproape în acelaşi timp, sau cântăreţii în duete, triouri… cântăreţii în duete, triouri… cvartete chiar, vocale, un fel de înţelegere, un fel de limbaj speculat de stafii, de mărunţii spiriduşi ai munţilor avizi de a intra în contact cu noi înşine. Doamne, ce dezarmată era! Nu mai simţea frigul, îşi strânse totuşi, din superstiţie, pardesiul pe trup. În mână avea un sveter pe care i-l dăduse, la plecare, odată cu cizmele, doamna Zoe, soţia paznicului. Ea nu voise să-l îmbrace, dar cealaltă i-l turtise în mână şi plecase aşa. Acum, din câteva mişcări doar, îşi trase mâinile din mânecile bleumarin şi îşi îmbrăcă sveterul peste cap. Apoi se furişă în pardesiu ca într-un hotel de periferie, bine încălzit de o sobă cu lemne. Merceologul dădu din cap şi, din nou, reîncepură amândoi să

vorbească şi să cânte. Uşurel, fără o dicție prea accentuată, retorică, didactică. Doi nebuni. Un duet de Rossini, cel cu turnedoul.

Apoi, tocmai când se aştepta mai puțin, când aerele ei erau mai somnoroase şi mai dispreţuitoare ca oricând, ea se ridică deodată şi se repezi înainte, trecând peste trupul lui, nimicindu-l. Ce caraghios! Se punea el cu ea? Imbecilul! Gângania! Carul de lemn! Semidoctul! Păduchele iezuit! Auzi: Iluminismul românesc!”

Căzuse nefericit în zăpadă, era tot sânge şi lut, noroi, pe față şi pe veşminte. Îşi căută cu o panică ridicolă în priviri stiloul ce-i căzuse la pământ, aşa cum miopii îşi caută ochelarii în filmele antifasciste. I se făcu milă de el şi-l înjură, ca să prindă curaj. — Băga-l-aş în… El o privea deconcertat, *désemparat, dépaysat.* Dureros, zău. Lelia dădu din umeri şi continuă să urce. După câteva clipe de linişte şi singurătate, viermele doct alergă după ea, zdrobind zăpada şi crengile în spatele ei, gâfâindu-i în ceafă. Insuportabil, grețos. Ea însă nu reacționă ca să-l poată surprinde încă o dată, decisiv. Să-l poată prăvăli în propriul său sânge, să-l vadă răpus, să-l turtească cu un geamăt de satisfacție, ca pe o coropişniță. Clac. Ca pe un gândac de bucătărie care se strecoară încet, pâş-pâş, din castelul său, când stai noaptea la lumina becului şi citeşti sonete. *Sonetele pentru Orpheu* ale lui Rilke, sonetele lui Buonarroti. Gândacii indiscreți ce fug în trepte, care se opresc în trepte cu antenele ciulind şi scot de sub vestonul metalic o mâzgă gălbuie când le faci semn cu piciorul. Un semn plin de înțelesuri, he. Lelia se surprinse gândind: de ce atâta ură, disproporționată, față de un atare personaj, față de măruntul ei aliat, la urma urmei?! Ciudat. Simțea din nou putoarea pădurii, aşa cum oceanul exală putoarea jivinelor sale submarine şi a algelor ce plutesc în aerul lui, în cerul lui. Cineva, din nou sus-stânga, strigă ceva, o voce răguşită. Apoi se auzi sunând jgheabul, surd, bubuind. Cineva râse. Mititelul nu se dezlipea însă, nu-i era frică de oameni. *Tant mieux,* să crape. Din nou i se deschise pardesiul şi îşi auzea,

ritmic, propriul ei gâfâit. El tăcea, tăceau amândoi. Lelia dădu din umeri; nu mai avea chef să-i facă jocul. Ce-i spusese?! Era ca într-un vis, când zboară totul, ca o meduză uriaşă. Cuvintele în primul rând, apoi frazele, apoi mirosurile. A visat cineva, vreodată, cu mirosuri?! Probabil. El scâncea, nu era decât căţeluşul ei, cu valijoară. Iar ea mergea, urca, înainta, cu mişcarea aceea arogantă din cap, pe care o cunoştea tot oraşul, cu meşa ce zbura la fiecare pas, de parcă ar fi trecut, săgeată, pe corso-ul din Alba. Urca şi gâfâia stins. Muzical, îşi auzea micul gâfâit ca pe un câine de pază, poate chiar el era măruntul ei gâfâit, se lipise de el. N-o slăbea deloc, n-o părăsea o secundă, în interesul ei, se zicea. Doamne, ce aveau de gând cu ea?! La ce era bună, cui trebuia ea să servească… căror interese?! Nu era decât un vânat, nu era decât o unealtă. O unealtă în mâna divinităţii, a acelei divinităţi pe care o izbise cu piciorul şi o trântise în noroi, în zăpadă, umplând-o de sânge. Care se ţinea după ea, umil, gâfâind în tact cu ea, aproape excitant, cerându-şi iertare cu privirea, cu gesturile-i mute, cu întreaga-i fiinţă dezarmată. Spiritul acesta al pădurii trăind din mila, din dispreţul oamenilor, al vreunui trecător neavertizat, hăituit, de păsările de pradă, vânat de furnici. Luând chipul unei cunoştinţe dragi, da-da, asta era expresia: – O cunoştinţă dragă, de nepreţuit! Pe care n-ai niciun chef s-o preţuieşti. Orice, tot ce nu are, nu poartă un preţ – e de nepreţuit! Peste chipul căruia ea trecuse ca un tanc, distrugându-l în efigie. Magic. Făcuse un simplu ritual magic, aşa cum se fac în pădure de mii de ani. Îl tăvălise în noroi, în sânge. Îl înjurase. Aştepta clipa potrivită ca să se întoarcă fulgerător şi să-l izbească încă o dată, dându-l cu capul de lemnul tare al jgheabului, apoi încă o dată, odihnindu-se în privirea sa rătăcită, de victimă ideală. Trebuie să-l izbească cu pantoful în faţă, însângerându-l. Încă o dată. Încă o dată. Lelia strânse din dinţi, cu satisfacţie. Gemu de satisfacţie. Să-l ucidă, să-l… rostogolească în noroi, să-l lovească cu ţeasta de un arbore indiferent, să-l împingă în jgheab în calea unui trunchi ce vine bubuind din toate sevele

sale. Să-l vadă zburând, într-o clipă, catapultat de arborele-berbece ca un paraşutist căruia nu i se deschide umbrela, un paraşutist pentru mai târziu. Un copil al nimănui.

…Grobei râse, pur şi simplu: – Eşti atât de naivă, draga mea! spuse el, vei avea încă multă-multă nevoie de… Aşteaptă o clipă, te rog, să… şi îşi aşeză valijoara pe zăpadă şi ea se opri, curioasă. El nu trebuia să bănuiască nimic, iată, la tâmpla din stânga-sus, o zgârietură adâncă sângera încă. Binefăcător. Piticul îi prinse mâna:

— Ghiceşte-mi în palmă, vrei? se răsfață ea, cu demi-voce, privindu-l catifelat, provocator. — Cu plăcere! spuse el, stai să-mi aprind o țigară… iată, vezi, Lelia dragă, asta e linia inimii care porneşte de aici, de aici şi… formidabil, uite ce adâncă e, rareori mi s-a întâmplat să… şi asta e linia vieții care la un moment dat se… Lelia se aplecă uşor, curioasă şi el o apucă cu dinții de păr. — Au! strigă ea, pe jumătate în glumă, ce-ai de gând? Şi îl privi ştrengăreşte ca să nu-l sperie, să nu-l pună în temă. Grobei dădu din umeri:

— Dincolo de prețuirea pe care ți-o port… dincolo de afecțiunea pe care… — Ce e dincolo? întrebă ea, cu o anume curiozitate El zâmbi, pur şi simplu: îl înduioşa de fiecare dată naivitatea ei expresă.

— Cine eşti tu, insistă ea, ce spui tu despre tine însuți?!

— Ha-ha, râse el şi ea nu se putu stăpâni să nu observe că avea o dantură ireproşabilă. O fi având vreunul pus?! — Mă iubeşti cu adevărat? întrebă ea, bănuind răspunsul, *chiar* ții la mine în măsura în care… ai pentru mine sentimentul care să… Grobei râdea uşor, ținându-i mâna într-a lui, ținându-i lung mâna într-ale sale. Apoi spuse, cu vocea pe care uneori ştia să şi-o facă caldă, învăluitoare:

— …Avea îmbrăcăminte din păr de cămilă, o cingătoare de piele în jurul mijlocului, iar hrana lui… hrana lui… Lelia râse şi adăugă, recitind din memorie: – Lăcuste şi miere sălbatică! — Tu eşti o lăcustă mică! spuse Grobei şi ea râse, vrând să-i fie pe plac. Logodnica mea dragă, comoara mea, îngerul meu drag! Apoi ea auzi din nou vocea, atât de egală, de monotonă,

de dulce-catifelată, încât îi veni să plângă. Aşa cum plângi în vis, dulce-sfâşietor, intens, infinit, mai intens decât… un plâns ca un viciu, un plâns ca o mângâiere dureroasă… în al cincisprezecelea an al domniei lui Tiberiu, pe când Ponțiu Pilat era procuratorul Iudeii, Irod, tetrarh al Galileii, Filip, fratele său, tetrarh al Itureii şi al ținutului Trahonitidei, iar Lisanias, tetrarh al Abilenei… — Ce-s astea? întrebă ea, cu vocea ei răsfățată *(her baby-voice).* — Fleacuri! ripostă el, potrivindu-i o şuviță rebelă. De ce umbli pe-aici singură? Nu vezi că se întunecă… nu vezi că se întunecă, fetițo?! El m-a chemat, spuse ea, plecând capul, nu puteam să-l refuz… voiam să-ți scriu, voiam să-ți… e ceva pasager, ştii, o rană care… nu vrea să se cicatrizeze, dar… Oh, lasă! spuse el, îți face rău să vorbeşti despre astea! Mai bine… — Spune, îl întrerupse ea cu duioşie, ai să fii bun cu mine, Liviu, ai să… şi în clipa aceea, ciudat, vocea i se frânse: o apucase deodată o milă sfâşietoare de ea însăşi, se simți deodată mică, slabă, jigărită, aşa cum era… cum era cu multă vreme în urmă, o fetiță care vindea cutii cu chibrituri, în ploaie, cetățenilor grăbiți, în oraşul acela nordic al lui Andersen… spune, o să-ți fie milă de mine, o să ai un cuvânt bun pentru… Grobei îşi ridică cu o singură mână valijoara şi spuse: – Să mergem, e târziu! Probabil că eşti căutată! — Nu, nu vreau să plec de aici, scânci ea, nu vreau să plec de lângă tine! — Dar… bine, comoara mea, n-am să te părăsesc… Ce-ți veni! Tu, care eşti atât de cuminte, de serioasă?! Se poate?! Ea începu să plângă încet şi se lăsă trasă de el.

— Iartă-mă! sughiță ea, plângând cu afectare, deşi ăsta era felul ei de a fi serioasă: cu afectare! — Iartă-mă, scânci ea şi el îi întinse cordial o batistă şi ea, ca un copil, îşi suflă sonor nasul, cu ciudă şi răsfăț… — Te rog să mă ierți! şopti ea, înapoindu-i batista, te rog să mă ierți pentru că… pentru că…

— Dar de ce, râse el uşurel, de ce, de ce… nu e nevoie!… — Nu-nu, insistă ea, ştiu bine că… sunt sigură că tu nu ai să poți să-mi ierți tot ce… dar te asigur că… uite, chiar ieri i-am spus mămichii şi Marianei cât țin la tine şi că, până în cele

din urmă… până în cele din urmă… — Să aşteptăm, spuse el cu un zâmbet cald, eu am răbdare! Vom aştepta, vom… nu trebuie precipitate lucrurile!…

— Crezi? întrebă ea, ca un copil, ridicând ochii senini, încă înlăcrimați, spre el, crezi, iubitul meu, confidentul meu?!

— Oh, da, spuse el, cu o oarecare afectare, nu vei simți niciun fel de… niciun fel de durere, de… — Bestia! spuse ea, cu ciudă, ticălosul, face pe Marele trăpaş, pe Clark Gable de pe malurile Târnavei Mici, dar eu am să-l… am să-l… — Linişteşte-te, îngeraş! o rugă el, calmează-te, nu e nevoie să… — Nu-nu, dă-mi voie! tăie ea şi îşi aruncă mânioasă meşa, meşa ei, ce-şi închipuie?! Haimanaua, curvarul, armăsarul tuturor neisprăvitelor, licențiate sau nu, ce crede el, că poate să-mi calce în picioare sentimentele mele cele mai… numai pentru că e Mişu Cârstea, pentru că el e Mişu Cârstea, primul donjuan al Albei, al Clujului, al… numai pentru că i-am jertfit cei mai frumoşi ani, pentru că de dragul lui şi a frazelor sale mincinoase mi-am înfruntat familia, pe mămica mea iubită care-mi vrea numai binele, pe surioara mea care a plâns de atâtea ori când eu… când eu, în copilărie… totdeauna când eram pedepsită ea plângea, sărăcuța, împreună cu mine… suferea împreună cu mine, uite aşa îi făcea pieptul ei micuț, când suspinele se umflau şi voiau să-i spargă… — Taci! o calmă el, linişteşte-te, comoara mea, îngerul meu… eu nu-i port pică, era într-un fel normal, inevitabil: cine, văzându-te, nu se îndrăgosteşte de tine, minunea mea?! Hai, linişteşte-te! Nu poți să apari, astfel, în fața oamenilor! Tu, atât de mândră de obicei!… — Ticălosul! bombănea ea, am să-l calc în picioare… am să-l tăvălesc în noroi, în zăpadă… în propriul său sânge, am să-l… am să-l… am să-i înfig tocul în ochi, uite aşa am să… — Lelia! se auzi vocea sa ca un reproş blând şi el îi întinse a doua oară batista. Ea îşi suflă nasul încă o dată, sonor, dezarmant. De data aceasta se linişti. Sughița încă la intervale neregulate, ca un copil. Sughița încă în timp ce în jurul ei se întuneca cu rapiditate. — Am să fiu blând, se auzea încă vocea lui, susurată, şi ea zâmbea; uşor,

involuntar, plecând capul, cu meşa ei neagră-sângerie, atârnând, nu vei simți nici cea mai mică… nici cel mai mărunt semn de durere, de… suferință inutilă… am să te ajut, îngerul meu… am să, ai să vezi ce uşor e: ca un suspin de înger, aşa cum suspină îngerii, zău! Ai să vezi, îți promit… nu voi permite nimănui să… nu voi accepta în ruptul capului să se atingă nimeni de tine, comoara mea nepreţuită… am să-ți țin îndelung, tu ştii, mâinile tale într-ale mele… le voi spune: – Pui de vipere, cine v-a învățat să fugiți de mânia ce va să vie?! Acum securea stă la rădăcina pomilor; deci orice pom care nu face roadă bună se taie şi se aruncă în foc… orice pom care nu… — Ce spui, iubitule? întrebă ea încet, neconvinsă, suspinând tot mai rar, încă suspinând, ca îngerii neştiutori. — Nimic, spuse el uimit, tot mai aproape, ce, vezi tu ceva?! Nuuu… făcu Lelia, şovăitor, întorcându-se pe jumătate, dar ce anume trebuia să… El dădu din umeri, pur şi simplu; valiza atârna destul de greu şi pe deasupra trebuia s-o sprijine şi pe ea. Tocurile ei se clătinau în zăpadă, cizmele ei se clătinau, îi lunecau aproape din picioare. Oh, glezne subțiri ca ale ei nu se găseau în toată pădurea! — Apără-mă! şopti ea, apără-mă! Te rog mult, apără-mă! Liviu o îmbărbătă cu cuvinte calde. — Mă încred în tine, numai în tine, şopti ea, tu să fii pavăza mea vie! Tu să fii scutul meu în fața existenței, a răutății oamenilor, eu nu sunt decât un vânat, o unealtă vie, superbă… gingaşă, delicată… fragilă, vie! Tu ştii că… — Nu mai vorbi! o linişti el, nu-ți face bine… tu ştii că nu-ți face bine… nu?! Ea dădu încet din cap, deşi nu auzise ultimele sale cuvinte; dar nu voia să-l supere, să-l contrazică. Era atât de irascibil, nu suporta să fie contrazis. Şi, în fața vanității sale uriaşe, ea îşi pleca încet capul, cu meşa tăindu-i figura exact la jumătate; astfel, cum stătea astfel, era total irezistibilă. Se studiase de mii de ori, cunoştea perfect mişcarea, o făcea aproape în vis.

Când ajunse din nou în luminiş, un țăran cu părul cărunt, care putea să-i fie tată, se apropie de ea şi îi spuse că… că domnul inginer coborâse; se accidentase la un picior, îşi

întorsese glezna şi îl duseseră jos, pe braţe. Ca să vie şi ea, plàcă frumos, uite, el mai avea o ţârucă de… nu i-o fost frică singură, în pădure? E drept că… pe-aici, plàcă şi… da, cu caii ăştia cărăm buştenii! Cu caii ăştia… da, surul e orb, săracul, uite-l cum stă rezemat în hamuri! Marş, mă! Nu vă feriţi, că nu muşcă… nu-i câinele meu, dar… vedeţi că e plin de imală şi poate să vă… marş, mă, de-aci!

Lelia privi visătoare spre vârful masivului, îndepărtându-şi cu stânga şuviţa de pe frunte. Un gest inutil dar ea poza, pentru ţăranul acela care n-o privea, pentru vârful îndepărtat al muntelui. Astfel îşi ascundea suferinţa, mica ei suferinţă privată: pozând. Aceasta era pudoarea ei, eroismul ei: propria ei afectare de care abia aştepta să se lase convinsă, pătrunsă, cu muzicalitate, cu somnolenţă. Sursa farmecului ei ingenuu. Ţăranul-cel-cu-părul-cărunt vorbea mereu, de parcă ar fi vrut s-o încurajeze prin cuvinte. Desprinse caii, cei doi cai de la atelajele lor, şi pomi înainte, convins că ea îl va urma. Ea îl urmă, cu nonşalanţă, răsucindu-şi o buclă neagră pe deget. Caii îi urmară, docili ca nişte câini, legaţi unul de altul, cu lanţurile zăngănind, atârnând. Ţăranul mergea în fruntea lor, târându-l blând pe primul, surul, orbul, în urma lor venea ea, urmată de câinele plin de imală. În spatele lor vârful îndepărtat, pietros, al muntelui se înfăşură în slavă, în lumină, ultimul reflex al soarelui îl înconjura bubuind. Sclipea pe cerul deja negru, insolent, şi fantastic, inuman de frumos, inuman de grandios, arogant în splendoarea sa divină.

Vârful de piatră al muntelui îndepărtat. În timp ce Lelia se afunda încet, încet, în pădure, până la subsuori, până la mijloc, până la genunchii ei gemeni. În urma cailor martiri, urmată de câinele tembel, murdar. Era ora vecerniei. Undeva, peste iarna aceea ursuză, ar fi trebuit să zboare un clopot, preoţi apatici ar fi trebuit să cânte în sângele ei încă tânăr, urmărind-o. Unde, în ce poezie e vorba de un copil ce aleargă pe câmp urmărit de un clopot?!

…Îl găsi jos, într-una dintre camerele de oaspeți. Un paznic, doi țărani şi doamna Zoe, soția paznicului şef. Când o văzu, se întunecă: – Maşina pleacă peste o jumătate de oră, trebuie să pleci şi tu… n-ai ce să cauți aici! Eu am să rămân…

— Dar tu?! îl întrebă ea, uimită că n-o menajează de față cu lumea. El îi declară că mai avea treabă mâine dimineață şi că… totul era un fleac, de altfel, toate astea erau destul de plictisitoare…

Lelia se apropie şi încercă să… era o entorsă serioasă, încheietura piciorului drept era bine umflată şi nimeni nu… Cârstea fusese foarte categoric, spusese că era suficient o compresă rece şi… Lelia începu să se agite, ceru alcool, îl frecționă uşor, în ciuda… apoi, cea mai mare realizare a ei, incontestabil, fu aceea că îl convinse să se suie în maşină şi să se lase transportat la Alba. O obținu numai după ce declară că nu pleacă fără el de acolo şi el fu cât pe-aci s-o lovească. Nu suporta ca ea să i se împotrivească, să i se împotrivească cineva, cu atât mai mult cu cât rareori dorea ceva expres, neapărat. Plictiseala lui eternă îi ținea loc de voință, plictiseala era megalomania sa, de care orice bărbat adevărat are nevoie, fără de care… Ea era hotărâtă, însă; ştia că va fi o noapte a ei, lângă el; ori aici, *sur place,* în acest „foişor” de vânătoare, casa ocolului, în inima pădurii, fantastic, un scandal în lege, ori la Alba, ea va rămâne lângă el şi, astfel infirm, adorabil infirm, o noapte, poate două chiar (pentru că el va abhora să dea sfoară în țară că zace cu glezna umflată) aşa că… El cedă, acceptă să fie urcat în Gaz şi ea îl surprinse zâmbind, cu buzele sale subțiri, conştient de ridicolul situației. Pe drum vru să-l sprijine cumva, să-l facă să stea mai comod, să-l țină de mână, să-l privească cu ochii calzi, umezi, dar el respinse scurt, à la Cârstea, toate astea.

Stătea aproape cu spatele spre ea, pe banchetă, cu piciorul întins, într-o poziție cvasiincomodă, încurcat, brutal. Ea zâmbea: ghicea foarte uşor cauza îmbufnării sale: el voise, nu-i aşa, s-o primească într-unul dintre castelele sale, s-o plimbe în pădure, eventual să facă o noapte de amor, acolo, lângă focul acela de buşteni, poate chiar sus, la capul jgheabului, în coliba aceea unde ea văzuse, observase, se găseau un pat şi un godin, blănuri. Ar fi fost perfect, dar aşa, nu ştiu cum, ea se bucura infinit mai mult: el era scos din uz pentru câteva zile, pentru câteva nopți, era mai al ei, sentimentul ei de posesie creştea, evident, astfel îl poseda ea şi nu el pe ea, cum se spune. Iar caraghioasa „aia”, oficiala, era clar acum că nu avea ce să caute lângă el, că era perfect inutilă, nu?! Indecent de inutilă, s-ar putea spune. Şi el era furios şi din această pricină: tot jocul lui, din ultimele luni, devenea într-o clipă evident, prea evident. Deşi, e adevărat, nici nu se ostenise prea mult să-şi ascundă jocul, dublul joc, cu cele două „logodnice” ale sale. Nu din cinism, nu, ea-i contrazicea pe toți cei care îndrăzneau, mai ales în fața ei, să... nu, ci din plictiseală, din acea superbie a lui, a bărbatului de rasă, unic, cel care ştie, simte instinctiv că are dreptul la toate acestea. Şi chiar are acest drept, natura însăşi atrăsese atenția asupra „lui”, îngrămădind atâtea calități într-un singur exemplar, dând *ea,* în primul rând, dovadă de aristocratism, de un crud şi sfidător aristocratism, s-ar putea spune. Ea, prima lui sclavă, vestală, ea, demnă de a fi prima lui doamnă, *first lady* a... În sfârşit, aproape de Alba, din cauza durerii, probabil, dar şi a zilei încărcate, a aerului independent al muntelui etc., el ațipi şi îşi lăsă mâna într-a ei. Şi ea îi ținea mâna cu sfințenie, cu pasiune reținută, contemplând întreaga noapte ce o aştepta lângă el, el, pe jumătate dezarmat, ziua următoare, când se va învoi, evident, după o oră, a doua noapte... şi îşi zâmbi sieşi, aproape cu orgoliu...

— Încă o entorsă de asta, îşi spuse, un ligament întins, o fisură osoasă etc. Şi cealaltă dispare, zboară, se topeşte, se nimiceşte, se... şi ea, ce bine combinase totul, maşina,

hurducăturile drumului, acasă, comprese, încă o uşoară frecţie, un ceai tare, eventual un telefon lui Cherecheşiu, aliatul ei, în definitiv, unul dintre acei bărbaţi ca şi Bojin şi alţii care se născuseră aliaţii ei, se născuseră cu efigia ei, cu tatuajul ei ars pe piele… va face o mică ordine în cameră (Oho, de câte săptămâni nu mai pătrunsese acolo?!) şi îi va trimite tentaculele ei cele mai graţioase. O boală fizică e dublată totdeauna de o înmuiere, de o mutaţie psihică, morală, de o relaxare morală şi, în această fină deschidere, fantă, nu-i aşa… ea îşi zâmbi încă o dată, gratulant… — *Vous vous en êtes très bien tirée de cette affaire!…* Dar nu, nu era un simplu calcul aici, nici măcar un calcul al inimii. Aceasta era forţa ei veritabilă, nu-i aşa, acesta era atuul ei în faţa lui, a întregului oraş, a ei însăşi, a tribunalului ridicat în ea însăşi.

Ajunseră, era târziu, aproape zece şi totul se desfăşură conform planurilor ei, ambiţiilor ei. Ştefan, şoferul, i-l lăsă în întregime pe mână. El, Cârstea, mai avu o tresărire de independenţă: o rugă s-o anunţe pe mama sa sau pe sora sa, cel puţin, care era ea însăşi doctoră pediatru şi care… dar Lelia se opusese în linişte şi fu chemat Lulu, care îl aduse cu el şi pe Cubini, ortopedul numărul doi al Albei după marele leu. Oamenii aceştia o vor găsi acolo, nimic mai natural: ea, împreună cu prada ei vie, preţioasă, dragă. Stafia din pădure îi surâse binevoitor, aproape complice.

El nu putu dormi, adormi, în acea noapte; piciorul întins, durerile (refuza să ia calmante), prezenţa ei în casă, acum, după atâta vreme şi cum? Nu ca o vizitatoare galantă, ca amantă cu state de serviciu, ca părăsită (ca o frumoasă părăsită, frumoasa din pădurea părăsită), ca o ambiţioasă înfrântă etc., ci ca infirmieră, în sfârşit, visul ei involuntar (există vise voluntare?!), visul ei de care nu era lucidă, pe care nu-l fabricase ea însăşi, de a fi infirmiera lui, proprietara celui mai mărunt gest, a capriciilor sale de a fi în nemijlocita sa apropiere astfel, neajutorat, nebărbierit etc. Stătură treji până târziu, târziu, el pofti băutură, Fernet-Branca, din care avea o

sticlă începută, cu puțină lămâie şi un jet de sifon. Ea bău cu el, strâmbându-se la fiecare înghițitură, lichidul avea un plăcut şi pronunțat gust de iod, dar nu voia să-l lase neînsoțit, singur, nici „acolo”, în gustul antipatic al acelei băuturi. El zâmbi şi se lăsă doftoricit, terorizat de afecțiunea ei avidă, slab, moale, în mâinile ei experte, care îl cunoşteau de atâta vreme. Era timpul ca ei doi să fi fost căsătoriți de o bună bucată de vreme sau despărțiți, definitiv despărțiți. Acest provizorat era net împotriva principiilor sale, această entorsă, această noapte a ei, sub acoperişul lui, după atâta vreme. Chiar şi „înainte”, când o aducea la el, o expedia pe la douăsprezece, unu, unu şi jumătate.

Dovada că se întâmpla ceva neobişnuit fii faptul că pe la miezul nopții cineva bătu în geam. Evident, doamna Vanina, care venea s-o ia acasă. Deşi ea telefonase anunțând că va dormi la Claudia. Cei de acasă nu se mulțumiseră cu acest pretext; fuga ei de la birou (evident, parşivul de Bojin, o anunțase pe mamă, nu erau ei aproape complici?!) şi acum, nu-i aşa, întârzierea ei sub acelaşi acoperiş cu un bărbat de două ori străin: prin frumusețe şi infidelitate… Lelia ieşi, indignată, cu cea mai bună expresie a ei de indignare, se auziră voci agitate sub geam, apoi reveni. El zâmbi, cu buzele sale subțiri şi îi spuse să plece: vrea să citească, apoi să se culce. Ea se întoarse cu spatele şi el intui că ea suferea crunt, că îşi ura infernal, în acea clipă, familia. Atunci o lăsă în pace şi ea reînflori, adorându-l, nevenindu-i să creadă că era cu el din, ah, din nou, după atâta vreme şi că are privilegiul de a-l îngriji, mai mult, de a fi aproape singura din oraş care să ştie că el e astfel… astfel, în suferință. Apoi, la ora două, puțin după ora două, cineva bătu din nou în geam. De data aceasta se enervă şi el, erau ambii părinți, doamna Vanina îl scosese din casă şi pe domnul Crăiniceanu, obligându-l la o atitudine pe care i-o dictau, nu-i aşa, atâtea lucruri de care bonomul tată nu avea niciun chef, mai ales la acea oră – între trei şi cinci, după-amiază, când mă acolisesc, când ațipesc şi eu „puțin”, avea el obiceiul să zică, să nu-mi ceară nimeni nimic!

Nici chiar prim-ministrul! Ei bine, era o astfel de oră… oră la care el îşi făcea baia de picioare, când îşi citea nu ziarul, prea sumar pentru habitudinile sale, ci vreun roman polițist sau chiar un clasic francez, apoi somnul în patul de dotă al nevesti-sii… toate aceste lucruri ar fi trebuit să se întâmple în orele, în clipele când ar fi trebuit, când soția lui îl incita să ia o atitudine morală… El luase o atitudine dureros-plictisită: – Pentru Dumnezeu, mâine nu se poate să… mâine nu-i o zi la fel de bună… (Pentru indignări morale, adică!) Toate se dăduseră peste cap: trebuia să-i scrie o scrisoare fratelui său, Aurel, pe care uitase să-l felicite de ziua lui, trebuia (ar fi trebuit!) să-şi rezolve o serie de mărunțişuri intime, perfect programate pentru acea seară, Radio Londra, emisiunea în limba română de la ora nouă şi Vocea Americii de la zece (radio Paris, de la opt, îi scăpase), apoi, baia de picioare, tăierea unghiilor (avea unghii încarnate şi totul se transforma în ceva extrem de delicat), trebuia să termine scrisoarea pentru Aurel, bunul Aurel care… cartea lui, ce îl aştepta deschisă, la dracu! La dracu!

Ei bine, era aproape ora două când fu nevoit să lovească cu bastonul, uşor, uşor, în geamul hăndrălăului ăla de Cârstea, idolul tuturor depravatelor din Alba, individul acela ironic şi arătos (ziceau unii) unde „se spunea” că se află, în acea clipă, fiica sa. La dracu, de ce nu-şi alesese şi fata asta o oră mai potrivită ca să-şi calce virtutea, o oră mai potrivită pentru un scandal. Dar Vanina stă lângă el, dreaptă şi grasă, palidă în mânia ei antică, de atâtea ori descrisă. Dumnezeule, gemu bătrânul „finanț”, domnul Crăiniceanu, lucrurile acestea nu au fost oare suficient de bine descrise… cum de se mai pot repeta?! La ce se referea el?! Nu cumva cărțile sale îi jucau o festă?! Viața, viața reală îl chemase în stradă, pe baricadă. Şi el venise, mahmur, cu tot programul dat peste cap, burghez din cap până în picioare, instinctiv aliat cu dezmățata, superba, iresponsabila aceea de dincolo de zid… Burghez din cap până în picioare, acum, când burghez nu era un lucru prea la îndemână, când se mai răriseră, ha. Lucrurile acestea

au fost doar de atâtea ori descrise… cum de se mai pot repeta?! Crăiniceanu era prea puțin revoltat ca să fie demn şi soția lui îl ura mai mult chiar decât pe „cealaltă”, pe care, evident o înțelegea. Între Grobei şi… neruşinatul acela, cu mustața lui subțire, parfumată, la care ea nu s-ar fi uitat niciodată, dar după care alerga tot oraşul, tot ce avea oraşul mai distins în ceea ce priveşte cocurile, mânecile bufante, tocuri Louis Quinze, Channel, Dior, Sortilège, Jean Patou Calèche, Yves Saint-Laurent, panglici, parazoale, glezne, gene fluturând ca porumbeii pe streaşina catedralei, batiste, inele. Da, ei doi, stând sub geamul acela străin, în puterea nopții, se urau: ea, rece, ştiind că are dreptul să-l urască, el plictisit, mahmur, neconvins, o anexă a virtuții provinciale, acut istorice, urând-o pripit ca să nu-şi trădeze disprețul. Disprețul său față de viață, disprețul omului contemplativ față de omul de acțiune care era îmbrâncit să fie, disprețul intelectualului față de burghezul ce mima un tată de familie indignat, disprețul adolescentului din el ce nu murise, față de acel *pater familias* ratat, tocmai acum, la sfârşit, când se imitase atât de bine totul. Eh da, acest al doilea balast ce se răsturna atât de greu, cea de-a doua fiică şi ultima ce, din nefericire, ieşise frumoasă, era frumoasă. Balastul frumuseții ei îl purta numai el, el, unul dintre puținii cetățeni ai Albei în care nu murise ironia, o calitate profund antiprovincială. O calitate! O „calitate” suspectată de decenii de tovarăşa sa de viață, o femeie eminentă, o calitate pe care o ascunsese destul de bine, o calitate care îl făcea suspect în propriii săi ochi.

Când se auzi bătaia de baston, cei doi se sărutau. El o săruta şi o mângâia pe sâni, cu apatia lui dintotdeauna, dar şi cu o încântare ce-i era nouă. Ea era într-un fel de transă de parcă s-ar fi rugat. Cum nu avusese niciodată în rugăciune. Efectiv. Şi după ura ce explodă brusc peste trăsăturile ei beatificate, el ghici, „auzi” chiar bătaia din geam şi ştiu că erau „ei”, din nou „ei”. Asta îl plictisi! Să plece ea sau să plece ei, dar să fie lăsat în pace, ce Dumnezeu! Era doar bolnav, avea o entorsă serioasă, iar ea, din pură încăpățânare… şi

„ei”, caraghioşii ăia care jucau comedia apărării virginităţii… a virginităţii, cum să-i spunem, matrimoniale! Totul era ridicol, chiar propria sa pasiune faţă de această fată… faţă de ea, de Lelia, de care ar fi trebuit ori să fie, nu-i aşa… ori să fie definitiv, în mod absolut…

Lelia îşi puse paltonul, înhăţă cheile de pe masă (cheile lui, bineînţeles) şi ieşi ca o furtună. Rămas singur, Cârstea îşi reprimă un zâmbet în timp ce îşi muta piciorul dureros, ce-i amorţise: or să vadă ceva, cei de afară, care umblau în pelerinaj, în puterea nopţii, care încercau să-l compromită pe el, celibatarul! Vai, vai, ce-o să fie afară, acum, Lelia putea fi cu adevărat o zeiţă… una dintre acelea care se amestecaseră în războiul troian, rodul bârfelilor din Olimp. Ieşise ca o zeiţă, el o plăcu. Mai ales pe babacul ei, pe Crăiniceanu, nu-l putea suferi. Instinctiv. Ca între bărbaţi. Şi asupra lui, evident, se va abate frumoasa ei furie. Fusese, de altfel, adus expres pentru asta. Neplăcut era, în toată afacerea, că tot scandalul se va întoarce asupra lui: după ce-şi va buşi bine părinţii, contra poruncii a patra, frumoasa vânătoare va reveni cu drepturi sporite. Aşa credea ea. Şi pentru asta, ca să-şi câştige cu adevărat aceste drepturi, va fi, faţă de „ei”, într-adevăr teribilă. Eh, oftă bolnavul pe patul său de suferinţă şi amor, o suportăm toţi trei… toţi patru, toţi cinci. Familia ei, plus el. Inclusiv „boul” de Chezan, care nu-l saluta, numai pentru că i se părea că el îi răspunde cu dispreţ la salut. Ce cumnat plicticos! Odată, în glumă, dar fără să-i tresară un muşchi, şi ea, nebuna, crezuse o clipă, îi declarase că n-o ia din pricină că avusese „neprevederea” să accepte un tip atât de imbecil drept cumnat. Voia măcar, spusese el, uimit de cât de serios putea să fie, voia măcar să-şi aleagă cumnatul, dacă nu putea să-şi aleagă soţia! Cu subînţelesul că ea îl alesese pe el, un amănunt, de altfel, care n-o deranja prea mult. Prostii…

Se întinse, apoi sorbi o picătură din iodul acela, Femet-Branca, o băutură care, se spunea în reviste, că te apără de vampiri. Evident, nu voia să cadă pradă vampirilor!

Vampirilor feminini, cum erau arătaţi în reclamele acelea lucioase. Era delicios. Era în sfârşit singur şi afară se ducea o luptă, un turnir plăcut: erau pedepsiţi indivizii aceia doi care îl forfecau de câteva luni, prin tot oraşul, care făceau mutrele acelea indignate, de parcă podoaba lor ar fi avut cincisprezece ani neîmpliniţi. Mai ales pe el era furios, tipul ăla care făcea pe deşteptul, o mutră pe care nu putea s-o sufere. Instinctiv. Ea, mama-doamnă, avea, mă rog, toate motivele. Furia ei era normală: era doar ultimul ei asalt înaintea bătrâneţii totale, invincibile. Acum, pe baricade, cu umbrelele în vânt, cu mustaţa zbârlită, cu şoldurile indignate, cu ceva antic în privire, cu vocea turuind falnic ca primele mitraliere, cu încărcătoarele lor rotunde, cu ţeava evazată. Dar el...?! Era un caraghios, primea ceea ce merita! Asupra lui se va năpusti Lelia cu trupul ca o spadă şi, până la urmă se va năpusti şi cealaltă, tovarăşa sa de viaţă. Să le ducă în cârcă pe amândouă, să le ducă cât mai departe, ca Priam pe tatăl său Anchise, ca edecarii de pe Volga, ca bătrânul Sisif de care se făcea atâta caz. Mă rog!... încă o sorbitură: contra vampirilor! Nu voia în niciun caz să aibă de-a face cu ei... cu vampirii. De niciun sex. Niciunul nu-i mai bun ca altul. Mai ales în vremurile astea... Se întinse (Au!) şi ridică câteva discuri de jos. Apoi alte câteva. Alese îndelung, apoi renunţă. Nu-i vor atenua durerea, piciorul care zvâcnea uşor, de parcă avea o inimă în plus. Voia să-şi savureze răzbunarea în linişte. Unde întârzia ea... i se golise paharul. Să vină, să pregătească un drink. Lămâie, un jet scurt, foarte scurt, de sifon. Ia uite, te pomeneşti că-i era dor de ea... ei da, în felul în care ieşise, ca o furtună, cum îl ţinuse tot timpul drumului de mână, cu o pasiune cenzurată... docilă, dar nu incomod de umilă... da, avea tact, asta îi plăcea la ea, ce mai, nu trebuia să i-o mărturisească! Chiar autoironia ei discretă, faţă de propriul ei sentiment, faţă de pasiunea ei autentică... ştia că lui nu-i plac toate sclifoselile astea! Iubeşti, mă iubeşti, mă rog... foarte bine! Dar... puţină decenţă, îmi place să am mişcările libere.

Nu ador romanele sentimentale, nu ador oftatul cu ochii holbați, ca la iepuri. Ca la melci!

Când ea reveni (după aproape o oră, o, prejudecățile erau încă tari în provincie, armura provinciei!), îl găsi adormit. Cu veioza aprinsă, într-o poziție destul de chinuită. Dormea totuşi, asta era principalul. Îi lăsă câteva rânduri, stinse lumina şi ieşi pe vârfuri. Nu în fața casei, dar la colț, o aşteptau. Deşi promiseseră că se vor duce acasă s-o aştepte. Asta era tenacitatea ei. Ce-i, în definitiv, o prejudecată, decât o bună memorie?! Ea, mămica ei scumpă, îşi aducea aminte, perfect de bine aminte, cum reacționaseră părinții ei şi ai prietenelor ei – ai celor mai libertine, evident – când ele întârziau prin oraş, noaptea. Nici pe vremea aceea nu era permis acest lucru. Ea, mă rog… mă rog… dar el, cocostârcul, mastodontul, pelicanul cu unghiile încarnate, el ce se băga?! Ipocritul! Mai zicea că-i este prieten! Un prieten te înțelege, mai bine zis se preface că te înțelege. Dar se preface foarte bine! Ei bine, el se prefacea foarte prost! Pentru asta… El n-o iubise niciodată, deşi ea ar fi meritat să aibă un asemenea tătic! Un aliat contra ei, un duşman comod! Nimeni, dar absolut nimeni nu avea încredere în ea! Războiul provinciei! Doamne, când se vor termina toate astea… şi unde, în brațele vreunui botgros, al vreunui dinosaur, ca Chezan. Ce port plicticos. Toate astea parcă le citise demult, un fel de metempsihoză a lecturii, o falsă memorie, imităm cărțile, muzeele, bunicii (pe cei mai precoce!), cinematograful. — *Ne faites pas le bébé, vous n'êtes pas au cinema!* Ce putea să facă decât să dea din umeri. Erau nişte demodați. Le strigase doar de atâtea ori în plină față că nu mai era fată… ar fi fost şi suspect, la vârsta ei! Sunt unele care se nasc virgine. Nu era cazul ei, ha! Le oferise şi un logodnic, pe măsura spaimei lor nenorocite, pe măsura râvnei lor de a scăpa de ea. Li-l adusese plocon, venea de două ori pe lună, puteau să-l digere liniştit, pentru canibalismul lor mascat era o hrană ideală perpetuă. Ea nu-şi vindea trupul, ea voia să se dăruiască. Cu dinții, cu coatele, cu unghiile, cu maxilarele. De acord: îl va

lua pe micul maior descărnat care avea obiceiul să hoinărească prin păduri, dacă… dacă, evident, totul se va nărui. Dacă ultima ei şansă, absolut ultima ei şansă se va nărui. Dar să i se dea şansa asta. La o parte. Şansa asta e ultimul ei război, ultimul război al adolescenţei ei nenorocite. Pe care o traversase eroic, cu zâmbetul pe buze. Miile ei de eroisme, miile de eroisme ale unei fete frumoase şi nu stupide, nu laşe, care nu pot fi mărturisite, care trebuie îngropate cum îşi îngroapă pisica, câinele, gunoiul. Ei bine, în cazul lui Cârstea, nu voia, nu voise să ascundă nimic, să îngroape nimic. Lupta pe faţă, cu sânii dezgoliţi, cu meşa în vânt. Avea o singură lance în mână, avusese. O aruncase. Doamne, când se vor termina toate aceste crime mărunte ale provinciei, cu veşnicele sale false fete mari. Părinţii ăştia laşi, care se prefac laşi, stupizi, ca să nu… toată burghezia asta, toată burtăverzimea asta! Mişu, el însuşi era un burtăverde, dar unul pe care ea îl voia! Un exemplar de paradă. În care natura îşi arătase cu insolenţă părtinirea, partizanatul, subiectivitatea. De ce nu se formase un comitet, acolo, un consiliu, să-i facă pe toţi după un stas?! Sau, te pomeneşti că un exemplar ca el se făcuse tocmai într-o pauză a comitetului, când consiliul aţipise?! Prostii. Îl voia, pur şi simplu, ce era aşa de complicat aici?!

Piticul îi surâse din depărtare, stând pe valijoara sa; aproape cu complicitate, cu un fel de înţelegere dubioasă. Urma să vină.

Dacă ei nu se astâmpărau, va refuza să-l mai vadă. Expres! Asta, văzuse ea bine, asta îi speriase. Îi speria încă, dar se prefăceau neatenţi ca să nu observe ea că deţine un astfel de argument-măciucă! He-he, sărmanii de ei. Se vor plimba ei, bras dessus-bras dessous cu el pe corso, la Cetate, la Maieri. Se vor logodi ambii cu el, cu descărnatul domn Traian-Liviu, vor forma un trio cu care se vor produce pe scenele provinciei, în şuşanele ratate. Vor face carieră, în trei. El va mai înfiinţa o filială de nasturi, piepteni, olane şi scurte vătuite, bibelouri,

ţigle şi dessous-uri de damă şi de adolescente şi la Alba. Burghezia care renaşte, cum spusese Lenin. Ea însă...

El îi zâmbi, discret, aproape complice. Stafia vagabondă, piticul ei docil din pădure, spiriduşul munţilor nordici, cei care schiază în unele nopţi sacre pe pante abrupte, cu torţe, un şir de lumini roşietice pe stâncile albe după un alfabet al lor. Dublura merceologului, evident, cu toţii avem, se spune, undeva, în cosmos, dublura noastră, sosia perfectă, ca şefii de state. Stafia sa pitică îi era prietenă; devotată, un nou prieten câştigat, dăruit. Un prieten straniu, e drept, dar ea avusese atâţia prieteni stranii, cu adevărat stranii. Ea însăşi îi făcu un semn mărunt, mititel, pe care babacii nu-l observară. El râse uşurel, mereu complice. O va apăra, cât stătea în puterile lui, în memoria lui, în simţul său al umorului. *O.K.*

CAPITOLUL V

1

…Se iubiră, bineînțeles, cât timp el fu țintuit la pat de entorsa aceea rebelă, se iubiră, se iubiră mult timp după aceea. Cine poate măsura timpul inimii, al pasiunii, al științei pasiunii, de unde să ştim cât s-au iubit, adică cât timp?! Căci totul stă în cantitate, iubirea nu-i decât o *cantitate* mai mare de simpatie, iar trădarea, o cantitate mai mare de ură. Moartea: o cantitate mai mare, prea mare, de tensiune, ceva ce trebuie vomat, eliminat, expurgat. Moartea ne însănătoşeşte de viață şi e drept să fie aşa. Pentru că nu avem încotro. Şi e drept să fie aşa: să nu avem încotro, adică. Lăsați de capul nostru, ce de prostii, gafe, am mai face. Cum am mai făcut, în numele religiei, al rațiunii, al moralei, al femeii. *Cherchez la pute!* cum spun francezii, cum am spune noi când jucăm table.

Trei zile (şi nopți) el nu putu ieşi din casă, încă trei sau patru zile el nu vru să iasă, ei doi nu voiră să iasă. Bucurându-se de ei înşişi, de trupurile lor frumoase ce se uneau cu atâta plăcere, cu atâta fericire, şlefuite unul de altul. Erau fericiți deşi nu erau virtuoşi, dar Spinoza, în *Ethica* sa (capitolul V) le dă dreptate când spune: – „Fericirea nu e recompensa unei virtuți, ci virtutea însăşi”. Ea nu se

mişcă de lângă iubitul ei, de lângă patul lui în care el, răsfăţat, îşi prelungea convalescenţa. Ce cuvânt îndrăgit! Merită să treci prin boală ca să ajungi la convalescenţă, deşi, în acest caz, convalescenţa lui era pe jumătate jucată sau era a amândurora. Nu ieşeau ei dintr-o boală fizică, absolut fizică, biologică?! În tot oraşul se răspândise vestea că logodna lui Cârstea cu fata colonelului, şeful cercului de recrutare, era în aer, ca şi ruptă. Atât cât fusese, un semn al cinismului frumosului matador, al îngâmfatului şi plictisitului Donjuan. Puşi Zăgănescu nu ieşea din casă. Cu aceeaşi furie şi încăpăţânare cu care impusese părinţilor ei nenorocita ei de logodnă, impertinentul ei de logodnic. Se închidea în casă după ce venea de la slujbă, nu ieşea nici măcar la coafor. Lumea o credea înfrântă, una dintre acele învinse într-un război ridicol, dar ea lupta încă. Se folosea doar de aparenţa înfrângerii, a umilinţei. Lupta încă, şi în prostia ei, în încăpăţânarea ei, sclipea o anume nobleţe. Nobil e oricine luptă inegal cu arme inegale, orice ostaş din armata păstorului David, a tânărului David. Dar nimeni nu ştia că ea luptă, nici măcar părinţii ei, care se bucurau, afectând tristeţea, să n-o jignească. Umblau în vârful picioarelor, îi aduceau totul la pat, ca unei alte bolnave, o îmbâcseau cu cadouri, priveau cu satisfacţie, îşi hrăneau pârlita lor de virtute provincială din obrazul ei emaciat, mic ca al unei găinuşe, din care ardeau insuportabil ochii ei aprinşi de o febră necunoscută, de-o ambiţie care se chema: *Iove*. Se îmbolnăvise din ambiţie, dar era prinsă, piciorușul ei subţire, scurt, era prins în capcana iubirii. O vizitau prietenele, niciodată nu fusese mai populară ca atunci. Nimeni nu bănuia că o să învingă, că mai avea vreo şansă, şi de aceea o iubeau absolut dezinteresaţi. Şi Puşi, în febra aceea a ei, aftoasă, de găinuşă se lăsa consolată, sugea liniştită, cât putea, din paiul acela al compasiunii tuturor. Culegea calmă, practică, fructele nefericirii ei, dulceaţa nefericirii ei, a popularităţii ei. Dacă ar fi vrut, atunci, ar fi putut deveni vicepreşedinta comitetului femeilor din judeţ sau ceva

asemănător. Se îngrăşase, stând în pat şi mâncând dulciuri, înfulecând mângâieri duioase şi arăta mai bine. Fusese prea slabă, avea oase mici şi la astea, pe astea le aranjează puțină grăsime. Devin molete, trupul lor prinde un uşor mister, imperfecțiunile se resorb, tristețea lor se încarcă de un nimb, un nimb surâzător şi trist. Devin apetisante. Nu pentru oricine, evident, nu pentru marii trăpaşi, descendenți dintr-o mamă britanică pe pieptul căreia sclipeau medaliile de aur ale zecilor de derby-uri, nu pentru Cârstea, exemplarul de montă al Albei. Cel care alerga cât de repede, de uşor, de parcă pământul, linguşitor, ar fi gonit sub el, iar picioarele şi le ridica doar de formă, unul după altul, unul înaintea altuia, ca într-o kinogramă, *au ralenti*, cu gleznele scintilând ca stelele depărtate, stând urât în şa, ca bătrânii cowboys, ca pe un vechi şi desfundat, drag fotoliu de familie. Ea îl visa necontenit, în timp ce cealaltă, curva, boarfa de lux, îl ținea în brațele ei lungi, îl strângea între picioarele ei infinite. Îl visa mereu, cu ochii arzând, în timp ce morfolea o trufă, un pişcot, în timp ce gusta din vreun licheur verzui, în timp ce visa, în timp ce părinții ei o priveau cu venerație. Nu accepta să audă de „ruperea relațiilor”, îşi închipuia că neieşind din casă împiedica desfacerea logodnei. Nu suporta să audă un cuvânt urât despre el; despre „ea”, însă, se putea bârfi în voie, privirile ei comode, leneşe, încurajau desfrâuri ale ponegririi. Doamna Vanina Crăiniceanu, mama Leliei, vru s-o viziteze, dar fu refuzată şi trebui să se mulțumească să bea o cafea cu doamna colonel Zăgănescu. Atunci fii trimis tatăl, fostul inspector financiar-şef, Crăiniceanu, care fii primit, după ce aşteptă o oră aproape, ca ea să se îmbrace, să se ridice din pat. Când el intră însă, corpolentul om, ea nu se ridică din fotoliul în care stătea şi domnul Zăgănescu, înțelegându-i suferința, făcu repede câțiva paşi precipitați până la ea, alergă aproape sărutându-i mâna şi privind-o ca toți ceilalți. Puțin oblic, cu ochii holbați, bovin, cu o tristă imbecilitate. Asta o mulțumi pe Puşi, pe mucoasa Puşi, care nu cu multă vreme în urmă îi spunea încă, pe stradă, bălăngănindu-şi servieta de

şcoală: – Săru' mâna Ştefi-bàcsi! şi îi întinse mâna, lasciv, privindu-l printre gene. Apoi îl ținu o jumătate de oră în picioare, până ce bietul om începu să gâfâie aproape. În clipa când voi să plece, înspăimântat, ea îl rugă să şadă şi doamna colonel sosi cu o ceaşcă de cafea. I se permise, fu rugat chiar, să fumeze. Crăiniceanu era cucerit: găsise o mutriță acră, taciturnă, o familie invizibilă, stătuse o jumătate de oră în picioare lângă fotoliul ei în timp ce ea părea că somnolează şi, deodată, fără nicio pricină, totul se schimbă, se întoarse pe dos. Puşi îi zâmbea, dulceag, privindu-l cu ochii ei ca doi cărbuni aprinşi, doamna colonel veni zâmbitoare, cu fata cu tava după ea (oh, ei îşi țineau rangul chiar şi în vremurile acestea) şi schimbă câteva fraze cu el. Apoi doamna şi fata ieşiră şi el rămase cu Puşi, ce îl privea cu încântare. Fusese din nou rupt de la programul lui: era ora când sau mergea la cinema, singur, într-un stal de derbedei, soldați, fete în casă, sau moşmondea la motocicleta sa, de fapt o veche bicicletă, cu şasiul solid, extrem de solid, căreia el îi ataşase un motor. Ceva extrem de solid şi el, bicicletă pe care o folosea rar pentru vreo excursie duminicală, singuratică, o demonta des, aproape după fiecare folosință, ungând-o, ştergând-o, înlocuind piese, aducând ameliorări. Ei bine, acasă avea cilindrul demontat cu biela şi cuzineții plutind în baia de benzină şi el trebuia, aici, să facă o vizită de convenientă, împins de la spate de toată familia, de doamna Vanina, evident. Trebuia să încerce să fie primit de ea, de mica prințesă, fiica unei puternice familii locale, jignită de Lelia, ultragiată de Lelia, nebuna, cea care îşi pierduse mințile, onoarea, socoata, numai ca să fie fericită.

Crăiniceanu sta pe ace. Se uită pe furiş la ceas, calculând dacă mai avea timp în acea seară să monteze pistonul. (N-avea voie să lucreze după masa de seară în cotețul unde-şi ținea rabla şi unde-şi trăsese lumină electrică.) Dar Puşi îl privea numai miere, de parcă el ar fi fost Cârstea şi nu un domn ursuz şi departe de generația ei ca Proxima Centauri. Dar, ia stai, ce spunea ea… ia uite ce gropițe în obraji făcuse

şi se uita la el absolut… dar ştii, absolut, aşa cum te uiţi la un băieţandru, aşa cum se uită câte o femeie la un bărbat când e cu soţul ei, păzită: franc, cu o mieroasă neruşinare, unduind din încheieturi, cu umerii provocatori, cu buzele complice. Uneori îl atingea pe mână, aşa în treacăt, ca un fluture şi Ştefi-bàcsi surâdea înduioşat: o clipă, gândul lui zbura de la motoreta sa, de la multiplele sale preocupări şi ochii îi odihneau pe chipul din faţa sa, rotunjor, cu ochii trişti-veseli, o fată atât de tânără ce primise o lovitură atât de dureroasă din partea sorţii (întruchipată, în acest caz, de lungana de fată-sa). I se făcea într-adevăr milă de ea. Uneori era doar plictisit: trăgea cu ochii la ceas dacă nu putea prinde reprezentaţia de la 18 şi 15. Juca un western. Adora westernurile, adora să meargă singur la cinema ca pe vremea când fusese student, el făcuse Academia comercială, pe vremea aceea o facultate mai umilă în pragmatismul ei imediat, o facultate ieftină, dura numai trei ani. Oh, el care adorase literele, filosofia. Se visase totdeauna licenţiat în drept şi filosofie sau litere şi filosofie, aşa ceva. Dar trebuise să facă Academia, de asta i se dăduseră bani de acasă, trebuia, oh, să ajungă şeful Administraţiei Financiare. Şi ajunsese, primise o grămadă de peşcheşuri şi mulţumise pe toată lumea: şi pe bogat şi pe sărac, încurajase comerţul, industria şi cultura. (Ah, cultura, iubita lui secretă, amanta lui din mansarda inimii sale!)

El continuase să citească toată viaţa; dar nu pe ascuns, ci pe faţă. Toată lumea îl vedea, seara, între nouă şi zece, cu o carte în mână, între pernele înalte ale patului său, în pijama, în salonul cel mare, în timp ce doamna Vanina tricota. Doar plăcerea era *ascunsă. Eperdument.* Dar nimeni nu bănuia nimic: toată lumea credea că-şi omoară timpul, că-şi ascunde plictiseala, că pozează, snobează. Era un actor desăvârşit. Şi, spre spaima sa, după ani, gustul i se subţiase ca o veche carpetă de Shiraz, ironia i se tumefiase, se umflase ca o gâlcă, o ascundea din ce în ce mai greu. O adevărată pacoste, în provincie, pentru un demn tată de familie – ironia. Ce boală,

Doamne! Ce greu de ascuns. Ajunsese până acolo încât îşi privea cu un zâmbet scurt propria sa familie, propria sa viață. Atunci se speria uşor, se reculegea şi cu un oftat îşi ştergea fruntea de sudoare. Arăta atât de imbecil în clipa aceea când luneca în lumea spiritualității interzise, suspecte în propriii săi ochi. Dumnezeule, ce farsă: devenise inteligent la cincizeci de ani, când lumea se aranjează într-unul dintre acele posturi la care se iese cât mai profitabil la pensie. Prinsese o serie de manii ciudate, pe care la început nu şi le explica în niciun fel: începu să mănânce semințe, chiar pe stradă, făcu datorii, umbla singur la cinematograf, la matineu, la filme „suspecte", râzând când nu se cădea, odată cu regizorul, stătea ore întregi cu motoraşul său pe care îl botezase Hanibal, îl vopsea în diferite culori, se plictisea la preferans, jocul său preferat (rummy nu mai jucase de zece ani), râdea singur, când era singur în cameră, adică (fiind surprins o dată de doamna Vanina care se încruntă de parcă l-ar fi surprins masturbându-se), odată îşi dădu chiar cu oja Leliei pe unghiile de la picioare. Începu să se gândească la femei, chiar la fete. Uite, cum era, de exemplu, Puşi asta. Deşi pentru gusturile lui recente, chiar şi ea era cam bătrâioară. Îi plăcea să le urmărească din privire, la matinee sau, alteori, în ultima vreme tot mai des (aproape o dată pe săptămână) se instala la ieşirea unei şcoli profesionale de comerț pentru fete.

Mânca semințe, în lodenul său cam ponosit, şi le pândea ieşind de la cursurile de după-amiază. A, nimic pernicios, două-trei priviri furişate. Odată, o elevă cu obrajii rumeni, în uniformă, se oprise în fața lui şi-l întrebase ceva; Dumnezeule, cum se bâlbâise, el care avea două fete mai mari ca ea. Fugise aproape şi mai bine de zece zile nu mai călcase pe acolo. Vizavi de sus-numita şcoală se găsea o agenție Pronosport, unde se eterniza, prefăcându-se pasionat de buletine şi pariuri. Pe geamul mare al agenției, însă, el arunca cele mai viclene şi pătrunzătoare priviri. Şi, uneori, cârduri de fete cu cozile țepene şi genunchii roşii, jucând sub albastrul uniformei subțiate de atâta purtat, se opreau dincolo de geam

şi-l priveau. Doamne, ce spectacol! Ele, ghiduşe, îl priveau şi râdeau (deşi, evident, nu-l vedeau), iar el, seriosul domn, începea să se fâţâie de colo-colo, se roşea, se bâlbâia, încât funcţionarii agenţiei îl priveau cu uimire. Îi venea să sară peste pupitrul funcţionarelor şi să se agaţe de peretele de scândură (ce izola vestiarul, un lavoar şi un mic closet), să se agaţe de perete şi de afişele mari, colorate, ce-l acopereau. Apoi, grupul pleca şi venea, se oprea alt grup. Ce suferinţă, ce deliciu. Începea să le cunoască, erau vreo două-trei pe care le remarcase şi, când se apropia una dintre „ele” de geam, scăpa pur şi simplu pe jos tot ce avea în mână. Sau devenea brusc posac şi două pete roşii, clar desenate, îi urcau pe falei şi pe frunte.

Toate acestea şi altele, de care vom vorbi mai încolo, evident numai din lecturile sale, din ce în ce mai triate, din ironia sa, *in statu nascendi*. Ar fi îndrăznit el, altădată, împovărat de marile sale răspunderi sociale şi familiale ce-i incumbau, să practice un viciu atât de… neburghez? Sau atât de înalt burghez?! A, nu, cărţile, inteligenţa sa care creştea în capul său rapid, cu foame parcă, îl făcuseră să simtă, aşa, un soi de nepăsare, de… dispreţ faţă de un foarte strict catalog de valori, faţă de prejudecăţi, faţă de bunele prejudecăţi, pe care le profesase toată viaţa. Ironia asta apărută atât de nepotrivit, acolo, la Alba, îi strecurase, îi împrumutase un soi de libertate (oho, încă foarte bine ascunsă, nimeni nu bănuia încă nimic!), un soi de, cum să-i spun, de… *je m’en fiche*-ism, un *s*urâs al diavolului, al metropolei.

E suficient să „luăm” dispreţul său uşor, dar net, faţă de fiicele sale, faţă de imbecilitatea lor, medie, surâzătoare, fotogenică, faţă de uriaşa mediocritate, încăpăţânată, a ginerelui său, Chezan, zâmbetul său interior faţă de noul pretendent, pe care-l susţinea cu atâta căldură şi care îi era realmente atât de simpatic, faţă de Grobei. Un om atât de serios, de solid! cum obişnuia el să spună, respirând greoi pe nări şi atât cuvintele sale, cât şi respiraţia sa zgomotoasă pe nas impresionau în cel mai înalt grad pe spectatori. — Un om

atât de solid! repetau cu toții cuvintele lui Ştefi-bàcsi şi, în clipa aceea, cu toții auzeau pufnetul lui de mare rinocer. Un stâlp al provinciei! Unde va ajunge astfel, Doamne?! Simțea, cu alarmă, că e proiectat pe o orbită tot mai excentrică, tentația sa gravitațională slăbea vizibil, corpul său greoi amenința să se prăbuşească în cosmos, în universul libertății intelectuale, în haosul ironiei veşnice, în anarhia totală sunând ca o muzică. În clipele acelea, fața sa mare, groasă, plină de coşuri transpira abundent, ochii săi frumoşi, albaştri, dispăreau în grăsime. Era urât, profund dizgrațios, cu umerii prăbuşiți, în clipele când întrevedea o noblețe ce venea catastrofal de târziu, o libertate pe care n-o dorise niciodată. Dumnezeule, ce farse ne fac zeii, ce spiriduşi se joacă în noi înşine, cu propria noastră fire. Domnul Crăiniceanu gemea, gemea tânguitor, ca un animal uriaş, ca un animal bolnav, bolnav de o bruscă spiritualitate. Dar piatra pornise la vale, nimic n-o mai putea opri. Una dintre aşchiile acelea de stâncă care se rostogolesc la vale pe nu ştiu ce grohotiş şi, în rostogolirea lor tot mai precipitată, prind o viteză şi fac nişte salturi tot mai mari, tot mai nebuneşti, mai disperate. Iar jos, jos, la poalele muntelui, se află o ființă vie, un animai liniştit, un copil, care poate fi ucis. El însuşi se află jos, poate, la poalele muntelui, făcându-şi plimbarea sa de seară, răsucindu-şi expert bastonul pe mână. El însuşi, care poate fi ucis, însângerat, ca un bivol, ca un porc, horcăind de moarte, cu clăbuci roşii de sânge la gură, cu ochii ieşiți fioros din orbite, fixând ultima imagine din viață, vreo piatră strâmbă, un colț de cărămidă murdară, o creangă uscată ce tremură uşor, imbecil, ca un adio, *aeternum vale*, rămas bun, *vade în pace, good bye... good bye, commendatore*, *ciao,* contabile emerit! Şi, încet-încet, în timp ce mori, cu ochii la piatra aceea strâmbă, ultimul ecran al fantasticului univers vizibil, în timp ce mori, grohăind tot mai încet, tot mai rar, să simți cum ți se adună transpirația, în broboane rare, deasupra buzei superioare. Ca un porc, gras şi stângaci, trântit în noroi, cu botul plin de sânge cald, viu, fierbinte,

cleios, cu măcelari nevăzuți în jur. Şi, deodată, membrele încep să-ți tremure, să-ți zvâcnească, tot mai tare, tot mai dureros…

Sau noua sa manie de a-şi roade unghiile! Sau colecția sa de autografe! Avea cea mai bogată, cea mai celebră colecție de autografe din Alba, din tot Ardealul, chiar! Evident, numai scriitori. Avea semnătura autografă a lui Caldwel şi a lui Pablo Neruda, a lui Ionel Teodoreanu şi George Călinescu, chiar a lui Şolohov. Dădea o grămada de bani pe timbre, dădea o grămadă de timp pe scrisori, traducerea lor în diverse limbi etc. Îşi chinuia familia cu mania sa. Mândria colecției sale era semnătura lui De Gaulle. Pe asta o arăta rar şi numai prietenilor săi foarte buni, într-un moment în care se convingea pe el însuşi că îi stimează, că îi iubeşte, că… că… îîîîîî… că îi stimează sincer, zău!

— Domnule Crăiniceanu, îi spunea Puşi, privindu-l ca un viezure, ținându-i mâna, o clipă (neruşinata!), făcându-l să roşească… dragă domnule Crăiniceanu!… Vă rog să mă credeți, vă rog din suflet! Doar mă cunoaşteți de mică… doar mă cunoaşteți de mică!…

Şi se apleca până lângă urechea sa, parşiva, şi îi sufla în nas Calèche-ul ei, sau Worth, ce dracu mai era, buimăcindu-l perfect pe corpolentul domn. Apoi îl atingea pe reverul hainei, flou, absolut flou, doar atât să-l facă să-i zbârnâie ceafa. Apoi se lăsa pe spate, bolnava, convalescenta, şi râdea, cu râsul ei mic, chițcăit, melodios, de el – cu el împreună! Şi el, Crăiniceanu, râdea chinuit cu ea împreună, de el, de el – cu ea, râdea de ea cu el… nu-nu: râdea cu ea – de el, râdeau împreună de el, da, aşa e mai bine: râdeau amândoi de el! Apoi ea se apleca încă o dată şi îl atingea din nou, flou, absolut flou, pe haină, pe mânecă, o dată chiar pe obraz, îi dădu aşa, o mică pălmuță, cum făceau marii boieri de altădată cu slugile lor, cu valeții lor de cameră, când erau în toane bune. Napoleon era mai original, el îi trăgea uşurel de urechi. Asta a fost, evident, după căderea Bastiliei!

După ce îl pălmui, aşa, galant, Crăiniceanu vru să se indigneze, era cât p-aci să se ridice de pe scaun şi, roşu de furie, de revoltă, să se… vai, dar ea râdea cu atâta seninătate, cu atâta gingăşie, îl privea cu atâta simpatie, încât… încât ar fi fost realmente ridicol, de altfel nu venise el acolo, ca şi atâta lume, s-o apere, s-o împace, s-o mângâie de poziția ingrată, crudă, în care se afla… în care o adusese propria sa fiică, pe care iată cum o educase! Vai, ea fusese atât de bună şi îl primise şi el… nu-nu, ar fi fost evident o greşeală, o gafa, o crimă! Ea nu mai ieşise de o săptămână din casă, de două săptămâni, chiar, trebuia într-un fel să se amuze! Nu ieşea nici măcar la coafor, sau la cinema! La servici şi acasă! Toată lumea, dar absolut toată lumea era cu ea! Nu putea tocmai el să fie un grobian şi să… astea erau complexele sale, evident, viciile sale ascunse, pânda lui, acolo, la Agenție, şi altele… Ştim noi care… ştim noi! Fata asta era un înger, iată cum râdea, în situația ei disperată! O eroină!

2

…Puşi Zăgănescu îl privea cu o anume simpatie, dulce, mieroasă, aproape condescendentă… un sunet ciudat rezona în încăperea aceea, plină de mobile scumpe, un sunet care îl nelinişte, care îl nelinişte tot mai mult. Ea spunea mereu fraze întretăiate, izbucnea în râs când nu te aşteptai, devenea serioasă pentru câteva minute (când, în mod absolut reflex, şi Crăiniceanu se posomora vizibil, de parcă s-ar fi aflat în prezența vreunui superior ierarhic, mai ştii, poate chiar era?!…), apoi izbucnea din nou în râsul ei cristalin, dându-se, aruncându-se cu poftă, cu apetit, pe spatele fotoliului, după ce… da, după ce se aplecase în față, uneori foarte în față, încât el îi simțea, neliniştit, respirația ei şuierătoare şi parfumată.

Apoi îl privea, în timp ce râdea, printre pleoapele întredeschise, evident, din pricina râsului. Neliniştea lui Crăiniceanu crescu, începu să se foiască pe scaun, trase cu coada ochiului la uşă, doar-doar o intra cineva din familie, doamna colonel sau altcineva, simţea că se sufocă încet… toate astea, până se lumină, ca un fulger scurt. Puşi Zăgănescu nu-l privea cu milă, nici cu ironie, ci pur şi simplu ca pe un obiect ce-i aparţinea, îl privea cu un simpatic sentiment de posesiune. Asta, ciudat, îl linişti. Îi dispăru senzaţia de sufocare, nu mai transpiră, se destinse la faţă etc.

Apoi, scandal: ea se aplecă din nou spre el, nu foarte tare şi… harşt! îi mai rase o pălmuţă, exact ca adineaori, de data aceasta şi mai evident, mai expert. Întinse braţul ei scurt, durduliu şi: – jappp! îl plesni peste obrajii săi de respectabil tată de familie! Apoi, se îndreptă în scaun (nu se mai aruncă pe spetează, nu mai râse) şi îl privi cu seriozitate, drept în ochi. Cu dispreţ, aproape, un dispreţ subţire-subţire, înşelător, o ironie atât de fină încât apărea şi dispărea din privirea aţintită asupra lui. Domnul Crăiniceanu rămase perplex şi, ca totdeauna când rămânea perplex, se posomori. Simţind însă cum îi urcă cele două pete roşii, pe falei şi pe tâmple, zâmbi scurt, execrabil, de parcă ar fi vrut să se scuze şi-apoi, imediat, sări în picioare:

— Ce înseamnă asta… ce însemnează asta… mormăi el, înăbuşit, şi sunetul propriului său glas, ca şi sensul acestor cuvinte, îl indignă. Asta se văzu imediat după respiraţia sa care se făcu brusc simţită, începu să gâfâie ca un taur. O privi câteva clipe, gâfâind tot mai ameninţător, se întoarse, îşi luă pălăria şi spunând încă o dată:

— Îmi pare rău dar chiar aşa… am vrut să… eu… am vrut să… dar chiar aşa!… Zău, chiar aşa! Asta e impertinenţă, zău!… Dar e posibil aşa ceva…?!… Dare posibil…?!

Pe măsură ce se apropia cu paşii săi mari, de lup, de uşă, indignarea lui creştea, devenea mai netă. La asta ajuta, evident, şi sunetul propriului său glas. Rareori rămânem indiferenţi la sunetul propriei noastre voci.

Puşi îl lăsă să ajungă la uşă, să apuce clanța, apoi, cu un țipăt uşor, care îl sperie o clipă şi îl opri pe Crăiniceanu, sări din fotoliu şi, doar în picioarele goale (în ciorapi fini de mătase, normal!), fugi după el, îl ajunse şi i se agăță de braț.

— Vai, Ştefi-bàcsi… vai, se poate! Da de ce v-ați supărat?! Ce s-a întâmplat, Ştefi-bàcsi?! şi când spunea asta, făcea botişorul ei de iepuraş, pe care îl făcea cu sârguință de la vârsta de patru ani, una dintre marile descoperiri ale domnişoarei Zăgănescu, licențiată în biologie. Crăiniceanu, la distanța asta, deveni confuz. Îşi aplecă capul său impunător şi bolborosi:

— Mă rog, mă rog, dar… toată simpatia, dar… eu nu sunt, pur şi simplu, de vârsta dumitale!… Asta e curată impertinență, zău!

— Vaaaiii! se mieună ea, cu ochii un pic speriați, vreți să mă pârâți lu' mămica, Ştefi-bàcsi?! De ce vreți să-i spuneți mămichii…?! Vă rog frumoooos, Ştefi-bàcsi, vă rog frumooos!…

— Nu-nu, se bâlbâi vechiul finanț, uimit că ea părea că se teme de mama ei, când tot oraşul ştia că dimpotrivă, ea îi terorizează şi pe doamna şi pe domnul colonel Zăgă… vai de mine, m-ai înțeles greşit! Nu vreau în niciun fel să-i spun mămichii! Vreau să plec doar, şi-aşa s-a făcut târziu şi… e şi-aşa destul de târziu şi… consider că…

— Nuuuuu! făcu Puşi şi începu să-l tragă de mânecă, de la uşă, nu e târziu, zău! Haide, Ştefi-bàcsi, nu plecați încă, zău! Vă rog, foarte mult, haaai, nu plecați! Mai stați un pic… vă rog foooaaarte mult, zău!

Şi cu o forță surprinzătoare îl trase, pe marele berbec, până în mijlocul încăperii. La un moment dat, în tăcere, el se cabră pe picioarele dinapoi şi erau cât p-aci să cadă amândoi, cu covor cu tot. Asta era prea de tot! Crăiniceanu îşi smulse pur şi simplu mâneca, tuşi o dată foarte hotărât şi, la auzul tusei sale – ca un cal de paradă ce aude sunetul goarnei sale! — se îndreptă, pe figura lui se instală gravitatea şi… şi… în clipa aceea se deschise uşa, uşor, uşor, de parcă ar fi lunecat pe

ulei. În cadrul ei apăru doamna colonel Zăgănescu (ascultase oare la uşă?!) care bătu din palme:

— Vreți să plecați deja, domnule Crăiniceanu?! Aşa de repede?

— Ştiți… îngăimă Crăiniceanu, eu cred că… (Tuşi, apoi, şi:) – E într-adevăr… timpul! A fost foarte plăcut… agreabil! Dar… hm! Hm!…

Cele două se priviră scurt, apoi doamna colonel, fără un cuvânt, veni lângă el, îi luă pălăria din mână, îl duse la scaunul lui şi-l făcu să se aşeze.

— Dar, bine… bolborosi el, zâmbind confuz, am stat şi-aşa… e destul de târziu şi… domnişoara e… zău, e şi aşa prea…

— Niciun cuvânt, domnule Crăiniceanu! Te rog *eu* să mai stai! Dar se poate…?! Uite, îți mai aduc o cafea şi…

— …Şi din torta aia de la tanti Amaly! strigă, cu ciripitul ei suav, Puşi, făcându-se covrig, în fotoliu, pe față încă cu expresia ei uşor îmbufnată care o făcuse, probabil, pe mămica ei să-l oprească pe musafir.

Doamna colonel ieşi, se întoarse, ieşi încă o dată… se întoarse şi ieşi definitiv, făcându-i musafirului, din cadrul uşii, un mic semn amical. Se întoarse şi colonelul, se auzi o clipă în antreu vocea sa baritonală, dar nimeni nu intră în camera Puşicăi. Şi iată-i din nou, pe cei doi, ca înainte. Pe deasupra, „drept pedeapsă”, Crăiniceanu trebui să înghită, bucată cu bucată, o felie uriaşă de tortă-doboş, făcută de tanti Amaly, mătuşa Puşicăi de la Cluj. Tocmai acum, când se scârbise de dulciuri. Ar fi ronțăit cu mai mare plăcere un pumn de semințe de floarea-soarelui. Puşi nu se lăsă până el nu linse aproape farfuria. Ultimele înghițituri – în ciuda silei care i se citea deja în privire musafirului – i le dădu chiar ea, cu mâna ei, ca unui bebeluş. Şi râdea atât de deconectant, de cristalin, fără niciun *arrière-pensée*, încât, în ciuda-ciudei sale, el trebui să înghită totul, ultimele felii de tortă împreună cu zâmbetul său unsuros şi încurcat, cu lacrimile sale care nu îndrăzneau să se arate. Fu hrănit, violentat aproape, ca

orice bebeluş, apoi „stăpâna” sa îl privi mulțumită. Victorioasă.

Brusc, în el se născu pofta. O privi şi, după expresia ei, deduse că privirea îl trăda, că fața îl trăda. Ea se lăsă uşor pe spate, păli, zâmbetul ei îi mai rămase agățat de colțurile buzelor. El întredeschise uşor gura, ca să primească aer şi copita lui Pan îl lovi peste față. Începură amândoi să tremure, uşor-uşor, şi nu îndrăzniră să se mişte, niciunul. Puşi, pe jumătate speriată, începu să vorbească ceva, repede, o istorie de la laborator… cu nişte probe care… cu contabilul-şef-care… apa infectată şi… testele neconcludente… testele neconcludente şi… şi toți cobaii… ştiți, toți cobaii, dar absolut…

Crăiniceanu nu-şi mai putu suporta greutatea propriului său trup, se surpă, alunecă de pe scaun, uşor-uşor, sub privirile Puşăi pe jumătate îngrozită, şi se făcu mototol la picioarele ei. Gemând încet ca un bâzâit de muscă ce ar fi pătruns în încăpere, una dintre acele muşte mari care învie în căldura camerei, iarna. El rămase acolo, jos, ca atins de un atac cardiac; dar copita lui Pan era încă acolo, lipită de trăsăturile sale, urma ei sângerândă… neştiind ce să facă, el începu să-i sărute genunchii. Să-i sărute genunchii…

— Ştefi-bàcsi!… şopti ea, aiurită, vă rog foarte mult… Ştefi-bàcsi… ridicați-vă! Ridicați-vă, vă rog! Poate să intre cineva şi…

Şi Puşi, neştiind ce face, se aplecă şi încercă, cu brațele ei slabe, să ridice de la pământ, de la picioarele ei, acel colos.

— Vă rog, Ştefi-bàcsi, zău!… Vai, domnule Crăi… haide, Ştefi-bàcsi, gata, destul… vă rog frumos să… vă rog să…

Încet, greoi, mormăind, el se ridică. El se ridică. Şi ea izbucni într-un torent de cuvinte, într-un nou torent de cuvinte, râzând şi ciripind, eroică. Absolut eroică. Crăiniceanu se şterse pe față, cu o batistă, cu aceeaşi expresie posomorâtă, imbecilă, ca în clipele când încerca să-şi ascundă, să-şi înăbuşe ironia care se năştea în el atât de târziu. Doamne, toate aceste forțe obscure care se năşteau

acum în el! Unde să alerge! Unde să alerge! Cui să se plângă… cui să se plângă…?!

O privi cu fața răvăşită, dezarmat, pierdut; dar Puşi îi susținu privirea, înghiți şi zâmbi încurajator. Nu se întâmplase nimic, dar ştii, absolut nimic? Şi pentru că el nu credea, îl atinse uşor pe mâneca hainei, îl scurtcircuită. Privirea ei, fața ei rămase senină. Oricum, nu mai gemea. Şi respirația i se liniştea treptat. Dumnezeule, aşa trebuie să arate un atac de… epilepsie, de exemplu! De cord, atât de frecvente… Ea îi zâmbea timid, încurajator. Şi pentru că ea tăcea, de data aceasta, trebui să vorbească el, asta era „pedeapsa” lui. Şi el îşi descleştă fălcile sale late, enorm de late, şi bâigui ceva. Despre greutatea aprovizionării, în Alba, despre şansele lui de pensionare, despre familia de porumbei de care se ocupa tocmai acum şi…

— Vai, ce frumos! dădu ea din palme, ca o fetiță, şi dincolo de uşă, în antreiaş unde se afla mama ei şi tatăl ei, râsul ei trecu prin pereți şi îi făcu să zâmbească pe cei doi părinți, am auzit că aveți cei mai frumoşi porumbei din Alba, zău! Sunteți columbofil, nu-i aşa, domnule Crăiniceanu? Sunteți legitimat la asociația columbofililor…?! Aveți şi poştaşi?!

— Evident! făcu Crăiniceanu, dând grav din cap şi înşiră toate tipurile de porumbei pe care-i avea el. Adăugă chiar, cu titlu umoristic, micile conflicte pe care le avea cu familia din pricina acestei manii nevinovate a sa. Avea trei poştaşi, doi păuni, un Ramier şi doi Magpie. Numai rasă pură. li promisese cineva încă un Magpie, porumbiță, cei doi ai lui erau bărbătuşi. Vai, să-i auzi cum gânguresc! Când îl simt venind, zău, îl simt când vine, ca şi câinii, încep să zboare încolo şi încoace în porumbar; acum doi ani, un poştaş îşi rupsese o aripă, lovindu-se de-o grindă. Auzindu-l venind, de bucurie. Ei ştiuseră că el e singurul din familie care îi iubeşte, deşi nu-i hrăneşte şi nu-i curăță numai el, evident. Uneori e reținut până seara la vreo şedință de analiză a muncii sau de sindicat şi… el era secretarul comitetului sindical şi…

— Vai! bătu din nou din palme Puşi (şi alături, zâmbetul trecu din nou pe fața mamei ei), aş vrea să-i văd şi eu, aş… promiteți-mi că mi-i arătați şi mie! Nici nu ştiți cum iubesc porumbeii, când eram mică, ştiți, am vrut şi eu… dar tăticu mi-a interzis, spunea că transmit boli!

Crăiniceanu dădu nehotărât din cap. Nu, nu era adevărat. Foarte rareori ori… golumbii mei, spunea el… există infecții, evident şi golumbii sunt şi ei sensibili ca şi oricare… golumbii, care… golumbii care în tot timpul…

Puşi îl asculta cu atâta interes, încât Crăiniceanu, posomorându-se brusc, îi promise că-i va dărui un porumbel. Un păun, cu o guşă uriaşă, ca o coleretă de marchiz, de grand de Spania… şi îi descrise şi culorile coleretei.

Puşi era hiperfericită; nu obosea să dea din palme, încet, şi să râdă, cu râsul ei cristalin şi uşor gâlgâit. El îi promise că îi va vorbi despre maniile lui care erau foarte numeroase. Mania lui de a citi, mania lui de a colecționa, mania lui de a… cineva, şi el roşi, fără să vrea, pentru că destăinuia un secret în clipa aceasta, cineva, o cunoştință din Franța, un român ce locuia acolo de multă vreme, în sudul Franței, la Aix-en-Provence, un fost coleg de facultate şi… îi scrisese în mod surprinzător, nu ştiu cum îi aflase adresa, apoi ei începură să corespondeze, aşa, fără niciun rost, prietenul său care avea o librărie acolo, îi invitase să-i facă o vizită… fusese, acum doi ani, la Alba cu un Peugeot vişiniu, station, şi insista să vină şi ei, dar cu formalitățile astea… asta-i bună, râse Crăiniceanu şi se lovi uşor peste genunchi: îi promisese că dacă vine la el, în Franța, îi dăruieşte o lunetă astronomică!… Nu prea mare, dar, oricum, care să poată mări până la de 45, 50 de ori… de câțiva ani, avea obiceiul să privească firmamentul cu un vechi binoclu de câmp, foarte mare, dar… evident, nu e o lunetă… nu ajungea decât până la… şi Crăiniceanu tuşi scurt de două ori, concentrat. Puşi îl asculta cu atenție, cu seriozitate. Apoi, îl asigură că va vorbi cu tăticu, să-i îndemne, să-i grăbească pe ăia de la miliție, cu actele, pentru viză… ce mai, le înaintase de vreo trei sferturi de an… Nu cumva accepta să

meargă singur, dacă…?! Dacă se va dovedi că e o cale mai uşoară, ştiţi, la familii întregi nu prea se… — Cum să nu, cum să nu! acceptă Crăininceanu, putea să meargă şi singur. Era curios să vadă Franţa… prietenul său se însărcina cu toate cheltuielile, inclusiv…

Puşi şi musafirul ei se priveau mulţumiţi; iată, îşi puteau fi de folos imul altuia. Ciudat, dispăruseră toate barierele dintre ei, cea de vârstă în primul rând. De ce oare?! El îi privea genunchii ei rotunzi, mici şi moi, când, uneori, rochia ei, la o mişcare mai neglijentă, se dădea uşor într-o parte. Şi ea; şi ea… îi lăsa un timp, aşa, câteva minute, nu mai mult, absolut involuntar, până să… până să-i acopere la loc. Crăiniceanu simţea o puternică dorinţă să întindă mâna şi s-o mângâie pe genunchi, pe Puşi. Râsul ei gâlgâit, cu gropiţe, privirea ei mijită, atât de cristalină, îl îndemnau la aceasta. O dată chiar îndrăzni: întinse mâna şi o mângâie pe unul din genunchi. Era cât p-aci să se sufoce. Ea însăşi roşi, roşi puternic şi se trase încet, înapoi, în fotoliul ei cu privirea fascinată. Apoi zâmbi dureros, un zâmbet mic, dezgropat din primii ani ai copilăriei. Un zâmbet perfect păstrat, intact. Ciudat, niciunul, nici altul nu simţiră niciun pic de ruşine, de sfială. Cu mult mai mult, cu mult mai mult. Ceva de nedescris. Vorbiră apoi despre cărţi. Lui îi bătea încă jugulara, dureros. Numai la amintirea gestului său. Iar ea, deşi vorbea şi spunea lucruri inteligente, îl privea încă cu ochii măriţi. Speriată de panica lui, aşa cum stai lângă cineva care suferă de cord. Cineva normal, nu-i aşa, dar care, în orice clipă… cineva absolut sănătos, *absolutely*, cineva perfect normal. Şi deodată, aşa… pe neaşteptate, din senin!… Absolut din senin. Când era mică, Puşi îşi amintea, asistase la un atac de epilepsie. Un străin, un fel de vagabond. Ea îl văzuse prin geam cum traversează curtea. Un individ înalt, înfiorător de lung, îmbrăcat aşa şi aşa. Îl auzise cum intră în antreu, apoi, cum şuşoteşte cu Catiţa, servitoarea, apoi uitase de el. La un moment dat, evident, trecuseră doar câteva minute, un sfert de ceas cel mult, ea voi să intre în bucătărie, în felul ei,

impetuos, aruncându-se în uşă. Era singurul copil, sosise târziu, când părinţii ei împliniseră aproape patruzeci de ani şi, normal, i se făceau toate voile. Când deschise uşa la bucătărie, cu impetuozitatea ei obişnuită, uşa, lemnul uşii se lovi de ceva, de o mobilă parcă. Puşi mai încercă o dată, izbind uşa, nerăbdătoare; toată viaţa, apoi, îi rămăsese plantat în ureche acest sunet, „al doilea" mai ales. Izbise pur şi simplu în craniul acelui individ, în craniul unui om. Lunganul acela, îmbrăcat sărăcăcios, stătea nici mai mult nici mai puţin întins cât era bucătăria de lungă. Uşa se deschisese doar de-o palmă şi izbea mereu în ceva, izbea mereu într-un craniu. Dumnezeule! Venise, intrase, abia apucaseră să-i pună o farfurie cu supă în faţă şi se aruncase pe jos. Teribil. El îi avertizase, dar nimeni nu credea că va avea un atac. Ambii părinţi erau acolo, în bucătărie şi o priviră speriaţi când ea băgă capul ei micuţ pe uşă, vrând să ştie de ce se împiedică lemnul uşii. Şi zgomotul acela straniu şi nemişcarea acelui om, întins transversal pe dalele de piatră. Înfiorător de lung. Dar ea nu plânse, nici măcar nu scânci. Era curajoasă, de pe atunci.

Astfel îl privea pe Crăiniceanu. Aşteptând să-i răsară zgomotul acela straniu de lemn ce se loveşte de-o ţeastă vie, în ureche. Sunetul acela. „Orpheus cântă, o, înalt pom în ureche!" cum spune Rilke. Puşi rămăsese o curajoasă. El, Crăiniceanu, o prindea acum mai des de genunchi, o, nu îndrăznea să urce mai sus. Dar îi prindea amândoi genunchii şi îi strângea, crispat, zâmbindu-i stângaci, roşu pe falei şi pe tâmple, teribil de stingherit. De câteva ori, ea, cu teamă, îi respinse mâinile, le descălţă de pe propriile-i rotule (avea oasele mici), se retrase în fondul fotoliului, puţin bosumflată. Apoi, îl lăsă. Şi el rămase astfel, în poziţia aceea, puţin incomodă, aplecat, gâfâind uşor, cu mâna pe genunchii ei. Ei nu-i făcea nicio plăcere, evident, chiar o durea puţin. După figura lui, se putea spune acelaşi lucru şi despre el. Apoi, uneori, el se lăsa pe spate, cu o oarecare, inexplicabilă, uşurare. Atunci şi ea se prefăcea cumva uşurată. Zâmbea fin,

dureros. Îi dispăruse, oricum, veselia din prima parte a acestei vizite convenționale. Continua însă să-l privească posesiv, gingaş-posesiv, ca pe obiectul ei. Deşi el nu se purta cu ea ca şi cu o servitoare, ca şi cu o subretă. Nu-nu, exclus. El însuşi se chinuia prea tare. Doamne, era ca un coşmar… melodios, suav… Apoi era rândul lui să se lase pe spate, respirând adânc. Şi roşeața urâtă îi fugea de pe față, părea, cumva, mai tânăr. Ar fi vrut să se aplece să-i şteargă uşor sudoarea de pe fruntea sa grasă, chinuită. Dar nu îndrăznea, bineînțeles.

— …Ştii, Puşa, spuse el râzând în piept, singur, de parcă abia în clipa aceea… ştii, uneori mi se pare, mie însumi, că pierd măsura… ştii, ceea ce numim simțul proporțiilor, capacitatea de a reacționa aşa, cum să spun…

— Dar… de ce…?! spuse ea, moale, politicoasă.

— Aşa, pur şi simplu! Şi el râse uşurel. — Un fel de inadaptare, mai bine zis… dezadaptare, în cazul meu! îmi vine pur şi simplu să pufnesc în râs când trebuie să fac cutare sau cutare lucru, când trebuie aşa, să mă indignez sau… sau când trebuie să fiu grav, serios… ha-ha, când trebuie să respir zgomotos pe nări! Uite, de asta mă simt bine cu tine, nu trebuie să mă prefac… să mă ascund prea mult!

Şi el o privi cu oarecare şiretenie, oblic, să vadă ce-o să zică, cum o să reacționeze. Puşi însă tăcu, cu o perfectă feminitate.

— Uneori mi se pare că sunt un rău tată… un rău soț! Deşi fac tot ce mi se cere sau… tocmai de asta! Toată viața am fost împins încoace şi încolo de nevastă-mea care, indiscutabil, avea un simț practic mult mai dezvoltat! Şi acum se întâmplă acelaşi lucru, da, zău!… Dar, nu ştiu cum dracu… ăăăă, voiam să spun că… acum, nu ştiu cum, mă las împins, tras încolo şi… evident, sunt lucruri pe care trebuie, în situația mea, să le fac… ăăăă… lucruri care altădată îmi făceau plăcere… care evident, îmi fac… şi… acum plăce… re… dar, zău, Puşi, mai e încă ceva… hă-hă-hă!

Puşi râse şi ea, cu el. Se simțea mai bine când el vorbea, el însuşi se simțea mai bine. Apoi tresărea, electric: el o prindea din nou de genunchi, fața sa mare, grasă, i se congestiona toată şi ea aştepta să-i treacă... să-i treacă... nu mai suporta să reaudă zgomotul acela pe care îl face o uşă lovindu-se de craniul unui om, al unui bărbat. Al unui bărbat bolnav.

— E îngrozitor, spunea el, să te ascunzi de ai tăi, de propria familie, care merge cu atâta curaj, înainte... În vremurile noastre e nevoie, într-adevăr, de-o bună doză de stoicism. De-o doză serioasă de stoicism. Pe de altă parte, nu mă pot dezobişnui de anumite... cum să-i spun... înclinații de-ale mele: cărțile, golumbii... chiar şi colecția mea de autografe! Ah! se însufleți el brusc, am să-ți arăt neapărat colecția mea de autografe! Vrei?! (Să-i spun de Agenție, să nu-i spun?! se întreba el cu febrilitate, pândindu-i chipul).

— Bineînțeles! spuse ea, perfect mulțumită, văzându-l vesel, înseninat, tăticu mi-a spus...

— Ah, el nu a văzut decât o parte... o infimă parte! Ştii, de câteva veri încoace studiez constelațiile, totuşi cu binoclul ăsta al meu, deşi e o piesă redutabilă, nu mă acomodez prea bine! Abia aştept ca să...

Puşi îl întrerupse şi, cu multă vioiciune, îl asigură încă o dată că îl „va monta” pe tatăl ei ca să grăbească formalitățile la miliție. De altfel era prieten cu Şerbănescu.

— A, atunci e perfect! spuse domnul Crăiniceanu. El mai spuse, mai bolborosi câteva cuvinte, apoi tăcură ambii. El, cu privirea din nou ațintită pe genunchii ei rotunzi, mici, moi. Ea nici nu îndrăzni să se mişte, să-şi acopere genunchii cu un gest mic, firesc, pe care îl au aproape toate femeile. Dar Crăiniceanu nu întinse mâna, cum se temea. Privea concentrat în acelaşi loc şi din nou i se înroşi tâmpla, ceafa, din nou îi apărură broboane de sudoare pe față, pe pielea feței. Începu să se gândească la sânii ei, dar nu îndrăznea să se uite, nu îndrăznea pur şi simplu să ridice ochii până acolo. Era doar o diferență de aproape treizeci de ani între ei. Chiar de treizeci de ani, aşa că... Puşi însă intui totul, îi văzu fața

chinuită, fața toată leoarcă de apă, avea parcă şi ochii transpirați. Sânii ei mici, puțin depărtați, erau doriți. Se gândi, reflex, la sânii Leliei şi, fără să vrea, simți o uşoară undă de mândrie: sânii ei erau mai reuşiți. Cu toate că… cu toate că, aproape nimeni nu observa asta. Cele câteva… flirturi, aventuri ale ei, erau absolut jalnice. Chiar şi nu numai în comparație cu fiica omului ce stătea congestionat pe scaun, în fața ei. Chiar şi aşa, în comparație cu oricine, cu orice fată de vârsta ei, mai puțin frumoasă ca ea. Dar grija asta exagerată a părinților ei, mereu cărți, examene, căsnicia…

O căsnicie, neapărat, de parcă ar fi hăituită, de părinți şi de numeroasele ei tanti, unchi, buni şi… Afurisit să fie totul! Afurisiți să fie cu toții, inclusiv Mişu Cârstea, derbedeul acela care…

Şi (lucru care cu firea ei pozitivă i se întâmpla rar), brusc ochii i se umeziră şi ea se feri să clipească ca să nu se trădeze, să nu… să nu… un început de milă față de ea însăşi o cuprinse, ceva foarte grețos, foarte plăcut. Şi ea înota, pierdută, în această milă față de propria ei luptă, necesară, care – doar peste câteva clipe, peste câteva minute – trebuia să reînceapă. Crăiniceanu o privea posomorât, neînțelegând nimic. Ciudat, începuse să-l excite această tânără fată serioasă, după cum se spunea, victima destrăbălărilor Leliei. De ce oare?! Oare numai pentru că ea îl privise, astfel, la început… aşa, mai neobişnuit, cu o anume compătimire posesivă… cu o anume condescendență, aşa cum îți priveşti cățeluşul, pudelul de rasă, care, se ştie, sunt… inteligența lor… era urâtă, victima unui scandal, propriul ei logodnic o ocolea, o expunea oprobriului public, o expunea… iată, o expunea lui, compătimirii sale, milei sale. El începu să gâfâie încet; genunchii ei atât de frumoşi, de neapărați, îi privea cu duioşie, cu o anume duioşie: erau atât de dezarmați, i se ofereau, parcă. În ce lume se afla, Doamne, era ca un om care se trezeşte dintr-un vis. Ca un nebun care îşi recapătă luciditatea, ca un nebun vindecat, însă suficient de viclean să

mimeze în continuare nebunia. Prinzându-şi din zbor propria sa nebunie, la hotarul acela dintre vis şi veghe când ne zbârnâie stins în ureche, în dosul urechii sau în dosul sprâncenei sau dracu ştie unde, frânturi, motive, culori chiar, fantome, din cealaltă viață... din vis. Atunci când refuzăm să trăim cu toate motoarele, când întârziem în apele acelea stătute în care fuseserăm atât de fericiți-nefericiți, cu vegetația ei ațâțătoare, stins-fosforescentă.

Crăiniceanu se trezea încet într-o lume străină, propria sa lume, se „dezadapta" încet, după expresia lui, ceva, nu-i aşa, destul de... înfiorător, nu-i aşa?! Buruiana ironiei ce creştea amenințător în el, în trupul lui care trăia şi locuia în Alba, în mijlocul Albei, floarea provinciei... un bătrân libidinos, nu-i aşa?! Doamne, ce simplu ar fi ce simplu ar fi, spunea el, trecându-şi palma sa mare, grasă, umedă, peste frunte, peste fața sa grasă, urâtă, grasă... urâtă. Un bătrân libidinos, împreună cu o tânără libidinoasă, nu-i aşa?! Doamne, ce simplu ar fi, şi mai simplu, he-he, înviorător de simplu! Chiar pânda sa la Agenție ar... credeți că el se lăsa înşelat să creadă că acolo pândea doar fetele acelea ce ieşeau în jur de şapte de la cursuri, grupurile acelea care se opreau, printr-o şansă, în vitrina agenției, în timp ce el conversa cu doamna Atkary?! Nu-nu, mai era ceva... ah, se mai strecura, nu ştiu cum să spun, un sentiment ciudat, neliniştitor, aşa, ca un ronțăit de şoarece, acelaşi ronțăit al aceluiaşi şoarece, mititel, cu dâra lui subțire de putoare pe care o lăsa în urmă. Ar fi putut şi acum, oricând, în timp ce Puşi făcea eforturi să nu clipească, să nu-şi turtească lichidul din ochi în care plutea mila frumoasă, duioasă, de ea însăşi, de tenacitatea şi rapiditatea ei, în aceeaşi clipă el, corpolentul domn, tată cu adevărat respectabil de familie, s-ar fi putut apleca şi şi-ar fi putut lipi ambele sale palme umede de sânii ei. Evident, la început peste capot. Putea s-o facă oricând, ea ar fi tresărit abia, aşa, ca în fața unui suferind, ca în fața unui nebun liniştit. Erau doar amândoi, ei simțeau asta, în luptă cu societatea, singuri, în luptă cu societatea. El, un nebun care avea neşansa să se

„trezească”, ea, minată de delirul grandoarei. Al lăcomiei: de a-l poseda pe marele trăpaş. Un om, o femeie, normală, care înnebuneşte, uşor: un nebun care se trezeşte, ca un beţiv ce iese, furios, din propria sa mahmureală şi care se imită încă, pe el însuşi, în abjecţia sa, în noroiul său. Un nebun, suficient de viclean ca să ştie că cea mai gravă greşeală, *gafa*, a sa ar fi să se arate deodată raţional, lucid. Doi oameni dezechilibraţi, prieteni, ce simţeau unul pentru celălalt un sentiment tulbure de prietenie. Ceva extrem de tulbure, de nepotrivit, un sentiment în care niciunul, nici celălalt nu aveau niciun fel de experienţă. Şchiopătând încet, bâjbâind penibil, dureros, şchiopătând. Clopin-clopant. Firesc, se sprijineau, se ţineau unul de altul, în stângăcia lor, în neruşinarea lor.

Doamna colonel intră cu un zâmbet mic şi îi eliberă. Se traseră ultimele concluzii, se dădu chiar un comunicat comun: ambasada corpolentului domn reuşise perfect, cele două familii îşi întinseră mâna peste frumosul cadavru viu al fiicei şi duşmancei lor, relaţiile lor de veacuri nu vor fi în niciun fel tulburate de un, hai să-i zicem, pasager conflict de frontieră. Puşi Zăgănescu emitea însă o pretenţie: oricum, în orice condiţii, să-l păstreze pe Bussy al Leliei, pe donjuanul Albei neîncoronat. O perlă pe care o voia în coroana ei. Cele două părţi îşi dădură tacitul lor consimţământ, spunând tot felul de fraze în aparenţă banale. Plicticoase. Lipsite de conţinut, la tal Leliei îşi voia şi el partea lui: luneta aceea franţuzească. În schimbul Leliei, al falsei ei fericiri. O va avea. Tusea colonelului Zăgănescu era o garanţie. El se avea foarte bine cu forurile, ci însuşi era o parte din ele. Se transmiseră salutări doamnei ambasador Crăiniceanu care, e drept, nu fusese primită. Dar i se trântiseră cordiale salutări. Nu calde. Nici prieteneşti. Nici frăţeşti. Numai cordiale.

În acest timp (… în vremea aceea, a auzit tetrarhul Irod despre faima lui Iisus. Şi a zis slujitorilor săi: acesta este Ioan…), în acest timp sosi şi Grobei în localitate, într-una dintre călătoriile lui de afaceri. Se anunța începutul verii, finalul lui iunie. Sau finalul lui iulie. De cinci săptămâni, de aproape două luni, dura romanul sentimental Cârstea-Lelia. Fascicolul X. Dar Lelia îşi făcu datoria față de „logodnicul” ei, cel sprijinit de familie. Îl văzu, îl primi acasă, după amiezile, între şase şi opt, între şase-treizeci şi şapte, şapte-treizeci. Ieşi cu el prin aceleaşi locuri, şlefuite de paşii lor nostalgici. El îi vorbea cu voce înăbuşită despre extaz şi inițiere, spiritualitate… mortificare… examen de conştiință… examen de conştiință… despre ispăşire, absolvire de păcate… evident, nu de greşelile, păcatele acestea, banale, ci… — Ce fel de păcate, în definitiv? întrebă ea, veselă, cu meşa în vânt. Era fericită: armăsarul ei pur-sânge, dintr-o mamă campioană de derby-uri, trăpaşul ei era, în sfârşit… gelos! Da, formidabil: prin tactica ei, prin nebunia ei, îl adusese în stare de a fi gelos pe micul maior, contrabandistul de idei iezuite, spiriduşul munților! Cârstea era bosumflat şi se interesa, afectând nepăsarea, cât timp va mai orbecăi pe acolo, prin târg, mormolocul acela cu lecturi digerate pe jumătate, comis-voiajorul lumii socialiste, cu valijoara sa gălbuie din plastic scorojit. Ha-ha! Ce farsă!

Dar după-amiezile lor, ce nebunie, ce tunel de culori, de mirosuri! Se iubeau crâncen, trupurile lor frumoase, elastice, de rasă înaltă, se luptau (lupta lui Iacob cu îngerul), se iubeau, se acuplau, pe un podium parcă, în văzul consternat al întregului oraş. Da, întregul oraş era consternat de frumusețea şi impudoarea celor doi şi era mândru de propria sa consternare. Ar fi fost mai sărac fără ea. Fără ei. Se iubeau până cădeau lihniți, până gâfâiau, cu ochii scoşi, de extenuare, privindu-se cu greutate, cu admirație, cu oboseală milenară. Doamne, ce voiau ei să fecundeze cu atâta infinită hărnicie şi invenție, erau oare la începuturile lumii?! O istorie goală îi aştepta, trebuiau oare să zămislească cohortele de

soldați ce urmau a fi nimiciți în frumoasele războaie, căzând sub panaşele lor?! Sau lungi şiruri de negustori ducând coşuri unse cu grăsime, pline de peşte, sau astrologi… prostii, toate astea sunt istorie, falsificări ale istoriei! Ei erau vii, se mişcau, se autoadmirau, un Narcis de două sexe, față în față, se îmbrățişau, se săturau unul de celălalt, în pagina timpului, a ilicitului, desfătându-se în oprobriul convențiilor. N-ar fi fost atât de mulțumiți, de tensionați, dacă ar fi fost lăsați în pace, dacă s-ar fi luptat pentru fiecare după-amiază, pentru fiecare juisare, pentru fiecare centimetru pătrat al pielii ce acoperea trupurile lor magnifice. Evident! În acest domeniu nu se va inventa nimic nou. Iubirea ilegală, cea mai rapidă iubire, cea mai perfectă. La asta slujeşte societatea, reumatismul ei poliarticular cronic. Societatea, ca un paravan indignat, ca o mătuşă bătrână care face cu ochiul, fericită că strănepoții ei sunt încă virili, că mai luceşte în soare crupa marilor trăpaşi spre care aleargă, rasate, nostalgicele iepe. Cupluri-cupluri, anistorice, anaerobe, anti-evoluționiste, ignorând progresul şi bunul-simț. Falimentarul bun-simț în care aveau tot timpul să se bălăcească până la sfârşitul lungii, infinitei vieți.

Ea venea apoi acasă, cu trupul ei de-o melancolie nesfârşită, sătul pentru câteva ore, şi-l primea pe „celălalt”… în vremea aceea. În vremea aceea era o vară ploioasă şi cei doi se plictiseau împreună. Ea nu-l mai lăsa să o atingă nici măcar în felul… reținut, respectuos, în care o obişnuise el. Nu-l lăsa s-o sărute decât pe obraji şi pe colțul buzelor. Pe mâini, pe ambele mâini, evident. Merceologul nu se nedumeri prea mult, iar familia nu ştia nimic. Îi lăsa, îi proteja acolo, în camera lor atât de goală, în care cei doi logodnici mâncau dulceață şi se uitau pe geam. Într-o după-amiază, Lelia, frântă de trăpaşul ei care îi galopa încă prin trup, adormi pur şi simplu pe recamier. Şi Grobei o veghe. Când ea se trezi îl găsi aşezat la picioarele ei, pe o pernă, cu albumele familiei în jurul lui. Părea mulțumit cu soarta lui şi îi trimise un zâmbet cu totul neprovincial. O iubea. Lelia ieşi să-i aducă o cafea şi îi transmise invitația de a rămâne la cină. De obicei, el refuza,

se retrăgea la gazda sa (familia îi găsise o gazdă pentru sejoururile sale, cvasi-previzibile), la socotelile sale. Acum acceptă, din pură distracție. Era, evident, absorbit de albume. Doamne, ce tinerel zăpăcit! Ea îl privea cu superioritate caldă cu care îți priveşti o rudă descoperită de curând. Apoi, se aşeză lângă el, cu o mână pe umărul lui, în timp ce Grobei, grav, îşi sorbea cafeaua.

Din când în când el îi cerea câte o informație, un amănunt biografic despre cutare sau cutare, viu sau mort… Uneori, ea însăşi nu deținea toate amănuntele, numele, datele, locurile, toponimia etc. a acestei arhive blânde şi îi spunea că mama ei… sau bunica ei de la Bistrița, de la Vatra Dornei… avea două bunici, surori, care… iată, aici, cu parazolul acesta şi cu rochia aceasta cu turnură, era una dintre ele… cea de la Vatra Dornei, unde mergeau ele vara… ea, cu mămica… uite, asta era căsuța bunicii, la fereastra asta era camera ei, unde, acum trei ani, în fiecare dimineață, venea un măgăruş… da-da, un măgăruş al nu ştiu cui din vecini, pe care ea îl hrănea… cu dulciuri. Deschidea geamul şi măgăruşul îşi băga pofticios capul, frecându-se de umărul ei! Era complet nebună, cumpărase special pentru el o cutie mare cu bomboane de ciocolată… era un măgăruş bătrân, căruia îi plăceau trufele şi ciocolata… şi pe Lelia, aşa spunea familia, admiratorii ei invidioşi…

Şi ăsta?! A, ăsta e unchiul Mihai, Mihi-bacsi… fratele mamei, cel mare a fost în America… ți-am povestit despre el. Abia l-am cunoscut, abia de-l mai țin minte, a murit imediat după terminarea războiului, prin ’47… ba nu, cred că prin ’45-46… Trebuie s-o întreb pe mămica, Grobei dădu o pagină, încă una… ea, mereu cu mâna ei subțire pe umărul lui, îi sporovăia la ureche. În sângele ei, tot mai stins, tot mai amuzat, galopa încă trăpaşul ei scump. Se însera încet, oh, foarte încet, doar jos de tot, jos de tot… sus, sus, pe sus, pluteau norii străvezii, de-un colorit insuportabil, ecuatorial. Era ora la care zeii… zeii nemuritori ieşeau să se plimbe în şaretele lor, trase de caii lor musculoşi, ce asudau magnific în

hamuri… în hamurile subțiri, bătute în argint şi nichel… în platină. Peste nori stridenți, colorați strident, ca un evantai colosal din fildeş subțire, transparent, cu miniaturi din secolul XV… cu şaretele lor gonind printre statui de marmoră, fără un braț, fără o coapsă, ei, cei disprețuiți de muritorii atotştiutori, atei, suspect de siguri pe ei… ei, cei disprețuiți de viii care mişunau pe jos, apatici, în febrilitatea lor, lipsiți de religiozitate… vidați, goliți de religiozitate, tâmpi… inteligenți şi tâmpi… zeii, frumoşi în ghetoul lor, în păgânismul lor, ficşi, nemişcați ca stelele, în aparența lor, din politețe luând înfățişarea zeilor, a supra-oamenilor… acum, când pe cer se rescria istoria scurtă a lumii, când atâtea bătălii navale şi aeriene se duceau, concomitent, printre norii strident colorați, când atâtea cavalerii, cavalcade coborau spre asfințit, când însuşi Sextus Aemilianus… când fiecare dintre noi se reflectă acolo sus… şi mai sus sau… puțin mai jos de foarte sus… de înalt… în două trei copii… când unul dintre ei, poate, nemuritor (din simplă obişnuință) se reflectă, o clipă, în trotuarul de dinaintea paşilor noştri nehotărâți… când vreunul dintre supra-oamenii aceia se apleacă, o secundă, intrigat de mâna Leliei, subțire şi albă, rezemată de-o eternitate pe umărul celui al cărui cap, ceafa, nu se vede… pentru că ei au încă ochi buni şi în infra-secunda care, în care e toată durata noastră, în infra-secunda care e istoria vieții pe planetă ei pot deosebi luciul de marmoră al mâinii ei… al mâinii ei, în după-amiaza aceea când, sătulă de amor, adormise în fața logodnicului ei ce-o vizita… pe care îl regăsise la trezirea din somnul abrupt, total, la picioarele ei, zâmbind amabil, răsfoind albumele cu filele groase de carton… poate… mai mult ca sigur, cum se spune în provincie, că unul dintre acei supraoameni, roşcat sau negru, ca sprâncenele groase, negre, împreunate, se apleacă (s-a aplecat sau se va… timpurile, aici, sunt o goală formalitate, un fel de birocrație) peste balustrada sa de nori, invidios, de-o invidie puerilă, ce cântă… priveşte curios, de-o curiozitate goală, imbecilă, în fila de album, peste pozele acelea care… şi

râde, râde total neplăcut, neinstruit, aşa un… hă-hă-hă! şi încă o dată, vulgar: – Hă-hă-ho-ho-hă-hă! şi-apoi plescăie din buze şi din limbă, ca golanii, sâmbătă după-amiază în jurul cinematografelor de cartier, scuipând plictisiți pe sânii vreunei Claudia sau Sophia sau Gina… sau Raquel.

Oh, zeii, supra-oamenii iubesc provincia şi îşi pilotează ades cvadrigele lor peste străzile ei pestilențiale… peste oamenii ei naivi, puternici… cu râsul lor blând, cu râsul lor blând… cum spunea domnul, răposatul domn Henri Beyle: – La Paris nu e exclus să întâlneşti oameni eleganți; dar în provincie ai să întâlneşti caractere!… sau aşa ceva, *something like that…* şi zeii, supra-oamenii, ei înşişi aspirau să ajungă caractere… sau indivizi eleganți, dracu mai ştie! în provincia lor, hipercelestă… cu alei de pietriş, cu statuetele lor ciuntite care reprezentau vreun triton, vreun peştişor… vreun Bachus mărunt şi burtos, c-un zâmbet amabil, insidios, şi deodată, ce stupoare, unul îi scuipă lui Grobei, drept pe pagină. Stupoare! Şi pagina, fila aceea de carton îi sări din mână şi el se bâlbâi o clipă, teribil de jenat… exact cu acelaşi facies pe care-l avusese când era mititel şi se urină pe el, într-o societate de doamne elegante. Cu toatele îl priviră, intrigate de expresia lui ciudată… un fel de hieratism, un fel de năuceală celestă… antică, veritabil-antică, sută la sută! Abia după un timp, după hăt, câteva minute, se dezlegă şi enigma acelei expresii stupide şi iluminate: un mărunt pârâiaş ce susura pe lângă covorul greoi, persan. Şi un cor de râsete, o veselie absolut olimpică…

Grobei, distrat, dădu câteva file, două, înapoi. Lelia rămase un timp (mereu cu mâna albă pe umărul lui) pierdută, apatică. Cu privirea ei superb-somnoroasă, undeva, într-un punct, plină de gânduri posibile, plină de cuvinte pe jumătate formulate, cuvinte, fraze prea leneşe ca să se nască până la sfârşit… un fel de muzică, un fel al ei de a visa pe care, normal, nu i-l putea imputa nimeni, pentru care putea fi invidiată… eventual… eventual…

— La ce te uiți? îl întrebă ea, apoi, văzând – simțind mai bine zis – că el se uită la aceeaşi fotografie de câteva minute. Un tinerel înalt, slab, în uniformă de militar în termen, cu un fel de zâmbet jumătate tâmp, jumătate voalat. Era o poză de amator, de ultra-amator, una dintre acelea care, prost cadrate sau prost developate, expuse prost etcetera, devin, după lungă vreme, pentru un cunoscător, o sursă de-un farmec incert. Un farmec de-o clipă, două. Real.

— Aha, îşi răspunse ea însăşi, înăbuşindu-şi un oftat, din politețe față de logodnicul ei neprefăcându-se prea mult (un căscat, ca şi cuvintele ce-i zumzăiau prin creier, doar pe jumătate, pe sfert), aha, te-ai întors la Mihi-bàcsi... o poză proastă, şi-a făcut-o el însuşi...

— Câți ani putea să aibă aici?

— Ştiu eu, spuse ea, plictisindu-se, s-o întrebăm pe mămica... era, în orice caz, înainte de a intra la şcoala de ofițeri... cred că prin ’24, ’25... era tipul ratatului, sărmanul Mihi-bàcsi; să faci şcoala de ofițeri la câțiva ani de la terminarea războiului. Total lipsit de instinct.

Grobei privea cu atenție fotografia; trase lumina (o veioză cu abatjourul de hârtie pergamentată, arsă într-un loc) mai aproape şi Lelia îl ajută, descurcând firul.

— Ce-i aici, în spate? întrebă el, încercând să descifreze un colț al pozei, înecat într-un alb cețos, din pricina proastei developări.

— Cred că e un coteț... sau... parcă, e aripa unei maşini. Aha, da-da, îşi aminti Lelia, era un Ford vechi, printre primele din Baia Mare, unde locuia, pe atunci, bunicul... Într-o zi, Mihi-Bàcsi a venit cu rabla asta acasă, de la Cluj... era deja înscris la Drept...

— Un tip pitoresc! spuse şi Grobei, continuând să privească poza. Din pură plictiseală ştia deja albumul pe de rost. Privirea lui, însă, prinsese o anume fixitate. Aşa cum au fețele în penumbră, când nu se aprind plafonierele, când se descoperă clar-obscurul.

— Să te înscrii la şcoala de ofiţeri, continuă el, după ce-ai făcut un an la Drept…

Lelia râse, scurt, cu unul dintre râsetele ei stridente care, în mod surprinzător, lui îi plăceau. Apoi începu să sporovăiască, dându-i câteva detalii, din cele pe care le auzise şi ea, frânturi montate ad-hoc, de la mămica, de la bunica de la Bistriţa, sora mamei lor (a mămichii şi a lui Mihi-bàcsi). El răsfoia distrat albumul, îl lăsă să alunece, alese altul, reveni la primul, împrumutând palavrelor ei o ureche distrată, amabilă. Apoi, printr-o coincidenţă, fila se deschise la aceeaşi fotografie. Deşi erau altele, în acelaşi album, mai reuşite, cu unchiul Mihai. Poza aceea, în haine grosolane de recrut, îl atrăgea pe Grobei. În plictiseala acelui final de vizită, când în logodnica sa plutea, domnea un trup de bărbat străin. Dar el, tactul lui era de a se purta cu ea nu ca un amant (oh, nu era atât de pripit!) şi nici ca un logodnic, măcar, ezitând, întârziind să-şi reclame drepturile. De aici, rapida, totala acceptare a familiei ei, de aici, poate, o anume slăbiciune, dezarmare a Leliei faţă de el, faţă de un bărbat ce se anunţa atât de înţelept, de precaut, de lacom, poate. Cine e foarte lacom înaintează cu prudenţă, he, nu riscă să piardă prada. Se retrage, revine (plictisit, enorm de bine crescut!), face iar câţiva paşi îndărăt, revine iarăşi, timid, plin de farmec, aruncându-şi înainte farmecul ca anumite insecte lichidul devorator. Farmecul lor devorator, cerneala inimii lor. Cine e lacom, nu e lacom deloc. Cine e foarte lacom e cel mai înverşunat duşman al celor lacomi, al celor avizi, apucători. Nu poa’ să-i vadă în ochi. Vederea unui lacom, a unui biet lacom, îl înduioşează chiar: – Doamne, spune el sincer, câtă naivitate, câtă cruzime… de caracter! Să-ţi expui… asta… defectul acesta atât de spontan, cu atâta dezinvoltură! Să fii atât de puţin englez, să te trădezi mereu… cu impudoare! Vai, dar puţină eleganţă chiar şi… în defectele noastre, nu-i aşa…

O asculta totuşi, chiar după ce ea tăcuse. Apoi, Lelia se ridică, sprintenă, şi ieşi, scuzându-se că trebuie s-o ajute pe mămica la masă. Spontan, în aceeaşi clipă intră tata-socru,

domnul Crăiniceanu, cu un clondir de ţuică (din serviciul de licheur al casei) şi cu două păhărele, făcându-i cu ochiul. Le aşeză pe o măsuţă şi reveni apoi (lăsând uşa deschisă) cu o farfurie cu şuncă, tăiată bucăţele, şi cârnaţi de casă afumaţi, iar alături, pe o tăviţă de argint vechi, oxidat, bucăţele de pâine. Îi mai făcu o dată cu ochiul pretendentului oficial la mâna subţire şi albă a Leliei, uitând probabil că-i mai făcuse o dată şi, perfect nesigur pe el, turnă în pahare. Grobei se ridică, stătuseră pe covor, pe nişte perne mari de la începutul secolului, din mătase, cu un pătrat de ţesătură groasă, persană, cu ciucuri roşii, grei, cusut pe mătase. Veni la masă, distrat, cu albumul încă în mână pe care-l aşeză undeva alături. Apoi ciocniră, cei doi, şi Ştefi-bàcsi reumplu păhărelele. Niciunuia nu-i plăcea ţuica aceea tare, horinca, ce trecea de 40 de focuri, dar o beau perfect bine dispuşi, consolându-se că îndeplinesc o plăcută obligaţie, un ritual. Apoi, Crăiniceanu îl îmbie să guste din „porcăriile” de pe farfurie. Sau, cum îi zicea el – Kikiri-mikiri! Aşa-i spunea şi nevesti-si, când o îndemna ca, până să se puie masa, să taie pentru „ei”, pentru bărbaţi, nişte: – Kikiri-mikiri! De obicei făcea asta când era Chezan la ei, ginerele său care îl nelinştea cel mai mult. Cel veşnic posomorât, mult mai posomorât decât el însuşi şi, se simţea, era o adevărată posomoreală. Grobei însuşi îi impunea printr-o anume, cum să-i spun, o anume gravitate nătăfleaţă, o… anume seriozitate deşucheată, oricum, se vedea asta, era un bărbat, un tânăr bărbat cu un stomac demn, grav. Fiindcă îl nelinştea, fiindcă începuse să-l nelinştească, Crăiniceanu începu sa ţină şi la Grobei aproape la fel de mult ca şi la Chezan. Va scăpa astfel definitiv şi de al doilea balast, lest, încărcătură. Definitiv. Era ca şi cum şi-ar fi pensionat fetele. Căsnicii solide, super-solide, aşa cum unii betonează mormintele. Din respect pentru morţi, ca să se ştie că sunt morţi avuţi, morţi cu dare de mână, morţi îngâmfaţi. Apoi se aşezară la masă, la cină.

4

Doamna Vanina îi alungă pe bărbați de lângă farfuriile de Kikiri-mikiri şi se aşezară, cu ochii lucioşi de țuică, la masă. Pentru început era un platou de răcituri. (La sfârşitul lui iunie o performanță!) Sau cotoroage, cum se spunea prin Alba. Pentru cei care nu pofteau, se găsea pregătită o salată, de mezeluri de porc, din producția casei, „propriu producat!”, cum spunea Ştefi-bàcsi, cu umorul său absolut original: felii de caltaboş şi lebăr, cu ceapă şi oțet. Ceva delicios, *exquisitus*, la care se abonară cu toții, cu excepția Leliei, care îşi puse doar în farfurie, privind satisfăcută pe pereți. Tipul ei de politețe. Urmă apoi pilaf de pasăre (rămas de la prânz) peste care se picură sosul fripturii. Lelia gustă puțin din pilaf, alegând cu scârbă bucățelele de carne şi depozitându-le pe marginea farfuriei. Toată lumea râse şi astfel ea câştigă indulgența tuturor. Grobei fu servit a doua oară din pilaf, fantastic cât mânca băiatul acesta descărnat. Doamna Vanina argumentă că un om care călătoreşte atâta, trebuie să… iar domnul Crăiniceanu dădea zâmbitor din cap, transpirând mereu, mâncând el însuşi, în silă, prefăcându-se că i-e foame ca să semene cu el însuşi, cu efigia sa.

— Să fii blestemat să te imiți pe tine însuți! ar putea suna comandamentul căruia i se supunea, ca un soldat al spiritului, al unui Christos încă niciodată crucificat. — Din groaza de tine însuți, ca şi Cain, să te prefaci secundă de secundă, până la cel mai mărunt amănunt, până în visele cele mai afunde, în felul cum oftezi, îți ştergi transpirația, te joci cu un breloc sau în felul cum îți aşezi, oftând, un picior peste celălalt, că nu te-ai depărtat de tine, de *vechiul tine* şi de cei din jur, mai ales, mai ales… mai ales pe preasfânta, curata, de Dumnezeu născătoare şi pururea Fecioara Maria, pe toți sfinții pomenind-o, pe noi înşine şi unul pe altul şi toată viața noastră lui Christos-Dumnezeu să o dăăăăm! Şi domnul

Crăiniceanu îşi împingea trupul său de bivol să… se împingea pe el însuşi cu botul, cu brațele-i scurte, cu nasul, cu fruntea grasă, transpirată, printre farfurii, caltaboşi, pilaf… — încă o porție de cotoroage, draga mea! spunea el, întinzând farfuria neveste-sii, cu ochii râzând veseli ca un şcolar care face ceva pe placul magistrului său… al ductorului, al prim-ductorului… al regizorului posomorât din umbra vieții sale. Pe placul Lui, al cărui argat era şi ea, Vanina, sau vechil… cel ce ține socotelile, ha.

Urmară fructe, mere de Sân' Petru, dulci şi verzi, struguri uscați, păstrați în pod, ca liliecii, cafele şi prăjitura casei: un aluat suspect, din mere şi nuci, cu o dungă subțire de cremă de cacao, ars puțin la colțuri, pe care doamna casei declara că îl adusese doar pentru ea şi „bătrânul" ei, pe care Ştefi-bàcsi îl privea venind cu aceeaşi suferință veselă a sa. Merceologul avea însă un instinct fără greş, refuză struguri chihlimbarii aduşi, coborâți, pentru el şi „se servi" el însuşi cu o felie din acel Honigteich al casei, sur şi posomorât, delicios la gust. — Delicios! exclamă musafirul şi, încă o dată, autoritățile casei Crăiniceanu se predară, ambasada sa mai câştigă un punct, esențial. — Bun-simț! Bun-simț! striga întreaga sa făptură, modestă, ciolănoasă. — Bun-simț şi seriozitate… aproape: soliditate. Aproape: soliditate.

La cafea, se discută, cu vervă, succesul acelui aluat de miere (şi vinul de Târnave, târât de tata-socru direct cu o damigeană până la mijlocul sufrageriei de dotă) înveseli toate aparențele. Chiar şi Lelia care numai că nu se scobea în nas; era felul ei de a fi prezentă. Destul de rapid, discuția ajunsese la Mihi-bàcsi, Lelia, într-o pauză a absenței ei, aruncă numele pe masă, printre resturi. Grobei îşi aminti imediat de fotografia aceea a unui tânăr brunet, ciolănos, îmbrăcat într-o uniformă nouă, grosolană, cu o capelă aşezată țeapăn; cu un zâmbet mânjit, stângaci, aproape răutăcios. Ce era acolo, în pata aceea a peliculei voalate, un coteț sau… un Ford?!

— Aha, Mihi, Mihi… spuse râzând doamna Vanina, sora lui, a răposatului, ce mai nebunatec! Cât l-am iubit! Deşi…

sau poate, mai ştii, tocmai de aceea… Era atât de inteligent, dragă Traian-Liviu, era cel mai inteligent din familie, o inteligență rece, scânteietoare…

— Diavolească! făcu domnul Crăiniceanu, făcându-i lui Grobi cu ochiul.

— Nu ştiu! spuse doamna Vanina, visătoare, stând pe marginea scaunului, cu ideea vrafului de vase murdare pe masa din bucătărie, în chiuvetă, neobservând gestul lui, nu ştiu… oricum, o inteligență care nu i-a adus decât nefericire… în viața sa scurtă! Oh, era un fel de vagabond, ca şi dumneata, Traian-Liviu, vreau să spun în sens simbolic, se scuză ea, abia înroşindu-se. Nu era făcut pentru aceste vremuri… oh, cât l-am iubit, deşi, trebuie s-o spun, el abia îşi dădea seama că eu exist, că sunt sora lui. Pe el îl disprețuia pur şi simplu, probabil pentru că s-a căsătorit cu mine!…

— Hă! Hă! Ho! Ho! Hi! Hi râdea domnul Crăiniceanu, care era „el”, cu adevărat bine dispus. Era inelegant ceea ce făcea: râdea numai pentru că „el” rămăsese în viață, iar celălalt, săracul Mihi, era mort. O lipsă de tact tipică unui intelectual şi acesta era şi tâlcul scurtei priviri pe care i-o trimise nevastă-sa. Lelia zâmbea stins, privind pierdută albul de sus al pereților.

— Un om cu multe calități… spuse Crăiniceanu, serios, vrând să-şi repare propria-i gafa, un om cu adevărat…

— De ce? spuse Vanina, râzând încet, cu o veselie ascunsă, tristă, era… un ratat tipic, cum i-o spuneau aproape toți în față, începând cu părinții mei… un lucru care l-a îndurerat adânc tocmai din pricina marilor sale calități… de altfel, ca să vorbim cinstit, cine se poate rata, nu-i aşa, cine are posibilitatea aceasta decât… un om cu reale aptitudini, un om… ce-i cu dumneata, Traian-Liviu, nu te simți bine? Vrei să-ți aduc un pahar de apă… se fumează prea mult, aici şi aerul…

Toți îl priviră pe Grobei: era într-adevăr livid, alb la față. O clipă. Apoi zâmbi, se înroşi, emoționat, şi tuturor li se păru că fusese doar o absență, aşa… o părere a mamei. Lelia însăşi

întoarse prima capul, visătoare, spre perete şi el îi rămase recunoscător pentru delicateţea ei încifrată, pentru tactul ei straniu. Se simţea excelent şi, aplecându-se uşor în faţă, îşi prinse genunchii în palme şi părea dispus să afle noi amănunte despre fostul Mihi-bàcsi, unchiul aventurier. Ca şi în cazul prăjiturii de casă, cu miere, interesul lui pentru o rudă moartă, a familiei, părea o întruchipare a tactului înnăscut. De care un viitor soţ, mai ales un viitor soţ al nărăvaşei Lelii, are atât de multă nevoie. În vremurile noastre, „în vremea noastră, în vremea aceea…”. Vanina îl privi o clipă cu ochii îngustaţi, răutăcioşi: îi plăcea prea mult, Traian-Liviu avea prea multe calităţi, era suspect de dotat mai ales pentru felul ei de a privi lucrurile. Nu avea licenţă, e adevărat; acest fapt putea fi un punct de sprijin pentru viitor. Ca şi eforturile sale pe jumătate comice de a părea mai instruit, mai grav, mai inteligent decât era. Un semidoct distins, un semidoct necesar, cu o voinţă remarcabilă. Care era dispus să „şi-o asume” pe Lelia, probabil, în necunoştinţă de cauză. Sau, mai probabil, în perfectă cunoştinţă de cauză. Ei bine, tocmai asta o enerva uşor, o „sâcâia” pe Vanina: această neplăcută înţelepciune, dezabuzare, tact nefiresc al tinerelului căruia, se vedea asta, îi dispăruseră de curând coşurile de pe faţă. Aliatul ei, oricum şi al Marianei. Singurul lor aliat, contra „ei” şi a lui… da-da, chiar a lui, care era terminat. Ter-mi-nat. Cu o clipă înainte de ramolisment. Clipa aceea de şovăire deasupra prăpastiei dulci, de dedesubt, clipa aceea de fugă, de echilibru magic. Ei bine, era aliatul ei şi ea trebuia să… expresia ei se relaxă şi îl privi din nou cu căldură, cu blândeţe, ascunzându-se în ea însăşi, cocoşându-se pe scaunul ei de pilot, continuând să sporovăiască:

— Mihi, Mihi… nimeni, în afară de tanti Olga, sora mamei de la Vatra Dornei, care l-a iubit enorm, nimeni nu l-a înţeles pe Mihi, cum l-am înţeles eu. Odată, dacă vrei, am să-ţi arăt scrisorile lui… cea mai mare parte, însă, sunt la Olga-tante împreună cu… vasăzică dumneata l-ai remarcat, nu-i aşa?! Oh, ţi-ar fi plăcut dacă l-ai fi cunoscut! Era un element

briliant, şi asta nu o spun numai fiindcă îi eram soră… nu-nu, crede-mă… faptul că îi sunt soră, dimpotrivă… nu-i aşa, mă face să…

Grobei privea în pământ; îşi ţinea mereu genunchiul drept prins în palme şi pendula uşor pe scaunul lui, se putea zice că pendula asasin, cu scaun cu tot. Din pricina efortului pe care îl făcea de a sta ţeapăn, de a fixa mereu acelaşi loc în covor, ceafa i se înroşise şi faţa i se făcu din nou albă ca varul. Atunci, înainte ca cineva să observe ceva, întinse mâna tacticos, stăpân şi bău jumătate din paharul de vin ce-i stătea, plin, în faţă. Apoi, continuă să se legene. Lelia aduse, indolentă, albumul de dincolo şi doamna Vanina îl deschise la fotografiile în care apărea şi fratele ei, răposat. Arătând cu degetul ei gros, scorojit de sârma pentru vase, de la mâna ei care fusese frumoasă, iubită, mângâiată în vremuri imemorabile, antice, contemporane războiului troian, indicând detalii, feţe, mobile, coafuri chiar, dantele. Se aprinsese bătrâna, gândea Grobei. Lelia o urmărea uşor emoţionată. Crăiniceanu se prefăcea că bea. Era o seară tipică: un logodnic căruia i se detaliază albumul familiei, i se dau zeci de detalii plictisitoare, anodine, despre cutare şaretă, cvadrigă, despre cutare unchi, cu calităţi ieşite din comun, despre cutare proprietate, vacă, cal, câine, despre cutare rochie. Grobei urmărea cu atenţie explicaţiile viitoarei sale soacre făcând eforturi de a privi alături de clişee, de a privi doar unghia cu oja crăpată şi cu pieliţa netăiată, scorojită, a doamnei Vanina. Ceafa i se înroşea tot mai evident, tot mai urât, figura i se făcu tot mai lividă. — Sărmanul tânăr! gândi o clipă, din neatenţie, Crăiniceanu, trebuie să îndure nu numai amorurile fetei, mai trebuie să înghită şi seara asta, pozele şi morţii dragi ai noştri… el, care sunt convins pentru binele lui, nu-şi cunoaşte nici propriii săi morţi, vreau să zic ai familiei… trebuie că are o familie descărnată ca el însuşi, pardon!

Şi ca să nu râdă ca un licean, la masă, Crăiniceanu îşi afundă gura sa mare, cărnoasă, în paharul de vin, bând cu

lăcomie.

— …Îl țiu minte, spuse Lelia, şi fiindcă vorbea rar, toți o ascultară, stătea mereu în colțul acela, în picioare şi vorbea, vorbea… vorbea fantastic! Ha-ha! Mie-mi plăceau ochii lui, îmi dădea un fel de furnicătură plăcută, ca atunci când ți se umple brațul de „furnici”!

Cei trei membri ai familiei râseră uşurel; Grobei, pretendentul, încercă să-i imite, dar nu reuşi. O rigiditate crescândă punea stăpânire pe ființa sa compactă: era incapabil să scoată un cuvânt şi toată lumea îl socotea politicos, distrat. Un om care voiaja atât. Apoi, Lelia îl privi şi se sperie: avea fața albă, ochii puțin ieşiți din orbite, tâmplele dureros de concave, gura întredeschisă, fascinată. În spaima ei, ea zări deja lichidul curgându-i pe bărbie, din gura moartă, rigiditatea sa neobişnuită, efortul pe care îl făcea… efortul pe care îl făcea… Un scurt strigăt răsună în gâtlejul ei, neauzit şi se apropie de el, calm şi cu grabă. Îl atinse şi el îi făcu un semn imperceptibil cu umerii, cu brațul, că nu ştiu ce, că ştia că e lângă el, pentru a o linişti. Părinții ei nu observară nimic. Mama ei, Vanina, continua să povestească. Grobei continua să fixeze poza aceea a recrutului Farca Mihai, un recrut ce se ratase, un aventurier, fost ofițer, avocat pe jumătate, ce voiajase în America de Nord, ce murise la câțiva ani după terminarea războiului, în vremurile acelea atât de tulburi. Ce stătuse cu predilecție în „acel” colț şi perorase, perorase… admirat de gâscă de Lelia, compătimit de una dintre surorile sale care îl iubea pentru că era sortit distrugerii, sacrificiului care îl înnobila. Grobei făcu un efort aproape fizic (oboseala ultimelor sale voiaje îşi spunea probabil cuvântul) şi întoarse capul, ca atunci când îți întorci silit privirea de la un cadavru scânteietor. Ea, Lelia, prin nu ştiu ce intuiție, închise albumul, care era mereu deschis la pagina cu poza aceea, unde Mihi era în costum de teterist. Cu capela sa țeapănă, pe vârful capului, cu rânjetul său ironic, „mânjit”, un demon din fundul provinciei, un ratat uitat. Sora sa, cel puțin, vorbea cu mai multă duioşie despre el, acum când era mort, decât

atunci când se mişca încă de colo-colo, era un ins mai comod, acum, pentru ea, pentru simpatia ei fraternelă, pentru familie, oraş etc. Deşi nu trebuie exagerat, dramatizat. Dar instinctul nostru de duioşie se agață de ce poate şi ce poate fi mai comod decât un frate expiat, pitoresc acum, când umbra lui a dispărut, când umbra lui e în noi, inimile noastre „aruncă” umbra lui.

— Să mai schimbăm subiectul… ordonă Lelia, crezând că-i face astfel un bine lui Grobei. Crispat de oboseală, de plictiseală, asomat de babaci, de atâtea obligații prin câte trebuia să treacă un tânăr pentru o căsătorie problematică. Şi oricum, singura ei moralitate era de a-l ajuta în întreprinderea sa fantastică, disperată.

— Nu-nu, spuse el, cu neaşteptată tărie şi deodată roşeața îi năvăli în obraji, vă rog… mă interesează realmente!…

— Oh!… dar vasele mele mă aşteaptă… cochetă uşor Vanina.

Crăiniceanu o privea cu simpatie, o zărea parcă zburând peste un nor, pe un nor gros şi luminos, cu o fustă uriaşă, largă, creață, multicoloră, aşa cum poartă țigăncile.

— Vă rog! insistă Grobei, cu o voce palidă, aplecându-se puțin în față şi Lelia se depărtă de lângă el, uşurată; „logodnicul” ei îşi recăpătase reflexele sociale, ea putea să zboare, să viseze cuvinte, fraze.

— Mă interesează realmente tot ce… tot ce ține de familia „noastră”… de Lelia, credeți-mă!

Vorbea încet, aproape stins. Ochii săi străluceau totuşi. Oboseala care îi rigidizase trupul, ceafa, îi urcase în ochi acum, gândi Lelia şi fu ultimul gând pe care i-l dărui. Se dărui din nou ei însăşi şi celui pe care îl purta în ea, lui Bussy al ei, neastâmpăratul. Care se juca ca un ied în sângele ei. Era momentul ca Grobei să se ridice şi să plece. Doamna Vanina, ea însăşi, se dusese la vasele ei din bucătărie care nu mai puteau să aştepte. Lelia dispăru ca o umbră în „cabinetul” ei, răsucindu-se ca o pisică uriaşă în jurul telefonului. Vorbind cu cineva minute întregi, o jumătate de

oră, în şoaptă, cu o şoaptă dramatică, intensă, o şoaptă care roşea şi pălea de ațâțare, de bucurie secretă, interzisă. Apoi ea racroşă, dar la câteva secunde telefonul sună el însuşi, de parcă ar fi prins viață, şi ea, înăbuşindu-şi un mic strigăt, se răsuci din nou, voluptuoasă, în jurul „lui". Minute întregi, sferturi de oră. Totul se scufundă încet în jurul ei; doar Vanina veni în două rânduri, cu mâinile ei roşii şi ude, ştergându-se inutil, mecanic, de un colț al şorțului, ca să-i facă reproşuri, cu voce joasă. A doua oară nici nu mai spuse nimic: privi doar, cum stătea covrig pe studio, cu fundul la ea, cu meşa ei neagră acoperind receptorul, de parcă „îl" ascundea acolo, de parcă făcea cu el, acolo, ceva ruşinos, în poziția aceea tulbure şi neliniştitoare în care o vedem pe Leda cu Lebăda, pasărea monstru şi zeu, posedând femeia aceea viguroasă din care se va naşte Frumosul şi Crima. Mama-Vanina o privi (îi privi spatele cocoşat deasupra telefonului, mai bine zis pe care îl ținea între picioarele ei lungi, înfiorate, cu un reproş mut, dezamăgit, incapabilă de a lupta cu un cuplu atât de tenace, de imprevizibil. Câte cupluri deodată, Doamne: cuplul Puşi Zăgănescu – Cârstea *(şi Crăiniceanu);* cuplul Lelia – Cârstea; cuplul Grobei – Lelia *(şi doamna Veturia Ciolacu, de passage, şi Victoria Ionescu, Vicky)).*

*Î*n sufragerie cei doi bărbați rămaseră singuri. Crăiniceanu luă automat locul soției sale, în felul lui, şi mai umplu o sticlă, direct din damigeană. Grobei bău, contrar aşteptărilor, dar numai ca să-l facă să vorbească, se pare, pe viitorul lui... hm, viitorul lui socru. Care ar fi făcut orice să-i facă pe plac tânărului său compatriot, să mănânce, să bea, să-şi frece nasul cu degetul gros, să asude, numai să... Grobei însă întârzia să plece, Lelia întârzia să se întoarcă în cameră, într-unul dintre accesele ei de neruşinare grațioasă pe care familia o condamna cu severitate, muşamalizând-o în acelaşi timp din pricina asprelor moravuri ale provinciei. Dar Grobei era mai înțelegător decât întreaga ei familie la un loc, aliatul lor natural, părea că nici nu observă că ea lipseşte ostentativ, când logodnicul ei încă nu-şi terminase digestia sau îi era

urât să se întoarcă în igrasioasa sa cameră de la gazdă. Atunci Crăiniceanu trebui să vorbească, să-l farmece pe auditor, față de care avea deja atâtea obligații; un spion în plus pe care îl introducea în casă, una dintre acele inteligențe mediocre, atât de utile în spionaj. Crăiniceanu şi Traian-Liviu, un cuplu în plus, ignorat de Vanina, deoarece ea se gândea prea mult, probabil, la cuplul Vanina – Traian-Liviu, viitorul ei ginere, prezentul ei aliat, semizeu, care va asana grajdurile lui Augias, prototipul depoluării. Natura face şi desface milioane de cupluri într-o secundă, cele mai neverosimile. Fantezia nu e decât un instinct de procreare.

5

— …Înțeleg interesul tău pentru familia noastră… membrii ei depărtați, morți sau nu… (spunea Crăiniceanu, deşi nu înțelegea nimic), înțeleg şi te aprob… Vrei să-ți iei toate măsurile de precauție…

— Vai de mine! protestă Grobei, distrat, roşindu-se.

— Dar de ce – dar de ce! se precipită Crăiniceanu, ştergându-se cu mâna la gură, încercând cât putea mai bine să-şi ascundă dispretul, ai tot dreptul… te rog! Ei bine… Mihi, fostul meu cumnat, era… cum să zic, față de ceilalți frați ai Vaninei… foarte comod! Extrem de comod şi extrem de incomod, nu ştiu cum să zic. Astăzi poate l-aş înțelege mai bine, deşi… şi el dădu din umeri.

— Poate că nu: era o fire atât de ciudată, sau, mai ştii, hă-hă, poate noi eram ciudați… prostii!

Şi el bău ca să-şi ascundă zâmbetul.

— N-a terminat avocatura?

— Ba da… a, nu, stai puțin! Nu-nu, ai dreptate, aveam impresia că… ştii, a fost student la Drept, la Cluj, în două rânduri, în două reprize cum se spune, hi-hi! A doua oară noi

eram însuraţi deja şi eu îi mai trimeteam câte o sută-două, prin poştă, pe sub mână, deşi nu ne simpatizam deloc, mai bine zis el mă dispreţuia sincer, afectuos, cum spunea Vanina… poate tocmai de aceea eu mă simţeam cumva obligat, ho-ho! Era teribil de antipatic, dar ştii… teribil! Peste limita admisă, mult peste limita admisă! Chiar faţă de cei cu idei liberale sau bonome, ha-ha!

— Noi învăţăm în şcoală copiii, spunea serios Grobei, o grămadă de lucruri, cum să le spun… incomode, penibile: să nu minţi, să crezi în adevăr, să-ţi iubeşti aproapele, să-l respecţi… ce noroc că în adolescenţă aceste idei plate, metafizice, se uită destul de repede, sub apăsarea mediului, a oricărui mediu… unii însă nu uită sau… nu uită totul!

— Ha-ha! Hă-hă! începu să râdă Ştefi-bàcsi, uimit, ai dreptate, urfi!

— Cum aţi spus? întrebă Grobei, zâmbind.

— Urfi! Dacă ar fi aici Vanina ţi-ar spune că e un semn de simpatie, hă-hă… ai ghicit, Mihi era exact un tinerel de ăsta şi aşa a rămas toată viaţa: un tinerel prost educat. Normal, de profesorii săi apatici, he-he!

— Ha-ha-ha! râdea şi Grobei şi o clipă îi reveniră culorile în obraji. Era încă îngrozitor de încordat. Socrul său era convins că încerca, de bine de rău, să-şi ascundă contrarietatea că Lelia îl trata cu atâta plictiseală indiferentă. — Un înţelept, gândea Crăiniceanu sau i se părea că gândeşte, va avea ceea ce merită orice înţelept precoce!…

— Să vorbim puţin despre el… vă rog!

— Sigur că da… Urfi, sigur că da! se grăbi Crăiniceanu de frica unei întrebări în legătură cu absenţa fiicei sale. Dacă idiotului îi venea în gând să se ridice şi să pătrundă în camera ei, găsind-o mai mult ca sigur cu telefonul şi cu Mişu al ei în braţe?! Pentru că, după cum o cunoştea, şi bătrânului îi plăcea această somptuoasă obrăznicie, el era convins că ea nici nu se deranja să închidă uşa cu cheia când, în prezenţa lui Grobei în casă, *încă* în casă, ea se neruşina cu celălalt, prinţul, armăsarul, cea mai parfumată mustăcioară a Albei.

Şi, asta era culmea, el, tatăl, nici nu se simţea aşa… indignat, oricum nu ţinea cu firavul Traian-Liviu, merceologul, pretendentul comico-grav la mâna fiicei lui, destrăbălată. De vină era, probabil, ironia care îl invada, ce venise atât de târziu. Imoralitatea copiilor, dublată, din fericire, de cea a părinţilor, greoaie, târzie. Grobei rămânea astfel la uşă, admirat, neiubit, cu buchetul său de flori ieftine în mână, cu dunga sa de la pantaloni pe care şi-o făcea întinzându-şi crăcii stofei sub aşternut sau presându-i pe un scăunel galben de bucătărie, pe care stătea el însuşi, citind pe Ignaţiu de Loyola: două perechi, puse în cruce, iar când se mototolea cea de pe el, lua perechea de dedesubt şi cea de pe el ajungea la „presă”, deasupra. Oho, era bine pregătit pentru viaţă călugărul acesta care nu credea în Dumnezeu!

— …Era prin ’27… ’28! Ba nu! În nouăsute douăzeci şi opt, când Mihi a reluat studiile de Drept, la insistenţa familiei, părând că se cuminţeşte… atunci îi mai trimeteam eu câte o…

— Dar şcoala de ofiţeri când a făcut-o?

— A, asta imediat după terminarea liceului… ce imediat! Nici nu şi-a terminat liceul, a căzut de două ori la bacalaureat, şi în vară, şi în toamnă şi, de furie pe întreaga societate, a făcut un fel de cursuri de nu ştiu ce… de atunci e şi poza aia, care… în nici şase luni „absolvi” cursul acela (pe vremea aceea puţini ofiţeri aveau liceul complet, majoritatea erau copii de trupă, liceul comercial, Arte şi Meserii etc.) şi veni ţanţoş acasă în uniformă, cu două trese de metal: era locotenent, absolvise cu gradul de locotenent. Asta era la el: era fantastic la primii timpi, apoi… se plictisea, ho-ho!

— Îl cunoşteaţi de pe atunci? întrebă Grobei, neîntorcând nici o singură dată capul spre uşă.

— Nu-nu… numai din vedere! Ştiam că e fratele Vaninei, pe care o simpatizam. Era şi mai mare cu câţiva ani şi… Când l-am cunoscut era încă ofiţer, deşi se spunea că poartă uniforma în mod ilegal. Dar nimeni nu îndrăznea să-l oprească, să-i facă scandal, să-l aresteze… ştii cum e în

provincie, familia era foarte respectată, aşa că un ofițer în plus, hă-hă-hă!

— De ce… era leneş, vicios?… Juca cărți… bea?

— Evident-evident! aprobă Ştefi-bàcsi care nu auzise nimic. Cărți nu juca, nu trecuse niciodată dincolo de şeptic; pur şi simplu nu era în stare să rețină ce „ieşise”. De băut – bea vin, totdeauna foarte puțin. Vinul, spunea că îi aduce sângele în obraji, ori el era foarte cochet, hu-hu! Ținea să aibă fața albă, pielea feței albă, aşa… puțin lividă, cum se purta atunci: uriszin, culoare domnească, ho-ho! Doamne, ce trăsnit era!

— Spuneați că era inteligent! observă, politicos, Grobei, rigid.

— A, da, făcu Crăiniceanu, gândindu-se aiurea, era foarte… inteligent! Era, zău! Stătea în pat până după douăsprezece, îmbrăcat peste cearceafurile curate, şi citea: cărți, reviste, almanahuri… apoi venea jos şi ne împuia capul la masă cu ce citise, cât înțelesese; asta era singura parte neplăcută: vorbea tot timpul la masă agitându-şi furculița.

— Citea numai în româneşte sau…

Crăiniceanu se uită o clipă să vadă dacă tinerelul nu-şi bate joc. Grobei era însă grav, o fibră nu i se clintea pe fața albă.

— Citea şi în ungureşte, doar învățase la şcoală; în franțuzeşte, de la maică-sa, puțin nemțeşte, ruseşte… se descurca chiar şi în latină. Mie mi-a scris odată, năzdrăvanul, o poştală în latină, de la Cluj! Ştia o grămadă de lucruri, după cum vezi, niciunul perfect şi, în general, lucruri care nu-i serveau la nimic…

— Descrieți-mi-l puțin fizic… vă rog! Şi Grobei zâmbi fermecător, cât era el în stare. Dumnezeule, ce tinerel ciudat, bătrân înainte de vreme, un martir al propriei sale ambiții ca… exact, ca şi… Puşi Zăgănescu, unul care iubea din ambiție, un sentimental al ambiției ha! Şi Crăiniceanu zâmbi mulțumit de sine însuşi: mai ştia o grămadă de chestii de-astea! Puşi Zăgănescu!… Ah, Puşi Zăgănescu… de-ar spune el

numai un cuvințel din câte ştia… un singur cuvințel roz, de mătase!

— Era… cvasi-înalt, cu evidente tendințe de îngrăşare. Avea însă ceva foarte caraghios: era cavalerist, deşi nu încălecase o singură dată în…

— Cum adică…

— Picioarele în formă de O, în paranteză, ho-ho… marea paranteză! Mergea ca pe arcuri, printre gambele sale se putea intra în împărăția cerurilor, ho-ho, hă-hă, hi-hi, hî-hî!

Crăiniceanu râse mult, cu bunătate, de cumnatul său mort. Doamne, morții trăiesc încă în noi, cât timp trăim noi, nu-i aşa, sicriele lor umblătoare! Interesul „lor” e, nu-i aşa, ca noi să supraviețuim… oh, aşa, o mică răutate, o ironie care se naşte şi scintilează o clipă, ei o iartă, sunt doar atât de îngăduitori! E în interesul lor, de altfel! Cine spune că „ei” nu mai au niciun fel de interese?! Mojicii! Pasiuni nu mai au, asta e drept, interese însă o grămadă! Şi noi le apărăm interesele cum putem… oh, Mihi-bàcsi, „fostul” Mihi-bàcsi, un mort atât de comod! Un mort atât de jecmănit, s-ar putea spune, dacă… dacă ajunsese până acolo încât… aşa, un biet tinerel din Banat, merceolog la nu ştiu ce cooperativă locală, să se intereseze de el din pură… ah-ah, oh-oh, Ştefi-bàcsi abia îl mai zărea pe nepricopsitul său ginere, prin perdeaua subțire de lacrimi a râsului său bonom, îngăduitor cu morții şi cu viii.

— Era brunet sau şaten…?

— Brunet… spre şaten, spre… nu-nu, ia uite, dom’le… nu, era brunet, mai ales ochii! Negru-scânteietor! Nu erau mari, dar scânteiau… mai ales când ne vorbea lucruri citite în almanahurile sale, hu-hu! Mie-mi spunea, nu ştiu de ce, o grămadă de lucruri, de teorii… evident, tot chestii de-astea nu prea bine asimilate. M-am întrebat şi eu, uneori, de ce… probabil că tăcerea mea îl incita. Ştii cum sunt vorbăreții ăştia; fac mereu cuplu cu câte un bou taciturn, o rumegătoare ca mine care… unul din ăsta care adoarme cu capul în iesle… avea însă mulți prieteni distinşi, unii dintre ei

influenți… vezi poza asta? Aici e pe stradă, în Satu-Mare! Ăsta e el…

— Ăsta? şi Grobei arătă cu degetul.

— Da-da, el e… iar ăstalalt e Retezan, subprefectul, coproprietar, apoi, la „Unio”… odată, țiu minte de la soră-sa, l-a adus şi în casă! Ți-am spus: în primii timpi era formidabil, fascinant de-a dreptul! Apoi, nu ştiu cum se făcea, dar relațiile, cunoştințele, situațiile câştigate i se scurgeau printre degete. — De ce faci asta, mă? îl întrebam, de ce nu perseverezi în anumite direcții… de ce… laşi să ți se scurgă printre degete o situație care… El însă dădea din umeri, ăsta era ticul lui şi avea un zâmbet total antipatic, aşa, răutăcios, pentru care îl ura toată lumea, în primul rând familia, evident! Pe mine însă nu mă prea atingea zâmbetul lui „sardonic”. De altfel, pentru faptul că mă disprețuia liniştit, îmi spunea o grămadă de lucruri, teorii de-ale lui…

— Ce teorii? întrebă Grobei, căscând. Stătea în aceeaşi poziție chinuitoare de aproape o jumătate de oră.

— Habar n-am! Cred că nu ascultam nici eu prea… sau am uitat, dracu să… Doamne iartă-mă, vorbim doar de un mort! Şi Ştefi-bàcsi fu cât p-aci să pufnească în râs. Era doar mortul lui, devenise în clipa aceea un amabil profanator de cadavre. — Avea, de altfel, tot felul de teorii… cărți întregi, reviste, prost digerate, închipuieşte-ți, un ofițer, care voia să reformeze lumea… care critica pe cei mai mari filosofi!

— Era comunist? întrebă curios Traian-Liviu.

— Nu-nu… răspunse şovăitor Crăiniceanu. — Sau… mă rog, un timp e posibil să fi fost şi… comunist! Uneori, ceea ce spunea era cu adevărat interesant, cum să spun… putea să te pasioneze! Dar, pe urmă, nu ştiu cum, îți slăbea atenția… deodată, nu ştiu cum, îmi venea să casc, să mă scol şi să mă plimb, ceea ce, bineînțeles, pe domnul conte l-ar fi enervat la culme! Cerea să fie ascultat cu religiozitate, fără cea mai mică mişcare…

— „Domnul conte”?… zâmbi Grobei.

— Aşa-i spunea tatăl său, bătrânul Farca, ins care a lucrat şi el, ca şi mine, în Finanțe… când venea acasă, pe la douăsprezece, de la birou, să îmbuce ceva şi să se întoarcă, îl găsea pe Mihi, haldău de optsprezece-nouăsprezece ani, încă în pat, mâncând lămâie cu zahăr şi ascultând nu ştiu ce la radio…

— … Lămâie cu zahăr?! râse Grobei.

— Da… făcu încurcat Crăiniceanu, asta îmi povestea încă fie iertată soacra mea, avea mereu o farfurioară cu lămâie şi zahăr lipit, siropat de zeama de lămâie… Olga-tante, sora mai mare a mamei sale şi care îl iubea ca pe ochii din cap (trăieşte încă bătrâna, e la Vatra Dornei, ea îi păstrează încă lucrurile, corespondența), ea venea repede-repede, îl scula din pat, îi aducea chiloții, ciorapii, pantalonii: – Scoală-te, scoală-te, îi spunea, vine tatăl tău! Ea îl pândea pe bătrânul Farca, îl vedea de la colț, cu geanta lui mare din piele de bivol şi alerga să-l scoale pe Mihi, puturosul. Bineînțeles că uneori era „prins” în pat, la ora mesei, ascultând nu ştiu ce opere la radio, sugând lămâie cu zahăr, printre almanahurile şi revistele lui… Oh, atunci bătrânul Farca trântea şi bufnea şi nu îl scotea din „domnule conte”. — Domnul conte ne face onoarea să vie la masă… sau: — Domnul conte binevoieşte să se dea jos din pat înainte de a se însera… — Domnul conte ne permite să deschidem puțin geamurile, să iasă fumul care… — Hă, hă, râdea Crăiniceanu, ironii de-astea greoaie, paternel-ardeleneşti, socrul meu, fie iertat, era un om bun, dar nu prea era tare în ironie, hă-hă-hă! Şi-atunci, parcă îl văd pe Mihi cum îl gratifica pe propriul său tată cu „zâmbetul său sardonic” în care era expert!… Şi-atunci, bineînțeles, bătrânul, care crescuse nouă copii, dintre care şapte erau în viață, care se întreținuse singur la liceu, dând ore particulare şi trăind cu o jumătate de pâine şi jumătate de kilogram de mere pe zi etcaetera, urcând din treaptă în treaptă până a ajuns directorul Casei Cercuale pe județul Zalău… bătrânul, în fața insolenței lui, începea, bineînțeles, să zbiere şi să trântească. I se urca tensiunea, soră-sa, care era o emotivă,

începea să plângă, iar… găliganul de Mihai zâmbea în continuare… sardonic! Singura care a avut vreo influență asupra lui a fost Olga, care era mătuşa lui şi între ei era o distanță de aproape douăzeci de ani, de fapt ea l-a crescut, ca o mamă, mult după ce i-a murit maică-sa… ea ținea toată casa, de ea asculta şi bătrânul Farca, ea avea o oarecare influență. De altfel s-a şi jertfit pentru familie, a refuzat toată viața să se mărite, stând alături de tatăl ei, de frații ei mai mici… mai ales de Mihi, cel mai mic… de fapt cel mai mic… a fost Cornel, dar el a murit la zece ani, odată, la patinaj a căzut sub gheață şi…

— Văd că ştiți bine istoria familiei! îl complimentă Grobei.

— Mă rog, ştiu câte ceva!… spuse Crăiniceanu şi râgâi. Apoi îşi ceru iertare, cu mâna la gură, cu ochii jucându-i vesel.

6

…A doua zi, venind ceva mai târziu acasă de la birou (în jur de cinci şi jumătate-şase fără un sfert), „bătrânul” Crăiniceanu îl găsi – intrând din întâmplare – pe Grobei în camera Leliei. Era aşezat pe jos cumva, pe o pernă, şi în jur avea albumele de fotografii ale familiei. Arăta destul de plictisit. Era ultima sa după-amiază la Alba, rămăsese special pentru „ea”, pentru Lelia.

— Unde e Lelia? întrebă sever Crăiniceanu.

Grobei habar nu avea; Vanina îl instalase acolo, cu o cafea şi nişte „uscături”, şi plecase undeva, val-vârtej. — Probabil la cumpărături! adăugă cu naivitate merceologul. Crăiniceanu se feri să-l privească. Tuşi nemulțumit în aparență şi ieşi din cameră, mergând la bucătărie, unde îl aştepta masa, acoperită cu un ştergar. Dumnezeule, ce aiureală! Se bucura însă prea mult de perspectiva unei jumătăți bune de ceas de

înfulecat, o țuiculiță înainte, apoi o jumătate de chil de vin, pentru papricaşul pe care nu avea decât să-l încălzească. Aveau papricaş de pui, astăzi se informase prin telefon, în prealabil, şi va folosi din plin lipsa Vaninei, care îşi căuta odrasla grațioasă prin oraş, ca să citească la masă. Ziarul sau… nu-nu, romanul polițist, început aseară. Apoi, va ieşi la golumbii săi, lăsându-l pe descărnatul domn să se plictisească singur. Acolo, lângă cuşca porumbeilor, îl găsi Grobei, după o oră, plictisit probabil de mobile şi poze prost expuse, cu atâția morți necunoscuți şi provinciali gravi, absenți.

Cuşca porumbeilor, „palatul lor de iarnă”, cum îi zicea Ştefi-bàcsi, era plasat, îngăduit, în curtea „a doua”, curtea „economică”. În curtea găinilor, lângă „ştalul” porcilor care se auzeau grohăind şi râmând, cântând peste cărămizile lor bolnave pe care le dislocau cu botul, din pur umor, porcii nevăzuți. Doar duhoarea lor era vizibilă, o duhoare patriarhală care coboară din înalt, din Odyssea. Astfel se şi simțea bătrânul Crăiniceanu, plutind în nimbul acelei duhori, cu porumbeii alergându-i pe brațe, pe umeri, divini şobolani: ca porcarul Eumeus, prietenul lui Telemac. Acolo îl şi găsi Grobei, în spațiul acela, printre fiare vechi, cu găinile fugindu-i printre picioare, uriaş şi gros, surâzător, etern, el cel tolerat de familie, cel izgonit de familie acolo, în curtea „a doua”, mitică, Eumeus care creştea, se lăsa iubit de golumbi, în duhoarea înmiresmată a porcilor, ortacii lui Odiseu. Se însera, deşi noaptea era încă departe. Undeva, în fund, fugise oraşul, cerul se lumina fantastic, ca o pânză translucidă care adia uşor, o lentilă suavă cu nori rarefiați, înalți, cirus, soarele el însuşi văzut-nevăzut, un trandafir mov, colosal, ce făcea să respire lucrurile, în ceasul acesta al infinitului crepuscul. Porci nevăzuți, atotprezenți, ronronau egal în cotețurile lor, golumbii zburau în jurul celor două siluete, Grobei se împiedică într-un vechi cadru de bicicletă, o vană găurită era rezemată de un perete, cercuri de butoaie – de unde Dumnezeu atâtea doage ruginite peste tot, zeii se jucau

cu ele! —, găinațuri, o troacă cu apă pentru pui, fierărie, lemne, butoaie, porci, apă, grăunțe, porumbei, golumbi în castelul lor de lemn, în turnul lor de fildeş. O lume de mit, mitul el însuşi, acolo, în curtea economică, Ulise, el însuşi, nu a fost primul comerciant? Şi Crăiniceanu, cu statura lui greoaie ce abil, ce suplu se strecurase acolo, printre obiectele acelea însuflețite de soarele nevăzut ce apunea mereu, nesfârşit, obiectele care se agitau neliniştite de dispariția lui şi porumbeii aceia gulerați şi îngâmfați care acopereau totul cu găinații lor suavi, cu fluturatul aripilor lor peste umeri. Ei, singurii care nu jucau teatru acolo, ei, ce pozau cu atâta farmec. Crăiniceanu le curăță castelul cu o lopățică de fier, le puse apă, repară o stinghie, bălăcindu-se în bălțile de apă şi de urină din jurul piciorului de lemn al stâlpului turnului lor. Grobei sta lângă el, umilit de forța socrului său, neinvidiindu-l pentru că avea suficient spirit realist, lăsându-se să viseze, dus de duhoarea porcilor lui Eumeus, confesorul lui Telemac.

Apoi, pentru că cei doi n-aveau ce să-şi spuie, reluară discuția din ajun. Despre Farca Mihai-Alexandru, Mihi-bàcsi, surâzătorul. Traian-Liviu se arătă interesat în continuare de el şi Crăiniceanu, fericit că nu-l întreabă despre Lelia şi amantul ei *en titre*, zeul oraşului, îşi dădu drumul la gură. Iată că, uneori, morții sunt mai folositori morți decât vii, Doamne, iartă-ne cinismul!

— Păstrează cineva scrisorile lui…? întrebă Grobei, rezemându-se de gardul de lemn, privind în grădina vecinului.

— Cred că da… avem şi noi câteva, Vanina trebuie că ştie… în maniile mele, râse Crăiniceanu, încă nu s-a numărat şi instinctul arhivei familiei…

— Dacă e vorba de familia soției!…

— E adevărat… e adevărat! recunoscu Ştefi-bàcsi. — Olga-tante, de la Vatra Dornei, păstrează o bună parte, câteva mobile de-ale lui, fotografii, poze, mi se pare, şi câteva costume… are aproape optzeci, dar e fantastic de vitală, de vie. Acum, abia, începe să încărunțească. Iar pentru

neisprăvitul de Mihai a avut toată viața un adevărat cult. Poți să te duci s-o vizitezi!…

Amândoi râseră. Se înțelegeau bine şi Crăiniceanu îl duse, într-un prim elan de simpatie, în cotețul electrificat, unde-şi ținea motoreta, pe Hanibal. Grobei fu cu adevărat emoționat; bătrânul o ştergea cu o cârpă pe ici-colo şi rabla sclipea de curățenie, de îngrijirile egoiste ale lui Ştefi-bàcsi, în harnaşamentele sale, ca o gloabă într-un grajd regal. Câțiva golumbi îi urmăriră, rănindu-se de lețurile murdare ale grajdului-coteț. Crăiniceanu îl informă că voia să-i demonteze cilindrul, să-i schimbe placa de ambreiaj, să-i apropie căţeii, eventual să înlocuiască total ferodoul. Lanțul era gros, bine uns cu ulei, pneurile erau bine întreținute, fără un petec, pe ghidon se găseau instalate tot felul de mecanisme, faruri, manşoane de cauciuc, oglinzi retro, sirene. Un golumb se agăță, încrezător, de furca din față, fâlfâind din aripi, încercând să încremenească acolo. Crăiniceanu era, evident, cel ce învia toate aceste lucruri, ce le dădea un sens. Porcarul-bonom. Grobei se întreba de câte ori intrase Lelia acolo, dacă intrase vreodată. Oh, ea era prea înaltă pentru acoperişul acela scund, oblic, cald. Ei doi, cu Ştefi-bàcsi, ei doi bărbații, încăpeau mai bine, era mândru că se afla acolo, din pură întâmplare. Absența ei îl proiectase acolo, vinovăția bătrânului care trebuie să-şi înlocuiască fiica sa destrăbălată, cu mult prea frumoasă şi prea nebună, trebuia să-i facă conversație în locul ei, trebuia să se lase pipăit, adulmecat, curtat, plictisit, îmbrâncit uşor, sâcâit, buimăcit în treacăt în locul ei… şi al celeilalte, evident, în locul Vaninei. Nu era oare de datoria mamei să-şi înlocuiască fiica în absență?! Grobei era doar un logodnic, îşi avea drepturile sale nenumărate, el însuşi îşi aducea aminte, etern plictisit de după-amiezile sale nesfârşite de logodnic, când trebuia să uzeze de privilegiile sale, lăsat singur, într-o cameră, cu logodnica sa de familia ei grijulie ce respira pe lângă uşi, pe lângă zidurile subțiri.

— Scria…?

— Poftim?…

— Vreau să zic… Mihi-bàcsi… scria…?! La reviste… la almanahurile acelea… publica, vreau să zic…?

Crăiniceanu rămase sincer nedumerit. Dădu din umeri, plictisit.

— Vorbea atât de mult, încât nu ştiu ce nevoie ar mai fi avut ca să… da-da, cred că da… a publicat ceva articole, pe la Satu-Mare, la Cluj parcă, într-un ziar de mâna a doua… chiar şi în America a publicat ceva, undeva, într-un orăşel… ştii, acolo oamenii sunt mai ocupați cu comerțul, au mai puțin timp să asculte taclale! Mai degrabă publică, he-he! Urfi!

— Poftim…?!

— Am spus: – Urfi! Hă-hă!

— Urfi! repetă şi Grobei crezând că aşa trebuia. Crăiniceanu îl privi cu simpatia aceea pe care o rezervăm pentru infirmi, pentru cei lipsiți de tact. Se înțelegeau binişor, Crăiniceanu îşi vedea de treburile lui cu pisălogul de ginere-su pe cap. Dar făcea o treabă morală: ținea loc fie-sii, era alibiul ei.

— De ce boală a murit?

— Cancer.

— Unde?

— La Vatra Dornei. Acolo a stat mai tot timpul după ce s-a întors în țară. Olga are şi acum una dintre camere cu toate lucrurile lui, păstrată la fel ca şi când trăia. L-a iubit nefiresc de mult, unii şopteau că ar fi ceva bolnăvicios… vicios, chiar!

— Numai forma viciului… adăugă Grobei, uitându-se pe unde călca deoarece ieşiseră iar în curtea din dos.

— Evident-evident! răspunse distrat Ştefi-bàcsi. Intrase în cămara de lemne şi se auzea robotind pe acolo. Căuta un lemn, o esență tare, ceva, ca s-o sculpteze. Voia să-şi perfecționeze o nouă manie. Grobei îl auzea mormăind, dincolo de peretele de scândură, şi ciuli urechea crezând că trebuie să răspundă la vreo întrebare, vrând să dea replica. Apoi îşi dădu seama că bătrânul cânta, în felul lui, bâzâia prin cămara aceea de lemne, fericit că e singur şi că nu trebuie să se prefacă decât fată de el însuşi. Treacă-meargă.

— Dacă ai să întrebi pe cine l-a cunoscut, continuă Crăiniceanu ieşind din cămară, or să-ți spună că era prieten cu mine. Fals. Eu eram prieten cu el în sensul cel mai bun: ascultam ceea ce-mi turuia el, palavrele sale. Eu am fost totdeauna o bună ureche. Bineînțeles că acum, după aproape zece ani de la moartea lui… ia stai, el a murit pe la începutul lui ’947, da, exact la întâi februarie ’947, deci anul viitor vor fi zece ani, Dumnezeu să-l ierte!…

— Credea în Dumnezeu? întrebă Urfi, privindu-şi ceasul brățară.

— Da, curios, dar credea… el care era un ateu, he-he!

— Cum vine asta? întrebă Traian-Liviu cu seriozitate.

— Dracu ştie! răspunse Ştefi-bàcsi, prinzând unul dintre lemnele alese într-o menghină de tâmplar, pe banc, fericit de încurcătura tinerelului. — Voi, tinerii, credeți că toate lucrurile astea sunt… aşa, simple şi… ei uite, el era un ateu, un ateu ştiințific cum se spune astăzi, şi totuşi, înainte de moarte s-a împărtăşit şi s-a spovedit!

— Ca Voltaire!

— Prostii! spuse Ştefi-bàcsi, cercetând lemnul din menghină pe toate părțile, cu Voltaire a fost cu totul altceva! Eu ți-am spus doar că bietul Mihi, care credea sincer că Dumnezeu nu există, de la şaisprezece ani, deodată… de altfel, Olga ne-a mărturisit că înainte cu aproape doi ani de moarte el mergea pe ascuns la biserică…

— Ha-ha, râse prosteşte Grobei rămânând singur cu Crăiniceanu, asta-i culmea: pe furiş!

— Da-da, pe furiş! Nu-i nimic de râs. Pentru el era o adevărată înfrângere, pentru că toată lumea îl ştia ca pe un campion al materialismului, al ateismului ştiințific, cum ziceți voi astăzi. Singurii care nu râdeau de el au fost popii şi… nici măcar toți! Uite, părintele Gohrlich, parohul catolic de aici, din Alba şi… da-da, pater Gohrlich şi canonicul Ploscariu, doctor Ioan Ploscariu, de la Lugoj, un adevărat martir. Doi dintre numeroşii săi prieteni. Ți-am spus că avea darul de a număra printre numeroasele sale cunoştințe şi oameni de

bine, de înaltă valoare… n-am să înţeleg niciodată ce-i atrăgeau, la el… poate cultura, poate…

— Spuneaţi că avea darul vorbirii…

— Eu? se miră Crăiniceanu, neridicând privirea de la lemnul său pe care începuse să-l „pipăie” cu un cuţit asemănător cuţitelor cizmăreşti: o lamă de oţel într-o teacă de piele. Un golumb îl găsi şi aici şi se aşeză, grav, pe bancul de tâmplărie al protectorului său. Fără să se teamă de intrusul din Banat, un simplu reporter. — Eu n-am spus niciodată aşa ceva, adăugă Ştefi-bàcsi într-un târziu.

— Nu-nu…

— Ce vreţi să scoateţi din lemnul ăsta, Ştefi-bàcsi?

— Habar n-am… poate dacă… vreau să fac un picior de credenţ… la credenţul din bucătărie s-a spart un picior, dar nu ştiu dacă ţine lemnul ăsta… e destul de uscat, numai că nu vorbeşte… Mihi avea orice, numai darul vorbirii, nu! Mai bine vorbeam eu decât el! Eu am vorbit odată în faţa unei mulţimi de aproape o mie de inşi şi… El însă vorbea foarte repede şi amesteca multe lucruri din cele citite sau auzite! După părerea mea, era un semidoct, deşi pater Gohrlich spunea că are în el flacăra divină!

Crăiniceanu întoarse lemnul, prinzându-l în menghină cu capul de sus. Pufni apoi pe nări, cu vădită plăcere, inutil.

— A fost însurat?

— Da. O singură dată, are şi doi copii. Nu locuiesc aici, ci pe undeva în Oltenia. Dar s-a despărţit repede de nevastă-sa, nu se înţelegeau deloc. A trăit însă toată viaţa cu… cu Petronela. Ea l-a aşteptat să se întoarcă din America. Petronela şi Olga-tante au fost femeile lui, în sens figurat, bineînţeles. Cele două se şi gelozeau puţin, dar, e drept, şi-au dedicat viaţa lui.

— Cine e Petronela?

Crăiniceanu nu răspunse: era preocupat de lemnul lui, îl atingea ca pe o vioară, ca pe un mărunt animal. Lemnul scânteia încet sub mâinile sale plastice, de care asculta fierul, hârtia, carnea, fosta carne a lui Puşi Zăgănescu, rivala Leliei.

Grobei făcu câțiva paşi, plictisit, prin lemnărie, fluierând ca să-şi dea importanță. Era singur, Crăiniceanu se afundase lângă lemnul lui. Golumbul înfoiat, cu guler de marchiz, nu mişca de lângă menghină. Era înfiorător de îngâmfat şi-şi scutura aripile ca un curcan în miniatură.

— Cine e Petronela? repetă Grobei, cu mâinile în buzunare.

Crăiniceanu fluiera încet, un fel de bâzâit; la el nu ştiai niciodată când cântă, mârâie sau fluieră. Considera angajamentul lui încheiat şi se afundase în maniile lui bolnăvicioase, cum spunea familia.

7

Ultima întrebare a tânărului Grobei zbârnâia încă în aer când se auzi portița scheunând stins şi doamna Vanina îi privi pe cei doi bărbați cu încântare, cu uimire jucată. — Aici erați, domnilor…?! sau aşa ceva, şi îi chemă înăuntru. Cu atâta farmec, cu atâta reală încântare de a fi cu ei, cu ei şi numai cu ei, încât cei doi o ascultară. Crăiniceanu trecu pe la bucătărie să se spele, se auzi apoi apa de la closet, ca turbată, merceologul fu poftit în sufragerie, apoi în camera Leliei, toujours absentă, Vanina aduse cafea, fructe, prăjitură. Grobei se lăsă îmbiat, ghiftuit, răsfățat… nu era el, acum, în absența vinovată a Leliei, copilul favorit al lor, al familiilor reunite? Nu trebuiau cei doi, babacii (cei care din pură imprudență ajunseseră şi babaci!) să ispăşească pentru ea, zvelta, frumoasa, destrăbălată, campioana picioarelor Albei, amanta lui Cârstea cel îngâmfat?! Oho… şi ispăşeau foarte frumos! Cu un farmec dureros, s-ar putea spune, cu un infinit farmec!

Îi permiseră să se aşeze pe jos, pe o pernă, Vanina fugi şi îi căută febrilă o alta, ca să se rezeme cât mai comod de marginea studioului, în jur i se îngrămădiră țigări, fructe,

albume de familie pe care el părea că le agreează, ei înşişi se îngrămădiră respectuos în jurul lui. La semnalul nevăzut al ei, Crăiniceanu, Eumeus, smuls din lumea golumbilor şi a porcilor săi mitici, a motoretei sale nichelate, a convențiilor sale singuratice cărora li se spunea manii, el însuşi, sub apăsarea dulce şi nevăzută a tactului Vaninei, se supuse, cedă uşor-uşor, ca o coardă de violoncel când se acordează şi astfel, avându-l pe Grobei, descărnatul, în centru, cei doi „bătrâni”, părinții Leliei, se constituiră în curtea sa feudală, în anturajul său select, îl aleseră drept prințul lor, ducele lor sentimental, filial, contele lor de Rohan, cu diviza lui cu tot:

Roi ne puis
Prince ne daigne
Rohan je suis!

sau aşa ceva. Un alt Bussy, un alt Rohan, un alt Clark Gable, mai modern, mai mândru decât cel de pe strada Berthelot, care o ținea pe Lelia în brațe, în clipele acelea, cu mare probabilitate, cu mare afectare năzuroasă. Bah!

Grobei se lăsă servit, ghiftuit, fermecat, plutea lent între grațiile ce le răspândeau în jurul lui cei doi părinți nefericiți. Doamne, nefericirea e atât de relativă! Cei trei se simțiră bine, perfect împreună, cum spune nu ştiu cine, îşi ajungeau sieşi; Grobei era pur şi simplu fiul lor cel mult iubit, prin alegere şi nu prin necesitate, ca „cealaltă”, pe care trebuiau s-o iubească şi o şi iubeau. Pe el, însă, în clipele acelea, voiau să-l iubească şi îl şi iubeau! Iată diferența, *that is the question.* Şi el era fericit, plutea între ei şi ei pluteau şi ei, ceva mai stângaci (din pură prejudecată, vă asigur, stângaci!), întineriți cu cochetărie, cu un fel de patină stinsă pe figurile lor tot mai puțin provinciale. Poate şi pentru că tinerelul acela se arăta atât de îngăduitor cu fiica lor, poate pentru că vorbeau de Mihi, fratele şi cumnatul-prieten dispărut, poate pentru că furau un ceas de tihnă sadoveniană nu ştiu cui, cu fructe conservate în aerul anistoric al podului, cu cafea, prăjituri de

casă – din care Traian-Liviu alese, cu prețiozitate, ca un prelat roman, un chec, *ein englischer Kuchen*, extrem de izbutit. Oricum, în timp ce anonimul merceolog muşca din chec, Vanina se împurpură toată, uşor, de plăcere, de emoție. Ce relative sunt nefericirile! în sfârşit, „afară” se întuneca încet. Cei trei se apropiau tot mai mult, vârstele lor se sudau încet, în aerul prin care se strecurau monştrii. Monştrii casei, penații ei.

— Cine e Petronela? întrebă Grobei, cu aerul că totul îi este permis.

— Oho, surâse Vanina, vine din când în când pe la noi. E învățătoare şi s-a stabilit într-un sat din Maramureş. Ca să fie în apropiere de Vatra Dornei, cred.

— De ce… se împotrivi Ştefi-bàcsi, am auzit că are pe unul… era şi timpul să…

— Câți ani are…

— Acum…? Stai puțin… ea era mai mică cu opt ani decât Mihi… el ar fi avut acum… ia stai… da, cam patruzeci şi nouă-cincizeci de ani trebuie să… vai, dar ea e ca un copil! L-a iubit ca o smintită, ca o…

— Cred că nu e ceva în regulă cu… şi Crăiniceanu îi făcu lui Grobei un semn la tâmplă, ca între bărbați.

— Ce-s chestiile astea… spuse Vanina, nu crezi că Mihi putea fi iubit pentru el însuşi…?!

— Bine, mucă scumpă, dar eu ştiu că voi două nu vă prea înțelegeați… ultima oară…

— Ah, prostii! făcu Vanina cu grație, zâmbindu-i lui Grobei ca o fetiță, tu nu vezi decât…

— Ha-ha! râse Grobei, mucă scumpă! Ce-i asta?! Cei doi Crăiniceanu roşiră, se priviră stingheriți, apoi Vanina:

— Astea sunt prostiile lui… aşa îmi spune el… de când eram logodiți… spunea că sunt o maimucă mică… mucă, deci…

— Ha-ha, he-he, hi-hi! râse Grobei, cu o anume grosolănie, dar cei doi nu-i purtară pică. Era un tânăr extrem… ex-trem de reuşit!

— Petronela, spuse Vanina, nu e o femeie… aşa, foarte frumoasă, în schimb e… feminină, e foarte grațioasă, curată… nici nu cred că în afară de Mihi ea a mai cunoscut vreun alt bărbat…

— Ha-ha, he-he! râse Ştefi-bàcsi, cu eterna grosolănie a bărbaților, dar Grobei nu-i împărtăşi dispreţul. O asculta încordat pe Vanina, ciugulind câte o boabă din strugurele uriaş, uscat, translucid.

— Petronela de cum l-a cunoscut a simțit o adevărată fascinație față de el… era prin douăzeci şi patru-douăzeci şi cinci, când s-a întors acasă de la Cluj, bolnav, cu pleurita aceea a lui care l-a chinuit mereu… era după scandalul cu Cheți, Lucreția, nevasta lui de care tocmai se despărțise şi ea plecase cu cei doi copii, încă în scutece, la părinții ei în Oltenia, undeva pe lângă Novaci. Eu, eu am simpatizat-o pe Cheți, dar… ea nu era deloc potrivită pentru el… cine, de altfel, era potrivit pentru el… ah, era veşnic neliniştit, atât de dezordonat cu viața lui intimă! Eu am simpatizat-o pe Cheți… în schimb, ciudat, de la început nu mi-a plăcut Petronela… mi se părea… îmi apărea aşa… ca o… oaie, te rog să mă ierți! (He-he, hă-hă! se crezu obligat să facă Crăiniceanu, dar nimeni nu-l băgă în seamă.)

— …Mi se părea că şi ea poartă o vină în… despărțirea lui Cheți… apropo, ei n-au divorțat niciodată, Mihi, pur şi simplu din neglijență… sau pentru că el nu acorda prea mare însemnătate acestor lucruri… mă rog!… În fine!… Cu timpul, însă, Petronela m-a cucerit şi pe mine, zău!… Castitatea ei… devoțiunea ei… singurul lucru, puțin supărător la ea, era… cum să-ți spun… aşa, fascinația ei exagerată față de Mihi… care, cred că şi pe el îl incomoda, oricum îi făcea rău, îl dezechilibra, îi răpea simțul realității!

— Ce prostii! spuse Crăiniceanu, voi două nu v-ați simpatizat niciodată! Când vă întâlneați vă uitați una la alta ca două găini, în mijlocul verii! Uiți că i-ai interzis să se ocupe de rufele lui!

— Prostii! spuse şi ea, roşindu-se, privindu-l pe Grobei, adresându-se însă bărbatului ei: – Tu nu vezi decât aparența lucrurilor, nu descifrezi decât…

— Nu-nu! se încăpățână Ştefi-bàcsi, chiar aşa a fost… a fost chiar aşa, ce… mi-aduc foarte bine aminte, n-am să uit cât oi trai că atunci când…

— Şi ce-i dacă aşa *a fost?* se enervă pentru prima oară Vanina, dar se stăpâni repede. — A fost aşa, dar… dar acum, e altfel! Acum îmi dau seama că am simpatizat-o foarte mult… că am iubit-o pe Petronela!

Vanina vorbea aproape cu ciudă, ceea ce o înfrumuseța. Bătrânul Crăiniceanu o iubea încă sau avea o bună memorie a fostei sale iubiri, pentru că se aplecă uşor în față şi o mângâie pe păr, cu mâna lui grasă. Îl înduioşase candoarea ei resuscitată o clipă, stângăcia ei logică, „logica” ei cu care îl cucerise probabil, odată.

— După moartea lui, ea a dus o viață de călugăriță. Olga şi ea s-au apropiat foarte mult… atunci s-a transferat ea la Bistrița… a început să nu mai iasă, mergea în fiecare dimineață la biserică, mânca o singură dată pe zi şi deloc carne… deşi ea, ca şi Mihi, n-au fost niciodată habotnici! Ea era ca şi el, atee!

— Era un ateu ştiințific! făcu Crăiniceanu, murind de râs.

— Da, ea nu credea… şi asta numai, bănuiesc eu, pentru că îi auzise pe ceilalți zicând că Mihi e ateu… pentru că aşa spuneau ceilalți! Eu cred că ea nu era în stare să deosebească, din spusele lui, dacă el credea sau nu… cel puțin…

— Ce importanță are! spuse Crăiniceanu. Vanina îl privi pe merceolog şi roşi. Era extraordinar ce mult o întinerea vinovăția ei, a fiicei ei. Grobei se simțea perfect, înconjurat de cei doi bătrâni-tineri, mai neajutorați, în clipa aceea, decât el însuşi, incomodați de propria lor vinovăție, a familiei lor. El, care nu avusese niciodată o familie, râvnea la una, poate chiar la asta, cea din jurul lui. El, care traversase o tinerețe mizerabilă, singuratecă, cu câte o mătuşă, un unchi, pe ici-

colo şi în spațiile largi, plicticoase, dintre ei, plictiseala lui eu-însumi, plictiseala enormă a pubertății sale, indecența, viciul plictiselii sale. De asta probabil se apucase de citit, el care nu era un „om al cărții”, nu avea tenul şi ironia potrivite pentru aşa ceva. Citise, citise; ah, citise o grămadă de chestii care începuseră să plutească în el ca într-un acvarium tulbure, particule de viață care pluteau în mâzga personalității sale ca petece de piele descuamată. Citise vrând-nevrând, se îndopase cu coperți, hârtie groasă, gălbuie, care mirosea a şoareci, cu litere ce-i fugeau prin fața ochilor. În loc să privească soarele apunând printre dealuri, îl privise apunând în hârtie, în loc să caşte gura la plopii foşnitori, privise nătâng la plopii mărunți, de hârtie, susurând printre litere. Nu-şi aduce aminte decât de pârâiaşele din cărțile de citire; pentru el natura va rămâne pe veci suspectă, neautentică, imitată. O imitație după o imitație. Ha! Şi, culmea, după atâtea cocoloaşe de hârtie indigestă, mai dădea şi senzația de… de… semidoct, de ins care nu digerase bine tot ce înghițise cu ochii! Parcă hârtia gălbuie a cărticelelor găsite prin lăzi, prin poduri, prin mărunte biblioteci private, putea fi digerată chiar de cineva care avea un stomac al privirii mai bun decât al său…?! Ha! În asta… prin asta se aseamănă oarecum cu acel Mihi-bàcsi, mort cu aproape un deceniu în urmă, cu ale cărui isprăvi îi împuiau capul cei doi vinovați din fața sa, care nu ştiuseră să dea o educație decentă (măcar până la ora măritişului!) fiicei lor, iapa! Şi el, bietul, dăduse impresia de lecturi veşnic vagabonde, nedigerate, nedefecate sau… mă rog, aşa ceva. Farca semidoctul, neliniştitul, palavragiul. Cel căruia i se dedicaseră două femei, cel puțin, mătuşa lui, care-l crescuse în absența mamei şi… cum îi spunea… ah – da: Petronela, oaia aceea fanatică… ce trăia pe undeva prin nord şi nu avea decât vreo patruzeci de ani. Probabil că era bine conservată, fanatismul şi nepersonalitatea conservă bine. Ar putea să-i fie amantă, he-he!

Grobei îi privi cu îngăduință pe cei doi, viitorii săi socri. Vinovăția îi umaniza, lăudată fie destrăbălarea Leliei. Făcea

din părinții ei nişte „oameni", îi smulgea din suficiența şi automatismul unor fericiți şi îngâmfați burghezi, a căror odraslă… îi întinerea, le readucea culorile în obraji, le readucea spaima în ochi, în gesturi… spaima de orăşelul care turba contra ei, spaima de familia Zăgănescu, atotputernica, spaima de el însuşi, chiar, de insignifiantul Grobei, care le intrase în casă cu atâtea menajamente, cu atâta umilință respectuos mascată. El, nedemn de frumoasa sa logodnică. Ea, nedemnă de ei. Ei, nedemni de el, viitorul lor „fiu natural" sau aşa ceva. Se înserase, undeva fusese aprinsă o veioză sau un lampadar, deşi afară mai era încă lumină. Slăvită fie vara! Ce făceau ei? Grobei ridică privirea… aha, Vanina adusese un pachet de scrisori, probabil ale eternului Mihi-bàcsi, şi citea. Citea, citea, citea… Grobei îşi decojea, tacticos, un măr, din grădina socrilor, un măr ionatan, rece şi lucios. Îi venea să-şi mângâie obrajii cu coaja sa răcoroasă. Îl tăie în patru, apoi îşi puse deoparte, pe-o farfurioară, sâmburii care-i plăceau *eperdument*. Îi lăsa la urmă, să ronțăie ceea ce alții aruncă, inconştienți. Aveau un gust mărunt-acrişor-migdalat. Îi venea uneori să umble prin resturile celorlalți, din farfurii, ca să colecționeze sâmburii, sâmburii lui dragi. Pe care să-i ronțăie, apoi, tolănit în mijlocul societății, lăsându-se curtat, flatat, răsfațat, în sfârşit.

— …Serile noastre sunt extrem de vesele. Bem şi chiuim, cu toții, mult mai tare decât ar trebui. Burghezii n-au decât să protesteze. Alfons pictează din ce în ce mai rar, exersează în schimb, câte patru-cinci ore pe zi, la vioară, un instrument pentru care nu are niciun fel de aplicație. Adevăratul său talent e în pictură, în portret, mai ales. Ah, de-aş avea eu talentul lui!…

— De când sunt datate scrisorile astea? întrebă Grobei, întrerupând lectura, absolut arbitrar.

— Din 1928, toamna… a doua oară că era la Cluj, student bătrân, reluând Dreptul. Noi doi îl întrețineam, în primul rând, de-aia ne şi scrie nouă, deşi şi noi eram abia la începutul căsniciei, cu greutățile inerente. Dar am fi vrut ca

Mihi să-şi termine studiile şi să-şi deschidă un birou de avocatură aici la Alba, unde ne aflam noi, pe atunci încă singurii din familie, în orăşel… dacă…

— Vă rog, nu vă întrerupeţi! spuse Grobei, zâmbind, ronţăindu-şi sâmburii săi numeroşi din farfurioară. Vanina îşi puse ochelarii.

— …Sunt abia la jumătatea lunii şi mi s-au terminat banii. Mai trimiteţi-mi, vă rog, cinci sute, dacă se poate chiar şase, în contul lunii viitoare. Am achitat laptele pe toată luna, abonamentele şi chiria. Aşa că…

— Sări peste asta… spuse Crăiniceanu, somnolând. Grobei avu o tresărire; ar fi vrut să fie citit totul, la rând, dar se stăpâni. Nu trebuia să spună tot ce-i trecea prin gând. Un adevărat bărbat învaţă să se stăpânească, cine se stăpâneşte pe sine, stăpâneşte lumea. Şi-apoi, nu trebuie tulburat „câmpul”, realitatea trebuie să curgă, numai astfel…

— …Am speranţa că-mi va apare un articol în *Almanahul literar,* în *Gând românesc,* în *Progres şi cultura* în cel mai rău caz. E vorba despre problema relaţiei *Individ-massă.* Articolul e prost scris, bineînţeles, l-am scris în vara trecută, la Mediaş, pe malul Someşului. E atât de prost scris încât va place. E atât de prost scris încât ideea se reliefează cu pregnanţă. V-am vorbit despre ea, o seară întreagă, şi Ştefi m-a asigurat că e ceva deosebit de original. Eu am râs atunci, vă amintiţi, şi-am spus că am oroare de ceea ce e prea original. Originalitatea şi semidoctismul merg mână în mână. Dar, mă rog, astea sunt consideraţii literare. Or, voi ştiţi, eu am renunţat la fumul vanităţilor aşa-zis literare. Eu nu am talent de literat, nu am niciun fel de talent. Poate aceasta e marea mea înzestrare… marea mea adec… adec…

— Adecvare! o ajută Crăiniceanu, era un cuvânt care îi plăcea lui, mai ales în perioada aceea. Cu toţii râseră. Sunt

anumite lucruri care se fac instinctiv, de toată lumea, un fel de reflexe necondiționate de grup.

— ...Ce veşti mai aveți de la Cheți, de la copii?! Mai trimiteți-le şi lor, copiilor, câte o sută-două, obiecte de îmbrăcăminte etc. Ea nu-mi răspunde la scrisori, e adevărat că îi scriu cam rar. Sunt însă teribil de ocupat cu facultatea, cu studiile mele... cu hârtiile mele... Ea nu înțelege toate astea, nu va înțelege niciodată... că dacă am iubit-o vreodată, o iubesc şi acum, Ea s-a măritat cu un ofițer, şi acum, ofițerul ei s-a evaporat... a fost un fals ofițer, deşi... şi aici, sărmana Cheți se înşală. Ofițerul era real, numai că...

— De ce săriți peste pasaje? întrebă Grobei, citiți la rând, vă rog! E deosebit de interesant! Eu însumi doresc să studiez Dreptul, aşa că... citiți la rând, chiar şi scrisorile, câte sunt sau... citiți-le la rând...

— ...Ce bine îmi stătea în uniformă! Privesc fotografia aceea făcută la Constanța, lângă cazinou, şi surâd. E poate unica dată în viață când forma şi conținutul se întrepătrund. Aveam exact solzii pe care-i meritam, spiritul meu avea haina pe care şi-o dorea. Cum să vă explic?! De asta probabil că am şi aruncat-o atât de repede... preferansul şi pokerul nu au fost decât un pretext. Nu-mi plăcea să joc, cum nu-mi place nici acum, deşi lumea spunea că jocurile m-au pierdut. În calitatea mea de locotenent sau... ştiți că numirea mea drept căpitan era deja semnată?! Mi-a spus Virgil, de curând... mi-a spus că Comloşan, cu care el e un fel de văr... uneori regret, dar, ce să-i faci! Acum trebuie să-l tocesc pe Cătuneanu şi miile de fraze latineşti ale Dreptului Roman. Sublimă ştiință! Uneori cred că sunt făcut pentru barou, alteori pentru jurisprudență... alteori, ciudat, sunt convins că voi deveni un excelent autor de romane polițiste. À la Arsene Lupin, à la... am să vă explic de Crăciun. Lui Ştefi sunt convins că o să-i placă speculațiile pe care le voi face pe marginea acestei teme.

Oricum, e suficient să vă spun că romanul poliţist e foarte învecinat cu politica. În sensul în care o văd eu, „o politică a maselor”. Cultul formei perfecte. Forma şi cantitativul, iată două categorii moderne. Hartmann vorbeşte despre ele; chiar şi Spengler, deşi el nu are intuiţia misterului lor, a ceea ce numesc eu ambiguitatea formei. În sfârşit, să vă spun o veste nouă…

Crăiniceanu căscă, în felul lui, cu zgomot, trosnindu-şi fălcile. Era modul lui de a fi politicos, pentru că îşi închipuia că Grobei se plictiseşte de moarte şi voia să-l ajute în felul acesta. Ceilalţi doi nu se clintiră, de parcă nu l-ar fi auzit, nu l-ar fi simţit. Timpul, el însuşi, se opri, suspendat, prin nu ştiu ce capriciu.

— …Veţi cunoaşte-o şi voi, o mică oaie. Fanatică, o oaie. O cheamă Petronela şi uite că se semnează şi ea, aici, alături, pe marginea paginii. A citit, bineînţeles, ce am scris despre ea şi a râs. Acceptă orice cu condiţia s-o accept, la rându-mi. Spune că pot să scriu ce vreau despre ea, scrisul nu e nici pe departe atât de periculos, cum cred eu. Are dreptate, şi în mine mor în felul acesta ultimele zvârcoliri ale literatului care puteam fi. Sunt din ce în ce mai mult ceea ce se cheamă: „un om de acţiune”. Mă interesează, mă captivează chiar studiul individului modern, un animal total diferit, faţă de vechiul cetăţean liber-grec sau faţă de sclavul roman etc. Deocamdată totul e încă puţin confuz, dar, să ştiţi, numai pe hârtie, în cap am clare toate aceste noţiuni. Nu voi avea vanitatea să le exprim „clar” pe hârtie decât atunci când va fi nevoie, pentru „acţiune”. Ha-ha, am ţinut în faţa micuţei Petronela cel de-al doilea discurs al meu. „Despre rezistenţe”. A fost foarte reuşit, în sensul că n-a înţeles o iotă. A stat însă nemişcată, vidată complet de voinţă în faţa mea, a fluxului meu ideatic. Este ascultătorul ideal. E mai puţin decât un şoarece care ascultă, e o piatră pur şi simplu, o piatră care îşi schimbă lumina, ca să zic aşa. Am nevoie nu de cineva care „să priceapă”… (eu

însumi nu mă pricep uneori, prea bine), ci de un ascultător *perfect*, ideal, plin de prejudecăți sau lipsit total de ele, cum vreți. „Un animal care iubeşte”, nu ştiu unde am citit fraza asta.

În fetița asta care se încăpățânează să mă iubească (e fată mare şi eu încă n-am atins-o!) vreau să surprind reflexele massei, aşa-zisele automatisme. De ieri…

— Ah, stai-stai, spuse doamna Vanina, asta e mai interesant.

— De ce nu citiți mai departe? întrebă Grobei, rezemat de perete, pipăindu-şi nasul, gânditor.

— Nu-nu, vreau să citesc asta, aici, cum s-au cunoscut; cine ar fi crezut că asta va dura! Fii atent:

— … Am bătut la uşă a doua oară şi pentru că nu răspundea nimeni, am intrat. Înăuntru nici urmă de Patriciu. Am înjurat în gând: – Când avea de gând acest ticălos să-mi restituie datoria de care aveam atâta nevoie! Cu fața la geam, cu spatele la mine, stătea însă o fetiță care a întors capul când m-a văzut: – Probabil una dintre numeroasele putinete ale lui Patri, am gândit! Şi, de furie, la plecare, am luat-o cu mine. De la primele fraze, m-a urmat fără şovăire. Crezând că e vreo borfinetă, nu m-am mirat prea mult. Poate voia şi ea să se răzbune, ca şi mine. Stupefacție: era fată mare, este în clipa aceasta. N-am vrut să cred, evident şi mi-a adus un certificat de la doctor. Imaginați-vă, ce nebună! I-am spus că joc cărți până la ultimul ban, că sunt sadic, că sunt însurat, nimic n-a clintit-o. Nu se dezlipeşte de mine, oița, şi-şi întinde gâtul ei gingaş spre tăiere. Asta mă ațâță! I-am spus că sunt homosexual (ceea ce e o minciună, cel puțin deocamdată!), dar n-a mişcat. E înaltă şi subțire, fața e însă urâtă. Are sânii puțin depărtați, palmele reci, care transpiră uşor, tot timpul. E ca un câine, un dar trimis de nu ştiu ce Dumnezeu plictisit. Dacă n-o gonesc, mă urmăreşte peste tot, îmi face cele mai neplăcute servicii. Şi încă nici nu m-am culcat cu ea, deşi

dormim uneori în acelaşi pat. Am întrebat-o odată, în glumă, dacă ar accepta să se culce cu un coleg de-al meu, la simpla mea dorinţă. N-a mişcat, dar nici n-a spus nu. Cele mai mari semne de revoltă ale ei sunt că tace. Nu neagă niciodată, orice aş spune. De la mine nu poate veni decât adevărul. Comic, ştiţi ce face seara? Mă spală pe picioare, într-un uriaş lighean al doamnei Chevereşan. Ea a insistat, a spus că-i face plăcere. M-a şters cu părul ei, părul, un pic cam anemic. Inexact: prima oară când s-a întâmplat asta, n-am lăsat-o să mă şteargă, spuneam că-mi face silă să mă atingă cu mâinile ei. Ce vreţi, glumeam! Atunci, ea, palidă, mi-a spus să-mi aşez picioarele ude pe capul ei. Am ascultat-o şi ea, după câteva minute de nemişcare, şi-a înfăşurat cu precauţie mâinile în propriul ei păr şi a început să-mi usuce planta piciorului, prin tamponare. Eu râdeam la început, era ceva foarte caraghios. Expresia feţei ei mi-a plăcut, mai bine zis totala ei lipsă de expresie. Nici măcar nu era mândră de umilinţa ei! Ceva destul de rar. Atunci mi-a venit ideea s-o „folosesc" pentru discursurile mele. Era martorul ideal, martorul mut. Nici măcar nu e jignită că nu mă culc cu ea, că n-o fac femeie. Mi s-a încredinţat cu tot trupul. De suflet n-a venit vorba, ha-ha! Copilării! Apropo: Patriciu a văzut-o odată, la „Hermes", împreună cu mine şi n-a spus o vorbă. Nici eu nu i-am mai cerut datoria. Suntem chit, dacă poţi fi „chit" cu un astfel de ticălos! Nu arătaţi nimănui, vă rog, scrisorile mele, altfel, cel care le-ar citi, acolo, la Alba, v-ar convinge şi pe voi că sunt un satyr, un cinic. Ceea ce e adevărat, dar nu în sensul în care ar spune-o orice prost, orice lipsit de har, de iubire.

Voi mă iubiţi, însă, şi interpretaţi totul prin inimă… chiar dacă nu „înţelegeţi" totul!… Ce, parcă eu „înţeleg" tot ce mi se întâmplă…?! Iată răscrucea omului politic cu cel al religiei. O răscruce falsă, demagogică. Omul potrivit are enorm de învăţat de la ultimul popă de ţară. O simplă idee şi atât. Al treilea discurs: „Libertatea ca formă de religie!" sau aşa ceva, nu mi-e încă clar titlul. E interesant: o dată prima frază, titlul, clarificate, pot să vorbesc şi două ore în şir. Coerent, într-o

stare de revelanță. Înainte vorbeam în fața oglinzii sau a şifonierului de furnir de nuc al doamnei Chevereşan, în care conturul meu se reflecta întreg, deşi puțin cam tulbure. Eram însă o teribilă amenințare! Acum vorbesc în fața Petronelei. Ea stă pe marginea patului, fumează (e singurul viciu sau singurul semn de personalitate!), şi eu mă plimb prin fața ei. Uneori mă opresc şi gesticulez; ea mă priveşte fără încetare, fără expresie, ca un şoarece mare. Sau ca o piatră pe care se mişcă lumina, nesimțit. Eu însumi sunt lumina. După vreo jumătate de oră, dacă totul merge bine, uit de ea, mai bine zis, nu-i văd decât conturul. Ea simte asta, în imbecilitatea ei stranie. Data trecută s-a dus acasă şi a revenit a doua zi cu note… asta-i culmea! Cu note destul de complete despre ce auzise! O clipă m-am gândit că e un om al Siguranței, dar mi-am dat repede seama că ăia nu au astfel de elemente, vreau să zic că tipul lor de selecție e cu totul altul. Nu-nu, în felul ei, Petronela e… divină, e inspirată. Evident, atât timp cât stă lângă mine, cât am s-o rabd, cât timp am nevoie de ea. Şi ea „ştie” asta, mai bine zis, simte acest lucru. Ce diferență! Pe Cheți am iubit-o, deşi era vulgaritatea însăşi! Pe Petronela o disprețuiesc sau o iubesc aşa cum ai vreo afecțiune pentru geamul prin care te uiți afară, în natura splendidă. Geamul supus, impersonal, fără fisuri, puțin lucios. Prin care se vede totul, oricând ridici privirea, chiar şi întunericul. Uneori dorm în prezența ei ca şi cum n-ar fi, şi ea mi-este recunoscătoare că n-o alung. Ia de undeva o carte şi citeşte (Dumnezeu ştie ce înțelege!…), şi când mă trezesc, o găsesc aproape în aceeaşi poziție. Odată am trimis-o de acasă pentru că aşteptam o femeie. M-a privit o clipă, intens, apoi a plecat. M-a întrebat doar, cu vocea ei somnoroasă, când poate să se reîntoarcă. Puteam să-i spun că mâine, ca s-o menajez. I-am spus să vie peste două ore şi n-a clintit. A venit după aproape trei ore şi după nu ştiu ce, am dedus că aşteptase afară, să plece prietena mea. N-a scos nicio vorbă, m-a întrebat doar unde mâncăm în seara aceea…

— Lelia, bineînțeles, nu ştie de scrisorile astea… spuse Vanina.

— Cred că nici n-o interesează prea mult!… spuse cu dispreț leneş tatăl ei.

— Bine… să lăsăm baltă! spuse doamna Vanina, deodată decisă, şi strânse scrisorile răspândite pe studio, lângă fundul ei mare.

— De ce…?! făcu Grobei, cu oarecare apatie. Se văzu însă, apoi, când insistă să se continue lectura, că nu-l plictisiseră scrisorile sau voia, pur şi simplu, ca tactul său uluitor, să marcheze absența logodnicei sale de la datorie. Acest lucru, această „bănuială” îi derută, îi fâstâci aproape pe cei doi bătrâni. Sărmanii bătrâni, perfizii bătrâni!

8

— …Am trei teme dezvoltate până acum: „Individ-masă şi relațiile lor”, „Despre rezistențe” şi „Libertatea, ca formă de religie”. Imaginați-vă, am şi notele aproape complete, făcute de Petronela. Are un scris foarte frumos, ca orice ins care nu gândeşte; în special ovalele, la „o”, „a”, „e” „. d”, le face foarte bine, aproape le desenează, din instinct, evident. Marele „D” îl face cum visam eu mereu să-l fac, iar „peul” îi reuşeşte de fiecare dată excelent. Sunt măgulit că-mi văd gândurile caligrafiate atât de frumos. De exact. Nefiind un spirit sintetic, sărmana de ea, scrie tot ce aude. Cu religiozitate, pentru că mă iubeşte, spune ea. Vax! Ea e de fapt într-o stare premergătoare iubirii, aceasta o face atât de docilă. Eu o las însă în confuzia ei, care-mi serveşte. Mie ca şi ei; aici generozitatea, umanitatea etc. nu-şi au rostul. Ne po*trivim.*

Când viu de Crăciun vă voi arăta notele, transcrise tot de ea după câteva sumare corecturi ale mele…

— Le aveți? întrebă Grobei.

— Nu! spuse Vanina, sunt la Olga, la Vatra Dornei. Dacă nu s-au pierdut.

— Compilații!… aruncă Crăiniceanu.

— Din almanahuri… din diverse almanahuri! completă Grobei şi cei trei râseră relaxați, uniți, o familie deja, în ciuda ei, a logodnicei absente. Se râse pe seama mortului ca o măruntă răzbunare că se ocupau atâta de el, că era încă atât de prezent, de viu. Cine ştie, poate pentru ultima oară! gândi Grobei, neliniştit, poate pentru penultima oară.

— …S-a oferit să mă ajute şi în corespondență. Am acceptat. Îi voi dicta, am şi încercat, aşa că dacă la următoarele scrisori nu-mi veți recunoaşte scrisul, nu vă alarmați, ha, ha. Am ajuns un adevărat om de stat… vă amintiți serile lungi, când stăteam toți trei şi la un moment dat Ştefi începea să caşte, ca un hipopotam în mâlul lui. Şi eu vorbeam, vorbeam şi voi mă asigurați că nu vi-e somn, să continui. Ştefi se prefăcea interesat, ca să mai poată destupa o sticlă, eu beam, mă prefăceam că mai vreau un pahar, ca să-l ajut în ochii tăi. Pentru asta vă iubesc, vă scriu, nu pentru că-mi trimiteți bani, ca orice burghez care vrea ca ruda sa să se realizeze, să intre în rândul oamenilor. Licența mea în drept va fi o victorie a voastră, de asta vă las să plătiți, să vă deşertați sufletul vostru de filistin. Dar pentru serile de care vorbesc… uite, aproape mi se umezesc ochii! Cum voi putea dicta astea, acest fel de lucruri?! Prostii, prejudecăți! Oaia mea mă venerează, încât uneori mi se pare ca sunt un fel de taur, de bou mistic, de mastodont, în orice caz un rumegător magnific, în stare să încapă în vizeta, în ferestruica admirației ei, a admirației ei rumegătoare, în ochii ei rumegători, duioşi. Are însă o duioşie rece. Sunt curios de experiența pe care o voi face curând: îi voi scrie lui Caius şi îi voi face portretul ei, bineînțeles, dictându-i tot ei. Voi vedea până unde merge rezistența umană, ilustrată atât de bine prin candoarea ei, prin prostia ei totală. Prostia e la fel de rară

ca şi inteligența şi e, evident, o forță teribilă, bine canalizată. Deştepții, mediocrii şi submediocrii n-au cum să înțeleagă acest lucru. Dar ei sunt conduşi. Această lene, de a fi condus, această atrofie a simțurilor, această mediocritate de instinct. Cine e cel care „îl ghiceşte” pe adevăratul conducător, pe cel făcut să conducă, deşi el ignoră încă aceasta?! Pe adevăratul bărbat, pe cel mai tare decât toți bărbații, pe cel care suportă disprețul sau indiferența femeilor care aleargă în cete, în herghelii… ele nu vor şi nu au dreptul decât la un urmaş, doi, zece cel mult. El însă are dreptul la milioane. Milioane de ouă umane. Ați văzut vreodată vreo fotografie de pe insulele Guano, de unde se recoltează vestitul îngrăşământ? Ei bine, eu am o astfel de poză, decupată dintr-o revistă, pe care am prins-o cu o piuneză în perete, între Atila şi Da Vinci: nişte stânci în mijlocul oceanului peste care zboară un nor de păsări, mii, zeci de mii. Alte mii stau agățate de stânci, alte zeci de mii, invizibile, sunt ascunse în găurile lor, în stâncă. Sute de mii, milioane de păsări, care întunecă cerul scânteietor, aceasta e posteritatea Lui. Ouă şi păsări umane. — Dumnezeu a murit! spune Neitzsche. Foarte bine, în locul lui vom pune omul. Dar nu oamenii, nu Omul cu majusculă aşa cum crede nu ştiu ce nătărău cu pretenții fals umanitare, ci pe un anumit om, *omul,* cel ce va conduce! Un *oarecare* om, ales în mod cu totul întâmplător. Cine poate descifra această întâmplare, ha?! Un tiran, cum ar spune un prost. Să spunem şi noi cu el: un tiran, deoarece nu avem un alt cuvânt la îndemână: e cel mai puțin prost, cel mai puțin grosolan. Şi aceasta numai din foamea maselor de a-l înlocui pe *el,* din foamea maselor pentru un ideal, lucrul cel mai bun pe care-l au, pe care-l poartă în pântecele lor de balenă. Cum să le refuzi? Te-ar nimici.

Ştiți ce-am făcut în ultimele săptămâni? Am recitit câteva zeci, sute de basme, româneşti şi străine. Ce vrea poporul, care sunt reprezentanții lui?! Făt-Frumos, Siegfrid, Robin Hood, Rubezal, Iisus, Buffalo Bill etc. etc. totul foarte

amestecat, evident, uluitor de clar, de respingător, aş zice. Respingător ca adevărul, aş zice. Prostii!

Am încurcături cu lenjeria, zău, credeți-mă! Pentru mine e prea complicat, de fiecare dată, să le fac pachet şi să vi le expediez. Am găsit aici, pe cineva, care mi le spală, o femeie cu un picior equin, o alcoolică, care îmi ia foarte puțin. Am să fac economie la bere. Nu vă supărați, nu-i aşa? Am să notez de fiecare dată totul, iar cămăşile, numai cămăşile vi le trimit tot vouă. Restul, ciorapii, prosoapele, fețele de pernă etc. vor fi riguros consemnate. Nu se va pierde nimic din ființa mea burgheză, vă asigur. *Aproposito*: să nu credeți că am să le dau tot Petronelei; nici gând! Din cauza mea, evident, nu din cauza ei. Ea le-ar spăla ca în vis, fără să ştie ce face, eu însă n-aş mai putea-o vedea în ochi, mi s-ar părea că mă leg primejdios de mult de o… infirmă, de o imbecilă. (Ați observat, ea e cea care scrie aceste rânduri, la dictare. Nu vă neliniştiți, nu e la prima experiență! Mi-a explicat chiar ea, vrând să mă liniştească, că eu dau încă prea multă importanță cuvântului scris. Pe care ea, ha, ha, îl disprețuieşte leneş. Deşi citeşte, dar mi se pare numai atunci când eu dorm, aşteptând să mă trezesc.)

…Sunt îngrozitor de singur, din cauza temperamentului meu, probabil, a marii mele personalități, a personalității mele incisive. Şi am ore lungi, zeci de ore în care mă plictisesc îngrozitor. Stau atunci într-un fel de stare abulică, de parcă aş fi drogat. Stau întins în pat, în pijama, între somn şi trezie. Nu pot să dorm, să mai dorm (am în urma mea vreo 15-17 ore de somn) şi sunt incapabil să mă mişc, să fac ceva. Iau o carte în mână, o arunc, iau o revistă şi după câteva rânduri o arunc de asemenea. Sting veieuza (în cameră se face întuneric, deşi sunt în plină zi, mi-am fixat hârtia albastră la fereastră, triplă!) şi încerc să dorm. În ciuda voinței însă, a concentrării mele speciale, nu pot să dorm. Alunec însă într-un fel de somnolență, schlummer, cum zic nemții, un fel de stare translucidă în care „văd” lucrurile, obiectele lumii acesteia, viața mea, cu o ciudată claritate. Un fel de saturație

de somn, o hipersaturație şi în care dorm totuşi, un fel de mâzgă luminoasă, un noroi fosforescent care-mi dă clarviziune…

— De-asta nu-şi trecea Mihi al nostru exămenaşele sale, dragul de el! râdea Crăiniceanu.

— He, he, he! râdea Vanina.

— Ho, ho, hă, hă! râdea şi Grobei, bine dispus de expresia comic-scârbită a fostului cumnat. — E entuziasmat de marea lui voință! adăugă el, deşi de morți, nu-i aşa… de mortuis…

Crăiniceanu făcu un semn vag cu mâna lui grasă, cu unghiile sale murdare de la bricolajele sale multiple, de la suavul găinaț de golumbi.

— Trebuie să fi fost o frumoasă pereche! spuse Vanina, fosta lui soră, icnind de râs, cu oaia de Petronela şi… şi…

— …Şi slăbănogul, plinul de voință Mihi-al-nostru, iubitul, scumpul, dragul de el… marele om al viitorului! He, he, he, he, he…

— Ho, ho, ho, făcea şi Grobei, bine dispus, cu stomacul plin de cafea bună, călduță, cozonac de casă cu miere şi sâmburi de măr, o lume de nebuni! O pereche nebunatecă, pe cuvântul meu! Ho, ho, ho…

Râdeau icnit, isteric, fără rost; se uitau unul la altul şi râdeau de mutrele lor caraghioase pe care le făceau, citind rândurile lui Mihi-bàcsi, de starea plăcută pe care o dă înserarea, vara îndeosebi, când ştii că urmează cina (mai era ceva tocăniță de la prânz, „mama” le va face o sălățică bună, cu ridichi, roşii, castraveți, lămâie, o porție babană, vor aduce fundul de lemn pe masă şi-şi vor tăia, fiecare, cât va avea poftă, slăninuța de anțărț, cârnați subțiri, afumați, picanți, excepțional de picanți, o felie-două de şuncă, uscată, pigmentată, cu adevărat translucidă, mai era şi puțin pilaf, cine se înscria la…) şi râdeau, râdeau!

— Stătea ziua-n amiaza mare în pat cu o formidabilă voință!

— He, he, he!

— Cu o mare încordare de voință, cu o excepțională…

— Hă, hă, hă! Ho, ho, ho…

— Şi virginala Petronela… absolut, dar ştii…

— Hi, hi, hi… hu, hu, hu!…

— Oaia mistică care… care lua note despre bătăliile lui Nelson… note amănunțite despre discursurile în fața şifonierului!…

— Hi, hi, hi… hi, hi, hi… termină, Ştefi, zău… hi, hi, hi… zău, termină, te rog nu mai pot… Pentru numele lui… pentru…

— Ha, hă, hă, ho, ho, ho! mugea şi micul Grobei, obosit de râs şi mai adăugă şi el ceva, ceva răutăcios ininteligibil, dar se râse cu toate acestea, era în ei şi îi sălta, hurducându-i, şobolanul râsului, care alerga de la unul la altul. O veselă confederație.

— …Țiu o vastă corespondență, mai ales acum, de când dictez. I-am propus Petronelei, care îmi rezolvă o parte a lucrărilor secretariatului, să-mi dea voie să-i plătesc o masă pe zi, cea de prânz, cea mai substanțială. La început a refuzat, apoi eu mi-am impus voința. Timbrele şi hârtia mă costă o grămadă de bani… o grămadă de bani pe timbre! Am hotărât ca iarna aceasta s-o fac în pantofi! Îi voi căptuşi cu ziare, sunt destul de largi pentru aşa ceva şi banii de bocanci, pe care mi i-ați trimis, îi voi folosi pentru timbre. Mi-ajung, după un calcul aproximativ, până în martie, chiar până în aprilie, dacă… Să-mi mai trimiteți cozonac cu mac, cum îl face Vanina, e inimitabil. Îmi trimite şi Olga, dar al vostru e net superior, pe onoare! Să nu-i spuneți asta ei, s-ar simți vexată. *Aproposito*…

…Omenirea orbecăie, bâjbâie. E speriată de propria ei forță. Omenirea dacă vrea să supraviețuiască trebuie să înțeleagă că s-a terminat definitiv perioada ei romantică, naivă, intuitivă. Trebuie să accepte, cu orice risc şi cu o bărbătească hotărâre, ideea unei supremații umane, ideea unei Rațiuni conducătoare. Oricât ar fi aceasta de impulsivă, de empirică

în hotărârile ei globale, de capricioasă, de năucită de propria-i forță, va fi mult mai bine decât acest perimat, periculos instinct de gloată care ne poate împinge pe toți, vinovați, nevinovați, frumoşi şi urâți etc., în neființă. Urăsc neființa din toată puterea voinței mele şi voi lupta contra ei cu armele mele cele mai subtile, cele mai tăioase!

…Azi am fost la Decanat, de o săptămână e afişat un bilețel prin care sunt invitat la domnul Decan. Am fost primit azi, la orele treisprezece. Din păcate nu era decanul acolo, ci doar Petrescu Marius, prodecanul, agregat la catedra de istorie, un om gras, cărunt, cu palmele transpirate. Se plângea de faptul că instig studenții. La ce anume? m-am interesat eu cu bunăvoință, lucru care i s-a părut cu siguranță o formă mascată a obrăzniciei. N-a spus însă o vorbă, încerca să fie protocolar şi limpede. M-am amuzat grozav. I-am arătat că-l disprețuiesc cu toată sinceritatea, cu toată căldura, cu toată politețea, ca pe orice filistin. Lucru interesant (pentru acest motiv vă şi relatez episodul), nu a rămas insensibil la afectarea mea vizibilă, formală. Mi-a declarat că ar trebui, pur şi simplu, deşi nu mai sunt un tinerel, să mă ia de guler şi mă azvârle afară. L-am privit zâmbind, râzând necontenit de prostia lui cultivată. I-am spus că e un impostor, dar că nu are încotro, o uriaşă maşină socială l-a selectat în acel post şi că va rămâne, trebuie să rămână pe loc, în serviciu comandat, cum se spune în armată, şi să-şi facă datoria de impostor, pentru societate. S-a roşit, am crezut că-l loveşte pe loc şlogul. A fost la un pas de un gest extrem. A făcut apoi un efort uriaş de stăpânire, s-a ridicat, s-a dus la geam şi s-a şters cu batista. S-a întors apoi şi, încă în picioare, mi-a spus că nu-l păcălesc. Că, spre deziluzia mea, e mai puțin prost decât îmi închipui. Mi-a spus că sunt inteligent, „aveți o inteligență feroce!”, chiar aşa s-a exprimat şi mi-a propus să lăsăm deoparte orice duel stupid şi să discutăm, dacă sunt în stare. Ha! Ce vorbă! Un om cu nervi puternici, un om pentru care mai există şanse! Am fost tentat o clipă să mi-l fac discipol, dar am renunțat aproape imediat. Ar fi fost din

partea mea o lipsă de instinct, un semn de nerealism. Nu i-am dăruit nici măcar un sfert din vreo idee de-a mea. Era un câine filistin care nu merita nici măcar să-l scuip. Am discutat despre istorie, despre factologie în istorie, despre misticismul istoriei, pe scurt, o discuție ipocrit-inteligento-jegoasă despre un fel de cocktail de idei cărora el le zicea filosofie a istoriei. Un ins plin de prejudecăți, care voia să mă convingă că nu are prejudecăți. Atunci eu i-am făcut elogiul Prejudecății, al prejudecății virile, voi îmi cunoaşteți teoria. S-a prefăcut încântat, măgulit chiar, şoarecele! Aceasta va fi pierzania lumii burgheze, a lumii filistine: felul ei de a se privi în oglindă, poza ei în orice situație, poza ei reuşită, aş spune, poza ei continuă. Ultimul dintre ei, chiar când se află la closet, se mişcă de parcă ar fi fața unei adunări sau a unei camere de luat vederi. Asta-i şcoala engleză, pasămite! Dacă aş fi fost mai tânăr, mai slab, individul acesta ce părea cult şi inteligent m-ar fi sedus suficient ca să vreau să mi-l apropii, să-l fac prozelit… Aşa, i-am arătat tot disprețul meu, evident, cu aceeaşi eleganță cu care el îmi arăta „aprecierea lui scârboasă”. Mi-a propus să ne mai vedem, să-l vizitez, să ieşim împreună şi tot zarzavatul. Să facem adică un fel de alianță! Mi-a spus că e cucerit de inteligența mea originală, de farmecul meu puțin… sumbru! Chiar aşa s-a exprimat! Are dinți foarte frumoşi pe care ți-i arată, pe gratis, când vrei şi când nu vrei. Dracul să-l ia! Unul dintre tipii ăia care s-au născut goi puşcă, cu manşete scrobite la mâini. Am întâlnit undeva o frază foarte reuşită despre această specie, o frază plină de instinct de clasă: – … Era unul dintre acei indivizi etcaetera, etcaetera, atât de îngrijiți şi de bine mirositori încât ai certitudinea că şi rahatul lor e parfumat, sau aşa ceva! Ha, ha, ce spuneți, nu-i aşa că vi l-am descris exact?!

I-am declarat, cu seninătate, că e exact produsul unei vechi civilizații, a unei vechi culturi, o încântare pentru ochi: că e exact tipul prin care se va distruge omenirea, ha, ha! Că e putred până în măduva oaselor, că sunt convins că pe linia sa ascendent-masculină nu mai are, de trei generații încoace

până la el, niciun ins cu o fărâmă măcar de virilitate. I-am spus că stră-stră-bunicul lui, cu siguranță, era un impotent, un onanist în cel mai bun caz! Ha, ha! Să-l fi văzut pe domnul prodecan cum gâfâia, cum îşi holba ochii! A înghițit în sec, însă mi-a răspuns „civilizat”. Spunea că încearcă un fel de bras-de-fier al ideilor, al conversației, cu mine, că vrea să mă depisteze sub crusta de pachiderm, de teribilism sub care mă ascund etc. Că în ciuda camuflajului meu, inteligența mea nativă, virilă, transpare la suprafață. Că nu se lasă păcălit de aerele mele de anarhist etc. etc. Ce spuneți?! Până la urmă, evident, am încetat să-l mai insult, profund îngrețoşat de manierele sale incorigibile. Un tip teribil de speriat! Doamne, ce de inşi speriați în jurul meu! Cu toții gâfâie de frică, cu toții tremură şi se gudură în fața mea numai pentru că simt, pentru că-mi simt indiferența mea față de ceea ce-i înspăimântă pe ei, şoareci burghezi nenorociți! Mi-e milă şi mi-e scârbă, acelaşi sentiment pe care l-am avut într-o dimineață, când am descoperit pe cearceaful pe care dormisem urme de şoareci, rahat şi şoareci. În jurul trupului meu frumos, gol, antic!

I-am dăruit totuşi ceva... un fleac, ceva la care nu mai țineam de mult, unul dintre acele obiecte pe care nu te hotărăşti să-l arunci definitiv şi-l înghesui atunci, undeva, într-o debara. I-am povestit cum am scăpat de unul dintre ultimele lesturi ale filistinismului meu: de cultul prieteniei! Să-l fi văzut cum holba ochii, şoricelul! Cum, cum...?! a spus, foarte ațâțat, deodată, lestul prieteniei?! Foarte interesant şi... şi... da, da... puțin macabru! Şi a râs ca să-mi arate că suntem egali, că mă înțelege. Un prost! I-am vorbit nepăsător despre Caius, ultimul meu mare prieten, pe care, acum, reuşesc să-l țin la distanță, scriindu-i zilnic. L-am întrebat, mereu nepăsător, privind pe geam, dacă ar avea puterea să-şi jignească mortal pe cel mai bun prieten...?!

— La ce bun? m-a întrebat, privindu-mă cu ochişorii vii.

Am dat din umeri şi n-am catadicsit să-i răspund. El voia un răspuns rațional. Ca să mă amuz, i-am vorbit despre

„teama de conflict” de care suferă, sursa exemplară a acestei societăţi imbecile, nu-i aşa… A laşităţii societăţii contemporane, iar el, ca un ilustru râs, evident, puţin nervos. A început să se obişnuiască cu limbajul meu violent şi asta-mi displăcea. Am început cu adevărat să mă plictisesc şi atunci… şi atunci…

Crăiniceanu se ridică şi, pufnind greoi pe nări, ieşi afară. Vanina, zâmbi uşor, fără să-l privească pe viitorul ei ginere ce stătea tolănit aproape indecent pe dormeză, în faţa ei, şi citi mai departe:

— …I-am vorbit despre Istorie, numai ca să-mi clarific pentru mine însumi nişte idei. Când dictez, când vorbesc în faţa cuiva, am observat asta, gândesc mai repede, mai concis. Să-l fi văzut pe domnul profesor agregat, prodecan, cum mă asculta, cu balele curgându-i stins pe gulerul său de celuloid. Ah, ce bale distinse, academice!…

Vanina oftă adânc şi, simţind că merceologul o priveşte întrebător, spuse:

— Asta a fost una dintre bolile sale cele mai… cele mai necruţătoare… incorigibile! Oricât am încercat noi s-o ascundem, ea ieşea la lumina zilei şi-l făcea… ridicol, pe bietul Mihi. Ridicol şi, spre sfârşit, chiar niţel odios! Da… megalomania asta bolnăvicioasă pe care, Doamne iartă-mă, nu ştiu de la cine din familia noastră a moştenit-o… Tatăl nostru a fost un om atât de corect, de politicos… politicos, dar deloc umil! Lumea se purta cu el amabil, cu… milă chiar, şi el, Mihi, nenorocitul, credea că-şi impune voinţa, personalitatea şi alte prostii de felul acesta! Doamne-Doamne, ce viaţă chinuită, un infern pentru ei şi pentru noi, pentru Olga, care l-a divinizat, pentru mine… chiar şi pentru Petronela care… în simplitatea ei, i s-a devotat!

— Petronela asta! spuse Grobei, tuşind încurcat, este ea chiar o… aşa o… înapoiată… o femeie mai…

— Nici pomeneală! replică categoric Vanina. — Astea sunt gogorițele lui! E o femeie foarte inteligentă, sensibilă… de bun simț! Un om foarte curat! E adevărat, după moartea lui, ea nu şi-a mai regăsit echilibrul! (în ochii Vaninei sclipi o clipă triumful). Duce o viață de călugăriță şi s-a dedicat… o vede foarte des pe Olga, de asta s-a şi transferat în apropiere de Vatra Dornei, ca să…

— S-a făcut târziu… spuse Grobei, întinzându-se fără jenă, căscând, uitându-se la ceas.

— Ți-e foame? tresări Vanina şi-l privi. Avea mereu în ochi vinovăția fiicei sale, ultima care trebuia măritată. Cineva trebuie să poarte vinovăția; Crăiniceanu era afară, meşterind la Hanibalul lui, iar Lelia înota în brațele lui Cârstea, se lăsa turtită de frumosul centaur. Vinovată era ea, deci, mama, fosta soră a săracului, megalomanului Mihi. Ieşi în grabă, lăsând scrisorile răsfirate pe pat, murmurând că în maximum un sfert de ceas va fi gata cina. Grobei se răsturnă literalmente pe dormeză, căscând şi întinzându-se, cu piciorul drept rezemat de marginea înaltă a fotoliului. Era alb, livid la față, de nesomn, de oboseala voiajurilor sale, de absența Leliei, poate, absență pe care o ascundea cu atâta eroism, jalnic, disperat. Un eroism scâncitor, ca un cățeluş uitat afară în ploaie, în vânt, singur pe pământ, în ceață şi furtună, far' o vorbă bună.

Se aplecă, într-o doară, deasupra scrisorilor, împrăştiindu-le neglijent cu mâna. Citi o frază de ici, un sfârşit de frază de dincolo. Se ridică dintr-o săritură în picioare şi începu să se plimbe nehotărât prin camera mare, dreptunghiulară, cu tavanul înalt, cum sunt în provincie. Cum sunt în provincie… Se uită la ceas, fără să vadă nimic. Înghiți de două ori în sec, absolut din întâmplare, şi se gândi: – Doamne, mult mai durează şi pregătirile astea pentru cină!… Nu-i era foame, însă strânse din maxilar, turtindu-şi carotida, cu o senzație execrabilă.

Umbla cu mâinile strânse, aproape crispate, la spate. Plictisit, cu mâinile crispate, cu ochii vagi. Era mereu alb,

livid la faţă, şi faţa sa călătorea, ieşea din obscur în lumina galbenă a veieuzei, ascunsă perfect. El însuşi ignora toate astea. Era distrat, plictisit, îşi închipuia că-i era foame, că aştepta ora cinei. Crăiniceanu fugise afară, la golumbii, la Hanibalul său, poate, mai ştii (Vanina insinuase şi asta), poate stătea chircit, acolo, în fostul coteţ electrificat şi citea unul dintre policier-urile sale; – *Aboulez le fric!… Fiche-moi le camp! — Ne faites-pas le bébe, vous n'êtes pas au cinema, mon chou!… Fiche-moi la paix!… Qu'est-ce que tu fabriques-là, petite putain…?! On ne peut pas être plus mort que ça!… Foutu le camp!… Cest par la qu'il prêtait le flanc à ses adversaires… deux tipes à gueulle patibulaire… il a foutu le camp… c'est de la gomme!… fiche-moi la paix!… fous-moi le camp!…*

Da, el fugise afară, la liceenismele sale, cu mult mai tânăr, mai iresponsabil decât „tânărul" Grobei care, aproape fără să-şi dea seama când, îşi asumase obligaţii atât de colosale, de… colosale. Vanina însăşi fugise la cratiţele ei… mai era puţin pilaf de la prânz, o porţie, poate chiar două, de cârnaţi uscaţi, de casă, piperaţi, tăiaţi pe un fund de lemn, şi un pahar de vin de struguri… Lelia fugise şi ea, fugea şi ea mereu, dracu ştie unde. Era lăsat singur, absolut, scâncitor de singur, să se plimbe încolo şi încoace ca un om matur, între fereastră şi dormeză, ocolind măsuţa pe jumătate, aşa cum îl văzuse pe tatăl său, în primii aburi ai copilăriei sale, plimbându-se: – De la fereastră la perete şi înapoi, de le fereastră la perete şi înapoi, la dracul… Aerul de seară de vară zăngănea uşor în jurul lui, în jurul trupului său descărnat: corsetul aerului de vară. Un val de căldură bruscă îi urcă din viscere, din plex spre gât, clavicule, planşeul gurii, orbite. O panică scurtă zigzagă prin el, ceva total imbecil, lipsit de rost. Un bufeu idiot. Se redresă din mers, uitându-se peste umăr la starea sa de adineaori, animalul acela necunoscut, violent, care se răsucise în el. Din ordinul cui…?! Din ordinul cui trăia ceva în el? Al Sfântului Ignaţiu, poate, he, he!… Grobei dădu din umeri, nervos, strângându-şi mâinile una-ntr-alta, la spate, cu faţa albă, ca un crin, în întuneric. Deschise uşor gura,

buzele, ca să poată respira mai în voie. Privi în sus, în întunericul plafonului, cu o jalnică speranță: – Doamne, dacă e cu voia Ta… fa să treacă acest pahar de la mine! Dacă nu e cu voia Ta, fa să… acest pahar, de la mine, servul Tău… *servus servorum Dei…* sluga slugilor… Facă-se voia… numai voia Ta! Şi el privi distrat în sus, în plafonul gri, sperând imposibilul, deşi buzele sale erau mai înțelepte decât el, mai ipocrite. El mai spera încă să… să… scape… pur şi simplu, chiar şi prin fugă… luând-o la fugă! Unde?… Unde?… Mă rog, undeva în afara trupului său, unde *locuia* ceva care nu asculta numai de el însuşi, dacă… dacă vreodată cineva ascultase de el însuşi, numai de el însuşi!… Umilință, mai multă umilință, îşi aduse el aminte un rând de nu ştiu unde, mai multă vocație a umilinței, mai mult exercițiu… al umilinței!…

— Eu nu sunt decât cel ce vorbeşte în pustiu… în deşertul din inimile voastre… din urechile voastre!… Eu nu fac decât să anunț… să-L vestesc pe El… eu, care nu sunt vrednic să-i dezleg… nu, eu nu sunt El, eu nu am venit decât să…

Frazele acestea imperfecte începeau să se mişte în el, ca nişte şerpi care se trezesc în cuibarul lor, orbiți de lumină. Erau nişte propoziții absolut stupide, banale, care simțeau deodată, prin nu ştiu ce stupid mecanism, adiind deasupra capetelor lor conice, somnoroase, sensul, un sens posibil, real. — Oh, spaima de sens, de înțeles, ar fi fugit bucuros acum undeva… ar fi tulit-o pur şi simplu, stârnind praful în urma sa, fericit de râsetele batjocoritoare din urmă. Dar unde?! El, care se jucase nepermis de… inconştient de mult de… bah! Se jucase oare?! Era el într-adevăr liber să… libertatea nu-l aştepta, oare, de-abia de-acum înainte, cum se spune… valul acesta de căldură, panica asta grețoasă, cum au gravidele, nu era oare începutul, anunțul libertății… de care el, personal, nu simțea nici cea mai mică nevoie… dar, ce?! îl întreba cineva… pe el?! Era împins, fusese împins din ce în ce mai aproape. În timp ce el râdea încă cu – Hă, hă, hă-ul său, cu: – Ho, ho, ho-ul său imbecil, cu râsul său grosolan

de provincial semidoct, apt de-un fanatism de mâna a doua. Da, iată, asta fusese capcana:

— Un fanatism de mâna a doua! Şi, deodată… cineva făcuse un fals, mărunt… cineva înlocuise cărțile… o carte! Un careu de aşi când… o chintă nobilă, orbitoare, când el aspirase, modest, pe Dumnezeul lui, la una „la as”, cea mai jecmănită, cea mai potrivită cu el, cu trupul lui descărnat, cu glumele sale imbecile, dezlânate, bănățeneşti… cineva schimbase servietele, aceleaşi, negre, cu trei închizători subțiri, nichelate, cineva se amuzase şi… şi… sustrăsese uşor, fin… cu o eleganță imaterială… flou, flou… aşa, ca o respirație a unei flori de seră… o trişerie fină, suavă… da-da, în capcana aceea pe care o zidise chiar el: – Fanatismul său diletant, amator, de-a doua mână! Aceasta fusese iscusita capcană, creată de el! Şi în această capcană, gata construită, „excelent” construită (oho, pentru asta fusese suficient de pedant, ca un adevărat provincial!) cineva… ceva, cum să spun, făcuse trişeria aceea simplă… *naiva*, prefect… cum să-i spun… nevinovată! — Ce glumă de prost gust, *domnule*… de-un uriaş prost gust! Nu-i acesta destinul, spunea cineva, dacă cuvântul acesta are vreun înțeles, şi cu siguranță că nu are… — O glumă de un uriaş prost gust! Să ne închinăm, să ne prosternăm cu umilință în fața Lui, al Prostului Gust cel Colosal! Noi, care scâncim ca nişte cățeluşi, uitați pe-afară, pe culoar, la discreția şobolanilor casei: – Mărire Ție, Doamne, Mărire Ție! Şi încă ne rugăm pentru Curata, prea bine cuvântata, Mărita noastră Doamnă… de Dumnezeu Născătoarea… cea care naşte *mereu*, fără încetare, în toate chinurile, în chinurile atroce, pe Dumnezeu… pe Dumnezeu-Cuvântul ai născut!… Ce fraze, ce amestecătură de fraze, ce punch de fraze, ce semidoct era capul său!… Cu lecturile sale din reviste, almanahuri, ha, ha!…

— … I-am spus Petronelei că poate să se culce la mine, în nopțile în care are dificultăți cu mătuşa ei, sau ce dracu e. Îşi pune o pilotă pe jos, pe covor, un cearceaf peste pilotă, şi ea peste cearceaf. Doarme pe jos, dar doarme totuşi, eu, evident,

nu pot să-i ofer patul meu. Somnul, la mine, voi ştiaţi, este esenţial. Somnul e forţa mea, somnul e chiar semnul forţei mele. Intre noi e masa şi în acest fel avem totuşi, am, mai bine zis, senzaţia izolării. Mi-a propus ca în nopţile când rămâne la mine să doarmă pe jos, să tragem un fel de perdea, a adus ea însăşi un fel de stambă, care să… Prostii, am interzis aceste maşinaţiuni! Toate acestea ne-ar scoate de sub aparenţa provizoratului! Provizoratul este chiar forma libertăţii. Când doarme la mine, doarme pur şi simplu pentru o noapte, în cel mai perfect, spontan provizorat, exact aşa cum ar trage la un hotel de mâna a treia, ajunsă la o oră târzie, undeva, într-un orăşel. Unul dintre hotelaşele acelea suspecte, de lângă gară, ha. În felul acesta eu îmi păstrez liniştea, iar ea nu trebuie să umble pe străzi sau să doarmă undeva, într-un gang, pe o saltea veche, la nişte cunoştinţe, cum i s-a întâmplat în vreo două rânduri. Mătuşa ei sau vara mamei ei, sau dracu ştie ce e, nu-i permite să intre în casă seara, după ora zece. E absolut inflexibilă, or, noi tocmai seara avem cel mai mult de lucru. Temele mele, corespondenţa mea vastă, articolele etc. Am început şi un jurnal, evident, un jurnal intim, genul ăsta îmi inspiră greaţă. Nu, un jurnal de lucru, deschis. De altfel, la mine totul, chiar şi actele cele mai intime, mai involuntare, cum ar fi căscatul, scărpinatul, respiraţia în somn, între două coşmaruri domestice, totul e public, poartă pecetea oficialităţii. Caut un câine, o javră, o corcitură, orice, ceva pe care să-mi revărs tandreţea. Pentru asta, sărmana Petronela nu e potrivită, în ea mai tresar unele resturi, sechelele de umanitate. (S-o vedeţi cum mă priveşte când îi dictez rândurile astea: exact ca o oaie! Adică, cum: mă priveşte total indiferentă, aşa cum trebuie, să nu-mi disturbe câmpul vederii mele. Pentru asta am ales-o, pentru asta, mai ales, o păstrez. Puterea ei este indiferenţa faţă de ea însăşi atunci când eu, Stăpânul, am nevoie de ea. Punct.)

…E iarnă plină, toată lumea aşteaptă Crăciunul anului de graţie una-mie-nouă-sute-douăzeci şi şapte! Ce ne va aduce

1928?! Mie, personal, nimica. Eu nu aştept nimica de la el, mie, fiecare zi îmi aduce ceva, pe mine însumi. Deşi, voi ştiţi, eu am cultul revelionului. În mijlocul mizeriei generale, al haosului, al văicărelilor, al speranţelor băbeşti, eu rămân posomorât, indiferent. — Cea mai abjectă celulă din mine e speranţa! Trebuie ucisă, lichidată rapid, cu toate mijloacele! E o idee pe care am dictat-o de curând, pentru jurnal. Sau, dacă vreţi, speranţa mea seamănă cu Petronela, femeia-oaie: calmă până la imbecilitate, inteligentă până la apatie, stumpf, cum spun nemţii, oarbă, cu găuri în loc de ochi. O formă vie în care pot locui eu, domnul Eu-însumi! Uneori, îmi contemplu uniforma mea de ofiţer. Doamne, ce frumoasă, ce „chipeşă” el O scot din dulap, o privesc, ridicând-o în sus, pe umeraşul ei, aşa cum ovreii bijutieri ridică vreun briliant în lumină, mă opresc cu ea în faţa oglinzii, mi-o mulez pe trup aşa cum fac femeile când probează o stofă încă în metraj. Petronela, ca un adevărat câine de vânătoare, a „simţit-o”, uneori, când sunt ocupat cu altceva, o scoate, o perie, i-a pus levănţică etc. Odată, când am lipsit, a călcat-o, ea însăşi. Pentru o intelectuală e foarte pricepută, nu a apărut nicio cută în plus. Voi îmbrăca-o poate, de revelion, în acest moment solemn. I-am promis că voi lăsa-o să mă ajute, exact aşa cum ajuţi un episcop. Apoi va trebui să plece, chit că stă pe undeva pe afară. Dar nu, va merge pe la prietenii ei, o grămadă de lume o iubeşte şi va bea acolo, împreună cu ceilalţi. Eu voi sta singur şi voi scrie, *manu proprio,* e un moment prea grav ca să dictez. În jurul meu, la câţiva metri şi kilometri de mine, lumea va urla, va râde, va bea, va mânca, se va veseli, în felul acesta nu voi fi singur.

…Am recitit de curând *Antichristul* lui Nietzsche. Magnifică operă! Nu sunt de acord cu ea, deşi eu însumi sunt ateu, dar spiritul ei, curajul ei, huliganismul ei, aş zice, sunt formidabile! Cum spune el, în scurta prefaţă:

— Doar poimâinele îmi aparţine! Unii se nasc postum. Asta mi se potriveşte şi mie. Sau, mai departe (par. 14):…Altădată, conştiinţa umană, spiritul, era dovada unei origini nobile,

dovada originii divine a omului. Pentru a perfecționa omul, i s-a recomandat să-şi tragă simțurile în sine, ca şi broasca țestoasă, să întrerupă legăturile ce-l țineau de tot ce e material, să-şi poprească „lutul muritor”: va rămâne din el, atunci, esențialul, se spunea – Spiritul pur”. Noi însă şi aici am intuit just: o tot mai mare „luciditate”, „Spiritul” înseamnă pentru noi doar simptomul unei relative imperfecțiuni a organismului, ca o încercare, tatonare, orbecăire, ca o lene, la care se cheltuieşte neînchipuit de multă energie nervoasă; noi negăm că se poate realiza ceva desăvârşit, atât timp cât rămâi în limitele lucidității. „Spiritul pur” e o curată prostie. Fără nervii şi simțurile noastre, fără „învelişul nostru muritor” nu ne putem decât înşela – atâta tot.

Ce spuneți?! Iată, un adevărat epicurean, un adevărat Dyonisos. Deşi el îl neagă pe Epicur. Ascultați: Epicur e un decadent tipic şi eu am descoperit primul acest fapt. Teama de suferință – chiar de cea mai infirmă particulă a durerii – nu putea să ducă decât la o *religie a iubirii…* (par. 30)… Vedeți?! Elogiul simțurilor, al suferinței! Ca şi mai jos (par. 21)…Creştinească este ura contra Spiritului, contra mândriei, contra libertății, contra *independenței* Spiritului (*libertinage des Geistes*), creştinească este, deci, ura împotriva simțurilor, împotriva bucuriei simțurilor, împotriva bucuriei în general!…

Şi acum un pasagiu la care țiu deosebit de mult, pe care l-am citit cu voce tare, oglindindu-mă în tăblia mată a şifonierului, în timp ce prostănaca de Petronela lua note, deşi ce citeam fusese scris şi gândit încă o dată. Ascultați:

— Dacă echilibrul existenței îl căutăm nu în imanent, nu în viață, ci în transcedent, în *nimic*, atunci i-am răpit vieții absolut orice echilibru. Marea minciună despre nemurirea personală întunecă orice rațiune, orice natură umană în instinctul ei pozitiv, vital optimist. Să trăieşti astfel încât să nu mai aibă niciun sens că trăieşti devine acum sensul vieții… Otrava învățăturii „Drepturi egale pentru toți” creştinismul a semănat-o cel mai bine. Creştinismul a ațâțat, din cele mai dosnice cute ale relelor instincte, un război

mortal contra onoarei şi a simţului distanţei dintre indivizi, adică contra premisei oricărei înnobilări umane, contra grandorii culturii – el şi-a făurit din ura maselor arma principală contra noastră *(aus dem ressentiment der Massen),* împotriva a tot ce e distins, vesel, generos pe pământ, împotriva norocului nostru omenesc… Şi să nu subapreciem fatalitatea care s-a strecurat din creştinism în politică. Nimeni nu mai are azi curajul privilegiilor, curajul drepturilor de stăpân, a sentimentului onoarei faţă de sine şi egalii săi, dreptul la cultul distanţei *(zu einem Patos der Distanz…*). Prin minciuna egalităţii sufletelor, aristocraţia sentimentelor a fost îngropată sub tot ce e materie, material; şi dacă ideea „privilegiului maselor" face sau va face revoluţie, creştinismul este acela, să nu ne îndoim *defel*, prejudecăţile creştine vor fi acelea care vor transforma orice revoluţie într-o baie de sânge şi crimă. Creştinismul este ridicarea a-tot-ce-mişună pe pământ împotriva a tot ce are înălţime, nobleţe: – Evanghelia celor „de jos" – înjoseşte!…

Acestea şi încă altele… Vedeţi, vreau să repet: sensul acestor lucruri nu mi-e totdeauna familiar, uneori chiar sunt de am altă părere. Dar stilul, acest fel atât de bărbătesc de a gândi, acest fel *reacţionar*, dacă vreţi, ultra-reacţionar, curajul lui de a gândi *singur*, într-o mare izolare etc. etc., toate acestea mi-l fac, dacă nu simpatic, oricum interesant, notabil, *bemerkenswert…* mai ales că eu nu sunt împotriva creştinismului, al cărui ev mediu, pe mine, mă umple de… reverie, de uimire. Nu Renaşterea, ci Evul Mediu mă absoarbe, îmi absoarbe atenţia. Aici e vorba însă de creştinism ca sursă, izvor puternic al urii contra oricărei individualităţi, a ideii de individualitate umană, această sechelă a antichităţii. Coaliţia maselor împotriva unui singur individ etc. Toate acestea, de altfel, eu le-am extins în tema mea despre „Relaţia individ-masă". Acolo mă aplec cu mai multă indiferenţă, nepărtinire, asupra relaţiilor posibile, probabile care se nasc între om, un oarecare om care se simte împins, din pricini necunoscute şi indiferente voinţei sale, în

afara turmei umane, şi ceilalţi, între un om bolnav de individualitate, tot mai bolnav, un „animal bolnav de spiritualitate” şi ceilalţi, cei sănătoşi.

…Caius îmi scrie că îi este frică de operaţie. V-a scris şi vouă?! Mi-e dor de el, uneori mi-este un dor nebun, ca după o femeie, aşa, cum să spun, niciodată întâlnită, cineva, ceva înecâcios, care trebuie să vie, o promisiune făcută de destin într-un moment de zăpăceală, de indiferenţă, ha. Atunci îmi strâng dinţii şi îi frec unii de alţii, ca un aligator de Nil, ca un caiman ce-şi scoate botul său ascuţit din mâlul sfânt. Orice, dar el nu trebuie să afle nimic, sau cât mai puţin. Eu nu pot să-mi permit să atârn de nimeni, nici măcar de vreun sentiment de-al meu care m-ar umaniza, cum spune Mihaela. (V-am vorbit despre Mihaela, urâta, fioros de urâta Mihaela, pe care o văd numai din plăcerea care mi-o face urâţenia ei, din siguranţa reconfortantă că nu o voi dori niciodată, din plăcerea care mi-o face meşanteria, chiar insultele ei, răutatea ei colosală uneori ce se potriveşte atât de bine cu figura ei hâdă şi pe care mi-o aruncă cu voluptate în cap aşa cum, în evul mediu, câte unui trecător târziu i se arunca de undeva, de sus, un vas cu urină peste plete etc.) Cu această ocazie am constatat un adevăr simplu şi relativ vechi, că ura e mai stabilă decât iubirea, e mai greoaie, are un echilibru mai stabil. Ca şi indiferenţa. Noi, care intrăm într-un secol al indiferenţei, trebuie să studiem ura, ca să ne cunoaştem, să ne putem aproxima, prevedea viitorul. Viitorul nostru şi al copiilor noştri. Mi-e dor de Alba, de Baia Mare, de toate orăşelele provinciei pe unde am răscolit praful cu picioarele mele de copil, deloc nevinovate, har Domnului, mi-e dor de provincie, într-un cuvânt, de provincie şi de provincial. Voi mă puteţi înţelege mai greu, pentru că trăiţi acolo, în ţara minunată, promisă, nu aveţi relieful acestei noţiuni, a acestei abstracţiuni. Visez la valorile provinciei, la marile ei valori, la marele ei curaj, curajul lui Don Quijote. Provincia nu e numai ridicolă; ea e şi curată, ea e o fecioară care a fost violată în prima tinereţe, maltratată de un beţiv în prima ei tinereţe şi

poartă actului sexual o ură încarnată. Fecioară încă pe jumătate – desfrânată pe jumătate. Iată o imagine posibilă a provinciei „respectabile” în care trăiţi şi parcă vă văd ochii scânteind, o clipă, ha, ha. Dar să ştiţi că acesta nu e felul meu de a se vedea lucrurile, *chiar aşa este*, şi va trebui să vă resemnaţi cu aceasta. Cu atât mai mult cu cât eu iubesc această imagine, atât de modernă, o să spuneţi. Fleacuri! Ce mă interesează aici este ideea curăţeniei ce trăieşte în păcat, ideea ispăşirii unui păcat făcut de altcineva. (Nu e toată Biblia aici, Vechiul Testament, evident, dar şi originea lui Iisus, un profet ce are adânca intuiţie să sufere pentru ideile sale, la fel de nesărate şi de utopice ca oricare altele, de atunci şi de acum, dar sângele, nu-i aşa, propriul său sânge le face verosimile, *suspecte*, nu-i aşa?!) Iată, astfel văd eu, astfel este provincia: ispăşind o neînţelegere brutală, dureroasă, ispăşind un viol, un viol de natură sexuală în primul rând, un viol asupra unei fecioare. O alienare tipic „modernă”, pentru că femeia, în ultimele secole, s-a distanţat sensibil, în propriii ei ochi mai ales, de obiect, de animalitate. Femeia-socială, evident, nu un exemplar sau altul. Şi atunci, nu-i aşa, infracţiunea e profundă, agresiunea e aproape totală, asupra psihicului ei *in statu nascendi*, asupra embrionului ei mortal în plină dezvoltare. De aici ura ei, a provinciei, bineînţeles, ura ei virilă, dură, aptă să înfrunte orice rezistenţe. (Vezi tema mea „Despre rezistenţe”.) Aceasta e provincia şi noi trebuie să resuscităm valorile ei. Încrederea ei stângace, de prost gust, în ea însăşi (ca o pârghie a gândirii!), chiar prostul ei gust. Evident, nu: prostul gust, ci prostul ei gust, două concepte total diferite. Prostul gust, în sine, ca şi Dumnezeu (în sine) sunt fade. Voi fi poet într-una dintre aceste zile şi voi compune, o dată, o apologie a Provinciei, în care judecăţile şi conceptele vor fi abil ascunse în metafore, chiar în rime, în banalităţi. În aşa fel ca să vă şocheze, voi, care trăiţi în provincie, voi, care nu iubiţi provincia mea, pe voi pe care vă şochează provincia, această şcoală a caracterelor, a eroilor.

…Umilința, adevărata umilință nu se poate naşte decât în provincie. (Creştinismul nu s-a născut în provincia Imperiului Roman?!) Mi-este atât de greu, de dificil, de a fi umil, eu care sunt încă atât de pătruns de conştiința marilor mele calități, atât de prosteşte convins, aş zice. Cu cine mă asemăn ca să fiu umil?! Evident, numai cu mine însumi. Să nu fiu ipocrit în umilință. Să nu fiu ironic în umilință. Din toate părțile năvăleşte asupra mea umorul, ironia, acest dizolvant al personalității, această calitate antiprovincială. Când am să fiu bătrân şi decrepit voi face jocuri de cuvinte, ca Shakespeare. Trebuie să-mi păstrez răutatea, indiferența posomorâtă (nu ironică) ca să pot lupta contra celui mai mare flagel al lumii: mila față de tine însuți. Arma copiilor, bătrânilor, femeilor. Nu am nimic contra ei, ea e necesară, profund necesară, altfel n-ar exista în economia naturii umane. Să trăiască şi să fie sănătoasă! Ce s-ar face omenirea, acea „biată omenire” de care vorbesc atâția ticăloşi, cinstiți, fără ea!… Dar la mine, în mine, ea trebuie să piară, această abjecție. Pfui! Cum să-mi mai fie milă, cum să simt măcar simpatie față de acest trup pe care l-am târât în atâtea depravări, în acest spirit plin de turpitudine, apt de atâtea viitoare laşități etc. Să nu credeți că exersez creştinism, aici! Nu-nu, aş zice chiar dimpotrivă. Dar reperele mai exacte sunt în altă parte, în scrisorile către voi nu vă trimit decât franjurile gândirii mele, aşa cum Vanina taie marginea arsă a prăjiturii când o scoate din bloder, din cuptor. Marginea aceasta arsă se dă copiilor şi inconştienților. Poftim!

„…Ce este greu? Astfel se întreabă cărăuşul-Spirit, astfel îngenunchează el, asemănător cămilei ce vrea să fie bine încărcată.” Iată o formă a egoismului, a adevăratei megalomanii: provocarea suferinței, forțarea limitei fizice şi nervoase, existență pe limită. Fără nimic acrobatic în gesturi, fără autocompătimire, fără nimic spectaculos: o posomorâtă indiferență. Sunt urmărit tot mai mult de o vizită (făcută de copilul de nouă-zece ani, care am fost, care mai sunt) la un bâlci, la „o panoramă”, la un panopticum. Priveam, ca toată

lumea „adultă”, prin nişte ocheane unde se vedeau „în relief” câmpul de bătaie de la Austerlitz (chiar aşa cum a fost), câmpul de bătălie de la Philippi, lupta de la Trafalgar şi imaginea antipatică a lui Nelson, Alexandru Macedon la masă, înconjurat de derbedeii săi, moartea „reală” a lui Sardanapal etc., după cum vedeți teme de cel mai bun prost gust ale picturii scorțoase, academice universale. Dar atunci, ele m-au emoționat, pentru că era exclusă ideea de artă şi acolo, ca şi în mintea mea teribil de vie. Apoi am trecut prin fața unor mese de o curățenie suspectă pe care se găseau cilindri de sticlă conținând foetuşi, monştri embrionari şi organe genitale bolnave. Istoria şi boala, acestea mă urmăresc acum, dar nu în noțiuni abstracte, ci aşa cum vi le-am descris un pic cam grăbit mai sus, în imaginile lor de bâlci, deci fantastic de reale. De concrete, de respingătoare. Astfel de bâlciuri văd că se împuținează (oho, lumea a devenit, vai, mai rafinată, mai tehnică, mai proastă), dar şi dacă ar fi la fel de numeroase ca pe vremea copilăriei mele provinciale, adultul dizgrațios care am ajuns acum (cu ajutorul lui Dumnezeu, he, he!) nu ar mai vedea acelaşi lucru dacă s-ar apleca la ocheanele acelea de sticlă. Trebuie deci să-mi păstrez acele imagini, recoltate odată în mine, păstrate prin nu ştiu ce noroc, dezgropate printr-o întâmplare pe care nu încerc să mi-o explic. Imaginea aceasta a istoriei şi a bolii aş fi vrut să i-o povestesc, să i-o *trec* acelui Petrescu Marius, prodecanul, care se străduia (şi reuşea) să pozeze într-un tip lipsit de prejudecăți, dacă nu l-aş fi disprețuit atât. (Cât trebuia!) După asta țiu minte că am vizitat menajeria! Bah! Vax! Umanitatea acelor animale în mizerie şi murdărie nu-mi mai spunea nimic. Blana lor năpârlise, ochii lor se umanizaseră, erau umezi de autocompătimire!

Spectacol de gradul doi, de gradul trei. Fată de sexele acelea bolnave, încremenite în alcool, şancru în faza primă, secundă, sifilis în faza primă, secundă! Sexul feminin, bolnav, sexul masculin, bolnav! Iată ceva care m-a şocat cu adevărat, ceva care mă şochează tot timpul, de vreme ce am regăsit

intactă această imagine în coteţele memoriei mele împuţite. Ce ştim noi, ce ne formează, ce ne „educă”, ce lucruri ne construiesc?! Ştim noi spre ce suntem împinşi?! Am auzit că există o meserie nouă: piloţi de încercare, cei care pilotează modele noi de avioane, încă neintrate în fabricaţie, cu comenzile neverificate la anumite solicitări de viteză, presiune dinamică etc. Iată ceva care mi se potriveşte, ha. Dacă n-aş fi atât de ocupat, aş face câteva luni această meserie execrabilă, probabil foarte prost plătită. Voi mă întrebaţi mereu cum stau cu examenele: foarte bine – adică foarte prost. Nu vă faceţi griji, se va rezolva şi asta. Timpul însă mi-este foarte preţios, nu pot să-l părăduiesc pe… în sfârşit, nu vreau să vă amărăsc cu aceste detalii! Bas ta!…

…Vă iubesc foarte mult, dragii mei, rudele mele dragi! Când dictez aceste rânduri am ochii plini de lacrimi! Voi, care nici nu mă iubiţi de fapt, voi, care mă iubiţi cu ură, voi, care mă iubiţi, de fapt! Cum să vă explic?! Evident, nici nu e nevoie, natura a avut grijă de aceasta! Ştim sigur că ne iubim fără să scoatem o silabă! Ochii mei s-au umezit inutil, voi mă credeţi şi fără asta, voi sunteţi obligaţi să mă credeţi! Şi eu, chiar şi eu, omul cel tare, monstrul, chiar şi eu sunt obligat, sunt încă obligat, aşa cum sunt obligat să mă ţin încă în viaţă, să mă agăţ încă de ea, de balonul ei umplut cu aer cald, de Zeppelinul ei ce mă duce peste frumoase privelişti de groază! Atârnat de Zeppelinul meu, vă salut, vă fac un semn cu mâna, rudele mele dragi, voi, cuibul meu care mai păstrează putoarea fostului meu trup tânăr, mirosul meu distinct, unic. După ce ne recunoşteam noi?! Nu cumva după acest miros, cum îşi recunoaşte fiecare înger păzitor clientul său, pacientul său, animalul său sălbatec închis într-o cuşcă sordidă sau cum vreţi să-i spuneţi?! Uneori, o să râdeţi, stau şi mă miros, îmi miros mâinile, braţele, pieptul, picioarele, atât cât ajung, în înţepeneala mea umană. Sunt teribil de curios cum miros eu… cum mă mirosiţi voi…?! Voi, care mă recunoaşteţi fără greş, de fiecare dată, şi vi se umezesc ochii. Ca şi mie, nu numai la mirosul meu, la mirosul vostru, dar pur şi simplu la

amintirea, la senzația abstractă a acelei putori, a acelui miros. Cel mai greu lucru de pe lume, mai greu decât să cucereşti cetatea Troiei sau a Ştiinței, mai greu decât să scrii *Hamlet,* este să-ți aminteşti un miros anume. Mirosul, damful unei flori, al unui animal uman. Cum e oare, domnule dragă, cum era? Şi ridici capul, cu năsucul în vânt, doar-doar te-o ajuta ceva-cineva şi ți-o trimite, gratuit, din zăpăceală, mirosul dorit pe la nări, o secundă. Unii, se zice, aspiră cu plăcere, cu voluptate, chiar, mirosuri putrede, de fecale. Nu mă miră. În miros, acolo, mai suntem copii, candizi, dacă asta poate fi un scop, o ambiție. Dar despre altceva vreau să vă vorbesc…

…Vă iubesc, credeți-mă, voi şi Olga sunteți cuibul meu, acolo unde pot, să-mi ascund capul, pliscul şi să tac, să dorm în propriul meu gunoi. Acolo unde pot să visez toate îmbâcselile în care plutesc, fără teamă, fără ruşine, fără niciun fel de regret. Acolo, unde pot, cu adevărat, să nu regret nimic, absolut nimic. Unde sunt îmbrâncit de iubirea voastră, hrănit cu viermi şi muşte încă vii, somnolente, acolo unde voi îmi deschideți pliscul cu lovituri scurte, dureroase, neîncrezători în rațiunea mea şi bine faceți! Rațiunea mea nu face doi bani! *Instinctul* rațiunii mele este mare, rațiunea mea este egală cu a unei musculițe, cu a unui viermişor! Probabil! După câte ştim noi despre musculițe, după câte nu ştim noi despre ei! Să ne rămână departe, nu vrem să ne încărcăm şi cu psihologia lor complicată, ha. Vă iubesc cu… voioşie, cum să spun, cu o iubire veselă, voioasă, cu o iubire demnă de voi, demnă de instinctul vostru sănătos cu care mă îngrijiți, cu care-mi purtați de grijă. Cine m-ar mai iubi pe mine, voi înşivă nu m-ați iubi dacă n-ați fi rudele mele, dacă nu m-ați iubi de fapt. Cine altcineva mă mai poate iubi, mă va iubi vreodată cineva…?! Mă va înțelege, deci, pentru că voi *mă înțelegeți,* acesta e paradoxul. Nu e de fapt niciun paradox, nu e decât jegul gândirii mele. Aş vrea să vă fac un dar, de câteva zile mă tot gândesc la asta: ce să vă dăruiesc, să cumpăr ceva, să mă despart de un obiect la care țin. Îmi chinuiesc

mintea să-mi dau seama ce şi-ar dori Ştefi, tu, parcă am auzit odată… aşa, că ar vrea să fumeze din lulea şi… sau că ar vrea o cuşcă… un papagal, aşa ceva… sau… o să râdeți, până la urmă ştiți la ce concluzie am ajuns: Vanina şi tu mi-ați făcut atâtea reproşuri şi pisălogeli în scrisorile voastre că nu vă trimit totuşi rufele acasă, la spălat, că se deteriorează, că se pierd etc., încât mi-a dat prin cap că un foarte nimerit cadou ar fi… să vă trimit rufele mele murdare, ca şi până acum! Doamne, Doamne, la ideea asta am vrut să râd, am vrut să mor de râs! Chiar şi acum râd, când dictez acestea, râd aşa cum râde un câine care se îneacă cu ceva. La fel de distins!… La fel de distins, dracu să mă ia!…

CAPITOLUL VI

1

— …Iubitule, spunea Lelia, tu nu mă iubeşti destul… destul ca să faci o prostie, un… act disperat pentru… mine!…

— Poate!… răspunse el, întors cu umărul, răsfoind un album colorat. *(Storia universale dell'arte*, Mondadori – Erau amândoi în pat, pe jumătate goi, într-o după-masă, era vară, ea îşi bea, preocupată, cafeaua, pe stradă, afară, era linişte, soarele uriaş, mansuet, cădea cu scripeţii lui gigantici…)

— Ah, spuse ea, prefăcându-se că soarbe din nessul ei, ador prostiile… ador să se facă prostii… pentru mine! Zău!

El nu răspunse; privea pozele *(Il Principe dei Gigli daipalazzo di Cnosso:* – Ah, ce roşu, Dumnezeule, ca propriul tău sânge!… întoarce pagina: *În alta: La dea dei serpenti. Arte cretese*).

— De ce nu-ţi place să vorbeşti cu mine…?! Nu fac tot ce vrei tu?! Chiar mai mult decât atât… chiar mai mult… poate aici e şi greşeala mea, ha, ha… sunt o nebună, zău! Şi-mi place cum sunt… orice ai crede tu… îngâmfatule! Orice ai catadicsi să crezi tu… de fapt, să nu-ţi faci iluzii. Fac totul pentru mine… auzi! (Şi ea îl prinse de o ureche şi trase de ea, aşteptând să vadă, să audă un semn de durere. El rămase imperturbabil, oho, era stăpânul durerii sale. *Micene. Entrata*

al Tesoro di Atreo… Micene. La porta dei Leoni, nella Rocca.) – Te prefaci nepăsător… dispreţuitor… din snobism! Pe mine însă nu mă duci, bărbatule! (El o privi o secundă şi surâse. Ea îi răspunse, arătându-şi dinţii umezi, recunoscătoare:) – Ha, ha, bineînţeles că mă duci şi pe mine! Asta te flatează… prostule! Prostule, prostule, nesimţitule… îngâmfatule, superb împuţit ce… Şi câteva clipe ei se rostogoliră pe pat. Apoi el se îndreptă, îşi trecu mâna prin păr şi-şi continuă privitul. Lelia luă din nou în mână ceaşca ei de cafea, ignifugă, transparentă.

Se aplecă, plictisită, peste umărul lui gol, acoperit de muşchi subţiri, adolescentini: *A sinistra în basso: II moscoforo. Hera di Samos* (Parigi, Louvre). Lelia îl izbi peste carte. El o privi, o ridică şi o redeschise. O privise destul de sec, între ironie şi furie şi ea se stăpâni. Întinse unul din picioarele ei lungi, de porcelan, şi acesta sclipi la comanda ei, rivalizând cu deesele din pagina velină, cu o superbă, goală: *Suonatrice di flaute, dai Trono Ludovisi – Roma, Museo delle Terme.*

El aruncă o secundă ochiul pe gamba ei de gheaţă, de piatră, o marmoră ce încălzea aerul din jur până la pleoapa sa bărbătească, sigură pe sine, apoi, cu expresia sa imperturbabilă, fugi înapoi, contemplând cântăreaţa din flaut (un fluier dublu) ce stătea goală, cu picioarele unul peste altul, cu părul strâns într-o plasă, cu sânii de optsprezece ani (aşa cum ar trebui să fie, spunea cineva!), goală în mijlocul zilei, al verii, cum se plimbă miliardesele, vedetele, la Bel Air, goale, în spatele vreunui perete de sticlă, al vreunor plante verzi, gigantice, panoramând, plictisite, acelaşi Hollywood, oceanul.

— De fapt îmi place indolenţa… insolenţa, îngâmfarea ta! Fără astea, n-ai fi tu! în dosul lor nu se ascunde vidul, te… ascunzi tu! Ha, ha!

El zâmbi ca un fel de recompensă. Era mult mai puţin sigur de el de cum părea, era totuşi sigur de sine. Era un om care învinsese, care învingea mereu. Un bărbat care a învins se recunoaşte imediat, femeile îl recunosc rapid. *Atene: Eretteo,*

la loggeta delle Cariatidi… Cine spusese oare…?! — Până la douăzeci trebuie să te fi culcat cu o femeie… până la treizeci, să ai bani, până la patruzeci: putere sau glorie! Atât de simplu era, ar fi fost. El o făcuse, şi acum răsfoia pozele astea. Era tot ce-i mai rămăsese sau aproape tot. Zeița de lângă el îi şopti în ureche, înciudată şi mulțumită:

— …Te iubesc, bosumflatule! Şi tu… şi tu mă iubeşti, cu toate aerele tale! Nu poți scăpa, pur şi simplu, de mine, de solzii care ți s-au lipit de inimă şi care… ha, ha, poartă, auzi, poartă fiecare, efigia mea, chipul meu de medalie, ha, ha! Auzi…?! Când pui mâna pe mine ți se îngroaşă gâtul, ha-ha, crezi că… atunci când ieşim noi doi pe alee, se sufocă toți de indignare şi plăcere, pereche ca a noastră nu s-a mai…

El întoarse pagina: *Mirone. Il discobolo. Roma, Muzeo delle Terme*. Ea se aplecă peste umărul său subțire, musculos:

— Ah, ia uite: tu eşti discobolul. Eşti leit discobolul!

El o împinge uşor cu umărul. Îi făcea plăcere ce spunea, nu-i plăcea însă să fie deranjat. Dacă ea s-ar fi sculat de lângă el, s-ar fi îmbrăcat, s-ar fi depărtat sau orice ar fi făcut, nu i-ar fi plăcut. Îi plăcea să stea lângă el, goală, cu cafeaua ei rece în mână, vorbind, înşirând tot ce-i trecea prin cap, îndărătul frunții ei înguste, măturată ca un far de meşa ei neagră, inspirată. Era felul ei de a visa, de a gândi, de a bolborosi cuvinte, fraze pe jumătate, de a gândi interjecții, de a inventa conjuncții… prepoziții afectuoase!… *A sinistra: Fidia, Cavalieri, particolare del fregio delle Panatenaiche, dai Partenone.*

— Uneori, bolborosea ea, presimt că totul se va… prăbuşi foarte repede, se va nărui aşa cum… ia uite, ce caraghios, mi-a trecut prin minte, aşa… cum te plimbi pe o potecă, bătătorită, între nişte tufişuri mari, verzi şi deodată, poteca se surpă sub tine, îți fuge pământul bătătorit de sub tălpi, de sub pantofi… ha-ha!… M-asculți?!

El dădu din cap, întorcând paginile. Ca şi cum ar fi moțăit într-un compartiment de clasa-ntâi. Un tren invizibil fugea sub ei, îi legăna invizibil. Un tren Pullmann. Ea tăcu un timp,

indefinit; câteva secunde, câteva zeci de secunde… timpul, în doi, e atât de prețios, de ireversibil. El întorcea paginile, afundându-se în ele, tăcut, posomorât. O accepta totuşi lângă el, de câteva luni, de atunci, de la incidentul caraghios cu „entorsa din pădure”, cum îi spunea ea. Devenise faimoasă entorsa aceea, după amiaza aceea prelungită printre trunchiurile acelea sexuale, apariția fantomei pitice a merceologului, veşnic pe drumuri, cu valijoara sa bej, de plastic, nițel scorojită (ce ciudat, fantomele poartă obiecte absolut palpabile, istorice, chiar triviale…), plimbarea ei singuratecă prin pădurea în iarnă, când n-avusese nevoie de nimeni, unul dintre rarele ei momente de desăvârşită singurătate, atunci când nu se gândea la vreun bărbat, mascul, posibil, deşi, evident, totul era fals, ea avea doar atâtea momente de adevărată, desăvârşită, totală singurătate, abulie chiar, când visa cuvinte, sferturi de frază… când visa gânduri care nu reuşeau să se nască… care nu făceau efortul trivial să se nască şi îi pluteau îndărătul frunții ei măslinii, măturate de farul meşei ei sălbatice, hélas!

— Ar trebui să te duci… să ieşi să iei ziarele şi… zahăr! Mai e zahăr…? întrebă el cu nasul în Mondadori.

Lelia îl privi cu o figură plictisită: trăpaşul ei mistic, idolul ei viu, scandalul magnific din viața ei. Cel care dacă nu… dacă nu ar fi… era capabilă, hotărâtă chiar să-şi facă felul… nu, nu, cu toată firea ei pozitivă, dacă apărea cel mai mic defect… din nou, categoric, îşi va tăia pur şi simplu gâtul, sălbatec, să urle tot oraşul de groază şi… şi… furie! înghiți saliva. Îi era lene să se ridice din cearşafuri, de lângă spatele cald al amantului ei predestinat, care fuma aproape țigară după țigară şi ea, împreună cu el. Oh, fumau amândoi ca-n… ca-n filmul acela când… când bandiții sunt asediați, acolo, la pompa aceea de benzină, sus, la etajul clădirii şi stau trântiți pe jos, lângă mitraliera lor, pe scurtele lor vătuite, de piele, aşteptând sirena poliției, care… care, oho, era de mult prin preajmă, în dosul tufişurilor acelora din plastic, din hârtie creponată, verde închis ca oliva… cu mult mai reale, cu mult

mai reale decât realitatea… cu mult mai adevărate… mai apetisante! *Pădurea împietrită* sau aşa ceva, îi spunea… în aşteptarea, în aşteptarea unei morți dramatice se… se fumează teribil… al dracului!

Lelia se ridică, în sfârşit, îşi descurcă picioarele ei lungi, de fildeş, din cearşafuri, îl dezgoli de tot pe tânărul ei discobol, şi se plimbă, aşa, goală, de câteva ori, prin fața lui, la baie, la fereastră şi înapoi. Cârstea n-o privea, o vedea însă şi era mulțumit; într-adevăr, cine din târgul ăsta împuțit ar fi avut atât tact, atâta îndrăzneală dulce să-şi arate-exhibe trupul lung în după-amiaza aceea, prin fața bărbatului posibil, provincialele astea cu picioarele în X şi cu lamentabilele lor prejudecăți, timidități, cu lamentabilul lor bun-gust, cu lamentabila lor pudoare învățată pe de rost. Lelia păşea, e drept, ca o… ca un vânat rar, desfrânată în candoarea ei, mişcându-şi cu o albă, sclipitoare impertinență foarfecele lung al picioarelor, fesele mici, perfect rotunde, talia ei puțin prea lungă, doar o idee, sânii mici, depărtați, umerii pe care acum, din întâmplare, îi ținea drept. Se potriveau, într-adevăr, corpul ei cu… ochii lui indiferenți, ea era făcută pentru el sau aşa ceva!

Lelia ieşi şi se întoarse. Inginerul era afundat mereu în cartea lui cu poze şi ea se aplecă o secundă peste umărul lui: *Pompei, Peristilio della Casa dei Vettii… Decorazione parietale della Villa dei Misterii…*

Dispăru în bucătărie şi se întoarse cu o tavă cu şnițel rece, ouă moi, la pahar (pentru el), şvaițer şi câte un pahar de vin. El mâncă cu aceeaşi concentrare cu care privise în album şi ea îl privi, fumând. Îl privea ca pe un obiect extraordinar de bine cizelat, un finisaj mistic, cu o preocupare, absență şi îngândurare cu care urmăreşti mersul unei gângănii sclipitoare pe muşamaua mesei din bucătărie, într-o după-amiază de vară splendidă, când eşti singur pe continent. El începu să povestească, rar, cu pauze imprevizibile, ceva de pe la serviciu, ceva ce nu se putea repovesti. Ea însăşi nu înțelegea prea bine, deşi îi cunoştea aproape pe toți

protagoniştii povestirii, dar… cum să spun, urmărea mai ales mecanismul vorbirii lui, felul lui de-a-i istorisi ei sau n-are importanță cui. Iubea acest lucru, era îngrozitor cât de multe lucruri îi plăceau la acest băiat. Sau… era o simplă autosugestie, aşa, din pricina scandalului cu aia, din pricina logodnicului ei oficial, plicticos (vai, atât de drăguț, de cumsecade… ceea ce era fals), din pricina logodnicei lui, oficiale, ce dracu! Nu, nu… realmente… îi plăcea, era îndrăgostită până peste cap şi nu regreta. Va fi al ei, îi va aparține ei, ori… va renunța la lumea aceasta plicticoasă, nesărată. Îşi va impune voința, îl voia.

Apoi el îşi luă ziarele, rebusul lui şi se afundă în ele. Ea strânse, fără să se simtă neglijată. Ah, ce prostie, abia astfel îl simțea alături, abia aşa el se simțea la largul lui, abia astfel ea îi era de neînlocuit. Ea vorbea puțin, rar, el şi mai puțin încât, uneori, ce caraghios, în această tăcere firească, rotundă el devenea cu adevărat vorbăreț, aproape palavragiu. — Să vezi!… începea el sau o pornea cu un râs scurt şi ea se prefăcea distrată, lucru care pe el îl încuraja cel mai bine. Ea nu asculta pe nimeni, nici măcar pe el, când istorisea ceva, lui însă îi convenea acest lucru sau îi era indiferent. Ce, parcă noi vrem să fim cu adevărat ascultați sau… vrem să vorbim, să… să vorbim despre noi, să ne auzim vorbind…?! Cât timp vorbim cu voce tare nu ni se poate întâmpla nimic, e un fel de imunitate parlamentară demodată. Sau el se prefăcea că o întreabă ceva, un amănunt, o relație despre cineva, şi ea îl lăsa fără răspuns, ştia că el nu doreşte decât să… decât să exprime punctul lui de vedere, uşor zeflemitor, despre acea persoană sau o rudă de-a ei, un vecin. În provincie ai totdeauna un subiect de conversație chiar când nu eşti foarte vorbăreț. Una dintre maniile lui copilăreşti era de-a-şi bate joc „de-ai ei”, de rudele ei, cumnat, logodnici… (el nu era încă sau nu fusese logodnicul ei), de prietenele ei, de singura ei prietenă, de foştii ei profesori, de superiorii, chiar şi de… subalternii ei, de orice fel, de animalele pe care le iubea… Atunci, în ironia sa, în răutatea sa prost ascunsă, devenea

copilăros şi ea îl iubea şi mai tare pentru că putea să-l şi dispreţuiască puţin. Asta şfichiuia maternitatea din ea, nu viitoarea, ci prezenta, maternitatea aceea de care are nevoie orice iubire. De care are nevoie orice femeie pentru a îmblânzi un bărbat: o maternitate fără rod. Ea îl privea puţin dintr-o parte, lăsându-l să-şi debiteze meşanteriile, neîngăduindu-i să-i observe indiferenţa, nici emoţia. Ele de altfel nici nu existau. Îl privea cu atenţie, aşa cum o educatoare, o învăţătoare inteligentă îşi urmăreşte elevul într-o pauză de studiu:

— Ce se va alege de el, oare?! (Ce se va alege de noi?!).

După asta, el, mulţumit de reacţia ei, pasivă, aproape neutră, mulţumit de el însuşi (ca după o juisare) îşi continua treburile, măruntele şi importantele în care ea numai în aparenţă nu avea niciun loc; ea era statuia care îl veghea, o marmoră imprudentă, caldă, nemişcată, lângă umărul lui, lângă gâtul lui, unul dintre acele nuduri cu sânii mici, pătaţi de degetele vizitatorilor muzeului, de mâinile copilăroase ale adulţilor. Numai adulţii ajungeau la sânii ei.

— Mergi la Lulu diseară?! Să viu să te iau…?!

El nu răspunse; era ocupat să-şi curețe pipele, cele patru. Uneori, „pentru variaţie”, fuma pipă, lucru care, ca şi costumele, monosilabele, zâmbetele scurte, furiile sale mărunte, îi stătea formidabil de bine. Avea, cum îi spunea ea ades, un trup de manechin perfect pe care orice stofa cădea perfect! Evident, aceasta era o metaforă!

Ea însăşi „cădea” bine pe trupul lui, în ciuda opiniei publice, stofa trupului ei.

Se îmbrăcă şi el, la rându-i, şi se aşeză în faţa geamului, fumând. Ea rămase undeva în fundul camerei ce se tulbura încet, în picioare, rezemată de zid. Puteau să stea astfel minute, sferturi de oră întregi. El fuma cu o concentrare aparentă, spunea din când în când ceva. Iar ea se odihnea în picioare, cabalină, mutându-şi greutatea de pe un picior lung pe altul, jucându-se cu meşa, pe care o pândea. Trebuia să

plece în fiecare clipă şi întârzia, mai fura un minut, cui?! Era fericită: dacă el nu îi răspunsese la întrebare, însemna:

— Da! Deci putea, în jur de zece, să vie să-l ia din mijlocul vasalilor săi şi încă o zi, astfel, va purta efigia ei, cum spunea. Ar fi trebuit să plece, să se precipite pe uşă ca el să nu aibă timp să revoce, să nu-i interzică să vie, acolo, diseară, cum făcea adeseori. Patruzeci la sută din cazuri. Ar fi trebuit să fugă, dar întârzia şi aceasta era nobil în ea: riscul. Şi lui îi plăcea asta, îi simțea noblețea reală şi o aprecia *fair*, ca între jucători, el fusese un bun sportiv, era încă. Apoi ea plecă şi Cârstea, abia după câteva minute, realiză, cu umerii, fără să se întoarcă, singurătatea.

Se ridică brusc, îşi scutură grijuliu pipa şi se duse la baie. Sună telefonul, şi ieşi, fără grabă; era o femeie. Cineva care discuta serios cu el, grav, fără nicio aluzie la nimic, o femeie măritată, de altfel, cu un cap nu prea reuşit. Cu un corp magnific, însă. Îl suna cam o dată pe lună, pe stradă nu se opreau niciodată, când se intersectau. Nimic echivoc, nici umbra vreunei aluzii. Doar telefoanele-convenție pe care le expedia ea. Racroşă şi se întoarse la baie. Sună din nou telefonul, dar el nu ieşi. Suna când el trecu în cealaltă cameră. Ce mai avea de făcut?! Probabil că fusese Lulu care voia să ştie la ce oră sosea şi ce voia să bea în seara aceea, să-l anunțe ce băutură avea etc. Şeful lui de protocol. Uneori, aiurea, în timpul vreunei dimineți, îi dădea telefon şi îi spunea: – Lulule, fă-mi un program astăzi! Fără să mai adauge nimic şi nici celălalt, cu rasa lui, nu întreba. Şi îşi punea tactul şi zelul la contribuție şi arareori nu reuşea. Gabi însăşi, soția lui cu care avea să rămână până la moarte, nu-l înțelegea uneori prea bine vizavi de Cârstea. Cum putea ea, o femeie de altfel, să parvină să înțeleagă aşa ceva?! La început îl ironizase gros, îl făcuse scutier, țuțer, slugă înțeleaptă, zelos, vasal neîndemânatec, ridicol, şi el o cârpise din când în când. Curios, se certau aproape numai din pricina „şefului”, deşi, după doi ani, din ce în ce mai rar, până ce ajunseseră la o cotă minimă sub care nu mai puteau să cadă, de

neameliorat. El însuşi ajunsese mai rigid: la fiecare vorbă a ei, batjocoritoare, despre Cârstea sau aservirea lui, o pocnea. Nu prea tare, dar sec, indiferent. Ceea ce urăsc femeile cel mai mult: izbitura fără ură.

Cârstea reveni în dormitor, fără să aprindă lumina. Telefonul începu să zârâie din nou, el ridică receptorul, spuse: – Alo! Şi-l puse apoi imediat în furcă deşi, de dincolo, răspunsese o voce. Continuă să se plimbe, în camera ce se întuneca, de la uşă la perete, ocolind cu regularitate un scaun ce-i stătea, deplasat, în cale. Ar fi trebuit să iasă, continua însă să se plimbe. Nu era nici preocupat, nici vesel: fața sa nu arăta niciodată umbra vreunui sentiment decât atunci când el însuşi voia să se facă înțeles fără să deschidă gura. Altfel, simetria trăsăturilor sale rămânea intactă. El însuşi, dacă s-ar fi uitat în oglindă, n-ar fi putut să spună dacă era vesel sau trist. Aprinse lumina, convins că acest lucru îl va alunga din casă. Continuă să se plimbe. Telefonul țârâi din nou şi el îl decuplă. Continuă să se… pentru că era lumină, însă trecu dincolo şi continuară să… geamul mare, dinspre stradă, unde, lateral se afla un felinar electric, făcea imposibilă… făcea inutilă lumina în… Se opri şi se aşeză în fotoliul din fața geamului în care îşi fumase tacticos pipa când ea încă mai era acolo, cu o oră înainte, cu aproape o oră. Ce se întâmpla?! El se cercetă rece, aproape se privi. Se întâmpla ceva, în definitiv…?! Posibil. Îşi îndesă tutunul în pipă, după ce îl mirosise atent (câteva cutii, toată lumea îi dădea cadou tutun „fin”: Mr. Dowell-tobaccos, un Hickery-Hill, americănesc, un irlandez Muray's Erinmore mixture şi clasicul, moalele Cavendish) dar întârzie să aprindă. Strângea muştiucul între dinți, apoi o scotea, îşi trecea tutunul pe la nări, distrat. Pierdu astfel o oră cu sine însuşi. Afară, felinarul lumina în toată strălucirea lui gălbuie. Se sculă şi, mereu cu pipa în mână, mereu amânând plecarea, îmbrăcat pentru a ieşi, continuă să se plimbe. Preocupat, intrigat uşor de el însuşi. Ceva tulbure, neplăcut, bâzâia în ființa lui armonioasă, cu adevărat armonioasă. Se apropie de telefon, îl puse-n furcă şi

în clipa aceea începu să țârâie. Aşteptă până se termină apelul, apoi formă el însuşi un număr. Vorbi cu cineva şi, încet-încet, expresia feței sale se echilibră, se „lumină”, deşi nimic din vulgara voioşie nu sclipise vreodată pe figura sa. Vorbise cu un bărbat.

Se ridică să iasă în sfârşit, dar se întoarse de la uşă; uitase să-şi ia încă o batistă. Se duse la dulap, alese una, o atinse de dopul sticlei de lavandă şi, în clipa când trecu pe lângă dormeză, se opri. Uşa de la intrare o lăsase întredeschisă. Şovăi o clipă, pe față cu aceeaşi expresie de nepătruns (un dar din naştere) apoi, spre surpriza sa, se culcă pe dormeză. Pe burtă, conştient că-şi poate mototoli hainele, ştiind dinainte că nu va mai avea puterea, în seara aceea cel puțin, să se schimbe înainte de a ieşi. Cineva gemu în el. La dracu! Dar nu se putu dezlipi de canapea. Întoarse capul la stânga şi la dreapta, neputincios, deşi în ochi îi sclipea, cu ultimele puteri, un licăr de ironie: centura sa în caz de aterizare forțată. Nu autoironie, în niciun caz. Ironie simplă, clasică, bărbătească, ceva ce el exersa încă din adolescență, din pubertate, când alții abia învățaseră să-şi şteargă nasul. Îşi auzeau respirația, pulsul uşor mărit i se mişca ca un ascensor prin trup. Un fel de devitalizare bruscă, întâmplător, un fel de intermezzo, câteva clipe suspendate, incolore. Înainte de a se deschide paraşuta. I se mai întâmplase acest „accident” de vreo două ori… ia stai, chiar de două ori…?! Da, de două ori cu siguranță… acum era deci a treia sau a patra oară. O clipă de suspensie a maşinii sale umane atât de bine cizelată, funcționând ireproşabil, el însuşi fusese mulțumit de ea, restul nu conta. Zeul din el visa o clipă, uitându-l, lăsându-l să cadă. Cădea şi, din când în când, îi scăpa un geamăt uşor, ca o respirație mai apăsată. Numai el ştia că fusese un geamăt, un adevărat geamăt. Se controla, se inhiba aproape la fel de bine ca şi cum n-ar fi fost singur, decența lui veche, igiena lui. Uşa era încă întredeschisă, de două ori se lovi uşor de broască. Timpul trecea, trecea, din el însuşi, ca un sânge uşor diluat cu apă. Mişcă încă o dată capul, de la

stânga la dreapta. Cine îl vâna astfel?! Te pomeneşti că se „prinsese”, că se… îndrăgostise de… asta, de Lelia, cu cracii ei lungi, cu aerele ei somnoroase…?! Oricum, fusese un pic cam imprudent, o lăsase să se apropie prea mult, o lăsase să se infiltreze cu prea mare obrăznicie în… nu era voie, el ştia asta, să lase să se aproprie de el decât pe una care… e indiferentă, una care nu va avea niciodată şansa să răscolească în el cea mai măruntă urmă de… nu era făcut pentru „amorul împărtăşit” şi alte chestii de-astea! Stătea întins ca un lemn, vitalitatea se scurgea tot timpul prin vârful membrelor, prin păr, prin vârfuri. Formula lui fusese totdeauna simplă: un vas cufundat în apă până la limita superioară, exact până sus, la buză, încât nivelul lichidului era identic cu nivelul din vas, din vasul său, care era el. Acum, cineva ridicase vasul şi, uimitor (deşi el „se aşteptase la aşa ceva”) lichidul curgea din el, din vasul care era el, mult după ce… curgea mereu, de parcă ar fi fost găurit pe undeva. Visa să se afunde din nou în lichidul său amniotic cotidian, chiar dacă ar fi căzut pentru un timp la fund, chiar dacă ar fi plutit un timp sub nivelul lichidului din vasul „mare”. Ce complicat! Împotriva legilor fizice clasice: ca lichidul dintr-un vas, ridicat la oarecare înălțime să continue să se scurgă, chiar dacă scade îndărătul pereților, de parcă pereții aceia ar transpira cu brutalitate. Un miracol… neplăcut. Prostii!… Un vas, scufundat într-un alt vas, mai mare, umplut cu lichid. De care se umple şi vasul „cel mic”, ce pare că pluteşte, atât de identic e nivelul lichidului din el cu nivelul lichidului din vasul cel mare… Acestea i se învârteau încet prin cap, ca un coşmar lucid. — Te pomeneşti că se „prinsese”! Oho, dar atunci trebuia să ia măsuri urgente. Măsuri urgente, eficace, împotriva oricui. Telefonul începu să sune: uitase să-l decupleze. Iată, o clipă de „moarte” şi elementele începeau să se revolte: uşa se bălăngănea în țâțâni, telefonul îi umbla pe nervi, timpul curgea, sâsâia încet, fără el, cu tot mai puțin din „el însuşi”. Asista la preludiul, la exercițiul „în sală” al morții sale îndepărtate… îndepărtate, cine ştie… Deci asta era: o

panică, o alarmă confuză, o alunecare lentă de terenuri, în glumă. Evident, putea să se ridice în orice clipă, aşa cum ar fi putut, foarte bine, după ce-şi luase batista, să nu se întindă pe dormeză ci să iasă pe uşa întredeschisă. Dar nu făcuse niciuna, nici alta: uneori, rareori, trebuia să-şi asculte trupul, „ființa” din trupul său care începea să gângăvească ca un oligofren fără vârstă. O gângăveală îmbăloşată, un fel de cântec pe jumătate, ceva ce se scutura uşor, ceva ce mişuna în el, ca într-un castel pustiu, dărăpănat de lumina chioară a lunii. — Suferea! ar fi spus un netot. — Fals! Era atât de rece, de absent, de devitalizat, încât nu era în stare de niciuna dintre funcțiile vitale, din pozele fundamentale ale vieții. Nu suferea în niciun fel, dar, e adevărat, îi era teamă de suferință! Oho!

Suferința… ce e suferința…?! Nu-i fel de murdărie, un jeg, evident, ceva ce… ceva ce trebuie ocolit, îndepărtat, atunci când, din întâmplare, nu-i aşa… aşa cum un camion, în trecere, îți trimite placid o pată de noroi groasă pe pardesiu, pe cracul pantalonului tău distins. Avea oroare de suferință ca de ceva deplasat, de prost gust. Avea dreptate: suferința e totdeauna ceva de prost gust, ea se strecoară de obicei pe canalul prostului-gust, de aceea e şi virilă, ha. Ori el era destul de bine apărat… armat… avea în el o prudență moştenită pe jumătate, jumătate exersată îndelung, cu tenacitate. Un fel de sport al prudenței pe care nu i-o bănuia nimeni. Totul părea atât de relaxat în el, el plutea în indiferență şi relaxare. Expresia de silă, spaimă sau râs nu apărea la el, la Cârstea, decât atunci când voia să economisească cuvintele, atunci când nu se cobora la cuvinte, când era prea plictisit să vorbească. În acest fiu de țăran, în sângele lui se amestecase odată, cu o probabilitate de 99,99% un aristocrat, un adevărat aristocrat, cu flegma lui stilizată cu tot.

Se răsuci, în fine, pe spate. Simțea cum încet, infinit de încet, „slăbiciunea începe să slăbească”, cum îi reintră sângele „lui”, în trup. Suav, de parcă l-ar fi atins cineva cu

mănuşi, de teamă să nu-i facă rău. Gemu încă o dată, cu gura deschisă, fără niciun sunet, un fel de geamăt „gândit”, dar teribil de concret. Cine îl lăsase oare, întins acolo, pe burtă, ca o broască țestoasă cu instinctele de orientare dereglate, cine îl întorsese pur şi simplu, cu fața în sus, peşte bolnav. Trebuia, neîntârziat, să ia toate măsurile de… trebuia să devină eficace, rapid… eficace într-un grad înalt, fără scrupule!…

Începu să respire normal… „normal”… Aştepta clipa când „să se poată” ridica… când i „s-ar fi permis” să se ridice şi să… oho, el respecta regula jocului, era un vechi „fair-play-ist”, deşi, evident, nu-şi făcea un mit din asta. Rațiunea îi coborâse în viscere, în plexul solar, undeva, în regiunea inghinală, sub sex, mai afund… mai afund! Plutea acolo, jos, ca o mâzgă, ca un… scalp şi el însuşi era atât de slăbit, ciudat de slăbit încât nu avea măcar energia s-o caute cu privirea ce-i rămăsese, acolo, jos, o zărea din când în când, apoi „închidea ochii”, nu obosit, ci speriat de oboseala care l-ar fi cuprins dacă ar fi privit în continuare. De energia de care au nevoie muşchii oculari, muşchii cristalinului, să se curbeze, să se adapteze acelui clar obscur. Dacă era un altul, mai puțin tenace, mai puțin „exersat”, ar fi suferit ca un câine. Aşa, maximumul ce i se putea pretinde era că asista la propria sa suferință, îşi accepta suferința ca pe o convenție şi îi respecta orarul, capriciul, murdăria. (Suferința îşi are propria ei digestie, lasă urmele ei distincte.) Odată cu puterile, suav-suav, îi revenea ura, puterea de a uri. El se temea de alcool şi de suferință, erau două forțe obscure care îl dezechilibrau, pe el, faimosul călăreț. Nu ştia ce era frica decât… când bea, când bea prea mult. Nu se îmbătase, cu adevărat, decât de vreo două-trei ori în viață. Poate din curiozitate. Alcoolul însă, pentru el, păstra spaima de moarte, panica mai presus de orice. Panica – duşmanul lui cel mai sigur, învățase să-l cunoască. În alcool, pentru el, era ascunsă această panică şi mai unde… şi mai unde… în dragoste, în iubire, parcă, ca un gândac urât mirositor într-o

floare, în iubire, era ascunsă pentru el şi-l pândea, panica. Ea era însă un duşman vizibil şi el îşi avea armele sale. Cu gândul la armele sale, simți cum îi revin puterile, cineva îi făcea o suavă transfuzie. Ideea armelor sale era poate tocmai această transfuzie. Trebuia, scâncind, cu buzele strânse, să-şi pregătească armele.

„Spălați armele voastre…”

2

…Îl găsi în mijlocul prietenilor săi, al vasalilor săi. (Erau şi doi intruşi, frații Petruşa.) Cucoanele, Gabi Cheresteşiu şi Bubi Cenda, logodnica lui Tavi Pretorian, se purtară, de astă dată, deosebit de afectuos cu surata lor. Cu atâta politețe prevenitoare încât putea părea ironie, dar nu era. Probabil că „şeful” lăsase să se înțeleagă prin nu ştiu ce aluzie… sau, cine ştie, figura lui mai închisă, mai crispată… privirea lui sclipind ironic, expresia sa destinsă, binevoitoare, putea să… cine ştie, imponderabile! Care plutesc în văzduhul unei camere, al unui salon. (În provincie mai sunt „saloane”!) Aşa cum plutesc funigeii, aşa cum se… cine ar putea răspunde acestei întrebări: de ce se schimbă oamenii, brusc, de la o zi la alta?! Te desparți seara, ieri, în efuziuni, cu obişnuitele ticuri încifrate ale unei vechi prietenii şi a doua zi îți întoarce spatele, îți arată o mutră acră, distinsă, vagă. El însuşi ar putea răspunde?! Probabil că… nu. Nici nu există un astfel de răspuns. Şi, pe urmă, ce să faci cu el, să-l înscrii la registratura sentimentelor voastre ratate… a carierei voastre sentimentale ratate etc…?! El îşi are dreptatea lui şi tu trebuie să te mulțumeşti cu a ta, cu a lui, în cel mai bun caz. Dacă ratăm, măcar să avem dreptate, ha.

Lelia răspunse țeapănă la atențiile celor două „legitime”. Inima îi zvâcnea însă ca un mic vagonet pe şine, îşi ținea

gâtul țeapăn, însă nici măcar nu mai privea pe pereți, cu indolența aceea a ei. Îşi ținea ceaşca de ceai, drept, în față, cu un gest absolut hieratic şi nu se atinse de fursecuri. Apoi, trecură la masă. *Nota bene:* Cârstea bău. În jurul lui, în foişorul lor de vânătoare, bărbații glumeau, îi făceau curte cu aerul că erau egalii lui, *primus inter pares*, o eleganță a lor, tactul lor de a nu părea inferiori lui. Tactul lui de a-i fi ales, de a se lăsa „curtat” de ei, prietenii lui, dintre care Lulu era chiar scutierul lui regal. Tactul de a şti să primeşti o ofrandă, oho, ceva mai prețios decât ofranda, iubirea, în sine, tactul de a fi şeful primei case princiare, tactul de a fi generos, de a zâmbi la nevinovatele grosolănii ale vasalilor tăi de neam, tactul de a le înlocui părinții-idoli ratați! – Tactul de a-i proteja de ei înşişi, tactul de a le părea mare şi generos ca astfel să urce şi ei un milimetru în stima lor şi a urâtelor, distinselor lor soții, tactul de a-ți ascunde durerile în fața suferințelor lor mărunte şi veşnice, tactul de a fi puternic, ca ei să poată fi slabi, nătângi, copilăroşi din când în când, tactul de a nu fi lacom şi beat când ei erau – încredințându-şi cu o cuceritoare naivitate demonitatea lor prăfuită, provincială, în mâinile tale auguste şi uscate – tactul de a fi inuman (de rece, de calculat, de stăpân) ca ei să poată fi, în vacanța lor, liberi şi singura lor plată era acea linguşire bărbătească, curtea aceea puțin grosolană, făcută printre pahare de metal, pline cu vin roşu, o cizmă de muşchetar, *mousquetaire*, cu carâmbul înalt, răsfrânt, parfumat, rezemat de un scaun, de şemineu, printre râsete groase, scuipături, o mână rezemată pe capul unui setter ce visează la picioarele mesei, gulerul de dantelă de Lyon desfăcut, pătat de vin şi de salivă, glume grosolane, anecdote, bârfeli cazone, istoria cumpărării unei spade, galanterii stângace, grosolane, fățişe, ce prind uneori un farmec izbitor. Şi el, pe jumătate absent, aşa cum trebuie şi un secular instinct i-o şopteşte, tronând, prefăcându-se grațios din neatenție, suportând amabilitățile lor de două parale, iubirea lor crispată în prezența fustelor soțiilor lor, geloziile lor, mohoreala lor inexplicabilă, răsfățul

lor obositor în umbra surâsului său neschimbat, inflexibil precum cea mai dură lamă. Unde era Chicot, bufonul regelui, un nobil ce scăpătase atât de fulgerător, de total, încât prinsese un teribil simț al umorului, al gafelor, devenise suficient de ridicol ca să nu mai fie infirm, să nu mai fie nevoie de vreo infirmitate pentru a putea spune „adevărul”, un anume adevăr de care tiranii eleganți au totdeauna nevoie, se prefac că au şi au într-adevăr!… Vocația de a fi bufon, clovn cum se spune astăzi, vocația farmecului amar, extraordinar de distins!

Lelia privea fără să înțeleagă prea bine această princiară, provincială curte feudală, refacerea ei, dar o simțea, ea, amanta prințului, cea care râvnea la mâna lui. Provincia era formidabilă, în ea se reînchegau marile structuri: religia şi vasalitatea, ritualul şi vânătoarea, cultul vânătorii, priceperea de a creşte haite de câini rasați, de a dresa şoimi, eleganța de a purta o reverendă, de a scrie un sonet, de a cita o frază, eleganța ipocriziei necesare, codul ei, ipocrizia binefăcătoare ca a doua iubire… Lelia, Lelia simțea toate acestea, poate trebuia într-o zi… într-o bună zi să ia toate acestea în stăpânire, cu adevărat…

După masă se continuă partida întreruptă. Doamnele croşetau, era la modă, cu lână de import. Vert-electrique, bleu-tourcoise, gris-souris, gris-perle, lie-de-vin, rouge-ciclamen, jaune-canari, greige…

Ce atmosferă tihnită, țăcănitul pietrelor, o vorbă fără sens, aruncată dincolo, care stârnea râsetele lor bărbăteşti, ce le străpungea dulce corsetul, şoaptele lor melodioase, dincoace sunetul gâtului lor prelung mişcându-se cu gratuitate, înşurubându-se dulce, infinit, între umerii palizi. După ce chibiță o vreme la masa de dincolo, unul din cei doi frați se aşeză lângă doamne şi se înroşiră cu toții: mai ales dânsul, un bărbat înalt, deosebit de frumos şi de timid, celibatar, despre care ele auziseră, îl văzuseră de atâtea ori, dar era prima sau a doua oară că le intra în casă şi ele, ca un buchet de flori, îl priveau cu simpatie neascunsă, aveau toate

motivele, el fusese aproape cinci ani închis, ca tânăr avocat spusese ceva, sau… făcuse nu ştiu ce, o gafa, aşa cum se face când îți îngrijeşti prima mustață adevărată, ceva ce avusese urmări fulgerătoare. Ele croşetau, croşetau, răsucindu-şi cu eleganță firul moale pe deget, iar el stătea lângă ele, pe un scăunel, şi tăcea, spunea ceva din când în când şi ele se pregăteau să râdă, să surâdă totdeauna, Lelia, care nu croşeta, deschisese o carte, de formă, participa însă, cu urechea şi buzele la cercul ei. Petruşa i se adresa mai ades ei (un lucru abia sesizabil, dar ştiți ce instinct au doamnele, tinerele doamne din…) ea îl privea foarte rar, vocea lui i-o privea mai des. El trecea de la una la alta, desăvârşit curtean, menaja, însuflețea, spiritualiza blând totul, neprivind pe nimeni în ochi (oho, față cu trei doamne el pleca totdeauna primul ochii, regulat!), costumul lui avea o croială desăvârşită, se vedea că era cusut la Domi, el însuşi prieten cu ducii.

— …Ce plictiseală, gândea ea şi se simțea bine. Bubi Cenda ca de obicei spunea ceva „prețios”, inteligent şi cult, Gabi făcea nişte ochişori rotunzi arătând că pricepe totul şi încă un lucru, ceva neclar, fin, pe deasupra… Petruşa pleca gâtul său lung, rasat şi roşea, el nu aştepta decât să fie vânat. Unul dintre acei vânători care fug înaintea vânatului, care se lasă vânați, care farmecă vânatul. — Nu ştiu de ce, gândea Lelia, tipul ăsta îmi inspiră… greață, un fel de plictiseală neplăcută… De ce nu bea nimic… probabil că se dă în vânt după licheur… licheur de portocale amare, *agusto amaro!*

Doamnele se amuzau. Lelia însăşi râdea, dând capul pe spate, aşa cum se cădea. Dincolo țăcăneau pietrele, voci, fumul trecea dincoace cu mişcări perfide, marele radio Telefunken emitea sunete din cosmos, un post fluctuant pe scurte, Glen Miller sau aşa ceva. Apoi Cârstea veni dincoace, cu țigara în colțul buzelor, veni la ea pe la spate, o îmbrățişă şi o sărută pe gât, pe tâmplă şi pe buze. Se întoarse în camera de dincolo şi țăcănitul reîncepu. După-amiezile, serile provinciei, ale tinerilor provinciali. Gabi Cheresteşiu aduse o

sticlă cu lichior de nuci, făcut în casă şi servi doamnele şi pe cavalerul lor, frumosul Petruşa. Se discută, se spuseră o grămadă de lucruri inteligente, Gabi şi Petruşa aveau umor, Bubi Cenda era inteligentă, ironică, cultă, cu adevărat cultă. Lelia era femeia, vânatul de lux. Petruşa povesti tot felul de chestii, din viața sa sportivă, studențească, chiar şi din puşcărie, totul într-un staniol decent, cu umor fermecător, surdinat, băiatului ăstuia îi plesneau hainele pe la cusături de atâta farmec. Ceva greţos! gândi Lelia, dar îi plăcea, împreună cu celelalte doamne, soțiile prietenilor. Apoi se lansă într-o istorioară din trecutul său sentimental. (încurajat de Bubi Cenda, care îl aproba, îl încuraja sau îl cenzura de parcă era mătuşa sa. O mătuşă evident îngrozitor de tânără!...)

...Se întâmplase, parcă, prin anul său doi sau trei, la Drept, la Cluj, într-o iarnă, o iarnă ploioasă... una dintre acele ierni enervante, nesănătoase, igrasioase... făcea parte din lotul de floretişti al Universității, un lot faimos, aveau trei campioni naționali şi Petruşa aspira şi el la un titlu... deocamdată, avea mult talent, promitea, dar era încă unul dintre aspirați, din balici... una dintre stelele lor era Romi Silaşi al cărui străbunic fusese ars pe rug pentru că fondase prima asociație academică clujeană română „Iulia” prin o mie şapte sute parcă... da-da, puțin de prost gust, nu-i aşa... „Ars pe rug!”... şi strănepotul său, frumosul Romi, una dintre spadele... el era idolul lor, Petruşa recunoştea deschis în fața doamnelor că îl admirase fără rezerve, fără criterii, aspirase să ajungă „ca ela... nu campion, nu floretist briliant ci... ca el! Se creează uneori, printre tinerii trăpaşi în colectivitățile universitare astfel de... stranii sentimente, cult viril, instincte ale unei caste foarte restrânse ce numără doar exemplare de rasă, un fel de *Korpsinstinckty Korpsbrudery Korpsgeist... Korpsstudent,* cu cicatricele obligatorii din dueluri, insigne ale apartenenței la un cod al onoarei medieval-studențeşti etc... Prostii! Da, dar!... Silaşi avea o iubită, una, pe nume... — Nu vrem nume, nu vrem nume! irupseră în cor, râzând, doamnele

şi Petruşa aplecă gâtul şi roşi profesional. — Mă rog, mă rog, nu contează! Într-o seară, la antrenament, mi-a dat două bilete şi m-a rugat să-l înlocuiesc a doua zi, avea întâlnire cu… Luci, să spunem, şi mă ruga să-l… să-i fac acest serviciu cu… — Ha, spuse Bubi Cenda, privindu-l cu frumoşii ei ochi inteligenți, dumneata eşti tipul, prototipul celui care înlocuieşte! — Cum aşa? întrebă Petruşa, ridicând fruntea. — Nu ştiu cum să spun, bătu ea în retragere, dar eşti înlocuitorul… ai perfect calitățile cuiva care poate înlocui cu succes, cu farmecul dumitale aproape feminin! Zău… e un compliment, nu ştiu cum să spun…

Se auzi un cor de proteste. Gabi mai turnă lichior în păhărelele cu picior subțire. Petruşa continuă, alegându-şi cuvintele, ocolind pasagiile urâte, grosolane, naturaliste, voind să distreze doamnele, să le facă să se simtă bine în compania lui… el singur, cu trei doamne atât de frumoase, de capricioase, de crude, de amabile… el, vânatul lor, el ce aspira să fie vânat de ele… nu de una ci de toate trei, trei Diane, vânându-l pe frumosul Acteon, îndrăznețul, cel ce le pândeşte în goliciunea lor îmbătătoare, Doamne, ce vin, trupul gol al unei femei, iată, trupul gol al lui Gabi Cheresteşiu, trupul gol al Leliei, trupul gol al recei, inteligentei, ironicei Bubi Cenda… ah, ironia ei feminină, acidă, corosivă, ce ațâțător se prelingea pe trupul ei gol, statuar, ironia împrumuta sex acelei marmore…

…Luci locuia la Someşeni şi a venit cu un taxi; aveam… mai bine zis „aveau” întâlnire pe strada Bethlen, lângă operă, urmau să meargă la operă, ea era în rochie lungă, cu o capă de vulpe albă sau aşa ceva… ea suportă bine primul şoc, mai bine zis nu înțelese prea bine… asta se văzu abia la primul act, când, instalați în stalul întunecat, el îi oferi bomboane de ciocolată, amandine, de cacao, dintr-o pungă de hârtie de mătase şi ea se agăță, absolut neverosimil, de brațul său, de mâneca sa, cu unghiile ei roşii, lungi, cu mâna ei mică… niciun minut, apoi strânsoarea ei slăbi şi ea se lăsă, palidă, cu ochii închişi, pe spătar… el îi propuse să iasă la aer, teribil

de speriat… dacă ea se va plânge lui Romi, de el?!… al doilea şoc îl avu spre finalul actului al doilea, un şoc mai puternic, prelungit, crezuse că va leşina; atunci i se făcu milă de ea, avu destul timp ca să i se facă milă… *Pitié pour les femmes*… Ea se răzbună imediat pentru mila lui, pe care probabil el nu şi-o ascunse prea bine şi îl informă, rece, că iubita lui, Muţuş, o frumoasă, statuară unguroaică, îl înşală cu un asistent al ei, de lingvistică!…

— Posibil! replicase el, flegmatic. Luci era mică, moletă, cu picioarele groase, cu un cap extraordinar de frumos, făcut din porcelan parcă, cel mai frumos „cap" din Cluj. Se şoptea că şi sânii erau la fel de faimoşi!

— Pfui! spuseră doamnele şi Petruşa roşi, neobosit.

— Să povestească fără comentarii, fără păreri!…

În pauze, în antracte (în primele două) ei se plimbară prin foaier, ea îl ţinu chiar de braţ, pe tocurile ei ameţitoare, un fel de Lisbeth Taylor, cu un cap chiar mai frumos decât… cel puţin după gustul lui şi al lui Romi, dacă… Dumnezeule, irupseră din nou, nu voiau niciun fel de… numai fapte, fapte brute, pure, fapte ale sentimentului, fapte de arme, cum se spunea, fapte ale memoriei… epic, cât mai mult epic, întâmplări comentate numai cu întâmplări, aşa cum se fac piramide de scaune la circ, astfel întâmplările să stea în echilibru deasupra altor…

…Era firesc ca ea să se răzbune pe el, din pricina lipsei amantului ei celebru şi el şi acceptase acest lucru, bănuise de dinainte posibila ei răzbunare. Oho, ea avea să se răzbune şi pe Romi, la prima lor întâlnire, el era sigur de aceasta, dar o femeie adevărată nu ezită niciodată să se răzbune de două ori!
— O meritaţi! spuseră doamnele şi el zâmbi. El însuşi nu se plângea, suferea doar pentru Silaşi, al cărui stră-străbunic fanatic fusese ars pe rug.

La ieşire făcură câţiva paşi prin ploaie şi ea îi permise să se adăpostească sub umbrela ei, o intimitate sufocantă, incomodă, aşa, nu ştiu cum, gâdilitoare… el o îmbie să intre într-o cofetărie, dar ea refuză… prefera să se plimbe prin

ploaie, era mai incomod, dar stropii reci ai unei zăpezi ratate îi ascundeau mai bine lacrimile. Asta ea n-o spuse, dar se putea deduce. Era într-adevăr incomod pentru că, în ciuda tocurilor ei de nouă centimetri, el trebuia să se aplece mereu în stânga ca să poată intra sub ploierul ei, rigid, să n-o atingă în niciun fel, era doar o vacă sacră, cu o cunună de lauri între cornițele ei… ce obraz frumos, hiperfrumos, neverosimil, avea… Luci, un obraz de porcelan pe care el îşi odihnea, cu decență, privirea; parcă s-ar fi plimbat prin ploaie cu diriginta sa tânără, în primul ei an de practică. Un obiect cu mai puțin sex decât propria sa mamă. Romi îi privea din absența sa, puternic şi ironic. Petruşca se încovoia sub greutatea nefirească a sarcinii sale, Luci însăşi zâmbea printre lacrimi, ironizându-l, muşcându-l, biciuindu-l când putea. Un Sfânt Sébastian al prieteniei, nu, fals, al adorației eroicului masculin, al campionului şi bărbatului tânăr care era Silaşi, frumos şi înțelept ca Alcibiade. Da, el suferea pentru celălalt, iar femeia intuia tulbure toate acestea, coaliția lor instinctuală şi îi cravaşa pe amândoi. De aceea nu pleca, de aceea prelungea plimbarea lor chinuită prin ploaie, în jos, pe strada Someşeni, dincolo de gara Rata. Era frig, duminică seara şi Silaşi nu era măcar cu vreo altă femeie, nu, pur şi simplu una dintre treburile sale în care era de neînlocuit, el era şi pianistul formației de jazz a colegiului, sau cine ştie ce altă treabă bărbătească… pentru altă femeie el nu ar fi îndrăznit să-l trimită pe Petruşa, aşa ceva nu era de înălțimea lui Silaşi. Ştia şi Luci asta, dar se prefacea pe jumătate că nu ştie, ca să-l biciuiască, să-i biciuiască. — Foloseşti prea des cuvântul biciuire! îl făcu atentă Bubi Cenda.

— Să mergem sub ploaie, ținând ploierul ridicat! spuseră cele trei doamne aproape la unison. Petruşa surâse, fiecare gustă din păhărelul său de lichior, lichidul acela tulbure, gros, alcoolizat. Petruşca nu era fumător, Lelia aprinse a nu ştiu câta țigară.

Spre sfârşitul plimbării Luci se înveseli brusc. Nici măcar nu era o falsă veselie, o veselie isterică. Dacă Romi i-l

trimisese pe celălalt, lunganul acela timid şi frumos ca să-l înlocuiască, atunci... ei bine! Să-l înlocuiască! Şi ea îl târa după ea, prin ploaie, prin frigul acelei înserări de ianuarie. Îşi simțeau picioarele amorțite, dar ea, cu tocurile ei amețitoare, nu se plângea: oho, când femeia vrea să chinuiască un bărbat, devine literalmente eroică! — Huo! strigară, râzând, cele trei doamne, cele trei vrăjitoare care-l aşteptau la drum pe Macbeth, instigându-l s-o ucidă pe... Luci, pe acea Luci atât de concretă, pe şovăielnicul Petruşa. — Dar mă rog, se scuză el, unde să se fi dus ea cu suferința ei cu tot, să fi oprit un taxi?! Dacă suferința ei s-ar fi diluat, dacă ar fi dispărut chiar?! O stare din aceea provizorie, făcută din nimic, un provizorat între doi inşi care abia se cunosc şi care se agață unul de altul. Doi muribunzi tineri.

...Apoi, ea se plictisi, chiar şi să-i facă rău, să-l muşte, să-l biciuiască! îl privi cu milă aşa cum şi el o privise cu milă, la rându-i, în semiobscuritatea acelui stal de pluş, la matineul de operă. Ce sală tristă, un matineu cu o operă bufa, în timp ce-ți vâri degetele în vreo pungă din hârtie de mătase ca şi cum ai strânge mâna unui prieten! Ei doi împărțiseră de voie, de nevoie acea după-masă şi erau incapabili să se despartă, un ciudat magnetism îi unea, ceva de... prost gust şi foarte lipicios, aşa, ca o abjecție făcută în comun. O abjecție măruntă, cu atât mai tiranică însă, ceva sigur de prost gust. — Ce mai spunea ea? întrebară cele trei, croşetând şi fumând.

Petruşa înălță din umeri, nedumerit: – O grămadă de chestii, îi mergea gura formidabil. Era fooaaarte inteligentă! Mult mai inteligentă decât el însuşi, decât... Romi al ei, chiar. Dar era totuşi femeie, mai presus de orice femeie, şi îl folosea aşa cum îşi foloseşte orice femeie jurnalul ei intim. Ca un surogat de singurătate!

— Aha! izbucni, veselă, Bubi Cenda, asta voiam să spun adineaori: un surogat, un înlocuitor!

Petruşa o privi, neînțelegând, celelalte râseră. Abia mai târziu, pe când ajunsese acasă şi se dezbrăca meticulos,

înțelese. Sau peste un an când avea să-i facă curte lui Bubi Cenda, o curte fără speranță. Un bărbat jignit e totdeauna periculos, un bărbat jignit e pe jumătate victorios, dacă acceptă să fie jignit, dacă ridică mănuşa. Petruşa se aplecase fără să ştie când şi ridică mănuşa de pe trotuarul ud, plin de băltoace – încerca să ningă şi „nu putea”. Ce tristă iarnă!

— Îi căzuse una dintre mănuşile ei lungi, negre, de seară. A privit-o uimită, când i-am întins-o şi-apoi a băgat-o în poşetuța ei mică de mătase brodată cu mărgele negre, mate. Aş fi vrut, aşa udă şi murdară cum era, s-o miros: mai păstra oare parfumul ei?! Ar fi fost unicul gest îndoielnic, provocator, pe care l-aş fi făcut față de ea, amanta celui pe care speram să mi-l fac prieten. Dar n-am făcut-o, mi-a lipsit curajul. Mai bine zis un curaj pe jumătate pentru că am gândit gestul…

Îi povesti ceva despre o nepoțică de-a ei, mică-mică, care lua ore de balet, care o iubea numai pe ea din toată familia şi care, când se îmbolnăvise de meningită, ceva foarte grav, o chemase lângă patul ei, numai pe ea, izgonindu-i pe toți, pe absolut toți, era singura care îi alina durerile ei feroce… Oh! Suferința fantastică a nepoțicăi ei o înfricoşase, o făcuse să se sperie de maternitate! înțelegea el ceva din toate astea?! Sincer… Petruşa plecă fața, el înțelegea, el era făcut să înțeleagă, chiar şi numai din slăbiciunea sa structurală, din timiditatea sa incorigibilă, din neputința de a spune: – Nu.

Doamnele râseră şi îl priviră cu duioşie; era masculul lor, cavalerul lor infinit devotat, pe care îl stârneau toate trei, pe care şi-l împărțeau cu lene, pe care se urcau, torcând, ca nişte pisici uriaşe de angora. Dincolo se auzeau râsetele scurte, groase, ale adevăraților bărbați; ele îşi aveau efebul lor, *un garde-dame*, *garde-du-corps,* scutierul lor galant, pajul crud pentru măruntul lor salon provincialo-feudal. Toate se reîncheagă atât de greu din memorie, o, să-ți aduci aminte e o muncă aproape fizică, ceva care nu e pentru o femeie, o doamnă cu mâinile prelungi, cu unghiile subțiri, ovale.

…Dar ce-l apucase, de ce le istorisea toate astea… era ceva fără cap, fără coadă… ceva diluat, ceva… ce, nu cumva

simțea o anume plăcere sadică, povestind despre sărmana fată ce suferise şocul acela… bădărănia aceea dublă, a celor doi bărbați dintre care pe unul îl iubea?! Evident, el nu trebuia să se apere, în provincie se întâmplau astfel de aranjamente, să-ți trimiți prietenul (sau prietena, mă rog!) când nu te poți achita de o obligație! Evident, până aici nimic neobişnuit. Dar… plimbarea aceea disperată prin ploaie, în ianuarie, spre seară, într-o duminecă-seara tristă, gri, cenuşie, spre verde, *gris-verdâtre,* sărmana Luci care alerga gâfâind, pe tocurile ei chinuitoare, lângă un nesimțit ca el… oho, lasă-lasă! Indivizii ăştia bine-crescuți şi timizi sunt insuportabil de nesimțitori, prefăcătoria lor atinge limita inumanului!

Cele trei doamne, cu trei capete, râdeau şi băteau din picioare; chiar şi leneşa Lelia, ironica Bubi Cenda, soția-ideală, Gabi. Petruşa se afla prins între ele şi trebuia să sară, greoi, prin cercul lor de foc. Pajul crud al trei regine crude, plictisite. Plictiseala e originea cruzimii.

3

…M-a întristat profund povestea lui Petruşa, gândea Lelia, răsucindu-şi visătoare o buclă pe degetul arătător, a fost ceva crud… deşi nu s-a întâmplat mai nimic, nu-i aşa… aproape nimic… aproape nimic… da, dar noi, femeile suntem cele mai speriate de acest… nimic. Nimic! Nimic… *nada… nada!*

La un moment dat, spuse Petruşa, puțin plictisită, s-au oprit sub o streaşină, se înserase bine, luminile gălbui se aprinseră pe stâlpii de telegraf şi au întârziat acolo un timp… destul de mult timp, înfrigurați, plictisiți unul de altul, incomodați unul de altul. În vremea aceea, el află mai târziu asta, peste câteva zile, Silaşi al ei o aştepta la ea acasă, la Someşani, înconjurat de familia ei, spectacolul se terminase

de mult şi el voise să-i facă o surpriză! Ea însă nu se dezlipea de zidul acela, în capa ei de vulpe, în rochia lungă, de individul slăbănog, manierat, timid, de lângă ea, de parcă ar fi stat sub bombardament. Expulzați din case, neajungând la un adăpost, sub ploierul acela de femeie, el era în capul gol, ud tot pe umeri, apa îi şiroia încet, muzical, pe gât, sub cămaşă şi, în acelaşi timp, ce ciudat, simțea că transpiră!

— Jalnic! râse batjocoritor Bubi Cenda, croşetând, scârbos! Ea ce spunea?!

Petruşa dădu din umeri, un obicei urât la el. Ținea minte doar ce spusese el, sau finalul replicilor ei, ca un actor care învățase un rol. Rolul lui şi-l ştia pe de rost, după atâta vreme încă. Oricum, ea, Lucia nu-i era recunoscătoare pentru ce făcuse pentru Silaşi. Şi i-o spuse. Mai adăugă că în clipele acelea, în ceasurile acelea, nu-l mai iubea. Evident, a doua zi de dimineață iubirea ei va renaşte, cu multă probabilitate, „mai mult ca sigur” cum se spune în provincie. — De altfel, râse ea la un moment dat, iubirea nici nu e aşa de importantă! Faptul că stăm aici, amândoi, fără nicio treabă, suportând ploaia, poate… e mai important. Mai ştii?! El îi dădu dreptate; îi dădea aproape totdeauna dreptate până ce ea îl făcu ipocrit… libidinos, chiar.

— Ha, ha, hi, hi! râseră doamnele de la curtea ducesei d’Este, aplecate peste gherghеful lor, peste goblenul lor. — He, he, ha, he, he! Lelia îl privi o clipă cu curiozitate, o formă de politețe, la ea: libidinos?! Posibil!… Dar, nu ştiu de ce, acest cuvânt, pronunțat de Petruşa, i-l făcu simpatic. Ar fi putut să nu-l spună, să se apere. El oricum ieşea cel mai prost din toată afacerea asta.

— Ar fi trebuit, spusese Luci, să-i poarte pică, năvălise doar peste ea, aşa… cu brutalitate, ea gemea încă! Dar nu-i purta niciun fel de pică! El era un inconştient, un tinerel atrăgător, viclean… De ce viclean?! — Aşa, pur şi simplu, de-asta îi şi spusese ea că e libidinos. Era viclean, dar în după-amiaza aceea se încurcase în propria sa viclenie: iată, nu bănuise, nu-i aşa, că vor ajunge amândoi până acolo, după-amiaza

aceea protocolară, matineul acela nu trebuia să se întindă până acolo, nu-i aşa?! El îşi depăşea atribuţiile, ce-ar fi fost dacă ea i-ar fi povestit a doua zi lui Silaşi că el a încercat să… să-i facă curte, că… încercase la un moment dat, ha, ha, ha, s-o atingă, o izbise de zid, ea se apărase… ha, ha, ha, o sărutase apoi, cu sila, pe gât… pe gât şi…

El o întrerupse, cele trei doamne încremeniră: încotro se îndrepta Luci?! Trebuia oprită, imediat trebuia întreruptă şi…

— Bine dar el o întrerupse, acolo pe loc şi… Curios, ea deveni aspră, deodată, categorică, în ochi îi fulgeră o mânie atât de puternică încât îl dezechilibra o clipă, pe suavul, nepregătitul Petruşa. — Dacă acceptase tot acel joc, cu înlocuitul etc., ca să murdărească dragostea ei cu Romi, ca el să… — Nu-nu, nu vreau să mai aud niciun cuvânt! Acum vorbesc eu şi singurul lucru pe care-l ai de făcut, dacă mai ai vreun rest de bun-simţ, e să taci, să asculţi! Ce vrei, de ce te revolţi?! Tocmai tu te revolţi, asta-i… — Nu-nu, bătu el în retragere, în niciun caz… el nu se revolta, el, bineînţeles că… dar glumele acestea… puţin cam violente, el nu voia nici măcar în glumă, să…

— Ipocritule! râse ea. Îşi recăpătase buna dispoziţie văzându-l atât de docil. (Doar nu-l trimisese pe el Silaşi ca să fie docil?!) – Bineînţeles că tu nici nu te-ai gândit o clipă măcar la cele ce-am spus eu… trântitul de zid, muşcatul de gât şi celelalte! Dar în clipa când eu am vorbit despre ele… te-ai gândit, nu-i aşa?! Nu-i aşa?! Şi ea întoarse capul şi-l privi cu o curiozitate nesăţioasă, cu putere, în faţă, încât el trebui să plece privirea, să roşească şi aproape tuşi de spaimă, de emoţie. Ea râse încet, gâlgâit, satisfăcută şi toate cele trei doamne se priviră, ca un singur corp, o himeră cu trei capete zâmbitoare, amabile.

— De altfel, spuse gâlgâind de râs Luci, nu are rost să ne prefacem prea mult, să ne ascundem, să ne inhibăm… noi suntem acum la demisol, în bucătăria servitorilor, la… — Cum aşa? făcură cele trei doamne indignate, ridicând cele trei gâturi subţiri, solzoase, de pe corpul lor unic, mătăsos,

şuierând în aer, cu viclenie… — Da-da, spuse repede Petruşa, asta a fost şi reacția mea:

— Cum aşa?!…

— Foarte bine, spuse Luci cu dispreț, nu e *el* stăpânul şi al tău şi al meu şi acum… nu e el absent?! Nu suntem noi slugile, ha, ha, cele două slugi (sau două dintre ele!) care se adună la bucătărie, în jurul mesei mari, grosolane, de lemn galben şi ne bem vinul sau cvasul nostru de slugi…

Luci râse cu amărăciune, eu m-am repezit s-o contrazic, s-o consolez şi ea m-a privit de parcă mi-ar fi dat o palmă. Era, oricum, în clipa aceea mai bărbată decât mine, ea era bărbatul, ce să-i faci!

Petruşa se scuza, roşu tot, himera feminină de lângă el râdea de se prăpădea, monstrul acela mătăsos râdea cu toate gurile, cu limbile subțiri şlefuind aerul, cu solzii înfoindu-se de plăcere. Monstrul: Bubi, Gabi, Lelia, monstrul Bu-Ga-Ly, ați întâlnit un asemenea monstru?! Nu?! Un monstru cu un cap lipsă, capul Luci.

— Nu miroase bine în subsolul nostru, în bucătăria noastră? Ce strâmbi din nas?! Putem să facem aici ce vrem, morala, ha, ha, a rămas la etaj! Să ne răzbunăm ca slugile, să-i scuipăm în mâncărurile sale scumpe, să ne înjosim între noi, din plăcerea de a fi noi înşine, să-l înjosim pe el, povestind tot ce ştim murdar despre el, oho, eu am să răscolesc lenjeria şi am să vă arăt ciorapii şi chiloții lui murdari; tu ai să ne povesteşti vreuna dintre scenele sale îndoielnice… odată, când era beat şi… orice, un moment de-al lui de confuzie, de abjecție, ca să ne amuzăm, să râdem de el, să-l disprețuim… singura noastră şansă, să-l disprețuim acum repede, până mâine dimineață când ne va chema agitând clopoțelul său irezistibil! Spune, hai, curaj, povesteşte ceva care să-ți adune balele în jurul gurii de plăcere! Răzbună-te, în felul tău… în felul nostru, ai măcar curajul abjecției… tale, o abjecție pe care o împărtăşim cu toții, fii fără grijă, suntem solidari în asta!

Monstrul Bu-Ga-Ly se înfoia de indignare şi plăcere, în jurul micului Petruşa limbile sale despicate se încovoiau şi clempăneau, gâturile lungi, solzoase (cu solzi mai fini decât pe tălpi şi picioare) gâturile lui fusoidale, îmbrăcate în piele de mătase, se frecau de aer, de parcă toate trei „doamnele" se răsturnaseră pe spate, capul lor rotund devenise, foarte natural, un singur picior, şi gambele lor lungi… da-da, foarte simplu, ca o sepie reunită, fiecare trup cu două gâturi lungi, şuierătoare, şase gâturi întinse, articulate, şuierătoare, să te prindă între ele, să te macereze sâsâind, în jurul suavului, subţirelui Petruşa, fascinat, dulce, infinit terorizat, o teroare cu care el fusese de acord demult, înainte de a-şi aduce prea bine aminte. Gâturile acelea, şase la număr, îl căutau prin aer pe cel de-al şaptelea, cel al lui Luci, balaurul cu şapte capete. Anaconda domestică, prinţul ofidienilor, printre inelele căruia se văd braţe, umeri, rotule sugrumate, Petruşa-Laocoon surâzătorul, înecat printre inelele lui solzos-mângâietoare, surâzând din laşitate… fermecător din laşitate!…

— …Să nu-ţi treacă prin cap să mă atingi măcar cu vârful degetelor! ţipă deodată Luci deşi el se jurase că nu făcuse nici cea mai mică mişcare şi amândoi se priviră unul pe altul crispaţi, gâfâind. Probabil o impulsionaseră propriile-i vorbe. Apoi, relaxându-se: – Putem vorbi tot ce vrem, putem face totul *vorbind* şi mult mai… ordinar, nu?! şi ea îi zâmbi, dulce, consolându-l şi el se roşi, galant, servul ei. Da, era bine, era cald, în bucătăria aceea uriaşă de la subsol şi izul acela, putoarea aceea care-ţi izbea nările neînvăţate în primele secunde dispăruse, nările se acomodaseră etc. Acolo se odihneau ei, acolo se răzbunau ei, slugile! Slugile cui?! Servitori ai celor dotaţi… ai celor mai puternici mai mândri, mai nobili etc…?! Se poate! Aceştia să plătească, oricine ar fi ei! Să plătească aici, acum! În primul rând bărbaţii să plătească femeilor (oh, solzii lui Bugaly zbârnâiau prin aer ca penele păunului înfoiat când se aruncă printre păuniţele sale mironosiţe!), bărbaţii – femeilor, deştepţii – proştilor, cei nobili – mârlanilor, cei puternici – slabilor! Oho, se făcea doar

dreptate aici, nu, creştinismul invadase subsolurile, creştinismul, comunismul, se auzea bolborosind. Învingând. Pentru cei de stânga mustea viitorul. Pentru cei *născuţi* de stânga!

Cele trei doamne bătură din palme, chicotind! Petruşa îşi strânse umerii de plăcere, el care avansa încet, în stomacul lor enorm, corpul lor nu era decât un stomac prin care se vedea cum alunecă căprioara. Căprioara cu ochii ei umezi ca un poem, spunând versuri cu gura închisă, cu botul catifelat mânjit de sucurile ucigătoare, otrăvite, ale stomacului *lor*\…

— Povesteşte-mi, spunea Luci, cum odată, el fiind beat, odată, spre dimineaţă, a coborât cu nu ştiu ce prieten la o vespasiană publică şi s-a legat de femeia care păzea… curăţa stabilimentul!

— Cum aşa: s-a legat…?! făcu Petruşa, nedumerit.

— Eh! foarte bine, ce faci pe prostul! Cum te legi de o femeie, plin de alcool, o femeie bătrână, uscată, cu părul cărunt, strâns într-un coc… povesteşte-mi! Hai, povesteşte-mi, odată! Şi ea începu să ţipe, cu un început de isterie. — Povesteşte-mi icnetele, spaima, gâfâiturile acelei bătrâne care abia a scăpat de… el, de ochii lui înroşiţi, de gura sa băloasă! Ah, aşa-mi place să mi-l închipui uneori, când sunt singură, dar acum că te am lângă mine… că el te-a trimis, nu-i aşa, hai… haide s-o facem împreună!…

— Ea îl ura! spuse cu satisfacţie şi oroare Bugaly. Ea îl ura infernal şi te împingea şi pe tine să…

— Nu-nu… spuse şovăitor mititelul, ea îl… iubea, zău îl iubea în felul ei, se odihnea de iubirea ei, se răzbuna… puţin, împreună cu mine, he, he! şi el râse abject. Bugaly se relaxă, secretul era bine păstrat.

— Noi îl admiram, continuă el, noi îl iubeam… chiar, noi doi ne întâlnisem o clipă în iubirea noastră faţă de el, în iubirea noastră de… slugi, he, he! Era bine, comod, în bucătăria noastră largă, de la subsol, cu coşurile mari, de nuiele, pline cu rufe murdare, în jur, cu cvasul, vinul, cidrul acela al nostru în căni, cu câinii săi la picioare, somnolând,

privindu-ne fără să înțeleagă nimic, noi eram nişte câini mai nobili, nişte câini cu inimă, nişte câini cu rațiune, he, he. Aşa, o mică bârfe, ha.

— O mică bârfe se poate, grohăi Bugaly, scuturându-şi pletele, asta se face şi în mediile artistice!

— Asta îi spuneam şi eu… ea mi-a replicat însă că eram unul dintre acei care mirosea a camere închise.

— Există aşa ceva… astfel de indivizi? întrebară ele, cu candoare.

— Posibil! Ploua mereu, la nesfârşit, nu putea să ningă. Stăteam sub streaşina aceea, era aproape noapte, ne-am despărțit doar atunci când am început să tuşim amândoi. Eu tuşeam şi strănutam de mult dar ea n-a binevoit să bage de seamă. Dar când ea a tuşit stins şi mi-a arătat batista pe care şi-a dus-o la gură, am încremenit: batista era plină de sânge, cum se spune… de fapt o singură pată ovală, de culoarea carminului, era ftizică! Acesta era un secret, Silaşi nu suflase niciodată vreun cuvânt, întrebarea era dacă ştia şi el! Putea fi o recidivă, locul în care stăteam de mai bine de o oră, ce o oră! două ore şi jumătate, nu era cel mai indicat pentru o tânără fată care în adolescență făcuse un puseu, un infiltrat, hidrazidă etc… Da, era adevărat, dar nevoia de răzbunare prea mare, a amândurora, chiar şi a mea care mă răzbunam pentru o iubire, un ataşament ce urma să vină, pentru căcatul pe care abia urma să-l înghit de la el, din partea idolului meu! Frumosul, bravul Silaşi! Fusesem în dependințele slugilor sale cele mai credincioase… era atât de… plăcut, de reconfortant. Era plăcut să fii slugă, Luci mi-a revelat acest lucru, în felul ei bărbătesc; uneori nu merită să fii, să ajungi stăpân, puternic, orgolios, demn, sclipitor etc. Să te prefaci, dar să nu fii! Există un miros al slugilor, ceva ce nu se poate confunda…

— Şi noi suntem slugi, cele mai parfumate, cele mai grațioase! scâncea vesel balaurul Bugaly, o apariție de carnaval şi el le zâmbi, de teamă, evident. Ele erau drăguțe până ce el începea să se obrăznicească… pe urmă! O clipă să

fi uitat el cine era, ce loc ocupa, să fi văzut numai! Să fi văzut numai! Altfel… era plăcut în scutecele acelea, în obiectele acelea râncede, călduțe. Deasupra lui, a staulului lui, cele trei boturi fioroase suflau şi zâmbeau dulceag şi el le întoarse zâmbetul, un pic cam chinuit, oricum, din toate puterile sale! Coşmarul vieții sale ce melodios, ce necesar era!

Luci dispăru în cosmos, tuşind încet, făcându-i semn cu batista ei mică, caraghioasă! N-avea s-o mai vadă niciodată, evident n-avea să-i mai vorbească, slugile nu vorbeau între ele! Urmau să se vadă la recepții, protocoale, picnicuri la iarbă verde, la cocktailuri la ambasade, la revelioane…

Cârstea veni de dincolo şi o luă pe Lelia cu el; cele două gâturi ale ei se transformaseră încet, sughițând, în gambele ei invidiate, pe care Petruşa le privi cu ură. Ştia acum secretul şi nu avea să-l uite aşa cum unii se străduiesc să țină minte, a doua zi, visele, frânturile de coşmar! Pe ea o ura în primul rând. De ce?!… Orice nebun vi-o poate spune, vi-o poate explica calm, lovindu-vă uşor, crud, peste degete. Petruşa surâse chinuit, îşi cunoaşte atribuțiile! El era înlocuitorul, perfectul, idealul înlocuitor! Idealul surogat, putea să intre în branşă, n-avea decât să-şi facă rost de un cuplet şi de o melodie săltăreață:

— Franck-cafea, Franck-cafea, surogatul ideal!
O aromă, o savoare,
Şi un miros… pestilențial!
Zău… Franck-cafea, Franck-cafea…

4

…Nicicând Lelia nu fu mai aproape de victorie ca în zilele ce urmaseră, ca în săptămâna, săptămânile ce urmară. Parcă intrase o boală, parcă se contagiase de nu ştiu unde de ceva

infecțios şi îi contamina, încet, surâzând, şi pe ceilalți, dragi ei. Pe Mişu, în primul rând, pe părinții ei, sora şi cumnatul, chiar şi pe Grobei, palidul Grobei. Nu-l iubea oare şi pe el, ciudatul ei logodnic şi, *chose étrange*, cu cât era mai aproape, cu cât căsătoria ei cu Cârstea devenea mai concretă, mai tangibilă, cu atât *îl iubea*, îl simpatiza mai mult, pe celălalt. Cum să explic?! E nevoie, oare, într-adevăr, nu ştiți oare mai bine ca mine, acest lucru, sau cel puțin la fel de bine…?! Lelia era fericită, pe scurt, deci generoasă, prea-plinul din ea se revărsa haotic, peste obiectele cu care intrase în contact. Era vară, plină vară.

Dat fiind provizoratul sentimental al frumoasei Lelii, niciunul dintre grupurile care o înconjurau nu-şi urmă calea firească: cum ea nu pleacă, cum fusese programat, împreună cu mămica ei la Vatra Dornei, domnul Crăiniceanu rămase la rându-i acasă (el fusese invitat la o partidă de pescuit, de două săptămâni, la un prieten în Hațeg), Cârstea care ar fi trebuit să meargă la mare împreună cu „logodnica” sa, cu întreaga familie Zăgănescu, rămaseră şi ei în urbe. Cu toții rămaseră acasă să asiste la după-amiezile de amor ale celor doi neruşinați. Şi asta şi făcură.

Deşi Cârstea o iubea, o iubea, în ciuda măştii lui inalterabile, ea simțea surparea lui înceată, superbă, ea nu renunță la Grobei, oricum, prea legat de părinții ei, deja. Atât timp cât îl accepta pe Grobei, familia îi dădea pace. La fel, oarecum, în cazul lui Puşi Zăgănescu. Cât timp familia ei îl lăsa în pace pe Cârstea şi „logodna” ei, ea le dădea pace, ei care trăiau în teroarea ei, teroarea ei ce le făcea bine. Compromisuri peste tot, nu era aceasta un semnal al armoniei, al fericirii?! Nu erau cu toții la urma urmei fericiții, în ciuda poziției incomode?! Probabil!… Lelia, fiind cea mai egoistă din toți, era cea mai fericită. Grobei însuşi nu părea nefericit: îşi găsise o a doua familie, primise deja oferte de serviciu în localitate, destoinicia şi devotamentul său în scopuri publice se făcuseră repede remarcate şi în rețeaua locală a Ucecomului, chiar a industriei locale. Era o

capacitate, în ciuda vârstei lui. Şi ieşea uneori cu *ea,* deşi ea nu-l mai lua de braț. Şi adeseori, obligând-o şi pe mama ei să iasă împreună cu ei*, faute de mieux*, pe el, bătrânul porcar, cu lecturile sale polițiste interzise, tolerate. Asta mai ales de când, lucru remarcabil, el îi făcuse o scenă că apare cu un altul. — Bine, replicase ea veselă, uimită, dar e logodnicul meu?! Eu îți fac ție vreun reproş că mergi pe la ăia...?! (Adică la colonie *ça veut dire))* – Ultima oară am fost acum o lună şi n-am primit nimic de la ei... nu mi-am băut nici ceaşca de cafea, măcar! bombăni el, ascunzându-şi fața în rebusul său. — Ce-are a face! brava Lelia, uimită de propriile-i reacții, de propria-i linişte care, cu două luni înainte ar fi fost de neconceput, dar învingea, învingea, Dumnezeule, şi ce poate fi mai tonic!... — Noi suntem amândoi logodiți, fiecare cu un altul, normal, continua ea, privindu-şi unghiile, cu amândouă picioarele unul peste altul aşa încât să fâşâie ciorapii, chiar dacă numai în sens formal! Nu trebuie să violentăm prea mult opinia publică, trăim, tu ştii, într-un târg infect!

Ha, ha, parcă i-ar fi convenit deodată că trăiau într-un târg infect! Cârstea propuse o dată, timid, să părăsească oraşul, măcar pentru o lună, dar ea, fără o clipă de ezitare, cu un instinct perfect, respinse propunerea. Nu, vor sta în continuare în oraşul supraîncălzit, vidat de prieteni, de toți Albenii care împânzeau cu gulerele cămăşilor rabatate stațiunile climaterice, se vor iubi pe canapeaua aceea gemândă, pe cearşafurile fierbinți, pe jos chiar, mototolind covoarele până se vor asfixia de ei înşişi, până ce or să înceapă să-i doară muşchii, fibră cu fibră, dar nu puteau pleca... — De ce?! — Cum de ce?! Era ea liberă?! Era el liber?!

Aha, eternul şantaj! Din clipa când ea l-a simțit că se surpă, că se năruie în peşterile umede, fierbinți, ale trupului şi inimii ei, din clipa aceea, normal, începea şantajul! *Le faire chanter!* O profesiune a femeii la fel de veche ca şi prostituția, se spune, la fel de glorioasă, a cărei idee, ca orice idee bună, pleacă de la bărbat.

Pe care ea, însă, o face mult mai bine! Mai puțin originală, mai bună meseriaşă, ha!

Bineee… el se „resemnă”… ah, ei îi veni să moară de râs când îi văzu mutra de „resemnat”. N-avea, sărmanul de el, niciun fel de vocație, de experiență a resemnării, era atât de stângaci în asta. Slăbise uşor. Cârstea, oho, foarte-foarte puțin, o idee! Era şi mai rasat şi mai stăpân pe el, mai sclipitor, cu o mică lucire bolnavă în ochii săi de un albastru închis. (Spre deosebire de ochii albastru-deschis, spălăciți, ai lui Grobei.) O iubea *farouchement*, nesățios, parcă se îmbolnăvise de pofta sa fizică, parcă începutul său de „infecție”, de iubire, de *écroulement* nu era decât un exces fizic, o pasiune dusă dincolo de ea şi unde apărea, surâzând, sentimentul, aurora sentimentului. El începu s-o iubească (încă o dată?!) şi să se teamă de ea. Iar Lelia zâmbea, teama ei căzuse jos-jos de tot, în subsolurile războiului ei. Într-un târziu, la sfârşitul lui iulie, îşi luară amândoi concediul de vară, împreună, fără să plece din oraş. Imobilizând toată armata celor „dragi”, odată cu ei, în oraşul pestilențial. Oho, ei doi mai fugeau uneori sus, în pădure, la munte, în pădurea aceea prin care ea, în iarna trecută se plimbase binefăcător de singură, dar ceilalți, mai puțin vinovați, probabil rămăseseră pe loc, în serviciu comandant. Familia Zăgănescu (trei capete), familia Crăiniceanu (doi plus unu: Grobei!), familia Chezan (trei capete). Nimeni nu mişcă, inamicul putea să debarce în orice clipă, *jour et nuit*. Lelia îşi petrecea aproape întreaga zi la Mişu, îi gătea chiar, uneori dormea şi nopțile. Doar când venea Grobei, descărnatul, dormea cu „regularitate” acasă, deci de două ori, cel mult de trei ori pe lună. Apoi, pe la începutul verii, micul bănățean începu să vină săptămânal. Îşi luase un abonament C.F.R. numai pentru acea rută şi vineri seara, sâmbătă dimineața, apărea. Începuse să aibă şi prieteni în oraş, inşi descărnați, semidocți, şlefuiți pe jumătate, ca şi el. O grămadă de vreme şi-o petrecea cu „bătrânii”, cu Vanina şi Ştefi-bàcsi. Începuse să se priceapă la golumbi, îi aducea porcarului romane polițiste, odată îi ceruse

voie Vaninei să intre în bucătărie şi să le pregătească o prăjitură, ceva foarte complicat, un fel de ştrudel cu brânză şi stafide, *mille feuilles* şi viitoarea lui soacră îi admira priceperea cu care întinse aluatul în foi subţiri, dureros de subţiri. Ştrudelul reuşi atât de bine încât până şi Lelia, cucerită, îi duse trăpaşului ei câteva bucăţi. Doamne-Dumnezeule, ce lume caraghioasă! Era vară… vară!

Evident, nimeni nu avea milă de ea, de Lelia, ca de orice fiinţă care învinge. Nu, hotărât că nu! Dar inspira cumva… respect, puţină teamă, părinţilor ei, surorii ei, prietenelor ei cele mai bune, poate chiar şi lui Grobei… Dar nu, cu mult mai mult lui Cârstea, deşi el nu era omul să se teamă de o femeie! Nici nu părea! Nu, Grobei o iubea în felul lui, aproape fraternei, el, care la Sinaia îi refuzase trupul, de două ori oferit, cum se spune „cu toată sinceritatea” ha, ha, dar unde erau vremurile acelea?! Nu le regreta nimeni, nici el însuşi! Fuseseră fericiţi, atunci, el, mai ales, cu o logodnică atât de frumoasă, parfumată, inteligentă, în perspectivă, toată lumea la Caransebeş şi la Alba îl invidia, toţi companeros-ii săi, cu care-şi bea berea, seara, în te miri ce birt şi făcea „un tac”, un domino. Lui Grobei îl plăceau jocurile de cafenea, cele care se mai joacă în provincie, cele nevinovate, pe o miză ridicolă. Spre deosebire, nu-i aşa, de Mihi-bàcsi care se pare că-şi ruinase cariera sa de ofiţer cu jocuri de noroc, cărţi, poker, pe undeva pe la Constanţa. Dar ce, o singură carieră îşi ruinase el?! De câte ori iubim în viaţă?! Nu-i aceasta întrebarea, *the question*. Atât de puternic e ataşamentul (pentru că putem vorbi mai degrabă de un ataşament, în cazul lui, faţă de logodnica sa, cel puţin asta era concluzia familiei ei) încât, iată, în loc să fie expulzat de victoria ei, ea, care îmblânzea, spre uimirea tuturor, cel mai pursânge şi nărăvaş trăpaş al ţinutului, ea îl suporta lângă ea, împărţea cu el, cum s-ar spune, victoria. Oamenii tari, spunea cineva deunăzi, sunt cei care îşi împart bogăţia sau victoria cu alţii, iar eşecul îl suportă singuri. Posibil! Oricum, nimănui nu-i era milă de merceolog. Era, de altfel, un ins care putea stârni mila foarte

greu, un dezavantaj al firii sale. Evident, era suficient să-i auzi „Ho, ho, ho”-ul său cam lătrător, suficiența aproape arogantă cu care-şi trântea câte un picior pe marginea sofalei, pe tapițeria vreunui scaun, felul neplăcut, îndelung neplăcut în care tuşea şi îşi înghițea apoi flegma, cu o ciudată satisfacție (sau, mă rog, se gândea la altceva!), cum să spun, mereu lucruri de acest fel, pe jumătate imposibile, pe jumătate fireşti. Nu, oh nu, vulgar nu era, noi nu ne-am fi ales un astfel de erou; vulgaritatea nu poate reprezenta nimic, ea e profund dăunătoare şi neinteresantă. Un erou însă, nu-i aşa, trebuie să fie *interesant*! Nu-nu, Grobei nici *nu era* şi nici educația nu făcuse din el un ins vulgar. Era ceva, sclipea în el, uneori, o anume... cum să-i spun... noblețe, să-i spun... ceva prețios, oricum. Era apoi şi autoeducația la el, se constrângea, călătoriile sale care, după cum aminteam, nu erau strict utilitare, de serviciu cum spunem noi, oamenii de azi, nu, el le lărgea mult sfera şi utilitatea, vizita muzee locale, ruine, vestigii, case memoriale, peisaje faimoase locale, urca pe munți (când îl prindea weekendul pe drum, în deplasare), găsea câte o carte rară în bibliotecile județene sau la vrea persoană privată, îşi făcea cunoştințe interesante, utile din punctul de vedere al ameliorării sale morale etc. Un program foarte încărcat, de care el era, în mare, satisfăcut. Nu îl iubea nimeni, e adevărat, dar avea multe „cunoştințe”, mulți suporteri, oricum, familia Leliei, chiar şi Chezăneşti, erau de partea lui. Lelia însăşi, cum spuneam, îl descoperise a doua oară prin familia ei, fusese şi era aproape obligată să-l „ia în serios”, datorită familiei ei, care îl disprețuise puțin la început (poate şi pentru că nu avea licență, ori Lelia avusese câțiva pretendenți cu licență), acum însă se ataşase de el, sufereau împreună din pricina „ei” şi el, sărmanul băiat, dovedea atât de mult tact! Un semn al unei afecțiuni serioase, cum rar mai vezi astăzi! Chiar Ştefi-bàcsi, ce-şi disprețuia puțin ginerii, se simțea, nu ştiu cum să spun, puțin incomodat, să-l meprizase. Măcar până „se aranja şi el”, adică punea laba pe Lelia sau pe alta.

Cu ajutorul familiei, Grobei ajunsese să însemne ceva şi în ochii lui Cârstea, marele spadasin, pentru că, iată, se înmulţeau micile scene de gelozie pe care i le făcea, *à cause* de bănăţean. Lelia însă nu întreprindea nimic, pe jumătate nu voia (până când celălalt nu se hotăra definitiv) pe de altă parte nu putea, efectiv, din pricina familiei, a întregii familii care făcuse zid în jurul măruntului, descărnatului bănăţean. Da, ei aveau acum un contracandidat (ea însăşi îl procurase), un ins foarte reuşit din punctul lor de vedere, al Albei, chiar, unde Grobei, deşi străin, prindea o anume suprafaţă. (Ah, el era atât de tipic provincial, în sensul bun, încât, era… recunoscut cu uşurinţă şi la Alba, o perlă a provinciei austro-maghiare!) Un bănăţean printre ardeleni, am putea spune, gândindu-ne la marile figuri ale istoriei…

— Ce rost are să te etalezi cu… bimbirică ăsta în văzul oraşului! îi spunea Cârstea, bosumflat, ţi-ajunge, te-ai logodit, ai arătat că există cineva, undeva, pe acest biet pământ care e în stare să te ia de nevastă, cu picioarele tale cu tot… acum gata, ajungă-ţi!

Lelia tăcea. El răsfoia nervos în ziarele lui.

— Stăm, în concediu, în cazanul ăsta care colcăie… umblăm ca doi şobolani prin rigolele goale! Iar, dumineca, braţ la braţ, pe cine vedem pe centru?! Pe Ion Mofluzu şi cu Lelia lui cea-fară-de-frică! Uneori, apare şi marele crescător de golumbi cu Doamna de lână neagră!

„Cine-i asta?!” avu ea reflexul să întrebe, dar se stăpâni, întrebarea neformulată o făcu să se aplece în faţă însă, se pare că ceea ce ascundem ne dă un recul vizibil. El o privi o clipă, cercetător, cu toată faţa sa frumoasă, energică, lucind de ironie, de răutate. Îi plăcea al dracului de mult să-i ia la mişto pe ai ei, pe cei „dragi” ei. Ea tăcea, era tributul şi ea îl plătea fair.

— Duceţi-vă dracului cu toţii!… adăugă el după un timp, fără răutate (Asta era răutatea sa, patent Cârstea, o răutate indiferentă), întorcând pagina de ziar. M-am plictisit! Mâine îmi fac bagajul şi o întind, singur, la ţărmul Mării Negre! Pe

litoral, printre suedeze... mă duc şi joc bowling, seara fac un bridge... nu, cel mai bine mă duc la Techirghiol şi mă-nnămolesc ca bivolii, îmi dau cu nămol şi cu viermi pe toate articulațiile. Şi seara ies cu vreo debaraseuză!

Fâş-fâş! făceau ziarele de parcă ar fi fost la clubul lui privat din Est-End, la clubul spadasinilor plictisiți. Se lăuda, n-o făcea. Îşi încărcase în două rânduri maşina, inclusiv pijamaua şi cele două periuțe de dinți, dar n-o luase din loc. Deşi ea nu scosese o vorbă, îl privise doar, mută, impasibilă, în felul ei. Oho, impasibilitatea ei nu se putea compara cu a lui, dar era totuşi demnă de el. O dată vrusese s-o întindă în absența ei, ea descoperise urmele proaspete ale unor bagaje desfăcute de curând. Nu ținuse. Era ceva în el, în firea sa sentimentală destul de uscată, ceva care îl oprea, îl înciuda contra lui, îl înfuria contra ei şi a neamurilor ei, ceva concret însă, ceva ce, culmea, părea că creşte.

— Nu ştiu ce mă ține aici... (Nu ştia, într-adevăr!) Pe tine te găsesc şi când mă-ntorc! Ah, cum l-ar fi cârpit! Dar nu se putea, el era stăpânul. (Ai sâni mici, umbli cam cocoşată, mămica ta are prostul obicei să-şi sugă dinții, tatăl tău scump şi drag miroase a găinaț, de când se trezeşte! Soră-ta e singura mai de Doamne-ajută; dar a avut şi ea ghinion: a răcit pe când au făcut-o poştă în ultima clasă de liceu!) Lelia privi în jos, cu meşa acoperindu-i ochii, muşcându-şi buzele pe dinăuntru; ar fi sărit pe el ca o fiară, l-ar fi tăvălit aşa cum răstoarnă mâța vreun şoricel rebegit! I-am fi râs în nas şi l-ar fi dat de-a-dura! (Era Bussy, însă, chiar în grosolănia lui, un semn, de altfel, al iubirii lui ce renăştea. Iubirea care îl incomoda, agresivitatea aceasta de două parale era semnul cel mai sigur.) – Pe deasupra... pe deasupra te-ai înhăitat şi cu comis-voiajorul de la Mehadia, de la Mehadia-sat. L-ai cărat aici, îl îndemni să coboare în oraşul tău de reşedință, îi calci pijamalele în carouri după ce îl cauți duioasă prin buzunare să vezi dacă n-are vreo batistă... şifonată, he, he! Uitată, aşa, prin buzunare. Îmi închipui ce cuminței stați voi

sâmbătă seara, cu mâinile în poale, cu mămica şi tăticu, pe urmă el te trage alături şi te mozoleşte puțin, aşa ca…

Lelia sări în picioare, dar nu scoase o vorbă. El se prefăcu că n-o bagă de seamă şi fluieră încet, o vreme, citind ziarul de la cap la coadă.

— Sunteți o pereche foarte duioasă, am auzit şi comentarii! Lelia cu micuțul ei jandarm, comis-voiajorul de la Berzovia împreună cu aleasa inimii sale, cea mai sexy curvişţină din…

Lelia trânti uşa, ca o flacără şi el rămase câteva secunde, o jumătate de minut impasibil. Apoi fugi după ea pe scări, pe stradă. O aduse înapoi: avea nevoie de ea, în ce zid să arunce el cu răutatea sa care-l mina, care îl făcea să sufere pentru prima oară în viață? Răutatea lui aristocratică care se întorcea contra lui. Ea reveni bosumflată, victorioasă. El reîncepu, evident, nu-i putea ierta prea uşor că îl obligase să fugă după ea. Va plăti asta şi ea plătea, strângând uşor-uşor, din buze, de amărăciune şi satisfacție.

Victoriile ei, puține, fuseseră totdeauna plătite gros. Fără murmur şi şovăire.

— De ce nu-mi vorbeşti de lecturile lui…?! spunea el, aprinzându-şi o țigară, lăsând pipa deoparte, de *ideile* lui?! De copilăria lui nefericită, bastardă, frustrată…?! De semidoctismul său sincer. De ce nu vrei ca noi doi, eu şi el, să ne împrietenim, să legăm o tovărăşie sinceră, sunt convins că ar fi un excelent camarad dacă şi-ar schimba la timp chiloții şi batistele… Ha! Am putea fi buni camarazi, mi-ar povesti, sfătos aşa cum e el, de prin peregrinările sale transilvane, impresiile sale de călătorie de la Cooperativa de nasturi din Şimleul-Mare sau de la întreprinderea locală de la Cernavodă, secția casnică şi morărit… trebuie că e un tip chic, se vede asta când îşi împătureşte batista după ce-şi suflă nasul!

Linişte, nu se mai aud nici ziarele foşnind. Ea stătea cu capul plecat, nefiresc de adânc, cu meşa neagră atârnând. Docilă, umilă şi disprețuitoare. El, cu picioarele ridicate pe un scăunel, cu buza de jos, subțire, răsfrântă, cu umărul spre

ea, cu mimica foarte încântată de ea însăşi, suferea în felul său. Izbind-o cu bietele lui vorbe. Oho, pe terenul ăsta pierde, ştia şi el asta, chiar dacă numai tulbure. Dar nu, o ştia sigur, prea era tipul lucid, atent în orice clipă a existenței la propria sa conservare, prea avea inima călcată la dungă, cum spusese odată proasta de Mariana. Fals! El era un „egotist” (termenul ăsta ea îl pescuise de curând de la Ştefi-bàcsi), un egotist frumos, rece, cu adevărat distins. Cu noblețe reală, în egoismul lui care ei îi plăcea. Egoismul lui care îl împiedica, ca pe atâția alții, de care-i plină lumea, să decadă, să se degradeze în ispititoarea provincie, să se îngraşe de vulgaritate. Să rămână cum este, cu toate defectele lui până la milimetru, dar să fie al ei, să-i „aparțină”. Cârstea era într-adevăr un „obiect” demn de instinctul ei de proprietate, unul dintre acele obiecte şlefuite îndelung de Cineva, aşa, ca o cataramă foarte aristocratică, ca un breloc de mare prinț.

— …Nu ştiu ce mă reține în cloaca asta! spunea el şi ea îl privea zâmbind: cloaca erau ei doi, restul era pură moralitate. Apoi o lucire ironică îi apărea în jurul buzelor, strâmbându-le uşor şi el se anima din nou:

— El… nu-şi aduce pe-aici vreo rudă de-a sa?! Vreo tanti, vreo verişoară din acelea care când râd li se văd gingiile… ha?! Sau, ha, ha, n-au cu cine să lase gospodăria, te pomeneşti!… Mi-ar plăcea dacă aş cunoaşte-o pe mătuşă-sa care a depus atâtea sacrificii să-l crească pe mârlănelul ăsta, cu manşetele lui suspecte, pe acest viitor contabil-principal!

— Ha, ha, ha, ha, ha, ha!… Ha, ha, ha, ha, ha, ha! râse deodată Lelia, din senin, aplecându-se pe spate şi el o privi uimit: râdea cu mult prea zgomotos, prea lung, se scutura nefiresc în hohotele râsului, un râs isteric. Apoi ea încetă brusc, cum începuse, îşi aruncă meşa în față şi îşi aplecă mult capul pe gâtul ei subțire ca o lance şi Cârstea ştiu că în clipa aceea o alta şi-ar fi şters ochii, orbitele umede, măcar cu degetele. Lelia însă se ținea țeapăn, suferea fără să scâncească în dosul paravanului meşei ei. Plătea! El dădu din umeri: o nebună, o isterică şi el… el împreună cu ea, îşi

punea mintea cu ea, cu ai ei, se complica inutil! Da, asta e, se complică inutil! Şi o mică schimă amară îi pluti uşor, lângă buze. Excelentă frază, o folosise de atâtea ori, cu atâta eficiență, dar acum: – Clac! Nu se mai potrivea! Fraza asta nu mai speria nici măcar un şoricel ce suferea de bătături! loc! Canei! Evident că se complica inutil, dar n-avea încotro: continua să se complice cu o viteză mărită. Tentaculele ei (ale cui?!) se înnodau tot mai strâns în jurul membrelor sale rasate. Din nou, ca în acea după-amiază când se întinsese îmbrăcat pe studio, spaima îi lovi arterele, ca jetul brutal al unui furtun. O clipă rămase suspendat, în aerul concret al uimirii sale, ca un spânzurat, paralizat de frică. O frică lichidă, împuțită, vâscoasă ca un vierme, panica ce îl aştepta pe el în orice început de sentiment, când trupul inimii sale presimțea cu alarmă că se „prindea”, că se „prinsese!”. Respiră încet, adânc, cu precauție, ca ea să nu-l simtă, respira încet, prudent, de parcă şi-ar fi masat plămânii. Putoarea, asta era culmea, să-l vadă pe el, neînvinsul, la picioarele ei de târfa! O spumă imaginară se adună în jurul buzelor minții sale care o înjura din neputință, pe ea, iubita lui!... Cu ochii ei umezi cu tot dar înăuntru, o cunoştea el, trebuie că rânjea, infanta! Se cunoşteau prea bine, semănau prea mult! Asta era... iubirea?! îl lovise astfel, sub centură, el care n-o aştepta în niciun fel, care-şi menaja liniştea aşa cum îşi îngrijea costumele, cămăşile scumpe, cărțile, unghiile lui ovale, subțiri, deprinse să se afunde numai în blana sentimentală a unor ogari cu strămoşi cunoscuți. Deprinderile sale în care se instalase, atât de bine şlefuite, calmul său abia ironic, invenția şi originalitatea sa în provincia aceea deşelată, prăfoasă, orgoliul lui liniştit, făcut din cel mai fin metal, aerul său de mare domn! Bah! Totul se apleca într-o parte, ca Titanicul, pentru o... fericire de care n-avea chef, făcută pentru slugi, semi-slugi, pentru proletarii inimii, pentru entuziaşti de două parale, pentru cei care la cinema, la dramoletele americane îşi şterg ochii şi nasul cu aceeaşi batistă, ca guvernantele angajate la bătrânii domni ce suferă

de incontinență urinară! Ah! Spumega pur şi simplu, ar fi rupt şi lovit, izbit şi sfârtecat numai puțin dacă era mai slab, numai puțin dacă s-ar fi respectat mai puțin! Măcar dacă ar fi fost singur! Dar ea stătea acolo, umilită, îndurerată, ca o pacoste? O privi pe furiş: era frumoasă! Tristețea îi stătea pe ea ca borangicul pe trupul gol al unei fecioare, făcându-l să foşnească, să sclipească! Sclipea, într-adevăr, putoarea! Stătea acolo, pur şi simplu, şi sclipea, ca noaptea, rotindu-se în jurul căii laptelui!

Cârstea se ridică, fără s-o privească şi se plimbă de câteva ori, posomorât, în sus şi în jos prin cameră. Ea nu mişcă de parcă ar fi fost țintuită în scânduri: probabil că prin încheieturile ei se strecura şi teama nu numai victoria, nu se putea juca oricine cu puma regală, probabil că… El se opri lângă ea, o privi liniştit câteva secunde, îşi turti cu stânga chiştocul şi o privi, cu buza sa inferioară crescând uşor, buza aceea a lui subțire, orgolioasă, care îi plăcea ei, care o furnica pe ea, pe care o căuta ea cu buzele când… Lelia nu mişca deşi îl auzea respirând calm alături, deasupra ei: ar fi stat astfel, cu meşa atârnând o jumătate de noapte.

Cârstea simți cum îi urcă un geamăt neauzit din stomac, ca un val de vomă şi se lăsă să cadă peste ea, cu ea în brațe, o târî cu lene parcă, după el, pe studio, căutându-i înfometat gura, prin meşa ei neagră ce i se împrăştiase peste față. Era flămând, flămând, lacom, trupul lui şi inima lui regală o doreau, la nesfârşit, era „infectat” de propria lui pasiune carnală ce începea să se subțieze, să cânte uşor, să mormăie, să se… trezească: – Ca un trup care se trezeşte, aşa se trezea carnea lui, se deştepta într-o iubire nedorită.

Lelia se rostogolea cu el pe pat, gemând, plângând, în sfârşit dezlănțuită, umilită şi victorioasă, femeie, aşa cum ştia s-o facă, s-o provoace numai el pe această lume împuțită. Cu lama inimii sale!

5

…Serile ieşeau, în doi, ascunzându-se în localuri periferice, plecau cu maşina lui Cârstea în împrejurimile Albei, sus, în pădure, pe valea Ampoiului, sau stăteau în casă, amestecând seara cu ziua, cu noaptea. Lulu Cheresteşiu era singurul acceptat, uneori îl luau cu ei, cu maşina. Lulu, cu tactul său înnăscut, cu fidelitatea sa de câine faţă de Cârstea. Cum îi spusese odată Mişu (o idee care, fără ca el s-o ştie, se găsea în scrisorile lui Mihi): – Stăpânii sunt oricum mai numeroşi decât adversarii secunzi, cei cu vocaţie! — Poate, îi replicase Lelia, e şi vocaţia stăpânului să-i aleagă… tu ai vocaţie în asta! Posibil, posibil!… murmură Cârstea, incapabil să adâncească o idee pe care o „simţise”. Răspunsul se găsea într-o nemaipomenită apropiere fizică de el, dar cine avea nevoie de acest răspuns?! El însuşi nu, el se ferea de adâncimea unei idei (chiar propusă de el) şi în acest fel acţiona instinctul său de conservare, care are atâtea milioane de forme şi straturi. El se ferea şi de adâncirea acestei „relaţii” în practică, o relaţie tipic politică, relaţia „şef-secund”, el era „mulţumit” dacă atingea chestiunea, s-o efleureze, speriat parcă de enormitatea ei, el însuşi îi interzicea lui Lulu şi altora (fără să-şi dea perfect cont) să adâncească relaţia lor specifică, lăsând-o în marginea unor prietenii obsecvioase, în ambiguitatea feminină a două relaţii-tip, prietenia masculină între doi bărbaţi „egali” şi cealaltă, fascinanta, exotica relaţie „stăpân-vasal”, „şef-secund”, „şef-subaltern” „cu vocaţie”, „boss-parteneri, acţionari” etc. Ce putea, de altfel, înţelege Lelia din toate astea, ea însăşi un amestec de iubită, amantă, părăsită, reinventată, vasală, stăpână (aspirantă), call-girl, logodnică etc.?! Dar femeilor le plac aceste noutăţi „politice”, ele simt, la o anume vârstă, într-o anume poziţie, că pe acest teren se duc luptele bărbăteşti. Între care s-ar amesteca cu

atâta puerilă spontaneitate, cu atâta delicioasă superficialitate, cu atâta iresponsabilă suficiență.

Astfel trecu vara, iulie, august, sfârşitul lui august. Vacanța lor fusese iubirea, ceva febril, clandestin, muntele, marea şi ieşirea din spațiul lor monoton, îngust, deşi, fizic, rămăseseră „pe loc”. Aşa cum evadăm adeseori în propria noastră încăpere, cu rulourile trase şi telefonul întrerupt, cum ne refugiem în măruntele noastre obsesii, pasiuni, bricolaje, hobby-uri, aşa cum fugim în timpul unei conversații cu ochii schiind pe geamuri afară, în verde, în verde, aşa cum ne ascundem în viziunea câte linei fraze hiper-automatizate pe care o rostesc buzele narcotizate în timp ce gândul piruetează, se îndepărtează complice, fulgerător, ca un stâlp de nisip alergând prin savane… Toată lumea îi privea deja ca pe logodnici oficiali (deşi ei se ascundeau, casa doctorului Cheresteşiu era singura în care apăreau împreună), părinții Leliei înşişi, sora ei, începuseră să cedeze, uimiți, contrariați, jigniți. Totdeauna ne simțim jigniți când suntem înfrânți, chiar când luptăm pentru o cauză antipatică. Doar Grobei, provincialul, a cărui singură calitate era poate tenacitatea, nu se dădu înfrânt, sau, cel puțin, nu lăsa să se vadă aceasta. Juca rolul logodnicului la fel de bine ca înainte (cel sprijinit de familie, există şi logodnici sprijiniți de propria lor logodnică!), arăta o umoare egală, chiar o anume abilitate ce-l ajuta să se strecoare printre zvonurile, zâmbetele, ocheadele tot mai insistente, pe jumătate dispreţuitoare, pe jumătate vesele şi… pe jumătate compătimitoare. Mai ales mila, o milă veselă, caldă, îl înconjura şi se părea că Papa-Ştefi-bàcsi fusese primul ei promotor, designer. Ce să-i faci! spuneau privirile, era atât de potrivit pentru rolul său, poate „prea” potrivit, luptase poate „prea” conştiincios, poate „prea” abil! Nimănui nu-i plac adaptații. Şi-apoi, cum spuneam, *tipul* său nu era făcut să deştepte mila! Orice altceva (!?) afară de milă! Aceasta, în aceasta era şi salvarea sa de mediocritate… poate! Afară de milă şi de… pasiune! ar adăuga, poate, Lelia. Încă un „poate”, ha, ha. Ei bine, da, orice, în afară de milă şi pasiune?

Cum spunea Aristot: „Milă şi groază”. Siguranță, da, ca orice autentic provincial, da, asta inspira el milion la sută. Un sentiment al încrederii, evident, al reconfortului moral. — Am nevoie de el, cum spunea cineva, dar nu mi-aş petrece sărbătorile cu el! Ha, puțin cam trist… sau nu, asta era! Nu era prea elegant, sărmanul Grobei (oho, a-l compara cu Bussy, spadasinul, ce barbarie!) Nici ironia nu era *son coté fort!* O anume stângăcie, da, asta putea conta printre defectele calității sale mari, constanța. Chiar şi un anume prost gust, da, asta era: prostul-gust, îşi pusese de la naştere amprenta sa delicată pe statura lui şovăitoare, descărnată. Ce luptă inegală, nu-i aşa, veți spune: Marele trăpaş şi merceologul voiajor, cu lecturile sale semidigerate, rău alese, de prin almanahuri… biblioteci raionale, din când în când o revistă străină descifrată cu dicționarul, citită cu reculegere până la sloganele frumoaselor reclame la săpun de ras, turism, țigări (O viață aventuroasă – prin „Peter Stuyvesant”… *it's time for Mac Barne's mixture, Scottish Blend… Shell, mettez un tigre dans votre moteur!…)* benzină, alcool, credite bancare, ha, ha… Era o luptă…?! De altfel… era o luptă?! A cui… cu cine?!

Grobei şi… Puşi Zăgănescu, evident! Ei doi încă nu cedaseră. Ceilalți se prefăceau că se luptă încă, să salveze aparențele. Cât timp continua încă scandalul… scandalul iubirii lor, nehotărârea lui Mişu, agonia lui. Odată cu începutul lui septembrie începură serile frumoase, tensionate, ultimele din istoria iubirii lor interzise. Poate cele mai frumoase… poate! În ochii lui Cârstea, de obicei atât de calmi, flegmatici, apăruseră două luminițe, sclipiri ale nebuniei iubirii sale nedorite căreia, iată, i se supunea, măruntul zeu îi făcuse o farsă. — De cel mai prost gust! Când va cădea…?! parcă se întrebau toți, unii, cât de târziu… cât mai rezistă! Cunoaşteți veselele pariuri matrimoniale ale provinciei, nu?! Abandonase marele Cârstea…?! Sau… o iubea cu adevărat, se „prinsese” la ex-logodnica sa, iată o luptă disperată, a cauză dinainte pierdută, fusese… ha, ha, găsită!

Puşi Zăgănescu continua să nu iasă din casă cu o încăpățânare ce devenea din zi în zi mai sublimă, o încăpățânare în sine. Părinții ei erau veseli: totul era pierdut! Părinții Leliei erau uimiți, părinții lui Grobei erau morți, părinții lui Mişu ignorau totul. Oh, aş scrie un roman despre Puşi Zăgănescu, adevărata eroină a Albei, înnobilată de o logodnă atât de nepotrivită, înnobilată, mai ales, de propria ei luptă inegală, de felul curajos, bărbătesc, în care-şi suporta neşansa. Cine ştie, poate chiar şi donjuanul Albei privea cu un ochi la ea, Puşi-cea-încăpățânată care lupta cu atâta fervoare pentru un capriciu al său, ea care-i înnobilase o toană, înnobilându-se...?! Cât timp ea nu se dădea bătută, lupta ei era doar absurdă, nu pierdută! începuse să ducă o „viață retrasă”, după ce venea de la slujbă se închidea literalmente în casă, în camera ei vastă unde era servită de părinți, rude (ce veneau uneori de la Blaj, Cluj, s-o consoleze, să râdă cu ea, căci îşi păstrase umorul) ca un fel de grevă a socialului, în felul acesta ispăşea ea, Puşi, nechibzuința logodnicului ei „mistic”, Cârstea. Dintr-o ființă măruntă, cu picioarele subțiri, strâmbe, cu „pieptul” insignifiant, cu o personalitate de două parale, ajunsese o... frumusețe, da-da, o frumusețe! Se îngrăşase puțin pe la toate încheieturile (ea avea oasele mici!), ochii începură să-i sclipească de o voioşie blândă, inteligentă, pielea i se făcu mătăsoasă, dulce-fâşâitoare, trupul i se întinse, mişcările ei prinseră *sex-appeal,* se ştia dorită, de cine?! Trăia ca o călugăriță între nişte ziduri invizibile, era o fată de neam care îşi transforma ruina sentimentală într-o blândă conciliere cu Iisus, logodnicul ei mistic... un Iisus care păstra mustăcioara fină, parfumată a trăpaşului, zâmbetul său ironic, gesturile sale superb-plictisite! El renunțase, ea nu! Din capriciul său se născu neaşteptata ei ambiție, din ambiția ei – cel de-al doilea eu al lui Puşi Zăgănescu. Devenise o personalitate, făcea din suferința ei o cauză a întregului oraş, o cauză politică aproape. Primea audiențe, purta o întreagă corespondență, începuse să vorbească într-un anume fel... pe jumătate vesel,

pe jumătate sentențios, apoftegmatic, conştientă de golul pe care-l „umplea” în lume, de golul pe care-l inunda cu ambiția ei. Părinții ei surâdeau încă de răsfățata lor pupilă, ceilalți însă, suporterii ei, numeroşi, din ce în ce mai numeroşi, aveau nevoie de ea, de „noua Puşă”, începură să facă din cauza ei, cauza lor, o cauză în sine, chiar. He, he, un partid vesel, un şăgalnic partid de carnaval! Puşi îşi găsise vocația, scopul aproape că nu mai era atât de important, deşi… o, da, totuşi! Totuşi! Devenise un fel de clarvăzătoare, horoscopistă, o Pithie domestică cu o curte veselă, teribil de diversă, apăruseră, evident, şi noi pretendenți, oho, de cu totul altă marcă, de un cu totul alt nivel decât înainte de… boala ei, de capriciul lui Mişu. Dar ea, normal, nu accepta niciun fel de curte, nu era ea „logodnica oficială” a Lui?! Aceasta era mortificarea ei hazlie, suferința ei fotogenică şi ea avea prea mult instinct politic să-şi dinamiteze singură eşafodul. Devenise un simbol, în golul existenței celorlalți, din Alba, ea, bioloaga aceea ştearsă se înşurubase cu mitul ei cu tot, ca o trupă ambulantă, feudală, care îşi întinde decorurile şi joacă într-un castel părăsit, pe pajiştea largă, neîngrijită, din fața castelului, aplaudată de zecile de ferestre oarbe ale fațadei. Încă un pas şi s-ar fi transformat într-un fel de „inspirată”, „devinatoare mistică”, o sfântă pe jumătate, „fericita Puşi”, sau aşa ceva. Cineva grațios, un intermediar între grația divină şi ceilalți, golul inimii celorlalți. Oh, nu, nu magie neagră; Puşi era o fire cu mult prea delicată să facă sacrificii la miezul nopții, să-şi mânjească mânuțele ei dulci, virginale, cu ficaturi şi intestine de păsări, miei, era cu mult prea candidă încât să sfârtece viscerele jertfelor atârnate de un cârlig în perete, la lumina unei torțe lăsându-şi umbra uriaşă să se proiecteze pe plafon. Nu.

Mai degrabă un joc al devinării, al inspirației cosmice… divine, casnic-divine, provincial-divine!… Dar nu! Pasul acesta nu va fi niciodată făcut; atât ea cât şi vesela ei camarilă aveau cu mult prea mult bun-simț pentru aceasta! Rolul ei pe care şi-l inventase singură rămânea aici: refuzul de

a ieşi din casă şi atât! În rest: audiţii, reviste peste tot, rude într-un fel de pelerinaj, prieteni, sfioşi curtezani, audienţe, glume, sentinţe grave spuse uşor graseiat care stârneau zâmbete politicoase, trupul ei ce înflorise şi se bombase uşor, culorile trandafirii în obraji, privirea ei caldă, vie, triumfătoare... da, suferinţa ei avea o formă de înalt bun-simţ, de autentic eroism, masca veseliei decente, atât de greu de purtat mai ales dacă e adevărată, contrafăcută doar pe sfert, pe jumătate dintr-un sfert, zău. Cu timpul, în fiecare zi a săptămânii, programul ei fu împărţit cu o anume metodă, destul de strictă: luni şi vineri, singurătatea, nu era nimeni primit din oraş. Marţi şi joi zile de audienţă pentru generaţia ei. Miercuri rudele (un clan întreg) din Alba şi împrejurimi *(rude* era un fel de denominaţie de grup, cum era clientela la romani, clanul patricienilor). Sâmbătă – singurătate, asceză perfectă, nu intra nimeni la ea, nici măcar familia, nici părinţii. Citea, bea ceai, visa (evident şi telefonul era tăiat), făcea pasienţe, scria la corespondenţa ei, uneori... scria pur şi simplu. Lucruri pe care le citea apoi, cu voce tare, celor de marţi. O parte din ce scria, un fel de note, jurnal cvasiintim, destinat unei publicări orale, unei discuţii aproape publice. Erau pagini de mult umor, multă degajare, relaxare intelectuală, erau acolo şi lucruri mărunte, recenzii la o carte, două, la un film care rula în oraş, câteva gânduri despre contemporaneitate, despre omenirea de mâine. Oh, simple badinări, glume pe jumătate, totul, totul, cu mult umor englezesc, apărut în mod ciudat, acolo, în Alba. Ea o învingea pe victorioasa Lelia de acolo, de casă, ea desena peste întreg cartierul de Nord al orăşelului o umbră colosală ce se aşternea peste golul existenţei ei şi, mai ales, al celorlalţi, ciudat de numeroşi!... Ciudat de mulţi inşi aveau nevoie de mitul ei şăgalnic, de ambiţia ei disproporţionată, care încă îi făcea să zâmbească duios pe babacii ei, de voinţa ei neaşteptată, absurdă şi atât de reală.

Dumineca... şi-o dedica bisericii, iar după-amiaza dormea până târziu, târziu, seara. Se trezea apoi, găsea vreo friptură

rece, cafea, apă minerală, pe masă şi… nimeni nu ştia ce făcea; se auzeau uneori tusete continui în camera ei, linişte ore întregi, apoi paşi, scârțâitul parchetului, zeci de minute, linişte, apoi din nou… ha, ha, cineva, răutăcios, presupuse că în noaptea de duminică spre luni, când nu era admis nimeni la ea şi nici nu permitea vreo interogare indiscretă, nici nu scria (luni dimineața nu erau expediate niciun fel de plicuri, nici notele ei de lectură publică nu purtau niciodată data de duminică), de altfel ea lua foarte în serios comandamentul odihnei totale duminicale, ca un principiu de viață… Ce făcea în noaptea de duminică? Aha, da, cineva, un glumeț, presupuse că făcea… prăjituri! Altul, că sare fereastra spre grădină şi fuge prin spate la vreun drăguț… altul, sau alta, că îşi tăia unghiile de la picioare sau îşi cârpea ciorapii ei şi ai domnului colonel! Prostii! Ce importă?! Luni dimineața, la birou, Puşi arăta belă ca o roză şi mulți, din alte servicii, veneau să o vadă: într-adevăr (sau era o simplă părere?) avea obrajii roşii-roşii, deşi ea nu se farda deloc, ochii sclipitori de parcă ar fi inhalat un drog uşor şi, o anume, indicibilă blândețe în mişcări, în cuvinte, încât toată lumea, se fâstâcea puțin. Odată, o femeie în vârstă izbucni în plâns, văzând-o astfel transfigurată, luni dimineața. Un accident mărunt, fără urmări. Luni dimineața trebuia, de regulă, să dea toată lumea care se înghesuia acolo, în laborator, s-o vadă (sub cele mai copilăreşti pretexte), afară, râzând, îi împingea afară şi… închidea uşa cu cheia ca să poată lucra. Spre seară, apoi, culorile, gesticulația, privirea, reveneau la normal, păstrând – sau aşa li se părea doar „rudelor", suporterilor ei?! — o patină stinsă a „isteriei" de luni dimineața, a hybrisului, a euforiei blânde, atât de atrăgătoare încât mulți simțeau cum le urcă încet pe gât un val mărunt de plâns, ca în vis când suntem tentați, ispitiți să plângem sfâşietor şi muzical totodată, un plâns ca un zâmbet infinit, trist…

Copilării!… Nimic nu ieşea din sfera „normalului", a bunului-simț. De fapt, vina nu era a ei, a lui Puşi, ci a celorlalți şi toată povestea pornise de la „rude" (ce se

înmulţiseră fulgerător) şi de la colegii ei de generaţie, inşi care, odată ce apăruse şi se instalase ambiţia ei inflexibilă şi claustrarea severă, o decretaseră, o inventaseră aproape, îşi trădaseră propria lor nevoie de mit, golul lor existenţial în care o întronară pe ea, pisica albă, martiră pe jumătate, beatificată de aspiraţia lor vitală spre idoli. Chiar şi aşa, un idol pe jumătate, o păpuşă mare, magică, o structură rotundă, didactică. Din nevoia oricui de senzaţional, de model, din nevoia oricui de supunere, de vasalitate a inimii, din nevoia curioasă de a îndumnezei pe cineva atât de asemănător ţie. Sunt crime care se întâmplă din glumă, în joacă! Copilării! Copilăriile provinciei!… La cel mai mic semn al marelui, depărtatului Cârstea, totul s-ar fi risipit ca o ceaţă de dimineaţă, primăvara.

Ciudat… merceologul şi „fericita” Puşi nu se întâlniseră niciodată! Evident, auziseră unul de altul, cazanul Albei clocotea de numele lor, ştiau fiecare o grămadă de chestii despre celălalt, dar aşa*, personlich,* nu. Doi eroi singurateci, anonimi, fiecare calomniat în felul lui de pasiunea sa nepotrivită, de tenacitatea lui nesărată, de neşansa sa. Neşansa ne face pe toţi ridicoli, e una dintre căile cele mai sigure de a ajunge caraghios, blând-duios-caraghios. Priveau unul către celălalt, din depărtarea ignorării lor fizice, Grobei puţin sus, cu privirea ridicată spre „beata” Puşi, fericita logodnică părăsită, spre tronul ei colorat hippy, spre papiotele ei de celuloid, încercând parcă să descifreze, să ghicească miracolul nimbului ei, a măruntului şi veselului ei mit! Un mit contrafăcut din ridicol, din ţesătura sclipitoare a ridicolului provincial cel mai corosiv. Ea însăşi, întorcând uşor capul pe umăr, îl privea cu o anume gravitate uimită, cu sprâncenele ei mici, puţin ridicate, un fel de uimire gânditoare. Tăceau, nu aveau nimic să-şi spună. Deşi, într-un fel, erau ei înşişi perechi: logodnicul „ei”, logodnica „lui”! Perechea „a doua”, din umbră, de umbră, perechea ce aluneca în mit, ei ce aspirau spre ratare, ei ce din ratare încercau să… să… se nască, să se edifice, să se creeze pe ei înşişi! „Cu

moartea pe moarte călcând...” sau aşa ceva, din clanul păsării Phoenix. Disperarea ratării, vitalitatea ei, iată, Puşi, aproape transformase toată porcăria aceea... tot circul într-o... într-un fel de spectacol grav, o convenție de care atâția aveau nevoie, pe care atâția o aclamau, pe care ar fi regretat-o, de care ar fi suferit atâția dacă s-ar fi spart, dacă Mişu, într-un moment dat... dacă, Puşi, realizată, s-ar fi transformat pur şi simplu în doamna Cârstea, doamna ing. Cârstea! Ce decădere în realizare, în fericire! O reintrare în anonimat prin... succes, prin victorie! Grobei... da, merceologul era mai unitar cu neşansa sa, mai solidar cu propria sa nefericire, cu ratarea sa posibilă, probabilă. O suporta (aşa cum îşi suporta iubirea Lelia, somnoroasa!) ca în somn, tenacitatea unui astfel de individ, semi-mediocru, nu e o somnolență?!

Perechea lor de fum... simetria lor schițată, bănuită prin peretele de ceață, peste tranşeele acelui front, privirea lor ce se întâlnea peste sârmele ghimpate, în noroiosul *no man’s land* atât de hain, al provinciei, ei, un fiu şi o fiică a solemnei, omnipotentei Provincii.

Apoi, bomba explodă în mijlocul lor, din senin. Şi ei începură să plutească, să danseze, ca într-un ralenti cinematografic, cu hainele fâlfâind uşor, cu gesturile largi, cuminți, grațioase, suflul bombei aceleia de mare tonaj transfigura totul, salvându-i din trivialitatea cotidianului lor, turtindu-i pe peretele fără relief al simbolului lor viu, o existență fără profunzime (cum e aceea a ecranului de cinema), fără sordid, fără lestul dizgrațios-uman, un fel de paradis din două dimensiuni, ei înşişi fermecați, năuciți, surâzători-perplecşi, fericiți fără să înțeleagă. O bombă care îi proiectă din carnea lor, din calculele lor, din înțelepciunea lor târâtoare, din umanitatea lor de doi bani, în care învinşii şi învingătorii se amestecară spontan, vidați de memorie, în care simetria blestemată a existenței umane, binele-răul, alb-negrul, sus-josul, bărbat-femeie, subiectiv-obiectivul, frumos-urât, ființă-neființă, ideal-material etc., simetria aceasta monotonă se spărgea uleios, aşa cum zboară stropii de apă

într-un spațiu imponderabil... un paradis nedorit pe care-l accepți puțin jenat, cu politețe aproape, ca o gafa încântătoare a unui copil!

Nihil cognitum quin praevolitum, nu putem cunoaşte ceea ce nu am iubit înainte, din catastrofele iubirii, impuse sau nu, se înalță, tremurător, jalnic poate, sentimentul certitudinii, al existenței... al unei părți, al unei treimi din ea, cât putem suporta, cât avem chef, cât ne prefacem că avem chef. Dumnezeu, el însuşi se afla amestecat în acea explozie, un supraom, un zeu fu târât în suflul ei, smuls din cvadriga sa răsturnată şi caii scăpați din frâiele de argint, caii lui Helios, fugind pe câmpuri, cu botul plin de spaimă, ascuns în spume. Din joacă, din prost gust, din colosalul prost gust. Prin poarta iubirii şi a prostului-gust, a orgoliului bolnăvicios şi a lui Dumnezeu-cel-scâncitor care are nevoie de o formă, cea mai abjectă, în care să se întruchipeze, să trăiască, prin poarta laşității continui, tenace, din care se sculptează eroii, cei din marmură, fără un şold, fără o arcadă vizibilă, prin poarta castității ascunse cu ruşine, ca pe o boală venerică, a murdăriei, ca pe o flagelare a îngâmfatului nostru preaiubit trup!... Ştiința, dogma noastră cea de toate zilele care trece sfioasă, tremurând, împiedicându-se prin poarta părăginită a iubirii, rațiunea, cea atât de glorioasă, infestată de carii ca un jilț vechi, somptuos, ce se prăbuşeşte la cea mai uşoară atingere, minat de miile de canale ce-l străbat ca o dantelă, rațiunea care împinge la crimă, la batjocură, la luarea în posesie a semenului tău miraculos, la cinism, la exploatarea strămoşilor, la uciderea pruncilor pe care-i purtăm încă în spermă! Blestemată rațiune, în lături!

…Lelia se ridică scâncind, din patul lor mototolit, cu cearşafurile umede de trupurile lor ce se chinuiseră ore în şir în după-amiaza aceea ca să procreeze plăcere. El, marele trăpaş, îi cinstise încă o dată trupul ei cu pofta lui şi o iubise cu o ambiție şi scrâşnire de dinți absolut năucitoare, de nedescris. Timpul îşi ieşise din țâțâni, Mişu Cârstea, Bussy cel rece, infailibil, se „năruise” în grota vie, fierbinte, moluscoidală, a iubirii ei. În clipa când se ridica şi păşea cu atenție, goală, peste lucruri, peste perne trântite pe jos, printre hainele lor risipite prin cameră, răsturnând cu vârful piciorului un pahar pe jumătate plin, ea era în sfârşit sigură, convinsă sută la sută că „îl are”, că a răpus, în sfârşit, marele vânat. El însuşi ştia asta: rămase întins transversal peste pat, epuizat, gâfâind ca un câine, plin de ură, răpus. „îl avea”, se prinsese. Hoitul lui gâfâia, învins, abject de învins, ca un ogar care alergase hectare întregi de pădure, pe marginea apei, lăstăriş, păşune, arătură şi se frânge deodată, izbit de un glonte rătăcit al stăpânului său. Cu ochii scoşi din orbite, cu limba atârnând de-un metru, cu picioarele moi, cu coastele mişcându-se în sus şi în jos absolut jalnic. Marele ogar, fostul mare ogar. O iubea până la leşin şi vomă, iubirea aceasta care ieşise din lucruri şi din pasiunea propriei sale cărni înfometate, tot mai înfometate. Cât, până unde poate urca foamea, patima, într-o carne?! Până la iubire!

Se întoarse gemând pe-o parte, cu greu, ca un reumatic, şi îşi aprinse o țigară. Dincolo, în baie, linişte, apoi o auzi zumzăind uşor, fredonând dracu ştie ce. Parcă o vedea, goală, în oglinda montată în perete, răsucindu-se cu lene, privindu-se cu coada ochiului, prefăcându-se față de ea însăşi că nu se întâmplă nimic deosebit, că e totul ca de obicei… da, dar… carnea ei jubila, fremăta, carnea ei nu putea fi păcălită, şi altceva, mai adânc, apele acelea freatice care se mişcă sub instinctul oricărei femei şi pe a căror oglindă întunecată pluteşte chipul adevărului, oho, nu al Adevărului cel mare de care ele nu au nevoie, ci al adevărului lor, privat, util, practic, stăpân. Linişte, linişte, nu se auzea nici măcar zumzăitul

acela de adineaori, ce făcea oare, acolo?! El fuma nervos, trăgând cu urechea şi, spre oroarea sa, simțea că o doreşte din nou. S-o tragă lângă el, s-o ție doar în brațe, cu ochii umeziți de emoția propriei sale iubiri, a propriei sale uimiri că egoismul său atât de elegant, de vechi, de tiranic se poate vărsa atât de uşor în altă formă, poate apărea un corp străin, duşman lui. S-o mângâie încet, cu degetele abia tremurând, să-i atingă temător meşa ei neagră, fascinantă, s-o mângâie pe gâtul ei rasat, unic, ce se încovoia lunar, numai pentru el… oh, la ideea că un altul i-ar putea atinge o clipă, cu un deget, gâtul, carnea se irita pe oase, o furie inumană îl convulsiona. Nu-nu, era a lui, toată, măcar din… măcar din… interes, din… prostii! îl iubea, era evident! Numai că… victoria asta a ei, năucitoare, îi orbea chiar şi iubirea ei veche, ciudat de stabilă, de tenace! Ea care era făcută din superficialitatea cea mai seducătoare, farmecul ei – superficialitatea ei galantă. *Frailty – your name is woman.* Ea care îşi pierduse superficialitatea, el care-şi pierduse eleganța în indiferență, ironia, absența sa din gesturi, aristocrația sa nativă, inconfundabilă, rasa sa de mare trăpaş se împâclise de iubire, se tulburase de posesie, de instinct, se murdărise cu emoție, cu altruism. Unora le stă rău iubirea, generozitatea, atenția față de orice altceva decât ei înşişi, unii sunt născuți pentru a fi egoişti, aplecați cu un zâmbet reținut, fin, asupra propriei lor persoane, unii îşi pierd farmecul odată ce… odată ce-şi pierd egoismul, răceala, indiferența veşnică.

Apoi, dincolo se auzi duşul. Lumină peste tot ce se răsfrângea în faianța albă, sclipitoare, a băii şi apa radiind curcubee monocolore, şi ea, victorioasa, cu trupul ei lung, picioarele ei suedeze, părul ei negru, gros, viu, brațele subțiri şi lungi, din porcelan. Proprietatea lui şi el, afurisit, proprietatea ei… tot mai mult, tot mai afund. Îşi aprinse o nouă țigară şi se răsuci pe burtă. Apoi, cu o ciudată vigoare, de parcă trupului său îi venise o idee, se ridică dintr-un salt, se duse la băruletul său bine garnisit şi îşi prepară un Fernet-Branca. Contra vampirilor. Sună telefonul, el se întinse să-l

decupleze, apoi, din lene, ridică receptorul. Vorbi aproape un minut, racroşă şi îl decuplă. Dincolo se auzea apa şi lumina izbindu-se de pereții cristalini, trupul ei răsfățându-se în aer. Apoi, lumina se stinse dincolo şi în clipa aceea, stinse şi el, în joacă, lumina. Ea intră, trupul ei tremură în umbră, în chenarul uşii şi el o dori o clipă, cu un zvâcnet intens, ca o scurtcircuitare a întregii sale ființe carnal-spirituale. În ceea ce se transformă un om când iubeşte, când e „prins”, năruit bolnăvicios, ca un vânat superb cu o săgeată traversându-i muşchii, cu alicele rupându-i diafanele țesuturi. Alături de el, paralel cu trupul său, apăruse „un altul”, identic, un alt Mişu Cârstea-spadasinul îi împrumutase alura şi ironia, ironia sa veche, blazată, puțin înspăimântată, acum, două trupuri se întindeau alături, se mişcau în paralel, de parcă cineva ar fi purtat o oglindă înaltă lângă el aşa cum lângă padişahii tolăniți pe perne, câte un tânăr maur mişcă un evantai din pene de struț. Evident, pentru o reclamă de țigări, Camel sau Dunhill.

Lelia veni lângă el, goală şi se întinse gemând uşor (un geamăt de ultrasunet, neauzit) lângă el, mai bine zis lângă cel de-al doilea trup al său, uleios, ce fumega în vis. Trei trupuri tinere, goale, sau aproape, întinse între cearşafuri, nu e aceasta iubirea lungilor după-amieze de vară, reziduul acela al verii de la începutul toamnei?! Probabil!… Sfânta Treime a pasiunii din care se evaporă necontenit dureroasa iubire, ah, atât de volatilă.

…Spre seară ieşiră la plimbare, ocolind centrul, alegând străzile întunecate ale liceenilor, calmi, fals-calmi, aşa cum se plimbă o pereche de tineri-pensionari-însurăței. Cei care se întâlnesc după un anunț la ziar şi, bondoc lângă bondoc, se plimbă de braț pe sub castanii înfloriți, pe sub salcâmii prizăriți. Lelia umbla cu capul în vânt şi într-o parte, cu ochii întredeschişi, el grav, plictisit, ironic, dar, oho, era o altă ironie acum, o altă plictiseală, căreia ea îi era din ce în ce mai mult stăpână, proprietară. — *Mon homme!* gândea ea, *mon enfant le plus terrible, mon vieux parachoutiste dompte, mon*

chien à dents d'acier et de porcelaine, d'ivoire... mon Caligula, mon Herostrat n'est pas qui me met en flamme pour se rendre immortel, pour se donner à l'immortalité, mon égoïste fantastique, mon égotiste, mon chevalier étrange qui galope, galope, dans une éxcitante galopade nocturne, mon Mazeppa adolescent contemplant le ciel, mon rêve, ma fièvre... ma fievre. Mon unique, je l'adore maintenant avec prudence, la prudence d'une religieuse, d'une mère de famille, oh, d'une nombreuse famille, d'une famille presque prolétarienne qui va chez l'epicier avec ses sous calculés d'avance avec une pénible et réconfortante mimétie, bah! Maintenant dès qu'il porte vadoration, moi, je me charge de la prudence, de la pruderie, de la prunelle, de la pitié, de la paternité, maintenant qu'il m'a vaincue, qu'il m'a définitivement vaincue maintenant... maintenant...

Se întâlniră cu cineva, o rudă a lui, dar el n-o prezentă. Oh, era atât de flegmatic, dragul de el! Adoratul de el! Se iubeau, se iubeau până la sfârşire şi sfârşeală, deşi se prefăceau amândoi, destul de bine, se prefăceau distinşi, distrați față de propria lor pasiune. Apoi, abia la un minut de despărțirea de acea cunoştință întâmplătoare (o rudă poate fi şi astfel!) el o sărută, o sărută, la fiecare pom prizărit, la fiecare celebru salcâm scofâlcit al străzii Avram Iancu el o oprea, o prindea în brațe şi îi turtea gura, buzele, pielea feței, îi freca pielea feței cu buzele sale ironice, o însaliva, o năucea, o făcea să râdă, să protesteze, să se ferească, să geamă, să icnească, să se sufoce din amabilitate, să devie ea însăşi violentă, nesătulă, ațâțată, flămândă de el, de ea însăşi. Doamne, ca nişte adolescenți dați afară din casă, expulzați de ipocrizia tuturor adulților, a întregii societăți viitoare, amuşinându-se, suspectându-se, pipăindu-se, făcându-şi curte cu stângăcia lor brutală, ținându-se de talie să nu cadă, să nu se confunde unul cu altul în mâzga lor fosforescentă, în sărăcia lor mirifică, ca a primilor sfinți părinți, mucenici, fericiți şi inspirați. Ah, el era irezistibil! O iubea, o iubea în sfârşit cu adevărat, aşa i-o şi declara, cu vocea lui joasă, reținută, „...ea

era prima lui iubire, adevărată iubire, trebuiseră să treacă prin toate acestea ca să ajungă aici, să se descopere unul pe altul, să se prețuiască! Prin mascarada primei lor iubiri ce nu fusese decât o farsă pusă la punct de trupurile lor rasate, de snobismul lor şi al societății din Alba care tocmai construia nu ştiu ce dracu, teribil de important dar… asta-i, acum! îmi scapă! Ei care trebuiseră să treacă prin două false, maimuțărite logodne, purgatoriul lor! Vai, ce frumos se exprimase: – Purgatoriul lor! Dar… *Ende gut alles gut!* cum spune morala burgheză şi acum că… acum că ajunseseră în sfârşit unul la altul, ea, ea va fi portul lui, estuarul lui stabil, golful vagabondărilor sale! Vai ce frumos se exprimase! şi Lelia bătu din palme ca să-şi ascundă emoția, ochii umezi, ştia că lui nu-i plac plângărețele… era timpul ca el să se adune de pe drumuri (de cealaltă, de mironosița aia de Puşi Zăgănescu ce-şi făcuse un cenaclu privat, nu suflă o vorbă, dar ce! poate c-o uitase sau din delicatețe nu amintea de o sfântă moaştă, ah, el putea fi delicat când voia, afurisitul!) ea era exact ce-i trebuia… ce-i trebuia lui… şi ei, evident, adăugă ea în gând, cu simțul practic al femeilor.” Vor întemeia împreună o familie, numai ca să… numai ca să se poată iubi la nesfârşit! Ah, ce bine, ce afurisit spuse el, întocmai: – La adăpostul unei familii, ca să poată cât mai mult, cât mai bine să se ție în brațe, să se mângâie, să se atingă cu buzele, să se… ah, ce pervers, ce neruşinat putea fi el şi în vorbe, nu numai în… dar ce, nu era asta iubirea?! Totală, ubicuă, legendară?! La adăpostul unei familii, a moralei burgheze, iubirea lor… de Rachel Field, cu Robert Taylor şi Jeanette MacDonald… nu-nu! Cu Mirna Loy… sau… ah, da, cu Loretta Joung sau Priscilla Lane sau cu Bette Davis sau Olivia de Havilland şi… prostii! *Iubirea lor,* atât! Numai a lor, intrare pe proprietate privată, accesul interzis, drum privat. „Ştii… continuase el, şoptindu-i calm şi fierbinte în urechea ei ațâțată, la adăpostul moralei burgheze (şi proletare, evident, ce nu era decât fiica, nelegitimă, o fiică ce suferea de gigantism, ha, ha!…) ei se vor iubi, se vor ține în brațe şi vor

pluti în mâzga sfântă a iubirii lor până ce se vor asfixia, până ce-şi vor pierde răsuflarea… se vor mângâia, pipăi cu sfințenie, freca unul de altul până ce le vor ieşi ochii din orbite… — Vaaai! protestă de formă, râzând, ea, aruncându-şi meşa pe spate şi el folosi momentul ca să-i stăpânească gura, ca un canibal, ca un câine, ca o fiară iubită!… Ei bine, *boooon!* cum zic franțujii, deci, la adăpostul… sau *în* adăpostul moralei filistine, burgheze, ei doi vor înjgheba cea mai… aşa, un fel de colibă visătoare tahitiană, cu palmieri şi nisip verzui, o insulă pierdută în largul oceanului, sub pulpana valurilor sale virile, puternice, a soarelui-zeu, a maimuțelor mărunte care aleargă guițând, râzând, în sus şi în jos pe trunchiurile solzoase ale cocotierilor, bananierilor… în mlaştinile acelea roze, la marginea cărora apar şopârle uriaşe, fixe, inofensive, suferinde de prea multă memorie! Doamne, nu murim noi cu toții de *bătrânețe,* de prea multă memorie, de povara memoriei, de balastul memoriei tuturor generațiilor de dinainte care… care îşi aruncă sperma memoriei, balastul ființei lor în trupurile noastre nepregătite, naive, crude, avide de a trăi… şopârle muribunde, agonizânde, uriaşe, păzindu-ne iubirea noastră ca nişte *presse-papier*-uri, ca nişte himere domestice… zău!”

Evident, Mişu nu vorbea chiar aşa, dar toate acestea pluteau în şoaptele sale de iubire, în respirația sa fierbinte, în brațul său musculos care o ținea gingaş de talie, în ochii săi imbatabil albaştri care o fixau uneori cu ironie feroce, stăpână! în sfârşit, stăpână!

„Vom întemeia o familie respectabilă, spunea Mişu, iar la adăpostul ei ne vom iubi! Vom face tot ce ne trece prin cap, prin mâini, prin piele! Pielea ta iubită! adăugă el, sărutând-o cu evlavie reținută. Vom procrea, dacă din întâmplare… da-da, desigur, vom procrea, fără doar şi poate! Ne vom ține de procreări! Ha-ha, râse ea şi el o sărută din nou, în dosul urechii ei apolitice, pe gâtul ei ca o harpă. — Ah, ce excitant va fi să procreez cu el, gândi ea, fiind sigură că nimeni nu-i poate ghici gândul, mulțumită că îşi avea micile ei secrete. —

Vom merge la şedințe, la biserică uneori, de Paşti şi de Crăciun vom lua masa în familie, cu toți cumnații, verii, nepoții şi unchii, străunchii şi strămătuşile din partea mamei, vom mânca pască şi vom face minusculi pomi de Crăciun, cum se făcea odată, ne vom face daruri, numai din plăcerea de a dărui, evident, ne vom trimite felicitări cu toate ocaziile, *faire-part*-uri şi necroloage, frumos tipărite, ne vom plimba pe corso, duminica la prânz înainte de a merge la masă sau vom intra la Dacia să bem o bere cu cunoştințele noastre cochete, să-l ascultăm pe Boldu sau pe Laie Chioru, tot lucruri din astea care se fac, să ne ispăşim amărâta noastră de copilărie când ne chinuiam să facem o grămadă de lucruri care *nu se fac*… deşi, ha, ha, s-au făcut totuşi, nu-i aşa, iar generațiile viitoare vor privi cu un dispreț leneş toate aceste aşa-zise nebunii ale noastre… în fine! În fine, draga mea, în fine dragul meu!…"

— Vai ce frumos! bătea Lelia din palme, ca o fetiță, intenționat ca o fetiță şi el grav, preocupat, lacom, o săruta pe unde apuca, într-un rând se aplecase şi o sărutase pe bluză, vrusese să-i scoată sânii să… dar ea îl linişti. Dumnezeule, abia plecaseră de acasă şi el… ce mai, era nebun, nebun de-a binelea… din fericire! El nu se supără, şi îşi reluară amândoi, cuminți, plimbarea pe sub castanii înfloriți, mă rog, sau aşa ceva, era doar începutul toamnei, dar aşa se spune… prefăcându-se cuminți, gravi, liniştiți, ca doi pensionari văduvi care, la adăpostul, nu-i aşa… de altfel, pe unele ziduri se mai vedeau urme ale unor anunțuri din timpul ultimului război dintre cele două Războaie Mondiale: – Spre ADĂPOST! – Intrarea la ADĂPOST! Sau: – ADĂPOST pentru circa 200 persoane etcaetera, cum se zicea „înainte" – Intrarea la catacombă, adăpost contra bombardamentelor religioase, a leilor, tigrilor şi gladiatorilor, a tuturor spectacolelor cu intrarea gratuită, la adăpostul cărei morale mic-burgheze se făcea asta, oare?! Unde era pe atunci mica-burghezie?!

…Mişu era nesățios, posesiv, rapace, lucru care o încânta şi nelinişte pe Lelia; de parcă ar fi vrut să epuizeze întreaga

lor iubire costumată în căsnicie, acolo, pe trotuarul acela, în orele acelea de plimbare falsă, liniştită, mic-burgheză. Iubirea lor incognito. Vai, era ca o beție, buzele, cuvintele sale, brațele, degetele sale altfel atât de distante, deodată atât de… de… nu ştiu cum să spun, de… hulpave. De parcă s-ar fi întâlnit undeva, pe peronul unei gări, între două trenuri, aşa cum vedem în filmele frumoase de dinainte de război, ea cu o pălărioară cochetă, cu voaletă şi fustă gri, midi, el cu „pălărie moale” şi jiletcă în dungi, cu guler tare şi… ochii adânci, catifelați, ai lui… Charles Boyer… sau Humphrey Bogart, de exemplu! Da! Cam aşa ceva… ah, ea când voia, avea atâta fantezie şi acum voia, nu numai ea, întreaga ei ființă voia, îl voia pe el, se voia pe ea, astfel, lângă el pentru totdeauna… ah, măcar pentru zece ani, zece ani plini, frumoşi, o căsnicie de zece ani!

Ea se strânse, puțin înfrigurată, lângă el, lângă soțul ei. De ce înfrigurată?! Nu-nu… se strânse pur şi simplu, în cuibul cald al trupului său, se afundă în scobitura umărului său, aplecându-se puțin deoarece ei erau aproape de aceeaşi înălțime. Dar el, nu ştiu cum, părea mai înalt; probabil prin celebra sa indiferență, prin ironia sa leneşă, aristocratică, pe care acum, iată, o pierduse, le pierduse, de dragul ei… de dragul ei, al fericirii lor, prezente şi viitoare. Oh, şi ea ca şi el disprețuia căsnicia mic-burgheză, orice fel de căsnicie, fabrica asta de copii, de convenții, celula aceasta dublă la care fiecare păstrează cu meschinărie cheia de la lacătul uşii celuilalt… exercițiul acesta de instinct posesiv, vulgaritate, ipocrizie, abrutizare etc. etc… Da, dar… dar nu aveau încotro; societatea îi obliga la aceasta! Societatea aceasta tiranică, scârboasă… inumană! Şi Lelia se strânse încă o dată, fericită, lângă soțul ei, cu trupul scâncind de fericire că societatea asta atât de „scârboasă” îi obliga, nu-i aşa, să…

El o ducea cu grijă, sub umărul şi brațul său, aproape cu o teamă.

O ciudată delicatețe emana din el, acum, în ceasul când pasiunea sa se transfigurase atât de ciudat, ca o glumă

proastă, în iubire, în sentimentul acesta electric şi tremurător. Panică şi delicateţe emana din el, acum marele trăpaş gemea sub ciocanul iubirii sale. Învins, superb învins! Şi îşi purta povara şi trupul soţiei sale cu religiozitate, cu uimire, apărând-o de ce?! De cine? Cine ar fi îndrăznit s-o atace, s-o jignească măcar când se afla în braţele sale, atât de bine apărată... Ah, o sută de spade tăioase îşi simţea Bussy lovindu-i şoldul, numai la ideea că... ia uite, răsărise luna! Luna plină, Doamne, ce rotundă e, ce concretă! Sau apăruse mai demult şi ei, distraţi, n-o observaseră?! Tot ce se poate! Ce aproape era... de ei, se înţelege şi, nu ştiu cum, parcă se apropia tot mai mult! Luna îi saluta! Salut, lună! „Ce cap de mort părea azi-noapte luna...” scria un simbolist notoriu, un ins cu lavalieră. Tot ce se poate. Oricum, pe ei doi, capul de mort îi saluta, le zâmbea chiar în felul lui, niţel cam straniu (cum zic muntenii!), le făceau semn, şi ei, la unison, îi răspunseră. Ridicară amândoi braţele spre ea, spre capul ei decapitat, ca doi păgâni, aşa cum sunt îndrăgostiţii fericiţi:

— *Haloo! Segnorina luna!...*

Şi ea le trimise înapoi rânjetul ei tandru.

7

...Ce scurtă căsnicie! Două... trei zile?!... Patru...?! Nu-nu! Nu ajunseră la cea de-a patra zi! Nu. Într-o seară, când Lelia se găsea ca de obicei la logodnicul, la trăpaşul ei, la *soţul ei,* după o după-amiază lungă, după o seară lungă de amor, pe când ea se afla în baie, intră peste ea un necunoscut... aproape... un necunoscut, frumosul, lunganul sfios de Petruşa! Şi o avu, o batjocori, simplu, atât de simplu precum e această frază! Alături, Mişu îşi fuma ţigara şi veghea un fund de coniac, V.S.O.P., Brandy of Napoleon, pe care îl ţinea pentru zile mari, din care nu dădea nimănui, nici celui mai

bun prieten, pe care nu-l împărțea cu nimeni. Pe ea, însă, de care, cu spaimă, se îndrăgostise, iată, o împărțea. Nici măcar cu cel mai bun prieten ci cu… cu ăsta, cu Petruşa, surogatul, sfiosul de profesie, care îi făcea astfel lui, un „serviciu”, puțin cam ciudat, un serviciu… totuşi.

Astfel explodă bomba.

Se terminase.

Sărmanul spadasin, sărmanul trăpaş, nu găsise un prilej mai bun să scape de ea, de râia inimii sale de care se scărpina, se scărpina până la sânge, până la infecție. Speriat de iubire, de catastrofa pe care iubirea o poate provoca în existența privată a cuiva. Îl împinsese pe imbecilul ăla grețos, melancolic, peste ea şi acesta îşi făcuse datoria. Nimic mai mult decât datoria.

Când îl văzuse în pragul uşii de la baie, Dumnezeule, şi ea, goală, în cadă, cum stătuse de sute de ori… i se păru că-i nebună, că e beată, că se idiotizase, pur şi simplu! Nici nu putu să strige, să scoată o vorbă! Visa că ar fi putut vorbi, ca în somn, când nu putem ridica un picior, încleiat în asfalt, când nu putem țipa. Şi el se apropiase de ea cu zâmbetul său jegos, sfios, zâmbetul său social! Atunci îi reveni brusc vocea, o voce îngrozitor de hârâită şi-l strigă pe celălalt, de dincolo. Mai ales că lunganul de Petruşa, în spaima lui, în emoția lui, lăsase uşa de la baie deschisă.

— Mişuu! strigase ea, uriaşe ea, pentru numele lui… Mişu!!!! Unde eşti? Mişuuuu!!!!

El era dincolo, într-adevăr. Şi ca dovadă că era aşa, trânti uşa de la baie, rămânând dincolo. Văzu asta pe zâmbetul sfios care înflori pe fața lui Petruşa, ce se opri lângă cadă, cu mâinile în şolduri, oarecum încurcat.

— Te rog, îi spuse ea, te rog! scânci ea, acoperindu-şi sexul, sânii, prin apa limpede, ce-i asta…?!… Nu înțeleg… ce vrei de la mine…?! Ați înnebunit…?!…

Şi el stătea, nehotărât, privind-o. Oho, nu luptase ea cu patru, acolo, la Sinaia, în iarna trecută… cu patru hăndrălăi versați, profesionalizați în astfel de… nu cu un mucos de

provincie, un deşirat de ăsta sentimental care e trimis la întâlniri ca înlocuitor, un comisionar al… un surogat de cuplu, un… oh, cu ăsta termină ea repede! Un-doi!

Stătea sărmana şi tremura în cadă, neîndrăznind să se mişte. Privindu-l cu oroare, scâncind, în ochi, pe străinul ăla pe care nu-l văzuse nici de zece ori în viață, care-i sărutase mâna cu galanterie, emoționat, cu nicio săptămână în urmă, în casa lui… — Cum de-ai ajuns aici, nenorocitule, dragule?! îl implora privirea ei, lasă-mă să ies, lăsați-mă să ies şi vă promit… îți promit, jur, să nu mai calc în viața mea pe-aici, spune-i şi lui… zău, n-am să-i port pică, niciun fel de pică… dimpotrivă! Dacă mă lăsați să plec, dacă… dacă vă purtați cu puțină înțelegere, cu puțină omenie… vă rog! Vă rog! scânci privirea ei şi, plângând, plângând în sfârşit, se ridică din cadă, întinse mâna după prosopul cel mare, care atârna pe măsuță şi… El îi prinse mâna, însă, mâna-i moale, o ajută să iasă din cadă, să ridice unul după altul picioarele ei albe, de fildeş, interminabile, picioarele nimănui şi o întinse uşurel pe covoraşul roşu, îngust, din fața uşii.

Nu-nu! scânci ea, ca în somn, nu vreau!… Şi îi rupse celuilalt cămaşa, îl zgârie pe piept, încet, ca în vis, era ceva neadevărat, profund neadevărat, ceva ce ei nu i se putea întâmpla, în ruptul capului. — Nu… nu… te rog, nu! Vă rog… vă rog…! şoptea Lelia, cu trupul alb, ca o sepie, întins pe jos şi se ruga încă pe când străinul, împins acolo de *soțul ei* unic, o pătrundea, când luneca încet în ea, omul acela pe care nici nu ştia bine cum îl cheamă. — Doamne, *de ce* nu putea țipa, de ce nu se putea apăra?!

— Mişu! Mişule, iubitule! scânceau încet buzele ei, fruntea ei nobilă, acoperită de sudoare fină, rece, cleioasă, lăsați-mă… lăsați-mă în pace… vă rog! Promit să… promit că niciodată n-am să… n-am să… Te rog… zău… te rog, lasă-mă să… lasă-mă, te rog…

Ah, era total dezarmată de cel de dincolo, ştia, simțea asta! Ea care s-ar fi luptat cu douăzeci de inşi, cu un escadron, căzuse atât de neputincioasă, trasă abia de adolescentul

ăsta… de lunganul ăsta deşirat, speriat, teribil de speriat de ceea ce făcea… care o privea cu spaimă în ochi, în timp ce o poseda, cu o plăcere înspăimântată! Şi pe ea, ca şi pe el, îl imobiliza spaima; spaima de ce se întâmpla, de această abjecție neverosimilă: ca el s-o dea primului venit, ca el să scape de ca în felul acesta! Ha, într-adevăr, cine se va mai atinge de vânatul peste care şi-a plimbat coada groasă un şobolan! Un şobolan înfricat!

Spaima că el, iubitul ei, putuse să facă aceasta, o imobiliza, o narcotiza, îi anestezia aproape total forța ei fantastică de luptă! Iubirea ei, în el, uriaşă, o împiedica, o… ce conta, ce mai conta, acum! Dacă el fusese capabil, dacă el putuse plănui, maşina toată această… Dacă el… dacă el, iubitul ei drag, pentru care luptase de mai bine de doi ani încheiați, dacă el… putuse… putuse, să… şi Lelia plângea, liniştit, cu sughițuri rare, plângea pentru ei doi, acum, prohodul lor frumos, o străină, un obiect atât de frumos, de lânced, în mâinile nepricepute, brutale şi înspăimântate ale celuilalt, ale celui care îşi pierdea cu rapiditate fața, numele… o simplă maşină de omorât, de sfârtecat, *une machine à tuer,* câteva pârghii prost lipite, prost încleiate…

— Vai, vai, vai! făceau buzele, nările, fruntea ei încleiată, vai, vai, vai, bieții de noi! Bieții de noi! Plângea pur şi simplu de mila lor, de mila iubirii lor peste care se plimba un şobolan gras, furişat din canale, de mila trupurilor lor frumoase, ireversibile! Şi se zbătea pe covoraşul roşu, darul ei, peste dalele de faianță, obosită de moarte, abia mai respira, înecându-se de parcă… Ce farsă, Dumnezeule, ce farsă îi făcuse ei! Le făcuse lor! Astfel trebuia să… trebuia să… se termine totul, astfel trebuia să… să…

— Lăsați-mă, gemu ea, lăsați-mă ce… dracu… ce Dumnezeu! Lăsați-mă.. Îl împingea încet, cu mâinile, neputincioasă, pe celălalt care o privea cu teamă, parcă cerându-şi scuze, incapabil să se mişte, să se depărteze de ea, de peste ea, cum stătea acolo, lipit de ea, în ea, o femeie

străină, un obiect din porcelan topit ce se scurgea peste dalele albe ale…

…Apoi leşină sau ce dracu, dar numai un minut, sau şi mai puțin, pentru că se trezi singură, tot pe jos şi un scurt val de frig o încercui, ca o primă îmbrățişare amabilă, prietenească. Se ridică auzindu-şi plânsul uscat, sughițat, pe care, evident, nu-l putea stăpâni, reprima în niciun fel, de care nici nu se sinchisi şi rămase astfel, câteva minute, în picioare, în fața zidului, îndobitocită, nevenindu-i să creadă, fiindu-i silă să se atingă, cu o jale, cu o jale imensă în…

Se deschise uşa şi cineva îi aruncă hainele care se rostogoliră pe jos. Ea dădu din cap, aproape mulțumi, se îmbrăcă şi se uită dacă nu putea ieşi prin zid, prin ferestruica îngustă. Stătea îmbrăcată în fața uşii vopsită în alb de care atârna halatul lui vechi, verzui, întinse mâna cu teamă şi îi mângâie încet halatul. Era tot ce mai putea atinge din el, din soțul ei dispărut atât de vertiginos, de abrupt, cea mai apropiată piele a lui… îl mângâie cu o mână, apoi întinse ca o imbecilă şi cealaltă mână şi îl mângâie, îşi trecu palmele de sus în jos, de-a lungul mânecilor inerte, peste piepții scămoşați, peste gulerul docil, rărit. Îi era frică să iasă. Uneori mâinile i se scuturau, într-un spasm scurt, cu umerii, cu întreg trupul şi ea îşi privea mâinile scuturându-i-se, cu nemulțumire, parcă. Ce dracu, nu se putea stăpâni nici atât?! Doar nu era moartă…!!

— Mai mult… cu mult mai mult! se scuturau mâinile ei.

Suporta, suporta încă totul pentru că… nu-i venea să creadă, tot ce se întâmplase era neverosimil! Nu, aşa ceva nu i se putea întâmpla cuiva, unei femei… ei! Şi, de asta, suporta încă, stătea în picioare, îşi întindea brațele! Aşa ceva nu era real, se întâmplase ceva ce nu încăpea în realitate, realitatea avortase. Evident! Ei nu i se putea întâmpla aşa ceva… nu numai ei, dar nimănui altcuiva nu i se putea întâmpla aşa ceva, un astfel de lucru… nu-nu! Pentru nimic în lume!

Ieşi apoi, cu o față stranie, senină, trecu prin camera de alături unde cei doi stăteau şi fumau, pe cele două fotolii şi ea

le zâmbi, aproape. Un fel de scuză, pentru trecerea ei, pentru că îi deranja, în definitiv doi bărbați, doi prieteni, care stau alături, pe două fotolii şi fumează liniştiți şi ea… cățeaua, îi deranja cu prezența ei, cu…

Da-da, ea dădu încet din cap, insesizabil şi ieşi, închizând încet uşa îndărătul ei. Delicat. Era o uşă care o asculta întotdeauna, chiar şi acum. O uşă, un lemn ce îi rămase prieten. Ei, nu era total singură! Coborî în stradă ca şi cum ar fi intrat în altă încăpere, mai lunguiață. Apoi începu să meargă, puțin şovăitor, de-a lungul acestei încăperi.

Ploua, ploua înfiorător. Şi ea se trase mai lângă zid, cu toate reflexele în ordine. Ce bine că ploua… măcar ploua, nu-i aşa!… Se lăsa târâtă de trupul ei, de ce mai rămăsese din el, ca de o lesă scurtă, chinuitor de scurtă. Aşa cum umblă unii câini, cățele, cu gâtul strâmb după vreun stăpân distrat, invizibil…

Ploua în noapte… cu noapte cu tot. Ploua cu noapte, în noapte, peste noapte, surâzând, sub, dincolo de… ploua pur şi simplu, turna cu găleata, burlanele răutăcioase duduiau, du-du-du, du-du-du! făceau dragele de ele, burlanele întortocheate, ce şuşoteau. Umărul ei stâng era leoarcă de apă, ar fi trebuit să treacă strada. Prin mijlocul străzii ploua mai puțin, parcă. Sau era o simplă părere de-a ei. În fond, răcorea puțin. Unde să meargă acum… cu trupul ei de acum… cu hoitul ei ce mirosea, de la care ar fi întors cu plăcere nările, cu scârbă! Cu ce bucurie s-ar fi întors ea înapoi, lăsându-şi hoitul să meargă pur şi simplu înainte sau oriunde altundeva ar fi avut chef să se ducă! Cu ce uşurare ar fi făcut ea un pas înainte sau… în lături, ieşindu-şi din pielea ei murdară, împuțită! Doamne, ajută-mă numai atât, un mic pas într-o parte, o mică săritură salvatoare, şi… Oh, nu se va omorî niciodată, nu era dintr-alea! Şi se admira şi se disprețuia în acelaşi timp pentru această simplă constatare! Evident, nu se va omorî, dar… un mic pas în lături, nu-i aşa, nu era o crimă, nu era…

Unde să se ducă, erau inşi pe stradă, în ciuda ploii, care credeau că ar merge undeva, uşor gârbovită, preocupată de ceva... de ceva... ce... ia uite, ce întâlnire! Ce întâlnire!

Lelia înainta prin ploaia aceea de provincie şi îşi găsise un companion de aer, unul care să-i ţie de urât. Aşa cum întâlnesc uneori, pe stradă, domnişoarele cochete, câte un pisălog amabil care se oferă să le însoţească până la farmacie sau... până la piaţă, până la staţia de autobuz sau până la bunică-mea, la bună-mea, să iau nişte răsaduri de flori... — Ce fel de flori, dacă mi-este permis... — Oh, pansele, nimic mai mult decât pansele, de-alea oranj, pufoase, cu petala cărnoasă, cu caliciul neregulat... ce flori preferaţi?

— Oh, mie-mi plac alea, cum le zice... Gura-leului, nu-i aşa...

— Şi altceva...?!

— Oh, ştiu eu... stânjeneii, stânjeneii de baltă, irişii aceia care...

— Ah, spuse ea, şi mie! Mov, nu-i aşa, un mov irizat...

— Exact, spuse el. Dar vorbura... nu vă place? *Volubilis.*

— Mă rog, spuse ea, netezindu-şi rochia, cum să nu... sunt florile săracului, cresc pe toate gardurile. Mai mult îmi plac roşiile begonii!

— Sau azaleele, aruncă el.

— Evident. Sau *pelargonium*... nu?!

— *Pelargonium*... nu-mi place, spuse el şovăitor. Dar dacă... nu-nu, hotărât că nu. Dar... lăcrămioarele?! întrebă el, înroşindu-se uşor.

— Posibil-posibil, făcu ea, distrată. Se gândea la altceva. — Mie-mi plac cel mai mult bujorii! Proaspeţi, uzi de rouă, cărnoşi, vitali!

— Dar cel mai mult şi mai mult...?!

— Cel-mai-mult-şi-mai-mult...?! Nu ştiu... cred că... cred că... da, macii! Macii, în primul rând!

— Formidabil, şi mie!

— Ia uite!... Zău, domnule?!

În vocea ei se simţea neruşinarea.

— Dar cârciumăresele?!

— Şi cârciumăresele!

— Dar… orhideele?!

— Se poate… spuse ea şovăitor, înclinând capul. Mai ales orhideea *cymbidium!*

— Mie-mi place orhideea *cattleya.* Şi freziile.

— Evident, freziile.

— Evident: freziile.

— Să votăm cu freziile, vreți?!

— De acord, spuse ea şi strănută fără voia ei.

— Deci, să recapitulăm…

Ploua, ploua infernal. Prima ploaie de toamnă. Trecuse de mult de casă, dar nu se putea hotărî să intre, era peste puterile ei. Se îndrepta acum spre Buchini, spre mahalaua Buchini, unde se zice că nu e prudent să se plimbe fetele, seara sunt golani cu cuțite, care… nici pentru băieți nu e prea prudent, aşa că… dar Lelia avu un zâmbet superior: ce i se mai putea întâmpla ei?! Nu-i aşa?!

— Dar… imortelele…?!

— Ha-ha-ha! râse el cu atâta poftă, dând capul pe spate, literalmente dând capul pe spate.

— Liliacul…?! tatonă ea, cu o uşoară emoție. El dădu din cap.

— Liliacul alb… pe-atunci înflorea liliacul, ştiți…?

— Nu-nu… e ceva banal, zău!… O floare originală e, dacă-mi permiteți… floarea de salcâm! Floarea de măgrin!

— A, floarea de măgrin! Desigur! De ce nu spuneți…

— Nu ştiam dacă… începu el şovăitor, aranjându-şi cravata.

— Nu-nu, vai de mine! Vai de mine!

— Vai de mine!

— Vai de mine! Vai de mine! Vai-vai-vai-vai-vai-de mine!

— Cele mai dulci sunt florile albe de măgrin! Numai să nu plângeți, vă rog frumos!

— Ce prostie! De ce să plâng! Mai ales pe ploaia asta, ar fi total inutil!

— Ha-ha! făcu el, cu politețe. Dar florile de… brad?

— ?!

— Știți… Tannenwald! O, Tannenwald!

— Ah, da! Oh, da! Prefer… florile de pin! Zău! Pinul austriac.

— Posibil! spuse el, gânditor. Vă rog să mă așteptați două minute; intru pentru un minut în vespasiana asta.

— Mă rog, spuse ea, ridicând privirea spre tăblița mică, deasupra intrării, a treptelor care coborau în pantă, pe unde intrau și ieșeau o grămadă de contemporani. Vă rog!

Rămăsese din nou singură. Cu adevărat singură. Ploua, ploua în neștire, ploua cu găleata, turna, ploua mărunt, burnița, mizgărea, ploua gri, ploua cu intermitență, cădea o aversă, trâmbe de ploaie, rafale pur și simplu… ciclonul „Lya”… „Lelya”…

Ridică ochii spre cer. Era un cer gri, cenușiu, plin de speranță. Păși mai departe, mărșălui mai departe. Un-doi! Un-doi! Stâng-drept-stânguu! Stâng-drept-stânguu!

Bravo! Ridică ochii spre cer, temători.

Era un cer negru, plin de speranță.

Sfârșitul volumului I

Bunavestire este un punct de hotar în evoluția romanului românesc. A spulberat fundamentele realismului tradițional întrucât a produs dovada că romanul poate ființa și fără preceptele constrângătoare ale verosimilului, fără respectul paralizant pentru determinări, cauzalități și motivații socio-psihologice. Prin ignorarea regulilor scriiturii romanești și prin anularea distincțiilor autor-narator, narator-personaj, autor-personaj, *Bunavestire* reprezintă și o revoluție în plan stilistic. Dovedind că omul e o ființă imprevizibilă, integral ambiguă și de necuprins în statistici, formule și tipologii, Nicolae Breban și-a demonstrat totala lui incompatibilitate cu regimul comunist și, de altfel, cu orice regim care slobozește în lume acele „termite ale reducției" de care vorbea Kundera.

EUGEN NEGRICI

Află mai mult pe:
www.jurnalul.ro
ISBN 978-606-588-135-8
9 786065 881358

JURNALUL NAȚIONAL

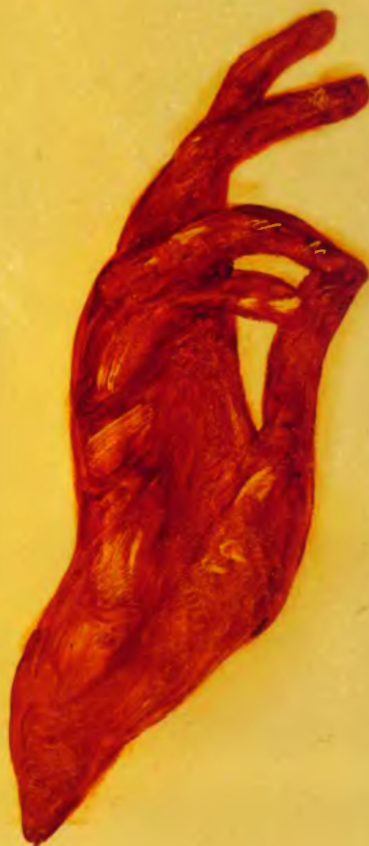

NICOLAE BREBAN

BUNAVESTIRE

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL VII

1

…Şi astfel, ce să mai vorbim, începu cu adevărat logodna lor, a Leliei cu „alesul” ei (nu era el alesul ei?!), cu Grobei, evident. Familia respira uşurată, puțin buimăcită, e adevărat, dar totuşi. Toate se aranjează până la urmă. Abia în clipa aceea ei îşi dădură seama că… ar fi preferat, undeva în adâncul sufletului, ca ei să nu fi avut dreptate şi celălalt, trăpaşul Cârstea s-o… s-o… ia, s-o… să se poarte, hm, ca un domn, ca un adevărat logodnic… adică ca un soț, ca un soț tânăr, care… Oh, cât ar fi dorit să nu fi avut ei dreptate, ceea ce, mai ales în provincie, e mare lucru, aici unde, efectiv, toată lumea are dreptate, cu toții avem dreptate, ha-ha! Ei bine, în ciuda lor, ei avură dreptate, vanitatea lor fu răsplătită, *malgré eux*, ipocrizia lor, a instinctului lor, a sfaturilor lor avu dreptate şi Lelia se întoarse pocăită, cu ochii scânteind, la brațul logodnicului ei de două parale, a merceologului inimii ei, a comis-voiajorului care venea, gâfâind, din fundul fundului Banatului ca să-i prindă o privire, să-i soarbă respirația, s-o atingă măcar în treacăt pe sânul ei virginal. Virginal.

Nu, ea nu se omorî. Deşi avea toate motivele, he-he! (sau he! he!) ca s-o facă. Cu toții am fi înțeles-o. Fu destul de tare

sau destul de abjectă să n-o facă. Nu-nu: destul de tare. Nu se omorî: nu era dintr-acelea!

Că nu-s dintr-acela neam
loc în temniță să n-am.
Că nu-s dintr-aceea viță
sa n-am loc nici în temniță!…
Iuhu-hu'hu-hu! Aiai-ai-ai-ai!…

Sau… cine ştie, poate că se omorî, ha-ha, în acest fel. Mă rog, să dăm din umeri; în definitiv, o priveşte, pe ea şi pe cei care vor să se piardă în demodata analiză sufletească sau psihologică, sau… cei care taie firul în patru, în sfârşit. Oricum, se omorî, de la Mişu Cârstea, trăpaşul, marele Bussy, la… ăstălalt, la Traian-Liviu şi nu mai ştiu cum, era ceva… o cădere, oricum, o jumătate de moarte, oricum, o jumătate de sinucidere. Vai, suntem atât de stângaci, ne omorâm doar pe jumătate, vai-vai, şi privim prostiți, cu ochii holbați şi trişti, cum ni se scurge sângele nostru apos din rana făcută de propria mână, maladroată, afurisit de nehotărâtă, de stângace. Nu mai avem scutieri, sclavi devotați să ne înfigă scurt, hotărât, gladius-ul în plămâni, în inimă, în gât, în exacerbata jugulară. Vai! Suntem atât de neajutorați fără sclavii noştri. Până şi în moarte sau, mai ales, în moarte. Și-atunci apare câte un… ăsta, câte un Traian-Liviu Grobei (cu un nume ca o trâmbiță!) şi ne ia de braț, în aplauzele dezolate ale familiei, surprinsă că prejudecățile ei fuseseră adevărate. Ei, e ceva şi cu prejudecățile astea, ce mai!…

Da… Şi Grobei, măruntul, descărnatul Grobei o luă în posesie. Era dreptul lui, după atâta alergătură, după atâta corvoadă… a inimii. Ştefi-bàcsi îi privea şi dădea din cap; da-da, totul se întâmplase aşa cum trebuia, în sfârşit scăpase de ultima fiică de măritat, de ultima povară: să-i dea mobilele, cearceafurile, fețele de pernă, cele două plapume (cea galben-tabac, pentru el, cea roză, cu mătase roz, pentru ea) şi… s-o întindă. Şi ochii îi sclipiră de emoție, o secundă, aşa cum se

obişnuia din bătrâni. Copiii, minunaţii copii, acum că scăpa de ei, începea să-i… să-i… nu ştiu cum, să-i îndrăgească, să-i… hm! Hm! Prostii! De fapt, îi dispreţuia, ei nu făceau altceva, în prostia lor, în *conformismul* lor profund decât să refacă lumea, în toate complicaţiile ei, în toată prostia ei virilă, vitală, ori, el, care se depărtase cu un pas lateral, el pe care propria sa ironie apărută aşa… ca o mâncărime, ca o boală de piele, impétigo sau aşa ceva, el, hotărât, nu mai putea intra perfect în pielea unui adevărat socru-mic, a unui viitor bunic etţetera. Să fie sănătoşi! Tâmpită de Lelia acceptase surogatul de soţ, până la urmă, deşi avusese fantasticul noroc să iubească şi şi mai fantasticul noroc de a putea sfida opinia publică şi onoarea întregului orăşel crud şi tiranic! Iar el… ăsta… Grobei, prim-merceologul, sau ce era… ei bine, şi el făcuse doar ceea ce îi stătea în fire, făcea ce-i stătea în fire, o purta de toartă prin tot oraşul pe căţeaua asta superbă de fiică-sa, spaima şi râsul orăşelului, nici nu se gândea, măcar o clipă, n-avea puterea măcar o clipă, aşa, în joacă, să arunce ceea ce… ceea ce râvnea de mai bine de un an, ceea ce râvnea cu o scârboasă ineleganţă, dorinţa sa mustea în balele sale ce-i atârnau pe umeri, pfui! El, onorabilitatea în devenire, personificată! Ha, atât de onorabil, încât, acum, când ţopăia lângă lungana de Lelia, când o împingea sfios de colo-colo, toată lumea începu, culmea, s-o respecte… s-o stimeze şi, dacă nu chiar s-o stimeze, oh, era destul de greu după toate scandalurile şi după mirosul de iapă încinsă pe care gambele ei încă îl împrăştiau stins, măcar aşa… s-o… s-ooooo… privească cu oarecare îngăduinţă… atenţie… aşa, un fel de stimă, un început de… Da, lumea văzând-o la braţul măruntului, „onorabilului” merceolog, începu s-o stimeze pe Lelia, îi acordă, în sfârşit, ceea ce ea nu avusese niciodată, ceva de care, proasta, crezuse că nu va avea nevoie niciodată. Ei, oricum, o prăbuşire te face, cel puţin, stimabil! De altfel, compătimirea, ea însăşi, nu e o formă a stimei, cum ar zice Goe? Părea, în sfârşit, îmburghezită, odată pentru totdeauna. Şi Grobei ăsta,

domnule, cum îşi savura triumful fără să-i tresară un muşchi al feței, cel mai infim?! Cine ar fi crezut că o să învingă şi... iată-l, în loc să sară într-un picior ca un pitic-bufon-stafie, întâlnit iarna, pe cărările pădurii solemne, în loc să-şi frece palmele ca orice mărunt negustor-merceolog încântat de dividendele scontate, dar nesperate, iată-l cum îşi plimbă comoara prin tot orăşelul, cu năsucul în vânt; de parcă Lelia-Hiretina, perla aceea a provinciei, i-ar fi fost promisă, atribuită dintotdeauna! Avea ceva tupeu individul, avea ceva impertinență semidoctul, cu lecturile sale din Pater Ribadeneyra, biograful harnic al lui don Inigo de Loyola. Avea ceva tupeu! Cine mai era ca el!... Se bălăcea în gloria lui nesperată de parcă făcea asta din scutece, de parcă din vremea glorioasă de când râma nisipurile Banatului său îndepărtat i s-ar fi cuvenit, prin naştere, infantele şi prințesele provinciei auguste, sfinte! De parcă aceste perle rare s-ar fi copt pentru majestatea sa descărnată, pentru ilustra sa încăpățânare plebeică, pentru magnificiența sa limitată! Pfui, cum e şi lumea asta întocmită! Pfui, de trei ori pfui!...

Şi orăşelul Alba-de-Aur se obişnui văzându-i la braț, descărnatul, posomorâtul învingător, şi ea, din ce în ce mai suavă, *onorabila* Lelia, ce supraviețuise ruşinii şi tentației serbede la autodistrugere. O pereche înscrisă în blazonul tinerei, modestei provincii, departe de curtea feudală a îngâmfatului Cârstea, de cizmele sale parfumate, subțiri, răsfrânte, de încheieturile sale neverosimile, de câinii săi prelungi, de vasalii săi, doctorul şi avocatul (cu soțiile lor ce nu pricepeau nimic) departe de feudalitatea virilă, vindicativă, în eternă renaştere. Ei doi, cuminți, se strecurau pe Corso, sub platani (sic!) în sus, ca două umbre, spre Cetate, furişându-se în recea catedrală catolică, o vizită-două la Bathyaneum, la cinematograf, la un vechi film sovietic duios, la un film american cu indivizi care țopăie, cu un haz înfiorător de trist, în care victime sunt numai polițiştii nătăfleți, prin parcuri răzlețe, pe bănci ude, pe care se aşezau cu prudență, cu demnitate, ca un viitor cuplu marital.

Venise toamna, evident! Şi din distracţie, din pură distracţie, sosi şi iarna, cu nişte nămeţi mofluzi, un fel de iarnă apoasă, enervantă, indecisă, complet lipsită de personalitate! *Mais où sont les neiges*… Dar, evident, nu din această pricină nu avu loc nunta în acea iarnă! Nu-nu, nu-nu, pur şi simplu dintr-un calcul foarte ambiţios am putea spune, al tânărului Grobei, calcul care fu în întregime aprobat de părinţii Leliei: nu erau încă gata pregătirile pentru aşezarea noii, tinerei familii, banii de mobilă, de-un loc de casă (deşi Lelia îşi avea dota ei), pe scurt, pregătirile nu erau gata. Ea însăşi nu protestă în niciun fel, personalitatea ei se scursese pe rigole în ziua aceea ploioasă când fugise nu ştiu unde, alungată de nu ştiu unde, când se logodise cu doi bărbaţi în aceeaşi zi, unul cunoscut şi altul necunoscut, candidul, veselul surogat, ha, Franck cel vesel ce i se strecurase în cada de baie, ce mai! De atunci îşi regăsise feminitatea, spuneau unii, care habar nu aveau ce se întâmplase, dar intuiau totul, de atunci tentaţia ei spre somnolenţă pusese definitiv stăpânire pe ea, se lăsa dusă, împinsă blând, purtată, smucită uşor, cu sfială, alunecată, răsucită, rock-and-roll-ată, oho, încă virgină (din punctul „lui" de vedere, care conta!) o altă Maria Magdalena, un alt Iisus plebeu, sau… Ioan, Ioan-fără-de-ţară, Ioan cel ce striga în pustiul din inimile contemporanilor săi atât de ocupaţi… Căci, cum povesteşte blândul Matei:… „În zilele acelea, a venit Ioan Botezătorul şi propovăduia în pustia Iudeii, supunând: Pocăiţi-vă, că s-a apropiat împărăţia cerurilor. El este acela despre care a zis proorocul Isaia. — Iată glasul celui ce strigă în pustie: Pregătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Lui. Iar Ioan avea îmbrăcămintea lui din păr de cămilă şi cingătoare de piele împrejurul mijlocului, iar hrana lui erau lăcuste şi miere sălbatică. Atunci a ieşit la el Ierusalimul şi toată Iudeea şi toată împrejurimea Iordanului. Şi se botezau de către el în râul Iordan, mărturisindu-şi păcatele. Dar văzând Ioan pe mulţi din farisei şi saduchei venind la botez, le-a zis: Pui de vipere, cine va arătat că veţi scăpa de mânia ce

va să vie? Faceți deci roade vrednice de pocăința voastră. Şi să nu credeți că veți putea zice în voi înşivă: Părinte, avem pe Avraam, căci vă spun că Dumnezeu poate şi din pietrele acestea să ridice fii lui Avraam. Acum securea stă la rădăcina pomilor şi tot pomul care nu face roadă bună se taie şi se aruncă în foc. Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine; lui nu sunt vrednic să-i port încălțămintea; Acesta vă va boteza cu Spirit Sfânt şi cu foc. El are lopata în mână şi va curăța aria sa şi va aduna grâul în jitniță, iar pleava o va arde cu foc nestins. În acest timp a venit Iisus din Galileea, la Iordan, către Ioan, ca să se boteze de către el. Ioan însă îl oprea, zicând: Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, şi Tu vii la mine? Şi răspunzând, Iisus a zis către el: Lasă-mă acum, că aşa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea. Atunci L-a lăsat. Iar botezându-se Iisus, îndată ce a ieşit din apă, iată cerurile i s-au deschis şi el a văzut Spiritul lui Dumnezeu pogorându-se ca un porumbel şi venind peste El: Şi iată glas din ceruri care a zis: Acesta este fiul Meu cel iubit la care am găsit plăcerea…”

Aceasta e istoria burlescă ale cărei semințe mii, milioane plutesc printre, peste noi şi cad undeva şi cresc. În mijlocul nostru, printre tulpinile copacilor trupurilor noastre tăcute şi înfiorate de imbecilitate, ascultând în jur cu o ureche nătângă, ce bâlbâie din când în când. Maria Magdalena urma să fie însă altcineva, o altă ființă, mai plină de har, cineva mai aproape de harul cuiva, al întâmplării, poate, care e legea, cineva mai aproape de întâmplare, deci.

Cei doi logodnici zburdau însă, în ignoranța lor fericită, posomorâtă, aşa cum se cădea în acel *laissez-aller* al provinciei, în acea vată mic-burgheză, caldă, reconfortantă, ce te abrutizează cu infinită blândețe, cu infinită tandrețe. „Eşti, sunteți de-ai noştri, acum, învinşi ai bunului-simț, sclavi ai generosului bun-simț, Dumnezeul nostru bun şi atottrivial, în al cărui binecuvântat noroi placid ne vom înfăşură şi ne vom afla cu toții mărunta, trainica noastră fericire de două parale;

investită în cele mai solide acțiuni, singura sursă cunoscută a fericirii. Ați vrut doar fericirea, nu, ce dracu…?!”

2

Şi, aşa cum sunt femeile, minunatele de ele, Lelia începu de îndată să-l iubească pe Grobei, „să țină” la el. El îi fu recunoscător (ca orice bun comerciant), el îi fu recunoscător (ca orice om care a câştigat), familia îi fu recunoscătoare, oraşul tresări şi începu să o stimeze. Nu mai vorbesc de stima, onoarea ce se adresa măruntului bănățean, care, ca şi Caezar, venise, văzuse şi învinsese (evident, plasând între timp în oraş şi în jur unele din articolele atât de diverse ale cooperativelor pe care le reprezenta, de la olane, sobe, scurte vătuite, la nasturi, piepteni de os, confecții, articole de uz casnic din plastic etc. etc. (Seriozitatea sa, gravitatea, perseverența, înalta sa conştiință profesională, îndemânarea, tactul desăvârşit, ştiința, marketingul lui, concurența dârză dar loială, modestia, cultura, umorul său discret şi altele, cuceriseră nu numai organele locale, din conducerea cooperativelor şi a industriei locale, dar chiar şi… da-da, chiar şi foruri de conducere, la Consiliu, la Sindicate etc.) Era urmărit cu discreție şi se dădea o înaltă apreciere calităților sale deşi, efectiv, Grobei nu lucra încă stabil în structura economică județeană. Iar cucerirea Leliei, întoarcerea ei pe drumul cel drept, pusese capacul; Grobei putea să ceară, în orice clipă, un post solid, chiar în conducerea vreunei cooperative locale. Sau chiar în industria locală ce nu avea, întâmplător, un specialist de talia lui. Şi acest lucru, acest aspect am spune, a fost şi discutat, la un nivel destul de… hm, destul de înalt, ca să zicem aşa. Dar Grobei, fie că, îmbătat de victoria sa pe care părea că o ignoră, cu tactul său nemaipomenit (calitate dispreţuită oarecum de tata-socru,

cum spuneam!), fie din şiretenie, nu pretindea nimic. Lucru care nu putea decât să-i crească acțiunile. Anumite organe îşi şi frecau mâinile (dacă acest lucru e posibil!) la ideea unui cadru atât de dotat care va lucra în perimetrul oraşului. Şi, până ce ginerică urma să se pronunțe, se şi făcură unele subtile intervenții la domnul Crăiniceanu, viitorul socru-mic şi, mai ales, la tovarăşul Chezan, viitorul cumnat, în scopul ca familia să pledeze pentru o stabilire a tinerilor în județul miresei şi nu al ginerelui.

— Nu trebuie pierdut un asemenea cadru tânăr, ambițios, dotat! spusese „cineva”, şi acel „cineva” nu obişnuia să spună prostii sau să vorbească în dodii. Evident, se punea şi problema luptei cu cei de care depindea tânărul merceolog şi care, nici ei, nu-i aşa, nu voiau să dea din mână un asemenea cadru, mai ales că ei îl şi formaseră, județul Caransebeş, în speță. Dar aici, la Alba, se deschideau tânărului Grobei noi perspective, o nouă cotitură în viața sa, o nouă etapă, nu-i aşa, şi nimeni nu are dreptul să... se... să se... o evoluție pe o treaptă superioară, dialectic vorbind. Avea şi duşmani, ca orice personalitate îşi avea detractorii săi: – Un nou Julien Sorel, spuneau aceştia, un foarte abil carierist de provincie, un ins fără scrupule care e capabil să treacă peste cadavrul... un individ veros care nu şovăie să-şi sacrifice sentimentele cele mai ascunse pe altarul intereselor sale, un ins care-şi va întinde tentaculele sale tot mai... ce mai, ar trebui pana lui Balzac pentru a descrie, în câteva zeci de pagini, temeinice şi profund plicticoase, întreg procesul acesta. Lectorul nostru e inteligent însă, şi, mai ales, cult, încât nu mai e nevoie să înşirăm toate chichițele astea. Mai ales că duşmanii lui Grobei erau, practic vorbind, puțini şi izolați.

...Totul pare finit, epuizat, din punctul nostru de vedere şi al simpaticului lector, evident! Noi cei care povestim, racontăm, noi, cei care imităm stângaci pe cel care povesteşte, şi El, cel care ascultă, clientul nostru, stăpânul nostru! Materia epică pare şi este epuizată, dar... Doamne, viața, istoria, istoriografia e plină de surprize, realmente, totul e de

cel mai prost gust: atunci când lotul pare (şi este!) finit, tocmai atunci apare… nu-i aşa… apar tot felul de… complicaţii, de istorii… pe care, evident, am putea să le ignorăm, să le dăm la o parte, lejer, cu un gest neglijent al mâinii… am putea, oare…?! Am putea, oare… într-adevăr…?!!! Nu… nuuuu, de vreme ce… de vreme ce nu o facem… nu-i aşa…?!! Ah!… îmi vâjâie capul… pur şi simplu, hă-hă, cum ar spune Grobei, îmi vâjâie capul pur şi simplu!…

…Pe scurt: încă o pereche fericită se plimba pe sub platanii oraşului de reşedinţă Alba-Iulia, prin dreptul cofetăriilor de lux, cu catifele mov în vitrine, prin dreptul cinematografului din centru pe unde adăstau şarmanţi golani în primele ore ale umedei sau înceţoşatei înserări, prin dreptul alimentarelor cu sau fără autoservire, prin dreptul croitoriilor ce aveau expuse în vitrine jurnale de mode cu clişeele decolorate de soarele provincial din ultimii doi ani, prin dreptul vitrinelor largi ale agenţiilor Pronosport, prin dreptul vitrinelor de aprozar, luminate cu neon (O nouă religie: – A zarzavaturilor proaspete!), prin dreptul catedralelor catolice pustii, părăsite de vechea generaţie care se grăbise să moară sau să se îmbolnăvească de te miri ce, prin dreptul hotelului-restaurant „Traian", prin dreptul braseriei „Cornul vânătorului" de unde ieşea un stol de muşte contemporane, prin dreptul gării RATA, care făcea legătura cu provincia, adevărata provincie a metropolei Alba, unde tronau granzii de Spania, Guzmanii şi ducii de Alba, trăpaşii şi şefii de clanuri, spadele prime ale regatului, cu bufonii şi vasalii lor cu tot, cu primii lor vasali şi cu muierile lor, ce tricotau din lână de import, mohair şi se lăsau curtate de tânărul candid, domnul Franck-cafea-junior… prin dreptul instituţiilor capitalei provinciei uriaşe, eterne, prin sediului cutare şi cutare, prin dreptul cabinetului de ştiinţe sociale al fabricii de pâine „Filimon Sârbu", prin dreptul tarabei de Loz în plic, o instituţie la fel de gravă ca şi o bancă, prin dreptul vitrinelor cu reclame pentru mazărea-boabe, peştele congelat, biscuiţii delicioşi „Dorna" şi „Bistriţa", pentru ape minerale, prin dreptul vitrinelor de bijuterii de

unde fuseseră furate absolut, dar ştii! absolut toate bijuteriile, cu excepția unei perechi de butoni de argint şi a unei brățări subțiri de aur ce imita perfect *doublé*-ul, prin dreptul magazinelor de mobile ce vor umple noile case ale colectiviştilor noştri harnici, în schimbul zilelor-lucru şi a zilelor-lumină, a campaniilor de toamnă, primăvară şi vară, a prăşitului la timp şi a furajelor însilozate, prin dreptul merceriilor, a vitrinelor cu pantofi, a consignației, prin dreptul agenției de voiaj, a telefoanelor, a Difuzării Presei centrale (oh, unde aveau loc *rendez-vous*-urile în serile mai ploioase!), prin dreptul Poştei şi Telecomunicațiilor, prin dreptul Căminului Cultural, unde tocmai repeta echipa de dansuri, secția de croitorie, de stenografie, de teatru, de alegorie, de hipocondrie, de hemofilie… de… de… ah, scuzați! Deci:

O nouă, tânără pereche fericită de îndrăgostiți, de logodiți, printre alte câteva zeci, poate chiar sute, prin acea urbe străveche, dominată de Cetate, de catedrala unirii lui Ferdinand cu România-Mare, visul tuturor Românilor, pe fondul vechii, violentei utopii al lui Mihai-Ghiaurul, Alba, metropola provinciei Româneşti, atât de aproape, de izbitor de aproape de Blajul, părăsitul Blaj, capitala iluminismului, a spiritualității române. O simplă pereche de logodnici, atât! Ce e comic, neobişnuit în asta?! Ea îl iubea *(faute de mieux…*), el o iubea, cu seriozitatea, lipsa sa de umor caracteristică şi, poate, cine ştie, tocmai în aceste condiții se făureşte familia, căsnicia cea mai reuşită, mai durabilă, cu cele mai multe şanse de a… Aşa vorbeau cu toții, privind cu respect crescut spre cei doi, spre dragostea lor potolită, trainică. Lelia, amintindu-şi felul în care se cunoscuseră ei doi la Sinaia, în timpul concediului lor legal de odihnă, veniți cu bilete prin sindicat, simțea literalmente că i se umplu ochii de lacrimi. O bătea uşor peste mâna ei subțire cu care ea îl ținea drăgăstos de braț şi îi şoptea grav, reținut, bărbăteşte: – E bine, puişor, va fi bine! Dumnezeu e cu noi! Totul va fi cum nu se poate mai…

Evident, niciunul dintre cei doi nu „credea”, erau doar atât de tineri, de „nonconformişti”, de moderni în aspiraţiile lor, dar, mă rog, era un fel de a vorbi. Vorba cântecului: Cu noi este Dumnezeu, înţelegeţi neamuri şi vă plecaţi, Căci cu noi eeeste Dumnezeee… zeu!…” Se iubeau amândoi unul pe altul; Grobei, în drumurile sale făcute în interes de serviciu, se abătea săptămânal pe la Alba, neobosit, şi aranja lucrurile de aşa natură încât să pice totdeauna vineri seara. Sâmbătă dimineaţa umbla după treburi, cu valijoara sa (sau pur şi simplu cu o servietă din piele maro, un cadou al viitorilor socri), iar după-masa, ca şi întreaga zi de duminică o petrecea, ca să zicem aşa, în sânul logodnicei sale şi a viitoarei sale familii. El, cel care nu avusese niciodată o familie propriu-zisă; doar aşa, câte un unchi, domiciliat în alt oraş, o mătuşă bătrână şi bigotă (de fapt o stră-mătuşă!), un văr, cine ştie pe unde… dar o familie, pur şi simplu o familie, nu! Aşa că!… Iar duminică seara, chiar duminică noaptea, neobosit, se instala pe tren şi pornea înapoi, spre triaj, spre staţia-depou. Oh, ea îl conducea la gară (asta mai ales după crahul cu Cârstea), îl conducea regulat la gară duminica seara şi cei doi îşi luau rămas bun, cu sărutări nesfârşite, pe culoarul de tren prost luminat, cu ochii înlăcrimaţi, fierbinţi de orele petrecute împreună, şoptindu-şi drăgălăşenii în urechile umezi. Ploua, începuse să ningă, angajaţii cefere se obişnuiseră să-i vadă la personalul de 22 şi 45 (4001), erau ca o insignă vie a serii de duminică, pe orice vreme, pe orice anotimp. Grobei îi promise, după ce ea îl rugă fierbinte, că o să facă în aşa fel ca să vină de joi seara, cel puţin, în Alba, de aşa manieră încât să… pentru că, trebuie s-o spunem, Lelia, ca orice fiică adevărată a marii Provincii, făcea lucrurile pe care le făcea riguros, *gründlich,* cum zice neamţul: dacă tot trebuia, nu-i aşa, să-l ia pe merceologul „ei” (şi spre plăcuta ei surprindere observă că atât familia, cât şi notabilităţile oraşului, toată lumea bună, *tout haut-Paris,* cum se zice, o încuviinţau, în sfârşit, ba începuseră chiar s-o stimeze), ei bine, dacă tot o făcea, măcar să o facă ca lumea! Şi într-

adevăr, începu să o facă ca lumea, începu să se îndrăgostească cu adevărat, încet-încet, de cel care îi fusese sortit, îi descoperea calități, îi admira rezerva sa respectuoasă, respectul pe care el îl arăta trupului ei, redându-i astfel, într-un fel extrem de delicat, virginitatea, nu-i aşa, şi, mai ales, admira admirația celorlalți față de el, a concetățenilor ei față de tânărul Grobei, un ins plin de viitor. Ah, *das ewiche weibliche*, eternul mister feminin! Pentru că Lelia nu se prefăcea, ea se îndrăgostea, se înamora cu adevărat. E drept, fără furtunosul sentiment pe care îl avusese fată de puşlamaua aceea de Mişu Cârstea, dar poate, cine ştie, cu mult mai trainic. Or, e ştiut, nimic nu admiră provincia noastră mai mult decât ceea ce e trainic, solid. Solid, serios, aşa cum se zice, cu bună dreptate: – Un om serios, un tip solid, un ins de viitor! Un om fără surprize, un tip solid! Un bărbat sută-la-sută serios, un om serios, un soț, un tată de familie, un funcționar absolut serios, solid, un tip de încredere, un cetățean de bază… un om solid!

Grobei se ținu de cuvânt, începu să sosească, uneori, de joi seara chiar şi astfel, cei doi porumbei aveau la dispoziție trei seri la rând, pentru că, nu-i aşa, rândul nopților încă nu sosise încă, he-he! Deja se puse problema unei jumătăți de normă la Alba. Odată, probabil din cauza nenumăratelor îndatoriri de serviciu care îl reclamau şi în altă parte, el trebui să lipsească două sâmbete la rând. Apoi, un timp veni neregulat, ba pica luni seara, ba marți dimineața şi trebuia să plece după-amiaza cu un accelerat mai departe, ba chiar, odată, sosi duminică dimineața şi rămase nici două ore, între două trenuri. Avea un serviciu afurisit, dar şi el, zău, punea cu mult prea multă inimă! Cum de mai putea să reziste?! Lelia era foarte îngrijorată, dar mămica ei scumpă, chiar şi Mariana, sora ei, ce avea atâtea griji pe cap, o linişteau. Nu-i nimic, aşa e el, un ins absolut scrupulos în tot ce făcea, de-o rară conştiinciozitate în muncă, precis că la dosarul lui se găseau nişte referințe admirabile. Numai puțină, puțină răbdare şi totul se va aranja, în clipa când, nu-i aşa, trusoul

ei (şi al lui!) va fi pus la punct, inclusiv acel loc de casă cumpărat de el pe care urmau să ridice împreună edificiul familiei lor armonioase şi fericite, ca să spunem aşa, atunci… cu siguranță că… oricum, mai rămăsese încă foarte puțin, câteva luni, doar, poate şi mai puțin! E drept că timpul trece greu, mai ales pentru doi tineri plini de foc, de neastâmpăr, de iubire, dar… ce să-i faci! Ea, care trecuse prin atât de multe, mai trebuia să-şi înfrâneze elanul şi să mai aibă puțintică răbdare! Oh, Lelia zâmbea, dând capul pe spate, aruncând meşa: intra în rândul femeilor onorabile, în comitetul opiniei publice, în armata salvării, în rândul gospodinelor modeste şi fioroase. Ah, din victimă se transforma, la rândul ei, în călău. Unde sunt victimele noastre, suavele, dezarmantele, tembelele oițe cu ochii lăcrimoşi?! Iată-le, deodată nerăbdătoare de destinul lor, iată-le îmbrăcând gluga roşie, dirijând mecanismul complicat al ghilotinei. Nici să fii cinic nu e uşor, demoazelelor, nu e atât de simplu să fii fioros, să ucizi! Aiurea! Diavolul nu semnează pactul său aşa, cu orice terchea-berchea, nu-i este dat oricui să intre în iad, zău!

Odată, fantastic de caraghios, ei doi, logodnicii, se întâlniră pe stradă, chiar în centru, lângă Casa de cultură. El se bucură enorm că o văzu, ea nici nu se bucură măcar, atât era de uimită. Fantastic! Evident, el era cu o maşină, venise de la Blaj şi pleca mai departe la Sebeş etcaetera. Nu era singur, era cu unul dintre şefii lui, vice-preşedintele Peretz, de care îi vorbise. O trase pe logodnica sa, încă aiurită, într-o cofetărie, îngrămădi în fața ei cataifuri, rulade cu frişcă, mascote, cremşnituri (plus un carton pentru acasă, pentru doamnele de acasă) şi fugi. Realmente fugi, aproape fără să o sărute. Ah, toată lumea o invidia, o invidia din ce în ce mai mult: avea un partener de viață, un logodnic atât de capabil, un ins ce avea în față o mare carieră, mai mult ca sigur. Societatea, ea era sigură de acest lucru, societatea punea mare bază pe el, avea nevoie de energia, devotamentul său, marele său ataşament. Şi ea, Lelia, era mândră de pe acum că va fi soția,

camarada, tovarăşa tovarăşului Grobei, eminent cadru al industriei locale, prestări servicii etc.

Olga, sora mai mare a doamnei Vanina, le scrise o lungă misivă, ea, care scria atât de rar şi, la sfârşit, pomeni în treacăt că fusese vizitată de Traian-Liviu, în trecere prin oraş, pe la cooperativele lui. Oh, desigur, el mai fusese de nenumărate ori prin Vatra Dornei, un oraş-staţiune atât de pitoresc, dar nu avusese timp, realmente, să treacă pe la ea. Acum însă „se deranjase”, se prezentase şi îi adusese chiar un mic cadou, util: o pungă de cafea-boabe, marca Neslé, din Germania. Vai, ce tânăr încântător! E adevărat, puţin cam matur pentru vârsta lui, dar se vedea cât de colo că… Oh, au stat de vorbă o după-amiază întreagă! Nu se simţea la el nimic din neseriozitatea sau impertinenţa de care dau dovadă, din păcate, unii din colegii săi de generaţie! Zău! Dimpotrivă! Olga-tante declara, în ultimul rând al scrisorii, că au stat şi au tăifăsuit absolut de la egal la egal, ba chiar că marea sa seriozitate şi modestie au fâstâcit-o puţin! Bravo, felicitări! Lelia avea noroc, cu adevărat! În sfârşit! Cu bine, urări de bine, sănătate la toţi, sărutări.

Scrisoarea ajunse la familia Crăiniceanu într-o sâmbătă, când erau adunaţi cu toţii în jurul mesei, Grobei fiind şi el de faţă. Ca şi altă dată! îşi anunţase sosirea, cerând a nu ştiu câta oară iertare pentru orarul său neregulat de logodnic, şi insista că vrea, ar dori, nu-i aşa, dacă e posibil, să petreacă o seară în familie, în strictă intimitate. Se mânca, se bău, se urmări programul de tele, apoi se mâncă şi se bău din nou. Ştefi-bàcsi Crăiniceanu, doamna Vanina şi Lelia-Haretina. Se citi şi scrisoarea de la Vatra Dornei şi, e inutil s-o mai spunem, grija pe care o manifesta Grobei pentru toţi membrii familiei găsi şi de astă dată deplină înţelegere şi aprobare. Lelia, frumoasa lui porumbiţă, îl pierdea din ochi, se alinta mereu în jurul lui, torcea ca o pisică mare, siameză, îi atingea haina, părul, umărul, îl tachina, îi ghicea dorinţele din priviri. Iar el, tânărul merceolog, arăta un tact desăvârşit: nu se bucura prea mult (sau n-o arăta!), aşa cum, doar cu câteva

luni înainte, nu se întristase prea mult (sau, n-o arătase!) când logodnica sa oficială îl supunea unui cu totul alt tratament. Nimic esențial nu părea că se schimbase, cel puțin aşa se putea citi pe figura lui osoasă, imperturbabilă, grav-senină şi cei doi părinți, care înțelegeau totul, îl iubiră încă o dată, i se aserveau din inimă. Grobei părea, poate şi era, ca un al treilea părinte, de parcă Lelia ar fi fost un fel de fiică-monstru, cu trei părinți; într-atât de egală fusese şi era atitudinea sa față de năzdrăvăniile ei trecute (şi viitoare, oho!), într-atât de comprehensivă era moaca sa de tânăr bănățean ambițios căruia i se deschidea un viitor luminos în față.

Apoi, în ciuda zelului ei sentimental, Leliei i se făcu somn şi fu trimisă la culcare. Grobei nu fu lăsat să plece la gazda sa, i se făcu patul în biroul lui Crăiniceanu, unde duduia deja un foc vesel şi, pentru că nu era nicio grabă, „bătrânul” aduse, roşu la față şi gâfâind, din pivniță, o sticlă din producția anului ’43. Cum ne aflăm cu toții în anul 1957 (la patru ani de la moartea tătucului Stalin), tămâioasa avea paisprezece ani, o cifră deloc neglijabilă. Şi astfel, reculeşi, ca şi altădată, cei trei se uniră şi continuară seara. Soacra aduse nişte struguri, mere (cărora Grobei le extrăgea semințele), celebra prăjitură a casei, cu aluat din miere de albine, ba, la un moment dat, teribilul Ştefi-bàcsi ceru, pe un fund de lemn, nişte mai şi cârnați afumați: i se făcuse din nou foame. Doamne, ce râs a fost! Se povesti, se lunecă în amintiri – în colosalul depozit de amintiri al Provinciei – se râse, Ştefi-bàcsi aduse vioara sa prăfuită şi le cântă celor doi făcând o mină comică, profund auto-ironică. Cânta însă surprinzător de bine. Deşi băuseră nicio jumătate din sticla de pe masă, vinul şi sângele li se urcaseră în obraji, întineriseră cu toții, mai ales Grobei, acesta era paradoxul: el însuşi afişa o expresie senină, surâzătoare, uitând, pentru câteva clipe, răspunderile care îi incumbau. Cei doi îl urmăreau, îl pândeau aproape, nemaiştiind cum să-i intre în voie. Dincolo de obligațiile lor de viitori socri-mici îl iubeau cu adevărat pe acest băiat harnic, onest, cu o copilărie atât de grea în spate, care, iată, se

dedicase fericirii Leliei, capricioasei Lelii. Cineva, iată, din fundul Banatului, care remarcase acel „ceva”, acel sâmbure prețios ce se ascundea atât de bine în făptură lunganei lor grațioase, o fată bună, la urma urmei, care pusese, e drept, pe jar, tot oraşul. Nici nu e de mirare, cu toți derbedeii ăştia stilați care roiau în jur, toți licențiații ăştia distinşi, cu ochii obosiți de nopți de poker şi bridge, cu tinerețea lor depravată iscusit la Cluj, din care îşi făceau un renume, aproape un blazon. Doar Ştefi-bàcsi ştia adevărul, sau i se părea că îl ştie. Doar el, un socru ideal, care îşi dispreţuia ginerii, dar care începuse să-l respecte cumva, curios, pe Grobei, pentru că se prefăcea atât de bine, pentru că era atât de relaxat, cu adevărat relaxat, în ambiția sa. De aici, probabil, şi spontaneitatea cu sticla din producția lui ’43, din care mai avea numai şase sticle. E drept că avea nouă din ’42, anul Stalingradului. Şi una, una singură din ’41, anul, nu-i aşa, al declanşării aşa-zisului „război sfânt”, an în care hoardele germano-hortiste au năvălit peste Prut cotropind paşnicul popor sovietic. Singurul din oraş, Şepețan avea câteva „bucăți” din ’44, doctorul Sevici vreo zece exemplare, bine păstrat, e adevărat, din ’45, anul în care a fost definitiv îngenuncheată bestia fascistă. Dar din ’41 nu avea nimeni în oraş, nici în împrejurimi. Sticlă dedicată nunții Leliei, fetei sale celei mai mici.

Se râse, se glumi, Crăiniceanu lăsă vioara şi turnă în pahare (numai bărbaților, evident, Vanina nu putuse să bea mai mult de jumătate de pahar). Grobei stătea tolănit pe divan, cu o pernă la cap, potrivită grijuliu de mama-Vanina, mâncând semințele sale favorite, cu ochii mijiți ironic-binevoitor, lăsându-i pe cei doi bătrâni să-l servească, să-l aduleze. Ah, era atât de plăcut să ai o familie, să te laşi răsfățat, îmbuibat, îndopat, să simți în jurul tău căldura inimilor omeneşti, să arunci de pe umeri, pentru câteva ceasuri, toată prefăcătoria şi ambiția. Se citi încă o dată scrisoarea lui Olga-tante, de la Vatra Dornei, Grobei aduse câteva completări de data aceasta, cu umorul şi finul său simț

de observație. Apoi, Crăiniceanu, înduioşat de această minunată seară de familie, intimă, vru să ia din nou vioara, dar Grobei, cu un gest, îl opri, temându-se că ar putea fi tulburat somnul Leliei. Ştefi-bàcsi se opuse, Grobei insistă şi toată disputa fu rezolvată de îndemânateca Vanina (ce părea, nu ştiu cum, cu douăzeci de ani mai tânără), care aduse câteva plicuri din teancul de scrisori ale lui Mihi-bàcsi. Într-adevăr, ea ştia că îi produce o reală plăcere „fiului" ei, cum îl numea pe Grobei, care manifestase şi altă dată interesul față de istoria familiei în care intra, față de genealogia spirituală (dacă ne putem exprima astfel) a iubitei sale Lelii. Ronțăia din semințele sale amărui, pe care le adunase pe o farfurioară, îşi ridicase cu grosolănie un picior, sprijinindu-şi gheata de stofa unui fotoliu, şi privea în fața sa, cu ochii mijiți ironic şi binevoitor. Uneori dădea încet din cap şi cei doi se simțeau fericiți, profund fericiți, în fața personalității viitorului lor ginere. Uneori, din pură distracție, se scobea gânditor între dinți, cu degetul arătător, apoi zâmbea vag, fără adresă. Era o seară reuşită, atât de intimă, de reuşită, şi cei doi, ceilalți doi, îl priveau înduioşați. Vanina citea rar, cu vocea ei puțin groasă, caldă, Crăiniceanu picotea uşor, din când în când tresărea şi râdea. Ah, caraghiosul ăsta de Mihi, îl mai făcea să râdă şi astăzi, la aproape zece ani de la moarte. Ce figură, domnule! Bietul de el, era atât de caraghios!...

3

— ...Dumineca fac excursii în afara oraşului, ascensiuni, la Păltiniş, spre Braşov, am ajuns chiar pe Bucegi. Împreună cu un grup de nemți, Dr. Taube cu soția sa şi o rudă îndepărtată a lor, *fraulein* Paula, o bibliotecară, urâtă, extrem de feminină. Un exercițiu extrem de germanic, umblatul ăsta cu o raniță în spate (ah, eu nu port niciun fel de raniță, asta o fac ei, nemții

ăştia pedanți şi taciturni; eu umblu pur şi simplu în costum de stradă, într-un pardesiu dublat cu o mesadă, pe care l-am cumpărat de curând de la vechituri, o piesă excelentă, extrem de ieftină. Lucrurile mele mi le poartă ei, eu sunt parazitul lor, altfel nu plec. Am oroare de bagaje, de orice fel de catrafuse, de-aici şi oroarea mea față de căsnicia legală. Dar Dr. Taube şi nevastă-sa sunt fericiți să care şi lucrurile mele şi aceasta e încă o dată foarte germanic, şi ei se pot simți superiori mie, anarhismului meu balcanic. Eu însumi mă pot simți superior lor pentru faptul că îmi cară lucrurile de care, efectiv, nu am nevoie: o pijama, ciorapi şi chiloți de schimb, săpun, un pulover. Singurele lucruri de care am nevoie, peria de dinți şi Catehismul revoluționar al lui Netchaev, le port asupră-mi. Restul să care gânditoarele animale de povară de care mişună istoria. Cu toate acestea, îi stimez, dar voi nu puteți să înțelegeți asta).

4 Ianuarie. N-am ieşit din casă de trei zile, stau cu geamurile închise şi hârtia albastră, triplă, de la fereastră, mă împiedică să-mi dau seama dacă e ziuă sau noapte, Petronela mi-a adus spre seară de mâncare de la birtul popii (e un birt aici, căruia i se spune aşa, pe o stradelă paralelă cu strada noastră), nişte tocăniță şi cartofi franțuzeşti. Am mâncat timp de o oră, prin autoconstrângere (1).

2. Nu am citit în timpul mesei, renunțând la una dintre cele mai mari plăceri. Mâncarea a fost un chin, evident, dar mi-am impus hotărârea.

3. După mâncare, în loc să mă întind şi să citesc, o altă plăcere uriaşă a burghezului din mine (şi, mai ales, o tiranică obişnuință cu care corpul-spiritul meu s-a învățat de aproape două decenii!), am dat afară zdrențele pe care le folosesc drept covoare, am urcat măsuța şi cele trei scaune în pat şi am măturat pe jos. Apoi, într-un acces de vanitate, am spălat pe jos, am frecat cu leşie şi cu o perie ce mi-a împrumutat-o o vecină. Evident, Petronela a vrut să mă ajute, cel puțin, dar am îndepărtat-o, am jignit-o chiar, ca să închei discuția. M-

am asemănat în gând cu Sfântul Ignaţiu şi nu cu Sfântul Francisc cu care târâtul meu în genunchi, peste podelele umezi, ar fi avut mai multe asemănări. Legenda lui e însă dulceagă şi nu-mi place, aşa ca un ceai în care se pune zahăr. Eu nu aspir la candoarea lui, eu aspir la asprimea lui Ignaţiu, la martiriul fostului soldat. Eu însumi am fost soldat, ofiţer. Subofiţer al companiei lui Iisus. Ha-ha, ce farsă, eu nu cred în Iisus. Aş putea însă să cred în Sfântul Ignaţiu. Copilării!

Da, e adevărat, dar timp de două ore mi-am înfrânt trupul, ceea ce e mai josnic în el, pentru că, nu-i aşa, trupul meu are şi vârfurile sale, are turlele sale ce sclipesc în lumina soarelui mistic, trupul meu are candoarea sa. Numai el (sau, mai bine zis, el o are cu siguranţă), nu şi spiritul meu. Spiritul meu e lipsit de candoare.

7 ianuarie. E frig, ger, nu ninge, pe stradă e un praf ca în mijlocul verii. Un praf pe care vântul îl agită încontinuu, un aer la fel de nesănătos ca cel dintr-o mină de neferoase. Petronela a venit dimineaţă devreme (eu mă culcasem de nicio jumătate de oră, îndobitocit de lectură), mi-a crăpat lemne şi a făcut focul, după care a plecat. Am deschis Dreptul Roman, de Cătuneanu; Dumnezeule, cât dogmatism, tone de bun-simţ mic-burghez. Posesie, bunuri, relaţii între persoane; un fel de geometrie socială îmbâcsită de logică, de-o anume logică bolnavă, feminină, falsă. O logică socială care domneşte de două milenii şi care a dus mereu omenirea în impas, în criză. Am citit-o râzând, plin de dispreţ, un dispreţ voios, senin; eram atât de mult peste toate acestea, sau, cum vreţi, sub toate acestea! În orice caz, nu la acelaşi nivel, incapabil, ştiam, de a repeta papagaliceşte, la examen, în faţa vreunui puţoi încruntat (ca domnul conf. Petrescu Marius, de care v-am scris parcă) toate aceste inepţii. Deşi le ştiu pe de rost, în litera şi spiritul lor, dacă se poate vorbi de „spiritul” acestei cărţi, acestei dogme, un spirit absolut trivial. *Aproposito:* mi-a venit o idee profundă, aşa, să trec la jurnal; nu vreau să vă plictisesc, de altfel nici n-aţi înţelege-o.

— Ha-ha, ho-ho, hi-hi, hă-hă, ho-ho, hă-hă, ioi, ah, hă-hă, hă-hă! râseră cei trei, Ştefi-bàcsi, râdea în somn, în ațipeala sa bonomă, Vanina zâmbea-râzând, sfioasă, Grobei râdea cu înțelegere, cu un dispreț leneş: ah, mortul ăsta era ridicol, caraghios, zău, era atât de închipuit, atât de megaloman!… Dar, pentru că era mort, în definitiv, îi treceau totul cu vederea. Dar nu se puteau abține să nu râdă, ce Dumnezeu! Dar… râdeau fără răutate; râdeau pur şi simplu, pentru că le făcea plăcere. Auzi: îi venise o idee profundă! hohotea Crăiniceanu, trecem la jurnal! Când trebuia să învețe, să tocească, îi veneau, aşa, *idei profunde!…*

— …Făcea eforturi, dragul de el, să mestece cât mai rar, să nu se rănească mâncând!

— Mătura pe jos, uitându-se în oglindă, şi se automortifica, lăsând-o pe Petronela să-i crape lemnele!…

— …Vai, drăguțul de el, tare mai era scrântit! Un şurubel, acolo, unu micuț de tot, ho-ho!… Şi noi îi trimeteam bani, deşi n-aveam, pe-atunci, decât un singur tacâm, ne treceam furculița şi cuțitul unul altuia, şi…

— Dar ne iubeam, puişor! spuse Vanina, brusc sentimentală, şi îi întinse soțului ei mâna.

— Ne iubeam, îngeraş! spuse el, şi a fost foarte bine că l-am ajutat. Era fratele tău şi…

— Ah, dragă Traian-Liviu, se adresă Vanina tânărului de pe dormeză, nici nu ştii, dar… uneori eu eram aceea care era pur şi simplu revoltată şi m-am hotărât de en ori să-i tăiem stipendiile lui Mihi, student bătrân şi fără minte ce era, dar Ştefi, soțul meu, care nu-i era rudă şi nici nu-l prea simpatiza…

— …Pe-atunci! rectifică Crăiniceanu.

— Ah, cum vrei! Ei bine, el se împotrivea de fiecare dată şi Mihi, leneşul de el, îşi primea în fiecare lună banii, pachetele cu slană, zahăr, turtucă de casă, lenjerie de schimb. Era o datorie sfântă, pentru familie! spunea el, soțul meu adică. Pe

vremea aceea, îngeraş, mai credeai în familie! Şi eu, care te iubeam mai puţin decât astăzi… când… eh!

Grobei îi privea cu veselie pe cei doi bătrâni, care se prefăceau bătrâni; adevăratul bătrân era el. Lelia ieşi din dormitorul ei, desculţă, într-o cămaşă albă, lungă, să vadă de ce râd. O seară calmă, plăcută, de familie. Ah, câte asemenea seri tihnite, imprevizibile, îi aşteptau de aici înainte! Sau era de vină vinul acela nemaipomenit, ce mustise în anul marii bătălii de pe Don?! Probabil, ceva din vâltoarea luptei se strecurase acolo, ceva din încrederea în victoria finală, în nimicirea până la unul a călăilor fascişti. Lelia se alintă de două ori pe lângă el, gustă din paharul lui, puţin, cu vârful buzelor doar, ca o păsărică, şi alunecă înapoi în dormitorul ei feciorelnic, repede-repede, de teamă să nu-i sară somnul. — Să nu-mi sară, să nu-mi sară! repeta ea, gângurind ca o fetiţă. El o urmări cu o privire reţinută, bărbătească, nu lipsită de o undă de duioşie.

…*8 Ianuarie*. E frig, ora şapte dimineaţa (şapte fără şapte minute) şi e al dracului de frig. Ţopăi prin casă ca un dement, mi-am îmbrăcat nişte izmene lungi, de flanelă, şi două pulovere jerpelite, unul peste altul. Unde dracu întârzie Petronela?! Iată ce înseamnă să introduci, să permiţi unui străin să pătrundă în circuitul tău intim, înseamnă să i te aserveşti, o prietenie, o amiciţie, chiar şi o simplă prietenie e începutul unei servituţi, începutul unei frustrări, a unei alienări. Tânărul Marx avea perfectă dreptate: Social = alienare. Sunt un dezadaptat, un infirm: trebuie s-o aştept pe nătânga asta să-mi facă focul şi, ceea ce e mai grav, nu e aici ca să-i dictez. Aceste rânduri vi le scriu *manu proprio*, cheltuind o energie dublă, în timp ce, dictându-i ei, spiritul meu vast, complicat, se poate ocupa şi cu altceva, poate rezolva probleme ce i se pun, ce şi le pune. Ah, de m-aţi vedea cum ţopăi ca o lăcustă, ca un greiere! Unde paştele mă-sii întârzie fiinţa aceea inferioară, construită ca să-mi servească, să mi se aservească (nu mie, bineînţeles, ci spiritului meu

cosmic, legic!), unde e cea care trebuie să poarte sandalele Domnului, ha-ha-ha! Am s-o dau afară sau am s-o ameninț doar, până una alta, că o dau afară, că o îmbrâncesc pe scări! Oh, ce se va speria micuța mea oligofrenă, îi vor clănțăni uşor dinții de groaza de a-şi pierde aservirea, servituțile! Şi doar îşi găsise un stăpân pe măsură, Dumnezeule, ce lucru rar, ce miracol, aproape! Vedeți, am ajuns un adevărat „domn”, un nobil, un stăpân: îmi bârfesc sluga, complotez contra ei! Aceasta au ajuns, în secolul nostru efeminat, comploturile, revoluțiile: o cabală contra slugilor. Între friptura cu sos de vin şi peşte, să poți strecura o mică observație răutăcioasă la adresa „lor”, a „lui”, a „ei”, în timp ce „ei” ți se apleacă peste umăr, întrebându-te dacă mai doreşti budincă, prefăcându-se că nu-ți aud sau nu-ți înțeleg şuşotelile, schimele, aluziile în două sau trei limbi străine, impasibil, impenetrabil în aservirea sa disprețuitoare, *the servant! Ah, les mairs du palais*, majordomii, Pépin le Bref, tatăl lui Carol cel Mare! Doamne, când sunt singur, perfect, total, singur (şi eu am, printre puținii, această forță!), ce *servitor* nu veghează oare asupra mea, peste umărul meu, întinzându-mi sosiera de argint?! Oare nu e El, Dumnezeu, majordomul meu în virila mea singurătate, nu e el unica şi adânca mea servitute?! Prostii! Iată ce idei poate să-ți provoace frigul, absența cuiva care nu se prezintă la datorie. Eu sunt, iată, prezent la datorie, dar cum e îngrozitor de frig, e abrutizant de frig în încăpere, stau şi țopăi ca o lăcustă, îmi frec genunchii, mă aşez şi scriu rândurile acestea, apoi mă ridic şi fac câteva mişcări de gimnastică suedeză. Murdăria de a nu fi singur…

8 Ianuarie, seara. (Ați observat că am început să vă transmit fragmente, coupuri din jurnal, pe care le copiază Petronela, femeia-oaie.

Rândurile de mai sus, evident, sunt în copie, trase de mâna ei gingaşă, cu mult mai înțeleaptă decât stăpâna ei, ha! Dumnezeu, i-am şi spus asta, ca să mă amuz, Dumnezeu trece prin mâna ei şi-apoi, abia, o pătrunde în ființă, i se urcă

în inimă, în gât, maxilare, spre frunte, ha-ha, *pana* la frunte, nu ştiu dacă trece de arcul sprâncenelor ei groase şi îmbinate, *tant mieux*, Dumnezeu ştie unde trebuie să se oprească, frânele inhibiției divine funcționează perfect!) Interesant, de-asta vă scriu uneori atât de des, scrisorile către voi – care au început să se amalgameze în jurnalul meu – mă incită, intră în ceea ce numesc eu *mediu solicitant.* Capacitatea cuiva de a mă scoate din inerție, din mediocritate; capacitatea cuiva de a presa asupra ființei mele esențiale, de a o împinge să se mişte, să trăiască, să emită idei-stări. *Erlebnis.* Pretexte, de fapt, un anume soi de pre-texte, care te împing în ființa ta esențială. Ha, viața noastră nu e un pretext pentru a trăi?! Posibil. Uneori mi-este dor de Caius, un dor crâncen: singurul meu prieten, aproape fost prieten, singurul meu mare prieten. De-asta mă şi urc pe munți, cu familia Dr. Taube: acolo sus, pe vârfuri, pe platourile pe care şuieră vântul aspru şi viril ca şi gândirea mea, pot să mă gândesc la el fără să mă simt vinovat, îl văd chiar. Privesc în depărtare, în marea panoramă, în marele relief şi-i văd ființa uriaşă plutind peste văi, statuia sa colosală. Pe el, pe care, deşi îl iubesc până la geamăt, nu l-am mai văzut de şase luni, am refuzat, am reuşit să nu-l mai văd. Ah, el crede că-mi este indiferent, de-aceea… ha-ha, dacă-mi era indiferent, ne-am mai fi văzut din când în când, nu-i aşa?! Bineînțeles… bineînțeles… Comic, ce spuneți, urc ore întregi, uneori o zi întreagă, prin ploaie, înfruntând câinii sălbatici ai ciobanilor de care mi-e atât de frică, ca acolo sus să-l contemplu pe el, unicul meu prieten, statuia lui uriaşă, blândă, ce-mi zâmbeşte enigmatic plutind peste crestele Făgăraşului, şi farmecul său indicibil, fenomenal, se târăşte în sus peste toată valea Prahovei, se strecoară, subțiindu-se, printre Cheile Zănoagei, mă aşteaptă supusă, figura sa uriaşă, plutind peste lacul Scropoasa. Ah, alerg, alerg să-l întâlnesc acolo, cel care mi-a fost dăruit de eternitate şi pe care, a cărui ființă vie, de came, trebuie s-o resping, s-o sublimez în fâşiile acestea de ceață ce prind un

chip într-o anume incidență a razelor solare, ceva asemănător cu Sfinxul Bucegilor. Prostii! Încă o servitute.

11 Ianuarie. Peste douăzeci, treizeci, poate peste cincizeci de ani… sau, poate, cine ştie, mai curând, cineva va înțelege, va trăi, va retrăi, împins de aceste rânduri, aceste stări, aceste idei-stări. E imposibil ca o energie atât de subtilă a universului, cum este trăirea mea, să se risipească odată cu mine. O armonie atât de înaltă, un sincronism atât de perfect, de aproape de perfecțiune, să se spargă ca o piatră, ca o rocă oarecare, vulgară. Dumnezeu, natura-idee, adică, s-a străduit doar atâta de mult să mă construiască, să mă împingă spre desăvârşire, atâta caznă, transpirație, efort, geamăt, scrâşnet, eşecuri repetate, atâta colosală cheltuială de energie… oh, sunt convins, cantitatea de energie a universului e limitată, un eşec al meu, este şi un eşec, o pierdere a Sa, o înfrângere a mea e egală cu o înfrângere a Sa, oh, cu mult mai jalnică, mai colosală, mai abjectă, orgoliul Său e cu mult mai mare, mai obraznic, planurile Sale sunt cu mult mai impertinente.

Was wirst du tun,
Gott, wenn ich sterbef
Ich bin dein Krug (wenn ich zerscherbe?)
Ich bin dein Getrank (wenn ich verderbe?)
Bin dein Gewand und dein Gewerbe
mit mir verlierst du deinen Sinn…

Cantitatea de energie limitată, aceasta este o idee. Oamenii sunt cantități – q – de energie, limitate, să zicem: plus trei. Insul genialoid e şi el egal cu plus trei, energia sa e mediocră. Excepțională la el este doar capacitatea sa de a concentra această energie asupra, mereu, a unuia, aceluiaşi obiectiv, scop, indiferent de valoarea acestuia, de importanța acestuia. Nu energia, cifra ei, nici scopul pe care se exersează ea, pe care se aplică, *presează* ea, contează, ci capacitatea de concentrare *în timp*, aceasta creează valoarea, saltul,

revelația, autodeterminarea etc. Tensiune-timp, concentrare-funcție de timp. Totul e, deci, funcție de timp, capacitatea unui psihic concentrat de a rezista în timp, de a nu-şi degrada concentrarea în timp. Poate rezulta de aici şi o definiție posibilă a timpului, retroactiv, pornind de la obiectul creat. Ce e timpul? Spațiul necesar creării unui obiect de către o energie dată, q. Timpul, evident, nu se *creează* totdeauna, aceasta e prima axiomă: nu oricine, nu orice poate crea timp. Omul mediu nu creează timp, nu are capacitatea de timp. N-o poate face singur, ci doar în colectivitate. (Aceasta trimite însă la studiul meu: „Relația individ-masă".) Când individul singur creează timp, el este egal, are chiar funcționalitatea unei colectivități, prin forța sa de a inhiba accidentalul, de a distruge accidentalul, prin economicitatea sa profundă care se exteriorizează, nu-i aşa, în concentrarea acelei energii de plus trei, să zicem, ducând la o potențare uriaşă a acesteia. Plus trei la puterea 14 sau 28. Pe când insul mediu îşi risipeşte acest plus trei, în cel puțin două sau trei acțiuni divergente, *apărându-se* de concentrare ca de o boală, ca de ceva dăunător, apărându-se de timp. Concentrarea întregii energii vitale (sau aproape) e, într-adevăr, ceva inuman, ceva peste-uman. *Concentrarea-timp.* Oh, e atât de seducătoare risipirea, diversificarea energiei, varietatea îndeletnicirilor, a scopurilor. Ceea ce se opune unității, organicității; şi voința e un organ, poate fi astfel. Ce interesant ar fi un studiu al conceptului de voință de la Fichte, trecând prin Schopenhauer *(viața ca voința)* la modernul Nietzsche *(Der Wille zur Macht).* Sau, cu mult mai devreme, neoplatonicii, Plotin, cosmosul ca o formă a voinței universale, universul ca o formă a tensiunii. Din păcate, nu am timp pentru aceasta, nu am informația necesară, mi-ar trebui minimum jumătate de an pentru lecturi, fişări. M-ar atrage această „diversificare" a timpului meu, această odihnă de timp, această preocupare de diletant. Gândul nu e şi el o „diversificare", o „diversiune" de scop?! Mai bine zis:

„gândurile”, pentru că Gândul unic e chiar scopul ce începe să existe ca fătul în lichidul amniotic…

(Grobei rămăsese singur, în camera plină de fum, de seminţe risipite, de resturi de mâncare, de vin, de obiecte disparate. Cei doi bătrâni se duseseră la culcare şi el, cum nu-i era somn, rămăsese să împrăştie cu o mână distrată scrisorile, fotografiile. Nu erau numai scrisori, acolo, ci şi ciorne, schiţe, formule matematice, într-o dezordine nemaipomenită. Tăieturi din jurnal, fişe, articole. Un talmeş-balmeş, în stilul acela insipid, arogant, uneori de-a dreptul incoerent, hilar. Vanina, de data aceasta, adusese nu numai câteva plicuri, ci un sertar întreg, al vreunui scrin, plin de hârţoage, care, împreună cu lemnul sertarului, începuseră să miroasă într-un anume fel, ca un cadavru vegetal. Un miros suportabil oricum, aproape un parfum. Mirosul podurilor provinciei.

Grobei se ridică de pe jos, de pe covor, ascultându-şi mirat încheieturile ce pocneau pe rând, într-o ordine secretă, căscă, căscă încă o dată, se întinse şi se scărpină în cap, ciufulindu-şi părul său rar, gras. Apoi deschise geamul, să iasă fumul de tutun, remanenţă a pipei ironicului său socru. Perdeaua se mişcă uşor, nehotărâtă, în acest transfer de aer cald şi rece. Fumul deveni lichid. Merceologul se aşeză din lene, probabil, din nou pe covor şi, masându-şi încet umerii, de frig, căscând interminabil, reîncepu să citească, pe sărite. Era târziu, era obosit, a doua zi, deşi duminică, avea două întâlniri de afaceri. Trebuia să obţină o comandă de sticlă încasabilă, aşa-zisul plexiglass.)

— ...Ha, ha, ha, să trăiesc cast, în castitate, eu, posesorul celei mai desfrânate imaginații din lume. Eu, care nu am devenit cu adevărat un mare satir numai din... lene, dintr-o profundă lene. Eu, desfrânatul şi sadicul cel mai mare al epocii noastre (provinciale, laudă provinciei) la un loc. Da, eu voi trăi în castitate, am şi început. Cu spaima femeii. Cu spaima şi greața de femeie. Ha, ha, uneori mă apăr cu spaima, alteori cu greața. De Cheți, fie iertată (deşi trăieşte încă!), mă apăram cu spaima; de Petronela, cu greața. Nu cunosc alte arme şi, până una-alta, mă folosesc de ele. Tot ce ar trebui să se îndrepte spre femeie, întreaga cantitate de idei, timp, sentiment, patos, materie etc., voi îndrepta-o spre viitorii mei prozeliți. Cei care, atraşi de magnetismul existenței mele, al personalității mele unice, vor vrea să i se închine. Oh, ei sunt peste tot, numai lenea şi necurățenia mea i-au ținut la distanță până acum. Lenea mea în a îndrăzni, castitatea mea murdară şi o slăbiciune, un rest de slăbiciune față de ideea de prietenie, fantoma târâtoare a lui Caius, ultimul, pe care alerg s-o întâlnesc pe munții noştri domestici, uzi. Deci: *vade retro satana,* cea cu trei chipuri, nespus de atrăgătoare: laşitatea intelectuală, desfrâul şi prietenia. Oh, eu, care sunt făcut, am vocația acestor trei vicii.

Eu, ce am căutat ani lungi un maestru, un idol, măcar un maestru, fericit de a mă subordona, de a sluji, eu, care am slujit cu fanatism nenumărați mediocri, nenumărați imbecili cu tupeu. Eu să domnesc?! Asupra cui?!

Eu, ce mă înfior atunci când întâlnesc, reflectată doar, într-un geam tulbure, în ochii cuiva, într-o carte, epiderma unei femei. Gem, atunci, ca un apucat: să posezi o ființă ca tine, care ți se supune, o ființă vie, întreagă, puternică, inteligentă, necunoscută, activă, cineva chiar mai puternic, mai frumos, mai isteț, care, prin sexul ei, e sortită subordonării. Da, e fascinantă această vasalitate oarbă, de un minut; dar n-am ordonat-o *eu,* n-am imaginat-o *eu,* n-o stăpânesc *eu.* Revenită la realitate, ființa aceea pe care am posedat-o, am supus-o atât de total, se revoltă, împotriva mea, deşi nu eu, sau nu

numai eu, sau nu numai în *interesul meu*, am îngenuncheat-o. Şi, ca la păianjeni, mă ucide, pe mine, instrumentul umilinței ei, al voluptății aservirii şi vasalității ei ce acum, la „trezire”, i se pare a fi fost ruşinoasă, nedemnă. Ce jignire profundă pentru mine, eu, ce sunt eu însumi un creator. Marchizul de Posa: – De ce să fiu o daltă, acolo unde pot fi sculptorul?! *Vade retro, satana*, ce vii fâlfâind în fustele suprapuse ale femeii grațioase, calde, blânde, comprehensive. Care înțelege, ca să te ucidă, ca Judita pe Holofern, să-şi răzbune inferioritatea sexului.

Eu, ce am ars tot ce am avut mai prețios, timpul meu, iubirile mele, datoriile complicate față de familie, pe altarul prieteniei. Eu, credincios prietenilor chiar de-a doua mână, până la imbecilitate, fericit până la voluptate când eram „întrebuințat” de ei ca un sub-om, când eram umilit de ei. Oh, numai eu, un ins ca mine se poate elibera; numai cine a putut fi un sclav perfect, o slugă totală poate fi, poate ajunge un stăpân, un maestru. Cine s-a putut uita pe sine până la totalitate, până la bucurie, cine a putut dansa pe instinctele cele mai fine şi tiranice ale conservării, numai acela poate domni.

Da, domni, dar asupra cui?! Unde e poporul meu…?!…

Ah, ce ridicole sunt toate acestea, ca scrise de un şcolar ce se masturbează. Profund ridicole, pretențioase, vulgare, puerile. Da, şi iată ultima vanitate: de a dori să spun nu lucruri adevărate (oh, numai pentru mine, se înțelege!), ci care să sune frumos. Pentru cine?! Ultima vanitate a unui literat ratat…

Iată, deci, primele voastre *exerciții*. Îndrăzneala în gândire, castitatea, respingerea prieteniei. Cu atât mai mult cu cât simțiți plăcere într-una dintre aceste pasiuni, vicii sau în toate trei: norocul vostru. Respingeți tot ce vă face plăcere, ca Ignațiu, don Ignațiu. Ah, eu nu vreau să vă mortificați! Deloc. Aceasta e diferența între mine şi ei. Francisc de Assisi, Ignațiu de Loyola, nişte zănatici, nebuni clinici nedepistați la timp, nebuni de care societatea avea nevoie. (Nebuni pe care în

momentele mele de reverie, de diletantism, de odihnă îi admir, îi urmăresc, cel puțin.) Oh, nu. Odată învins viciul, pus la pământ, te poți întoarce la el; cu larghețe, cu nonşalanță. Aceasta a fost slăbiciunea creştinismului, a oricărei religii profunde, mari: absolutizarea viciului. Noi vom fi stăpânii lui, nu slugile sale, nici măcar duşmanii săi. Vai, ce vulgar, să ai duşmani!

…………………………………………………

Eu, am mai scris asta, nu vreau să înființez nicio religie, niciun partid politic. *Eu sunt singur.* Acțiunea înseamnă degradare. Când sunt doi, idealul începe să se degradeze. Ceea ce înțeleg doi e mai puțin curat. Ceea ce înțeleg trei e deja social, vulgar: *tras faciunt colegium.* Eu sunt singur nu pentru că sunt un neînțeles, pentru că mi-am greşit secolul şi alte prostii asemănătoare. Nu-nu, eu sunt singur pentru că doresc asta, pentru că am puterea asta. Secolul acesta îmi vine perfect, este exact ce-mi trebuie. Cu toate acestea… cu toate acestea, nu pot rezista totdeauna tentației de a face prozeliți, de a lăsa ucenicii să vie la mine, ha, ha, ha ha. Asta, cu atât mai mult cu cât am înăbuşit ultima mea mare pasiune: prietenia. De când l-am îndepărtat pe Caius, cu sila, cu forța, brutalizându-l, jignindu-l total, mă simt mai liber. Chiar sunt mai liber. Sărmanii oameni aşteaptă să li se dăruiască libertatea, să le vină „din afară”, „de sus”. Ce copii, uşor de manevrat!

Mi-am făcut o concesie: l-am ales pe *primul* după un singur criteriu: o cât de vagă asemănare fizică cu Caius. Primul meu ucenic trebuia să semene *fizic* cu ultimul meu prieten. E un supliciu sau o formă de sadism, de magie: cum se împungea, în evul mediu, o figură de ceară iubită, urâtă, cu un ac, o figură ce purta însemnele exterioare ale persoanei ce trebuia astfel distrusă. Ei bine, Caius era spân, aproape spân, şi blond spre roşcat. În nicio săptămână am găsit ceva asemănător: şi unde?! Doamne, ce ridicol: în holul facultății,

unul dintre portari. Un idiot, bineînțeles, dar care are înălțimea *lui,* culoarea sa de păr, e spân, doar ochi au o altă nuanță. De departe e însă el. Caius. Pe care îl voi distruge, pe care mi-l voi aservi în efigie. Voi degrada astfel imaginea lui şi, totodată, îl voi elimina total din iubirea mea. Întâmplător, va fi primul discipol, primul *Flet,* cum îi spun eu, sau primul *Flit.* E acelaşi lucru. Nu e neapărat necesar ca portarul (pe care îl cheamă Găvrilă) să rămână în apropierea mea; ca şi cu un viciu, odată învins, poți reveni la el sau îl poți îndepărta definitiv. Ce contează e să-l *posezi.*

……………………………………………………

L-am cunoscut. A durat nicio săptămână. Ah, ce filistin sunt, ce mic-burghez mai trăieşte în mine: aş fi vrut, bineînțeles, ca primul *Flit* să fie inteligent, parfumat, cu o creştere aleasă, măcar să fie instruit, sau din aceeaşi generație cu mine. O comoditate cât de măruntă, o comoditate, măcar, din atâtea posibile. Ha, ha, ha, ha. Burghezul din mine, burghezul gentilom, din mine, a avut ceva de furcă, a avut ceva de înghițit, dracul să-l ia!

— „Nu te teme, i-a spus Iisus lui Simon, de-acum încolo vei fi pescar de oameni!” Prima frază politică a lumii.

La început m-a repezit, a fost chiar brutal. I-am răspuns cu o nemaipomenită gingăşie. E însurat, are un copil de trei ani, a avut un altul care a murit la zece ani, de o tumoră cerebrală. Soția lui lucrează la cantină, o ştiu foarte bine, deşi eu mănânc rar la cantină. Ei sunt din acelaşi sat, dar, curios, s-au cunoscut de-abia aici, el e plecat de-acasă de la vârsta de zece ani, iar ea e cu zece sau unsprezece ani mai mică decât el. El are treizeci şi cinci. Eu sunt mai în vârstă decât el prin voința mea, prin scopul meu clar, din ce în ce mai limpede, din clipa în care l-am văzut, din clipa când am recunoscut asemănarea cu Caius, mortul meu cel frumos.

M-am prefăcut că întârzii la standul cu scrisori şi reviste. El vinde şi ziare, este şi misit de camere pentru studenți. E

îmbrăcat într-un fel de costum de vânător uzat, o haină verzuie cu revere de catifea, pantaloni strânşi pe pulpe, cârpiți, ghetre şi moletiere. Sub haină poartă un sveter soios, ca o za, şi în față un plastron de hârtie albă, care imită foarte bine cămaşa. Nu e el „şeful”; adevăratul portar, pedelul facultății, care pune absenții, păstrează indexele şi e spionul decanului şi a administrației şi în acelaşi timp curierul studenților cu bani, e un ins semidoct, semiinstruit, un individ realizat şi pierdut, totodată, un ins care pluteşte peste noi. Găvrilă, în felul lui, e însă un om curat, un țăran speriat, ratat, viclean ca o găină, nu prea curat fizic, veşnicul obiect de moquerii al femeilor de serviciu care fac curățenie în uriaşul stabiliment. După ce m-a repezit, crezând că vreau să-i cer ceva, mi s-a ataşat imediat; amândouă pornirile le-am retezat blând. Nu i-am permis să mă molesteze, nu i-am permis să se ataşeze prea repede, prea indecent. A rămas la semidistanță, nedumerit, nu prea mult. Astfel îl pot privi, îl pot contempla. Iar el a rămas aşa, cumva, într-un picior, privindu-mă cu bănuială şi simpatie. Ce vreau cu el?! E obişnuit să fie folosit, viclenia lui e de a se lăsa spoliat, exploatat. Eu nu vreau să-l „folosesc”, să-l exploatez: eu vreau să-l subjug în folosul nimănui. Are un obicei ciudat ……………… ştie că e înşelat, că nevastă-sa îi pune coarne, şi cu toate acestea, în anumite ocazii……………… cu rivalul său se poartă atent, respectuos, aşteaptă probabil o ocazie de răzbunare care s-ar putea să nu vină niciodată sau care……………… şi-a cumpărat o jumătate de loc de casă de la unul dintre frații săi şi aspiră să……………… cred că a fost închis sau a suferit o pedeapsă penală pentru că……………… pentru că……………… pentru că……………… nevastă-sa îl întărâtă contra mea, îşi închipuie că îmi convine, nu e bine să-l vizitez acasă, acolo e mult mai bine apărat. De altfel……………… mergem la băutură, bineînțeles. Nu îşi dă seama că mie băutura, alcoolul, îmi face greață. La început a crezut că sunt un stricat, că vreau să-l atrag în sodomie. Cu câtă veselie, cu câtă puritate, aş zice, candoare, ar fi acceptat!

Mi-a dat chiar de înțeles că nu trebuie să mă ruşinez, a alergat vesel în întâmpinarea perversiunii mele. Apoi, văzând că se înşelase în viclenia sa, a rămas, după obiceiul său „într-un picior”, ca o găină, ca un cocostârc nătâng, la semidistanță. Ce vreau oare de al el, pentru ce vreau să-l folosesc?! Apoi îl seduc ca pe o femeie, deşi, evident, e mult mai greu. I-am dăruit o cămaşă, pe care însă n-o poartă. Luat din scurt, mi-a mărturisit că a trimis-o în sat, la unul dintre frații săi mai mici. I-am dăruit atunci ceva pentru fiica sa, pe care o adoră: un leagăn de lemn, pentru că o culca în covată, ca la țară. A rămas nedumerit de cadoul meu inutil, dar inutilitatea gestului, luxul său, i-a inspirat, încet-încet, respect. Într-o zi, era într-o miercuri, ……………… l-am vizitat la spital, nu în orele când venea familia. Soția lui mă duşmăneşte pur şi simplu, îşi închipuie că vreau să-l ațâț contra amantului ei, nu-şi explică în niciun fel prietenia noastră, ceea ce o înfurie infernal. Furia ei însă o folosesc foarte bine, aceasta ne leagă şi mai mult, deşi el mai are sentimentul flăcăului față de o fată nevârstnică pe care trebuie s-o protejeze. Apoi, el însuşi are o istorie la facultate, cu una dintre femeile de serviciu: ceva extrem de hazliu, un fel de iubire platonică, ha, ha, ha! Ah, dacă n-aş fi atât de obsedat de ideea mea, dacă n-aş fi atât de ocupat de……………… întru totul de acord să………………

(Grobei căscă, căscă a mia oară, dureros, oasele sale gemeau de oboseală, se frecă îndelung la ochi, ochii îi lăcrimau şi începu să sară peste rânduri, era incapabil să se concentreze. Se ridică, închise geamul şi se pregăti de culcare. Era însă atât de obosit, atât de abrutizat de oboseală, de călătoriile sale lungi, interminabile – făcuse odată socoteala că ar fi putut înconjura o dată şi jumătate ecuatorul! – de băutură, de frigul din cameră, încât nu avu puterea să se dezbrace. Ramase prostit în mijlocul odăii, îşi aruncă cravata pe fotoliu şi se descălță. Privi apoi buimac, în jur, ştiind că ar trebui să meargă la baie, la toaletă, să se spele, să se

pregătească de culcare. Tot ce putu face fu însă să se aplece ca un mecanism şi să ridice de pe jos câteva dintre hârtiile acelea peste care picotise, până mai adineaori. Nu era în stare să urmărească rândurile, cuvintele, ideile, cu toate acestea citea, împiedicându-se, ca un obiect ce cade într-o prăpastie, izbindu-se de pereți, agățându-se de tufişuri, de pietre, de câte o creangă, şovăind pe câte un petec de nisip, de muşchi, căzând din nou, dezordonat, învârtindu-se, rostogolindu-se, dându-se peste cap, rotindu-se, balansându-se.)

………………am ajuns până acolo încât mi-a propus să-mi să-mi dea bani, bani de buzunar. Mi-a spus că câştigă lunar treizeci de lei numai cu comisioanele de care nevastă-sa nu ştie nimic. Apoi……………… a cunoscut-o, în sfârşit, pe Petronela, femeia-oaie: s-au privit amândoi foarte mirați, ca două animale, el a crezut bineînțeles că ea e amanta mea, ea însă a fost mai prudentă. Doi imbecili. Ea s-a purtat cu el, la început, cu o anume indiferență, chiar cu brutalitate, ceea ce a fost bine: el s-a liniştit. S-a oferit să-mi facă măruntele servicii pe lângă casă, să-mi care gunoiul, să crape lemne, să spele podelele, chiar să……………… i-am explicat că nu pot să-l înjosesc. — Dar tu de ce faci acestea? m-a întrebat, eu sunt un țăran, mie-mi stă bine să lucru, dar tu eşti Domn şi… i-am explicat râzând că pe mine nimic nu mă înjoseşte. N-a înțeles şi a rămas din nou, în felul lui, ca o orătanie, într-un picior, privindu-mă cu bănuială şi simpatie. Oricum, nu mai vrea să afle ce urmăresc cu el, ce folos vreau să trag de la el; se lasă pur şi simplu în voia mea, a adoptat față de mine aceeaşi atitudine psihică ca şi față de rivalul său, amantul tinerei sale soții: neutru, aşteptând o ocazie decisivă. E mai puțin viclean decât un țăran mediu, aflat la oraş, turtit de oraş. De asta trebuie să fiu şi mai precaut cu el, pentru că e mai dezarmat. Odată i-am spus că……………… — Hă, hă, hă, hă! a râs el apoi şi-a revenit şi m-a privit cu spaimă. M-am prefăcut că n-am observat nimic şi lui i s-a părut că a fost o întâmplare, că l-am ghicit din pură întâmplare, el însuşi nu

se aştepta, cred, să aibă acolo, o rană. Orice om are undeva o rană şi, dacă apeşi acolo, încet-încet, oh, nu cu prea mare cruzime, atunci……………… rana lui e, probabil, copilul lui mort. Poartă fotografia lui printre acte, are vreo cinci clişee: am râs de copilul mort, i-am spus că e macrocefalic, că are capul disproporționat. A încremenit de spaimă, de teroare! Copilul lui cel frumos, sfântul de el, minunea lui Dumnezeu! Am râs şi l-am liniştit. S-a liniştit. S-a liniştit şi el, s-a liniştit foarte repede, din instinct, era o spaimă cu care nu putea trăi. Dar aici, aici e locul, aici se poate apăsa uşor, fără prea mare brutalitate! Doamne, învață-mă îndemânarea, blândețea, cruzimea celui care lecuieşte, celui care taie crengile uscate, parazite. Spun: „Doamne!", ca şi cum m-aş ruga mie însumi! Nici el nu crede, deşi se preface că crede şi e puțin uimit că Petronela nu face semnul crucii. Văzând că mie nu poate să-mi „slugărească", să-mi facă vreun serviciu, aşa, pe gratis, în semn de prietenie (Dumnezeule, aceasta e prietenia sau aservirea de care e el în stare, câtă muncă îmi stă în față!), s-a oferit să-i facă ei unele „îndemânări", cum zice. Ea l-a refuzat, plictisită, apoi l-a folosit şi îl foloseşte, uneori. Ah……………… chiar şi proprietăreasa a încercat să……………… a trebuit să mă lupt cu ele ca un uliu, Petronelei i-am interzis pur şi simplu să mai calce la mine, timp de o săptămână încheiată. A suferit cumplit, gâscă de ea, oaia de ea! Apoi a venit şi a început să-l ocolească ca pe un obiect, când îl vedea. Astfel pot să-i conduc mai bine, făcându-i să se suspecteze, să se spioneze unul pe altul, să se……………… să se iubească – fiindu-şi indiferenți, Apoi, a venit momentul să………………

5

Grobei, de la ultima petrecere în casa socrilor săi, nu mai fu văzut o lună, aproape o lună şi jumătate. Nici pe la ei, nici

în oraş. Ah nu, Chezan auzise la Sfat că trecuse, tot aşa, cu o maşină, cu un microbuz, împreună cu nu ştiu ce expert-contabil, fusese văzut în birourile „Indalimentului”, o întreprindere anexă a Sfatului Popular, care administra morile, sifonăriile, fabrica de ulei, de mezeluri, fermele oraşului. Dolinski, directorul „Indalimentului”, se lăudase că-l aduce pe bănățean la el, ca şef de secție plan, deocamdată, în locul lui Lipcsei, iar pe Lipcsei îl mută în locul lui Vecan Traian. Chezan adăugă, peste câteva zile, că vorbise şi cu dr. Tempfli, fostul preot catolic, contabilul-şef care îi confirmase ştirea: da, Grobei fusese pe la ei o jumătate de zi şi ei îl introduseseră, în mare. Ah, ce tânăr capabil, unitatea va face o achiziție de prim rang, voiau să-l pregătească pentru posturi înalte, exista deja o discuție între director şi cei de la Sfat, superiorii lui, care voiau să-l ia pe băiat direct la centrală. Nu era prudent: câteva luni, un an de rodaj într-o unitate anexă era foarte indicat, tocmai ca el să… Dr. Tempfli, omul acesta atât de rece, de distant, iezuitul acesta priceput care era chemat cu regularitate la Sfat, detaşat pe lungi perioade, la sfârşitul trimestrelor, a decadelor, pentru centralizări, el, care revedea ultimul situațiile înainte de a pleca la Bucureşti (deşi, din cauză că fusese popă catolic, îl țineau în postul acela obscur de contabil-şef la „Indaliment”), ei bine, doctorul Tempfli era pur şi simplu entuziasmat de… viitorul lui cumnat, de Traian-Liviu. Şi dacă dr. Tempfli, cu profunda sa cunoaştere de oameni, cu viclenia sa iezuită, nu-i aşa…

Chezan însuşi se entuziasma, vorbind; el, omul atât de rece, de posomorât. Familia, puțin nedumerită, se linişti. Bine, el avea *nu-i aşa,* tocmai acum, în momentul lichidării, sarcini exprese, dar… măcar câteva rânduri, *nu-i aşa,* o ilustrată, un telefon, logodnicei sale iubite care, iată, era vizibil neliniştită. Deşi toți o înconjurau cu atenții, cu asigurări, cu calm. Mariana, iubita ei surioară şi viitoarea cumnățică a lui Traian-Liviu, îi făcu însă reproşuri: oare nu cumva ea, Lelia, în răsfățurile ei şi în nazurile ei hipercapricioase spusese ceva, ceva, care… făcuse ceva de

natură să… creeze, aşa… o stare de animozitate, o neînțelegere, chiar, nu-i aşa… măruntă, trecătoare, dar… care ar putea, nu-i aşa…

— Da' de unde! Lelia respinse cu indignare aceste aluzii şi ceilalți, familia, o liniştiră numaidecât. Dimpotrivă, Lelia se transformase; ajunsese o mieluşea, n-o mai recunoştea nimeni! Umbla cu ochii pe jos, de la servici-acasă şi înapoi, rar dacă mai ieşea, şi atunci, bineînțeles, numai însoțită de mămica sau de tanti-Barbara. Cât despre derbedeii şi fanții, trăpaşii, donjuanii, care… ei bine, nu rămăsese nici urmă din ei, de parcă s-ar fi evaporat din oraş. Nu, nici în direcția aceasta nu i se putea reproşa nimic fetei! Dimpotrivă! Viața ei făcuse o cotitură decisivă, nebuniile tinereții trecuseră şi acum urma, nu-i aşa… Nici la cinematograf nu mai mergea, când fusese filmul acela austriac „Un sărut pe gheață" sau aşa ceva, trebuiseră s-o ducă cu forța. Nu-nu, că ce va spune Traian-Liviu dacă o să… nu, ea preferă să stea acasă, să-i aştepte pe ei, până vin, cine ştie, poate suna el la telefon şi… Ajunsese ridicolă, zău, fata asta, când îşi punea ceva în cap, când se ataşa de cineva!… în sfârşit, bine că îi intraseră mințile în cap şi înțelesese că viața nu e… numai o… un vals nesfârşit, o…

Bine, dar… sosiră sărbătorile Crăciunului. Sfântul Ştefan, ziua onomastică a lui Crăiniceanu, care se sărbătoarea totdeauna cu mult fast, Revelionul… Anul nou…?! Traian-Liviu ca-n palmă!… Dumnezeule, ce se întâmplase?! Lelia trebui să facă față, de astă dată, unor întrebări şi reproşuri din ce în ce mai hotărâte, mai grave. Nu cumva pusese ea iar ceva la cale, îndemnată de cine ştie ce neisprăvit de natură să-l jignească, să molesteze delicatețea domnului Grobei, să-l țină la distanță, să-l îndepărteze chiar, acum, când vedea că se apropia ziua când… acum când se apropia momentul ca ea să înceapă o viață nouă, pe baze solide, alături de tânărul ei soț, un ins fără licență, e adevărat, dar atât de serios, de solid, oricum, care îi oferise mâna sa, înțelegând să

înjghebeze alături o căsnicie şi un trai în doi, o familie serioasă, respectabilă, singura ei… salvare!… Da-da, era singura, ultima ei salvare din ceasul al doisprezecelea! Pentru Lelia-Haretina începură momente grele; nu numai familia, dar şi cunoştinţele, rudele, oamenii din oraş care erau la curent cu proiectul începură s-o chinuiască cu întrebări, reproşuri, o urmăreau cu privirile bănuitoare, reprobatoare. Ah, Dumnezeule, cu ce greşise de data aceasta! Vai, ce rea, ce crudă e lumea, tocmai când renunţase la totul, când era ferm hotărâtă să… să termine odată pentru totdeauna cu trecutul, cu iluziile inimii, tocmai acum, când de luni de zile nu ieşise din casă, când auzea de petrecerile, de ceaiurile la care dansau prietenele ei de la alţii, tocmai acum când… ah, un val de plâns o îneca, pieptul i se scutura cu putere şi ea alerga a mia oară în camera ei, trântind uşa în urmă, abandonându-se lacrimilor, plânsului, ultimii ei prieteni! Tocmai acum când… când devenise absolut serioasă, când îi închinase logodnicului ei oficial tot altarul inimii ei, speranţele şi sentimentele ei cele mai delicate, cele mai avântate.

La o săptămână, zece zile după Bobotează, Mariana veni la ea la servici, sus la Sfat, într-o dimineaţă şi o anunţă că Traian-Liviu se afla la Blaj, în interes de serviciu, Chezan aflase nu ştiu cum şi îi dăduse un telefon. Nu voia oare să-i dea un telefon, măcar?! — Unde?! — Cum unde, la Blaj, desigur, el putea fi sau la I.G.O.B. s-au la „Prestări de servicii”… sau, eventual, la „Sârguinţa”… — Nu! Lelia se hotărî pe loc, nu va da niciun telefon! — Cum aşa! făcu Mariana, uimită de indignare, nu vrei să-i dai un simplu telefon logodnicului tău?! Se poate?! E aici, la nici şaizeci de kilometri şi tu…

— Nu-nu! reteză scurt Lelia şi o expedie pe soră-sa, reintrând în birou, dacă vrea să mă vadă n-are decât să vie, în definitiv nu eu am fost aceea care… doar n-am să alerg eu

după el, acuma… dacă vrea să… n-are decât să… iar dacă nu, cu atât mai bine… ce?!…

Dar la nici jumătate de oră de la convorbirea cu Mariana, Lelia, mândra, invincibila, se găsea instalată într-o dubită a Sfatului ce gonea spre Blaj. Bojin, pretendentul ei cu cap de porc, se arătase şi de astă dată la înălţimea situaţiei; deşi era şeful ei, având în subordine atâţia salariaţi şi o răspundere pe măsură, el îi arăta, nu-i aşa, că afecţiunea sa profundă, modestă, sigură, pentru persoana ei, se… etc. etc… Un singur zâmbet promiţător de-al ei şi meşa înainte şi înapoi, făcură să tremure carnea pe acest domn grav, corpolent, un inginer atât de sus pus, rudă prin alianţă cu tovarăşul de la… Ah, puterea ei era încă întreagă!

Ajunse la Blaj înainte de prânz şi intră la cofetărie să-şi refacă make-up-ul. Apoi, întinzându-şi compasul ei lung, porni în urma lui, a merceologului zburător. Îl găsi şi el nu se arătă prea surprins că o vede, de parcă ar fi fost în firea lucrurilor ca ea să fugă după el cu dubiţe ce miroseau a benzină şi blană de oaie, nu el să vie şi să-i depună, la picioare, ca atâţia alţii… Fu politicos, relaxat, chiar puţin distrat; se purtă însă ca un logodnic şi ea gemu până în fundul fiinţei ei de carne: Dumnezeule, dacă n-ar fi fost legată de familie, de oraşul întreg de la spatele – mai bine zis: la spatele lui, a insignifiantului! —, de fiasco-ul visurilor cu Bussy, trăpaşul ei surpat în cea mai amară legendă a vieţii ei, ce i-ar mai fi arătat ăstuia, trepăduşului voiajor, târfângăului, semidoctului bănăţean cu urmele furunculilor adolescenţei sale greoaie încă pe faţă, cu râsul său lătrător şi neobrăzat, cu nădragii pe care şi-i călca, prin hoteluri, stând pe ei şi cu lenjeria lăsată să se moaie în chiuvete sau lighеanuri cu apă pentru ceai (– Vă rog să-mi aduceţi nişte apă fierbinte, pentru ceai! se ruga el, mieros, şi nimeni nu ştia, apoi, că era apa destinată ciorapilor şi manşetelor sale dubioase), cu apucăturile sale de băiat de trapă cu viitor, cum spusese Mişu, ah, ţintind ca de obicei la ţintă, cu… cu… ah, ea simţea că se va sufoca de indignare! Deocamdată, însă, trebuia să

înghită, până când… până când… după aceea, însă, lasă pe mine! Las' pe mine, stimabile, şi dacă nu ți-o plăcea…

Ea fu veselă, nepăsătoare, meşa zbura lin prin aerul iezuit al Blajului, puțin reținută, e adevărat, o idee, un halou de tristețe vibra parcă în jurul trupului ei prelung, ca o lance. Şi în jur, în birourile prin care trecu, vârtejul existenței ei ridica ochii, respirațiile masculine, piepturile, tulbura gesturile cele mai ferme, *comme d'habitude… comme d'habitude…* şi ea, cu pleoapele ei albăstrii, uşor bombate, mereu închise pe jumătate, nu părea că observă nimic, doar coatele şi claviculele ei primeau aplauzele turmei de bărbați, ea era „rezervată" acum, spre uimirea tâmpă a unora… a multora, a unui ins descărnat, şters, cu cămăşile sale în carouri, cu vârful degetelor purtând insigna blestemată a miilor de indigouri pe care le manipulaseră. Ah!! Nu face nimic, era un moment greu în viața ei… un moment dezagreabil, principalul era acum să-l depăşească, să-l surpaseze şi-apoi, nu-i aşa… şi-apoi să te ții, domnule mogâldeață! Domnule papastratos fără filtru!

…Evident, asta era prima furie, pentru că… pentru că… ea ținea realmente la el, la Grobei, se ataşase de el, era doar… urma doar să devie, nu-i aşa… soțul ei! El mai avea nişte lucruri de lichidat şi o trimise înainte, să-l aştepte, la cofetăria din centru. — Luase o cameră la hotel?! întrebă ea, era dispusă să-l aştepte acolo, dacă…

— Nu-nu, răspunse Traian-Liviu, era mai bine să-l aştepte acolo… la cofetărie, după aceea vor lua masa împreună, el îi consacra toată după-amiaza!…

— Vai, ce drăguț! gânguri Lelia şi gemu adânc, din rărunchi, geamătul neauzit al mândriei ei neîntinate; cu acest geamăt în stomac, nedigerat, ieşi pe stradă, năucă, părând tuturor mai serafică, mai somnolentă ca niciodată. Avea, evident, cunoştințe la Blaj, chiar o rudă, o verişoară măritată cu un medic, un fel de felcer veterinar care trecea drept doctor, avea patru ani de medicină neîmpliniți. Refuză însă să vadă cunoştințe, prefera să se plimbe pe urmele unei scrisori

vechi a lui, a lui Grobei, în care el „descoperise” Blajul, centrul iluminismului românesc. Era o iarnă asemănătoare cu cea din anul trecut; zăpada se topea, scurgându-se în rigole. Soarele ardea vesel, aerul era nemişcat şi centrul staţiunii forfotea de lume: vilegiaturişti sau funcţionari, vânzători, profesori ce mergeau la masă, în pauza de prânz. Era puţin trecut de unu, spaţiul acela al cadranului liniştitor neutru… bah, am mai descris asta şi ele se potrivesc, *à peu près*, şi aici. În plus mai mişunau prin centrul sărăcăcios al Blajului nişte derbedei veseli, elevi ai unei şcoli profesionale de nu-ştiu-ce (să spunem, de tăbăcărit sau agricole), colegele lor, fete blonde, vesele, hipervesele, un amestec între muncitoare-textiliste şi fete în casă, ce învăţau cu toţii în fostul seminar teologic greco-catolic, unde fuseseră profesori Samuil Micu, Petru Maior, Şincai, apostolii românismului, ale căror nume erau înscrise pe o tablă de marmură, uitată la intrare. Acum, aceşti tineri care ignorau senini, vitali, de-o vitalitate debordantă, reconfortantă, cadrul ilustru în care se mişcau, se grupaseră pe două rânduri în faţa cofetăriei şi primeau cu bulgări galanţi fetele-textiliste, colegele lor, ce păreau că trec prin acel culoar din pură întâmplare sau distracţie. În staţia de taxi moţăia o varşavă bătrână, cu pernele desfundate, în care stăteau de vorbă doi paşnici cetăţeni: şoferul împreună cu un văr de-al său. Casele mici, cvasiţărăneşti, acum, că se risipise plafonul dens, iezuit, spiritual, al urbei divine, al Micii Rome, apăreau zgribulite, sărăcăcioase, resemnate, în prozaica lor înfăţişare, pentru eternitate, înşirându-se ca într-o gravură spre mica gară, aproape istorică, prin urâţenia ei, prin modestia ei deplasată.

Lelia intră ţanţoşă în cofetărie. Era o cofetărie cochetă ce semăna foarte bine cu un bordel. Mese şi scaune de plastic, o încăpere dreptunghiulară, un bar-frigo, multe geamuri înalte la care atârnau perdele de pluş sângeriu. În mijlocul sălii, la loc de cinste, cele două uşi ale veceului: în stânga domnii, în dreapta doamnele, acoperite şi ele cu acelaşi pluş sângeriu. Astfel că din orice loc ai fi privit, le aveai sub ochi, cu tăbliţele

lor de plastic unde se aflau gravate două capete, un fel de domn cu pipă (pentru domni) şi un cap de femeie cu coafură exorbitantă (pentru doamne). Câteva fete tinere zburdau printre mese, intrând şi ieşind spre oficiu, frecându-se de vânzătoarele grave, mature (ele însele în jur de nouăsprezece-douăzeci) toate, îmbrăcate în aceeaşi uniformă, de aceeaşi culoare cu a pluşului sângeriu de la ferestre şi veceu: maestrele şi ajutoarele lor, eleve ale şcolii profesionale de teapele, în practică la acel stabiliment. La câteva mese, la două, în speță, erau aşezați băieți şi fete, adolescenți, elevi ai şcolii agricole, ce consumau băuturi răcoritoare, cico şi pepsi. Unul dintre ei sparse un pahar şi fetele pufniră în râs. (Trei băieți stăteau la o masă, două fete şi încă una, cu o mască de-o țipătoare senzualitate, la alta). Lelia, neobservând nimic din toate acestea, se aşeză gravă, la echidistanță de mesele derbedeilor. Se făcu tăcere intimidată la apariția ei, a „doamnei”. Era un local „luxos” şi trist, ca şi iarna nehotărâtă de afară, un local pe ruinele cetății spiritualismului românesc, surrealismul la el acasă, *chez lui.* Privind melancolic şi distant spre intrarea celor două closete, Lelia comandă un *dobosch-torte* şi un pahar de apă minerală.

Nu avem apă minerală! spuse subreta în costumul ei sângeriu, cu guleraş de dantelă, putem să vă dăm un pepsi! Apă de la chiuvetă! comandă, apatică, Lelia. Apoi îşi scoase carnețelul ei din poşetă şi îşi făcu o mică însemnare. Timpul trecu lent, golanii, împreună cu fetele lor, ieşiră afară în stradă, unul dintre ei alergă vizavi, în stația de autobuz. Soarele se ascunse în nori, scurta după-amiază de iarnă se apropia de înserare, seara unei după-amieze, umbra Leliei dreaptă, țeapănă, se lungi încet, lascivă, pe perete. Paharul de apă era neatins, felia de tort abia atinsă; în schimb, golise o jumătate de pachet de țigarete.

Apoi veni Grobei, se aşeză îmbrăcat pe scaunul de vizavi şi îi propuse să ia masa împreună la unicul restaurant al Blajului. Ei nu-i era foame şi, în mod curios, nici lui. Îi propuse s-o conducă la gară, urmând să fixeze data proximă

a trecerii sale prin Alba. Ea declară, semiapatică, că n-are chef să se întoarcă (cel puţin, deocamdată!) în oraşul acela împuţit. Ieşiră pe stradă, *faute de mieux*, intrară la cinematograf, la reprezentaţia de la orele 17, la un film american în care jucau o grămadă de vedete îmbătrânite cu farmecul lor cu tot. Era un film interesant, totuşi, Lelia râse în două rânduri şi Grobei se însenină, auzind-o. Apoi, brusc, ea se ridică, fără o vorbă, ieşi şi el o urmă ca un căţeluş. Îl întrebă unde şi-a depus bagajul şi când el îi indică „hotelul", un fel de casă particulară lunguiaţă cu camere pe-o singură parte a unui culoar înalt, ea, fără o vorbă, porni într-acolo. El tăcu, cvasijignit, pe jumătate roşu de-o indignare ce nu şi-o putea explica lui însuşi, dar… oh, ea era obosită şi după aerele ei apatice, visătoare, el o cunoştea îndeajuns ca să ştie că nu va da înapoi. Era forma ei de fanatism: apatia. Intrară şi soţia portarului se fâstâci aproape la fel de tare ca Grobei, pe care îl cunoştea şi îl stima. Lelia era o doamnă bine, oh, respectabilă, pe care frumuseţea o făcea suspectă. Intrară în cameră (numărul trei, tot hotelul nu avea decât nouă camere) şi, într-un minut, fu în pat, aproape goală, pe frigul acela. Un pat îngust, de lemn alb, lângă perete un lavabou de metal, o piesă rară, plină de ridicol. Fiindcă el rămăsese inutil în mijlocul camerei, ea îl trimise înapoi la cofetărie să aducă o sticlă de ceva, de *n'importe quoi*, vin, coniac, votcă, nu licheur. El fugi şi se reîntoarse regăsind-o în patul de lemn alb, înalt, cu umerii superbi, goi, răsucindu-şi visătoare o şuviţă neagră, fosforescentă. Aşteptându-l. O altă Penelopă, ce ţesea la planul ei de răzbunare, un plan atât de diabolic încât începea cu o cedare, cu un abandon, cu sacrificiul trupului ei de abanos şi fildeş. Lelia nu spuse nimic, o iotă, zâmbetul ei fin, visător, teribil, ajungea. Băură, primul pahar el, îmbrăcat, pe un scaun, apoi, avansând, pe marginea patului. Apoi, al doilea. El rezista încă! Ah, acest secol de bărbaţi împăiaţi! De ce se temea merceologul?! Nu simţea el oare, nătângul, că era acum dincolo de bariere, dincolo de burghezie, cu codul ei urâcios cu tot, dincolo de binele şi de răul provincial, de

catehismul provincial. Oh, nu simțea el oare, fascinat, cum luneca trupul acela scintilant în înserarea Blajului blând, deposedat de spiritualitate, ca o *fée* istorică, inspiratoare a acelor siluete metalice pe care el le întrezărise, halucinat, păşind încă pe aleile parcului aceluia suspendat, la un metru şi jumătate deasupra noroiului, a mâzgăi, a zăpezii ce se topea sinistru, scânteind?! Nu simțea el oare… nu simțea…?

6

Grobei lunecă, cu umerii săi înguşti, osoşi, gol sau aproape gol, în patul logodnicei sale. Având gentilețea de a nu arăta lipsa sa de chef. Având gentilețea de a nu minți. O dorea, frumoasa făptură, bărbatul din el o dorea. Şi ea era prea speriată ca el să n-o liniştească, în sfârşit, cu dulcea presiune a trupului său, mai subțire decât al ei. Ea era aproape beată, aproape îndrăgostită, înota printre perne, cearceafuri, cu ochii închişi, cu pleoapele coborâte, dar, ciudat: albul corneii lucea orbitor de sub pleoape, încât el întoarse privirea, mereu, amețit, pentru că ea îl privea, nevăzând. Oh, ea se abandonă lui, soțului ei, străinului acela după care fugise la Blaj cu o patimă, cu disperare, care îl sperie, aproape. Ah, bărbații ăştia de două parale, mereu intimidați de o femeie care li se dăruieşte, mereu înspăimântați de posesie. Dar nu, Grobei era un adevărat bărbat şi se purtă ca un bărbat; nu se calomnie pe sine însuşi în niciun fel în acea „aventură”, doar pe fața sa prelungă, osoasă, alergau culorile spaimei, mereu mai tânără decât el însuşi. Trebuia să facă acel lucru şi îl făcu; cu plăcere şi strângând din dinți, aşa cum iei un viraj ultrapericulos, cu maşina vibrând, cu toate încheieturile în alarmă. Ea voia, ea voise, facă-se voia ei. Grobei îşi înfrânsese nobilul său calcul care îi poruncea să o facă femeia lui, pe soția lui, în noaptea nunții. Oh, dar mai aveau câteva zile,

câteva ceasuri doar, el o mângâie cu tandrețe pe părul ei întunecat, electric, era ca şi cum ar fi fost noaptea nunții, afară vântul se freca de colțurile clădirii ca o orchestră întreagă de nuntaşi. Nu se auzeau nici pahare nici strigăte prin urechile lor ce pocneau dulce de alcoolul grăbit…?! Ba da, ba da… cum să nu! Cum să nu! Ea venise grăbită, grăbită, să se zidească vie în schelăria obsesiei sale şi el o primise, îi acceptase sacrificiul, cu blândețe şi fermitate şi… şi ea era destul, suficient de femeie ca să-i mulțumească, plângând uşor, sărutându-i besmetică mâna în timp ce el o avea, ah, ce straniu, ea îi săruta mâinile şi îi mulțumea, atât, pentru nimic altceva! Pentru că o făcuse femeia lui, acolo, atunci. Indiferent ce… indiferent de urmări, de… indiferent ce… ce… indi… între ei doi, atât, lăsând întreaga lume ce viermuia deja afară, închizându-se blând în cercul lor de fier, în costumul lor greoi în care urmau să se scufunde. În nu ştiu ce, în viață. Cu capul încă liber, aşa cum aşteaptă un scafandru să i se înşurubeze greoaia cască. Zâmbindu-şi, prinzându-se de mâini, agățându-se unul de altul, simțindu-şi coapsele tinere frecându-se una de alta, picioarele lor lungi, reci, ochii frecându-se, limbile lor împleticindu-se, orbitele vibrând. Bah, vorbele mele nu fac decât să murdărească, eu însumi trebuie să ies din încăpere ca un hoț, ca un bătrân ce fuge din calea generațiilor tinere, crude, victorioase. Ca peştii în nopțile tulburi de vară ce săreau din apa lor, luna le era mult mai aproape decât inima, pe prundişul fâstâcit se proiectau imagini fără sunet, în sepia, prezentul era la fel de frumos ca trecutul.

— Sunt femeia ta… sunt femeia ta, acum! spuse Lelia, tristă, fără motiv, bineînțeles, aprinzându-şi o țigară. El, înfierbântat, începu să vorbească. La început spuse banalități, pe cine întâlnise în acea dimineață (venise de la Teiuş şi Arad), apoi, încet-încet, se uită pe sine însuşi; vorbind, se uita pe sine însuşi. Era doar la Blaj, oraşul mistic, împreună cu iubita sa! Ce potrivire nemaipomenită, miraculoasă! Ea, mireasa sa frumoasă, unică, cum îi scria el

în scrisori, alergase acolo, în oraşul visurilor sale, să i se dăruiască, să fie acolo soția lui. Mistică, precum oraşul. Nu era Biserica mireasa lui Iisus?! Oh, ei doi, necredincioşii! Desigur, poți să nu crezi şi totuşi să crezi. Poți să suferi şi să te bucuri, poți să afirmi două lucruri în acelaşi timp. Dar el vorbea despre cu totul altceva şi ea îl asculta la fel… despre cu totul altceva!

— Tot din Matei, spuse el, scoțând o cărțulie din geamantan, vreau să-ți citesc părerea lui Iisus despre Ioan. Ascultă: Ioan a auzit din temniță despre lucrările lui Iisus, şi a trimis să-L întrebe prin ucenicii săi: Tu eşti Acela care are să vină sau să aşteptăm pe altul? Drept răspuns Iisus le-a zis: Duceți-vă de spuneți lui Ioan ce auziți şi ce vedeți. Orbii îşi capătă vederea, şchiopii umblă, leproşii sunt curățiți, surzii aud, morții înviază şi săracilor li se propovăduieşte Evanghelia. Ferice de acela pentru care eu nu voi fi prilej de poticnire. Pe când se duceau ei, Iisus a început să vorbească noroadelor despre Ioan: – Ce-ați ieşit să vedeți în pustie? O trestie clătinată de vânt? Dacă nu, atunci ce ați ieşit să vedeți? Un om îmbrăcat în haine moi? Iată că cei ce poartă haine moi sunt în casele împăraților. Atunci ce ați ieşit să vedeți? Un prooroc? Da, vă spun, şi mai mult decât un prooroc. Căci el este acela despre care s-a scris: Iată trimit înaintea feței Tale pe solul Meu, care îți va pregăti calea înaintea Ta. Adevărat vă spun că, dintre cei născuți din femei, nu s-a sculat niciunul mai mare decât Ioan Botezătorul…”

— …Ce spui…?!… Ce spui de asta…?! o întrebă Grobei, cu ochii strălucind. Stăteau amândoi în patul îngust, de lemn alb, goi, cu o pătură aspră, sură, acoperindu-i până la jumătate, în frigul trist al camerei, fiindu-le uneori frig, apoi uitând, apoi fiindu-le din nou frig, apoi încălzindu-se: el, cu textul său prin care vedea nu ştiu ce, beat de nu ştiu ce, ea, rezemată cu spatele ei de fildeş de tăblia de lemn, albă, a patului, răsucindu-şi mereu şuvița neagră de păr, privind apatică, în depărtare, satisfăcută, digerând actul lor de iubire

fizică. Era, se pare, o ierbivoră, sublima Lelia! Grobei continuă lectura:

„…Totuşi, cel mai mic în împărăția Cerurilor este mai mare decât el. Din zilele lui Ioan Botezătorul până acum împărăția Cerurilor se ia cu năvală şi cei ce dau năvală pun mâna pe ea. Căci până la Ioan au prorocit toți prorocii şi Legea. Şi dacă vreți să înțelegeți, el este Ilie, care trebuia să vină. Cine are urechi de auzit, să audă. Cu cine voi asemăna neamul acesta de oameni? Seamănă cu nişte copii care şed în piețe şi strigă la tovarăşii lor: – V-am cântat din fluier şi n-ați jucat, v-am cântat de jale şi nu v-ați tânguit. Căci a venit Ioan, nici mâncând, nici bând, şi ei zic: Are drac! A venit Fiul Omului mâncând şi bând şi ei zic: Iată un om mâncăcios şi băutor de vin, prieten al vameşilor şi al păcătoşilor! Totuşi înțelepciunea a fost îndreptățită din lucrările ei."

— …Minunata opinie publică… făcu Grobei, râzând în felul lui neplăcut, lătrător, cu sughițuri. Lelia îl privea distantă, zâmbind indecisă: – Cum aşa? făcu ea. — Unul era, devenea suspect prin faptul că nu bea şi nu mânca. Celălalt, hă, hă, devenea suspect tocmai că mânca şi bea!…

— De ce te interesează… astea…?! Tu nu crezi!…

— Bineînțeles că nu cred! Bineînțeles! spuse Grobei pripit, cu dispreț. Dar tu crezi, comoara mea… mireasa mea dulce…?!

Lelia mişcă uşor din umerii ei incomparabili; în clipa aceea, îi era pur şi simplu lene să ia o decizie; credea…?! Nu credea…?! Gura ei de carmin se întredeschise uşor, pasional şi Grobei, lacom, o sărută, o astupă cu gura sa, o stăpâni cu brutalitate, ca şi cum i-ar fi stors răspunsul de care uitaseră amândoi. — În ce să cred…?! răspunse el (la propria sa întrebare), gâfâind, în ce să cred…?! În tine cred, iubita, îngeraşul meu, cred în carnea ta frumoasă, diafană, în… cred în… iubirea noastră veşnică, în logodna noastră… mistică, incomparabilă! Soția mea pentru eternitate, pentru…

Ea făcu o grimasă: nu-i plăceau vorbele mari. El roşi, înțelegând, neîndrăznind să o mai sărute. Atunci ea lunecă

uşor, sub el, şi-l sărută. Grobei era fericit, era în al nouălea cer, era total fâstâcit că se afla astfel, gol, în patul acela rece, de lemn alb, în patul acela înalt, cu ea, cu logodnica sa, la care aspirase, cu teamă, în gând, încă din iarna trecută, de la Sinaia, din sezonul trecut, cum s-ar spune. Patru anotimpuri îi legaseră, îi apropiaseră, îi împinseseră unul lângă altul, goi, în patul acela de lemn alb, înalt, rece, din necunoscutul Blaj. Prin care călătoriseră amândoi, cu afaceri. Băură. Erau beți pe trei sferturi, de-aia nu simțeau frigul camerei şi se atârnau mereu, la nesfârşit, unul de gura umedă, fierbinte, a celuilalt, în frigul străin, din jur. Mişcându-se în trupurile lor goale de parcă ar fi năvălit aer între pielea şi oasele lor, pielea lor – costumul lor cosmic. Ea îmbătrânise brusc, în patul acela, el se înfrigurase brusc, de-o mare idee; pe care nu era în stare să o exprime. Ea, prin dăruirea ei, prin darul ei, oh, cei mai săraci fac cele mai nebuneşti daruri! Iar cei bogați... cei fanatici, ca Grobei, le primesc scâncind, prefăcându-se meschini, distrați. Iată, ea înnobilase doi bărbați: pe Bussy al ei, pe trăpaşul Cârstea, şi pe obscurul merceolog care voiaja de colo-colo. Ca şi Sfântul Martin, tăiase din toga purpurie a inimii ei bucăți mari, ideale, şi îi înfăşurase, apărându-i de frigul camerei nu ştiu cărui hotel de provincie, nu ştiu cărei lumi, cosmos, de provincie. Şi Grobei, cel puțin, se ghemuise, se ghemuia în toga ei ca un cățeluş nou-născut, orb încă, în scutecele sale, căutând cu gura, cu botul ugerul divin al mamei, al idolului, al maestrului, al stăpânului. Ceva, cineva în pliul căruia să se ascundă, să se încovrige ca foetusul în uter, în viscerele sublime pe care să le devore. Şi el se atârna de gura ei, încă şi încă o dată, speriat, şi ea îl hrănea, dispreţuitoare şi maternă, caldă şi distantă, suportându-l (după ce, în fine, fugise după el, şi după el!), aşa cum îşi alăptează animalele puii invizibili. Biblia căzuse jos, lângă pat, pe-un covoraş uzat, mătăsos.

— ...Mai citeşte-mi! îl îndemna ea, văzându-l distrat, pierdut, cu capul rezemat în mână. El făcu „da” din cap, dar nu se mişcă. Se uita pe pereți, văzând nu ştiu ce dracu acolo.

Ea îi respecta privirea. La cea mai măruntă mişcare se atingeau, cu genunchii, cu părul, cu vârful picioarelor reci, cu pântecul. Apoi băură, din nou. O femeie intră în cameră cu un braț de lemne, lăsând uşa deschisă, de parcă ei n-ar fi fost acolo; la o anumită oră se făcea focul în cele nouă camere ale hotelului, „Grand Hotel” sau „Majestic” sau „Carlton” sau „Splendid” sau „La motanul şi mingea”. Femeia ieşi, lăsând uşa întredeschisă. Urma să mai revină?! Cei doi aşteptară, crispați, apoi el fugi, desculț, gol, ca şi Adam în paradisul său, s-o închidă. Fuga sa până la perete (şi uşă), şi înapoi, pe vârfuri (pentru că pe jos erau podele şi ciment) ea o întovărăşi cu râs, un râs înecăcios, întrerupt, excitant. Ochii ei, însă, erau limpezi. Apoi, el se întoarse şi se strânse, înfrigurat, la pieptul ei. Părul lui blond, gras, lung, îi intra în ochi, o jena; dar ea nu se mişcă, nu-l tulbură, uriaşa lupoaică. Îl privea de sus în jos, ca dintr-o oarecare depărtare, puțin uimită, puțin disprețuitoare. Maternă, fără voia ei. El, nemişcat, părea că adormise, că ațipise. Obosit de voiajurile sale, de legăturile proaste pe care le avea, între trenuri, de facturile, comenzile, de furnizorii săi, de hotelurile igrasioase, incomode, de gripele ce cutreierau Europa. De planurile sale, de angajamentele sale, de obsesiile sale, de fantomele ce-l înconjurau şi valsau lent în jurul staturii sale descărnate, de trecutul uriaşei Provincii care i se lipea de oase, care îl sufoca grețos, ca în somn, în semisomn, într-un coşmar nehotărât în care dai din mâini ca din aripi.

Ea se pregătea să-i protejeze şi somnul, cu aceeaşi maternitate distantă şi disprețuitoare, dar el nu dormea sau se trezi spontan. Şi începu să vorbească, precum un puşti ce vorbeşte în întuneric, undeva, prietenului, camaradului său, cu care împreună stă aşezat, pe nişte podele, rezemați amândoi cu spatele de zid, indiferenți.

„…Viața mea dulce, mireasa mea!… Comoara mea gingaşă, îngeraşul meu!… Porumbița mea sfioasă, mândră!… Mireasa mea nemaivăzută!” şi îi săruta mâinile aşa cum îi scria în scrisori. Ea i le lăsa amuzată, înduioşată la suprafață, ca unui copil răsfățat.

— Pot să zic că mi-am atins scopul vieții… scopul vieții mele era să… aspiram spre Tine, o tovarăşă ideală de viață, o femeie perfectă, armonioasă, perechea mea în fața… în fața destinului, a lumii, a… vieții! Iată, te-am găsit… pot să zic şi eu ca dreptul Simeon: — *Nunc dimite, Domine, servum tuum!* Servul Tău, robul tău e… liber, şi-a recâştigat libertatea!

Grobei vorbea fără şir, beat pe jumătate. Ea îl privi, ridicându-şi puțin capul: – Era într-adevăr beat sau… numai pe jumătate?! Oh, era beat de ea, de trupul ei… fierbinte, evident, de fața ei frumoasă ca o mască, atât de aproape de fața lui, de ochii lui… care, evident, nu puteau suporta, deodată, o explozie atât de mare de frumusețe mândră, conştientă de sine, calmă. Da, evident, el era beat, provincialul din el era beat! Şi ea oftă încet. El vorbea, vorbea înainte, sporovăia, dădea din gură, vinul din el bolborosea şi trupul ei, pe care îl digera încet, încet, mestecând din fălcile late ale memoriei sale, se afunda în el, cum înghite un piton o ciută, undeva, într-o poiană smălțată cu flori prin care curge un râuleț naiv, romantic, şi trupul alb-cafeniu al sălbătăciunii dispare încet, lunecă încet în balele mistice ale şarpelui hipnotizat de hrana vie, fermecată, victima se sărută cu călăul blând, nedureros, un sărut al trupurilor ce se freacă unul de altul, cel mai lung sărut. El bolborosea, Grobei, amețit pe jumătate, şi ea dispărea încet-încet, languros, în balele sale vii, în clăbucii ideilor sale stranii, trupul ei de nimfa se afunda încet ca-ntr-un vin ce fierbe, ca-n-tr-un must ce sare cu mii de stropi în aerul provinciei eterne. Vai, erau amândoi atât de tineri, de obosiți, de albi, de subțiri, de amețiți pe jumătate, de orbi, de fericiți, de înspăimântați în camera lunguiață, cu tavanul înalt şi rece al hotelului.

„…Ce căuta tinerețea mea josnică… spunea Grobei, bolborosind, cu spumă fină în colțul buzelor… ştiu eu ce căuta?! De unde dracu să… pardon, voiam să spun că… dar ce contează! Auzi! Ce contează! Ce puteam eu să caut, acolo, în orăşelul meu lunguieț, uite… ha, ha, asta-i bună, exact ca ăsta, ca… exact ca şi camera asta… lunguiață, hă, la fel de lunguieț, şi el! Ei bine, mireasa mea… nu-i aşa, ce puteam eu să caut şi… şi… mai ales, ce puteam să găsesc, în stricta apropriere! Atunci… atunci am început să umblu, să voiajez, cum s-ar zice… evident, în interes de serviciu! Numai în… interese de… (Dacă ea ar fi aplecat uşor ochii, l-ar fi văzut, l-ar fi surprins chiar zâmbind, un zâmbet nehotărât, un zâmbet bălos, aproape, dacă e să ne luăm după aparențe; era, totuşi, un zâmbet senin, cvasidureros.) – Nu te nelinişti, nu vreau să-ți fac confesiuni, n-am să mă întind în… voi rămâne la idei generale! Cele mai paşnice… cele mai paşnice idei generale, zău!… Şi el căscă, din surescitare, probabil. Ea îl urmărea şi se urmărea şi pe sine însăşi, cu un egoism explicabil. — Ce chin, Dumnezeule, ce porcărie! ofta el, întinzându-se, suferind nu se ştie de ce, poate de… scârbă! — De ce tocmai eu, tocmai eu să… de ce toate astea pe capul meu păduchios, nenorocit, de ce trebuie eu să… să… pfui! Căcat! Lelia îl privi o secundă surprinsă, vag surprinsă. Era iubitul ei, logodnicul, viitorul ei soț; putea să-şi permită orice, putea s-o aibă, să drăcuie, să se îmbete, să caşte între două oftaturi distrate, să i se facă scârbă, să… oh, gândurile ei în urma cărora ea pătimea stins, neauzit, erau mult mai… rafinate, mai senine, mai echilibrate! — A fost odată o… să… el, apoi vioi: – Un tată a avut doi feciori! Da, asta e: – Un tată a avut doi feciori! Ah, ea putea fi liniştită; el se referea din nou la *Biblie*, *Evanghelie*, cărțile lui de comis-voiajor… aşa… puțin scrântit, s-ar zice! Bah, cu toții avem mica noastră scrânteală, când nu te aştepți, nu-i aşa, îți suflă dracul la ureche câte o prostioară, una aşa mică şi, he, he, deşucheată… destul de deşucheată! Aşa că, ce mai, lasă-l şi pe el, cumătră, să-şi aibă țicnelile sale, nu fac rău nimănui, de altfel ar fi şi destul de suspect,

ca să zic aşa, la drumurile, jegul, oboseala, răspunderile, foile de comandă, repere etc. să n-aibă şi el, acolo, cea mai mică consolare! Ha, o mică ţicneală de la Caransebeş sau de la cracănsebeş! Nu-i nici nărozia de aruncat, vai, ce ne-am face tot timpul numai cu cuminţenia cea neroadă, numai cu… echilibrul, ca să-i zicem aşa, cu seninătatea din inimi! Lasă-l şi pe el, acolo, e inofensivă, cum se zice! E o grămadă din cel de-al Doilea Război Mondial. Dacă îşi face treaba la serviri, lasă-l şi pe el să zburde puţin… să zburde şi el, de două-trei ori!

Apoi, el îi cântă ceva. Apoi, vorbi din nou şi ea îl ascultă cu o ureche distrată, aşa cum îşi ascultă mama pruncul ce-i bolboroseşte la sân. Vorbeşte şi el că tocmai a venit de pe drum şi şi-a rezolvat toate treburile administrative, a luat legătura şi cu tovarăşul Alexandrescu-Ionescu şi cu tovarăşa Nahaiciucvera, şi cu tovarăşa de la comercial şi cu tovarăşul de la evidenţa populaţiei agricole, aşa că!… Fondul de rulment şi… cea mai!… şi toţi indicatorii de… turnătorii de… pavoazatorii de… hei rup! Hei rup! Hai, încet-încet, linişteşte-te, copilaş! Fericirea progresul, bolborosea el, progresul antifascist! Trăiască progresul antifascist! — Eu sunt un antifascist! bolborosea el mândru, eu sunt un antifascist notoriu! Jos cu liftele păgâne, vrem… vrem… vrem înapoi ăăăăă… — Ha, irupse el, Madagascarul luptă pentru pace! Uraaaa! Jos cu toate lucrurile nedrepte, sus cu toate lucrurile drepte, sus cu democraţii antifascişti, jos cu huliganii tiranici, asupritori mârşavi ai… popoarelor! Trăiască popoarele, aha, da-da, se însufleţi el, trăiască popoarele… popoarele lumii! Eu sunt, eu personal sunt… pentru popoarele care… pentru toate popoarele cinstite care… Eu mărşăluiesc cot la cot cu… jos minciuna, sus adevărul! Sus adevărul! Eu sunt pentru adevăr, contra minciunii! Trăiască adevărul! Nu mi-a plăcut minciuna de mic copil… de mic copil păduri cutreieram… zău! *Hänsen klein, ging allein, în die weite Welthinein, Stock undhut… Stock undhut… Vater, Mutter weinen sehr… Voter,*

Mutter weinen sehr… sehr… sehr… oh, mi-e sete, mi-e sete şi mi-e lene să mă duc până la chiuvetă!

— Ai terminat de cântat?! îl întrebă ea, severă în aparență.

— Nu mai cânt niciodată, promise el închizând ochii ca un cățeluş. Dar nu mă duc în picioarele goale şi… pe-a-colo, pe lângă chiuvetă e şi ciment, e mult ciment… tot mai mult ciment peste… peste cifra de… peste indicatorii de bază, zău…

— Termină! spuse ea cu blândețe. Îți aduc eu apă, dacă nu te mai prosteşti. Sau, cum vrei, poți să te şi prosteşti, nu-i aşa, bebeluşul meu?!

— Nu mai cânt niciodată, astăzi, promise el cu viclenie, închizând un ochi şi lipindu-şi fața de cearceaful patului. Ea se ridică şi-l servi cu apă, iar el, la rându-i, bău apa pe considerentul că… pe bază de… o mână spală pe cealaltă, iar amândouă una pe cealaltă… una pe… cea mai bună băutură… cea mai bună băutură… când ți-e sete, bea bere… Bragadiru! strigă el, triumfător. — Ah, ce amuzant eşti, râse ea, când eşti puțin, aşa, atins! Amesteci toate lucrurile şi… zău, îmi plac bărbații amuzanți la beție, nu-mi plac cei care…

— Mai ştiu una, spuse el cu aceeaşi viclenie. Fii atentă: Gospodina cea curată… cea… cea… vasele strună… ah, îşi încreți el dureros fruntea, strună rima cu mumă şi…

Ea îi aduse apă călcând pe vârfuri. Apoi, el spuse chestia cu Bragadiru, ea râse şi spuse că îi plac tipii amuzanți la beție, el râse linguşitor şi spuse că şi lui îi plac tipii amuzanți la beție, apoi el spuse că mai ştie una, ceva, aşa ceva: – *Audaces fortunas juvant!* sau ceva pe aproape, apoi el mai ceru un pahar de apă, de la chiuvetă. Ea îi aduse al doilea pahar de apă. Ea nu era beată. Ea îl privea cu seriozitate, cu sprâncenele ei subțiri, elegante, puțin încruntate. Ea îl privea cum bea apa; probabil, nătărăul uitase că mai băuse un pahar, stomacul său avea o memorie execrabilă. Pfui! El termină de băut apa, apa, aşa, în general. Când ți-e sete, când ți-e al dracului de sete, bei numai apa din paharul cu

smalțul crăpat; când, al dracului, nu-ți mai e sete, te gândeşti să bei apa, aşa, în general!

— Cum aşa, măi frate, spun idealiştii că apa, ca să zicem aşa, nu există?! Că scaunul ăsta, cum ar veni, nu există?! Păi… ia pune mâna, tovarăşe, pune mâna fără frică… Ei, există sau nu există?! Scaunul ăsta este realitatea obiectivă şi sensibilă! Care e prima calitate a materiei vii, ha?! — Prima calitate a materiei vii, să trăiți, este iritabilitatea! Care e…

— Ah, mă faci să mor de râs! spuse Lelia păşind peste el ca o căprioară, peste trupul lui. Apoi, el îi spuse chestia aia cu Bragadiru, apoi ea îi… spuse că… apoi că… impenetrabilitatea, apoi… aha, da, ea îi declară că o face să moară de râs! Literalmente să moară de râs! Chiar aşa şi spuse, la un moment dat: – Ah, tu mă faci să mor de râs! sau: – Când te-aud amestecând toate prostiile astea… comice, mă faci să… ce mai! — Ah, îmi plac bărbații amuzanți, bărbații care… nu-mi plac bărbații care… Apoi, el cântă, începu să cânte; a, nu, asta a fost înainte! Cu mult înainte să se… şi cântă binişor, cântă… apoi el o făcu să moară de râs în timp ce… pur şi simplu să… dreptul Simeon, cu dreptul, fericitul Simeon.

Apoi, ea spuse: – Mă faci să mor de râs.

Apoi, el spuse.

Apoi, ea spuse: – Îmi plac bărbații amuzanți. Zău…

Apoi, ea spuse.

Apoi, el spuse.

Apoi, ea spuse.

Apoi, ea păşi peste el, ca o căprioară.

Apoi, trupul lui.

Apoi, ea îi aduse, ascultătoare, cel de-al doilea pahar de apă. Apă, aşa în general.

Apoi, viclean, el spuse.

Apoi, el uită.

Apoi, ea îl privi. Distrată, de sus, ca pe un copil ce-ți bolboroseşte la sân.

Apoi, memoria sa o înghiți.

Apoi, ea plânse încet, din distracție, din pură…

Apoi, memoria sa o înghiți.

Apoi, ea zgârie cearceafurile cu unghiile ei lăcuite.

Apoi, memoria sa o înghiți.

Apoi, ea urlă, scânci, blestemă, se izbi cu…

Apoi, ea… trupul ei hohoti, iar ea… în disperarea ei cea… Apoi, memoria sa…

Apoi… ea, vlăguită de propria ei spaimă, epuizată până la… Apoi, memoria…

Aaaaaa… poiiiii… eaaa de departttte vru săăă…

Apoi. Memoria. Sa. O înghiți.

Apoi ea.

Apoi.

Memoria.

Sa.

O.

Înghiți.

CAPITOLUL VIII

1

…Trecură câteva luni, se făcu primăvară, vară şi, şi domnul Grobei nu mai fu văzut prin oraşul Alba-Iulia. Probabil afacerile sale, interesul său de serviciu nu îi permiteau să se abată pe acolo, sau, invers, delegaţiile sale profesionale nu aveau înscris şi modestul oraş Alba-Iulia pe traseul lor. Şi, în urma sa, decepţia şi catastrofa. Prima vinovată, cea care plăti totul, până la ultima centimă, cum e şi normal: Lelia-Haretina Crăiniceanu. Totul se sparse în capul ei de sticlă, familia, rudele, întreaga opinie publică, teribila, o învinovăţeau de absenţa lui, de fuga lui, de eşecul sumbru al logodnei ei. Ea căzu mai jos ca niciodată, fu, în sfârşit, ţintuită la stâlpul infamiei. Acum, tocmai acum, când n-o merita?! veţi spune dumneavoastră… Bah, ce înseamnă: – N-o merita?! Dacă acum fu insultată, batjocorită, dacă abia acum i se trântiră în nas toate uşile caselor onorabile, dar absolut toate, fără nicio excepţie, dacă n-o mai saluta nimeni, dacă nici portarul de la Sfat n-o mai… n-o mai… dacă şi ăsta se făcea că n-o vede, înseamnă, nu-i aşa, că acum o merita! Acum o merita! Venise, pentru sărmana Lelia, scadenţa înfiorătoare, dură, căzuse deasupra gâtului ei de ciută regală, pierdută în provincie, ghilotina opiniei publice căzuse, probabil, pe viaţă. Cine ştie

când, unde, cineva în nu ştiu ce împrejurări se va mai milostivi de ea şi o va lua de soție, era problematic acum dacă şi Bojin, cu râtul său, o va mai folosi drept amantă, drept întreținută de două parale. N-o mai voia nimeni, căzuse înfiorător de jos! Atât de mare fusese prestigiul merceologului, al lui Grobei! Nu Cârstea, nu prințul o trântise, ci comis-voiajorul, taciturnul, olandezul zburător, reprezentantul nu ştiu cărei cooperative obscure din fundul Banatului insipid. Toată lumea se răzbuna, o lovea, o scuipa, o înjosea pentru că-l „alungase", se spunea, „îl dezgustase" cu ceva pe omulețul solid, trepăduşul grav al viitorului, cel de care începuseră să se intereseze discret şi forurile locale. Ah, unde, când, cum dracu, de se furişase, iată, o dezmățată de asta, suportată ani de zile de oamenii serioşi ai oraşului, oameni cu răspunderi, le alungase cadrul lor de viitor, un element atât de... atât de... Chiar şi Chezan trebui să plătească, el, care n-avea nici în clin, nici în mânecă; fu retrogradat! Ştefi-bàcsi fu împins cu brutalitate la pensionare, după două retrogradări succesive şi o tăiere din salariu, Lelia, bineînțeles, fu transferată de la Sfat la o întreprindere periferică unde, la nicio lună de la transfer, se făceau presiuni să fie lichidată. Bojin, săracul, sosi într-o seară, ca un hoț, în casa familiei Crăiniceanu şi îi oferi un post, undeva la zece kilometri de oraş, la o filială a unei întreprinderi de colectări. Sau, dacă prefera, la Dej, la un şantier, unde avea un prieten director şi care... Ca să nu fie dată afară de la o zi la alta, cu o mică, dar gravă însemnare în carnetul de muncă, aşa cum se pregătea, el aflase din sursă sigură, după care adio servici, putea să lucreze la domiciliu, pijamale, fețe de masă, sau să picteze vase de flori şi ghivece, dacă o interesa! Ah, o împingeau la prostituție, ştia ea ce însemna asta, să lucreze la Oraca sau la Dej, pe-un şantier! Acolo, unde ar fi sosit, o dată la două-trei zile, Bojin cu un Gaz şi cu câțiva prieteni, cu câteva sticle, la camera de oaspeți şi... iar după o jumătate de an ar fi trebuit să fugă şi de acolo, mai departe, mai în provincie, în suburbia provinciei, de teama altei maziliri, a unei alte însemnări în

condicuța ei legală. Oh, carnetul ei de muncă ar fi rămas curat, imaculat, dar toate acele însemnări, avertismente, amenzi şi retrogradări ar fi fost însemnate cu cerneală roşie, violetă, albastră şi neagră pe trupul ei divin! El ar fi devenit carnetul ei de muncă, acolo s-ar fi putut citi cu uşurință toate transferurile şi blamurile ei! Ea, pe care societatea, nu-i aşa, găsise de cuviință s-o ia în colimator, s-o huiduiască, s-o vâneze legal, să asmuță propria-i familie împotriva ei! De ce, domnule, pentru ce, Dumnezeule?! La scandalul cu Cârstea şi cu Puşi… aia, indignarea nu fusese nici pe sfert, ce pe sfert! Nici a mia parte!! De ce, sfinte Dumnezeule?! Numai că nu ştiuse să-l fixeze pe… ăla, pe microbul ăla, pe merceologul descărnat, pe semidoctul ăla pe care-l importase, într-o după-amiază plictisită, de la Sinaia, unde-şi plimba pe corso tranzistorul său agățat de gât?! Numai pentru asta?! Oh, va avea ea destulă putere, destulă disperare să se omoare, în sfârşit… ah, ar fi trebuit s-o facă atunci, când o aruncase El, Mişu, la câini, oh, da, atunci, cel puțin!… Da, pentru sublimul ei trăpaş, pentru Cârstea, putea s-o facă, ar fi fost o moarte sublimă, cu tâlc! Dar acum… acum!… să se distrugă, să arunce viermilor trupul ei diafan pentru… ăsta, cum dracu îl mai chema, Traian-Liviu şi nu mai ştiu cum, ăsta care… dejecția societății, harnicul şobolan ce forfotea prin galeriile întortocheate ale provinciei, cu cravatele sale lustruite, cu nodul făcut, cu izmenele sale lungi pe care le purta grijuliu până hăt, la sfârşitul lui mai, cu subsuorile sale transpirate, cu modul în care-şi lingea străchinile, hălpăind, ca un câine, să se arunce pe înserat în fața vreunui mărfar, numai pentru că idiotului ăluia, venit din toată lumea, nu-i făcuse onoarea să-l suporte o viață întreagă, să-i asculte discursurile pe jumătate digerate de prin almanahuri şi cărți terfelite luate de la vreo bibliotecă ambulantă…?! Să se omoare, să se dea noroiului şi viermilor, numai pentru că… numai pentru că scăpase de un soț penibil şi tiranic, să-şi turtească minunea ei de corp, pe care-l râvneau zeii, numai pentru că păduchele ăla târâtor, care-şi ținea scobitorile sus, în buzunăraşul de

sus al hainei sale şi le folosea vreo lună… o refuzase, o uitase acolo, o dăduse pradă monstrului social…?! Numai pentru asta, numai pentru atâta lucru… că scăpase, de-aia să se omoare?!

Sentința ei placidă, dispreţuitoare, vagă, era înscrisă în ochii tuturor, chiar şi în privirile celor care n-o cunoşteau. „Ei” ştiau că ea nu se va omorî, nu pentru că ar fi fost absurd sau josnic să te omori pentru cineva pe care îl dispreţuieşti! Ci pentru că nu avea puterea, nu avea puterea să se omoare fizic, şi pentru că alegea cealaltă moarte, degradarea trupului şi a inimii. Ea însăşi urmând, probabil, să ajungă un fel de comis-voiajor pe la toate întreprinderile de mâna a zecea şi cooperativele din târguri, plase şi comune, mahalale şi târle. Ba nu! Avea puterea s-o facă, gândea ea, mugea ea, în pielea ei, dar înainte avea să-l… lichideze pe ăla, pe şobolanul, nevolnicul, din pricina căruia se răzbunau toţi pe ea, din pricina căruia o hăituiau! Să-i înfigă cuţitul până la os, în carnea sa lâncedă, să-i presare un praf de şobolani în ceaiul său de dimineaţă, de la vreo pensiune de mâna optsprezecea! Atunci, da… poate că ar fi putut s-o facă, să-şi ia adio de la porcăria asta de lume, cât timp era încă tânără şi frumoasă, cu trupul nepătat, pe care-l dăruise doar celor care îi plăcuseră, celor care-l meritaseră, celor care avuseseră aprobarea tacită a inimii ei ţâfnoase! Se culcase numai cu cine voise ea, din plăcere, plictiseală sau răzbunare! Dar nu de frică, nu pentru bani, nu să-şi păstreze salariul jecmănit sau prima, nu să facă rost de-o friptură şi de-o salată de gogonele amare, nu să îmbuneze în favoarea întreprinderii te miri ce inspector ce sosea de la judeţ cu manşetele îndoite, de parcă ar fi fost bancnote mototolite în pumn de vreun geambaş!… Nu de asta îi încredinţase bunul Dumnezeu acest trup de amazoană, din fildeş, abanos şi bronz ce scânteia stins în lumina zecilor de pupile umane, ca să-l arunce în troaca tuturor lepădăturilor care se îmbată pe la vreun bufet unde se bea în picioare şi-apoi vin să-ţi morfolească aşternutul, să scurme în trupul tău divin, beţi pe trei sferturi

cu cel mai ordinar coniac de pe lume! Ah, Lelia, ființa ei afundă gemea, de câtă vreme, de cât de adânc gemea, glasul însuşi al urii şi spaimei ei răguşise! Dacă ura noastră poate răguşi! Dacă spaima noastră abjectă poate răguşi!

2

Acum… da, mult stimații mei confrați, stimații mei contemporani, cum se spune (şi, orice ați zice, oricât v-ar indigna asta, suntem totuşi contemporani şi eu, credeți-mă, țin la onoarea asta mai presus de orice, zău, din adâncul inimii: – Zău! — *Eh, bien!* cum spunea d'Artagnan, a sosit clipa să ne despărțim „realmente" de eroina romanului nostru, de seducătoarea Lelia-Haretina. Ce nume frumos, nu-i aşa?! Haretina: un nume vechi, rar folosit, ca un argint cu lucrătura pe jumătate tocită, păstrat undeva, într-o vitrină de familie, ca o diplomă pe care o pot citi puțini: Lelia, grațios şi puțin trivial. Iar împreună să sugereze cumva statura ei înaltă (puțin cocoşată în anumite momente), grația, membrele ei rasate ce scintilau pe cerul gri al provinciei, rasa ei pierdută, exilată, ființa ei aleasă spre sacrificiu, o victimă buimăcită de marele ei destin. Simțiți, nu-i aşa?! Iată, spuneți încet: Lelia-Haretina. Pipăiți-l vă rog, ca pe o stofa, faceți-l să sune încet, ca pe un ban vechi de metal. Nu adăugați şi numele de familie, vă rog, cel puțin deocamdată; el se leagă de cel al tatălui care, ați văzut, e o figură cu un destin propriu, Ştefi-bàcsi, Eumeus de la Alba, omul tuturor maniilor, porcarul mistic şi golumbofilul, cel speriat de ironia ce se năştea în pieptul lui ca şi cancerul. Da-da, nu zâmbiți, ironia apărută târziu poate da naştere celor mai surprinzătoare prejudecăți, cum ar fi viciul, de pildă. Deci, numele de Crăiniceanu nu trebuie adăugat celorlalte două, prenomenului. Şi, în ce mă priveşte (şi v-o declar sincer, pentru că moda secolului nostru

e sinceritatea, aşa cum moda secolului şaptesprezece era, să zicem, eleganţa), deşi am urmărit-o pe atâtea zeci de pagini şi în situaţii atât de diferite pe eroina mea şi a dumneavoastră, dacă permiteţi, eu îl regret mai mult pe tatăl. Pe tatăl, şi nu fiica. Vechea schismă între biserica romană şi cea răsăriteană. *Filioqueat.* Spiritul (sfânt sau laic, cum vreţi) purcede în această carte numai de la Tatăl, nu şi de la… Fiică. Regretabil jocul de cuvinte, dar… în artă se fac uneori sacrificii, pe lângă care un biet calambur e floare la ureche. De la Tatăl, mereu de la Tatăl, niciodată, nici în treacăt, sau din întâmplare, de la Fiică. Ce să facem, o mărturisim cu un gest larg, dezolat, cu o intonare tristă: viaţa e simplă, structura ei înfiorător de simplă, de nivelatoare, de simplificatoare. Cine învinge, învinge mereu, orice ar face. Cine pierde, pierde fantastic, cine e inteligent, e inteligent în cele mai prosteşti acte sau fraze, cine e prost, e prost fără cruţare, până la lacrimi şi neputinţă. Uneori şi nouă ne plăcea mai mult fata, ca să zicem aşa, dar tatăl, deşi episodic (dar Dumnezeu nu e un personaj episodic, el nu apare în epiloguri, *ex machina*, sau în prologuri, făcând pariuri?!), ni s-a impus tutelar şi, aşa cum se întâmplă în viaţă (cum zicea tătucul, papaşa Djugaşvili), cum „ne arată viaţa”, o calitate, o *anume* calitate a modificat structural celelalte defecte, chiar dacă acestea, defectele, erau într-un număr covârşitor. Defectele devin calităţi, ca pe un tablou electric în care se schimbă peste tot semnele, iar la partida adversă, calităţile se transformă în defecte. *Horror vacui*, se spunea, natura are oroare de goluri. Sau natura *non facit saltus.* Probabil, dar natura are oroare şi de nuanţe. Bun sau rău, puternic sau slab, învins sau învingător, norocos sau nenorocos, înalt sau scund, inteligent sau prost. Da sau nu. Oh, desigur, există şovăieli, retrocedări, amânări, reveniri, nuanţe, dar… până la un anumit punct, pe care nu-l ştie nimeni dinainte. Până în clipa când se retrag toate capitalurile, când se închid toate, dar ştii, absolut toate uşile, chiar şi cele de la scările de serviciu, când urechea blândă de părinte e înlocuită cu

ureche de piatră, din cea mai milenară piatră. Când nu se mai acordă nici cea mai măruntă, cea mai ridicolă şansă. *Give me a chance* sau *give him a chance*, ceea ce în secolul nostru a înlocuit, fără succes, pe vechiul „dă-ne nouă pâinea cotidiană”, nu mai are niciun sens. Nu se mai acordă nicio şansă, a dispărut chiar şi noţiunea de şansă. Ce să facem, aşa a făcut bunul Dumnezeu lumea. E lumea lui, e încă a lui, nu a noastră! Să-i facem pe plac, măcar din politeţe, politeţea aceea a *no man's land*-ului, politeţea crispată a doi foşti prieteni. Haide-haide, să-i facem pe plac, domnilor, face, oricum, parte din familie, ca un bunic puţin scrântit care îşi încălzeşte picioarele reumatice la soare şi e puţin brutal, puţin crud cu strănepoţii.

Deci tatăl, nu fiica. De amândoi însă trebuie să ne despărţim. Şi de spiritul tutelar, ca şi de cel catalizator. De cel inspirator, ca şi de cel mediator. Fiica, Lelia, va îmbătrâni, îşi va urma existenţa ei în care vor încăpea nu ştiu câte romane (pe care, fiţi sigur, nu le voi scrie eu!), iar Tatăl, bătrânul Crăiniceanu… ah, da, cu el mă voi mai întâlni, presimt asta! Nu dumneavoastră, ci eu! De aceea el nu va evolua în niciun fel, mă va aştepta undeva într-un punct fix şi eu mă voi apropia respectuos de el, salutându-l de la distanţă, pentru că, să ştiţi, un bun romancier îşi salută totdeauna primul personajele. „Niciodată, spunea, obişnuia să spună unul dintre episcopii pe care i-a slujit tatăl meu; niciodată nu a reuşit vreodată cineva să mă salute primul!” Graţioasă vanitate, pe care o împărtăşim şi noi. Îl voi saluta, deci, pe bătrânul Ştefi-bàcsi şi îl voi asista la curăţatul porumbarului său. El mă va suporta morocănos, taciturn, apoi îmi va dărui un pumn de seminţe, ca lui Grobei. Inspirându-mă, astfel, ca şi pe el. Dăruindu-mi *ingenium.* Ca şi lui.

À propos: – Ce se aude, ce se aude cu ăsta… cu Grobei?! De ce a dezertat de la căsnicia sa, pregătită cu atâta pedantă ambiţie, aş zice, cu atâta răbdare şi abnegaţie?! Lăsând, ca o cometă, o dâră de nenorociri în urmă, îngropând-o, cu cruzime, pe Lelia, în stima opiniei publice sau în furia opiniei

publice, cum vreți. Ce fel de încredere poți să mai ai într-un om, într-un erou de roman care, în clipa când şi-a atins scopul, dezertează, fuge ca un schizofrenic, lăsând neterminată opera ambiției, perseverenței sale, punând în primejdie soliditatea întregii sale existențe, a stimei cunoştințelor şi lectorilor săi?! Poftim?! Ce fel de treabă e asta, domnule… ce fel de autor mai e şi ăsta, care ne pune să urmărim pe patru sute de pagini o istorie galantă, contemporană, ca tocmai când ne apropiem gâfâind de final, să ni-l fure de sub ochi, să ne frustreze de final?! Mai e ăsta *fair-play*, domnule, stimă față de lector, față de meserie, față de tipograful onest care îl culege, față de corectorul anonim care îl apără de ridicol, față de librarul ce-l aranjează în vitrină, față de cenzorul care îi face răul vrând să-i facă binele sau, invers, făcându-i binele vrând să-i facă răul etc. etc.?! Etc. etc. etc.? Ce anume putea să-l facă pe un tip ca Grobei să fugă din calea fericirii lui, mult visate, de lângă logodnica sa, Lelia, pe care ar fi putut s-o aducă în Caransebeşul său ca pe un trofeu, un veritabil trofeu antic?! Doar îl cunoaştem destul de bine pe tinerelul ăsta, numai dacă nu ne-a trişat domnul autor, ceea ce, să mă ierte Cel-de-sus, dar… de altfel, un bun roman polițist (şi orice roman e un roman polițist, orice roman autentic, vreau să zic, adică o istorie cu victime şi călăi, cu o anchetă, cu martori indiferenți sau mincinoşi, cu un mobil al crimei sau al incestului, cu birturi, castele, pensiuni şi penitenciare etc. etc.), deci, un bun roman polițist, un onest roman polițist trebuie să ofere şi lectorului o şansă la rezolvarea enigmei. Evident, lectorul nu cere toate datele domnului *juge d'instruction* sau domnului detectiv particular, *the private investigator*, şi oricum, nu în ordinea care ar duce în mod prea simplu, prea rapid la rezolvarea enigmei. Eh nu, puțină enigmă şi, mai ales, puțină enigmă amânată gâdilă plăcut vanitatea lectorului. Dar totul trebuie să aibă o logică! Totul trebuie să aibă o logică şi dacă Grobei ăsta a dorit-o atât de mult pe Lelia asta pe care a acostat-o la Sinaia, atunci, pentru Dumnezeu, să şi-o ia, când cuiva îi este foame sau

sete nu renunță în mod absurd la apă şi mâncare tocmai când, după o luptă îndârjită, reuşeşte să…

Mă rog, sunt de acord, mă rog frumos, dar nu ştiu de ce trebuie neapărat ca totul să aibă logică? Ce-i şi cu prejudecata asta cu logica?! Oare tot ce ni se întâmplă e logic?! Sau vreți ca numai literatura, ca o fosilă, să păstreze acest criteriu, dispărut suspect de mult, cantități masive, din viața noastră de zi cu zi, din bunul-simț cotidian? E adevărat, în mod *logic*, Grobei trebuia să se însoare cât mai repede cu aleasa inimii sau ambiției sau cumpătării sale! Dar… după logica cui?! A mea nu, în niciun caz! Veți spune, cu îndreptățire, după logica oricărei povestiri, după logica caracterelor, după logica fidelității elementare a autorului față de destinul personajelor create de el etc. Da, e adevărat, aveți întru totul dreptate, aveți, cum se spune, dureros de multă dreptate, dar… numai atât! Numai atât: dreptate! Ce să fac eu, ce să faceți dumneavoastră cu dreptatea aceasta?! Hai? E o monedă pe care n-o schimbă nimeni, ca şi latina, e o limbă moartă, ca şi esperanto, e o limbă ideală de care n-are nimeni chef!

Bine, veți spune, şi aveți dreptul să spuneți orice, mi-ați făcut încrederea să-mi băgați cartea în buzunarul pardesiului, trecând pe lângă o librărie oarecare, dacă nu respecți logica, de ce o faci tocmai acum, la pagina patru sute, hai?! Crezi că eu sunt prost, domnule *writer?!* De ce uzezi tocmai acum de paradoxul învechit cu ilogica existenței, de ce m-ai făcut să cred pe sute de pagini că eşti un om din vechea gardă, care a crescut în respectul realismului tradițional, ca acum s-o întorci, să-mi faci teorii, să-mi strici finalul pe care-l merită ochii şi timpul meu irosit?!

Discuția, dragul meu lector, drăgălaşa mea lectoră, cum se spunea odată, poate dura la nesfârşit. În această discuție avem, e evident, amândoi dreptate. De altfel, într-un secol ce abundă de reportaje senzaționale, documentare şi confesiuni din lagăre de concentrare în care ilogicul şi oroarea mustesc, în care e spartă pentru totdeauna legătura dintre cauză şi

efect, m-aş simţi măgulit ca tocmai eu, umilul dumneavoastră scriitor, să mă fac gardianul acestei rămăşiţe a lumii civilizate: logica, bunul-simţ, raţiunea! Zău! Dar… a existat vreodată această „lume civilizată”? Şi suntem noi atât de departe de ea?! Departe de lumea turbată, *far from the madding crowd,* cum zicea bătrânul înţelept Hardy…

Şi apoi, cine ştie, Grobei, purtându-se ilogic, este logic în esenţă, iar eu însumi sunt fidel structurii sale adânci, celei care i se relevă lui însuşi, în acelaşi timp ca şi mie…?! Nimeni nu poate să pretindă unui autor de roman poliţist să ignore finalul propriei sale cărţi. Doar să se prefacă că-l ignoră, dar să se *prefacă bine!* Să se prefacă cât mai bine, în acest talent de *prefăcătorie* stă diferenţa între talent, pe care îl avem cu toţii, şi geniu, pe care nu-l are nimeni. De altfel, nu trebuie să ne ascundem, lectorul meu, care nu are prea mult timp de pierdut, a bănuit câte ceva, din timp, nu-i aşa… au fost câteva sunete, disparate, dar stridente, pe ici pe colo, care au stârnit o anume neîncredere, cel puţin o anume bănuială. Eu nici nu pretindeam mai mult, viaţa însăşi, cum ar zice papă Djugaşvili, nu cere mai mult! Şi-apoi, credeţi că acest Grobei, pe care-l urmărim acum, după care vom călători până în nordul ţării, la Bistriţa-Năsăud şi la Vatra Dornei, mai e acelaşi de la începutul cărţii?! Acelaşi tânăr rezervat, „serios”, singuratic, cu tranzistorul de gât, ştiind să împace utilul cu plăcutul, atent la aprecierea superiorilor săi ierarhici?! Haide, cinstit, credeţi asta?! Eu nu, şi nici dumneavoastră, sunt sigur că nu! Oricum, şovăiţi, ceea ce… Şi-apoi, eu nu am de ales! Eu trebuie să-l urmez, ucenicul vrăjitor, odată ce a dezlănţuit furia apelor, va muri înecat, niciun magistru omnipotent nu-l va salva, ca în legendă. Eu trebuie să-l urmez, într-adevăr nu am încotro. Şi, vă mărturisesc – dumneavoastră, care încă puteţi alege, care aveţi, cum zice francezul existenţialist, *le choix;* nici nu-mi pare rău, sunt mulţumit că nu „trebuie să aleg” sau că nu am „posibilitatea” să aleg. Eu îmi urmez destinul, ca şi Grobei, la fel de grav, de hotărât ca şi el. Nicio clipă nu mi-am închipuit că *el* ar putea

fi altul, nici nu e necesar să fie altul. Ah, am o imaginație atât de săracă... atât de săracă!... E într-adevăr de mirare că-mi câştig existența din scris! Dar ăsta nu e meritul meu, ci vine numai dintr-o profundă indulgență a contemporanilor mei! Vă asigur. Pe cuvântul meu.

3

Grobei, cum spuneam, a dispărut din Alba. Începând cu anul 1957, sau... '58?! nu mai fu văzut pe acolo. Ba da, în primăvară trecu pentru câteva ore prin urbe şi trecu chiar pe la familia Crăiniceanu, într-un timp când Lelia nu se afla acasă. Vorbi cu doamna Vanina aproape o oră, obținu câteva hârtii de la ea, lucruri pe care familia le socotea inutile, scrisori, fotografii, notițe, hârtii disparate, din arhiva familiei, şi pleacă. Doamna Vanina, singură acasă, se purtă cu el ireproşabil. O singură dată, timp de câteva minute, îi tremură vocea şi i se umezi glasul, ca să zicem aşa. Dar în fața atitudinii corecte, grave, a tânărului funcționar care ar fi putut să-i fie ginere şi care ştiuse cu o anume dibăcie să i se strecoare în inimă, ea se stăpâni şi îşi jucă rolul până la capăt. Apoi, prezența sa nu mai fu decât o umbră, numele său pomenit din ce în ce mai rar. El dispăru, cum se spune, din rândul celor vii, din Alba. Traseele sale duceau mai spre Nord.

Bistrița-Năsăud şi Vatra Dornei. Se părea că centrala cooperativelor din Banat, ale cărei interese le salvgarda tânărul Grobei, îşi mutase atenția în acea zonă a țării sau că lui îi fusese acordată cu prioritate acea zonă de prospecție, comenzi şi plasare. Evident, el era un salariat exemplar şi asculta cu fidelitate de interesele superioare, de fericirea, ca să zicem aşa, a întreprinderii sale mamă, dar, e drept s-o spunem, datorită competenței sale probate, ca şi a unei

indiscutabile autorităţi pe care şi-o câştigase, el putea, el avea un cuvânt de spus în alegerea zonei unde urma să-şi desfăşoare activitatea. Astfel, putem bănui cu multe şanse de probabilitate că se afla în nord şi datorită dorinţei sale. Dar, atât timp cât îşi îndeplinea exemplar sarcinile sale variate de serviciu, nimeni, cum e şi de înţeles, nu avea ceva împotrivă.

Nu vom descrie cele două orăşele, pe care multă lume le cunoaşte, Vatra Dornei, mai ales, cunoscut şi admirat loc de odihnă, balneoclimateric. Apariţia sa pe străzile celor două orăşele fu, ca de obicei, de puţini remarcată. Noi înşine, care l-am întâlnit şi cunoscut suficient de bine în urmă cu aproape doi ani, în staţiunea Sinaia, fragmentar la el acasă, prin reflexul unei scrisori mai ales (vă mai reamintiţi de episodul său cu tânăra croitoreasă Vicky?!) şi pe străzile Albei, l-am recunoaşte acum, cu o anume dificultate sau uimire, cum vreţi. Un om se „schimbă” de câteva ori într-o existenţă, în afara schimbărilor de creştere şi maturizare, evident. Şi nu toată lumea se schimbă la aceeaşi vârstă, deşi ieşirea la pensie, ca să spunem aşa, sau căsătoria, ca să luăm doar două exemple la întâmplare, aduc oarecare schimbări somato-psihice la o categorie largă de cetăţeni. Dar nici aceasta nu poate constitui o regulă. Iată, Grobei al nostru, în vârstă de 26 de ani abia trecuţi, după doi ani de la prima întâlnire cu el, purta semnele unei vizibile schimbări, mai bine zis, a unei evidente frământări, a unei crispări interioare cvasi-dureroase, cvasi-inconştiente. Figura sa îndeobşte gravă era acum şi mai trasă, mai ţeapănă; trăsăturile feţei mai marcate, ochii mai întunecaţi şi ficşi. Se întâmpla uneori să zâmbească, dar râdea rar; cât despre hohotele sale sănătoase, un pic cam vulgare, nici urmă. Nu pentru că omul şi-ar fi pierdut din veselia sa nativă sau pentru că împrejurările l-ar fi făcut morocănos; mai degrabă am putea spune că uita să râdă, că uita să se bine-dispună. Sau că nu avea nevoie de aşa ceva. Nu-şi pierduse însă umorul, dovadă că inteligenţa sa se ascuţise. Umorul însă nu are nicio legătură cu râsul. În societate se purta corect, civilizat, dar se ferea şi mai mult ca

înainte din calea distracțiilor, a băuturii, a jocurilor de noroc, a femeilor etc. Se îmbrăca cu aceeaşi îngrijire dar, fapt ciudat, duminicile uita să-şi schimbe costumul şi cămaşa; în cazul în care cămaşa era curată, o purta şi duminica, când, uneori, intra în câte o biserică. Renunțase la orice poate fi amuzament şi desfătare în viață într-o asemenea măsură încât nu mai întreprindea nici micile sale excursioare pe munți, la mănăstiri, nu mai vizita nici casele memoriale din partea țării în care se afla, nu căuta nici persoanele notabile sau de interes istoric din orăşele sau târguri, nu se mai afunda cu acelaşi interes pasionat în micile şi surprinzătoarele biblioteci, colecții de monezi, ceramică, documente, veselă, care se găsesc prin anumite case în provincie etc. etc., renunțase, într-un cuvânt, la tot ceea ce făcuse cu numai câțiva ani înainte, la noblețea şi meritul vieții sale puțin zbuciumate şi singuratice. Părăsise, într-un fel, uriaşul muzeu al provinciei, el, îndrăgostit atât de pătimaş de Provincia sa, de spiritualitatea ei eternă etc. etc. E posibil aşa ceva?! Se poate schimba un om atât de repede, de temeinic?! Nu ştim, dăm din umeri ca oricine, constatăm şi atâta tot. Chiar persoana sa fizică, vreau să zic trupul său, se modificase puțin, în sensul că slăbise, deşi, nici înainte, nu era dintre cei graşi. Sau poate că nu slăbise, ci era mai degrabă o impresie subiectivă. Mă rog, subiectivă sau nu, fapt e că slăbise. Făptura lui devenise puțin mai ştearsă, mai insignifiantă. Fără să devie banală. Defel. Nu era în niciun caz banală, acum mai puțin decât niciodată; dar era ceva mai... ştearsă, da, ăsta-i cuvântul! Se maturizase brusc, subit, adolescența înghețase în spiritul lui. Ochii săi se făcură mai întunecați, priveau foarte rar pe cineva drept în față. Prinseseră un reflex *lateral*, o anume distracție, evaziune. De parcă, atunci când conversa cu cineva, cu toată stima, evident, cu concentrarea necesară şi cu cuvintele cele mai potrivite, l-ar fi atras în acelaşi timp şi peisajul sau mobila din jur, sau un tablou, sau ceva care se găsea pe propriul său umăr. Uneori umărul său îl interesa cel mai mult.

Prin Vatra Dornei, orăşel care vara şi iarna e plin de vizitatori, statura lui înaltă, descărnată, puțin aplecată trecea neobservată, cum e şi firesc. De altfel, în afara unor rapid efectuate îndatoriri de serviciu, el trecea rareori prin centru sau pe la băi, prin fața monumentalelor pavilioane. Cel mai ades putea fi văzut în partea de est a orăşelului, într-un cartier mai sărăcăcios, intrând pe o poartă de lemn, portița, mai bine zis, a unei căsuțe aflate mai în interior, albă, cu două geamuri la stradă, mari, cu o mică grădiniță în față. O curticică prelungă flanca căsuța în partea ei vestică, pavată cu beton şi care se termina printr-un fel de cămară de lemne, foarte spațioasă. Alături se găsea şi cuşca unui câine, de asemenea vopsită în alb. Grădinița din față, în anotimpul de care vorbim, nu era cultivată, se găseau însă câțiva araci de lemn ce purtau în vârf globuri de sticlă metalizată, de diferite culori. Acoperişul casei era de tablă.

Aici se strecura Grobei, în primele ore ale înserării, cam de patru ori pe săptămână. Ca un revoluționar, ca un conspirator.

Rareori era văzut şi duminica. Vecinii la început comentară cu o oarecare vioiciune apariția acestui personaj, apoi se încadră, destul de repede, siluetelor familiare ale străzii, fetițelor ce mergeau cu o doniță după apă, bătrânilor, ce erau trimişi cu plase după cumpărături, copacilor, iederei ce se încolăcea pe garduri, păsărilor, vrăbiilor ce se foiau prin ramurile goale. Devenise unul de-ai lor, e adevărat, puțin cam enigmatic, dar nu cine ştie ce. *Laisser-faire, laisser-aller* e încă deviza provinciei.

Dacă cineva, aşa, o persoană ocultă, l-ar fi urmărit pe eroul nostru în interiorul căsuței de pe strada Traian Demetrescu ar fi putut constata, cu oarecare uimire, că nimeni nu vine să-l întâmpine. Intra, pur şi simplu, în antreiaş, îşi depunea parazolul, galoşii sau pardesiul, îşi freca scurt mâinile sale lungi, puțin uscate, şi privea înapoi, în stradă, prin geamul mare, încadrat în lemn alb. De parcă ar fi vrut să se convingă că nu-l urmărise nimeni, lucru pe jumătate fals, pentru că,

adeseori, deşi se uita pe geam, privirea lui era abulică, distrată. Apoi, deschidea uşa ce dădea spre un salonaş, prin care trecea fără să se oprească, fără să se uite în jur şi, cu gesturi semimecanice, împingea o uşă, în dreapta, o uşă de tapet. Apoi pătrundea într-o altă încăpere, nu prea spaţioasă, deşi aceasta era doar o primă şi falsă impresie; datorită mobilelor, tablourilor (fotografii, cât şi uleiuri), cărţilor etc. spaţiul părea micşorat. Aici, un foc vesel ce duduia cu discreţie într-o sobă înaltă, tot albă, de teracotă, îl aştepta. Ca şi cu puţin înainte, în antreiaş, Grobei, cu un zâmbet vag, distrat, pe buzele sale subţiri, uscate, se apropia de teracotă, îşi depunea o clipă palmele pe suprafaţa lucioasă, caldă, şi le freca scurt, puţin cam nervos, le atingea din nou de oglinda mată, de consola pretenţioasă, cu sculpturi (în definitiv, el era un vânzător de astfel de sobe şi aprecia frumuseţea modelului), apoi, la nici două minute de la intrarea în birouaş, se întorcea scurt şi se apropia de zidul opus. Aici se afla un birou încadrat de două dulapuri-bibliotecă, cu uşi de sticlă, închise cu cheia. Tânărul nostru se aşeza la birou, făcea acele gesturi specifice, de recunoaştere oarbă a locului, pe care le face orice om cu îndelungată practică atunci când se aşază la biroul său, printre hârtiile sale. Se aflau acolo o maşină de scris (printre altele) marca „Wanderer”, topuri de hârtie albă şi scrisă, reviste vechi, un tampon de marmoră, un ceas consolă ce ticăia stins, cărţi, gume, o sticlă de cerneală mare, de o jumătate de kilogram, cum vedem prin birouri, chiar şi un canar împăiat, un suport de fotografie din metal nichelat, din care surâdea un chip necunoscut etc. Apoi se ridica, scotea din portmoneu o cheiţă şi deschidea unul dintre dulapuri, uneori pe amândouă. Stătea câtva timp în faţa dulapului-bibliotecă, burduşit cu cărţi, reviste, hârtii aruncate de-a valma, stocate deasupra cărţilor, şi revenea la birou, gânditor, mângâindu-şi cu degetul arătător buza de jos. Alteori întârzia mai mult în faţa rafturilor, trecea chiar şi la celălalt dulap, părând a căuta ceva, afundându-se în lectura vreunei reviste vechi, de pe care se scurgea praful uşurel.

Treceau astfel uneori câteva ore. Apoi revenea la masa de lucru. Afară se însera şi Grobei aprindea o veioză instalată de asemenea pe birou, un obiect frumos, din metal aurit, cu un glob mare, pictat de mână.

Cam la vreo jumătate de oră, o oră de când aprindea lumina, cu un gest absent, continuând la intervale mai mult sau mai puţin regulate să-şi frece gânditor buza de jos cu indexul, se deschidea o uşă, alta decât cea pe care intrase, şi în încăpere mai pătrundea o persoană. Probabil gazda. O femeie corpolentă, măruntă de stat şi foarte graţioasă, se vedea asta de la primele mişcări. Cu părul perfect alb, strâns într-un coc susţinut de o superbă agrafa de os, cu faţa rotundă, extrem de tânără, de odihnită, de plină de culori, purta în mână o tavă albă, de metal smălţuit, pe care se afla un serviciu de ceai. Tânărul musafir se ridica respectuos în picioare fără să iasă de după birou. După câteva fraze pe care le schimbau, după două-trei scurte drumuri pe care le făcea doamna cu părul alb prin încăpere, cei doi se aşezau şi luau ceaiul împreună cu sandviciurile sau *feuilletage*-urile ce se găseau depuse alături, pe o farfurioară. Uneori nu se găseau decât bomboane şi acesta era un semn că cina urma să nu întârzie. Grobei însă cina rar dar, când era rugat, nu-i plăcea s-o refuze pe prea amabila lui gazdă. Adeseori (vreau să spun uneori), spre sfârşitul săptămânii, mai apărea şi o a treia persoană, o femeie mai tânără, subţire, cu părul cărunt, cu mişcările însă deosebit de vii. Ea era de obicei întâmpinată în antreiaş de gazda grăsuţă, cu părul alb, ajutată să depună şi condusă undeva, într-o încăpere mai dosnică, probabil în bucătărie. O bucătărie germanică, spaţioasă, curată, caldă, cu vase de aramă sclipitoare atârnate pe perete, cu o masă mare, dreptunghiulară, acoperită cu o muşama curată, cu o sobă „Vesta”, nichelată, şi cu capace de ceramică albă, în care duduia de asemenea un foc vesel, cu un credenţ cu geamuri de sticlă etc. etc. Apoi, după un timp, femeia mai tânără apărea în birouaşul în care lucra Grobei şi, fără să schimbe o vorbă, îl asista în treaba lui, tăcută, aproape invizibilă. El îi

dădea teancuri de reviste pe care ea le ştergea şi le punea în ordine, alteori bătea la maşină, copia texte, alteori citea pur şi simplu. Târziu, aproape de ora nouă, gazda intra uşurel în cameră, zâmbind, frecându-şi încet mâinile trandafirii, grăsuțe, şi îi invita la cină. În trei, când erau în trei, adică atunci când era prezentă şi femeia tânără, brunetă, cu şuvițele de păr cărunt, cinau cu regularitate, uneori, destul de rar, dar totuşi! se bea şi câte un păhărel de vin roşu, natural. La masă, nu se vorbea prea mult, iar cei doi mai tineri (tânăr era de fapt doar Grobei, pentru că cealaltă vizitatoare avea în jur pe cincizeci de ani) erau mai rezervați, mai serioşi. Doamna cu coc şi părul alb era însă deosebit de vie, vorbea, povestea, se ridica şi se aşeza fără întrerupere, făcea din când în când gestul acela grațios pe care îl au unele femei când vor să se asigure că cocul nu amenință să cadă. Un gest cu mâna stângă, automat, deosebit de grațios. Poate îi făcea plăcere să-şi simtă din când în când agrafa mare, de fildeş, un fel de pieptăn lucrat, sculptat în os, deosebit de prețios. Plăcerea pe care o avem uneori de a atinge obiectele, anumite obiecte mărunte care preiau rolul animalelor domestice, de cameră, o pisică angora, un câine şoricar, un papagal.

Uneori, după cină, cei doi se întorceau în birouaş. Gazda nu-i însoțea. Dar cel mai adesea, după cină, musafirii plecau în jur de zece. Rareori îi prindea pe cei doi ora zece şi jumătate în casa de pe strada Demetrescu. La ora unsprezece luminile se stingeau peste tot şi nimeni nu mai circula pe străzi. Cu precădere iarna, toamna târziu, primăvara devreme. Grobei însă, cel mai adesea, venea singur, se închidea în birouaşul din dreapta şi se cufunda în lucru. Apoi pleca, refuzând politicos invitația la cină. Uneori i se întâmpla să cineze iute, undeva într-un birt, în drum, cel mai adesea la o masă de lângă perete, în picioare: un cârnat fript în ulei, cu muştar, o bucată rece de şnițel, câteva felii de tobă sau lebăr, o piftie etc. Încheind cu un pahar de sifon sau de apă minerală. Nu bea alcool niciodată singur. Renunțase şi la sticla sa de bere pe care o bea miercurea seara, la

Caransebeş, împreună cu colegii săi de birou, urmărind peste umăr o partidă de biliard sau de rummy. Cu viața încordată pe care o ducea, apa minerală îi făcea mai bine; berea îl balona uşor şi, în lipsa unei societăți de tineri veseli, uşuratici şi glumeți, nu mai avea niciun haz. Fiecare lucru la timpul său şi anumite sortimente de apă minerală, indicate în cazuri de hipertonie gastrică, puteau avea şi un efect curativ. Deşi Grobei în primul rând voia să-şi astâmpere setea acomodându-se şi chiar începând să-i placă unele ape cu gust sălciu sau clorat, şi, ca şi băutorii de ceai rafinați, începând să deosebească cu o anume precizie, un sortiment de altul. Cu precădere când era vorba de soiuri locale, ape naturale recoltate din stațiune sau din împrejurimi, numeroase, cu calități ieşite din comun.

4

— …La început am crezut că mă joc, că e o simplă joacă. Ceva ce poate fi început dintr-o toană şi întrerupt oricând. Acum, nu numai că nu mai am aceeaşi convingere, dar mă simt obligată să şi transcriu toate aceste „experiențe”. E oare potrivit acest cuvânt: experiențe?! Nu e cumva minimalizator?! Nu am timp să caut altul, eu nu sunt scriitor, stilizator, eu sunt un om de acțiune.

Am devenit o ființă socială; nu am fost totdeauna, o ştiu abia acum. Iar noțiunea de „social” prinde un sens misterios, aproape exotic. Nu voi transcrie totul, nu aici, cel puțin. În indexurile 5 şi 9 sunt fişele complete biopsihologice, iar în Clasorul cel mic se află toată corespondența şi actele, de la cele mai mărunte chitanțe, bilete scrise în fugă, până la extrase de carte funciară, extrase de cont în legătură cu averea imobilă, copii de certificate de naştere etc.

Cândva vor trebui toate puse în ordine, abia acum îmi dau seama ce ştiinţă teribilă e arhivistica, o ştiinţă a viitorului. Ce revelaţii poate da un material oarecare, bine ordonat, clasificat în urma unui criteriu! Care sunt criteriile? Cine va face toate acestea?! Aş avea nevoie de un aparat întreg…

Vreau să vorbesc aici despre trei dintre ei. Nu e o simplă consemnare de dosar secret, nici măcar o fişă caracterologică, lucru ce se află în altă parte. Este pur şi simplu reluarea experienţei, în datele ei fixe, neconfundabile, pentru a înţelege eu însumi mai bine ce am făcut, de ce am procedat aşa şi nu altfel, o *clarificare* a propriilor mele mobiluri pentru mine însumi, o obiectivare, o distanţare de realitate. Realitatea e cea care ne tulbură, oricât am fi de stăpâni pe nervii noştri şi de reci, încât trebuie să ne îndepărtăm cumva, s-o considerăm într-un anume sens mincinoasă. Aici, ciudat, poetul cel mai abulic şi politicianul se întâlnesc: neîncrederea în realitate.

1. Descrierea ei exactă, cât mai exactă, înlăturând pe cât e posibil şi foarte rapid orice prejudecată, orice idee moştenită, împrumutată, orice falsă memorie, orice „literaturizare” etc.

2. Îndepărtarea ei, a imaginii ei chiar „exacte”, ca fiind mincinoasă, conform axiomei: Realitatea e, într-un fel, totdeauna falsă.

3. Reîntoarcerea, dar nu la „ea”. Regăsirea „ei”, cel puţin a unuia dintre mobilurile ei. Vai de cel care vrea să afle totul, el nu va deveni niciodată om de acţiune. „Totul” e făcut pentru filosofi şi falşi patrioţi.

4. Crearea, construcţia omului pe datele sale minime, reale, uneori în evident contrast cu „realitatea” lui. Alteori nu, sunt unii, am observat deja asta, care şi-au intuit destul de bine destinul, dar care calcă cu o palmă alături, aşa cum e umbra în orele de dimineaţă…

a) …Experienţa făcută cu Găvrilă, ratată cu B.V., experienţele cu Cocles, Bratoloveanu şi Viciu m-au împins imediat la nişte concluzii pripite asupra puterii. Nu totdeauna prima impresie e falsă, nu totdeauna prima asociaţie e

banală, neadevărată. Totdeauna ideea de *putere*, sau, în primul rând, ideea de *putere* s-a asociat, s-a încărcat de un balast social. Putere militară, religioasă (Eleusis sau cea a castei preoților egipteni), bănească, politică etc. Chiar şi puterea pe care o are, trecător, bărbatul asupra femeii, tatăl asupra copilului nedezvoltat (vorbesc de puterea reală, de autoritate, şi nu de cea obținută cu mijloace de coerciţiune), *puterea* maestrului asupra elevului, ucenicului, puterea pe care o are o persoană de la distanță sau moartă asupra cuiva etc. etc. Pe mine, în aceste note disparate, mă interesează celălalt înveliş al puterii reale, cel nesocial. E posibil aşa ceva?!

Cred în primul rând că toate formele istorice sau de structură ale puterii au avut un substrat politic care a inundat ca o pânză freatică întregul edificiu uman. Se poate să nu fie foarte ştiinţific ceea ce spun, poate nici măcar „adevărat"; doar pentru mine, pentru „noi", din punctul meu de vedere de acum. Mecanismul politicului sub toate formele istorice, al puterii militare, religioase, băneşti etc., mă interesează. Mecanismul moral-psihologic, şi nu cel social, care e mai mult sau mai puţin cunoscut. Sunt toate aceste forme, aceste structuri, metamorfoze ale aceluiaşi principiu, sunt ele, cât de cât, reductibile la câteva criterii, pârghii moral-psihice, având la bază instinctele fundamentale vital-umane?! Şi, în primul rând, ceea ce Freud numeşte instinctul agresiv, sau Hegel instinctului de dominare?! Paradoxal (e observaţia mea), tocmai instinctul puternic de dominare (sau agresiv) îi face pe unii unelte aproape perfecte, executanți ideali, aşa cum absenţa lui, mai bine zis existenţa instinctului de dominare în date mediocre, îi face pe mulţi incapabili, tocmai, de a „servi", de a sluji, de a executa porunca altora. (Mă rog, acestea sunt amănunte, ori eu nu vreau să mă afund în mlaştina teoriilor. S-ar putea discuta la nesfârşit despre valorile instinctului de conservare *[selbst-erhaltungstrieb]* O idee: există neîndoios straturile conservării, autodistrugerea

nu e o formă mai adâncă a conservării, mai „puternică”! Vezi martirii, sângele care întăreşte, face viabilă orice idee, teorie.)

Acestea nu sunt decât două dintre concluziile în urma experiențelor reuşite şi nereuşite. Evident, într-un anume fel, toate sunt nereuşite. Scopul însuşi nu a fost prea clar, aşa că... dar, chiar în cazul total ratat al lui B.V., există interesanți germeni noi, deosebit de interesanți. Nu eşecul sau victoria imediată trebuie să mă intereseze, ci mai ales observarea, exercițiul, experiența. Să-ți faci mâna, cum se spune. Mâna mea e în creier, mai bine zis în inima-creier.

Prima greşeală, în cazul B.V., a fost faptul că i-am lăsat lui inițiativa. De la început am scăpat controlul din mână prin simplul motiv că s-a instalat un fel de simpatie reciprocă, o alegere reciprocă, precum cea care stă la baza prieteniilor de serie. Oprindu-şi ochii asupra mea, „selectându-mă” la rândul său din masa colegilor, B.V. putea să simtă – şi a simțit – dreptul de a şi ordona, nu numai de a asculta. Eu însumi am păşit în această relație cu stângul, puțin înfumurat de succesul cu Găvrilă. Sunt oare intelectualii mai dificili?! Nu, aş zice că dimpotrivă. Sensibilitatea, puterea de imaginație, desprinderea de structurile lor originare, cultura chiar le dă o nesiguranță, o formă a laşității morale. Dar B.V. a crezut prosteşte că urmează să devenim „prieteni”, şi eu nu am putut să dau lovitura de volan necesară acestei relații. A doua greşeală a fost tărăgănarea cu care am întârziat în acceptarea eşecului. Greşeala a doua – mult mai gravă decât prima. Oprirea la timp, chiar cu bruschețe, ruperea imediată a relațiilor, crearea, dacă e nevoie [şi e aproape totdeauna nevoie!] a unor stavile care să facă imposibilă o „continuare” sau o revenire, mergând până la autocalomniere, sau molestarea celuilalt, sunt calități active de primul rang. O observație: e bine de ocolit mediul în care mă mişc zilnic, cum ar fi colegii mei, profesorii, personalul funcționăresc al universității, familia etc. Se pot face excepții, cum e cazul Cocles, la care voi reveni.

b) Cazul Bratoloveanu. Comerciant, proprietarul unui depozit de angro din articole feroase, menajere, agricole. El însuşi părintele unui coleg, individ cu mult mai interesant decât tatăl său, dar asta-i altceva. Nu prea bogat, cariera sa se datorează mai mult speculării inflaţioniste şi unor fonduri străine închiriate cu o camătă apreciabilă. Gândim foarte asemănător şi el scria versuri în tinereţe pe care acum le dispreţuieşte. Literatura n-o dispreţuieşte, şi m-am prefăcut că îi împărtăşesc opinia: l-am uimit spunându-i că în general, atât pe plan naţional, cât şi universal, scara de valori e în mare parte falsă. Cum aşa?! m-a întrebat şi s-a înroşit. Pentru un angrosist, o emoţie ciudată. Un punct pozitiv pentru metodă: ca şi în cazul Găvrilă, succesul a fost abrupt şi a venit tocmai din neîncrederea mea în subiecţi, vreau să spun că cei doi, deşi diferiţi, nu mă atrăgeau deloc, îmi inspirau aproape repulsie. Mi-am reprimat, ca să zic aşa, dezgustul instinctiv şi în amândouă cazurile rezultatele au fost promiţătoare. Oare celălalt simte că ne înfrânăm ca să-l abordăm, simte că ne mortificăm instinctul şi acceptarea lui nu e decât o formă de recunoştinţă?! Posibil.

De altfel, din aceste note se găsesc extrase în indexul 2 şi 3 elementele concluzive, de metodologie, de practică. 2 pentru teoretic, expus succint, 3 pentru normele practice. Lucrul se face paralel şi Petronela mi-este de-un ajutor apreciabil în aceasta, are o minte selectivă principială. E fericită că îi dau ocazia să şi-o pună în valoare.

Bineînţeles că Bratoloveanu, după nicio săptămână, mi-a oferit bani. Şi atunci, am făcut o mişcare îndrăzneaţă, ceea ce numesc eu „efectul întârziat”.

Era într-o seară şi am trecut să-l iau de la depozit. L-am aşteptat aproape o oră, până şi-a terminat scripturistica şi şi-a expediat funcţionarii şi salahorii. Apoi a închis uşa mare de metal şi a scos o sticlă de coniac, un Bisquit şi două pahare. Am băut, apoi m-a întrebat dacă îmi plac femeile. I-am vorbit despre două experienţe de-ale mele (inventate) de pederastie, din perioada liceală, lucru cu care i-am câştigat încrederea.

Apoi i-am povestit cum am „descoperit” femeia, în câteva fraze cinice. El mi-a mărturisit că practicase la rându-i pederastia, la o vârstă prepuberală, apoi mi-a vorbit la rându-i despre femei. Mi-a povestit că are o amantă şi mi-a promis că mi-o va prezenta. E un fel de „iubire carnală”, cum se exprimă el, à la Pitigrilli. Individa e în corpul de balet al operei, o fostă elevă. Ceva de extrem prost gust, dar asta nu contează. I-am spus că trăiesc cu gazda mea (o altă minciună), al cărei soț e ceferist. (Amănuntul îl ştiu parcă din Slavici.) M-a întrebat dacă nu am şi pe altcineva, de „inimă”. I-am spus că nu, că sunt un ins practic şi că îmbin utilul cu plăcutul. M-a pus s-o descriu pe doamna V. şi am descris-o întocmai. Mi-a declarat că îi place felul meu de a gândi care nu se aseamănă cu generația actuală (el se referă probabil la fiul său, care, fără ca el s-o bănuiască, e o viitoare personalitate în arheologie, şi care pe mine, colegul său întârziat, îl disprețuieşte. Dar asta îi priveşte pe ei doi şi eu l-am lăsat în credința că Bratoloveanu-junior e un „mameluc”, cum se exprimă), în clipa aceea mi-a făcut prima propunere: să mă mut, să închiriez o garsonieră mai luxoasă, undeva în centru, el urmând să achite costul chiriei şi al întreținerii, al mobilei, cu singura condiție ca o dată sau de două ori pe săptămână să i-o cedez. Am refuzat. A insistat, am băut, am refuzat din nou. Apoi, după o scurtă pauză, roşu la tâmple, mi-a propus bani. Cu care să fac ce vreau eu, în semn de simpatie, sub formă de „împrumut”. Din partea lui, un adevărat semn de prețuire. N-am răspuns la prima propunere nimic, m-am prefăcut că n-aud. A doua oară, când a revenit ca hipnotizat asupra subiectului, l-am întrebat destul de brutal: — Cât?! S-a bâlbâit uşor, s-a înroşit din nou (ceva care-mi displace profund la el, se înroşeşte pentru cel mai mic fleac ca un crevete), apoi a spus o sumă. L-am privit plictisit şi am spus că sunt de acord, dacă o triplează. A tăcut, privind în pământ. Atunci am izbucnit, am spus că meschinăria sa de capitalist mărunt mă jigneşte şi i-am precizat că, dacă vrea să fim prieteni şi de acum înainte, nu primesc decât… şi am spus o sumă echivalentul a trei

salarii ale unuia dintre funcționarii săi. Ştiam că nu are disponibili aceşti bani, că îi vor greva fondul său numerar. Mi-a spus că mi-i va da în rate. Mi-a dat pe loc aproape o treime. M-am ridicat imediat după ce am băgat banii în buzunar (orice clipă de întârziere ar fi fost o neiertată slăbiciune) şi i-am spus că aştept restul până mâine seară. A doua zi nu m-a căutat şi l-am aşteptat o oră întreagă la colțul străzii, până a venit. L-am forțat să-mi dea aproape toți banii; un rest, o optime, urma să mi-i dea a doua zi. A doua zi dimineață, fără să-l avertizez, m-am înființat la depozit şi nu l-am lăsat până ce nu mi-a achitat toată suma. Entuziasmul său prietenesc scăzuse simțitor în timpul acestor insistențe, urmăriri. În dimineața zilei a treia m-a privit aproape cu dispreț, cu silă, ne-am despărțit extrem de rece. Am plecat imediat. L-am lăsat o săptămână fără nicio ştire, nici el nu a dat vreun semn de viață; disprețul său față de mine şi față de propria-i slăbiciune, imbecilitate, se copseseră perfect. Atunci, după o săptămână, i-am dat un telefon acasă şi l-am întrebat ce mai face. A răspuns rece, aproape brutal. Se pregătea să arunce telefonul în furcă şi atunci l-am întrebat, într-o doară, dacă nu e curios să ştie ce am făcut cu banii pe care mi i-a dat. A răspuns „demn” că mă priveşte şi că odată ce mi i-a dăruit, „consideră că nu e cazul să etc. etc.” Dar era ceva în voce, ceva ezitant, curiozitatea lui de comerciant pe jumătate ratat. I-am declarat, după o scurtă pauză pe care n-a tulburat-o niciunul dintre noi, că dacă vrea să afle ce s-a întâmplat cu banii lui, din suma ce mi-a înmânat-o şi care nu se mai află asupra mea, să treacă miercuri, la ora cinci exact, în locul cutare şi cutare. A bombănit ceva, prefăcut, că nu ştie dacă avea timp, miercuri aştepta pe cineva de la Câmpia Turzii, un client al său etc. etc. I-am repetat ora şi locul şi am închis. Eram sigur că va veni, erau doar banii lui. Cei care fac la douăzeci de ani versuri, iar la cincizeci sunt în comerțul angro, sunt teribil de interesați de ceea ce se întâmplă cu banii lor. Poate îşi închipuia că i-am jucat la bursă şi că am câştigat sau că am jucat la loterie sau că i-am cumpărat un

inel cu piatră de ziua lui, sau i-am băut şi alte prostii. Miercuri a venit cu numai cinci minute întârziere. L-am salutat, fără mari efuziuni, şi l-am rugat să mă întovărăşească. Mi-a declarat, încercând să pară grav, că nu are decât un sfert de oră la dispoziție, că se încarcă tocmai marfa pentru doi clienți, că trebuie să alerge la gară unde are un vagon la rampă, prostii. Îl simțeam curios. Începea să spere, probabil, că am închiriat apartamentul acela scârbos de care-mi vorbise şi că vom merge să i-l arăt. N-am scos o vorbă, am plecat şi el s-a luat după mine. Nu mergeam prea repede, de parcă ne-am fi plimbat, şi am aruncat câteva banalități, să-l „simt" cum reacționează. Era crispat, din ce în ce mai crispat. Mă fura uneori cu coada ochiului şi începu să zâmbească, ca un şcolar ce chiuleşte. Era în acelaşi timp şi la limita furiei, o furie îndreptată mai ales asupră-i şi cea mai mică dezamăgire l-ar fi transformat într-o brută, într-un străin pe viață. Se simțea „înjosit" de prietenia cu mine, mai ales de împrumutarea sumei, în acelaşi timp, undeva, în ființa sa ciolănoasă, spera că s-a înşelat. Mă respecta însă, cumva, tulbure, că am reuşit să îi obțin banii, dar era ferm convins să rupă. Mă credea, mai mult ca sigur, un tapeur, un desfrânat, cartofor, ceva de genul ăsta. În clipele acelea, îi dădea dreptate fiului său, probabil. Când, după şapte minute de mers, am revenit la locul întâlnirii, fata i-a devenit albă şi o spumă subțire i se adunase la coltul buzelor. Eu îl priveam exact cu zâmbetul pe care îl aştepta şi vedeam că face eforturi să nu deschidă gura, să nu se monteze. Eram vizavi de „New-York" şi trecea o grămadă de lume cunoscută. Nu voia scandal. M-a privit zece secunde ca pe ultima târâtură, ca pe cea mai penibilă lichea şi eu am îndurat: nu mi-a tremurat zâmbetul, care semăna exact cu ce credea el despre mine. Îl admiram totuşi că se stăpânea destul de bine. Apoi, a inspirat adânc, a şoptit: – Jigodie! şi a vrut să plece. L-am prins de mâneca pardesiului şi o clipă s-a speriat, sărmanul, a crezut că vreau să-l lovesc. Oh, un tată de familie, un comerciant respectabil are atâtea lucruri de apărat, e atât de înlănțuit, la

cheremul primei sale slăbiciuni, a primei sale umanități. E un laş. În ciuda sa, în ciuda curajului său, aş zice. I-am arătat banii, atunci, şi i-am spus să şi-i ia, altfel îi arunc jos în noroi! Am făcut chiar gestul să deschid palma şi el mi i-a cules din mână. Mă privea fără să înțeleagă ce rost aveau toate acestea?! I-am spus că nu e demn de prietenia mea, că e un impostor, un ins detracat. S-a speriat, m-a rugat să nu ridic vocea, m-a luat de braț şi m-a tras de acolo... Mă montasem eu însumi, vocea îmi tremura, ochii îmi sclipeau. Credeam, evident, pe jumătate tot ce spuneam. Ai atât de rar ocazia să îi spui unui străin în față ce crezi despre el, chiar mai mult decât atât. Mi-a spus, umilit, că e dispus să îmi dăruiască a două oară suma; toată suma. Am scos atunci o mie de lei din buzunar (împrumutată în dimineața aceleiaşi zile) şi am rupt-o sub ochii lui îngroziți. Sunt convins că în secundele acelea el convertea bancnota în echivalentele ei în mărfuri: trei perechi de pantofi de *chevreau* sau un costum de haine, de gabardină englezească sau zece mese copioase la cel mai luxos local de noapte, cu bacşişuri cu tot. De data aceasta, transpirase uşor pe tâmple. I-am spus că nu mai vreau să am de-a face cu el şi m-am întors să plec. M-a lăsat să plec, a doua zi seara m-a căutat acasă. Am ieşit la geam şi am spus că nu-l pot primi. M-a rugat să ies, doar pentru un minut, şi am ieşit, lăsându-l să aştepte. Şi-a cerut încurcat scuze, nici nu îndrăznea să mă privească. A vrut să mă roage să primesc măcar mia ce o rupsesem aseară, ştia că nu aveam mijloace, că familia mea are resurse modeste şi că, cel puțin atâta să-i permit, ar fi o sarcină de onoare pentru el etc. etc. etc. I-am spus că mi-e frig, şi dacă nu are altceva de spus mă voi întoarce în casă: aveam de lucru! Atunci a scos o cutie de catifea, cu fereală, de parcă venise la amanta lui, balerina. La început m-am prefăcut că refuz, apoi am luat cutia, cu un gest iute, aproape brutal şi l-am lăsat în stradă cu două vorbe. El m-a salutat adânc. În cutie se aflau o pereche de butoni cu diamante. Pietrele nu erau prea mari, suma pe care o riscase era cam jumătate din ceea ce-i restituisem eu.

Oricum, el nu purta asemenea butoni, comerțul său nu era atât de înfloritor încât să aibă obrăznicia să se afişeze în ochii clientelei şi ai furnizorilor săi cu asemenea butoni. Ar fi părut un semn de uşurătate, de sfidare prostească. Am dăruit după trei zile (după trei zile!) butonii fiului său! Evident! Ca să-l fac pe viitorul arheolog să-i accepte, a trebuit, în două după-amiezi să mă specializez în cultura de la Cucuteni şi în alte prostii ca să-i arăt că-l înțeleg şi că-l admir. I-a primit, butonii, Bratoloveanu-fiul şi mi-a oferit prietenia lui. Am primit, solemn, în gând trimițându-l la toți dracii, cu stirpea lui cu tot. Mă obosise teribil cazul acesta, plus mia de lei, echivalentul a trei articole şi a unei săptămâni de salahoreală în cabinetul de stampe al lui Ciorănescu, care mă plăteşte cu ora. Şi tot nu aş fi acoperit suma dacă nu m-ar fi ajutat Ştefi, ce mi-a trimis o jumătate de chenzină, la cererea mea disperată. Am avut o clipă de lehamite, de furie. (Evident, nu numai din pricina banilor rupți!) „O clipă” înseamnă aproape două săptămâni de apatie, de lene ideologică, de recădere în marasmul serial, în cloaca mediocrității. În aceste două săptămâni am înghițit materia pentru două examene pe care le-am şi dat apoi, cu brio, în sesiunea de vară, stupefiindu-i pe colegi şi profesori, care mă cred probabil un târâie-brâu.

Două săptămâni nu m-am mişcat din casă, o lună nu l-am putut vedea la față pe angrosistul Bratoloveanu, sub diferite pretexte, nici măcar prea abil alese. Nu îmi păsa dacă credea, dacă bănuia că îl mint sau nu. Nu-i puteam suferi, pur şi simplu, mutra. După o lună, însă, ce victorie! Fără să se schimbe nimic în afară, simțisem limpede că am câştigat, aşa cum te trezeşti într-o dimineață, vindecat, după o lună de febră! I-am dat un telefon lui Mitică (Bratoloveanu) şi m-am lăsat invitat la masă. A fost un regal! M-a rugat să-i dau voie s-o invite şi pe Lucy, amantela sa, „iubita sa carnală”. Am spus că la primul chef nu vreau să văd femei. La sfârşit, totuşi, era aproape ora unu noaptea, am luat o birjă şi ne-am dus să bem o cafea le ea. Care ne aştepta dârdâind, m-a primit ca pe Christos, se vedea că el îi împuiase capul despre

mine. Atunci am observat, mai bine zis am verificat un lucru simplu, şi anume că femeia-pereche trădează totdeauna sentimentele bărbatului prin sute de imponderabile. M-am prefăcut puțin amețit (sau poate că şi eram) şi cei doi mi-au propus să-mi facă trampa cu o colegă de-a ei. Am declarat, cu brutalitate, că nu-mi plac balerinele, pe care le consider nişte cocote mascate. I-am privit cu interes: n-a mişcat niciunul. Ea a vrut să sară de pe scaun, el a ținut-o cu o mână de fier. Apoi, după o jumătate de oră, după ce am mai băut, el a spus că are altceva pentru mine, o funcționară de-a lui, soția unui judecător, o femeie deosebit de inteligentă, semănând cu Mae West. M-am prefăcut că meditez şi am spus că s-ar putea... că să mai vedem! Că nu sunt foarte grăbit, că-mi ajunge proprietăreasa mea. Am cerut voie să povestesc câteva scene intime, petrecute „de curând" între mine şi doamna V., vrând s-o molestez pe Lucy a lui. El s-a declarat încântat, şi ea la fel. Atunci am dat drumul la câteva fraze cinice, spuse cu ton egal, cu ochii întredeschişi, fără să-i privesc. La început ea a zâmbit, apoi s-a roşit violent la față şi a vrut să spună ceva. El a oprit-o, probabil cu o privire, nu ştiu, nu-i vedeam. Apoi am îngroşat, şi ea, spre stupoarea mea, a început să râdă. Erau amândoi nişte porci, înțelegeam acum ideea lor cu „iubirea carnală transfiguratoare" à la d'Annunzio. Am tăcut brusc văzând că, în loc s-o jignesc în pudoare, o amuz. El era în al nouălea cer; de parcă i-ar fi prezentat mamei sale pe profesorul său de matematică. Trebuia să mă stăpânesc, să nu le arăt dezgustul meu. Am părut doar indiferent, absent pe jumătate, beat pe jumătate. A fost o seară reuşită, am stabilit să ne vedem în „patru", în trei, oricum, în serile de luni şi de joi. Sfârşitul săptămânii la el era prins de familie. El mi-e supus întru totul, îmi urmăreşte privirile şi încearcă să-mi ghicească dorințele, de parcă aş fi cu zece ani mai bătrân. Şi e un om citit, de bun-simț, un tip harnic, un cetățean respectabil, pe care fiul său îl dă mereu de exemplu, cu convingere! Doar Lucy asta e puțin neliniştită, a început să simtă influența pe care am început s-o am asupra peştelui ei,

oricum va trebui să-şi împartă puterea cu mine, asupra lui. Ea încă nu ştie ce urmăresc şi nu era mai avansată nici după o lună. La un moment dat, disperată, a încercat chiar să cocheteze cu mine. Am dat-o la o parte cu un gest plictisit, deşi e o damă bine, cum se spune, înaltă, brunetă, foarte subțire şi foarte focoasă. Adevăratul meu triumf aici e, se pare, că am reuşit să-l disloc pe Mitică de lângă bibeloul lui, să fac, altfel spus, ca sentimentalitatea lui să se împartă în două. Dacă şi-ar fi iubit fiul, lupta mi-ar fi fost mai grea, tânărul Bratoloveanu e un ins foarte deştept, cu o intuiție adâncă. Ce noroc că tatăl nu bănuieşte nimic. De altfel, Mitică nu avea niciun chef de o prietenie cu un ins cu aproape douăzeci de ani mai tânăr, student, sărac etc. Asta însă e esența victoriei, ca în cazul lui Găvrilă: am reuşit să mă impun lor, să le trezesc nevoia de prietenie cu mine, să simtă necesitatea de a mă vedea, de a mă auzi, de a mă asculta. De a mă urma. Marea mea armă, în afara calităților mele naturale, răceala, umorul, fizicul meu, tactul etc., este totalul meu dezinteres. Puțini rezistă atunci când li te dedici „fără niciun scop material”, flatându-i, arătându-le că eşti conştient de calitățile lor, părăsindu-i sau brutalizându-le sentimentele prin indiferență atunci când le-ai trezit deja afecțiunea. Acest lucru poate reuşi cel mai bine tocmai cu cei de care nu te leagă nicio înclinație naturală, nicio concordanță de idei. (Astfel se explică şi eşecul B.V. Cu el împreună mă simțeam bine, ne potriveam în gusturi, în idei.) Toate acestea, pentru un prost sau un fals inteligent, pot părea cinism. Bineînțeles că o personalitate creatoare ca mine nu se poate împiedica de astfel de judecăți comune, totdeauna reacționare în planul valorii.

Am insistat atâta asupra cazului Bratoloveanu pentru a arăta o metodă. Care putea la fel de bine să nu reuşească sau să aibă un succes parțial. Multe imponderabile ce au dus la „fixarea” angrosistului nu se pot povesti, fişa, eu însumi nu sunt pe deplin conştient de toate armele mele, ale întâmplării, poate, de performanțele voinței mele concentrate asupra unui

singur scop. Mereu, cu încăpățânare surdă, absurdă, într-un singur şi unic scop. Pe care mi-l fixez dinainte, în mod arbitrar, într-o acțiune care nu-mi face nicio plăcere, nu-mi aduce niciun fel de câştig, care-mi înghite enorm de mult timp, bani, inteligență, nervi, care mă şi poate compromite chiar, cum e „prietenia” cu Găvrilă. Chiar legătura cu Bratoloveanu nu e foarte onorabilă. Cu nimeni, din punctul meu de vedere, nu poate fi onorabilă o legătură. Pentru ce fac toate acestea? Care e scopul meu?! Am oare vreun scop?! Evident că am, chiar dacă eu nu-l „ştiu”, natura umană, chiar cea mai perfecționată, mai rasată, nu acționează în afara cauzalității. Nimeni, în afară de Dumnezeu, nu poate face o acțiune absurdă, aşa-zisul „act gratuit” pe care îl visează André Gide şi surrealiştii. Actele mele sunt „absurde”, fără scop, doar la suprafață, la „primul strat” logic. Poate şi la al doilea. Undeva există însă, sunt convins, un scop, şi îl voi descoperi, îmi va fi revelat. Geniile sunt naturi extrem de economice, extrem de perfecționate. Niciun gest al lor, cel mai mărunt, niciun gând nu se pierde, aşa cum cosmosul reține şi păstrează scintilația stelei celei mai îndepărtate. Chiar dacă aş voi, n-aş putea face nimica inutil, deşi tot ce fac, ce întreprind, pare absurd, fără rost. Va veni o clipă, poate nu prea îndepărtată, când toată viața mea în urmă, milioanele mele de gesturi şi de stări se vor umple de sens, într-o singură secundă toate semnele *minus*, ca într-un tablou electric, se vor transforma în semne plus ca la o comandă a nu ştiu cui. Universul, principiile pe care se sprijină sunt extrem de simple, de puține: aceasta explică viabilitatea sa, în ciuda complexității sale uriaşe. E o idee pe care am găsit-o, mi se pare, în convorbirile lui Goethe cu Eckermann. O idee extrem de justă…

…Totuşi… ce lucruri inutile! Dumnezeule, cât timp, vreme irosită, farmec, inteligență, umilință, bani, câtă uzură, timp, crispare, pentru… pentru… ce?! Nişte experiențe nereuşite, în fond, inutile, când sunt reuşite, care trebuie mereu întreținute, altfel se „răcesc”, reanimate mereu, mereu, atâtea ființe inferioare, vulgare… vulgare, pe care trebuie să le… mă doare capul infernal de două zile, am vomat de câteva ori, cred că mi-e silă de mine, pur şi simplu! Atâtea calități uriaşe care nu-şi găsesc forma, drumul, unitatea, destinul! De ce nu-mi dau examenele astea caraghioase şi nu mă întorc în târgul acela cald şi mirosind plăcut ca bălegarul, unde să mă las însurat cu vreo midinetă şi să joc comedia anonimității şi a prostului gust toată viața?! Ca doctorul Minda, ca Ronay, ca frații Hetco, să joc tenis cu frații Hecto?! Cu subprefectul ce mă adoră, oricum, cu Pop Szilâgy care mi-ar pune milioanele la picioare numai să-l las lângă mine?! Cu toate doamnele între treizeci şi cincizeci, cărora le-aş recita din Rimbaud şi Holderlin, în fața cărora aş juca perfect mica curte de provincie, pentru care aş remonta cu plictiseală şi ceva farmec feudalitatea provinciei, cu straturile, parfumurile, câinii uriaşi, lungi, rasați, vasalii cu nevestele lor prolifice, cu bădărănia lor reconfortantă, scuipăturile lor tonice, cu aservirea lor searbădă dar durabilă, cu cizmele de piele subțire, ca hârtia, cu carâmbii înalți, răsfrânți, cu vinurile, nopțile ce se amestecă cu dimineața, partidele de poker şi preferans, biliardul leneş unde se povestesc scene de alcov, numai scene de alcov între o serie americană şi un carambol ce-ți iese unu la zece, cu câinii, slugile murdare şi vesele, doamnele culte şi triviale, plebea cu gura căscată când treci, aspirându-ți lavanda ca câinii, de parcă ai fi femeie, cochetă, solistă de operă, toată curtea asta greoaie şi comodă, în jur, vasalii tăi, cei câțiva pe care-i accepți cu nevestele lor, lâncedele, care nu înțeleg nimic şi se supun, curbându-şi spatele subțire, vasalii hămesiți care se gudură, ce miros dubios şi care te sfâşie în lipsă, în subsoluri, cu ce ferocitate pofticioasă, e forma lor de a te diviniza, în foamea lor de un

stăpân şi, Doamne, ce stăpân reuşit ai putea să le serveşti, ceva ce nu are nici Capitala, un senior mai mare decât toți Rohan-ii şi de Guise-ii, şi de Bouillon-ii şi Guermantes-ii şi Guzman-ii şi câinii somnolenți, spadele ce se lovesc uşor de mobile, jabourile încărcate pătate de vinuri, tavanele de lemn, râsul ațâțat al femeilor străine, veşnic străine, curtezane şi vasale, flămânde şi torturate de ipocrizie, cavalcadele toamna… ce lume, *ce* lume înfiorătoare, supusă, complicată şi supusă pierd… pierd, neavând curajul să… sforăitul cailor, dimineața, pintenul ce se agață în… o mănuşă moale, ca o piele subțire, părul ei, cârlionții ei uşor transpirați la ceafa, mirosul ei de iapă tânără, încinsă, devotată… miile de volane ce se deschid pentru mine… în clipa aceasta, pentru mine, numai…

(Grobei se ridică, respirând adânc, şi se apropie de geam. Dumnezeule, era ca amintirea unui coşmar sâcâitor, unde se întâlniseră acestea, ce săracă e lumea, ce fantezie săracă are cosmosul, ce se poticneşte universul nostru măreț! Stătea în fața geamului, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, privind în iarna uscată de afară, pe strada pustie, spre arborii pipernicți. Apoi simți cum lacrimile îi alunecă pe obraji. Nu se mişcă de teamă să nu intre cineva în odaie, nu se mişcă de teamă să nu se trădeze lui însuşi. Plângea de mila unui mort, necunoscut, ridicol şi măreț în singurătatea lui, în ridicolul lui! Doar plânsul lui era ridicol! Mortul era unul dintre morții fantastici şi figura lui gri se ridica încet, încet, la orizont ca soarele greoi, uleios, la tropice! Viața lui, a măruntului funcționar, ajunsese la tropice! Ceva colosal îl împingea încet la o parte, ca o piatră cenuşie, mohorâtă, care îl apăsa, cu ce bucurie tulbure, ațâțată! Cu ce bucurie tulbure, speriată, ațâțată! Respira încet, gâfâia uşor, de parcă ar fi văzut brusc un picior de femeie, şi lacrimile alunecau pe rulmenții lor invizibili la vale, peste pielea sa uscată, descărnată, hrănită cu lăcuste şi miere sălbatecă… Mergeți şi spuneți celui ce… celui ce înainte de mine a fost… celui ce… iată, trimit înaintea

Ta pe solul meu, care îți va pregăti calea… Glasul celui ce strigă în pustie: – Pregătiți… neteziți… cărările… neteziți…)

…Bineînțeles că am fost prezentat doamnei Cocles, soție a unui tânăr judecător de la judecătoria de ocol, funcționară la… depozitul lui Bratoloveanu. Bineînțeles că… i-am făcut mare curte, că ne-am văzut „în patru”, totul pe socoteala lui Mitică şi, din clipa când am apărut cu funcționara aceea, ochii cadânei angrosistului, focoasa Lucy, au început să mă privească cu un fel de duioşie transpirata, de sorelă în… nu ştiu ce dracu! Ne lipisem toți unul de altul, ne frecam delicioşii noştri solzi unul de altul! Bineînțeles că m-am prefăcut că mă culc cu funcționara, ea însăşi, în naivitatea ei (deşi e o femeie extrem de inteligentă, care-şi ascunde inteligența ca pe o râie!), nu-şi dă seama ce cred ceilalți despre noi! Sau se preface, nu vrea să-şi piardă salariul care e cât cel al unui conferențiar,

Bratoloveanu îşi plăteşte bine oamenii! Apoi, bineînțeles, inspirat, am făcut din nou o mişcare de… întârziere, de ocol, neaşteptată! în clipa când ar fi trebuit să aleg, ori să-i las pe toți dracului, ori să mă culc cu funcționara aceea, inteligentă, cultă şi care îşi iubea soțul, dar pe care „o societate infamă o împingea la desfrâu şi prostituție” (probabil că îndurase ceva mizerie în tinerețea ei de nu crâcnea doamna judecător Cocles!), am provocat-o să-mi prezinte soțul! Era o diversiune genială! Ea a simțit şi a fost atât de uimită că „n-o iau”, deşi îmi stătea la îndemână, a fost atât de uimită că n-o brutalizez şi n-o terfelesc pe gingaşa doamnă (deşi, în toate forurile ei, se resemnase, se „fezandase” uşor, cum spun vânătorii de provincie), încât a rămas literalmente cu gura căscată, *bouche bée!* Nu îi venea să creadă! – voiam cu adevărat să-l… cunosc pe el?! Sincer! Evident! am spus eu puțin plictisit, şi ceilalți doi au încremenit! Apoi, perechea m-a privit cu admirație, ca pe un cinic profesionist! Era o lovitură care le întrecea imaginația lor greoaie, dispeptică! Dar Mira, aşa o chema, s-a făcut roşie la față şi m-a privit prima oară cu ochi de câine, în clipa aceea aş fi putut s-o iau şi altfel, sunt convins! Cu

participare voluntară, cu duioşia aceea cu care se prostituează unele femei, uneori! Pentru unii! Prostii! Nu de ea aveam nevoie, mă plictisisem de ceilalţi doi!

Cocles, judecătorul, era un om şters, plin de personalitate! Se poate aşa ceva?! Iată că se poate! Mic, mai mic decât nevastă-sa, mediocru la inteligenţă, o domină prin ceva, ceva ce încă n-am ghicit! Dar nu e treaba mea! întâlnirea, pusă la cale de râvna ei plină de recunoştinţă, nici măcar n-a fost prea abilă: sunt un „verişor” şi peste o săptămână a apărut şi o scrisoare din provincie, de la o rudă de-a ei care întreabă de mine! Ah, ce comod a fost totul! M-am lăsat puţin pe spate, ca într-un fotoliu moale, când îţi descalţi pe jumătate somnoros cizmele ude şi murdare de noroiul de afară şi aştepţi să ţi se aducă ceaiul, de o mână albă, subţire, ce se opreşte la cot! Am lăsat-o pe ea să facă totul, aproape totul, întreaga „muncă politică”! Şi recunoştinţa ei a fost atât de mare că n-am umilit-o, că n-am „prostituat-o”, încât totul a mers uns! Mai ales că ea nu bănuia nimic... ha, ha, eu însumi nu bănuiam nimic! întâlnirea, deci şi primele întâlniri, invitaţiile acasă, la masă; între acestea, ea face toată treaba. Cocles e un flegmatic, îşi adoră soţia, dar n-o arată, la început m-a întâmpinat cu o mutră posomorâtă, cenuşie, mârâitoare! E un tip ambiţios, stă nopţile şi îşi pregăteşte stagiatura, în acelaşi timp îşi pregăteşte doctoratul, învaţă engleza şi alte prostii! Sunt o pereche ideală şi abia cunoscându-l pe el, văzându-i împreună, am poftit-o pe doamnă! Dar am dat repede la o parte cu un gest al mâinii această frivolitate! Nu e pentru noi, luptătorii, martirii!

Cocleşii sunt un fel de clan în care am pătruns în nicio lună. Aici a apărut şi Viciu, adevărata pradă! M-am uitat în jur, aşa cum faci când ajungi, obosit, însetat, pe o culme, iar dincolo se întinde podişul cu pădurile, satele, drumurile, bisericile, oraşele, râurile etc. Oh, era o privelişte umană! Sunt nişte ambiţioşi feroce, Cocleşii, cu alianţele şi rudele lor, au câţiva şi în capitală, un trib puternic care se trag unul pe altul. M-am trezit în mijlocul vâltorii, eu, un ins realmente

lipsit de ambiție, mai ales: lipsit de scop! Aceasta e şi forța mea, luxul meu, care atrage înfiorător! Atâtea daruri şi niciun scop! Mira e scutierul meu feroce, e sora mea într-o misiune ocultă, care, aşa cum se întâmplă, se fanatizează uşor în timp ce luptă, în „exercițiul luptei”, o ațâță, probabil, spectacolul meu! Nu mă crede la fel de inteligent ca ea, nu-i treaba ei, de altfel, dar îmi spune că am ceva „magnetic” în mişcări, în existență, o „lene de felină lihnită de foame care nu vânează din lene, din rasă” sunt vorbele ei. Vorbeşte cu mine complet deşănțat între două uşi, de parcă am fi amanți de un deceniu! Oh, femeile n-au nevoie să stea cu unul în pat ca să... Prostii! Uneori, în ochii ei frumoşi, cenuşii, văd un fel de admirație curată, senină! De câine inteligent, puțin îndurerat că nu-l foloseşti, că nu-l alergi, că nu-l împingi în apa iute şi adâncă, puțin trist că nu-l goneşti până i se zburleşte blana de transpirație! E fericită că nu i-am luat trupul, pe care i-l dăruieşte intact „lui”, şi îmi dăruieşte tot spiritul şi servitutea ei; cine-o pune, nu i-am cerut nimic! Dar Viciu, ah, da, ăsta e un material!!

Viciu e primul mare „Flit”. Poate e singurul care va rămâne. M-a simțit înainte de a mă vedea; m-a mirosit în aer şi a întors botul după mine, după trupul meu care încă nu se vedea. Oho, uşurel, uşurel, tinere, aici nu se dă buzna! Multă vreme îl priveam ca un miop, eram mereu uşor mirat că-mi stă în cale. Aveam mereu altceva, nu foarte important, dar mereu altceva, trebuşoare mărunte, de făcut... decât el! Decât să-l bag în seamă pe el, mărunțelul! E mărunt şi gras şi e ditamai profesorul universitar, autor didactic, o celebritate, cel puțin aici, la Cluj! S-a repezit şi mi-a propus să mă ia la catedră, deşi nu sunt decât student, un întârziat, s-a repezit ca o doamnă corpolentă pe gheață şi care cade în popou! Spre amuzamentul puştimii, a derbedeilor din cartier! Mi-a adus-o şi pe nevastă-sa şi s-au holbat amândoi la mine! Dumnezeule, începe să mă ia cu friguri! Ce vor ăştia... ce vor... dacă m-ar vedea peste o jumătate de oră cum beau, în birtul din gangul de la „Florilex”, cu Găvrilă, ajutorul de portar cu mâinile mari,

roşii?! El e primul, a fost primul şi pe el nu-l las! Da, Găvrilă mă priveşte cu ochii lui tulburi, albaştri, cu un fel de duioasă recunoştinţă că-i complic existenţa, dar ăstalalt, Viciu, micul purceluş universitar, ăsta, domnule, e o forţă! Are în el o stofa nemaipomenită care se revarsă de cum mă atinge! Ce mi-a spus în prima săptămână: – Dumneata, tinere, faci bine că nu te laşi speriat de propria dumitale lene! Numai mediocrilor, sufletelor de slugi li-'0: frică de lene! — Dar, dumneavoastră înşivă sunteţi o capacitate, domnule profesor! i-am spus, scobindu-mă cu ceva între dinţi, tot oraşul ştie că sunteţi singurul profesor care lucrează fără negri!... (E la drept, la civil) – He, he, he! a râs purceluşul şi m-a privit cu ochii mijiţi. A repetat propunerea să trec la catedra lui şi am tăcut, întorcând dezgustat capul, fără să-i răspund, uitând de el. (Prima oară, deşi era prezentă şi nevastă-sa, o femeie extrem de graţioasă, am răspuns că urinez pe cariera universitară.)

Omul ăsta are chemare, o vocaţie autentică, magnetică, tulburătoare, lucrează ca un bivol, ca un sobol de dimineaţa până noaptea târziu, e cel puţin de două ori pe lună la Bucureşti, merge în străinătate, îi apar două cărţi pe an şi totuşi... ce gol! Ce gol, Dumnezeule! Şi ce evident a sunat acest gol, ca un clopot spart, când m-a „atins" pe mine, iată vocaţia! Sunt, cumva, fâstâcit, e prima oară că întâlnesc aşa ceva! Ce dracu, sunt „pescar de oameni" de şase luni abia şi se şi... se şi... E prima oară că m-am speriat, că mi-am dat seama că nu mai pot da înapoi! încotro... încotro??!! urlu în pădurea mea singuratică şi încâlcită, plină de frunze şi de cioturi putrede, ce miros, un fel de putoare ce-ţi ulcerează nările!

Parcă o mulţime beată, furioasă, cu capetele acoperite de ciorapi mă împinge undeva, într-un colţ de zid, cu brutalitate, gâfâind satisfăcută, aţâţată, excitată, cu gâfâitul acela uriaş pe care trebuie să-l fi avut turma de câteva sute de ogari a cutărui prinţ, dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, galopând în haite peste cărările uscate, peste podurile de

piatră, bulucindu-se în jurul calului speriat al stăpânului dintre nori! Ah, sapristi!

Mi-e greață de mine, de emotivitatea mea de muiere, de roşeața pe care o simt ca un şarpe cum îmi iese din guler. Sunt un nevolnic, un individ de-a doua mână aplecat primei frivolități şi iată că… depind deja câțiva imbecili de mine, legați cu sfori de carâmbul cizmei mele peticite, inşi care mă privesc cu minunații lor ochi de câine bătut, ha, din slugărnicie au început să şi miroasă ca câinii bătuți sau ca câinii plouați sau ca câinii vagabonzi, sau ca câinii vânați de hingherii distrați, cu căruțele lor cu coviltir de sârmă! Să-i ia dracu' pe toți, n-au decât să-şi vadă de viața lor fastuoasă, de… da, dar ăsta, purceluşul ăsta are geniu, ăsta îmi dă mâncărime! Aici ar fi ceva de făcut şi simt cum inima mea îşi freacă palmele, ha! Ia să-i număr:

Un ajutor de portar. Un comerciant. O experiență ratată, cu B.V. Un tânăr judecător împins de nevastă-sa. Un… un fel de savant, o somitate, care… ce dracu, era vorba să… ah, într-adevăr, numai numele lui când îl pronunț parcă mă… da, caraghios, simt un fel de mâncărime şi o scărpinătură în acelaşi timp! Ciudat! Amândoi, cei din urmă, sunt o operă începută pe jumătate; propria mea laşitate i-a lăsat la jumătate şi pe judecător şi mai ales pe Viciu, care… da, ăsta e periculos, e un profesionist, când mă gândesc câți inşi îl adulează, transpiră de emoții când îl văd, când îl… Ce noroc, ce ghinion, să-mi iasă atât de repede în față, când eram încă în preliminarii, când mă observam încă pe mine, când încă mă încurcam în propriile mele mâini, ah, trebuia să prelungesc istoria cu Petronela, lung, lung, câțiva ani, poate la nesfârşit!… Evident, cel mai bine era la nesfârşit! Femela-oaie care mi s-a agățat de mâini, care ştie foarte bine că nu mai pot fără ea, deşi n-am atins-o nici măcar cu umărul! Poate chiar ăsta e pericolul, ca la nevasta judecătorului, nu le-am lăsat în intimitatea trupului meu, şi mintea lor a luat flăcări! Mintea lor, care, ca la orice femeie, e făcută din şolduri şi din călcâie cu pielea subțiată şi fierbinte! Dracu să… Ah, să

fac carieră, repede, să fac carieră, să mă salt undeva, repede, cât de cât, să scap de tot coşmarul ăsta… frica asta de… greață, de… am început să-mi fac un obicei, vomez aproape în fiecare noapte, parcă am lepră sau turbare, ce!… Există o boală, ce debutează cu vărsături, febră… febră nu, n-am, am mâinile extrem de reci, pot să le privesc în oglindă! De curând, nevasta judecătorului mi le-a sărutat, roşindu-se, cerându-mi iertare cu atâta umilință încât… Petronela şi-a făcut un obicei, în fiecare seară îmi spală picioarele şi m-a obişnuit să-mi reazăm câte un picior, ca un barbar, de capul ei plecat, supus, la început am râs, era însă… ceva odihnitor! De altfel nu-i fac niciun rău cu asta, după primele şedințe am împins-o, spunând că nu se cade, şi a înțeles proasta că mi-e silă de ea, de atingerea chiar cu părul ei! Doamne, ce lume de… nebuni, de… Sau numai eu însumi sunt, aşa… puțin mai într-o ureche şi… prostii! Trebuie însă să închidem uşa, să nu ne surprindă gazda, celebra doamnă V., care probabil îşi închipuie că ne acuplăm! Nu ştie că facem ceva cu mult mai ruşinos, eu îmi odihnesc picioarele mele bătrâne şi albe pe capul ei oval, mătăsos, supus, îi fac o măruntă bucurie ființei acesteia ce-mi este atât de devotată! E ca şi cum i-aş spune o vorbă bună! Ca să mă îmbuneze şi să stau nemişcat, mi-a spus că un fel de flux odihnitor trece prin tălpile mele în țeasta ei… sau aşa ceva! Şi când te gândeşti că fata asta umilă, puțin cocoşată, pregăteşte a doua licență! într-adevăr, acuma simt desluşit: când îi ating craniul, cu piciorul, un fel de gol supus sună în corpul ei, de parcă ar fi din bronz subțire, gol pe dinăuntru! Poate aşa şi este! Un gol ce tinde să mă absoarbă încet, nu atât de brutal ca cel al profesorului. Ca o gură impersonală, şovăitoare, lacomă… lacomă, rapace şi ruşinoasă, naivă în acelaşi timp! Care îmi trage piciorul, încet, încet, aproape plăcut, ca o gură de şarpe… cu bale subțiri, sclipitoare, nespus de atrăgătoare, de… Prostii! Ah, m-am gândit, când un piton, un boa, o anacondă de asta uriaşă înghite vreun animal, vreo ciută, ceva, ce sărut lung, ce frecare sexuală lungă, interminabilă! O asfixie, aproape!

Ce sexualitate mistică, fără materie, fără scop, ca în visul unui schizofrenic!

Toţi ăştia au început să mă... să mă simtă, să mă miroasă, probabil am prins, ce fulgerător, un miros de victimă, de... o victimă-stăpân. Toţi se bulucesc să... nevasta judecătorului, femeia asta inteligentă, mi-a sărutat mâinile şi când mi le-am tras, uimit şi mi-am încruntat sprâncenele, era cât p-aci să izbucnească în plâns!

În fiecare duminică la prânz sunt la masă la Viciu, unde e invitată lume pentru mine, eu trebuie să citesc lista cu o săptămână înainte! Mă las dus, purtat, puțin, am impresia că pot întrerupe oricând, cu un mic efort doar... de altfel... dar, nu, nu, nu am ajuns atât de departe! Sigur!... Judecătorul, omul ăsta întunecat şi brutal, a venit într-o seară, pe o ploaie torențială, să-mi bată în geam! L-a trimis ea, desigur, şi asta m-a înfuriat! Am început să strig la el, dar s-a jurat, bietul om, că a venit din proprie inițiativă! I-am spus că nevastă-sa, când mă întâmpină în antreu, îmi sărută mâinile, ha, ştia de asta?! Ce avea de spus! Mi-a spus că... ştia! Imbecilul! Asta m-a făcut să mi se urce tot sângele în cap; oamenii ăştia de azi nu mai au niciun pic de ruşine, unde vor să... ajungem! Ce au de gând?!!

Afară era o birjă şi mototolul nu a îndrăznit să-mi spună asta decât după o jumătate de oră! M-a înfofolit şi m-a urcat în birjă! Evident, acasă la el era şi profesorul, care sosise alarmat cu H.H., marele internist, se zvonise că am congestie dublă, pneumopatie, tot felul de... Câinii! Vor să mă sfâşie, vor să... trebuie să mă înfăşor cât mai bine în indiferența mea exersată, când simt că roşesc să casc, să casc şi să-mi şterg ochii ce lăcrimează puțin de fiecare dată! Câinii, trebuie să-mi apăr picioarele în primul rând şi... mâinile, am simțit, femeile au început să... au început să se uite la mâinile mele, vor să-mi sărute mâinile, dar nu au toate curajul! Nu au... ah, dacă ar şti toate doamnele astea subțiri cum stau seara târziu, în bojdeuca mea, cu picioarele mele slabe, albe, proptite de capul oii mele dragi, care mi le şterge uneori, cu teamă, cu

mâinile zgribulite, atingându-le cu şuviţele ei de păr… singura ei podoabă, singura ei bijuterie, pe care mama-natura i-a…

CAPITOLUL IX

1

— …A fost un om cu totul… deosebit, cu totul… ieşit din comun. Un om de-o mărime… ce şi-a purtat ca un copil destinul tragic. Destinul care l-a turtit, oh, dar el i-a fost pe măsură, de asta pot să vă asigur, un sfânt în lumea aceasta măruntă, pofticioasă! îi spunea Petronela, femeia de cincizeci de ani, cu şuvițe de păr cărunt, lui Grobei, în birouaşul de lucru. — Totul în jur a rămas ca în ziua când trăia el, nimic nu s-a mişcat, un creion, o…

— Trăieşte şi astăzi, în inimile noastre! spuse cu gravitate Grobei şi Petronela confirmă, dând tăcută din cap. Se însera.

— Aşa este. S-au împlinit nouă ani de când s-a săvârşit. În fiecare an, de ziua morții lui, 12 octombrie, împreună cu Olga, noi două… oh, eu nu cred că lumea e mai mică, mai păcătoasă ca altădată. Cred numai că ivirea unui astfel de om face ca totul înjur, cum să mă exprim, totul în jur să devie mai… searbăd, mai trivial. Nimeni nu e de vină. El a fost fericit, în ultimii ani, mai ales, la întoarcerea sa din America, în învălmăşeala pe care a adus-o sfârşitul războiului…

— Actele, spuse Grobei, toate însemnările arată că o seamă de oameni, indivizi cu personalitate, l-au… sunt curios să aflu când…

— Nu-nu, spuse râzând Petronela, el se ferea în ultima vreme de oameni. Aproape o frică, la un moment dat am crezut chiar, împreună cu Olga, care îi este atât de devotată, că a… nu ştiu cum să mă exprim, că şi-a rătăcit dreapta judecată. Dar, adăugă ea gânditoare, şi era atât de serioasă, încât părea puţin ridicolă, probabil că noi două nu reuşeam să… am şi vorbit împreună despre acest subiect şi… da, probabil că ne depăşea prea mult, dureros de mult pentru… nimicnicia noastră, pentru…

— De ce vorbiţi astfel! spuse Grobei, aplecându-se puţin în faţă; ochii îi rămaseră însă absenţi.

— Oh, noi suntem fericite, spuse cu simplitate femeia, noi l-am cunoscut, el ne-a permis să stăm în preajma sa, în momentele de glorie şi în momentele de suferinţă. Acesta a fost darul său suprem, de care niciun om nu e în stare: ne-a lăsat să-l îngrijim, să fim lângă el în boală, suferinţă şi murdărie. Dar el era atât de curat! Cu mâinile astea îl întorceam în pat, uşor, îl spălam, îi atingeam părul. La fiecare atingere a trupului său izbucneam în plâns, până când el striga la mine, în felul lui în care nu am văzut pe nimeni să-i semene… striga, cu ochii în flăcări, şi râdea!

— Familia nu l-a înţeles, spuse serios Grobei, nici astăzi, deşi l-au ajutat, nu-l înţeleg prea bine şi… râd, râd încă de el, cu milă, ca de un mort, dar râd şi…

— Nu spuneţi asta, vorbi Petronela, la început m-au duşmănit şi pe mine. Dar ei l-au iubit şi îl iubesc şi astăzi. Ei nu vă duşmănesc nici pe dumneavoastră, deşi… ei i-au dăruit tot ce puteau, sentimentele şi toată grija… chiar şi azi ei… oh, cum să mă exprim… El i-a iubit infinit! I se umpleau ochii de lacrimi când îmi vorbea de ei, mă împiedica să scriu ce spunea şi… îi iubea nespus! Spunea că ei sunt rudele sale, cu adevărat rudele sale iubite, care trebuie să ispăşească pentru el.

— Nu-ţi dai seama, spunea el cu vocea lui de mătase, cât trebuie să sufere aceşti oameni pentru mine. Şi eu sunt neputincios, nu-i pot ajuta cu nimic, orice mişcare a mea, cât

de mică, le provoacă chinuri formidabile, ca legăturile funiei pe un om acoperit cu plăgi. Funia sunt eu şi ei încearcă să se elibereze. Dar aşa a fost dat!

— Înțelegea asta? spuse Grobei.

— Oh, el înțelegea totul! Şi când suferea cel mai adânc, cel mai fără nume, el… îşi recâştiga seninătatea, râsul său curat, iar eu nu puteam să mă abțin să nu tresar de câte ori îl auzeam. Atunci ştiam că suferă, suferă pentru ei, pentru rudele sale, pentru mine, roaba sa, pentru toți cei care îl iubeau, care se sacrificau pentru el. Niciunul dintre noi nu era demn de el, deşi unii încercau să se ridice la el. Oh, el ne apăra pe toți, ne proteja pe toți. La început felul lui de a fi, de a iubi putea să sperie, să nedumerească. Chiar şi firile cele mai simple, mai curate, cei care se apropiau de el cu bunăvoință, tresăreau, se retrăgeau un pas, prinşi de… cum să mă exprim! Dar el iubea nesfârşit, era iubirea însăşi! Iubirea, sub forma Sa, chipul Său! Cine nu l-ar fi recunoscut, cine nu s-ar fi speriat?! Dar cei care rămâneau, aceia aveau o şansă… oh, numai pentru ei, el nu le cerea nimic, aroganta, orgoliul lui, de care s-a vorbit atât, nu era decât o metaforă, un fel al său, sublim, de a ne apăra pe noi, de a ne proteja. Mie nu mi-a spus niciodată o vorbă bună, pe mine nu m-a mângâiat niciodată, dar mă răbda lângă el. Eu am stat în preajma sa, i-am respirat cuvintele, şi aceasta a fost o mare răsplată pentru viața pe care am îndurat-o şi o îndur. Eu trăiesc în lume ca în mănăstire, mă scol dimineața la ora două şi timp de două ceasuri, cu genunchii goi pe podele, într-un colț al camerei, mă rog. Mă rog şi cânt cu voce înceată. Aceasta îmi dă puterea să suport apoi o zi întreagă şi…

— Vă rugați… Lui…?! începu şovăitor Grobei, neîndrăznind s-o privească.

— Nu, nu, spuse ea repede şi se tulbură. Deşi avea pielea feței întunecată, se văzu cum roşi. Aşa ceva n-ar fi posibil. Oh, şi ea râse, cu râsul ei senin, curat, de parcă ar fi râs în vis, într-un vis fără vârstă. El ştia că veți veni. Mi-a vorbit în

câteva rânduri despre asta, odată v-a şi descris… aproape cu toate detaliile!

Grobei dădu din cap. Îşi frământa mâinile, palmele sale lungi, uscate, privindu-le. Nu suporta să se vorbească de el, deşi ar fi ascultat la nesfârşit să se audă vorbindu-se de el, aproape cu curiozitate, fără nimic ascuns, bolnăvicios.

— Ați dus o viață grea! spuse el. De când s-a săvârşit el mai ales, îmi închipui, de când trăiți în lume ca într-o mănăstire, aşa îngropată de vie în castitate şi…

— De ce, de ce! râse ea, arătându-şi dinții albi, noi suntem mereu aproape, insuportabil de aproape. Îl visez în fiecare noapte. El vine la mine şi rămâne cu mine. Atunci nici nu îndrăznesc măcar să deschid ochii, deşi sunt trează, nu îndrăznesc măcar să mă aşez în genunchi! El vine blând şi îmi vorbeşte şi eu scriu, ca atunci, şi, din când în când, îmi aplec umerii, ca atunci când ți-e frig şi aştept vocea Lui să mă acopere. Unii mă cred nebună.

— Da, da! făcu Grobei, gânditor, şi dădu din cap, privind în covor.

— Vin aici uneori, de la Bistrița, unde profesez, ca într-un templu. Olga mă lasă singură şi uneori râd, mă aşez jos, pe covor, râd, şi El e lângă mine. Intre mine şi El nu există ziduri, viața mea îi este închinată pentru totdeauna. Ce-aş fi fost fără el, o… păcătoasă, o nemernică, o… furnică ce îşi împinge bulgărele ei de hrană! Ce-aş fi acum fără el, dacă el nu ar veni la mine, dacă nu ar fi în mine! Uneori, când mă uit la lumea din jur cum se zbate şi suferă, îndobitocită, mă gândesc cu mândrie că eu l-am cunoscut, că eu ştiu că el a fost şi că este încă! Şi va fi! Şi iată, ați venit dumneavoastră şi… oh! Şi ea râse cristalin, cu un glas de fetiță, cu ochii limpezi, dar am ştiut că veți veni! Puteam să vă şi descriu, iubirea pentru el vă face… nu ştiu cum să mă exprim, aşa, uşor de recunoscut! Zău! Şi veți vedea, încă… vor veni încă lucruri mari, teribile! Aveți o putere mare, sunteți în stare de iubire, el vă va ajuta!

— ...Dar... se bâlbâi puțin Grobei, roşindu-se cu putere, e oare permis să... e oare cuvenit să vorbim astfel despre... un om! În definitiv, el nu a fost decât un... simplu om, de multe ori în însemnările sale, mai ales cele din prima perioadă, am surprins multe trăsături de vanitate, de lăudăroşenie... goală, copilărească! El însuşi nu era pe deplin responsabil, conştient de...

— Ah, domnule Grobei, spuse ea, şi el se tulbură puțin sub privirea ei intensă, limpede. Priveşte-mă, te rog: eu sunt opera geniului său, eu am fost copilul lui! Eu trăiesc datorită lui, am uneori, nopțile, ore de beatificare, de bucurie dureroasă când parcă... această carne, nu ştiu cum să spun... Ştii, schimbă ea subiectul cu o anume voioşie care o părăsea rareori, m-au dus la medic, la doi psihiatri, fratele meu şi unchiul meu, cel care m-a întreținut la şcoală. Vai, domnule Grobei, ei îşi închipuiau că... că toate aceste lucruri, viața retrasă pe care o duceam, rugăciunile, meditațiile, exercițiile spirituale şi altele îmi fac rău... că s-ar putea să-mi tulbure mintea, să... Ah, bieții de ei, mă iubesc cu dragostea lor, bineînțeles că nu m-am împotrivit, m-au dus de câteva ori la Cluj, o dată la Bucureşti... Bineînțeles, cu ochii rațiunii, a ştiinței, lucrurile acestea, văzute pur exterior, fără... credință, fără har, pot părea aşa... un fel de nebunie liniştită... veselă!... Oh, râse ea, eu nu m-am opus, ei aveau tot dreptul să se îngrijească de mine, să-mi facă binele după puterile lor slabe! Binele mare de care eram cuprins în ochii lor semăna cu răul, cu boala, şi eu nu aveam cu ce să-i conving! Totul trebuia lăsat aşa cum fusese, ordinea lumii... ah, astea sunt vorbele lui!

— Spuneți-spuneți! Vorbiți! spuse Grobei, dând încet din cap, privind în podele. Dar Petronela tăcu şi se jucă cu franjurile şalului gros pe care i-l dăduse Olga, pentru că în cameră era puțin rece. Stătură amândoi un timp fără să scoată o vorbă. În cameră se înserase, mobilele abia se mai zăreau.

— E bine că ați venit, spuse ea încet. Toate acestea vă aşteptau, lucrarea lui trebuie împlinită. El ridică fruntea şi o privi mirat:

— Dar bine, credeți... că eu aş putea! Eu nu sunt decât un... de altfel, treburile mele, sarcinile mele de serviciu fac ca... eu trebuie să mă deplasez mult, de colo-colo, va trebui să întemeiez o familie, la Caransebeş, mătuşa mea şi frații mei...

Petronela îl privea zâmbind. În cameră se făcuse plăcut, ea lăsă şalul să-i cadă încet. Silueta ei, în semiîntuneric, se făcuse de hârtie, Grobei se depărtase de ea, plutind undeva cu scaunul lui prin încăpere.

— Va fi bine, şopti ea, totul va fi aşa cum a prevăzut el. Noi nu suntem decât uneltele voinței sale. Şi dumneavoastră nu ascultați decât de el. Oh, nu trebuie să vă speriați de el, de umbra lui colosală: el e atât de aproape, ah, uneori e atât de vesel, de copilăros chiar! Trebuie numai să aveți puțină... încredere, nu ştiu cum să mă exprim, dar dumneavoastră mă înțelegeți, dumneavoastră sunteți un om deosebit de inteligent. Vă cheamă şi Ioan, nu-i aşa?!

— Da-da, spuse el, bâlbâindu-se fără rost, eu am trei nume, care mi-au făcut multe încurcături: Traian-Liviu şi Ioan. Ioan după naşul meu, care era canonic şi... i-am arătat buletinul meu doamnei Olga, v-a spus deci...?!

— Da-da, spuse Petronela şi zâmbi şi în întuneric, gura ei lumină blând, şi el o privi cu teamă, cu nedumerire. Uneori ea semăna izbitor cu o prietenă a sa din prima copilărie, o fată care venea uneori la bunicii săi şi cu care avea voie să se joace. O fată enigmatică, pe care n-o înțelesese niciodată prea bine, cu câțiva ani mai mare decât el şi care îl apărase uneori de grosolănia celorlalți derbedei de pe stradă, ce erau geloşi că ea era numai cu el. Acum, enigma aceea se întrupase în femeia asta retrasă, Petronela, o simplă învățătoare de țară, deşi avea două diplome, o femeie deosebit de tăcută, spuneau toți. Senină, veşnic râzând, caldă, bună, deschisă cu toată lumea; un dar mărunt pentru cei care o întâlneau pe stradă şi care îi iertau fixația aceea pentru un mort pe care nu-l mai

cunoştea nimeni aici, de care îşi aminteau puţini. O pasiune nevinovată, o fixaţie ce nu făcea rău nimănui. În zilele acelea tulburi, când fiecare lupta pentru sine, pentru pâinea sa, pentru libertatea trupului, când fiecare se închidea zgribulit în sine, buimăcit de istorie, de războiul care continua sălbatic, în pace. Un război lung, de o sută şi o mie de ani, un război cu arme necunoscute, imparţiale, un război al tuturor împotriva tuturor. Ea, Petronela, în această lume întunecată, duşmănoasă, vie, era o pată, o pată luminoasă, caldă, pe care nimeni nu o înţelegea prea bine, pe care o lăsau în pace, de care se încălzeau în trecere, când o întâlneau. Olga, Olga-tante, care avea încă anumite relaţii în judeţ, o proteja, o adăpostea, o primea în casă. Aici, în casa aceasta albă, retrasă, Petronela venea cu încredere, deşi i se întâmpla să meargă şi în alte părţi. Oriunde veselia ei curată nu stânjenea pe nimeni. — Suntem veseli, a spus un filosof, în primul rând tocmai pentru că suntem aşa! Numai şi în primul rând, s-ar putea spune, şi aşa era şi Petronela, la ea se vedea aceasta prin haine, ceea ce suntem ne-o ia mereu înainte; râdem şi abia apoi ne înveselim, suntem curaţi şi abia pe urmă ne curăţim, suntem senini şi umili şi abia pe urmă se înseninează viaţa noastră. Iar El e ca un far înaintea noastră şi ne arată cu simplitate totul, cu veselie şi totul devine simplu, firesc. Cât timp el este cu noi, înaintea noastră, cu noi împreună. Nu un Dumnezeu îngheţat şi teribil, oh nu, un om n-ar putea fi astfel. În orice caz, nu El, pe care l-am cunoscut, care mi-a permis să… Cam astfel vorbea Petronela. Nu el, oh nu, te asigur. Uneori, eu însămi îl linişteam, îl certam chiar. Îi redăm încrederea, voioşia. Deşi el nu făcea decât să se folosească de mine. Dar eu m-am dedicat Lui şi îl slujeam. O femeie trebuie să slujească un bărbat şi eu i-am slujit minunat… de a cărui iubire inima mea se topeşte, se luminează de dor, de…

— Mergeţi la biserică?

— Rar, spuse ea. Am foarte puţin timp. Timpul meu este în întregime al lui. El poate fi gelos!… şi ea râse, încet, ca să

atenueze cuvintele pe care le spusese. Îl privea cu multă înțelegere, încercă să nu-l şocheze, să nu-l nedumerească prea tare, dar trebuia să-i spuie totul, el venise în câteva rânduri, se învârtise în jurul casei, avea deja, de la început, o uriaşă disponibilitate care luase chipul lui. Prima oară, el avea deja, cumva, înscrisă pe chip imaginea lui atât de vie şi ea, de obicei neîncrezătoare față de alții care o incitau, chiar şi din răutate, să le vorbească despre el, ea avusese imediat încredere. De altfel, el era şi foarte bine pregătit. Ezitarea sa nu era decât o formă, un fel de pudoare bărbătească, de bun-simț. Care avea să cadă în curând, nimeni nu trebuia să-l grăbească. Ce urma să se întâmple se va întâmpla, de când venise Ioan, ea, Petronela, respira mai liniştită. Aşa spusese şi el: – Până la împlinirea a zece ani! Toate stăteau şi îl aşteptau, totul, până la ultimul amănunt; totul era gata, pregătit, mai dinainte. Ea însăşi se va da la o parte, după ce el… ea însăşi, cu ce uşurare, se va retrage în chilia inimii ei, în viața ei, ca într-un mormânt, viu, vesel, în veselia ei care era tot un dar al Lui. Ea învățase să râdă târziu şi mai ales *acest* râs, în care inima, sufletul ei se deschidea odată cu buzele, în care carnea ei se topea, ca prima zăpadă pe pământul cald. Şi Olga era aici, să-l vegheze, să nu-i lipsească nimic. Ca o bună moaşă, să-l ajute să nască fără durere, să-l cruțe de durerile inutile, prosteşti. Căci el va trebui să sufere, marele dar pe care îl primea nu se putea face fără suferință. Oh, dar va fi ceva scurt, rapid, ascuțit şi rapid. Apoi, el se va îmbăia în suferință, în marea sa durere şi nu va mai simți nimic. Mai mult cei din jur, cei care îl iubeau cu o dragoste omenească, neinspirată, vor suferi pentru el, în locul lui, chiar. Atât cât vor putea suferi, oh, niciun om nu poate suferi mai mult decât îndură. Suferința e şi ea un dar. Fără suferință, nu se poate face nimic durabil. Da, Olga îl va ajuta, el trebuie să meargă cât mai repede la țintă. Vor trebui date toate la o parte, el va lua pe umerii săi bărbăteşti totul. E deja destul de bine pregătit pentru asta, ele nu sunt, în definitiv, decât două femei neajutorate. Dacă trebuie să se facă ceva, atunci, acum

e timpul. El va avea hotărârea, bărbăția, inspirația, care lor le lipsise. Dar nu erau ele chemate, ele doar… ele doar avuseseră noroc să fie în apropiere şi mai ales ea, ea, Dumnezeule, viața îi dăruise atât de mult noroc şi putere pentru a-şi purta norocul, marea ei bucurie. Bucuria care tresălta în pântecele ei ca şi un fiu ce întârzia miraculos să se nască, bucuria de a fi, de a şti, bucuria, credința în… Dumnezeu! Care Dumnezeu…?! Ea intra doar atât de rar în biserică şi toate ceremoniile acelea fastuoase o lăsau aproape indiferentă, exterioară. Dar ea îl cunoscuse pe El, cel veşnic, cel atât de trecător şi etern, oh, ei îi fusese dat să-l atingă, în lumea asta neîncrezătoare, ochii sufletului ei nu fuseseră orbi. Cu asta, cu aceasta se putea trăi o viață, cinci, cinzeci! Da, un om, nimic mai mult decât atât, şi ea ştia că putea părea nebună că vorbea astfel despre el, care nici măcar nu mai era pe această lume. Dar credința ei era nesfârşită şi el era omul, bărbatul credinței ei, care îi primea cu îngăduință devoțiunea, umilința perpetuă a vieții ei fără de care nu putea trăi, fără de care viața e mai searbădă decât a unei broaşte țestoase sau a unei bălării. Desigur, în ochii unora putea părea aşa, exaltată, nebună chiar, lumea trebuie să-şi explice într-un fel lucrurile. Dar ea se înțelegea bine cu toți, nici măcar nu încerca să lupte cu aparențele din ochii lor, cu realitatea aşa cum o vedeau ei. De ce?! Ea fusese aleasă, salvată, ce mai conta că unii chicoteau prin colțuri, uneori?! Aceştia chiar se plictiseau ei înşişi de răutatea lor, ca un copil ce se plictiseşte repede când pozna lui nu e luată în seamă. Apoi, nu trebuia ea să-i ajute să înțeleagă cât de cât, cu harul pe care-l aveau, pe care îl primise fiecare? Nu erau toți atât de bogați, câți oameni bătrâni nu rătăcesc de colo-colo, puțin buimăciți de tunelul acesta prin care au fost împinşi să treacă şi care… şi care… oh, ei îi era milă de ei, cu adevărat! Şi îi iubea, atât cât putea ea, cât loc îi lăsa marea, nefireasca ei iubire pentru el, mortul acela mai viu decât milioane de oameni vii! Morții înseşi îi era recunoscătoare pentru că, în acest fel, îl păstra pentru ea, numai pentru ea, răpindu-l

atingerii oricum profanatoare a altora. Oh, egoismul ei sublim! Acum însă, a venit el, cel ce trebuia să vină, acum toate vor intra în real, aşa cum a dorit el, deşi vorbise atât de rar despre aceste lucruri.

2

Grobei se instală, s-ar putea spune, la Vatra Dornei şi cei de la Alba care erau furioşi că el nu mai apărea pe acolo (ca cineva care fuge de poliție) ar fi fost mai puțin porniți, poate, dacă ar fi aflat că nici pe acasă, la Caransebeş el nu mai venea decât rar, şi atunci pentru scurt timp. Ca să nu-l piardă, conducerea cooperativei locale îi permisese să-şi dea raportul de la distanță şi să ajute cu priceperea şi deosebita sa experiență pe ceilalți agenți care lucrau în zonă. Astfel că el rămase încă angajat al Ucecomului. Dar activitatea sa de bază, cum s-ar zice, luase deja, încet-încet, o altă turnură.

Oh, dar cum să mergi pe un drum necunoscut, pe care nu a mers încă nimeni, înainte, un drum atât de întunecat, ce luceşte răutăcios, ca pânzele de apă din pivnițe? Cum să facă un singur om, fără experiență, neajutorat, o lucrare atât de… colosală, ce întrece puterile unui om?! Cum, cum?! Oh! Oh! Oh! Pfu! Pfu! Pfu! Oh! Oh! Oh! Cum fac indienii când sunt uimiți sau se înfurie. Oh! Oh! Pfu! Pfu! Oh! Oh!

Uneori dormea chiar acolo, se făcea prea târziu să mai plece în oraş. Dormea în salonaşul învecinat, pe o canapea incomodă, dar avantajul era că a doua zi, dis-de-dimineață, se putea apuca de treabă. Pe măsură ce se afunda în hârtii, disperarea liniştită, pe care n-o mărturisea nimănui, creştea. Dar cale de întoarcere nu era, oricât ar fi cochetat uneori cu aceasta, oricât şi-ar fi imaginat că n-avea decât să meargă să-şi ia geamantanul de la gazdă şi să… Uneori îşi spunea că nu sunt în definitiv decât două femei scrântite, o arhivă ceva mai

voluminoasă decât alta, câteva fotografii, câteva clasoare şi… un ratat, un mort ce… o figură nedesăvârşită şi care avea să rămână astfel până în vecii vecilor! Da, fără el acest „om” nu se putea realiza. Nu însemna însă, oare, că el însuşi era o parte din acel „om”, de vreme ce lăsase totul la o parte, *totul*, pe el însuşi chiar, ca să vie să împlinească, să împingă în real o viață ce părea ruptă, ratată, o fantomă pe jumătate. Dumnezeule, există oare astfel de oameni, a căror părticică, oarecare, rămâne vie pe undeva, se scoală şi vine de departe, ca în somn, şi… ah, începea să fie ceva de prost gust, aşa, un fel de imaginație desfrânată, dubios romantică, fantastică, ştiințifico-fantastică şi care…

În definitiv, totul era simplu: nu avea decât să se scoale în orice clipă, uşa era deschisă, să-şi îmbrace pardesiul, să iasă şi să dispară din oraş pentru totdeauna. Grobei râdea uşurel: evident, asta era. Şi, de câteva ori, în joacă (în joacă?!), el se ridică, se duse în antreiaş, îşi îmbrăcă pardesiul, o dată ajunse chiar până la colțul clădirii, la colțul străzii, el nu-şi mai aducea bine aminte. Atunci se întorcea, ca în somn, cu gura puțin întredeschisă, cu simțurile nu toate în ordine, aşa cum e atunci când o parte din trup îşi revine, scâncind, după o anestezie. Dumnezeule, numai până la colțul străzii?! Nu se putuse măcar urca în tren, însemna oare că e atât de târziu?! Nu avea timp nici măcar să… aşa, să…?! Gemu încet, ascuns, trupul său mistic gemu adânc, pe sub piele, pe sub viscere, subsolurile celulelor sale orgolioase şi independente gemură, simțind jugul, hamul pe care cineva, o mână nevăzută, îl aruncase… ca şi caii de rasă ce-şi feresc botul, capul, sforăind când cineva încearcă să le arunce hamul de piele. Of! Of! Of! Pfu! Pfu! Pfu! Pfu! Of! Of!

Şi tocmai atunci, în perioada aceea, Petronela îşi rări vizitele, apoi nu mai veni deloc, vreo cinci luni de zile. Scrise o singură scrisoare în care se scuza şi-l ruga să n-o caute. Fusese chemată la Lugoj, în Banatul său, să suplinească pe cineva la o şcoală de defectologie, de arierați mintali, copiii lui Dumnezeu. Ea mai făcuse o dată în timpul studenției o astfel

de practică şi numai o serie de „alte obligații” pe care le avusese ea atunci, el înțelegea, nu-i aşa, despre ce e vorba, o împiedicaseră atunci să se dedice total acestei chemări. Acum însă, odată ce „el” era acolo, putea să-şi permită o scurtă vacanță şi să alerge, să fie prietena mai mare a acelor copii părăsiți de toți, copii în aparență uitați de noroc, dar care erau atât de aproape de… etc. etc…

Şi… tocmai atunci, interveni şi răceala între el şi Olga-tante.

O femeie, e drept, perfectă, ireproşabilă, dar el greşise nu ştiu cu ce, un fleac, aproape că şi uitase, neglijase apoi să-şi ceară scuze, apoi făcu încă o dată aceeaşi gafa (pe care el, a doua oară, nici n-o sesiză) şi atunci buna femeie crezu, în simplitatea ei, că el o desconsideră, că îşi bate nițeluş joc de ea. Petronela nu era acolo să lămurească lucrurile şi astfel se instală între ei doi răceala aceea ce dură neverosimil de mult. El continua să vie ca şi înainte, dar nu-şi mai vorbeau, ba mai mult, ea închidea tot restul casei din calea lui, afară, bineînțeles, de birouaşul de lucru care nu aparținea nimănui. Odată, ca să obție cheia de la pod unde se aflau unele materiale, el trebui să aştepte o săptămână, să-i scrie prin poştă, după ce, în mod inutil, îi lăsase bilețele prin toate colțurile casei. Bineînțeles că nici nu mai putea fi vorba de ceaiuri cu bomboane sau de cina în doi, cocul ei susținut de acel pieptăn luxos, din fildeş, culorile în obraji, zâmbetele ei atât de calde, de dezarmate, de grațioase. Totul se rostogolise pripit, răutăcios, în trecut. Toate îi veniseră pe cap atunci, când credința, spaima de uriaşa sa sarcină se amestecau, când cocheta cu laşitatea, cu mii de laşități mărunte, când îşi ascundea uneori capul ca şi copiii ce se ascund sub o pătură, în plapumă, şi visa, visa, mii de vise mărunte, mizerabile, de fugi, de răsturnare a lucrurilor, vise abjecte, nu numai irealizabile, dar şi îngrozitor de prost gust, micul-burghez râios din el scâncea, scâncea, muşca hârtia, pânza, mârâia înăbuşit, tot instinctul său de conservare se revolta şi îi lăsa un gust de vomisment în gură etc. Toate, toate, într-o mare

depresiune, tristețe, când forța sa de lucru diminuase îngrijorător, erau zile când, sub pretextul (față de el însuşi) că era prins de treburile achiziției şi merceologiei, nici nu dădea prin strada Demetrescu, sau stătea o oră-două şi fugea.

Parcă se îmbolnăvise, slăbise şi mai mult, un fel de jeg al inimii, o boală a spaimei, frica de viitorul său, de destinul din calea căruia, el simțea, nu avea nicio scăpare. Doar să se omoare, da, asta ar fi fost o soluție echitabilă, practică, chiar pentru că gestul se făcea într-un minut, în trei minute, or pentru aşa scurt timp, el era în stare să „fugă”, să fie laş. Trei minute, cât era nevoie să-şi bea moartea, sau să-şi taie jugulara, atât era încă în stare, nemernicia din el era în stare de atâta lucru; nu mai mult. Se târa de colo-colo, unii îl întrebau dacă nu e bolnav, avea corneele gălbui, ca la icter, mâinile începură să-i tremure uşor, câteodată, îi pierise pofta de mâncare, aproape nu mai dormea. — Nu vreau! Nu vreau! urla în el ceva, ceva confuz, adânc şi puternic, viața însăşi poate urla astfel.

— Nu vreau! Nu pot! Nu pot! Nu vreau! aşa cum strigăm uneori, cu glasul înăbuşit, în vis, într-un coşmar pe jumătate lucid, când nu ne putem împotrivi să nu fim duşi de apele murdare, pline de cioturi, frunze, lemne, cadavre, case, animale, ale coşmarului, apele tulburi ale murdăriei existenței, ale firii noastre private. Şi capul i se mişca uneori la stânga şi la dreapta, nu totdeauna, dar uneori i se mişca, un fel de Parkinson al spaimei. Oh, nu viața lui conta atât de mult, sau fericirea lui privată; oh, toate acestea le-ar fi dat cumva la o parte, dar, Dumnezeule, cum să înghiți, cu ce gură morală să înghită el prada aceea uriaşă, cum să încapă în trupul său anonim opera aceea, lucrarea aceea fantastică, mirifică, terifiantă de-a dreptul?! Unde era ordinea lucrurilor, unde era Dumnezeu, ațipise, ce dracu, e timpul să cam începem să ne mai şi debarasăm de senilii ăştia care picotesc în tronurile lor hârbuite…?!!!

Toate acestea şi altele. Toate acestea şi altele. Un timp dispăru, şi Olga-tante avu un oftat de uşurare. În definitiv, ea

era o femeie bătrână, avea nevoie de liniştea ei, îşi avea obiceiurile ei care… Şi Petronela, care rămânea departe, de ce?! Nu simțea ea oare că era nevoie, acum, de ea, că… Apoi, el apăru din nou. Puțin grăbit, distrat, abia mai saluta. Se instală la biroul său şi rămânea țintuit acolo câte douăsprezece, patrusprezece ore. Ea, care îl pândea pe după perdeluțele de la geamul ce dădea în curte, ajunsese cumva să simtă milă. Doamne, era doar încă atât de tânăr! Avea el pe cineva, ce spunea oare mătuşa lui bătrână de acolo din îndepărtatul Caransebeş?! Ştia ea oare că… dar cum putea bănui cineva cu mintea „normală” tot ce se întâmpla, ce urma să se întâmple?!…

Atunci, în mijlocul confuziei, spaimei, tristeții generale, apăru bătrânelul acela. Un bărbat extrem de bine, de îngrijit îmbrăcat, care sosi direct de la gară cu o birjă. Cu un fel de valijoară sau *nécessaire*, cum era odată. Începuse vara, sfârşitul lui mai. Grobei era ca de obicei în birouaş, cu geamurile închise, cu lumina uitată aprinsă şi nici nu-l observă. Atunci ea profită de acest lucru şi îl duse pe musafir direct în bucătărie, oferindu-i o cafea.

— Cu ce ocazie, dacă-mi permiteți să…

— Oh, el era din Cluj şi doar în trecere prin oraş… Mai fusese, evident, prin stațiune, dar cu multă vreme în urmă, înainte de război, fusese câțiva ani la rând, chiar stătuse mereu în gazdă la aceeaşi persoană, familia Mizrahi, dacă…

— Oh, da, ea îi cunoştea, deşi ea însăşi nu era originară… da-da, doar bătrânul mai trăia, bătrâna a murit, săraca, acum vreo patru ani, de un cancer la sân! O bătrânică tare…

— Ah, ce păcat! spuse musafirul rece, stând picior peste picior şi Olga-tante îi admira costumul croit la un croitor de mâna primă, *haute couture* de Cluj, se vedea, cămaşa fină, din poplin de mătase, cravată în tonuri fine, maronii, pantofii englezeşti, bine păstrați, cine mai avea aşa ceva în zilele acestea?! — Ah, stimată doamnă, spuse musafirul, care îi urmărise privirea, am aproape douăzeci de perechi pe care le țin într-un scrin cu sertare, în şanuri, mereu unşi cu o cremă

ce mi-o fabric eu însumi. Am avut totdeauna boala pantofilor, a cravatelor, ce vreți, mici manii care ne mai dau iluzia că suntem, că supraviețuim, ha, ha, mă înțelegeți, nu-i aşa?!

— Cum să nu, cum să nu! dădea încet din cap, cu o mică gravitate, Olga-tante şi îl întrebă apoi dacă îl cunoscuse pe... Mihi, dacă...

— Da, da! dădu străinul din cap, puțin gânditor. Din păcate nu... ştiți, el fusese în detenție şi nu putuse să asiste la tragicul... dintr-o eroare, o greşeală a autorităților, el...

— Cum, arestat?! se miră Olga-tante, când asta?!

— Oh, spuse musafirul, netezindu-şi cu un gest reflex al podului palmei sale mici pantalonii bine întinşi pe genunchi, până acum... câteva luni. Exact: până în 30 martie, din '47, primăvara, până în cincizeci şi şapte iată, tot primăvara. Un denunț, atât, o eroare de procedură! într-un fel avea noroc, erau alții, chiar mai puțin vinovați decât el, dacă se putea spune astfel, care erau încă acolo, fără nicio şansă de grabnică eliberare! Dar, ce vreți, într-un fel... astea sunt vremurile!...

— El a murit tot în '47, spuse ea, dar în toamnă şi...

— Da-da, spuse musafirul, se pregătea tocmai să vie personal la Vatra Dornei, auzise de boală, de imposibilitatea lui de a părăsi oraşul, chiar patul, şi se pregătea tocmai să... ezitase câteva luni, îi era teamă să nu fie urmărit, nu voia să extindă bănuiala, să aducă într-un fel necazuri şi aici, şi iată, făcuse bine, pentru că la sfârşitul lui martie fusese luat şi el, după ce toți prietenii săi, cei care nu plecaseră, evident, atunci când încă se mai putea, fuseseră sau arestați sau anchetați luni în şir! în sfârşit, astea sunt lucruri neplăcute, să nu întârziem... dar, apropo, pe-aici nu au... răscolit nimic, nu s-au făcut cercetări?! Vreau să zic, aici în casă, după... ce el...?!

— Nu, spuse Olga-tante, casa aceasta fusese scutită. Şi-apoi nu erau niciun fel de documente care puteau să-i intereseze!

— Da-da, evident! făcu gânditor musafirul, țuguindu-şi buzele, e adevărat, dar ştiți, logica, aici, nu prea… în furia, haosul acesta, ura generală împotriva a tot ce… în sfârşit, lucruri neplăcute, să nu întârziem asupra… Sunt informat că e… cineva care se ocupă de hârtiile rămase, de…

Şi el o privi grav, întrebător, după ce îşi băuse ultima sorbitură de cafea. Olga-tante roşi involuntar, de parcă făcuse ceva nepermis.

— Da-da, tânărul… Grobei, un funcționar extrem de capabil, originar din Banat. El se ocupă tocmai cu… ar vrea să-l vadă, e în birou în această clipă… de altfel…?!

— Aş dori, într-adevăr, să-i fac cunoştința! Am ceva care ar putea să-l intereseze, eventual! Vă rog, dacă sunteți amabilă, să mergeți înainte! spuse cu răceală şi demnitate măruntul domn, sculându-se în picioare. Mulțumi pentru cafea şi toată atitudinea sa, ceremonioasă, dar şi gravă, arăta că nu mai avea ce să caute în bucătăria ei. Trecură dincolo, apoi, după câteva minute, cu tactul ei desăvârşit, ea îi lăsă singuri. Când ieşi, se întoarse o clipă din uşă, un gest, pe care îl avea încă de când era fetiță, şi roşi: Grobei o urmărise cu privirea în timp ce musafirul tocmai se aşeza, în felul lui țeapăn, în fotoliul de pai, şi îi zâmbi. Ah, bătrâna şi buna Olga-tante roşi, în ciuda ei, până dincolo de urechi şi… în felul acesta se împăcară. Toată ziua apoi, ea deretică şi umblă prin casă de-o mie de ori mai uşoară, vorbind cu lucrurile ei, cântând chiar încet, ea avea o voce plăcută, cânta şi în corul bisericii. Făcu planuri mari, îşi va lua inima în dinți şi-l va invita la cină, acum, în noile condiții el nu putea refuza, în definitiv poate că… dar ce-ar fi să-l invite şi pe simpaticul musafir de la Cluj, un domn din generația ei, care-i impunea, o fostă cunoştință, poate chiar al săracului Mihi. Ea şi intră la un moment dat în birou, prefăcându-se că… şi, la ieşire, le adresă amabila invitație la cină. Cei doi acceptară, şi ea, sărmana, aşteptă până aproape de miezul nopții, lângă plita ei „Vesta”, ce sclipea de curățenie, încinsă. Cei doi nu se putură rupe de chestiunile lor, ea trase cu ochiul în două rânduri la geamul

dinspre curte. Apoi, spre miezul nopții, puțin tristă, fără însă să le păstreze vreun resentiment, se duse la culcare. După ce aşternu canapeaua din salonaş şi instală alături un fotoliu extensibil, cu rufe de pat, curate, bine scrobite, pe un scaun. Dimineață, spre uimirea ei, cele două paturi erau neatinse. Biroul era gol, geamul dinspre curte deschis şi încă se strecurau şuvițe subțiri de fum, în curte. Soarele urca glorios peste acoperişurile învecinate.

3

— …Eu am aflat abia pe la mijlocul lui ianuarie. La Cluj însă se ştie încă din toamnă de existența dumitale aici. Au ezitat să-mi spună şi… nu am reuşit să-i conving decât arătându-le…

— Din toamnă… deja?! întrebă Grobei, prefăcându-se calm. Era însă neliniştit. — Atunci înseamnă că…

— Nu-ți fă niciun fel de gânduri! spuse măruntul, glacialul domn Mahalek. — Totul e în perfectă ordine. Nu ştie decât cine trebuie, şi poate ştiu chiar mai puțini de atât! Un zâmbet subțire, habsburgic i se desenă pe buze. — În momentele de mare pericol, oamenii devin instinctiv extrem de prudenți, de abili. Deşi, evident, aici nu e vorba de nimic interzis, dar ştii, în zilele de azi, orice poate deveni suspect… noi doi, aici, fumând în linişte, într-o casă paşnică…

— Bine, dar noi doi… spuse încet, uşor sugrumat, merceologul, nu e nicio… niciun fel de…

— Să nu ne păcălim pe noi înşine! spuse Mahalek şi o clipă reapăru zâmbetul înghețat, fluturător, ca o fotografie neclară, de amator. — Deocamdată suntem doar noi! În curând vor sta aici cel puțin trei, poate chiar cinci! Oricum, niciodată mai mult decât e necesar, trebuie toată atenția! Totodată, dacă e posibil, mai puțin decât e necesar, sau strictul necesar!

— Vreau de la început să precizez!… începu Grobei, după o tuse scurtă, fermă, dar celălalt i-o tăie:

— Prezența dumitale aici a fost un semnal! Nu ştiu cât de clar ți-a fost dumitale acest lucru, dar pentru noi… De altfel, chiar munca pe care ai efectuat-o până acum arată că, în ciuda prudenței, a şovăielii, chiar, instinctul dumitale a lucrat prompt, rapid. Şi apoi, faptul că ai venit la noi pe calea aceasta, nepregătit de nimeni, cu o exactitate şi deosebită pregătire anterioară, arată că… eşti făcut pentru… pentru noi, ăsta a fost, de altfel, semnalul…

— Mă scuzați… cine sunt aceşti: „noi”?! Eu nu am cunoştință, până acum, cel puțin… nici nu mă aşteptam, de altfel, sincer vorbind, să găsesc o anume… ca să zic aşa… altfel, mai mult decât probabil, nici nu cred că m-aş fi hazardat în această… lucrul pe care l-am făcut, cum spui dumneata, e mai mult un fel de… pasiune, o manie de arhivist care, în timpul său… liber… oricum…

— Noi suntem noi doi! spuse Mahalek mângâindu-şi stofa pantalonilor, cu mâinile sale extrem de mici şi de fine. — Dar dumneata eşti destul de bine cunoscut! Sunt cel puțin trei persoane, printre care şi o femeie, la Cluj, care cunosc amănunte despre dumneata. Cineva a făcut şi o călătorie Caransebeş, ca să… ah! Nu te impacienta! Cineva, care mergea pentru altceva, dar, în treacăt, şi-a permis, nu-i aşa… de altfel, şi dumneata, aici, mi se pare, ai o preocupare oficială, de bază…?! După-amiezile pe care le petreci aici, cum spuneai…

Cei doi tăcură câteva minute. Musafirul fuma, privind nepăsător pe geam, deşi afară era noapte. Grobei se afundă în lectura unei reviste vechi, apărută în timpul primului război, pe care o fişa. Aştepta ca celălalt să spună ceva sau să se ridice şi să plece.

— Nu trebuie, cu excepția Petronelei, să ai încredere în nimeni. Nici în mine, comportă-te ca şi cum… mă rog, cum e firesc! Mai devreme sau mai târziu, vor trimite pe cineva. Atunci va trebui să fii cu adevărat abil, dumneata sau cel

care-ți ține locul, care va răspunde. O abilitate medie, ține minte; dacă nu vor înțelege nimic, vor reacționa. Trebuie aruncate câteva date, aşa, un fel de…

Grobei se ridică, aproape sări în picioare. Era roşu, respira greoi, se plimbă de câteva ori în sus şi în jos. Bătrânul îl privea zâmbind puțin zeflemitor.

— Dacă te-ar putea vedea!… spuse Mahalek. — Au mai fost câțiva entuziaşti, în felul dumitale, care au apărut după ce… care nu l-au cunoscut! Semnul adevărat, al… pentru că noi, *the-old-boys,* care am fost mai mult sau mai puțin în preajma sa, noi suntem într-un fel… cum să zic, diletanți! Toți sau aproape toți! Dar voi… dumneata!…

Grobei se întoarse şi-l privi, încercând să spună ceva. Mahalek aşteptă, apoi, văzând că nu ieşea niciun ton de pe buzele tânărului, continuă:

— Oh, ceilalți… s-au împrăştiat, pur şi simplu! Nu i-a ajutat nimeni, de altfel, noi nu ajutăm decât pe cei care nu au nevoie de ajutorul nostru, iartă-mi te rog jocul de cuvinte! Noi avem nevoie de un… stindard, nu de emuli! E şi aşa destul de târziu!… Ideea, însă…

— Ce înțelegeți prin: – Ideea?!

Mahalek dădu din umeri, cu nepăsare. Fuma îngrozitor de mult. Apoi, timp de aproape o oră, discutară detalii tehnice, acolo unde Grobei era cu mult mai informat, mai hotărât, avea un fel de pasiune a arhivisticii. Prezentă musafirului principiile după care lucrase de la începutul anului, câteva din clasoarele numite „indexuri”. Făcuse totul din instinct, dar recunoscu că trebuise în două rânduri s-o ia *da capo*, din pricina faptului că nu avusese nişte principii clare metodologice, arhivistice, din pricina totalei lipse de experiență, a materialului uriaş. O parte din material nici nu se găsea în casă, se afla la Alba, la Cluj, chiar în locuri neaşteptate, cum ar fi Agigea, în sudul Dobrogei, sau la Bucureşti. Cel puțin aşa rezulta din anumite însemnări. Ar trebui inițiată o corespondență minimă, verificate unele adrese, doi-trei oameni care să se deplaseze în persoană,

evident, în cazurile de strictă necesitate… Unele fire duceau în străinătate chiar, Paris, mai ales, şi America, statul Indiana, unde trăise el, între ’42 şi ’45. O ramificație enormă, deşi încă nu erau dezvoltate toate… Grobei râse apoi, când povesti musafirului său încurcătura în care intrase de la început şi care durase câteva săptămâni, din pricina faptului că îl indusese în eroare denumirea de „clasorul cel mic”. Ei bine, ce credea dânsul că se ascundea sub această denumire?!

Mahalek îl privi, zâmbi scurt şi spuse: – Nu ştiu. Dar nu trebuie să-mi spui, adăugă repede, văzând că Grobei se pregăteşte, cu sangvinitatea sa obişnuită, să răspundă. — Am să-ți trimit răspunsul de la Cluj. E cineva acolo care trebuie să-l ştie. Ține minte, primul rând din pagina doua a scrisorii! Reții?! Primul rând, în primul rând din pagina doua a scrisorii va fi răspunsul. E bine, de altfel, cum ți-am mai spus, să procedezi din proprie inițiativă, la astfel de verificări de lucru. Persoana dumitale e prețioasă, iar opera e şi mai prețioasă, ne depăşeşte pe toți. Aici, în hârtiile acestea, stă poate sensul existenței noastre. Sigur, nu probabil. Din păcate, eu sunt atât de bătrân. Oh, nu te formaliza, îți promit că mă țiu încă zece ani cel puțin, cinci sigur, în deplinătatea facultăților. De altfel, în cinci ani dumneata nu mai ai nevoie de mine. Sper însă să mă păstrezi în preajmă, chiar dacă îți voi părea inutil. Eu am fost, totuşi, primul care…

Apoi îi mărturisi, în felul lui glacial, uscat, că de mai bine de o lună pregătea această călătorie, dar nu fusese lăsat să vie, din pricina unor spirite hiperprudente, care… Urma ca acțiunea „lor”, a celor de la Cluj, să aibă loc abia la toamnă. El însă, şi aici Mahalek avu un scurt râs ce trăda orgoliul, ca şi altă dată, acționă rapid! A fost totdeauna un sangvin, îi explică el bănățeanului, şi a şi plătit pentru asta! Un intempestiv! Da, dar existența sa nu o schimba cu a nimănui! Şi iată că, în acest caz, voia să spună în ceea ce privea călătoria şi cunoştința cu el, cu Grobei, iată, nu se înşelase. Şi rezultatele, el putea s-o spună liniştit, erau… hm… hm…

chiar peste aşteptări! Da, şi bătrânul râse mulțumit (parcă mulțumit de el însuşi), iată că întâmplarea sau destinul lucraseră binişor, un creier n-ar fi putut să coroboreze mai bine… tot ce…

Şi Mahalek, fumând în continuare, îl privea drept în față pe tânărul său companion, privindu-l aşa cum ar fi cercetat un costum într-o vitrină, o femeie atrăgătoare, un fruct copt, excelent în armonia sa de formă şi culoare, cu oarecare directitate neplăcută, neruşinată aproape. Îl privea ca pe un obiect, ca pe un spectacol. Apoi îşi reveni, văzând roşeața şi neliniştea tânărului, îşi încruntă sprâncenele sale un pic cam stufoase şi vorbiră din nou despre lucruri indiferente, se afundară în detalii tehnice. Trecuse de miezul nopții, Olga-tante se culcase, lumina se stinsese în toată casa. Grobei urcă în două rânduri în pod, singur, călcând în vârful picioarelor, cu o lanternă în mână, ca să aducă nişte hârtii. Se vedea lipsa sa de experiență, nu era pregătit pentru o discuție de câteva ore în şir, dar musafirul îşi dădea seama că, în ciuda acestor deficiențe de organizare a materialului, tânărul făcuse progrese mari şi în acest domeniu. De altfel, conta mai puțin înzestrarea sa tehnică, aici urma să fie ajutat în curând de oameni mai pricepuți. Importantă era prezența lui, pregătirea lui mai ales, de care amintise şi Petronela când îi spusese că era deosebit de „bine pregătit”. — Ce înțelegeau ei prin aceasta?! Grobei nu reuşea să înțeleagă şi nu îndrăznea să întrebe. Văzuse că întrebările prea directe nu plăceau. Acesta era un semn că nici el nu trebuia să răspundă unor astfel de propoziții.

— Tot ce faci dumneata aici, spuse Mahalek, într-o pauză, nu are nicio legătură cu politica… vreau să spun cu politica acestui stat! Nu faci nimic contra guvernului, contra orânduirii de stat. Poți fi liniştit. Dar vremurile sunt tulburi şi o astfel de activitate, exterior pur arhivistică, de punere în ordine a unei arhive de familie, poate să atragă atenția. Ca şi prezența dumitale în această casă, în oraş. Nu te nelinişti, s-au luat măsuri deja…

— Măsuri?!... Ce măsuri?! făcu Grobei, sărind din nou de pe scaun. Acest cuvânt, în loc să-l liniştească, îl enervă de-a binelea.

— Am prevăzut că vizitele dumitale în această casă vor fi semnalate, spuse liniştit, rece, Mahalek, prefăcându-se că nu-i observă tulburarea. — Şi s-a dovedit că nu greşisem. Deşi majoritatea dintre noi, oh, nu te alarma, nu suntem mai mult de zece, nici zece, din care numai o parte la Cluj, suntem din vechea „clasă”, suspecți deci, există câțiva, prin linie secundară, care dețin unele posturi-cheie, sau au acces la... Iată, am reuşit să parvenim, la Cluj, bineînțeles, la un personaj care a făcut o mică călătorie aici, numai în ce te priveşte. Poți fi măgulit! adăugă el, văzând că Grobei se oprise şi rămăsese locului, nedumerit. — Oricum, ai procedat bine păstrându-ți însărcinarea publică la cooperativa aceea, vreau să zic... deşi nu ai s-o mai poți face multă vreme, pe măsură ce materialul se va organiza, după cum ai şi început să-ți dai seama, nu-i aşa, munca, volumul de muncă se va mări, încât n-ai să mai poți face față singur, chiar dacă ai lucra 20 de ore din 24. Mai ai un avantaj: nu eşti un „mic-burghez”, ca noi ceilalți, vreau să zic că persoana şi biografia dumitale nu trezesc instinct de clasă. Eşti destul de şters, de... oh, iartă-mă că vorbesc astfel despre dumneata, dar... Curios, şi el râse încet, un fel de zgomot strident, de hârşâit de mobilă măruntă târâtă pe podea, nu ne aşteptam deloc să vii dintr-un... asemenea mediu! Mai degrabă dintr-o zonă de muncă fizică, decât... oh, dar să nu uit: eşti totuşi fiu de preot greco-catolic, aceasta explică poate unele... în sfârşit, eşti cum eşti, şi noi, eu cel puțin, te primim franc, deschis, ca pe cel mai... hm... hm... semnificativ, substanțial dar al... destinului! Iartă-mă, nu-mi plac vorbele mari, eu am făcut sport toată viața mea, chiar şi în puşcărie, şi acest lucru nu se potriveşte cu... apropo, să nu uit: – S-ar putea să fii reținut, anchetat, câteva zile, cel mult o lună! Poate e o falsă alarmă, dar trebuie să socotim şi cu asta, într-un fel trebuie să fim pregătiți. Personajul de care ți-am vorbit trebuie să-şi ia şi el măsurile

de protecție, părerea lui este că şi în ce te priveşte e mai bine să ai o anchetă în spate, chiar numai pur formală. Asta te acoperă mai bine decât… cu vremurile astea tulburi… am să-ți las mâine dimineață, înainte de a pleca, câteva rânduri cu răspunsurile şi întrebările, probabil, care ți se vor pune, pe care bănuiesc eu, cu experiența mea… Oh, nu te nelinişti, răspunsurile dumitale nu vor fi decât purul adevăr, dar ştii cum e… şi adevărul trebuie formulat într-un anumit fel, ca să nu trezească bănuială, să nu se complice ancheta! Există tot felul de zeloşi sau de funcționari, stupizi, chiar şi în Securitate, deşi, în mare, pot să te asigur, e o instituție de nivel bun, cu adevărat profesionistă. La asta, românii s-au priceput bine, dintotdeauna, chiar şi înainte de război, avem fler aici şi… hm… o bună tradiție care a fost preluată! Da… preluată, poate singura tradiție preluată… hm… hm! şi el emise din nou sunetul acela subțire, hârşâit. — Oricum, răspunsurile dumitale va trebui să fie precise, aceleaşi, e bine să le înveți pe dinafară deşi nici acest lucru nu trebuie să se observe. Dar dumneata ai o anumită emotivitate care te va salva de la stereotipie!… Nu uita, deci: e ceva controlat, aproape provocat pasager, nu vei fi molestat fizic etc. Dacă se întâmplă o măruntă defecțiune, nu intra în alarmă, ea se va remedia cu maximum de urgență. Eşti un element extrem de prețios, m-am convins personal, vom face totul ca să-ți… continui munca!

Grobei tăcu, făcu câteva ture prin cameră, enervat, apoi se opri şi încercă să spună ceva. Nu reuşi, doar sângele i se urcă în cap. Celălalt fuma nepăsător, puțin absent. În două rânduri chiar căscase, era trecut de două dimineața. Apoi, înghițind de câteva ori, ridicol, în sec, merceologul reuşi să vorbească:

— În definitiv… pot să vă întreb… ce fac eu aici? Ce fac eu în… definitiv, aici?! Puteți să…

Mahalek dădu uşor din cap arătând că înțelesese. Apoi căscă încă o dată şi îi făcu semn să se aşeze undeva. Îl

obosea, se părea, veşnica lui pendulare, scârțâitul parchetului etc. Undeva sună o sirenă de tren.

— Linişteşte-te, nu faci nimic în plus... decât ceea ce faci! Pasionat de o figură a... trecutului, de personalitatea, ideile, să zicem, ale unui om ce a murit de aproape zece ani, încerci să... cu permisiunea familiei, să pui în ordine anumite... hârtii, hârțoage! Nimic neobişnuit, indecent, ilicit! Dumneata ai impresia că faci ceva... periculos, interzis? Poftim?

— Nu... deloc! spuse Grobei şi se ridică din nou. Vru să meargă la fereastră, apoi îşi aduse aminte că îl enervează poate pe musafir, se întoarse din drum şi se reaşeză, puțin cu umărul întors spre el. Celălalt îl aşteptă să mai spună ceva, apoi, văzând că tace, adăugă:

— Ai vrea să întrebi de ce... mă interesează pe mine... pe noi, toate astea?! Cum am aflat de dumneata?! Simplu: printr-o scrisoare a Petronelei, firesc, nu? Şi personajul începu să râdă bine dispus şi de data aceasta fu un râs normal, clar, un sunet păstrat dintr-o perioadă mai veche a existenței sale. — Un ha, ha, ha subțiratec, dar inteligibil, nedeformat. — Dar dă-mi voie să te întreb: – Dumneata cum ai avut încredere în mine şi, după o oră abia, mi-ai arătat hârtiile. Oh, nu cele mai interesante, desigur, am apreciat asta! Dar, orişicum, ai avut o anumită încredere, ceea ce dovedeşte că... într-un fel te... aşteptai să... mă aşteptai, nu-i aşa?! Deşi amicii mei credeau că trebuie amânată pentru la toamnă călătoria mea, sunt convins că, într-un anume fel, am sosit destul de târziu... vreau să zic că ai avut timp să-ți pierzi puțin răbdarea! Dar te-am lăsat să te hotărăşti singur, Petronela a plecat şi din pricina aceasta: în cazuri din astea, singurătatea e cel mai bun prieten. Deşi, dumneata erai de la început foarte bine pregătit, şi... era foarte mic riscul ca să... vocația dumitale este deosebit de puternică! Şi aici Mahalek se aplecă în față, un gest neaşteptat la el care, de obicei, se afunda într-o înțepeneală dureroasă pentru cel ce o privea: – Este chiar impresionantă!

— Poftim?! făcu Grobei, puțin zăpăcit, roşu de vanitate.

— Vocația dumitale este semnul sigur al reuşitei, chiar al… cum să-i spun, al realității întreprinderii… noastre! Iată că visurile noastre nu erau nişte… fantasmagorii dubioase de liceeni! Dumneata eşti, ca sa zic aşa, de o realitate indubitabilă! Ne vei conduce cu o mână sigură!

Grobei întoarse capul şi-l privi deodată. Era prima oară că fusese exprimat acest cuvânt. Celălalt îl lăsă să se reculeagă, apoi:

— Dumneata eşti… conducătorul! Ai fost din prima clipă, când încă nici nu auziseş de acest nume şi de tot ce… când încă nu bănuiai ce logodnă stranie ai contractat acolo, la Alba. Ai înscris pe frunte acest cuvânt, pentru mine, cel puțin, şi eu, te asigur formal, voi… susține acest lucru, acest… fapt! Nu va fi prea simplu, există şi un alt candidat, un alt… aşa-zis conducător! Mai matur, mai inițiat, chiar mai… lucid! Dar îmi dau seama, tot mai mult, că nu era decât… un interimar, un înlocuitor, în absența… adevăratului stăpân!

— Adevăratul… stăpân este el! El e conducătorul! spuse Grobei rece, cu extraordinară claritate, cu ochii lucind un pic cam tare. Mahalek îl privi din nou, uimit cumva, de parcă nu se aştepta să mai fie cineva în încăpere; apoi dădu încet din cap, vru să spună ceva, să adauge ceva, dar se răzgândi. Dădu încă de câteva ori din cap, distrat, şi adăugă: – Eu te voi susține, în orice caz! E de datoria mea, poate chiar în asta stă datoria mea esențială!

O jumătate de oră nu fură în stare, niciunul, să mai spună vreun cuvânt. Timpul trecea fulgerător. Apoi, se afundară din nou în hârtii, în detalii tehnice.

Peste nicio lună, funcționarul mai primi vizita cuiva, de la Cluj. Era primăvară; sfârşitul lui aprilie. În mai, plecă el însuşi la Cluj, unde îl cunoscu pe „responsabil”, un fost militar de carieră, ca şi Farca. Un om deosebit de instruit, cu o mare energie şi autoritate. Grobei se simți din prima clipă inferior, complexat, era uimit că Mahalek, în martie, putuse să presupună că el ar fi putut să… că el ar fi fost de fapt… Spre liniştea lui, nici nu se puse această problemă a conducerii, a conducătorului. De altfel, cum află în câteva fraze simple, Grobei, nici nu era ceva care trebuia condus, o organizație sau aşa ceva. Spre uşurarea lui. E adevărat că erau unii scrântiți, la Bucureşti, chiar şi la Cluj, care mai credeau, naiv, în revenirea vechilor stări de lucruri, care făceau guverne şi alte acțiuni iresponsabile, de adolescenți senili, foşti politicieni de mâna a doua, foşti militari, în majoritate inşi care nu reuşiseră să fugă şi care încercau, în camere supraîncălzite, într-un fel de masturbare senilă, colectivă, să imagineze nu ştiu ce fel de răsturnări politice, intervenția americană şi alte supoziții. Fapte, de fapt „vulgare”, se exprima numărul unu, cu care ei nu aveau nimic comun. Sau, Grobei vedea cumva altfel lucrurile?! Oh nu, răspunse Grobei, după o clipă de ezitare, uimit că îi acordă importanță de insul acela atât de stăpân pe el ce emana autoritatea aşa cum alții respiră, – Oh, nu, în niciun caz! Pentru el e o mare uşurare să afle că… E adevărat că domnul Mahalek l-a speriat cu câteva din frazele sale, vorbind despre o anchetă, despre… noi şi…

Personajul tăcu. E adevărat că se expune unei anchete, dar nu în mod special doar el. Oricine, în vremurile acestea, se putea aştepta să i se bată în geam, noaptea, nu trebuia niciun motiv special, un simplu denunț, o frază mai ciudată sau, şi mai puțin: rostirea numelui în te miri ce împrejurare, într-o anchetă, apariția numelui într-un ziar de dinainte etc. etc. Nimeni nu era scutit, aşa că… Dar putea fi liniştit: ei nu erau o organizație secretă care îşi propunea răsturnarea actualului regim şi înlocuirea lui cu unul burghez. Oh, nu! împotriva a

ceea ce e burghez sunt şi ei, deşi, în aparență, toți sau aproape toți au o formație burgheză, o apartenență de clasă, cum se zice astăzi, burgheză. Dar ei urăsc, mai puternic decât comuniştii, burghezia. *El* le-a insuflat aceasta, în primul rând. Dar ceea ce îi deosebeşte pe „ei" de vreo altă formație parapolitică sau subversivă e faptul că ei… cum să spun, nu au niciun fel de scop politic, nici măcar social, pe scurt, nu au niciun fel de program, de finalitate. Ei nu vor să schimbe lumea, nici măcar pe ei înşişi, nu-i aşa?! Da-da, Grobei dădea din cap, cucerit, emoționat. Numărul unu exprima perfect ceea ce credea şi el. — Ei bine, în acest caz, odată ce le lipsea orice vanitate de tip social, orice program, odată ce refuzau să se amestece într-o acțiune pragmatică, cât de măruntă, odată ce, în fond, ei nu erau „nemulțumiți" de actuala stare de lucruri… nu?! Personajul îl privi atent, puțin încruntat, şi Grobei dădu din cap, puțin prea repede, înroşindu-se: — Evident, evident, el nu era un nemulțumit, un revoltat, un… — Nu-nu, îl întrerupse celălalt, şi Grobei îi admiră încă o dată vocea sa, gravă, baritonală, impresionantă, oricât ai fi fost de stăpân pe tine, nu, Grobei nu-l înțelesese bine… era el un nemulțumit social, politic, față de actuala…?! Oh, nu! Nici vorbă, e adevărat că, în cadrul Ucecomului, el observase anumite neglijențe în ceea ce priveşte buna desfăşurare a asigurării comenzilor, a prețului de cost încărcat uneori de… sau chiar a aprecierii unor cadre de valoare, mai sunt uneori, chiar şi în conducerea regională a Ucecomului, unii nepregătiți, care… de altfel, unele dintre aceste stări de lucruri pe linie profesională el le şi adusese la cunoştința superiorilor, chiar în şedința de lucru el îşi spusese răspicat părerea, chiar dacă era vorba de superiori ierarhici care…

— Ah, nu, spuse cu blândețe celălalt, el nu se făcuse bine înțeles. Voia să spună că… era Grobei un nemulțumit social aşa, în mare, i se părea că starea de lucruri politică, chiar economică, pe scară largă, națională, nu era ceea ce… Ah, nu! întrerupse Grobei, serios, nici gând! El era un cetățean paşnic! (Personajul dădu mulțumit din cap.) – El avea micile

sale satisfacții, în afară de munca sa, evident, îi plăcea să îmbine utilul cu plăcutul, *utile dulci*, cum spuneau latinii; prin locurile pe unde îl mânau îndatoririle sale de servici, îi plăcea să descopere, să se delecteze şi să se instruiască totodată cu tot ceea ce provincia, marea provincie spirituală poate să… în rezervorul ei uriaş promitea… îi plăcea să facă unele ascensiuni, să viziteze muzeele locale, mănăstirile, personalități locale care avuseseră un anume rol în istoria nu prea depărtată sau care cunoscuseră ei înşişi oamenii mari, ai istoriei româneşti, oameni de artă, mici colecții private, de bibliofilie, de ceramică, numismatică, mobilier chiar, uneori, când timpul şi grelele sale sarcini pe linie profesională i-o îngăduiau, îi plăcea să se abată pe la vreun şantier arheologic, să asiste la săpături… oh, mărturisea că i-ar fi plăcut această profesiune misterioasă şi atât de palpitantă: de a prospecta, de a descoperi obiecte ale unor alte culturi, moduri de a gândi, semne ale altor moravuri etc. Şi apoi…

Personajul îl lăsă liniştit să vorbească. Apoi îşi continuă şirul argumentației: – Se potrivea foarte bine, „ei” înşişi nu erau nişte nemulțumiți şi, mai ales, nu voiau să comploteze în niciun fel împotriva ordinii existente, acesta era esențialul. Deci, Grobei se putea dedica în continuare muncii sale, pasiunii sale…

Grobei ridică privirea, uimit. Era într-adevăr puțin mirat să audă din gura celuilalt, exprimate de vocea gravă, puternică, stăpânită, a celuilalt, amănunte ale vieții sale private, viața sa modestă, aproape cenuşie, cum se exprimase şi bătrânul Mahalek. Oricum, acesta era un amănunt pe care îl recunoscu şi „responsabilul”, ei erau interesați oarecum în activitatea sa nouă, de la Vatra Dornei. Fără să-l stânjenească în niciun fel cu prezența lor, ba poate că l-ar fi şi putut ajuta, ei îl cunoscuseră bine pe răposat, unii dintre ei foarte bine, aveau în păstrare şi anumite scrisori, documente, fotografii… ei înțelegeau că tânărul funcționar voia să-şi dedice viața acestei îndeletniciri, puțin cam aridă, e drept, dar nu lipsită de unele…

— Da, spuse Grobei, serios, împreunându-şi mâinile, îmi voi dedica viaţa acestei cauze. Oh, viaţa mea e şi aşa destul de măruntă, de cenuşie ca să zicem aşa, oricum, nu avea nimeni nevoie urgentă de el, de…

— De ce, spuse personajul, el avea dreptul, ca oricare muritor, ca oricare cetăţean liber, la o viaţă fericită, la o familie, la desfătările pe care vi le poate aduce o muncă cinstită, perseverentă, la…

— …Dar de ce, spuse personajul, netezind cu palma faţa de masă, gânditor, viaţa, la vârsta lui mai ales, îţi poate oferi o sumedenie de…

— Nu-nu, replică Grobei, cine ştie, poate mai târziu, poate… el îşi găsise deocamdată un echilibru, dacă era lăsat în continuare să… să se preocupe de hârtiile acelui om, de ideile sale, mai ales, de concepţia care răzbătea… de marele spectacol, mai ales, pe care l-a furnizat existenţei, uriaşei provincii al cărui produs şi stăpân, ca să zicem aşa…

— Evident-evident! spuse celălalt, puţin absent. Dar, dacă Grobei îi permitea şi cu titlu pur informativ, din ce se gândea să trăiască… în viitor?! Sau intenţiona să rămână în continuare achizitor de materiale, merceolog, şi în acelaşi timp să îmbine şi activitatea de cercetător, de organizare a vastei corespondenţe şi…

Grobei rămase tăcut câteva minute şi nimeni nu-i tulbură tăcerea, gândirea. Apoi răspunse: — Nu, nu credea, din păcate… pentru că el, oricum, se ataşase puţin de profesiunea sa, de colegii săi, putea zice chiar că era privit nu foarte rău în cercurile de specialitate, îi ajunseseră la ureche chiar anumite zvonuri din care rezulta că nu era lipsită de şanse cariera sa în acest domeniu, strădaniile sale fuseseră apreciate cu oarecare justeţe, priceperea, onestitatea sa profesională, neprecupeţirea cu care… eh, ce să-i faci! conchise el; va trebui, i-e teamă că va trebui să renunţe la acestea toate, la frumoasele vise de viitor, aşa cum… (aici el înghiţi în sec, înroşindu-se uşor!), aşa cum trebuise să

renunțe la logodna sa, la frumoasa Lelia pe care o curtase, o cucerise chiar cu atâtea eforturi, cu atâtea…

— Dar bine, răspunse celălalt, nimeni pe lumea asta nu-i impunea atâtea sacrificii, renunțarea la familie, mai ales dacă, în mod sincer, sentimentele sale fuseseră împărtăşite, dacă fiica unei familii onorabile… se auzise chiar şi la Cluj că plecarea lui de la Alba lăsase o dâră dureroasă, adâncă, încă necicatrizată şi că… oricând, nu-i aşa, el era binevenit acolo, în sânul acelei familii prin care, în definitiv, el avusese revelația… prima mare revelație! Oricum, ar fi şi în acest fel legat, aproape de… idealul său, de marele om… poate chiar mai direct, prin familia sa, sora sa, cumnatul, nepoata sa ar fi devenit, nu-i aşa, soția lui, cu…

Grobei rămase tăcut, o dungă i se adâncise pe frunte şi celălalt nu mai insistă; înțelese că merceologului nu-i făcea plăcere să i se amintească de o istorie încă atât de apropiată, de dureroasă. Cu toții îi respectară tăcerea. Apoi, Grobei repetă fraza spusă cu puțin mai devreme, şi anume că intenționează să-şi dedice toate eforturile, tot timpul său liber, acestei… îndeletniciri. Avea la Caransebeş o jumătate de casă, proprietatea sa, pe care o putea vinde şi, în plus, economiile sale pe care le strânsese în ani, e drept, în vederea continuării studiilor, dar acum, nu-i aşa, totul trebuia lăsat la o parte. Va urma cariera tatălui său.

— Da? spuse celălalt puțin uimit sau o făcu din simplă politețe, aceea de preot?! Dar el, după cât era informat, el, Grobei, nu credea, nu era ceea ce se cheamă un…

— Oh, nu, răspunse liniştit funcționarul, fără simbolurile exterioare, fără convențiile, ceremonia, spectacolul care… deşi toate aceste elemente sunt profund interesante, revelatoare, dar el se gândea să continue profesiunea tatălui său într-un fel… pur practic, dacă se putea exprima astfel, adică: profund practic! Tăcu şi ceilalți nu insistară să explice mai bine ce voia să spună cu aceasta. Apoi, Grobei le povesti cam dezlânat o istorie întâmplată tatălui său pe când era încă student la seminarul teologic de la Gherla, ceva, puțin cam

confuz, dar, mă rog, i se acordă toată atenția. Era vorba de o plimbare cu ordul, într-o duminică după-amiază, un şir lung de seminarişti în reverende negre, undeva, în afară din oraş, apoi, subita apariție a unui bivol, taur, aşa ceva, care spărsese rândul, risipind seminariştii speriați, înveseliți de această aventură... un taur puternic, negru, ca şi sutanele lor, sclipitor de sudoare, care trecu de două ori, ca o locomotivă, prin rândul lor, printre ei, înainte ca ei să fi avut timp să fugă, să se adăpostească. Oh, nu rănise pe nimeni, deşi doar respirația sa îi înspăimântase de moarte pe toți, seminarişti, ductori, prefecți de studii etc. Tatăl său nu se resimțise prea mult în urmă acestei „întâmplări”, îşi terminase institutul, se căsătorise, slujise trei episcopi, pe Hossu, pe Rusu şi pe dr. Ioan Bălan, de la Lugoj. Dar iată că acel „lucru” irațional, vital, profund simbolic, „năvălise” în existența sa... cenuşie, spărsese rândul existenței sale, ce părea echilibrată, aşezată, cu o violență ce-l speriase pe el, în primul rând... ale cărei urme încă le purta pe trup! Oh, evident, pe trupul ființei sale morale, trupul său cel mai concret!

Grobei vorbea încet, egal, mâinile şi le ținea liniştite înaintea lui pe masă, privindu-le, pleoapele le avea pe jumătate lăsate, ca un fel de semiobstacol al privirii. Ceilalți îl ascultau cu atenție, puțin uimiți. Era ceva deplasat în povestioara tinerelului, ceva care îi făcea să se simtă stânjeniți. Numărul unu, însă, asculta cu calm, serios şi ceilalți îl imitară. Povestirea lui Grobei, aerul său mai ales, în timp ce vorbea, surda lui exaltare li se lipiseră de trup, ca o sudoare, ca o transpirație ce nu era a lor, care le acoperea pielea. Ceva fără întoarcere. Era un alt fel de autoritate şi ei reacționară diferit, cineva chiar, stânjenit, şopti ceva despre „scrânteală”, „ațâțare juvenilă”, „sexualitate nepotolită”. În general însă fu ascultat cu atenție. Apoi, brusc, Grobei îi întrebă, adresându-se mai ales lui:

— În definitiv, dacă-mi permiteți să... în definitiv ce ne... uneşte?! Pot să...

Ceilalți se priviră unii pe alții, nedumeriți, de parcă merceologul făcuse o gafa. Fostul militar, după o clipă de gândire, răspunse liniştit, râzând uşurel: – Ştiu eu… poate dumneata! E o întrebare la care fiecare, cum e şi normal, poate să răspundă altceva. Eu nu vreau şi nici nu pot să mă fac purtătorul de cuvânt al unor oameni atât de… demni, de inteligenți, plini de personalitate! El privi în jur şi aproape toți zâmbiră. Era şi o femeie între ei, ce purta un nume foarte cunoscut. Dar, ca şi ceilalți, ea nu scoase o vorbă. Se părea că se obişnuiseră ca fostul militar să vorbească în numele lor sau nu o făceau decât pentru că erau uşor intimidați de faptul că Grobei era un străin, un bărbat atât de tânăr, atât de lipsit de experiență şi în care poate nu aveau destulă încredere. Apoi, responsabilul, cum îl numea în gând Grobei, îi prezentă pe toți, adăugând la fiecare câteva date biografice, chiar caracterologice. Despre el însuşi adăugă că era un sangvin care, printr-o îndelungată experiență interioară, reuşise să-şi modifice reflexele fundamentale, putând reacționa, atunci când se cerea, ca un flegmatic. Făcuse amândouă fronturile, fusese decorat în Austria şi acum lucra ca magazioner al unui depozit al filialei Academiei. Ştia câteva limbi, avea licență în filosofie (afară de Academia militară) şi ieşise în rezervă cu gradul de general. Pe Farca îl cunoscuse pe când acesta era ofițer, dar nu bănuise atunci… părea un simplu *bon-viveur*, îi plăcea să bea, să joace cărți, oh, era un jucător îndrăcit, era disprețuit de mulți, dar, în mod ciudat, opinia publică era ținută în frâu de câteva relații deosebit de înalte, în lumea financiară, ca şi în structura administrativă, relații, prietenii pe care majoritatea nu şi le explicau prea bine, el însuşi, pe vremea aceea, îl considerase un simplu farseur. (Personajul roşi puțin când exprimase acest cuvânt, lucru remarcabil la un bărbat atât de stăpânit.) Oh, nimeni azi nu-l va acuza prea tare; fusese, el însuşi, un mărunt berbecuț, un stupid, aşa, cu însemnele exterioare ale inteligenței, ale bunelor maniere, faptul că putea descifra binişor un text în sanscrită i se părea lui şi celor din jurul său

că e ca şi cum îl apucase pe Dumnezeu de-un picior, că judecata sa era infailibilă. De atunci nu-l mai văzuse pe Farca, ce fusese expulzat din armată, în urma unui scandal, cu dreptul de a purta uniformă. Mult, mult mai târziu, în mintea sa se făcuse lumină. Pentru asta îl ajutaseră unii dintre cei de față, alții, ce erau absenți din diferite motive de ordin major, dar, mai ales, unele texte, textele sale teoretice. Acum, încerca să-şi repare miopia, obtuzitatea din tinerețe. Grobei era mai fericit, el avusese revelația însemnătății acestui om cu mult mai rapid, mai „profesionist", e adevărat că nu-l cunoscuse pe… el, or, e lucru ştiut, persoana fizică a cuiva e de natură să împiedice, uneori, comunicarea esenței revelarea esenței. Petronela a fost printre cei clarvăzători, care i s-a dedicat din viață şi, pentru aceasta, ei îi păstrau o profundă, nealterabilă stimă, el personal o iubea ca şi pe sora sa, deşi se potriveau atât de puțin. Defectul principal al firii sale morale, continua fostul militar vorbind despre el însuşi, era incapacitatea sa de… inspirație, de ceea ce se cheamă mesianism. Era un ins totalmente pozitiv, rațional, calitate cu care, în tinerețea sa tembelă, se mândrise. Acum însă, ea îl împiedica să… să facă un corp comun, perfect, cu… opera aceea uriaşă, care aştepta în linişte şi demnitate să fie revelată lumii. Lumii noastre fizice, înconjurătoare. Totuşi, avusese o şansă: nu murise, nu se cretinizase, nu se ramolise înainte de a vedea, de a simți suflul adevărului. Avea nopți, numeroase şi aprige, când se răsucea în aşternut, cutreierat de remuşcări. Unii regretă o carieră ratată, alții o femeie, alții, pur şi simplu, tinerețea, cei mai imbecili, evident. El regreta amarnic că… l-a cunoscut şi nu l-a recunoscut. Viața fusese numai pe jumătate darnică cu el, viața îl insultase, lăsându-l să treacă pe lângă marele… ins, pe lângă uriaşul om, fără să-l recunoască! Cum mai poți trăi cu o asemenea amintire, acum, când ştii, când el există atât de concret, de irezistibil, când ideile sale sunt mai concrete decât masa asta sau stofa hainelor cu care sunt îmbrăcat!

— Remuşcarea acesta violentă, spuse timid Grobei, era semnul înzestrării sale, al… salvării sale! Oh, nu în sens creştinesc, se grăbi să adauge funcţionarul, în sens pur uman, individual. Chiar remuşcarea lui era semnul… semnalul unui destin deosebit. Ar fi putut foarte bine, chiar era mai „firesc” astfel, ca el să creadă şi astăzi că acel ofiţeraş zurbagiu, cartofor, pe care îl cunoscuse la Constanţa, în tinereţe, era un simplu farseur! Da, şi atunci ar fi fost cu adevărat tragic! Undeva, într-o scrisoare, mi se pare din prima perioadă, imediat după '20, '21, el vorbeşte cu claritate despre o anume *inadecvare* a geniului. Îşi aminteau ei?! Mai ales că ideea revine mai târziu, teoretizată, fundamentată practic, chiar în clasor…? Da-da, cineva îşi aminti, dar era ceva căruia nu-i dăduseră prea mare importantă… — Nu-nu, insistă Grobei, e ceva semnificativ, o formă de apărare a individualităţii expuse la suferinţa simplă, vulgară, previzibilă. Inadecvarea la concretul mic, nepotrivirea în *propria* existenţă. O anumită, fină nepotrivire, ca o suprapunere aproape perfectă a două suprafeţe, cu o deviaţie de câteva sutimi de grad, oh, un unghi mic, abia sesizabil, dar teribil de persistent în această suprapunere repetată care e viaţa concretă, exterioară, socială. De aici, probabil, impresia de „farseur”. Foarte firesc, foarte explicabil! Pierderea acestei „inadecvări” e semnul oboselii, deja. Nu trebuie confundată cu neadaptarea, un fenomen de serie, irevelant. Spre deosebire de inadaptare, inadecvarea nu produce suferinţă socială.

5

Se discută în continuare teorie, apoi chestiuni tehnice, în ce priveşte criteriile, principiile de organizare a „materialului”. Grobei îşi expuse propriile sale păreri, pe care le aplica, dând un fel de raport, de dare de seamă. Responsabilul şi le expuse

şi el pe ale sale, ce difereau foarte puţin, doar în două puncte, de cele ale lui Grobei, puncte pe care funcţionarul, normal, şi le însuşi imediat, luându-şi notiţe. După o scurtă tăcere, printre ceilalţi, femeia (ce purta un nume foarte cunoscut) luă cuvântul, vorbind cu nesiguranţă, la început, şi foarte încet, încât fu rugată să pronunţe mai… ea nu reuşi să vorbească mai tare, avea un fel de răguşeală cronică, se pare, şi atunci, reflex, se făcu o mare linişte. Aşa că se auziră perfect ideile, punctul ei de vedere: interesant era că persoana nu era de acord cu ceilalţi doi, cu Grobei şi cu responsabilul. La început vorbi de felul în care se desfăşură adunarea, de natura lucrărilor, subliniind „diletantismul” lor, „amatorismul exaltat”. Apoi, îl critică violent pe general.

Vorbi de incapacitatea sa organizatorică, de romantismul său mic-burghez, în completă contradicţie cu personalitatea „iniţiatorului” (era expresia ei), cu indicaţiile sale exprese. Toţi o ascultau în tăcere, fostul militar se înroşise uşor şi-şi aprinse în grabă un trabuc, ceilalţi priveau în pământ. Ei toţi sunt oarecum nepregătiţi pentru uriaşa sarcină pe care şi-o luaseră, adăugă vorbitoarea, într-un fel cu toţii erau nişte diletanţi, semiamatori. Dar cel care-i conducea nu avea voie să manifeste aceste slăbiciuni, el trebuia să fie un inspirat, un as al rezoluţiilor practice, un conducător înnăscut, un profesionist. Nici „musafirul de la Vatra-Dornei” nu întrunea, în opinia ei, calităţile unui conducător. Era exagerat de tânăr, nu-l cunoscuse pe „el”, nu avea suficientă pregătire „tehnică”, nu cunoştea oamenii etc. Calităţile pur morale nu erau suficiente, aşa că…

— Bine, întrerupse generalul, care îşi redobândise calmul, dar el nu înţelegea un anumit punct… de ce vorbea domnia-sa despre un conducător, de ce aborda această chestiune…?! După părerea sa şi a celorlalţi, pe care îi consultase, activitatea lor nu necesita încă un, ceea ce se cheamă, „conducător”. Conducător pentru ce?! Era vorba doar de a păstra memoria unuia dintre marii apostoli ai Provinciei, de a organiza, mai ales, hârtiile, corespondenţa sa, de a le

centraliza şi găsi criteriile de arhivare, de sortare a materialului, şi, în ultimă instanță, de a trage unele concluzii teoretice, de aplicare, poate, a…

— Nu-nu, întrerupse vorbitoarea, să i se permită să-şi spună părerea franc, neipocrit: e adevărat, principala misiune e de a aduna de peste tot, de a recupera, pe cât e posibil, materialul Lui, prețioasa Lui moştenire şi de a face să trăiască astfel figura, ideile, concluziile sale atât de importante pentru ei toți, poate… pentru milioane de inşi. Acesta era scopul vieții lor şi ei îşi închinau toate energiile, inteligența, cultura, timpul, chiar şi viața îndeplinirii sale până la ultimul punct din program. Dar ajungea asta, oare?! Şi apoi… cum se făcuse acest lucru până acum? De ce trebuiseră ei să aştepte inițiativa unui tinerel înzestrat, poate, cu cele mai bune intenții, care să vină, din proprie hotărâre, şi să atace fondul cel mare, de la Vatra Dornei? În definitiv, şi aceasta era principala obiecție a ei: cum de i se permisese unui străin să ajungă la fondul principal al „materialului”, să ajungă chiar la Clasorul cel mic?!

Cineva care venea din medii indiferente, cineva care fusese atât de târziu şi de incomplet verificat? Poftim? Nu era aceasta semnul amatorismului celui mai evident, mai cras, al neglijenței?! Evident, vremurile erau tulburi, unul dintre ei mai era încă deținut, trei erau eliberați de curând, oricând, oricare putea fi arestat. Ea nu fusese în această situație, e drept, dar pentru acest lucru nu avea niciun fel de complex de vinovăție. Ei renunțaseră odată pentru totdeauna la orice activitate politică, aşa că ce se întâmpla în „exterior”, în societate, trebuia să-i lase indiferenți. Dar teama de o arestare, de o anchetă nu ar fi trebuit să-i facă să se țină atâția ani departe de „fondul principal” de la Vatra, de misiunea lor vitală. Erau cu toții nişte laşi, mai mult sau mai puțin, inşi care deşi îşi descoperiseră adevărata vocație a existenței, deşi ideile, voința „inițiatorului” le revelaseră un alt aspect al vieții, mai profund, mai tensionat, dând o turnură salvatoare existențelor diurne, searbede până în acel punct,

iată, ei ezitaseră să se apuce de treabă, să se dedice în întregime lui, cauzei lui. A trebuit să vină un tânăr funcționar, față de care ea avea toată considerația, în ciuda nepregătirii şi tinereții sale, care să atace cu curaj, poate cu inconştiență, fondul principal. Nu era aceasta o lecție pentru ei toți?! Ea cerea iertare pentru faptul că vorbea atât de prost, vocea n-o ajuta, ea nu avea niciun fel de calități de orator. Dar se simțise obligată să-şi spună părerea care, presupunea, nu era numai a ei.

Se făcu tăcere, apoi toți tuşiră, foindu-se pe scaun. Cineva rugă să se deschidă geamul. Vorbi apoi Mahalek, care dădu câteva detalii foarte interesante asupra unui pachet de cinci scrisori, din perioade disparate, ’919, '920, '927, pe care i le trimisese corespondentul său din Capitală. Deşi spunea lucruri interesante, coroborând unele idei din scrisori cu cele aflate în fondul cunoscut, puțini îl ascultau. Cuvintele vorbitoarei încă răsunau în urechile lor. Doar generalul îl asculta cu atenție pe bătrânel, luându-şi notițe şi Grobei îl imită. În definitiv, ei erau aici în primul rând pentru aceasta, nu?! După Mahalek mai vorbi cineva, dar nimeni nu ascultă prea atent, deoarece gazda servi un ceai cu cozonac de casă. După care se împrăştiară cu toții. Generalul se apropie de Grobei şi îl invită să cineze cu el (totul avu loc într-o după-amiază de duminică) şi apoi să doarmă la el. Funcționarul mulțumi politicos, dar fu nevoit să refuze, întrucât intenționa să plece chiar în aceeaşi seară mai departe. Până atunci voia să viziteze pe un fost coleg de liceu. Urmau să rămână în legătură şi pe mai departe, fostul militar promise că la începutul toamnei va veni personal, pentru vreo săptămână, la Vatra şi vor putea să facă schimb de opinii, să lucreze împreună, să-şi verifice impresiile asupra materialului, să confrunte reciproc criteriile pe care le aplicau în sortare, în clasarea scrisorilor, a anexelor, a articolelor deja apărute şi a numeroaselor ciorne etc. Se despărțiră sub cele mai bune auspicii.

Grobei plecă printre ultimii şi, în antreiaş, în timp ce-şi îmbrăca pardesiul (deşi luna mai, era o vreme deosebit de friguroasă), unul dintre participanți îl ajunse din urmă, astfel că plecară împreună. Era un bărbat mai tânăr, în jur de patruzeci de ani. Îl chema Sidorovici Boris şi era medic de profesie, foarte palid la față, cu mâinile albe, părea în fiecare clipă că va leşina. Avea ochi frumoşi, albaştri, şi când vorbea, dintr-o mare, înnăscută timiditate, nu privea aproape niciodată în ochii interlocutorului. Înalt, cu o frunte nobilă, cu ochii mici, cu o evidentă tendință de calviție, gâtul subțire, lung. Cei doi merseră în tăcere câteva minute lungi, până ajunseră în centru. Deşi frig, era soare, şi încet, încet, străzile se populau. Ceasul de la catedrala Sfântul Mihail indica cinci fără cinci. Medicul îi propuse lui Grobei să intre la cofetăria „Primăvara” sau la „Pescăruş”, unde el era totdeauna bine servit, să ia o prăjitură şi un ceai sau o cafea. La „Pescăruş”, mai ales, spunea Sidorovici, au foarte reuşite specialități de *feuilletage*, aveau laboratorul lor în care lucra celebra Mary-neni, care fusese înainte la „New-York”. Grobei se arătă de acord să mai rămână o jumătate de oră împreună, dar propuse să continue plimbarea, dacă se putea, în sus, spre Grădina Botanică, din păcate el cunoştea prea puțin Clujul şi ar dori, dacă... Sidorovici fu de acord şi amândoi urcară pe strada Bisericii Ortodoxe, în sus, spre Grădina Botanică. Ca printr-un acord tacit, cei doi se ținură departe, în conversația lor nu prea vie, de întrunirea de la care tocmai plecaseră. Sidorovici, în ciuda timidității sale congenitale, începu aproape imediat să dea detalii autobiografice şi celălalt îl asculta, păşind în tăcere. Era basarabean şi venise în refugiu, cu părinții, la Cluj, unde făcuse şi facultatea, de altfel. Tatăl său era funcționar, expert contabil, iar mama, profesoară de limba rusă. El nu avea familie, avea însă o prietenă de aproape şase ani, o asistentă medicală, care nu reuşise, datorită originii sociale, să termine facultatea de medicină. Ea mai fusese măritată şi avea un copil, un băiat din prima căsătorie. O femeie de mare cultură şi sensibilitate, ea era

motivul datorită căruia ei doi nu făcuseră încă formele legale ale căsătoriei. Fostul ei soț fusese procuror, un ins brutal, alcoolic, şi ea avea un anumit reflex de teroare contra căsniciei. De altfel, şi băiatul, care era mărişor acum, nu-i aşa... dar ei se înțelegeau perfect, chiar şi pe linie profesională. El era pediatru ca şi ea şi, trebuia să recunoască, în anumite privințe, teoretice mai ales, ea îl întrecea. Studia mereu, în câteva limbi străine, şi reputația ei era consolidată. Marele Prăgoi o luase la el, la institutul pe care îl conducea, de chirurgie pediatrică. O personalitate, prietena lui. Dar el, Grobei, nu avea de gând să întemeieze o familie, în ciuda...?! Nu-nu, Grobei răspunse scurt că aceasta nu intra în planurile sale imediate. Dar cum de...?! Oh, Boris se însufleți uşor, şi paloarea feței se intensifică, până când pielea deveni albăstruie: îl cunoscuse personal! Da?! Cum aşa?! Doctorul povesti pe îndelete o istorie destul de încâlcită, Grobei îl asculta, tăcut, dând din cap uneori, păşind cu atenție pe trotuarul ce urca în pantă. Când ajunseră la Grădina Botanică, după o scurtă ezitare (Sidorovici tocmai povestea una dintre serile în care „el” făcuse o vizită familiei lor ce locuia încă pe strada Artelor, în cartierul Bata), intrară, amestecându-se cu mulțimea de vizitatori. Soarele apunea încet şi cei doi se afundară în uriaşul parc botanic, pe aleile pierdute în verdeață, în serele cu aer încălzit, umed, Grobei privea cu atenție totul, se apleca să descifreze tăblițele indicatoare ale speciilor de flori, copaci, arbuşti, se arătă mai ales preocupat de trandafiri, din care se găseau acolo câteva zeci de specii. Sidorovici, care cunoştea bine Grădina, povestea încet, cu fraze dezlânate, dar cu un anumit umor, înşirând nume, date, o serie de elemente din viața sa personală, din copilărie, într-un fel neutru, ca o anecdotă auzită de la cineva. Se plimbau printre trandafiri: Sutter’s Gold, Coup de foudre, Masquerade, Message, Golden Ophelia, Sterling Silver, Aida, Cleopatra, Ballet, Impérial, Montezuma, Rouge Meilland, First Lady, Tzigane, Star Crimson, Baccara, Président H. Hoover, Crimson Glory, Barcelona, Jolie

Princesse, Mary Hart, Fashion, Brennende Liebe, Kordes Perfecta…

— …Era timpul să vii, spuse, brusc, Sidorovici, după mai bine de o oră de când erau împreună, în timp ce se pregăteau să iasă din Grădina Botanică, totul începea să se destrame, mai bine zis să prindă un fel de aer stătut, mucegăit… poate şi media urcată de vârstă a majorităţii participanţilor… el însuşi se gândise serios, la un moment dat…

— …Să se retragă?!

— Oh, nu, nici vorbă! N-ar mai putea trăi acum, ca înainte, ideile Sale deveniseră ale lui, esenţiale. Chiar şi Tonia (aceasta era logodnica sa) începuse să se apropie de… Nu-nu, dar se gândiseră să se separe cumva de cei din jurul generalului, care…

— Dar ce, mai erau şi alţii?! întrebă îngrijat Grobei.

— Nu-nu, spuse repede medicul, puţin fâstâcit că fusese greşit înţeles, cel puţin după ştiinţa lui. Nu, dar el credea că actuala tendinţă nu era cea potrivită, ci, mai degrabă, un drum secundar, periferic. Ce… ce… credea Grobei despre cele spuse de vorbitoare…?! Şi el îi spuse numele.

Funcţionarul dădu din umeri. Spuse scurt, uscat, că nu avea de gând să se amestece în lupta intestină a grupului de la Cluj. Toate acestea luau o întorsătură politică or, el era categoric împotriva unei astfel de activităţi. Nici nu avea talent pentru aşa ceva. El era un simplu… cetăţean, care avusese, cu totul întâmplător, revelaţia acelei unice existenţe, şi viaţa lui, ca şi a celorlalţi, se umpluse de un sens nou. Atât. În rest, era fericit că i se permitea accesul la documente şi intenţiona de aici înainte să-şi dedice întreg timpul liber, poate chiar mai mult dacă e nevoie, organizării, clasificării textelor, evident, după criteriile asupra cărora vor cădea de acord cu toţii…

Medicul îl asculta atent, cu privirile în pământ, zâmbind uşor. Era un om foarte fin, deosebit de delicat. Când ajunseră din nou înapoi în centru, Boris repetă invitaţia de a merge împreună la cofetărie să bea un ceai. Centrul se populase

acum, o mare de oameni mergea în sus şi în jos, începuse să se întunece. Grobei se uită la ceas şi spuse că urma să facă o vizită unui coleg de liceu. Medicul insistă şi-i spuse că poate contramanda vizita sau, dacă voia, să-i dea un telefon prietenului să vie la cofetărie. În fiecare duminică, la ora aceea, el se afla instalat acolo, lumea îl cunoştea şi, ca un gest de deosebită preţuire, voia să-l invite şi pe Grobei, în seara aceasta, cu el. Dar prietena lui, întrebă Grobei, Tonia?! Oh, urma să cineze la ea, la nouă punct. Dacă voia, putea să vină cu el, ea culca băiatul şi îl aştepta. Nu-nu, Grobei refuză cu hotărâre, el avea un tren la unsprezece şi cincisprezece şi mai trebuia să treacă să-şi ia bagajul. Bagajul, replică medicul, putea fi trimis un om să-l ia şi să-l ducă direct la gară. Putea el să aranjeze asta. Grobei rămase nehotărât şi astfel intrară la cafenea. Medicul insistase foarte mult, cu un fel de încăpăţânare melodioasă, avea deosebit de mult farmec în lipsa sa de vitalitate, sau, poate, pentru un vital, puţin rudimentar, ca merceologul, tocmai în asta consta atracţia, farmecul.

Intrară, luară loc la început la o masă ocupată de o pereche, apoi, când se eliberă masa la care se pare că obişnuia să stea doctorul, veni un chelner şi îi conduse acolo. Comandară cafea, *feuilletage*-ul casei şi coniac franţuzesc. Grobei spuse că nu bea şi, într-adevăr, nu se atinse de băutura din faţa sa. Altfel, însă, se simţea excelent, canapelele de pluş ruginiu, cu oamenii eleganţi de la mese, dintre care mulţi îl salutau respectuos sau familiar pe Sidorovici, femei elegante, domni gravi, cu paltoane cu blană de bizam, zumzetul uşor al localului, chelneri stilaţi, toate acestea îl ameţiră puţin. Ar fi trebuit poate să nu intre, dar, o dată aici, nu regretă că venise. O dată înăuntru, Sidorovici păru mai grav, mai distant, deşi îşi păstrase aerul său bolnăvicios şi atrăgător, sfiala sa şi deosebita delicateţe pe care o avea în comportament. Grobei se simţea ca un provincial, aici, în această capitală a provinciei, lângă acest locuitor al capitalei, care era atât de binevoitor cu el. Trebuia

să facă eforturi să nu se simtă mic şi stângaci, cenuşiu, aşa cum probabil că părea în ochii multora dintre aceşti domni relaxați, atât de familiarizați cu hainele lor luxoase, cu relațiile lor, cu tacâmurile de argint şi cu personalul de serviciu, stilat şi ironic. Şi cu toate acestea, Boris afecta (sau era într-adevăr astfel?!) că e impresionat de compania lui, a merceologului, de personalitatea lui. Sau era aceasta un fel de politețe rafinată, o formă de a sugera celuilalt că avea personalitate?! Un fel de a dărui cuiva, pentru o oră sau trei, personalitate, caracter?! Grobei se hotărî să refuze să se mai piardă în hățişul unor astfel de speculații. Îl ascultă pe doctor, care tocmai vorbea de femeia ce luase cuvântul după-amiază cu atâta vehemență.

— ...E soția unui chirurg, director de spital, un as. Se spune că sunt divorțați sau că urmează să divorțeze, dar continuă să locuiască împreună. Zvonul e vechi de câțiva ani, aşa că nimeni nu-l mai ia în seamă. Ai văzut ce frumoasă este, ea a fost una dintre frumusețile oraşului şi mai este încă, deşi iese foarte rar. Tipul premiantei. E lingvistă şi publică la diferite reviste de specialitate. E îngrozitor de cultă, o fanatică. N-ai auzit cum a vorbit, parcă era într-o sectă de quaker sau de mormoni, nu ştiu de ce nu se apucă de politică?! Părinții ei au avut un fel de castel şi e din aripa cealaltă, un fel de aristocrație cultural-feudală, mama ei e nemțoaică, tatăl polonez, ceva teribil de amestecat. O femeie rece, plină de calități care ar ajunge la o duzină de bărbați. Dar de Mahalek ce spunea?!

— Mahalek, cine era Mahalek, el avea o slabă memorie a numelor şi... — Eh, Mahalek, spuse Boris înroşindu-se la tâmple, bătrânelul acela care vorbise de scrisori... de altfel, se spunea că îl vizitase la Vatra?!

Grobei îl privi o clipă fără să înțeleagă. Apoi declară scurt că nu fusese vizitat de nimeni la Vatra şi pe Mahalek îl vedea pentru prima oară. Boris începu să râdă şi se scuză spunând că el nu era foarte bine informat, în ultima vreme mai ales... E adevărat că generalul apela la el pentru rezolvarea

corespondenței sau pentru fişarea anumitor lucrări în engleză, el poseda perfect engleza.

Peste o jumătate de oră sosi şi fostul coleg al lui Grobei pe care funcționarul îl chemase, dându-i telefon. Era un profesor de matematică la o şcoală profesională de fete, în limba maghiară. Se plânse că îl aşteptaseră pe Grobei începând de la şase şi că mai fusese cineva, un alt prieten (profesorul spuse un nume), care venise special pentru el. Soția lui era, oricum, foarte supărată, se pregătise şi cu cina etc. Apoi, în scurt timp, profesorul, ca şi merceologul, fu subjugat de personalitatea doctorului, de farmecul său, de paloarea sa elegantă. Acesta vorbi aproape o jumătate de oră despre Unamuno şi Nietzsche, într-un fel foarte atrăgător, apoi discuția alunecă asupra expedițiilor în jungla sud-americană, cultul morții la indienii mbaya şi caduveo, desenele, tatuajele caduveo, a căror simetrie era în legătură cu organizarea topografică a satului lor, ce exprima el însuşi poziția lor față de moarte, o împărțire pe caste etc. Doctorul vorbi apoi cu extraordinară înflăcărare despre tribul Mbaya, despre ciudata lor organizare feudală de tip european, despre sclavii, despre orgoliul lor extraordinar care făcea ca femeile albe răpite de ei să se simtă în siguranță deoarece războinicii mbaya dispretuiau „mezalianța" ce s-ar fi creat dacă ar fi avut raporturi sexuale cu captiva. Ciudată, în acelaşi timp, continua doctorul, era aversiunea lor pentru procreație, în aşa fel încât la ei avortul şi pruncuciderea erau practici normale. Femeile au totuşi amanți, un fel de paji, iar soțul nu protestează întrucât ar fi sub demnitatea sa etc. etc. Dădea o grămadă de detalii şi le desenă pe un şervețel, cu stiloul, câteva desene caduveo interpretându-le, scoțând concluzii despre cultul morții, împărțirea gentilică, simetrică etc., şi nu putu fi întrerupt decât atunci când fostul coleg al lui Grobei se ridică, spunând că trebuie să plece cu părere de rău, fiind aşteptat la masă. El, de altfel, venise cu misiunea expresă de a-l aduce şi pe Grobei la cină, dar nu îndrăznea să-l răpească unei companii atât de distinse. Grobei rămase puțin confuz.

Celălalt plecă repede, scuzându-se încă o dată, salutându-l deosebit de respectuos pe Sidorovici.

Rămaşi singuri, cei doi tăcură un timp. O cunoştinţă a doctorului veni la ei la masă şi-l duse „pentru un minut” pe acesta la o altă masă, unde fu întâmpinat cu semne de prietenie de o societate întreagă. Boris nu întârzie mult dincolo, destul însă ca Grobei să se simtă stingherit şi să-şi propună să plece; îşi închipuia că îl obligă pe celălalt să fie prea amabil cu el, că abuzează etc. Sidorovici se îmbufnă, într-un fel foarte graţios de altfel, care-l dezarmă pe funcţionar. Erau oameni pe care îi vedea aproape zilnic, oameni de serie, la urma urmei, deşi se găseau printre ei şi câteva cadre universitare. El, Boris, nu făcea confuzia între un om de lume, chiar dacă poartă un titlu în ierarhia universitară, şi el, Grobei adică, o personalitate. Grobei roşi, i se părea că celălalt profesa un exces de politeţe. — Nu-nu, îl contrazise Sidorovici, care arăta acum la fel de cald, de sfios, de sincer, ca în timpul plimbării prin Grădina Botanică, îi mărturisi că dorise de mult să-l cunoască şi, într-un fel, venise intenţionat, în acea după-amiază, la întrunire, numai fiindcă auzise de sosirea lui.

Trebuia să-i mărturisească, prieteneşte, şi această franchețe a lui era suprema dovadă de prietenie: într-un fel, persoana lui Grobei îi plăcuse, dar într-alt fel, îl şi dezamăgise cumva.

— Da…?! Cum aşa?! întrebă evaziv Grobei, încercând să-i prindă privirea doctorului, dar care, cu timiditatea sa înnăscută, se feri, roşind.

— Ei bine, se vorbise despre el, aşa… ca despre un fel de predicator… fanatic, un fel de sfânt Ioan Botezătorul, ha, ha!… Nu-i aşa că îl mai chema şi Ioan…?!

— Da, da, recunoscu Grobei, puţin uimit, era numele naşului său, dar primele două erau cele… dar în definitiv, ce conta, şi apoi… toate astea nu erau cumva, aşa… puerile, exaltate…?!

— Evident, evident! spuse doctorul, dar ştii cum lumea are o atât de mare nevoie de substanță, nu, aceasta era şi una dintre ideile maestrului, nu?! Lumea are nevoie de un mit, de orice fel de mit, cât de mărunt, lumea e atât de feroce din plictiseală, aptă să-şi însuşească cea mai măruntă legendă vie, s-o înghită şi apoi s-o digere, ca ierbivorele, din plăcerea de a simți alimentul mistic în gură etc. Boris râse uşor, jenat. Apoi adăugă: – Toate acestea erau puerilități, dar, cumva, într-un anume fel, îi suscitaseră curiozitatea şi nu numai lui; chiar şi cea care vorbise atât de vehement şi care părea că îi acordase o atât de vagă atenție lui, musafirului de la Vatra, chiar şi ea îl aşteptase cu o anume încordare, el ştia sigur asta.

— Bine, dar… de ce… predicator?! Ce însemnau toate acestea…?!

— Oh, el poate se exprimase prea bombastic! Mai bine zis un… da, da, îşi cerea iertare pentru termen, dar, aşa… un fanatic, oh, în sensul bun al… nu-i aşa, observase şi Grobei, avem atât de puține cuvinte, limba română are noțiuni atât de puține care să desemneze calități abstracte, încât… iată, de exemplu, ce făceau ei, pasiunea asta a lor… cum putea fi numită, poftim?! O simplă operă de arhivistică, de organizare a unei corespondențe mai bogate, a unor texte…?! Da, oare numai atât?!

— Într-un fel da, spuse serios Grobei, păstrând în obraji încă roşeața în urma discuției despre „predicator” şi celelalte. — într-un anume fel da, şi numai în aparență aceasta suna aşa… cam modest sau cenuşiu. În ceea ce-l priveşte (el nu bănuise că există aici, la Cluj, un grup de oameni atât de distinşi care erau interesați ca şi el de aceste hârtii, el ruga să fie crezut! şi Boris dădu serios din cap), ei bine, fără falsă modestie, dar pentru el, lipsit de o diplomă universitară şi ducând o viață tracasată din pricina îndeletnicirilor de serviciu, ca achizitor şi merceolog principal, activitatea aceasta de… ordonare a materialului era cum nu se poate mai potrivită. Năzuise dintotdeauna, poate nu deplin conştient,

spre aşa ceva, spre un fond de idei, de cărți, de scrisori, texte etc., îngropat în vasta provincie din vitregia istoriei sau din simplă fatalitate, pe care să-l descopere, să-l studieze, să-l ducă într-un fel la lumină. Un arheolog, un arhivar, atâta tot. O muncă de cârtiță, de cercetător în subsolurile istoriei, o muncă tenace însă, deosebit de bărbătească prin perseverența şi singurătatea de care…

Sidorovici aproba din cap, deosebit de serios. Adineaori, când amintise de Sfântul Ioan şi de fanatism, din delicatețe zâmbise, luând toate aceste cuvinte pe jumătate în glumă. Acum însă îi acorda întreaga atenție şi când cineva trecu pe lângă masa lor, o pereche foarte distinsă, şi îl salută, el răspunse fără să privească, aproape nepoliticos. Grobei se simți într-un fel atras de ființa celuilalt, de un anume magnetism pe care îl emana făptură lui efeminată, dezarmată, de atenția pe care i-o acorda omul acesta atât de cult, de cunoscut. Sidorovici spuse:

— Bine, dar eu nu mă pot împăca cu ideea că… cum, şi el credea că e doar atât, că… cum, numai atât, o simplă sortare de hârtii, o treabă de arhivist conştiincios…?! I se părea pur şi simplu imposibil!

Grobei tăcu. După vechiul şi prostul lui obicei, făcea desene din firimituri de prăjitură pe tabla de marmură roşie a mesei. Doctorul însă nu părea că observă acest lucru, într-atât era de absorbit. Grobei, el însuşi era concentrat şi atenția vagă pe care o acorda indexului său plimbându-se printre firimituri era tocmai o dovadă în acest sens.

— Ei bine, continuă funcționarul puțin indecis, era atât şi… era şi ceva mai mult în acelaşi timp. E greu să mă explic, dar eu simt, foarte bine, în mine însumi, acest lucru. Sarcina mea, la care m-am înhămat de bunăvoie, în sinea mea, în ochii mei, ca să spun aşa, mi se pare glorioasă şi scânteietoare ca şi carul de foc al soarelui pe care îl mână nechibzuitul, temerarul Phaethon. Nimic nu mi se pare mai măreț, mai fantastic! Dar, evident, e o chestie de simplă optică, altuia, acelaşi lucru, nu-i aşa…

— Bine, dar… încercă Boris să înțeleagă, undeva e totuşi o cheie, o ieşire… trebuie să fie undeva o recompensă, o alternativă revelatoare, altfel, oricât spirit de abnegație şi…

— Ei da, spuse Grobei, un pic prea grav, împăunându-se cu atenția pe care i-o acorda celălalt, esențială era aici… cum să spun… metoda! Criteriile de organizare a… materialului! Fondul acesta Farca este o lume, uriaşă, complicată, încâlcită; trebuiau găsite nişte principii ca nişte linii de forță magnetice în jurul cărora să se ordoneze apoi întreg materialul.

— Şi… aceste principii?! îl întrebă Boris, puțin nedumerit.

— Aceste principii, spuse Grobei, deodată nemişcat, el le vedea cu claritate în fața ochilor minții, ca nişte… linii de foc! Erau câteva care, aplicate cu perseverență, cu simț al nuanțelor, cu simțul întregului (oh, nu erau prea numeroase!) puteau revela întreaga, uriaşa valoare a materialului rămas, a fondului, care, altfel… mai ales în starea în care se găsea el acum…

— Şi… spuse incert Boris, văzând că celălalt nu mai adaugă nimic, la ce concluzii ar fi dus această… vreau să zic la ce concluzii practice… sociale, ca să… în ce fel, acestea ar fi… schimbat ordinea existentă, chiar şi numai în ceea ce priveşte… vreau să zic, cum ar fi modificat destinul lor, al celor care credeau, care îşi dedicaseră timpul lor, energia, acestei…

Grobei îl privi fără expresie, apoi dădu din umeri. — Nu ştia, nu-şi pusese această problemă. Învățătura lui nu era un leac practic.

Undeva, într-un articol târziu, publicat în perioada americană şi a cărui copie o găsise în Clasor, el spusese lămurit, a câta oară, că ideile sale nu au nicio finalitate practică. Lipsa lor de vulgaritate constă tocmai în aceea că nu intenționează în niciun fel să tulbure realitatea, organizările sociale; clasele şi celelalte. Aici stă şi măreția lui, originalitatea sa. Tocmai gândirea sa, în esență, atât de practică!

Grobei spuse ultimele cuvinte cu o nuanță de triumf involuntar, de parcă ar fi vorbit despre propriile sale idei. Boris dădu din cap:

— Evident, evident, era perfect de acord: aici trebuie căutată marea sa valoare, originalitatea sa. Dar… el, Grobei, ce credea despre aceasta?!

— Cum… adică?!

— Bine, dar… el (Boris făcu o grimasă puțin dureroasă), el însuşi e un gânditor, un creator, oh, n-avea rost să nege, ar fi fost o modestie deplasată!… Ei bine, el nu credea că… o dată materialul ordonat pe principiile sale funcționale, reale, chiar şi aşa, *grosso modo*, el nu ar fi prins o… acută valoare practică?! El, Sidorovici, trebuia să-i mărturisească că el însuşi, ca majoritatea celorlalți, spera să găsească şi un… îndreptar practic, o normă de aplicare, chiar şi generală, în testamentul său, altfel… chiar şi el, Grobei, dacă scormonea mai adânc în ființa sa morală, dincolo de abnegația şi spiritul grav de cercetare… nu găsea chiar şi el, în adânc, acolo, în ființa sa cea mai adâncă, o speranță a… unei activități umane… chiar dacă nu direct, brutal sociale, dar… oricum, aplicate, o normă generală după care lumea sensibilă, vie, putea fi cel puțin reinterpretată?! Nu, măcar atât… nu?!

— Oh, fără îndoială, răspunse sigur de el, Grobei, fără îndoială. O normă da, oricum, dar ceva complet antidogmatic! Absolut!

— Evident, evident, spuse celălalt, el nici nu credea altfel. Era o mare uşurare, pentru el, cel puțin, că îl cunoscuse! Pe cuvânt de onoare!

— Bine, dar… spuse merceologul, dar el vorbise adineaori de un fel de dezamăgire, nu?! L-ar fi interesat, adăugă el râzând, doar aşa, în treacăt, cu titlu de…

— Ei bine, Boris surâse palid, la rându-i îi va spune, franchețea era doar regula lor, nu?! Se aştepta la un ins, aşa, mai… matur, mai format, cu o… autoritate mai explicită, mai concretă! Se aştepta ca din ființa celui care va veni de la Vatra să emane un fior magnetic, de atracție involuntară,

misterioasă… ceva care să-l subjuge, oricum, să-l facă să… prostii! râse Boris, în fiecare dintre noi funcționează complexul tatălui, peste tot vrem să descoperim tatăl, din anii primei copilării, un Jupiter, un idol posibil! Toți fugim după un idol, oricât de mărunt, de pasager, cineva, *ceva* pe care să-l putem aşeza pe soclul gol al inimii noastre morale… al moralității noastre anemice, firave, nesigură de ea însăşi, singură… speriată, înspăimântată de propria ei singurătate!

Doctorul surâse, cu surâsul său palid şi inteligent, Grobei râse, ca de obicei, când se simțea bine, puțin cam gălăgios. Ceasul se apropia de ora 9.

…De asta avem în primul rând nevoie de… un conducător! adăugă Boris, roşindu-se puternic, privind în masă. Grobei simți o bruscă nervozitate. — Oh, adăugă precipitat doctorul, eu nu sunt de acord cu femeia aceea, felul ei de a se exprima e prea brutal, prea fanatic! Dar e tot atât de adevărat că fără un… spirit lucid, tactic, hotărât, totul se destramă, se degradează! Hârtiile înseşi prind un fel de iz de mucegai, de ceva prăpăstios şi… vetust, inutil. Or, generalul e departe de aşa ceva, el însuşi simte că e depăşit de… e un om onest, dăruit total, dar cumplit de mediocru, Grobei nu simțise?!

Grobei îl privi uimit şi puțin absent: – Nu, el avea cele mai bune opinii despre fostul militar. Atât timp cât acesta îi permitea să-şi continue munca sa migăloasă, un pic cam pedantă… altfel, cine ştie, *daca* acea femeie ar fi devenit… ar fi preluat sarcina principală, el, poate, ar fi fost obligat să se retragă. Chiar şi dacă nu i-ar fi cerut-o nimeni! Era ceea ce simțea el, poate obscur, dar cu o anume certitudine…

Sidorovici îl asigură, cu multă căldură, că se înşela; nimeni n-ar fi putut, n-ar fi îndrăznit să-l îndepărteze de la munca sa, de la vocația sa, atât de greu găsită şi care era una dintre cele mai puternice pe care el le întâlnise. Era fericit că-l cunoscuse, că Grobei îi dărui încrederea sa.

Peste câteva minute cei doi se ridicară să plece. După ce doctorul repetă invitația de a-l întovărăşi la prietena sa, la Tonia, după ce Grobei respinse şi oferta foarte amabilă ce i-o

făcu celălalt să-l întovărăşească la hotel, cei doi se despărţiră. Grobei simţea nevoia să fie singur şi, înainte să se întoarcă la gazda sa, se plimbă aproape o oră. Era formidabil de emoţionat, sentimentele sale erau contradictorii, el însuşi plutea pe emoţia sa dezlănţuită ca o barcă pe oceanul umflat. Străzile se goleau încet, la colţuri şi pe bulevardul ce ducea la operă, pe limba de trotuar din mijlocul lui, mai întârziau grupuri, studenţi, tineri intelectuali, femei tinere, elegante, atrăgătoare, pe care merceologul le privea ca printr-o lunetă, tulburându-l aşa cum te tulbură vocea cuiva în întuneric, încercând să-i ghiceşti faţa după modulaţiile tonului. După aproape o oră de plimbare singuratecă, ca o expurgaţie, pe străduţele întortocheate din apropierea centrului, trecând prin dreptul restaurantului şi bodegilor luminate, ocolind grupurile vesele formate pe trotuar în faţa lor, Grobei ajunse liniştit, calm, la reziduul emoţiei sale: o spaimă lâncedă, incertă, orbecăindă. El nu avusese prea mulţi prieteni în viaţă, cu adevărat vorbind, niciunul. Mulţi tovarăşi, colegi, amici: niciun prieten adevărat, pe măsura lui. Oare prietenia mare, adevărată, să apară astfel, sub semnul spaimei?! Era semnul ei, oare?! Grobei se închirci dureros asupra sa însuşi, încercând să afle, să ghicească răspunsul, acum, pe loc. Unde, dacă nu în el, în subsolurile instinctului său, putea să-l găsească?! Şi trebuia să-l afle rapid; timpul din faţa sa se micşora cu repeziciune: într-un anume fel, el era, devenea un om de acţiune. A-ţi urma tot mai lucid, tot mai economic, propriul tău destin nu însemna a deveni un ins practic, profund practic?! Şi spaima asta ce era?! Se putea trăi cu ea?! Era în legătură cu după-amiaza trăită, cu grupul acela de străini, cu femeia aceea agresivă?! Sau era în legătură cu doctorul, cu Sidorovici?! Poate n-ar fi trebuit să facă... atât de repede, această călătorie...?! Fiecare pas înainte era o afundare în nisipurile acelea mişcătoare, un mâl uman, rapace, ce-i înfăşură planta piciorului, glezna, şi-l sugea spre profunzime. Ce greu se desprindea de Cluj, cu o oră şi jumătate înainte se uita mereu la ceas, grăbit să plece, i se

părea că va pierde trenul, mai avea de scris o scrisoare pe care voia s-o arunce la cutie în gară etc. Şi acum, nu-şi putea desprinde tălpile de asfaltul magnetic, umbla tot mai nehotărât, mai şovăitor.

Spaima, spaima cui îl invada, nehotărâtă, fricoasă ea însăşi de el, se temeau unul de altul... urma, oare, să trăiască în spaimă, el, a cărui viață fusese poate cenuşie, mediocră, dar netedă, francă, bărbătească...?! În spaimă...?! În... spaima... cui?! Cine avea nevoie de frica sa...?!

Apoi, brusc, spaima aceea pe care o presimțea tulbure şi care îl nelinişti se dispăru brusc. Poate definitiv, crezu el.

CAPITOLUL X

1

Acestea se întâmplară la sfârşitul lui mai, începutul lui iunie, ’57. În toamnă, se întoarse Petronela de la stagiul ei de la şcoala de arieraţi mental, de la Lugoj, şi Grobei mai întreprinse două călătorii la Cluj şi o călătorie la Constanţa, pe urmele lui Farca, ce locuise acolo un an şi jumătate. Generalul şi Mahalek făcură, la rândul lor, o vizită în casa din strada Demetrescu, din Vatra Dornei, Sidorovici se oferi şi el să vină, dar Grobei îi interzise. Rămâneau în corespondenţă, deşi doctorul era cel care scria cu regularitate, Grobei îi răspundea arareori şi atunci cu bileţele scurte, impersonale. Ar fi vrut să atragă cât mai puţin atenţia asupra persoanei sale şi, mai ales, asupra casei din strada Demetrescu şi a fondului ce se află depozitat acolo… De Sidorovici, de persoana sa se simţea însă atras, şi scrisorile doctorului emanau aceeaşi indecizie atrăgătoare, acelaşi farmec cvasifeminin, pe fondul unei culturi, bineînţeles, şi a unei inteligenţe ieşite din comun. Cei doi se simţeau instinctiv atraşi unul către celălalt. Grobei nutrea faţă de doctor o anume înclinare, atracţie, mult dincolo de ce ar fi trebuit să fie legăturile lor oficiale, ca să zicem aşa. În toamnă, de Grobei se mai apropie un membru al „grupului”, un anume

Deliman, canonic al fostei episcopii greco-catolice, un om deosebit de cult, doctor de Roma, ce suferise două detenţii una după alta şi fusese eliberat de foarte curând, la începutul toamnei. Generalul îi atrăsese încă de dinainte atenţia funcţionarului asupra tânărului canonic (care împlinea, exact în ziua eliberării, treizeci şi opt de ani), fără să bănuiască atât de rapida lui punere în libertate.

Fusese arestat în iunie ’48, data interzicerii cultului şi a desfiinţării bisericii sub falsa denumire de unire a celor două biserici.

Fusese arestat odată cu episcopii şi prelaţii bisericii, dintre care unii – episcopi cu toţii! — nu mai văzuseră lumina soarelui, odată cu dr. Iuliu Hossu, episcopul de Cluj, cel care, cu trei decenii înainte, citise cu glas tare, la Blaj, textul proclamaţiei alipirii Ardealului la ţara mamă, după un mileniu de înstrăinare. Iuliu Hossu care, în acelaşi an când Deliman fusese eliberat, fu judecat de curtea marţială la Cluj, cu uşile închise, şi condamnat la douăzeci şi cinci de ani de muncă silnică, era deja de şapte ani privat de libertate! — numai pentru că îndrăznise, într-un memoriu adresat versatilului prim-ministru Petru Groza, el însuşi fiu de preot ortodox, să susţină şi să reamintească meritele istorice şi naţionale ale bisericii greco-catolice. Iuliu Hossu, care, în detenţie, urma să devină primul cardinal român i*n pectore*, şi care urma să moară astfel, ca şi ceilalţi prelaţi ai bisericii, închişi brutal într-o mănăstire: Rusu, Frenţiu, Ioan Suciu de la Oradea-Mare, Aftenie, episcopul Bucureştilor, torturat de Securitate, dr. Ioan Bălan, episcopul Lugojului.

Tânărul canonic Deliman era un bărbat frumos, glacial, extraordinar de manierat. Sidorovici, doctorul, şi el, dr. Deliman, făceau un cuplu în ochii funcţionarului, fără ca ei s-o ştie. Doctorul de Roma se angajase la Spitalul nr. 2, la laborator, unde îndeplinea umila muncă de înregistrator al analizelor, şi-apoi, cu timpul, urma el însuşi să efectueze unele analize de uree, urină, V.S.H. şi alte probe sangvine, uriaşa sa erudiţie romană urmând să se ofilească încet, ca un

palmier gigantic, deosebit de gingaş, scos din sera sa. Era doctor în drept internațional bisericesc, unul dintre puținii specialişti din țară, şi Patriarhia îi făcuse propunerea de a preda la seminarul din Bucureşti. Dar Deliman nu-şi putea trăda dreapta credință, la sfârşitul secolului XX, când războaiele religioase, iată, marcau sfârşitul mileniului. Comunismul pe două continente, naționalismul şi religia, iată bolile sau criteriile noastre la sfârşitul mileniului, şi Deliman avusese favoarea, aşa o vedea el, de a suferi pentru religia sa. Urmase preoția, acceptase celibatul, bursa la Roma şi erudiția de la Propaganda Fide aşa cum un tânăr englez urmează Etton-ul, Cambridge-ul şi cursa de regate, conversația ironică sau nihilistă, de salon. Abia desființarea cultului şi arestarea făcuseră din el „un popă", îl deslaicizară, îl sacralizară, oh, fără ostentație, el îşi păstra eleganța, răceala gesturilor, aşa cum îşi îngrijea mai departe (aşa cum o făcuse şi în puşcărie) pielea nefiresc de albă a mâinilor sale de prelat. El suferea cu orgoliu, avea orgoliul de a nu părea că suferă, avea „bunul-simț" de a nu părea un persecutat, o *persona non grata* a regimului, zâmbetul vag, vanitos, de pe buzele sale subțiri erau salutul său. Era uşor antipatic, aproape voluntar, studiat, ca să nu stârnească mila, compătimirea, lucru ruşinos în ochii săi. Era un martir, sau un cvasimartir ce suferea de vanitate. Vanitatea, spunea el, cu vocea sa răguşită, egală, e mai puțin un păcat decât ipocrizia". Vorbea cu eleganță italiana, franceza, spaniola şi engleza şi era asediat de propuneri de a da meditații, pe care el, îndeobşte, le refuza. Acceptase însă, după criteriile sale neexplicite, câțiva elevi, studenți şi studente, care veneau la ore cu un sentiment de nelinişte, aşa cum intră un ateu într-un dom din secolul XII: nimic nu trădează, între pereții de piatră, ideea, dar tocmai această absență „studiată" e neliniştitoare. Locuia în gazdă la o femeie habotnică ce rămăsese credincioasă cultului greco-catolic şi prinților săi, văduva unui profesor universitar la Drept, cunoscut colecționar numismat. Era un apartament spațios de câteva camere

uriaşe, dar, fapt interesant, aproape nu se vedeau urmele locuirii sale acolo. Probabil că salonul era cel care-l găzduia pe canonic, dar nimic, absolut nimic nu trăda prezența sa acolo, afară de propria sa persoană. Unde-şi ținea cărțile?! Un mister. Avea asupra sa, de fiecare dată, o singură carte, îngrijit învelită, ca să nu trădeze titlul, iar dacă cineva nemanierat îl întreba ce citeşte, se prefăcea că nu aude. Pe studenți, pe „prietenii" săi, îi primea într-un hol spațios şi rece, în care nu se făcea focul, dar niciodată Deliman nu îmbrăca altceva decât o haină subțire şi o vestă neagră, canonică, închisă până la guler, în timp ce adesea, uneori chiar şi primăvara, învățăceii săi stăteau cu paltonul pe umeri. Evident, nu se studia aici numai spaniola sau italiana: Deliman, cu vanitatea sa ce putea părea şi timiditate (de aceea n-o considera el un păcat capital?!), cu umorul său înghețat, făcea digresiuni amabile. Acestea îl făceau atât de căutat, de disputat, cei câțiva care aveau privilegiul de a fi acceptați de el se simțeau aleşi şi reîncercau sentimente prepuberale de cvasiadorație a maestrului. Un Sfânt Sébastian ce-şi oferea rănile cu pudoare şi eleganță, ascunzându-şi farmecul din vanitate, flagelând cu ermetica sa timiditate curiozitatea sau mila celorlalți.

Pe Grobei aproape nu-l observă atunci când îl întâlni în casa bătrânelului Mahalek. Dar îi scrise. Şi funcționarul, care la rându-i abia luase cunoştință de ființa de gheață a celuilalt, îi răspunse şi, spre deosebire de corespondența cu Sidorovici, preotului îi răspundea cu scrisori mai ample, deşi nu conțineau decât date „tehnice", concluzii asupra cercetărilor sale. Scrisorile lui Deliman erau ca şi persoana sa, antipatice şi orgolioase, aveau eleganța orgoliului nemascat. Reci, de-un stil puțin vetust, pedante, ca un profesor ce n-are încredere în erudiția elevului. Scrisorile lui Boris erau calde, reticente, de-o afecțiune uneori debordantă; se simțea, aproape în fiecare literă, nerăbdarea doctorului de a trece dincolo de elementele tehnice, arhivistice, seci, de a da alianței lor o coloratură mai personală, mai intimă, de a transforma amiciția lor de

„obsesie” într-o prietenie privată. Poate de aici răceala, aproape impolitețea rândurilor scurte, de răspuns, a lui Grobei. Refuzul ca celălalt să-l caute în „bârlogul” său de la Vatra, unde era apărat de cele două femei, unde hrănea încet şi sârguincios stafia necunoscută şi cenuşie a celui dispărut, ce începea să crească. Deliman îi scria o dată pe lună, o misivă de patru-cinci pagini, şi Grobei îi răspundea cu o scrisoare la fel de amplă, aproape cu acelaşi număr de rânduri. De canonic nu îi era „teamă”, ca de Sidorovici, a cărui ființă dezarmată, palidă, îl atrăgea tulburător. El nu avusese niciodată prieteni, nu avea dreptul la unul?! Iată, era unul care i se oferea. De aceea, merceologului îi era teamă; Deliman nu se oferea nimănui, era o persoană frigidă, şi cu el Grobei se simțea mai în largul său. Erau toți (ca şi generalul) oameni ce-l depăşeau prin cultură, experiență, poate şi prin inteligență. Cu ce-i atrăgea?! Cu doar nu multă vreme în urmă, un an, un an şi ceva, nu era decât un simplu comis-voiajor ce călătorea de colo-colo în garniturile de tren hiperîncălzite sau extrem de friguroase, alegând trenul personal ca să poată dormi între două oraşe, între două filiale, între două comenzi, furnituri, şedințe, odihnindu-se ca atâția colegi risipiți prin țară, alți funcționari, merceologi, responsabili de planificare, muncă şi salarii, financiar, contabilitate, expediție, registratură, şefi-contabili, directori-adjuncți, şef de cadre etc. Nici doi ani, nici douăzeci de luni îl ridicaseră atât de sus?! Curajul său de a lucra zi de zi în casa din strada Demetrescu (şi concediul legal şi-l petrecu acolo), curajul de a se afla în mijlocul hârtiilor acelora, de a risca o anchetă, o detenție? Numai atât?!

— Dumneata eşti un fanatic, îi spunea Sidorovici, odată, când îl invitase la el la masă, la Cluj, şi Tonia îi servea atentă, tăcută (era de-o frumusețe tulburătoare, neagră, înaltă, o copie a Leliei în grav, în hieratic), un fanatic nespus de atrăgător! Prin ce se exteriorizează fanatismul acesta?! Prin nimic… e ceva ghicit, ceva care, mie cel puțin, mi se pare că-mi lunecă mereu printre degete, ca un… iartă-mi comparația,

ca un ronțăit insesizabil de şoarece, ce devine concret abia când se întrerupe, nu ştiu cum să mă exprim!… Şi Boris lăsa să-i năvălească sângele peste fața lui lividă şi ochii săi albaştri, puri, rătăceau pe mobile fără să le vadă. Tonia îi servea ca o umbră. — De când te-am cunoscut, murmura în continuare Boris, nu mă mai interesează… cauza, hârtiile acelea, personalitatea „Lui”, care mi se pare, brusc, ceva… mucegăit, pedant, ca şi generalul sau Mahalek, ceva din lumea lor, o istorie dubioasă. Mai degrabă ți-aş sluji dumitale! Şi el zâmbi sfios, să atenueze brutalitatea declarației.

Grobei dădu din umeri, nehotărât, apoi râse, puțin lătrător.

— Noi nu suntem decât nişte scule umane, spuse serios Grobei, rațiunea existenței noastre… eforturile noastre trebuie să conveargă în a-i reda Lui întreaga… esență, de a-l prezenta lumii, de a face ca învățătura Lui să triumfe…

— Dar el e… un mort! spuse Boris, noi suntem vii, tineri! Dumneata eşti viu, tânăr, cel mai… viu om pe care l-am cunoscut! De ce ai nevoie de… el, de mitul lui, de hârtiile lui! Fără… dumneata, hârtiile alea, articolele, fotografiile, ciornele nu au nicio valoare! De ce să învii un mort?!

— Oh, un *mort* nu poate fi înviat! El, însă, e viu, extrem de viu! spuse merceologul, puțin plictisit sau doar stânjenit. — El este mai viu decât noi toți, decât mine însumi! Eu trăiesc datorită Lui, vreau să zic trăiesc mai profund! Dumneata însuți… chiar şi Tonia, şi… copilul ei! El aduce lumină în lucruri, mai bine zis… El e unul dintre acei, extrem de puțini în istorie, care nu pot muri odată cu extincția fizică! Dimpotrivă: moartea trupului eliberează ideile sale, vitalitatea sa uriaşă, ce trece în… alții! În acest sens, moartea lui Iisus era o înviere!

— Bine, dar el… nu e un Iisus! Un fost militar, un student întârziat la Drept care nu şi-a luat niciodată licența, un ins cu lecturi nedigerate, amestecate, un ins poate cu… geniu, dar… oh, domnule Grobei, geniu are atâta lume! Vreau să zic, în acest fel, ratat şi… incapabil de a face să triumfe propria sa… o dispoziție genialoidă mai mult, distrusă, macerată de social,

de istorie… o predispoziție ce nu şi-a găsit încarnarea, forma… dumneata ştii, energia umană nu devine, nu creează valoare decât atunci când îşi găseşte o formă adecvată, omologată social, dacă intră pe unul dintre canalele valorii: religia, arta militară, arta şi literatura, comerțul, magistratura, politica, ştiința… În rest, nu există valoare!

Grobei dădea încet din cap, serios, grav, aproape o gravitate caricaturală. Dădea din cap cu acelaşi gest, cu acelaşi aer ca miercurea seara, când stătea în fața halbei sale, la Gambrinus, în Caransebeşul său, urmărind apatic cele două bile albe şi pe cea enigmatică, roşie, sau jucând pietre, încordându-se să prevadă cinci combinații înainte la domino, sau chibițându-l la şah, cenuşiu şi paşnic, ca o gâză, pe Pichler, ce avea două note de maestru.

— Bineînțeles că nu e… Iisus! E şi puțin de prost gust să vorbim despre el astfel! El e o persoană laică, profund laică şi profund modernă! El nici măcar nu e un profet, dacă…

— Bine, striga aproape Sidorovici, deşi vocea, ca şi întreaga-i făptură, rămânea mătăsoasă, dar care e… scopul, care e finalitatea acestei întregi obsesii, încordări… spre ce duc toate acestea…?! De ce trebuie înviată, reanimată această… figură, de ce este el viu?! încotro ne îndreaptă el…?! Sau aceasta e în funcție de aplicarea misterioaselor dumitale criterii, a principiilor de clasificare…?! A criteriilor dumitale şi ale generalului…?! Care sunt criteriile acestea, de ce le țineți secrete, de ce atâta mister…?!

Grobei îl privi pe furiş, iute. Boris devenise răutăcios şi funcționarul îl cunoştea destul de bine ca să ştie că celălalt aştepta ca el să-i facă reproşuri. Dar aceasta ar fi fost un semn prea mare de intimitate, de legături personale. Şi Grobei nu-şi putea îngădui aceasta, i-ar fi ştirbit autoritatea. Şi, ca de obicei, când făcea eforturi să se stăpânească, îşi strânse puțin umerii, cocoşându-se uşor, şi-şi muşcă buzele pe dinăuntru: le atinse cu dinții. Tonia se aşezase undeva, într-un colt, pe un fotoliu şi asculta un disc, îi asculta însă şi pe ei, mai bine zis le urmărea fețele.

2

— ...Iarna e blândă şi calmă, aici la Cluj, îi scria Deliman. Iernile fără zăpadă mă obosesc, mă neurastenizează. Pe mine şi colectivităţile umane în care trăiesc. Aş prefera când vii la Cluj să nu mă cauţi, dacă ai cumva de gând aceasta; corespondenţa dintre noi, lunară, epuizează fericit relaţia noastră. Eu nu sunt un exaltat, iar dumneata ai suficient bun-simţ ca să-ţi canalizezi în alt fel energia dumitale firească. În legătură cu articolele apărute în *Familia*, *Frize*, *Gazeta ilustrata,* ca şi cele două apărute în *Progres şi cultură*, părerea mea rămâne neschimbată... (aici urma un şir de detalii tehnice)...Am vorbit cu G. (generalul) chiar alaltăieri seara, despre dumneata. E foarte impresionat de munca dumitale, de „personalitatea dumitale marcantă”. Este întocmai expresia sa. Aşteaptă de la dumneata, de la tinereţea dumitale, o nouă vigoare, un punct dinamic de vedere. Doamna M. (era femeia care-l criticase pe general) prinde, încetul cu încetul, tot mai multă influenţă în familie. Prietenul ei apropiat este B. (Boris), un om deosebit de cult, de activ, de influent. Dumneata însă faci bine că te ţii rezervat de toate aceste lupte intestine, hărţuieli de „familie”, o uzură care nu ar face decât să te îndepărteze de la activitatea principală, cea a cercetării manuscriselor. Eu însumi prefer să nu prea văd lume, contactul nemijlocit cu anumite persoane îmi tulbură dreapta judecată, recea judecată asupra oamenilor. Un prieten, când îl ai, nu trebuie să-l vezi prea des. El trebuie apărat de exaltarea pe care o dă infuzia de sentimente triviale, aşa cum se găsesc ele, vii, în relaţiile cotidiene. B. m-a căutat de câteva ori, spunea că vine din partea dumitale. L-am primit o singură dată o jumătate de oră, programul meu prea încărcat nu-mi permite să văd lume chiar când acest lucru, ca şi în cazul doctorului, îmi oferă o de netăgăduit delectare intelectuală. Slujba, meditaţiile, orele mele zilnice de exerciţii

spirituale, de lectură. Corespondența mea, pentru că eu urăsc telefonul, acest trivializator al relațiile umane. În ce privește indexurile, până la cinci, cred că ai observat şi dumneata etc. etc.

Apoi, într-o zi, deşi neinvitat, Boris veni la Vatra Dornei. Nu îndrăzni să bată la uşa casei din strada Demetrescu, dar îl aşteptă seara pe Grobei, când acesta se întorcea acasă. Avu noroc: de la începutul iernii lui '57 Grobei se mutase acolo, în apropiere de fondul principal, deşi nu renunțase la gazda sa din oraş. Dar patru-cinci nopți din şapte dormea acolo, în strada Demetrescu, dormea era un fel de a spune, cu regularitate ora trei dimineața îl prindea treaz, lângă ceaşca sa de ceai de esență tare, activ, dinamic, cu o enormă poftă de lucru. El nu fusese niciodată un om prea harnic; mai degrabă conştiincios. Acum însă, scopul clar, înalt (în ochi lui) crea în ființa sa morală reverse ciudate de voință şi rezistență psihică. Ce e aceea hărnicie? Sau lene?! Lenea e poate absența unui scop. Oamenii de mare voință sunt, probabil, nişte foşti leneşi. A fi leneş nu e un păcat capital.

Era o iarnă dură, crivățul sufla egal, năprasnic. La colțul străzii, în jur de ora unsprezece, Grobei aproape se izbi de o siluetă rebegită, pe trei sferturi înțepenită, cu genele şi nările albe, înghețate, care abia putea să articuleze un cuvânt. Era doctorul Sidorovici, care îl aştepta acolo de câteva ore.

— Omule! îi spuse uimit Grobei, eşti un inconştient! Vrei să intri în spital? De ce nu ai venit înăuntru, de ce nu ai…

Sidorovici îi zâmbi, fără o vorbă, un zâmbet feminin, dureros, care îi arăta funcționarului întreaga sa supunere şi iubire şi asta îl dezarmă pe merceolog, împiedicându-l să-i facă celuilalt reproşuri că îndrăznise să vină nechemat. Îl trase la un birt din apropiere, unde Grobei obişnuia, uneori, să mănânce ceva (bufetul „Rarău”), comandă țuică fiartă, îl dezbrăcă de palton pe musafirul de la Cluj, îl şterse pe față şi pe mâini cu un prosop, îi frecă uşor pielea uscată de ger, îl aşeză lângă sobă, îl obligă să înghită, dintr-o dată, un sfert de kilogram de țuică fiartă etc. Grobei era încă îmbufnat, dar se

purtă cu pediatrul de patruzeci de ani ca şi cu un copil, un frate mai tânăr. Şi Sidorovici se lăsa înfofolit, şters, frecat, alimentat, cu o delectare imensă. Iar ochii săi mici şi albaştri erau umezi de bucurie, se uitau la celălalt cu o privire feminină, supusă, ca un copil ce e fericit să sufere pentru prietenul său mai mare, maestrul, idolul său, cel ce încorporează într-un grad înalt farmecul bărbătesc şi forța. Mâncară şi băură, apoi Sidorovici „reveni la viață”, întreg trupul său subțire, lung, se dezgheța parcă pârâind şi pe figură i se instala tot mai mult expresia aceea de lumină internă, mistică, a celui fericit de suferința sa. Grobei însuşi, încet-încet, se relaxă, se animă şi-şi arătă în sfârşit bucuria de a-l vedea pe prietenul său: oh, era grozav de bucuros, din toată ființa sa stângace şi aspră se evapora, încet-încet, bucuria de a fi cu un prieten. Nu avea oare şi el dreptul la un prieten?! Iată, prietenul său, deşi îi interzisese să vie timp de aproape jumătate de an, era acum aici şi-l aşteptase ore întregi la colțul străzii ca un câine vagabond; omul acesta matur, ce vorbea în fața a sute de studenți, posesor al acelei femei de-o frumusețe intangibilă, cu atâtea relații înalte acolo, la Cluj, venise şi… se bucura ca un copil, ca un câine rebegit, în bufetul acesta soios, înghițind fără să ştie ce, bând tot ce îi dădea el, ca o femeie ce-şi regăseşte amantul după luni de despărțire, de respingere. Grobei fu cucerit, vrând-nevrând, şi se lăsa dus de vâltoarea sentimentelor care creşteau încet, dar puternic în pieptul său descărnat. Era atât de mişcat (fără s-o arate decât pe jumătate) încât, la un moment dat, îl prinse de mână pe celălalt, pe doctor, şi îl ținu astfel, ca pe o femeie, aproape un minut. El, care avusese şi avea încă oroare de orice atingere cu un bărbat, iar Boris era la fel: astfel de miracole face prietenia.

Sidorovici îi făcu reproşuri că nu dăduse de mai bine de două luni pe la Cluj şi că nu permitea nici să fie vizitat acolo, la Vatra. Oamenii aveau nevoie de el, de ideile, de frazele, de prezența sa fizică, de autoritatea sa, nu înțelegea el oare?! Oh, făcu Grobei, el nu ținea la aceste lucruri, munca sa era cu

totul alta. De altfel, el nu era făcut, el se simțea stânjenit acolo, în centrul mondenității şi al erudiției, acolo unde se simțea încă în aer densitatea marilor figuri, a lui Pârvan, Iuliu Hossu, Hațieganu, acolo unde, astăzi, încă putea fi întâlnită silueta țeapănă, îmbrăcată în negru, a lui Blaga, ultimul mare apostol al Ardealului, în drumul său spre Biblioteca Universității, unde i se dăduse un „serviciu”, şi înapoi, spre casă, nesalutat, neobservat de nimeni, trecând tragic, ca statuia comandorului printre cetele de studenți ce coborau de la clinici, printre pseudoredactorii şi scriitorii oraşului, ce se prefăceau că nu-l cunosc, că nu există: un domn în negru, cu parazol, mergând țeapăn, vanitos (oh, atât cât să-şi ascundă suferința!), trecând calm prin posteritatea sa tembelă. Sau Agârbiceanu, canonicul Agârbiceanu, care mai putea fi văzut mergând să-şi îngrijească grădina, în orele după-amiezii, sau profesorul Papilian ce murise de curând, oh, ştia Boris că el fusese la înmormântare?! Da-da, fusese şi văzuse extrem de puțini medici şi universitari acolo, doar câțiva prieteni, pensionari, câteva femei în negru, plângând încet şi… atâta tot. Da, el fusese acolo, venise în mod expres, fără să anunțe pe nimeni, ca un omagiu pentru o figură ilustră a provinciei! Boris îl asculta atent, puțin zâmbind, odată cu căldura îi reveniseră şi paloarea feței, şi zâmbetul său feminin, puțin ironic. Grobei se însuflețise uşor, îşi reveni însă şi îşi aplecă obrazul, tăcu, lăsându-l pe celălalt să vorbească. Sidorovici avea, într-adevăr, o grămadă de veşti şi i le spuse încet, pe rând, şi, pentru că birtul se închise, Grobei îl invită cu el, la gazda sa. Doctorul, cu relații şi aici, avea însă rezervată o cameră spațioasă la una dintre vilele pentru oaspeți şi cei doi urcară împreună, Boris îi adusese lui Grobei un cadou: marele Brockhaus, în 12 volume.

A doua zi, după-masă, la ora patru, Sidorovici primi permisiunea să-l viziteze în casa din strada Demetrescu. Olga-tante îl tratã cu ceai, fursecuri, îl invită la cină, dar doctorul refuză amabil: pleca cu un tren de ora nouă, a doua zi avea curs. Cei doi, rămaşi singuri, pălăvrăgiră, Grobei îi

arătă unele hârtii, la ora şase însă îl expedie, munca sa riguros împărțită nu îi permitea să… Sidorovici plecă cu greu, întârzie un sfert de oră în picioare, cu paltonul pe el, râzând, Grobei, trebui să-l împingă afară. La ieşire, în antreiaş, Boris scoase fâstâcit din buzunar un pachețel şi-l depuse, aproape cu mirare, pe tăblia unui scrin alb, îngust, ce se afla acolo. Grobei ridică sprâncenele: – Ce însemna asta, ce se află în pachețel?!

Puțin, confuz, încercând să se scuze, Boris îi explică merceologului că acesta era adevăratul lor cadou şi că îl ruga „enorm” să nu-l refuze, ar fi fost o jignire pentru el şi Tonia, care îl pregătiseră. Era prietenul lor, marele lor prieten, şi în semn de… admirație, stimă totală, devotament, îl rugau, amândoi să… era un ceas de aur, cu două capace, moştenirea Toniei de la bunicul ei, ce fusese nobil şi colonel în armata austro-maghiară, şi avea gravat pe interiorul capacului numele său, titlurile şi data, 1881, anul căsătoriei sale. Era un obiect de familie, unul dintre cele mai prețioase pe care Tonia îl primise de la bunica sa în momentul căsătoriei lor şi… Grobei rămase surprins, gânditor, apoi figura sa se înăspri încet şi, când deschise gura să spună ceva, Sidorovici, care îl cunoştea destul, smuci uşa şi fugi afară, făcându-se nevăzut. Îi scrise chiar în aceeaşi zi, din Vatra, cu o oră înainte de a pleca, o scrisoare în care îşi cerea încă o dată iertare, Grobei nu era obligat să poarte acel ceas, deşi în perfectă stare de funcționare, dar faptul că se găsea la el, pentru ei doi (el şi Tonia) însemna o… consacrare a prieteniei mari pe care le-o dăruia el, un semn de definitiv devotament etc. etc. Pe interiorul capacului al doilea, doctorul gravase data primei lor întâlniri şi mementoul: *Fidus Achates.*

— …Trebuie să vii la Cluj, îi spuse Sidorovici, trebuie să-ți preiei locul şi rolul ce ți se cuvine. Deocamdată… doamna Mathias a revigorat oarecum activitatea întregului grup şi eu… o ajut, mă consultă uneori. Adevărul e că eu nu prea am chef de toate astea, oh, dacă ai veni dumneata! Ea însă, în ciuda vitalității, a devotamentului, nu este prea sigură de ea, nu este prea îndemânatecă! Adeseori recurge la mine ca să…

— Şi… canonicul…?! Deliman?! Ce atitudine are…?! întrebă Grobei. Îl ştiam destul de legat de general…?!

— Oh, generalul! Cu toții țin la el, pe cuvânt! Ştii (şi vocea doctorului scăzu şi mai mult), el este cel care mi-a revelat întreaga însemnătate, tezaurul de idei al Lui… el va rămâne oricum cu un rol important, corespondența, la care ține mult şi financiarul. E nevoie de un om devotat, total dăruit! În acelaşi timp, însă, doamna Mathias va insufla… uite! se precipită Boris, simțindu-l puțin absent pe Grobei, toate aceste lucruri, oarecum de bucătărie, pe mine însumi mă afectează prea puțin, mă lasă exterior! Faptul că o asist uneori, cu un sfat, cu prezența, chiar, pe doamna Mathias nu e atât pentru că o… prețuiesc cine ştie ce! Da, la rece, e o femeie cu multe calități şi, mai ales în cazul nostru, deosebit de necesară, acum şi aici! În acelaşi timp voi veghea, cu slabele mele mijloace, ca să nu fie total îndepărtat generalul, unul dintre sufletele grupării, ale asociației…!!!

Grobei îl privi mut, lung, fără expresie: – Vasăzică aşa, spuse privirea sa, vorbim acum de o grupare…?! O *asociație…*?! Cine ne dă dreptul! Tăcu însă şi Boris nu interpretă privirea sa, poate din respect. Merceologul schimbă discuția asupra unui teanc de reviste, legate, din perioadă. După nicio jumătate de oră, profitând de o pauză a funcționarului, Boris reveni asupra a ceea ce-l interesa, vorbind ca de obicei cu infinite menajamente, privindu-l pe celălalt pe furiş, rapid, totdeauna cu supunere şi iubire:

— Canonicul nu va putea intra în conducerea… în comitetul de organizare!… El este un om cu anumite convingeri, prea supus bisericii ca să… în orice caz, va trebui

consultat în anumite chestiuni, are o judecată rece, imparțială, vanitatea sa ne poate fi de folos! L-am văzut o dată, te rog să mă ierți, i-am spus că vin în numele tău, aceasta mi-a ridicat prestigiul, m-a primit imediat! Era absolut necesar!

Grobei roşi, flatat. Apoi declară scurt, fără să-l privească, să nu mai facă niciodată aşa ceva, nu permitea nimănui, din principiu. Boris se roşi violent, se bâlbâi un minut întreg, încât merceologului i se făcu milă. Sfârşi prin a-l îndemna să nu dea prea mare importanță acestui amănunt, dar doctorul, în marea şi instabila sa sensibilitate, nu-şi reveni, nu redeveni stăpân pe nervii săi decât mult mai târziu. Grobei, ulterior, după plecarea musafirului, îşi făcu reproşuri că întrebuințase cu această ocazie un ton prea dur, nenuanțat, rămăşiță probabil a raporturilor sale funcționăreşti, de la berăria ştrandului de la Caransebeş. Apoi, câteva minute în şir, cu privirea plecată ca un şcolar care îşi spune lecția pedagogului său, Boris dădu amănunte despre doamna Mathias şi eforturile ei de reîntinerire a… era el însuşi uimit, cât putuse face această femeie în nici jumătate de an. Sau poate nu era decât o concretizare a stării putrede de fapt, a incapacității generalului şi a lui Mahalek în ceea ce priveşte aplicarea practică… a strângerii fondurilor, a organizării corespondenței, de a trimite oameni la fața locului, de a lua decizii etc. Oamenii aceştia, plini de bun-simț şi de bune intenții, de înalt nivel spiritual, rămăseseră într-o fază pur sentimentală, diletantă, adolescentină. Iată, nu au fost în stare să curețe aparatul de acel… Mavrianopol care de mai bine de un an…

— Mavrianopol?!… Cine este Mavrianopol…?!

— Oh, Grobei trebuie să-l ştie!… Individul acela înalt, cu chelie, care purta mereu cravate țipătoare, cu mărul lui Adam teribil de evident! Ajuns din mila nu ştiu cui bibliotecar la Politehnică, fost angrosist, un ins care se lăuda mereu cu relațiile strânse, cu ajutorul pe care-l dăduse Lui, pe când era student, prin ’27, ’28. Ei bănuiau că tipul era un *mouchard*,

erau anumite indicii… oricum, era un lest, aşa spusese şi doamna Mathias, şi trebuie îndepărtat! Nu era singurul, în următoarea lună încă trei inşi trebuiau să-i urmeze. Totul trebuia făcut însă cu o extremă prudență!

— De ce… faceți toate acestea…?! întrebă Grobei, puțin fâstâcit, încercând să-şi ascundă sentimentele. El însuşi nu-şi dădea prea limpede cont de ce simțea: silă, uimire, nedumerire poate…?! Stânjeneală ca față de un lucru, un obiect apărut pe neaşteptate…

— Sunt necesare, răspunse serios Boris, cu un ton ferm ce apărea rar la el, cel puțin în prezența lui Grobei.

— Sunt absolut necesare. Minime!

— De ce-mi comunici toate astea? spuse Grobei, sigur şi în acelaşi timp nesigur pe voce. Numai el putea realiza o astfel de stare: de perfectă siguranță şi în acelaşi timp confuz. — Ți-am spus, adăugă el, că nu vreau să am nimic comun cu toate astea… eu cred că sunteți pe un drum greşit, într-o fundătură… El nu v-ar aproba şi acesta-i lucrul principal, de seamă!

— Pe noi… pe mine mai ales, întrerupse dulce Boris, mă interesează în primul rând să nu ne dezaprobi dumneata! Şi dumneata, Grobei, nu ne dezaprobi, simt asta, chiar dacă n-o spui! Poate… cine ştie, construim toate acestea pentru un al treilea… de fapt, pentru, întâiul, pentru cel cu adevărat născut să… doamna Mathias oricum nu poate să…

Grobei, fâstâcit, se ridică şi răsturnă scaunul. Nu voia să asculte, îl speriau cuvintele care urmau să se nască pe buzele doctorului, omul acesta cu un tact şi o inteligență care-l depăşeau şi pe care le punea în slujba sa, a anonimului, ştersului funcționar. Ce mister se ascundea aici, sau era doar o simplă şi enormă abilitate?! Lui Grobei îi era teamă, o teamă amestecată cu orgoliu. Vorbi apoi, cu fața spre perete, stând în picioare, cu mâinile în buzunarele hainei, un gest ce-i devenea tic:

— Cum aş putea să-mi permit să vă dezaprob! Sau să vă aprob! N-am bănuit nimic din toate astea. Petronela nu mi-a

spus nimic!… De altfel şi ea, cu sufletul ei curat şi exaltat, se ţine deoparte! Şi eu am s-o urmez, am s-o imit! Voi şi… dumneata mai ales (de femeia aceea nu pot să spun nimic, n-o cunosc şi vreau s-o cunosc cât mai târziu, voi asculta sfatul canonicului în această privinţă) vă lăsaţi ademeniţi de ceea ce numeşte El într-un articol apărut în America: „Demonul practicului, vulgaritatea realităţii, a pragmaticului inferior.” O consecinţă a raţionalismului detracat, în general o consecinţă a raţionalismului pe care, cum probabil că ştii, El îl refuza frontal, *de plano*. Altfel ce poate să însemne acest demon al organizării, al eficienţei, al folosirii oamenilor vii în vederea anumitor scopuri pur practice…?! De aici până la organizarea politică nu e decât un pas… un pas, adăugă şovăitor Grobei, pe care voi poate l-aţi şi făcut…?! Doctorul râse, deodată relaxat, bine dispus:

— Politicul?! De asta mult mai aproape eşti dumneata decât… noi! Oh, iartă-mă te rog, adăugă el repede văzând că merceologul se încruntase reflex, o spuneam cu respectul maxim, te asigur! Dumneata eşti un adevărat, înnăscut, om politic, chiar dacă până la sfârşitul vieţii nu vei face decât să respiri praful din hârtiile acelea sau altele, chiar dacă ai să te ţii şi mai departe decât până acum de… jocurile noastre puţin liceale! Oh, crede-mă, dumneata eşti marele profesionist şi eu…

— Nu vreau să aud nimic pe această temă! tăie calm Grobei şi celălalt se întrerupse. Dar apoi, doctorul spunea:

— Pentru mine (şi aici Boris se ridică în picioare, respirând greu, puţin ridicol, dar şi solemn), pentru mine *dumneata* exişti, în primul rând! Nu Farca, el e o umbră, poate o mare umbră, dar… o umbră! Poate, sau… precis eu nu am instinctul mitului, al metafizicului, cum îl ai dumneata! Nimeni, de altfel, nu-l are, în ţara asta au fost puţini cei care l-au avut! Poate eu nu pot să mă aservesc unei idei, ca dumneata, ci doar unei persoane! Diletantul sunt eu, cu siguranţă! Dar, pentru diletantul din mine, Maestrul eşti… tu!

Îl tutuise pentru prima oară, *în acest fel*, pe Grobei, şi acesta tresări, fără să se întoarcă: de parcă ar fi bănuit cortina de sânge ce căzuse pe fața, pe pielea lui Boris, apărându-l de propria sa cutezanță ca o za. Rămaseră amândoi nemişcați. Doctorul adăugă, vorbind şi mai încet, murmurând aproape:

— *Tu*… învii totul, de când ai apărut, aici, la câteva sute de kilometri, noi… am început să ne agităm, ca furnicile oarbe, fără să ştim ce curent ne pătrunde! Ridicol! Femeia aceea însăşi, cu recea, complicata ei inteligență şi personalitate, a început abia după ce te-ai instalat aici atât de… şters, de anonim, să… comande, să ceară, să pretindă, să fie necruțătoare, să hotărască! Singurul meu merit e, poate, că simt mai lămurit decât ceilalți acest lucru, că privesc spre Nord! în țara noastră, Nordul a fost totdeauna salvator, dominant, chiar dacă Sudul, chiar dacă în sud s-au petrecut faptele, sudul nostru plin de farmec, inteligență, gratuitate, europenism etc. *Tu*… eşti… Ioan şi eşti un nordic, ceea ce numesc eu un nordic! Aşa cum eu sunt un sudic, iubit, invidiat de toți, cu o mie de calități înnăscute pe care *tu* nu le vei avea niciodată, pe care le-ai invidiat crunt la alții, când le-ai întâlnit, care te-au separat totdeauna de succes, de farmec, de mondenitate! (Oh, ştii, există şi o mondenitate de calitate, cum o vedem în jurnalul fraților Goncourt sau în istoria *Convorbirilor literare* sau a Capşei, înainte de război.) Iartă-mă că stau în picioare, ar trebui să… îngenunchez, măcar cu un singur… genunchi!…

Sidorovici tremură uşor, de repulsie, spunând ultimele cuvinte, dar le spuse totuşi, cu toată voința de care era în stare. Grobei, care continua să stea cu umărul întors, izbucni în râs; probabil din panică! Se întoarse şi, făcând repede câțiva paşi, îl îmbrățişă pe „cel sudic”. Apoi îl forță să se aşeze, râzând mereu.

— …Voiam… să-ți scriu o… apologie, ştii, ca în Evul Mediu, continuă Boris, dar m-am temut de ridicol! Şi-acum mi-e teamă în fiecare clipă de ridicol, tremur de scârbă de ridicol,

aşa cum un mare domn se ridică de la masă când cineva plescăie, aşa, o inimă mai… simplă, mai francă! Oh, franchețea e ceva de prost gust, chiar şi sinceritatea! Aproape totul e de prost gust! Prostul gust care pentru dumneata nici nu există!

Subit, tonul doctorului prinsese o nuanță persiflatoare, impertinentă, şi Grobei, fără să-şi dea seama de ce, se simți uşurat, instinctiv. Se aşeză la rându-i în fotoliul de la birou, cu unul din picioare, după obiceiul său, rezemat de o mobilă.

— Tonia râde adeseori de mine… spuse Boris încercând să dea o turnură obişnuită, mondenă, frazelor sale, ea e cu adevărat o aristocrată. Deşi e atât de frumoasă, nefiresc de frumoasă, eu m-am însurat cu ea din snobism! Şi o iubesc din snobism!

— E foarte frumoasă! spuse, grav, Grobei. Boris avu un zâmbet chinuit, dureros:

— Dacă aş şti că ți-aş face cea mai măruntă plăcere… ți-aş ceda-o! Poate în felul acesta te-aş convinge că…

Grobei dădu nerăbdător din umeri şi celălalt tăcu, brusc, uimit de gestul celuilalt; era, într-adevăr, gestul unui stăpân. Boris tăcu.

— Ce contează, adăugă doctorul, dacă eu te servesc pe tine sau pe El! Eu nu pot servi decât oameni, restul e ipocrizie! Şi-aşa, e o mare calitate! Puteam să fiu o simplă şi agreabilă secătură care… să-şi țină cursurile, să avanseze cu grația cu care avansăm „noi”, să citească din când în când câte o carte profundă, la modă, să iasă în cele mai bune companii, să se lase adulat de anumiți studenți şi asistenți, de propria lui soție, care e frumoasă ca o cadră şi inteligentă ca un bărbat! Până când ai apărut dumneata, m-am jucat… generalul a fost cel care, ca un perfect om de lume ce este, m-a apropiat, m-a convins! Era un joc, un joc puțin interzis – de cine?! Nici noi nu ştiam! – un joc de oameni maturi, omul secolului nostru, *homo ludens!* Dumneata ai stricat tot jocul, dumneata, cu enormul dumitale prost gust! (Boris râse din nou, puțin nervos, desenând ceva pe o hârtie, cu creionul.) Dumneata,

cu… (şi el râse din nou, să atenueze cele ce spunea)… cu frigul infernal ce te înconjoară! Cu cenuşiul şi frigul! Nu eşti măcar inteligent, oh, oricum nu eşti nici pe departe cel mai inteligent om pe care l-am întâlnit! Habar n-ai, Grobei, şi asta e una dintre candorile dumitale: inteligența este şi ea o profesie, mai ales în mediile foarte calificate cum e Clujul, de exemplu, şi până acum câțiva ani eram convins că era singura calitate care mă impresionează la un *être humain…* — Ha-ha, asta-i culmea, nu ştii, n-ai învățat niciodată *ca lumea* să te foloseşti de cuțit şi furculiță. Când ai luat masa la noi am fost tentat să-ți servim peşte şi… poate, cine ştie, dacă Tonia nu s-ar fi opus!…

Amândoi râseră, în sfârşit relaxați. Relațiile se nivelaseră spontan, erau din nou amândoi bărbați, tineri, egali. Privindu-se cu o ciudată curiozitate unul pe altul, de parcă ar fi înotat în două acvarii față în față, Boris mai direct, mai impertinent, pentru că era mai slab. Gorbei începu să povestească ceva, o întâmplare din Caransebeşul său, şi celălalt îl asculta cu atenție, cu o atenție cuceritoare, o atenție ce se autosupraveghea, ce se autocontrola tot timpul. O atenție de om de lume. Apoi priviră în hârtiile Lui, Grobei îi arătă munca sa din ultima săptămână: un semn de prietenie din partea sa.

4

— …Admir la dumneata, îi scria Deliman, seriozitatea, perseverența. Ca şi mine, te ții departe de vanitățile mondene. E uimitor, aproape, ca un tânăr lipsit de experiență ca dumneata să fie atât de puțin vanitos. Sau, cine ştie, ne întreci pe toți în orgoliu?! Oricum, noi semănăm întrucâtva şi de aceea aş dori să ne vedem rar, scurt şi, în orice caz, în afara oricăror efuziuni de astea, atât de… româneşti,

balcanice. Efuziunile astea care trivializează totul. Dacă aveam cu douăzeci de ani mai puțin, cred că m-ai fi fermecat, poate fascinat, de-a dreptul. Dacă aveam douăzeci, nu patruzeci, închisoarea înainte şi nu în spate, dacă Biserica mea nu s-ar fi prăbuşit în... sufletele noastre. Oh, tinere Grobei, nici nu ştii ce greu e să serveşti o idee, *numai* o idee, să-ți porți religia, biserica, doar în inimă! *Numai* în inimă! O grea lovitură pentru snobul care am fost, care sunt. Ştii, există şi oameni profunzi – snobi! Există şi martiri – snobi! Dumnezeu să mă ierte pentru această glumă! Dar dumneata nu crezi, ai bunul-simț să nu crezi, şi de aceea pot să fiu mai liber în expresie vizavi de dumneata. Eşti tânăr şi în acelaşi timp, nu! Ai să mă întrebi de ce am spus: „bunul-simț de a nu crede?!". Eu, care cred?! Simplu, pentru că numai cu bunul-simț nu poți să crezi! Şi eu, înainte de a suferi *fizic* pentru credință, credeam cu bunul-simț. Numai cu bunul-simț, de aceea vorbeam de un anume snobism al credinței. *Şi* al credinței! Mă bucur că te-am întâlnit, a fost primul semn că nu mai sunt atât de tânăr, ciudat, puşcăria nu mi-a dat această maturitate. Dumneata însă mi-ai dat-o, atât, o oră, poate o oră şi jumătate, cât am stat amândoi în aceeaşi încăpere, dumneata ai vorbit câteva minute, zece, poate un sfert de oră, eu am tăcut şi am plecat înainte de sfârşit. Dacă aş fi ştiut *cum eşti* poate nici n-aş fi venit, n-aş fi îndrăznit! Dumnezeule, acesta e semnul bătrâneții, cu siguranță: de a te chirci în tine când ți se pare că întâlneşti un sunet absolut nou, fantastic, care te-ar putea tulbura, care te-a tulburat deja înainte de a te putea apăra, înainte de a te pune în siguranță! Aşa cum eu fug de douăzeci de ani de iubire, de iubirea carnală, de femeia trivială! Am asociat totdeauna trivialitatea cu femeia şi am reuşit astfel să mă apăr! Diavolul pentru mine era nu femeia, ci trivialitatea! Vezi, noi, preoții, mai ales noi, cei care am renunțat la lume, catolicii, celibații, cei din care se recrutează prinții bisericii, martirii, ei... oh, dacă am un merit, tinere prieten, e acela că m-am rugat lui Dumnezeu perpetuu de a nu mă înnobila cu haina

martirajului – pe care nu o meritam! Eram capabil să o port, iată, se spune că am şi dus-o cu oarecare vrednicie, dar eu ştiu, în forul meu interior, că nu este… că nu ar fi fost decât o farsă. Una dintre numeroasele farse subtile pe care ni le joacă viața sau propria noastră fire. Oh, nu am trădat credința (poate din vanitate!), şi acum, cu pregătirea mea, nu sunt decât un simplu funcționar de spital, mai jos decât un felcer, decât o soră medicală, şi Dumnezeu îmi dă curajul ca zilnic, ceas de ceas, să lupt împotriva ipocriziei care mă inundă, ipocrizia de a mă crede un martir, un suferind pentru religie, pentru adevărul religiei mele, curajul de a lupta împotriva orgoliului unui martir şi, în acelaşi timp, împotriva ispitei autocompătimirii! între vanitate şi plâns, limba cântarului ființei mele stă nemişcată şi aceasta e poate bărbăția mea, demnitatea mea! Cum spunea Eminescu: „Căci între amândouă, stă neclintita limbă…?!”

Ştii de ce-ți scriu, de ce-ți „spun” toate astea?! Pentru că aproape nu ne cunoaştem, pentru că, chiar dacă ai să voieşti dumneata să te apropii, am să te țiu la distanță! E ca şi cum aş scrie în jurnalul meu, deşi, în jurnal scriu cu totul altceva!

Pe-aici se vorbeşte destul de insistent despre Dumneata! Mai precis, mi-a vorbit B.S. Se pare că te admiră mult, deşi sunt convins că s-a prefăcut în fața mea, vreau să zic că sunt convins că admirația sa față de dumneata întrece limitele obişnuite. Poate că mă înşel. Este în orice caz prietenul şi sfătuitorul doamnei M., o ființă cu care, înainte, am fost în rapoarte destul de bune. Înainte de acest al doilea mariaj al ei. Eram prieteni, aveam lecturi, gusturi comune şi celibatul meu perfect, interior vreau să zic, ne-a ajutat să ne apropiem suficient, fără să ne fie teamă de ridicol sau de-o pasiune, cum au alții. Acum se pare că doctorul a preluat locul meu şi, recunosc, îl invidiez puțin. E o femeie rară, extrem de reuşită, inteligentă, cultă şi, ceea ce e mai important, cu mult caracter, adică… cu caracter! Cu forță morală! Ceva, aşa, cum… ai şi dumneata! Numai că la ea, deşi de foarte bună esență, această *moralitate* înaintează oarecum la suprafață, e

orizontală! Poate, spre deosebire de dumneata, la care aceeaşi moralitate tinde spre verticalitate, dânsa e o fire practică, cu geniu practic! Aceasta poate ne-a şi depărtat, instinctul practic, ca şi apropierea de ea a doctorului. Nu ştiu, iartă-mă că ți-o spun, e ceva care nu-mi place la acest om! Unul dintre intelectualii cei mai reuşiți de aici, mie însumi îmi place, dar... e ceva care nu se poate exprima! Poate o formă a geloziei! Noi, oamenii bisericii, cu castitatea fizică, cu gestica noastră, poate un pic cam forțată, noi avem adeseori tot felul de păreri şi reacții caraghioase. Să-ți redau în câteva trăsături conversația mea cu B.S., s-ar putea să-ți faci o idee despre el sau poate despre amândoi, dacă te interesează:

— Viu şi din partea lui G., mi-a spus (adică dumneata), ştiu că sunteți în corespondență. Vă invidiez, mie nu vrea să-mi răspundă decât o dată la o lună, şi atunci doar câteva rânduri, expediate. Cum ați reuşit să-l cuceriți?

Am respins în câteva cuvinte această încercare de flaterie, l-am întrebat ce-l aduce la mine, ce vrea de la mine.

— Mă vedeți într-o lumină antipatică, mi-a spus, dacă vă imaginați că numai o...

L-am întrerupt din nou şi i-am spus că dintre noi doi, „popa" eram eu, şi că îl rugam să fie direct şi franc. Franc, dacă nu sincer.

— Doamna M., a spus el, serios, ştie de demersul meu. Pentru ea, toate aceste lucruri au o anumită realitate, gravitate, chiar. Eu o ajut, cum ați ajutat-o şi dumneavoastră, odată, cum, poate, o veți ajuta şi acum. În definitiv... nici dumneavoastră nu vă este indiferentă soarta hârtiilor lui, a posterității sale!...

L-am ascultat fără să răspund; voiam să-l las să vorbească, mă interesa pe mine însumi ce sentimente port acestui om atât de reuşit, la urma urmei, şi care se bucura de încrederea prietenei mele. Ascultam, deci, cum ai fi făcut şi dumneata:

— Vrem să... trecem la acțiune! a spus el, cu o hotărâre care nu-i este specifică, cred că a venit timpul. Doamna M. şi eu, împreună cu încă cineva (mi-a spus numele, o persoană

necunoscută mie) suntem de acord asupra acestui lucru. Fără dramatism, fără fals eroism, fără pripeală. Care va fi atitudinea dumneavoastră?!

— Te referi la general? l-am întrebat.

— Da, la el şi la prietenii săi, spirite înalte, dar corupte, mic-burgheze. Noi nu avem nevoie aici de inşi subţiri care cunosc limbi străine şi pot vorbi ore întregi despre presocratici. Noi avem nevoie de oameni de acţiune. Sunteţi un astfel de om, un om hotărât?!

Am făcut eforturi să nu reacţionez în niciun fel; eram puţin speriat, puţin stânjenit, puţin nu ştiu cum. I-am făcut semn să continue:

— G., mi-a spus (adică dumneata), este cu noi! Virtual, bineînţeles! Vă rog să nu-i comunicaţi discuţia noastră, sau, dacă vreţi s-o faceţi, nu o vom socoti ca pe o incorectitudine, deşi credem că nu e încă timpul. El (adică dumneata) trebuie apărat încă, munca lui trebuie apărată. E prea preţios!

— Munca lui…?! am specificat eu.

— Nu-nu, a replicat B., puţin nervos, persoana lui, în primul rând. Nu trebuie amestecat, cel puţin pentru început, în treburile astea de… bucătărie, în luptele astea intestine, cam ridicole. Sunteţi de acord?

Cu asta, cel puţin, eram de acord. Dar nu am spus nimic. I-am declarat, în puţine cuvinte, că eu însumi, dacă „ei voiau să treacă la acţiune”, aş fi voit să mă retrag deoparte. Biserica, slujba, eforturile mele, poate un pic cam penibile, ca ale multora din ziua de astăzi, de a-mi câştiga pâinea cotidiană, mă făceau să…

— E imposibil!… spuse B., un pic cam tare şi cu ochii lui albaştri privindu-mă răutăcios. — Ştiţi foarte bine că e imposibil! Sunteţi unul dintre puţinii care… — Oh, ştiu-ştiu! l-am întrerupt eu, dumneata nu m-ai înţeles! Şi aş dori să mă înţelegi în primul rând pentru a-i reda cât mai fidel discuţia noastră doamnei M., pe care o respect. Vreau să zic că, deşi fără biserică, eu am rămas un om al bisericii, pe care o port în mine! Eu slujesc în fiecare dimineaţă, singur, şi, în ciuda

interdicției, preiau anumite rugăciuni pentru sufletele viilor şi morților, cerute de unii enoriaşi care au rămas credincioşi bisericii. Un om ca mine, un preot, nu poate face politică! Or, voi ați început să faceți politică, să vă „organizați”, să „acționați”, să „eliminați” şi alte asemenea…

B. m-a asigurat, vorbind repede şi mult, cu debitul lui deosebit căruia e greu să-i rezişti, că îl înțelesesem greşit. Se exprimase anapoda, nu era nici pomeneală de „aşa ceva”. Nimeni nu se gândea să „facă politică”. Nu din teamă, ci pentru că Lui în primul rând i-ar fi displăcut asta, era contrar principiilor sale metodologice. Nu, era vorba pur şi simplu de a… îndepărta pe cei care îşi făceau din asta o simplă îndeletnicire de adolescenți senili (este expresia sa) şi transformau totul într-un fel de cenaclu de bătrâiori, reacționar, mic-burghez, cu puțin, cu foarte puțin deosebit de caraghioşii care făceau guverne sau manifeste puerile. Tocmai, sublinie B., pentru a ne deosebi de orice fel de politicăraie de provincie, de orice fel de diletantism de acest tip.

— Bine, am întrerupt eu puțin enervat de atâta vorbărie, dar ce s-a întâmplat acum, aşa, deodată?! De ce această „cotitură”, „organizare” şi celelalte…?! Veți îndepărta astfel anumiți oameni serioşi, simpatizanți care în mod poate neevident, nemanifest, îşi aduc aportul lor intelectual şi moral la… de ce trebuie transformat un sentiment pios într-o… organizație cum sunt atâtea altele, de care foieşte secolul?! Nu este oare aceasta o trivializare a ideilor, a moştenirii sale?! Nu este oare începutul unei sinucideri?!

B. S. a tăcut, apoi a spus uscat, privind în altă parte, că asta era voința ei. Că nu exista o altă alternativă: ori „cercetările” se organizau, se dinamizau, conduse de oameni responsabili şi hotărâți, ori totul amenința să se înnămolească într-o confrerie senilă, diletantă, ridicolă. I-am spus că termenii aceştia: *dinamizare*, *mic-burghez, acțiune, cauza, cotitură, hotărâre, eliminare* (sau *lichidare)* şi altele de acelaşi tip, dintre care mulți întrebuințați de el în nicio

jumătate de oră, îmi aminteau de lucruri… cum să spun, cel puțin originale! I-am declarat că judecata mea, ca un intelectual înrăit ce eram, pornea totdeauna de la o analiză lingvistică. Or, chiar şi numai sub aspect strict lingvistic, ce-mi propunea el… sau *ei* mă alarma. Mă alarma pentru admirația pe care o purtam acelui mare om care a fost Farca, unul dintre marii apostoli ai Provinciei, mă alarma şi pentru… da, tinere Grobei, poate ai să zâmbeşti, mă alarma şi pentru Dumneata! îmi dădeam seama (şi i-am spus-o deschis doctorului) că nu puteam opri piatra care începuse să se rostogolească. Dar dumneata, cu dumneata ce urma să se întâmple, cu munca dumitale liniştită, pasionată, acolo la Vatra, apărată de cele două femei, gardiene ale tezaurului său, cu vocația dumitale atât de greu, de dificil descoperită, pentru care ți-ai sacrificat logodna, timpul liber, orice delectare pe care ți-o poate oferi vârsta şi poate chiar viitorul. Cu dumneata ce urma să se întâmple?!

B. m-a înțeles fără să-i explic prea amănunțit. A zâmbit, cu oarecare aroganță, mi s-a părut, şi mi-a spus, spre uimirea mea, că toate acestea la care eu mă opun într-un fel sau altul, toate acestea sunt declanşate chiar de dumneata. Chiar fără voia dumitale.

Prostii! am răspuns eu hotărât, scurt – Simple speculații, dacă nu chiar calomnii! Te rog să-ți… alegi cuvintele, domnule doctor.

A dat din umeri, a roşit şi a spus că acestea nu sunt cuvintele, cu atât mai puțin ideile sale. El nu era decât un consultant. Aşa cum ar fi trebuit, cu mult mai potrivit, să fiu eu. Şi dacă țineam cu adevărat la dumneata, nu aveam decât să veghez din apropiere asupra dumitale, a muncii şi chiar asupra persoanei dumitale.

— De ce crezi, am întrerupt eu, că G. (adică dumneata) va… marşa, va merge adică cu… voi?!

— Bine, dar… nu vă dați seama, a irupt el, într-un straniu acces de mânie, nu vă dați seama, cu deosebita dumneavoastră inteligență, intuiție şi experiență, că… tocmai

el este cel… că tocmai pentru el se fac toate aceste pregătiri minime, aceste… că el e cel care va trebui să conducă, el e născut pentru asta, în ciuda tinereții, în ciuda inconştienței, a pasivității momentane, în ciuda… că el este cu adevărat marele, neaşteptatul emisar al… selecției naturale, al selecției destinului şi…

A mai spus câteva fraze de acest tip, apoi s-a oprit; l-am privit şi cred că pe fața mea se citea spaima sau sila, nu ştiu. De parcă aş fi văzut un şobolan, o apariție, un fanatic, un nebun. Nu ştiu ce anume din toate acestea, nici acum, când scriu rândurile acestea nu-mi este prea clar. S-a ridicat să plece şi în uşă l-am întrebat, înghițind în sec, dacă ultima afirmație a sa, cea care privea extraordinarul dumitale rol, era, ca şi celelalte idei, o emanație a „ei”. Mi-a răspuns cam încurcat că totul emana de la ea, voința în primul rând de a salva opera, hârtiile, şi posteritatea sa. Dar că mă roagă să nu comunic nimănui ce am vorbit, în special dumitale. Cred că îi părea rău de anumite lucruri pe care le afirmase, e cert că nu avusese de gând să-mi spună tot ce-mi înşirase. În acelaşi timp, arăta la despărțire şi o anumită nepăsare. Era mimată sau era reală?! Nu ştiu. Dacă era reală, înseamnă că „ei” se sinchisesc prea puțin de părerea mea, de atitudinea pe care urmează să o iau; chiar şi ea, pe care o prețuiesc, pe care am prețuit-o atât. Poate oare o femeie cu calitățile ei, cu tactul, poziția ei socială, intelectuală, să ajungă o fanatică?! Se lăsa ea dusă, amăgită de acest doctor, de farmecul, inteligența sa, poate de fanatismul său ascuns, neevident şi cu atât mai eficace?! Poate că B.S. e un simplu nebun?! Poate…?! Şi atunci m-am gândit încă o dată la dumneata, tinere prieten, şi m-am hotărât să-ți scriu acestea, neştiind dacă fac bine, dar m-am hotărât pe loc: în febra proaspătă a celor întâmplate, în uimirea, sila sau spaima mea momentană, proaspătă! Altfel, dacă aş fi aşteptat o zi, două, cu germenele de laşitate sau ipocrizie (de mic-burghez, cum ar fi zis B.S., nu?!) ce zace în fiecare dintre noi, nu ți-aş fi relatat acestea şi ți-aş fi trimis obişnuita mea scrisoare lunară. La care țiu mai

mult decât la asta, pentru că ne apără mai bine prietenia noastră castă, de la distanță. Mi-e puțin teamă pentru dumneata, te rog să mă ierți, sau poate e o formă transfigurată de autoconservare...?! Nu ştiu, judecă singur, dacă eşti capabil...

5

— ...Maria a murit, îi scria Boris. A fost şi este încă atroce. Nu pot să nu interpretez totul ca pe o pedeapsă, da, o pedeapsă, dar pentru ce?! Sunt atât de vinovat?! Ar trebui să ne debarasăm de psihologia noastră europeană, cauzală şi să încetăm de a mai căuta o... nu, pedeapsa e pur şi simplu semnul unei vinovății şi atâta tot. Aşa cum există vinovății ale unui trib întreg, ale unei familii, vinovății gentilice, genetice, „sângele lui să cadă asupra noastră şi a urmaşilor noştri...” Pedeapsa e semnul vinovăției. Maria era sora Toniei şi îi semăna perfect. De ce îți scriu acestea?! Pentru că nu pot scrie altceva şi pentru că dumitale trebuie să-ți scriu aşa cum aş respira. Mai ales acum, mai ales acum trebuie să „respir”. Mă simt ca într-un plămân de oțel, ceva mecanic mă apasă ritmic ca să pot supraviețui. Nefirească „dragostea” asta pentru cumnata mea, o să spui?! Poate, dar e una dintre cheile firii mele, deşi între noi doi nu s-a întâmplat niciodată nimic nepermis. Iar Tonia... Tonia ne împingea mereu unul în fața altuia, la fel, fără niciun gând ascuns, voia probabil pur şi simplu să ne apropiem, să ne împrietenim. Aceasta face ciudățenia şi farmecul firii soției mele. Maria avea un caracter enigmatic, de tipul cristalului: neobişnuit de curat, neobişnuit de inflexibil, în aparență orgolioasă, dar nu era decât spaima de compromisul social fără de care noi, ceilalți, nu putem continua să trăim. Faptul că „respira” o umplea uneori de silă, propriul ei trup, superb, o „târa”, cum spunea ea, cu

exaltare, în stări de umilință atroce. Un om bolnav, da, bolnav de boala îngerilor! Bolnav de boala cristalului! În loc să se îndoaie, cum trebuie să facă acea „trestie gânditoare” a lui Pascal, ea s-a rupt. În loc să se îndoaie (a nu ştiu câta oară!), ea s-a frânt! Ceva ce pe mine m-a umplut nu atât de spaimă, ci de umilință, o umilință scrâşnitoare, „umilința” sticlosului bob de porumb care e târât şi rupt de două pietre de moară, pe care nici măcar nu le vede. Cum am să fiu eu în stare să Te servesc, eu, un om atât de dispus la compromisuri, atât de slab față de conjuncturile mărunte, sociale, atât de snob, de monden, atât de „ambițios”, de carierist?! Tu, mai tânăr decât mine, mai vital şi în care sclipeşte deja *legea,* în zgura ta omenească, oh, mult mai omenească, mai „stângace” decât a mea?! Eu, cel manierat, îndemânatec, „profund”, elegant când gândesc, sigur pe mine când mă mişc, calm când e nevoie, iute când trebuie să fiu iute, bărbat în ochii femeilor, bărbat în ochii bărbaților etc. etc.? îți scriu azi de Maria pentru că, sunt convins, deşi nu ai cunoscut-o, ai s-o înțelegi mai repede, mai adânc decât mine, doar din câteva trăsături, din câteva fraze. Ea s-a pedepsit atroce pentru o vină mult, mult mai măruntă, infimă, o pedeapsă disproporționată, teribilă, uriaşă, aşa cum se pedepsesc zeii, aşa cum s-a pedepsit, altădată, E.B… Şi în felul acesta vom rămâne legați, „pe viață”, în felul acesta mi s-a lipit de inima mea morală ca o meduză lucidă, cristalină, veşnică. A fost şi a devenit simbolul antisocialului, al anti-jegului social, al anti-compromisului fără de care nu putem trăi, al anti-ipocriziei necesare, pedeapsa ei fantastică e semnul că omul poate trăi şi în afara socialului sau desfidându-l, fără să fie nebun, că omul puternic, cristalin, trebuie să disprețuiască socialul, chiar „socialul din noi” ce ne murdăreşte plămânii, viscerele noastre regeşti. Pedeapsa monstruoasă ce şi-a aplicat-o e semnul libertății ei şi a omului, pedeapsa ei venea din marea ei vitalitate, din marea bucurie de a trăi, din frumusețea ei fizică şi morală. Unde o vom mai întâlni-o? Unde, pe ce drum îngust, luminos, înainte cu puțin de ora amiezii, îmi voi

încrucişa, firesc, calea cu a ei? A refuzat, mândră, să se „adapteze” la infinit, să „înțeleagă”. Pur şi simplu nu mai voia să *înțeleagă!* Nu vreau, nu mai vreau, a spus, şi şi-a trimis lancea ei orgolioasă destinului, umilindu-l, o clipă lungă, de fier. Şi o clipă lungă, de fier, ea a fost bărbatul şi el, nenorocitul ei de destin, a fost femeia. Femeia cu care ea nu putea conviețui. Ea a fost bărbatul şi el femeia. Atât despre Maria mea, acum.

…Sarcina mare, uriaşă pe care ți-ai luat-o Dumneata pe umeri, pe care ne-am luat-o noi, nu e oare, la fel, nesocială, poate tocmai… antisocială, dar, evident, nu în sensul de „împotriva societății”, ci, mai exact, în afara societății, în paralel cu scopurile ei vitale, aşa-zis „vitale”. Cel puțin în acest fel interpretez eu totul, misiunea Ta, a noastră, ciudata noastră misiune, salvgardarea memoriei sale, a hârtiilor sale, a ideilor, a marii lui figuri. Poate sunt puțin tulbure, Dumneata nu ai vrut niciodată să-mi explici prea clar „ce faci, ce facem, ce *trebuie* să facem”. Poate din teamă de bombasticismul în care cădem cu toții, eu, Generalul, Mahalek, doamna Mathias… oh, desigur, cu excepția distinsului şi recelui doctor Deliman. Peştele acesta papistăşesc nu va fi niciodată bombastic, dar nici viu. Te rog să mă ierți, ştiu că-l stimezi. Şi eu îl stimez, dar numai atât. De fapt… ce legătură are cu socialul, cu societatea, cu prezentul şi cu viitorul ei ceea ce facem noi, „cauza” noastră?! Poate exista ceva atât de important ca şi chestiunea care ne preocupă fără să aibă cea mai mică, infimă legătură cu societatea?! Pot oare atâția oameni maturi, inteligenți, inşi cu un destin social marcat, să se devoteze, să-şi subordoneze întreaga viață unui țel, fără ca el să aibă vreo contingență oarecare cu… societatea?! Am avut o discuție pe această temă cu doamna Mathias, în prezența lui Andrei M. La început, dânsa m-a contrazis uşor (mai mult metodologic, cred, socratic), apoi mi-a dat deplină dreptate, cu un fel de entuziasm, chiar, care arăta profunda ei obiectivitate. A adăugat că îi e imposibil unui om, unui singur om, cu atât

mai puțin unei grupe, unei categorii, să întreprindă ceva, o activitate de un anume tip, în cadrul creației de valori, care să nu aibă legătură cu societatea, cu socialul. Socialul, a spus ea, îşi înglobează totul ca un magnet atotputernic. Tot ceea ce-l priveşte, ce-i „foloseşte”, înghite. Şi aici nu are prea mare importanță dacă obiectul „înghițit” îşi dezvoltă propriile sale teorii, dacă invocă el însuşi gratuitatea, asocialitatea acțiunilor sale etc. Acesta e, de altfel, şi semnul valorii, a adăugat doamna Mathias, recuperarea de către social, cum spunea ea, a oricărei activități umane, a unui individ sau a unei colectivități. Trebuie să ne aşteptăm, a spus dânsa, să fim „recuperați” de social, înghițiți de el, „normați”, omologați de social şi, pentru aceasta, trebuie să fim pregătiți. Poate chiar să-i venim în întâmpinare. Andrei M. a făcut la rândul lui (după ce a ascultat-o în tăcere, după obiceiul lui) o teorie a gratuitului. Dar nu are rost s-o mai înşir aici. Ți-o voi spune prin viu grai. Ştiu că nu-ți plac scrisorile lungi, sau… nu-ți plac, poate, scrisorile mele…?! Oh, iartă-mi te rog gelozia instinctivă, prietenească. Te rog încă o dată să mă ierți!…

— …Se întâmplă ceva curios, *ènnuyant*, cum zic francezii: îți duc lipsa, îi scria doctorul Deliman. Deşi eu însumi hotărâsem, nu-i aşa, să ne vedem, pe cât posibil, foarte rar. Ei bine, nu voi renunța la prima mea dorință, aceea de a comunica mai ales scriptic şi de la distanță, dar aceasta nu mă împiedică să-ți declar, tinere domn Grobei, că îmi lipseşti uneori. Noi n-am schimbat împreună, îmi amintesc, nici zece fraze, nu-i aşa?! Ei bine, îmi lipseşti. Aceasta însă, cum spuneam, nu ne va tulbura în niciun fel relația. E cea mai înțeleaptă hotărâre, îmi face mie în primul rând bine. Iată, încă un egoist, ai să-ți spui. Probabil… da-da, probabil. L-am întâlnit odată pe doctorul B., mă simt obligat să-ți spun, la cererea mea de astă dată. Voiam să vorbim despre dumneata, de asta, cred eu, l-am şi căutat. Omul acesta te admiră ca un fanatic, ceva stânjenitor, cel puțin pentru un ins ca mine, cu formația mea morală şi intelectuală: o admirație, o iubire dincolo de firesc, ceva aproape religios. Un aspect al

religiosului care însă mie mi-a fost totdeauna străin, chiar atunci când l-am întâlnit în instituția sfântă a bisericii mele. Da, categoric! Poate acest lucru, această „stare” la el, mi-l face oarecum antipatic… respingător! Oh, nu ceva prea grav, dar destul de persistent! Eu, Dumnezeului meu însuşi mă devotez şi îl slujesc cu oarecare decență, nu… nu reținere, ci… decență, aş spune chiar bărbăție, civilitate. Formele exaltării, fără să le resping ca moduri de cunoaştere a ceea ce ne transcende (de la Bohme şi Meister Eckhard până la Sfânta Teresa d’Avila şi Dostoievski) îmi sunt străine, exterioare. Eu rămân un raționalist, un european, deşi ai putea să-mi replici că raționalismul nu se împacă cu mistica. Oh, nu-nu, te rog să mă ierți, dumneata eşti un spirit prea subtil să-mi faci o astfel de obiecție grosolană. Te rog să mă ierți, tinere domn! Vorbeam, deci, de dr. Boris S. Exaltarea lui pentru „cauză” (pentru dumneata, *ipso facto*, pentru că starea aceasta a lui a apărut abia după ce te-a cunoscut) mă face să mă simt puțin stânjenit, mă *plictiseşte*, cum zice francezul. Evident, nu am încercat să discut cu el în contradictoriu, nu sunt atât de naiv, şi, de altfel, acest lucru vă priveşte pe amândoi, pe dumneata şi pe el. La dumneata însă țiu, într-un fel m-am ataşat de dumneata, tinere, şi asta fără ca dumneata să faci cel mai mărunt gest pentru aceasta; sau, poate, tocmai de aceea. Există ceva prețios în dumneata, ceva ce eu încă nu pot exprima prea bine. Dr. Boris te încarcă de elogii, eu, iată, nu pot să formulez cel mai mărunt elogiu, să definesc o singură calitate a ființei dumitale intelectuale sau morale. Suntem, după cum vezi, doctorul şi cu mine, la două extreme, în ceea ce te priveşte. O formă a simetriei. Caraghios, nu-i aşa? Oricum, suntem prietenii dumitale de la Cluj şi chiar dacă ne detestăm, o facem în raport cu dumneata, în primul rând.

Pe-aici „luptele” sunt mari, înverşunate şi seamănă teribil de mult cu o luptă politică. Cel puțin din unghiul meu, puțin lateral. E posibil, oare, aşa ceva, ca păstrarea hârtiilor, a arhivei unei… personalități dispărute de aproape un deceniu,

cultul unei individualități, al ideilor sale, să provoace o astfel de stare?! Boris, la întrebarea mea, a afectat un fel de nonşalanță şi nu a acceptat că există astfel de fricțiuni, de lupte. E ipocrit?! Nu are încredere în mine?! A emis la un moment dat o frază cam ciudată: la întrebarea mea dacă hârtiile, arhiva, fotografiile, jurnalul unui om dispărut, un om apolitic prin esență, pot provoca fenomene de o culoare net politică (cel puțin pentru mine!) el a râs puțin nervos, a schimbat subiectul, apoi, tocmai când ne pregăteam să ne despărțim, m-a țintuit cu ochii săi albaştri, mici, extrem de denşi şi de frumoşi, şi mi-a spus: – Cum adică: ideile şi hârtiile unui mort… să spunem inteligent, sau… plin de geniu, de un geniu sălbatic, exotic, puțin străin, nu-i aşa, lucru ce de altfel te-a atras şi pe dumneata… nu-i aşa?! (Am aprobat evident şi el a continuat, cu aceeaşi privire puțin exaltată:) – Evident că nu e vorba numai de asta, sau… mai bine zis, nu e vorba deloc de asta! Numai cu generalul, cu Mahalek, cu dumneata şi chiar cu… mine, numai cu inşi de teapa noastră, probabil că totul s-ar fi scufundat încet, elegant, inexorabil, ca şi pupa Titanicului! (Aici a râs scurt, nervos, urât; apoi s-a recules o clipă, cu aerul lui de perfect om de lume şi a continuat) – A apărut însă această… nebună, această doamnă Mathias! Oh, nu vă alarmați, a adăugat el repede văzând că eu fac un gest de surprindere, în definitiv vorbea de o femeie pe care o respectam, a cărei valoare o puneam mai presus de orice discuție, o femeie cu care eram, sunt încă prieten, nu e nevoie să vă alarmați şi, mai ales, nu cedați prea uşor, cum ar fi spus Farca, reacțiilor mic-burgheze. Eu însumi încerc aceasta, credeți-mă, fără să reuşesc prea des! A spus-o, cred, în chip de scuză. Îl priveşte. L-am ascultat în continuare, în loc să mă despart rece de el cum aş fi făcut-o altădată. Dar ce spunea el mă interesa, mai ales că te privea pe dumneata, tinere prieten. Iată, m-am umilit puțin pentru dumneata!…

— Deci… am spus eu.

— Deci… a făcut el, şovăitor, încercând să reia firul ideilor sale, mai bine zis încercând să-şi „reia starea” de dinainte. Şi a reuşit:

— A apărut deci această… exaltată, să-i spunem, o femeie de mari calităţi, ce ocupă un loc înalt în societate, al cărei soţ e atât de influent, un savant, director etc., ea însăşi cu preocupări din cele mai complicate, studii, comunicări lingvistice, ştie elina şi engleza veche cum ştiu eu franţuzeşte, în sfârşit, nu e nevoie să v-o descriu, o ştiţi la fel de bine ca mine… pe deasupra şi foarte frumoasă, la cei patruzeci de ani ai ei, o frumuseţe! Şi, cu toate acestea, nu-i aşa, stimate domnule canonic, cu toate acestea, spre stupoarea noastră, a dumitale în primul rând, aproape spre jignirea dumitale, doamna aceasta atât de reuşită, de rară, o femeie atât de rară, perla acestui oraş, se aruncă cu capul înainte în… această aventură! Nu-nu, să nu ne fie frică de cuvinte, de epitete: – Aventură, am spus-o în primul rând pentru dumneata, în ochii dumitale se citeşte acest cuvânt! Nu am făcut decât să-l copiez! Da, ea se aruncă cu capul înainte, contrariază, critică, exclude, jigneşte chiar oameni de condiţia generalului şi a… dumitale, organizează, vorbeşte mult, cu o pasiune care o urâţeşte, îşi neglijează studiile, lecturile, prieteniile, soţul, prietenii, vechii prieteni, ca dumneata, dacă… ei nu intră strict în raza de interese a cauzei ei! Pentru ce… pentru ce toate astea…?! Poţi să-mi spui… dumneata, un om calm, profund, un om cu experienţă?! Poţi?! Ai încercat…?! Nu-i aşa că ai încercat?! Şi eu am încercat, dar, spre deosebire de dumneata, am renunţat repede, cu un bun instinct, la toate aceste tăieri de fir în patru, la toată această sterilă, impotentă speculaţie intelectual-burgheză, cum i-ar fi spus Farca şi am ascultat-o, m-am alăturat ei, cum probabil defineşti dumneata atitudinea mea! Pentru că dumneata gândeşti, sau, cel puţin, formulezi în termeni cvasipolitici toate aceste lucruri. Dumneata o faci şi apoi te sperii de propriii dumitale termeni! Astea nu sunt însă decât cuvinte! îţi aminteşti de primele sale articole, cele din *Junimea literară*, *Progres şi*

cultură, unde el însuşi vorbeşte cu dispreț de rudimentele sale de literat ratat, de lupta sa împotriva a tot ce ține (în sine însuşi) de reflexele unui şoricel de ăsta mărunt, de scrib, de „poet de idei”, felul mucegăit şi fals curajos de a gândi al oricărui adolescent întârziat şi laş care înnegreşte pagini cu sentimente dubioase etc. etc.?! Ții minte, nu-i aşa?! Ei bine, doamna Mathias m-a ajutat, perfect în stilul şi sensul maestrului – şi asta arată ce bine l-a înțeles, l-a asimilat! — să scap eu însumi de „literatul din mine!”; în dumneata însă acest literat există, supraviețuieşte şi te împinge să…

— Te rog, te rog! l-am întrerupt eu, rece, nu suntem aici ca să vorbim despre neînsemnata mea persoană! Nu e momentul să mă îndoctrinezi şi pe mine! Cel puțin nu acum şi aici!…

Am spus-o cu o anume răceală aspră şi distantă şi doctorul s-a ridicat în picioare, decis să plece. Era ceea ce doream şi eu, discuția se complicase, mă obosea, nu mă mai gândeam nici măcar la dumneata. Doream să rămân singur, cu cărțile, cu liniştea, cu singurătatea mea, cu meditațiile mele, cu rugăciunile mele. Doctorul s-a răzgândit însă, a continuat, fără să se aşeze şi am rămas astfel, amândoi, în picioare, de-o parte şi de cealaltă a mesei din salon unde-l primisem:

— Deci… această femeie, această energie sub formă de femeie a dat un alt curs acestui club cam îmbătrânit, extrem de distins, mucegăit şi provincial, care voia sau era chiar… memoria sa, a marelui om. Şi eu am asistat-o şi o asist, m-am „alăturat ei”, cum spun unii „observatori”. Mă rog, se poate, se poate spune şi astfel, cuvintele n-au aici prea mare importanță: m-am alăturat ei. Acum, în nici câteva luni, la nici jumătate de an, ea a făcut să pulseze din nou sângele în acest organism, în acest „corp” ce părea pe trei sferturi mort: distins şi mort! (Doctorul era din când în când sarcastic, dar atât el, cât şi eu ne-am prefăcut că nu observăm acest lucru. Vorbea din ce în ce mai precipitat, cu o exaltare reală în care se vedea dovada contaminării sale de către doamna Mathias, în care am recunoscut personalitatea ei.)

— Acum, stimate părinte, a continuat el, acest „corp” a început să se „mişte”, el revine încet-încet la viață, sau, mai ştii… începe să trăiască acum pentru prima oară! Spiritul lui Farca tresare acum, el însuşi învie, e un fel de miracol! Evident, toată această operație are *şi* părțile ei… incomode, să-i spunem, dureroase, brutale. E nevoie de anumite decizii, amputări ale anumitor membre, organe cangrenate. E nevoie de hotărâre, de curaj, de simțul responsabilității, al deciziei, e nevoie de… şi iată că tocmai o femeie a găsit în ea aceste resurse, această „bărbăție”, pe care un om ca generalul, soldat de carieră, nu le-a găsit. Un om devotat Lui total, un om incapabil de compromisuri, drept şi onest, un om fin, cult, profund, dar numai atât, din păcate! Aici, însă, se cerea altceva. Mahalek chiar, măruntul şi bunul său prieten, deşi se preface jignit de îndepărtarea prietenului său de la cârmă, în fond ne dă dreptate. De altfel, el a fost primul care (doctorul înghiți cu greutate, roşindu-se tot şi adăugă apoi, făcând eforturi vizibile să se învingă:)

— Mahalek a fost primul care l-a vizitat… care a avut curajul, curiozitatea… care a fost suficient de viu, de debarasat de prejudecăți ca să meargă, să vadă… suficient de viu, de curajos ca să nu-şi piardă firea, să privească şi să tragă concluziile… primele concluzii care ne-au activat pe toți… deşi, poate, el însuşi nu şi-a dat seama de amploarea, de revoluția pe care o va stârni, pe care o va pregăti această vizită… această…

— Iartă-mă! l-am întrerupt, văzând că începe să bolborosească în acest fel, pierzându-şi total logica, la ce anume te referi?! Ce fel de vizită a făcut Mahalek?! Vorbeam doar despre… doamna Mathias…?!

Doctorul m-a privit mirat, de parcă nu înțelesese ce-i spusesem. A rămas chiar cu gura întredeschisă, incapabil să se controleze, într-o secundă de autouitare. Apoi a înghițit, de câteva ori la rând, s-a întors să plece, s-a oprit din nou, a plecat privirea şi a spus:

— Bine, dar… bineînțeles că vorbeam despre doamna… Mathias! Ea e cea care ne insuflă, acum… care, cu deosebita ei energie, calm, maturitate dinamică, face ca totul să prindă realitate, să… dar acolo, în Nord… acolo… nu ştiu! dădu el, parcă încurcat, din umeri, roşu tot la față şi pe gât, ca un puber, acolo, cred eu, simt eu că… e de fapt centrul posibil… centrul real al… acolo se pregăteşte ceva… uluitor, ceva cu totul… neaşteptat! Nu ştiu… nu ştiu! a bolborosit el, cu spatele spre mine, cu fața spre uşă, pregătindu-se să plece, *încercând* să plece, nu ştiu… nu ştiu, poate mă înşel! Realitatea este aici, realitatea vie, dinamică, aspră, dreaptă! Ei îl servesc şi îl vor servi şi de acum, mai ales de-acum înainte! Şi dumneata îi vei servi, o faci şi acum, fără să vrei! Dar acolo… acolo *e* cu adevărat realitatea, încă fadă, tulbure poate, în cenuşiul, semianonimatul ei, în lipsa ei de… curaj! O realitate care se naşte în… convulsii, dizgrațios… ceva aproape… cum să spun, ceva aproape grețos, oh, îți vine să întorci capul, zău! Iar eu şi întorc capul, oh, eu sunt un om de lume, ca şi dumneata, ca şi ea… ea însăşi e un om de lume, şi ea întoarce capul, puțin surprinsă, puțin jenată, chiar şi dumneata… da, n-avem niciun chef de ce se întâmplă! Aici el râse scurt, nervos, urât.

— N-avem niciun chef, zău… ni se joacă o festă… o festă urâtă, caraghioasă… absolut caraghioasă, jegoasă, chiar!…

Apoi a deschis uşa şi a plecat, dând din cap, fără să se întoarcă, roşu tot pe gât, fără să salute. Am rămas puțin cam nedumerit de acest comportament, apoi am dat din umeri şi l-am lăsat în plata lui. Pe el şi pe maestra sa ideologică. A doua zi, am rememorat totul şi, pentru că îmi închipuiam că te interesează, ți-am scris cele de mai sus. A murit cumnata sa, sora soției sale, Maria, şi acest lucru, am auzit din oraş, l-a afectat profund, l-a zdruncinat chiar, într-un fel. Maria semăna perfect, se pare, semăna foarte mult cu soția sa, sau cine ştie ce alt element tulbure, necunoscut, l-a afectat astfel. Oricum, se spuse că moartea ei l-a proiectat într-un coşmar. Din care se pare că încă nu şi-a revenit, trecerile astea de la

exaltare la stări de abulie sunt o dovadă. Ştii ceva despre asta, ți-a scris cumva?!

Singurul lucru care m-a intrigat cu adevărat, dincolo de toată vorbăria aceea de tip Farca-Mathiasiană, a fost ultima sa frază, aşa bolborosită şi ilogică cum era şi cum am încercat să ți-o redau cât mai exact. La ce vizită a lui Mahalek se referă? Mahalek te-a vizitat pe dumneata… primul?! Când?! Sau e vorba de altceva? Şi *ce-i* cu acea „festă urâtă” pe care i-o joacă sau… *ne-o* joacă cineva?! îți este cât de cât clară această… bolboroseală?! Sau nu te interesează?! Foarte bine faci, tinere domn! Te aprob şi te aplaud din toată inima pentru conduita dumitale serioasă, pentru munca onestă, conştiincioasă căreia i te dedici, departe de toate aceste… hărțuieli şi facționări. Oricum, munca dumitale e mult mai necesară, mai importantă chiar, sunt ferm convins de asta, decât… exaltările şi fricțiunile acestea absurde şi… puțin indecente, ale acestor inşi, în aparență maturi, inteligenți şi cu… multă experiență! La ce ne mai ajută experiența dacă… în sfârşit, ajunge, cu bine, cu bine, aştept scrisoarea dumitale! Cu bine, tinere, domn şi… iartă-mi misiva aceasta disproporționată, excesiv, inelegant de lungă, de personală! Cu bine…

CAPITOLUL XI

1

Primăvară, aprilie, iarna era încă stăpână peste tot. Pe îngusta stradă Mureşanu mergeau alături doi bărbaţi; unul uşor adus de spate, deşi nu putea să aibă mai mult de treizeci de ani. Celălalt, înalt, subţire, într-un palton scump, cu o figură mândră, frumoasă, ca o mască antică de orator sau împărat roman. Cei doi nu vorbeau unul cu altul. Aveau însă încordarea aceea şi indiferenţa celor care se îndreaptă spre un loc unde vor intra împreună, unde vor vorbi în voie şi unde, poate, vor mai veni şi alţii. Intrară într-o curte fără verdeaţă, mărginită de-o parte şi de alta de două corpuri de casă. Curtea era împărţită în două jumătăţi inegale de un gărduleţ de lemn pe lângă care cei doi trecură cu aceeaşi preocupare absentă. În fundul curţii se mai găsea o căsuţă albă, curată, cu două geamuri mari, lungi, încadrând o uşă de lemn, masivă, încărcată cu bronz. Un bronz ce nu lucea, oxidat, verzui, familiar. Intrară fără să bată la uşă, îşi dezbrăcară paltoanele în vestiarul surprinzător de spaţios şi pătrunseră pe una dintre uşile ce răspundeau în vestiar, într-o încăpere îngustă, foarte înaltă. La câteva secunde de la intrarea lor acolo, în timp ce unul dintre cei doi bărbaţi se şi aşezase (cel cu masca romană, care nu era altul decât doctorul Sidorovici),

pătrunse în încăpere un tânăr de nici douăzeci de ani, un adolescent încă. Părea că se bucură că îi vede pe cei doi, deşi nu îndrăzni să se apropie, să le întindă mâna. Celălalt bărbat care venise cu Boris era mai scund, brunet, cu părul bogat, cârlionțat, şi-şi ținea capul puțin într-o parte şi îngropat în umeri. Era un bărbat frumos, trăsăturile feței erau regulate, nasul era perfect, drept, cu nările evazate uşor, nobile. Dar peste trăsături plutea un fel de veselie răutăcioasă, inteligentă, ca o transpirație, ochii calzi, mari, priveau mereu puțin pieziş, stricând efectul simetriei trăsăturilor. Îl chema Andrei M. şi de cum intră în încăpere, în timp ce doctorul se aşeză pe un scaun, cu mişcările sale veşnic elegante, autosupravegheate, ca de obicei, el se apropie, puțin pieziş, parcă în zeflemea, de rafturile de cărți de care gemeau pereții. Erau rafturi simple, din scândură, învelite în hârtie albă, care urcau până la tavan. Era şi o scăriță acolo, foarte utilă pentru cel care ar fi vrut să consulte cărțile din apropierea plafonului camerei. O bibliotecă a unui profesionist, vastă şi complicată ca un continent; proprietarul ei, cel care o făcuse, înainte de a fi apărut, de a fi intrat el însuşi în cameră, era un individ previzibil, pe trei sferturi cunoscut de un străin care ar fi parcurs doar câteva minute titlurile. O colecție care trăda mai mult decât un om viu, dacă nu cumva era a cuiva care nu mai era în viață şi se afla acolo din întâmplare, o moştenire din acelea incomode, pe care nu ştii unde să o pui, care te intimidează şi te plictiseşte în acelaşi timp, ca un câine inteligent şi fidel care supraviețuieşte stăpânului, câteva mii de cărți ca un animal viu, dezorientat, ce trăieşte încă. Andrei se apropie cu fața, atingând aproape cu pielea obrazului cotoarele, legătura din piele, pânză sau hârtie simplă, cu acelaşi surâs nedefinit, batjocoritor pe figură, în sinea sa simțea însă un fel de voluptate măruntă şi distinctă, simțea, intuia viața acelei colecții, haotică şi totuşi atât de închegată încât „trăia”. În absența stăpânului, în absența stăpânilor. Fiecare carte din cele câteva mii (şi Andrei luă doar câteva, la întâmplare, nici zece) arăta un gust sigur, un instinct sigur,

încercarea curajoasă, disperată, aproape eroică, a cuiva de a sparge peretele acela indiferent şi obtuz şi de a arunca o privire gânditoare afară, în noaptea stelară. Aşa cum poate fi spart peretele cu o pânză, cu câteva uleiuri grăbite, stridente uneori, rupte dintr-un sistem coerent însă, aşa cum se pare că sau format planetele: expulzate de forța gravitației unei galaxii.

Nu ştim a cui era biblioteca; dacă proprietarul era mort sau viu. Oricum, lucrul cel mai viu din acel om viu era peretele acela înalt de cărți. Adolescentul se întreținea cu Boris. Îl chema Dorin Korcimarov, era subțire, brunet, cu părul țepos. Era strălucitor. Stătea în picioare, rezemat cu o mână de o mobilă şi îi vorbea doctorului care era aşezat în fotoliu, uşor aplecat, cu ironie parcă, deşi nu era decât ironia unui adolescent scânteietor: adică o formă a spaimei, o formă nobilă a ei. Andrei M. continua să scoată cu indiferență câte o carte, s-o răsfoiască, s-o pună la loc, lucru deloc facil, atât de presate şi suprapuse erau volumele. Pe buze, pe față îi juca acelaşi surâs răutăcios ce nu era decât o răsfrângere în afară a emoției pe care o simțea. Cărțile acelea, mâna invizibilă care le alesese şi care vădea un gust atât de fantastic de înrudit cu al său, îl tulbura. Trecu un timp nedefinit: poate o jumătate de oră. Apoi intră în cameră doamna Mathias.

(„A intrat ca o furtună, îi scria apoi Boris lui Grobei, şi a dat mâna cu toți, chiar şi cu Dorin, care s-a roşit, ezitând, neştiind dacă să i-o sărute sau nu…")

Doamna Mathias intră încet în încăpere, aproape neobservată. Nu dădu mâna decât cu adolescentul Dorin. Apoi se aşeză vizavi de doctor şi-şi aprinse o țigară. Andrei rămase în picioare, dar nu se mai interesă de cărți. Parcă aştepta, placid, să se întâmple ceva. Ce?!

Încet, greoi, se porni o discuție între cei trei. Doamna Mathias îl atrase şi pe tânărul Dorin care, la început, corect, voi să iasă, să-i lase singuri. Ea însă îl opri şi îl atrase în discuție. Părea că venise, în primul rând, să discute cu el, deşi era nepotul ei. Probabil le dădea în acest fel celor doi

timp să se adapteze. Cei doi veneau pentru prima oară acolo şi, ciudat, Andrei descoperi aproape imediat ființa vie a bibliotecii, căreia avea să-i rămâie credincios apoi mulți ani. Uneori, un astfel de „obiect” poate să declanşeze o revelație, ca şi o ființă. Un fel de falsă memorie, aşa cum îşi închipuie unii ciclul metempsihozei în cadrul unei singure vieți: om, câine, vacă, din nou om curățit, purgat. Stătea rezemat cu spatele de rafturi, simțindu-le prin haine, frecându-se uşor de ele, simțind cotoarele cărților. Era însă atent la ce se vorbea şi vorbea el însuşi, uneori. Era inteligent şi suferea oarecum de acest lucru: îşi închipuia că e singura sa calitate, că posedă o inteligență uscată, sterilă, necreatoare. Era răutăcios, uneori chiar brutal. Plăcu imediat lui Dorin, care îl cunoscu abia acum. Pe doctor, adolescentul îl mai întâlnise o dată şi de aceea îi vorbise primul. Cu mătuşa sa avea relații directe, vii, puternica ei personalitate îl stimula, îl făcea să aibă o părere mai bună despre sine. Era unul dintre acei adolescenți care, la prima lor „privire” biologică, apreciază just, realist lumea, chiar şi indivizii adulți cu care intră în contact. Acea justețe, acel „realism” urma totuşi să se piardă. Aşa cum devin unii tineri raționalişti, atei la şaisprezece ani, ca apoi „justețea” raționamentului lor să se piardă, să se tulbure. În ceva ce nu e nici credință, nici agnosticism. Şi ei resimt asta ca o durere, cel puțin la început. Rațiunea, raționalitatea şi toate concluziile şi cauzalitățile ei, atât de fermecătoare, de comode, pierdute. Ca o religie, pierdută, pentru că şi rațiunea poate deveni dogmatică, ca o religie, sau autocrată. Dorin se afla încă în prima fază atunci când întreaga lume revelată se încadra perfect în limitele raționalității sale. Era poate o chestie de temperament, preponderența raționalului sau a instinctului pot fi declanşate oare şi de temperament, de un anume tip de sistem nervos?!

Întâlnirea nu avea niciun scop precis. Mai exact, cei doi, Boris şi Andrei M. aşteptau de la ea vreo „comunicare”, vreo explicație, oricum a întâlnirii lor. O explicație care întârzia aşa cum ea întârzia să-l expedieze pe Dorin. Veniseră oare acolo

să-l cunoască pe el, pe acel adolescent?! Oricum, Andrei M. era satisfăcut: luase cunoştinţă de acea bibliotecă şi va face tot posibilul să revină în acea casă, să ceară voie să consulte acolo unele volume, să-şi scoată extrase sau chiar să împrumute, acasă. Poate să cumpere unele cărţi, poate era de vânzare întreaga colecţie. Ah, asta ar fi fost ceva fascinant, s-o „posede" întreagă, în armonia ei pe care un arhitect mare, necunoscut încă lui, o crease. Poate era tatăl băiatului, al studentului… stai, cum îl chema oare?! Andrei ascultă cu atenţie şi în curând auzi numele, Dorin, ce sună pe buzele ei. Da, Dorin Korcimarov. Numele de familie îl reţinea mai uşor, avusese în liceu un coleg cu acest nume.

Un mărunt sentiment de jenă, poate chiar de frică, îl împiedica să întrebe a cui era biblioteca. Prostii, va afla mai devreme sau mai târziu. Acum să se concentreze asupra…

(Am pus la punct câteva amănunte organizatorice, scria Boris, ea vrea să constituie un nucleu operativ, care să acţioneze calm, metodic, lucid, în cadrul grupei generale. Fără să-i îndepărteze pe ceilalţi, pe simpatizanţi, pe cei „vechi, cu state de serviciu". Evident, cu excepţia unor provocatori sau tembeli, care pot deveni periculoşi, înţelegând prea puţin sau… prea mult. Există, de altfel, am observat asta şi la un om inteligent ca Deliman, pericolul de a înţelege „prea mult". De a „mitiza", de a literaturiza, de a politiza etc. Am admirat, încă o dată, la ea un tact desăvârşit, un simţ al realităţii şi al oamenilor ieşit din comun. Abia după câteva zile am înţeles sensul discuţiei cu nepotul său. Voia să ne arate puterea ei de a face prozeliţi?! Voia să mi-l „prezinte" pe Korcimarov, un produs tipic, deşi de vârf, al noii generaţii?! Asta ar fi fost într-adevăr o dovadă de tact politic: un sondaj ad-hoc, în noua generaţie. Deşi Andrei M., cu care m-am întâlnit ulterior şi căruia i-am povestit câteva aspecte ale acestei întâlniri, mi-a făcut o teorie, în felul lui, negând existenţa generaţiilor distincte, biologice sau psihologice, spirituale etc. Există grupuri, spunea el, dar nu generaţii etc. etc…)

Andrei M. era însă prezent. Dovadă: revelația acelei biblioteci. De ce îl informa greşit Boris pe Grobei? O simplă scăpare sau nu voia să-l alarmeze, ştiindu-l împotriva oricărei idei de grupare, organizare etc., în numele acelei moşteniri ideatice şi scriptice, în numele acelei individualități fascinante peste care căzuse un deceniu, primul deceniu? Urma să crească ceva de sub această lespede veche sau nouă, de zece ani?! O plantă, floarea unei ideologii, bălăriile politice ale unui grup provincial, exaltat şi diletant?! Un destin puternic, un om care se naşte din el însuşi?!

Nu se discutară niciun fel de amănunte organizatorice, nu se făcu niciun fel de listă a „nucleului", a grupului simpatizant sau a celor câtorva indezirabili. Indezirabilii nici nu fură definiți, cu atât mai puțin numiți. Erau toate acestea în subconştientul lui Boris, ar fi vrut el să se întâmple toate acestea sau… urmau ele să se întâmple?

Discuția doamnei Mathias cu Korcimarov fu una oarecare, deşi scânteietoare. Ca un orgoliu al familiei, deşi el era nepotul unui frate vitreg sau fiul unui văr primar, deci văr de-al doilea, ceva de felul acesta. O rudenie exactă şi vagă, comodă în acelaşi timp. Cât de departe suntem rude cu cineva, cât de departe simțim aceasta?! Oricum, ea îi spunea „nepoate", cu un fel de satisfacție care ştergea barierele dintre un tânăr şi o femeie atât de frumoasă, echilibrată, aflată la anii aceia când poate tulbura imaginația unui adolescent. Acel „nepoate" clarifica, pentru ea, totul. Şi ea ştia să-şi impună voința, în atâtea feluri, de parcă ar fi avut mai multe voințe. Voia să le arate celor doi multiplele fațete ale personalității ei, capacitatea ei de adaptare la o altă vârstă, la alte psihologii, voia să-i învețe felul în care trebuia tratat un neofit pentru a-l apropia de idee?!

Curios, nimic din toate astea nu răzbătea din conversația ei cu nepotul său. Dorin, la un moment dat, ceru voie să cheme pe cineva (el spuse un nume de femeie, mama, sora sau o femeie de serviciu) care să le servească o cafea sau un ceai. Doamna Mathias îl opri şi din clipa aceea se ocupă de cei doi

bărbați. Discuția continuă însă despre lucruri „indiferente”: o teorie lingvistică, o bârfa de la institut, o carte (Freud), arestarea unei cunoştințe comune, despre Blaga (care fusese nu ştiu unde şi spusese nu ştiu ce), revistele literare din Cluj şi incapacitatea lor de a continua tradițiile şi energiile intelectuale ale oraşului, despre proletcult, despre Polonia şi mişcarea intelectuală de acolo, deosebit de interesantă etc. etc. Lucruri aproape banale. Aceasta era finețea: de a discuta nuanțat despre banalități, despre „aproape banalități”. De ce se întâlniseră?! Pentru a fi împreună, probabil, doamna Mathias voia poate în felul acesta să-i obişnuiască împreună pe cei doi, pe ei trei sau ei patru (socotindu-l şi pe precocele nepot) etc. Sau voise să-i vadă, sau se răzgândise, sau… pur şi simplu imaginația debordantă a doctorului îi juca o festă?! Iată, Andrei M. era satisfăcut, pierise de pe fața sa chiar şi veşnica lumină răutăcioasă care îl făcea aproape antipatic şi apoi, cumva, fermecător. Răceala, cinismul uşor al inteligenței sale, atât de necesar uneori romantismului puțin dezlânat al inteligenței lui Boris.

Abia pe stradă, e drept, la plecare, cei trei abordară în fugă, câteva amănunte ale ideii practice care îi unea. Altfel totul ar fi putut să pară o prietenie intelectuală ca oricare alta sau totul ar fi putut degenera în asta. Mai grav, chiar femeia, doamna Mathias, ar fi putut aluneca de o parte sau de alta, într-un flirt banal, într-o pasiune erotică sau convențională. Altfel, ce rost ar fi avut ea lângă cei doi bărbați care o admirau? Ea, cu prejudecățile ei destul de rigide, fusese până în clipa când generalul o convinsese pentru „idee” (cu vreo doi ani în urmă, doi ani şi jumătate) o femeie extrem de distantă, de „burgheză”, de „speriată” de convențiile sociale ce pot deveni tiranice, mai ales într-un oraş atât de închis, precum Clujul, cu o populație atât de puțin diversificată, în care intelectualii pluteau ca untdelemnul la suprafața lumii.

Se despărțiră de Andrei M. la colțul unei străzi, înainte de a coborî în oraş. Doamna Mathias se grăbi spre casă, ea nu locuia prea departe şi doctorul, singur, coborî în centru, spre

clinici. Mai avea două ore în după-amiaza aceea şi era fericit că în acest fel putea să se uite pe sine – după-amiaza aceea, puțin enigmatică, figura extrem de prezentă a adolescentului, răceala, simțul pozitiv, calmul ei. Se gândi la prietenia, la fosta ei prietenie cu canonicul, despre care, cu ani în urmă (cu vreo cinci) se şoptiseră unele răutăți. Acum îşi dădea seama, cu oarecare nelinişte, că fuseseră total false acele colportaje. Deşi era, oricum, o prietenie „stricată”, pe care, evident, Deliman o regreta cel mai mult. Iată, fanatismul ei bine acoperit se pare că ucidea în ea feminitatea, afectele ei, prieteniile, sexualitatea care izvora uneori cu putere din ochii ei mari, negri, ochi „latini”, cum îşi numea el în gând. Nu era înaltă, avea picioarele puțin groase, mâinile extrem de frumoase, de fine, de expresive. Purta inelele familiei, inele vechi de cel puțin o jumătate de secol, ca un fel de bravadă față de starea politică a vremii. Singura ei bravadă, poate singura ei feminitate. Era exclus ca propria ei căsnicie să nu fi avut de suferit de pe urma exaltării ei, a fixării ei de acel ideal exotic al memoriei lui Farca, a hârtiilor de la Vatra, a ideilor, sistemului său pe care îl intuiau cu toții, mai mult sau mai puțin. Boris se gândi şi la aceasta, deşi nu îl cunoştea personal pe soțul ei, medic ca şi el. Dr. Mathias era însă nou venit în Cluj (de nici zece ani) şi acesta era un miracol al vieții de provincie: doi inşi, lucrând în aceeaşi profesiune, în sectoare diferite – Mathias era oncolog – puteau să se „cunoască” prea bine, să dețină o sumă de amănunte unul despre celălalt, fără să fi dat mâna niciodată. Participau, uneori la aceleaşi şedințe, se întâmplase odată ca Boris s-o întâlnească pe doamna Mathias pe stradă, împreună cu soțul ei, să schimbe câteva cuvinte cu ea, fără ca ea să i-l prezinte. Un fel de mojicie a ei, un fel de desconsiderare a lui, interpretase Boris, furios, foarte atent la nuanțele mondene şi la cota sa în societate. Dar asta a fost „înainte”, oricum înainte de a o cunoaşte mai bine, sau, oricum, înainte de a avea „legăturile” de acum, înainte de a o cunoaşte sub noua ei față. Acum era cumva bucuros că nu îl cunoştea pe el, pe dr.

Mathias. Deşi nimic nepermis nu-l lega de ea, de soția acestuia, spiritul său era mai liniştit astfel. Nu îi era obligat cu nimic, iar faptul că celălalt era director de clinică şi cu zece ani mai în vârstă decât „ei” făcea ca această psihologie să prindă o nuanță de generație, de complicitate de generație. Ce vorbea Andrei M. că nu există spirit, instinct de generație?! Nu există oare...?!

2

La vreo săptămână de la cele relatate mai sus, într-o după-amiază (era încă acea primăvară cu zăpadă), Andrei M. Îl întâlni pe tânărul nepot al doamnei Mathias, pe Dorin Korcimarov. Erau ambii într-un autobuz hiperîncărcat de lume, era ora când se ieşea de la fabrici şi instituții. Andrei îl văzu primul, dar nu dădu niciun semn. Celălalt însă, Dorin, cum îl zări, făcu un gest de-o fermecătoare spontaneitate şi îşi făcu loc cu coatele până la Andrei; aşa cum faci când întâlneşti un prieten cu câțiva ani mai mare, cineva, să zicem, care şi-a amenajat în podul vast şi călduros al casei un laborator de chimie şi-ți dă voie, din când în când, să asişti la experiențe, îți arată ultimele substanțe achiziționate, te informează despre schimburile avantajoase pe care le-a făcut cu cutare, care i-a dat acest sulfat sau nitrat sau clorat şi clorură în schimbul a... Sau are un laborator radio şi acolo sunt conductori, potențiometre, relee, căşti, contacte mono-bi-trifazice care pot fi la fel de bine schimbate... sau are o bibliotecă, ha-ha, o bibliotecă dintre acelea care domnesc asupra unui întreg cartier, cu toate colecțiile, foiletoanele, fotografiile, discurile şi... Dorin stătea în fața lui Andrei M. Întreg, deschis, cu fața sa mică, negricioasă, frumoasă, lăsându-şi dinții impecabili să-i sticlească de bucurie, scintilând în autobuzul acela încărcat, mizerabil, provincial, şi

celălalt, „răutăciosul” se simţi învins şi îl salută prefăcându-se că se bucură că îl vede, bucurându-se cu adevărat, aşa cum se întâmplă cu unii prieteni mai mari când îşi întâlnesc vreun suporter, chibiţ, ţuţer, care li se oferă cu fiinţa, experienţa şi toate relaţiile lor la un loc.

Dorin mergea la antrenamentul său de înot, la bazinul acoperit; era se pare campion universitar. Cei doi coborâră la aceeaşi staţie şi Andrei M. observă că celălalt şchiopătează uşor. — Ce avea? — Ah, un fleac, răspunse celălalt, o sechelă foarte uşoară de poliomielită. De asta şi făcea înot de la zece ani, de asta era campion!... Dorin râdea, realmente foarte frumos, tonic, şi Andrei îl privea, cu surâsul său răutăcios. De care celuilalt nu îi prea păsa sau îl plăcea cu surâsul lui cu tot. — Vino cu mine, la bazin! îl chemă tânărul şi Andrei M. acceptă. În definitiv era vorba de cărţile acelea şi, în clipa aceea, nu avea cine ştie ce e de făcut. Era licenţiat în spaniolă, dar, cum nu găsise un post în oraş (tatăl său era închis politic), se angajase custode la un muzeu, la *lapidarium*-ul oraşului. Dorin vorbea mult, râdea mult, dinţii umezi îi sclipeau generos, aruncând sacoşa încolo şi încoace. Intraţi la bazin, Andrei se aşeză în tribună, pe o bancă mai depărtată de piscină. Scoase o cărţulie din buzunar şi se prefăcu că citeşte. Apoi citi cu adevărat. Dorin apăru în slip, aruncă un urlet melodios în sus, spre tribune, Andrei M. Îi făcu un semn distrat cu mâna şi tânărul se aruncă în apă, începându-şi încălzirea. Apoi, peste vreo jumătate de oră, ieşi din bazin şi îi aduse spaniolistului o tablă de ciocolată, porţia sa de antrenament, pe care i-o dădea clubul. Andrei M. continuă să citească, muşcând din ciocolată, perfect relaxat, în zgomotul familiar al celor de jos, în plescăitul apei, fluierul antrenorului, vocile de fete şi băieţi, curate, orgolioase, vii, inconştient de vii, infernal de vii. Apoi, la sfârşitul antrenamentului, Dorin urcă şi îl chemă la o partidă de polo. Andrei M. acceptă, băgându-şi cărţulia pe jumătate descifrată în buzunarul lodenului său larg, bun, un model pe care îl purta în anii aceia jumătate din oraş, coborî cu privirea sa

piezişă, inteligentă, dădu mâna cu antrenorul şi cu încă vreo câțiva, i se dădu un slip şi se aruncă în apă. Era stângaci, evident, de câteva ori mingea îl pocni în cap trezind veselia bonomă a atâtor maeştri. Se simțea însă bine, rezistă cu bine şi la sfârşit acceptă să fie portar al unei scurte partide de o jumătate de oră, ca *finish* pentru antrenamentul tuturor. Era o partidă clovnerescă, nimeni nu fluiera faulturile, jucau şi fetele, era un fel de rugby acvatic, mulți se înecau de râs, dându-se la fund. Dorin era unul dintre zei, unul dintre vârfuri, şi în după-amiaza aceea străluci numai pentru Andrei M., prietenul său întâlnit în autobuz. Apoi plecară şi, când se despărțiră de ceilalți, Dorin rămase cu mâna unei fete agățată de braț. El părea a nu-i acorda prea mare atenție şi Andrei M. făcu la fel. — Unde mergem? întrebă ea şi îi invită la ea, locuia împreună cu o colegă, în oraş. Andrei M. Îi duse la el însă, avea o casă mare şi locuia singur cu mama lui şi cu un alt frate care nu-i va incomoda însă, pentru că lucra în biroul său. Nimeni nu întrebă ce făcea fratele lui Andrei, nici ce făcea el însuşi. Andrei M. avea douăzeci şi şase de ani, era teribil de bătrân, atât de bătrân cum nu avea să mai fie niciodată. El însă ştia aceasta şi zâmbetul său furişat, pieziş, inteligent, era o dovadă. Zâmbetul, râsul de sportiv, de tânăr performer universitar american al lui Dorin, în ciuda piciorului stâng pe care îl târa uşor, cu cochetărie, îl privea drept, i se dăruia drept, la fel ca şi fetei: li se dăruia ambilor fără părtinire, cu o egalitate de care numai el era în stare, sufletul său mare, uriaş, bogat în vitamine, inima sa de atlet mondial. Erau în trei, nu?

Andrei le făcu un ceai, le aduse nişte pişcoturi uscate, ştrudel cu mere, o porție pentru fiecare, şi nuci, o grămadă. Dorin se instală imediat în fața aparatului de radio şi căută pe scurte jazz. Ştia pe dinafară o mulțime de posturi care dădeau muzică la ora asta. Erau ambii colegi, el cu fata, studenți la medicină, el la generală, ea la pediatrie. Pe ea o chema Flora, era mică, durdulie, cu un cap de porțelan, un fel de frumusețe persană, şlefuită, magică. El părea foarte

mândru de ea, era ea însăşi un fel de campioană. La o probă avea recordul național şi în asta îl întrecea pe el, care era campion, dar nu recordman. Andrei îl privea cu atenție, îi venea, ca acolo, sus, la bazin, să-şi scoată cărțulia sa spaniolă (Miguel de Unamuno, *Del sentimiento tragico de la vida)* şi să citească, lăsându-i pe cei doi să... înoate, să râdă, să se atingă, să se mângâie, să se iubească pe jos, pe covorul vechi al familiei, să cânte la pianul Blüthner al familiei, să se certe, să se zgârie, să plece când ar fi avut chef, să doarmă, să... să... discutară o grămadă de chestii. Despre ce?! Foarte curând, Dorin ajunse la mătuşa sa şi Flora făcu un gest de dispreț care însemna că era hipersaturată de subiect. Ascultă însă cu atenție, râzând des, mărunt, arătându-şi picioarele impecabile cu inconştiența pe care şi-o permitea, probabil, atunci când era lângă Dorin. Cuplul, băiatul ei, colegul, prietenul, amantul, idolul, duşmanul, ruda, generația ei strictă. Andrei îl întrebă a cui este biblioteca. A mea, răspunse Dorin, trecând, nepăsător la altceva. — înseamnă că a moştenit-o! gândi reflex Andrei şi se bucură, închipuindu-şi că „puştiul” nu-i ştia valoarea. O ştia însă, se văzu asta în aceeaşi după-amiază. Era formidabil Dorin ăsta, cu piciorul stâng pe care îl țâra lin, ca în vis, cu trupul său de înotător american, campion de club din prima clipă, care aminti, cât te-ai şterge la ochi, câteva titluri încâlcite, în două limbi, comentându-le cu umor, cu fals umor, pentru că vorbea serios. În acelaşi timp îl cercetă fugar din ochi pe Andrei M. şi acesta îşi dădu seama că tânărul e conştient de comoara aceea care se înălța lângă perete. Cât de conştient?! Era un tânăr minune şi când se aşeză la pian şi clămpăni jazz ca un profesionist, bucăți de Nat Cole şi Roll Garner, Andrei M. Începu să-l disprețuiască puțin. Atâtea calități care la un loc (doamna Mathias amintise că nepotul ei era un vârf la facultate) nu puteau însemna decât o fadă precocitate, un diletantism descurajator. Dar Dorin râdea, râdea, privindu-l, dăruindu-i râsul, ființa sa armonioasă, curată, nu mai puțin decât se dăruia în aceeaşi după-amiază prietenei sale, creând

o egalitate şi un aer care-l dezarmau pe Andrei M., fără să o arate. El nu arăta de altfel nimic, nu trăda nimic sau trăda foarte puțin, aceasta era tăria lui, cinismul, farmecul sau slăbiciunea sa. Nici el nu ştia care, poate toate, fiecare dintre acestea, pe rând. Cum suntem cu toții.

— Ştia ceva despre… Farca?! îl tatona Andrei. Flora era tolănită alături, pe o canapea, şi frunzărea un uriaş album cu reproduceri după pictura surrealistă. Dorin dădu din cap, spărgând o nucă între dinți. Citise câteva dintre articolele sale, i le arătase mătuşa sa, căreia, în absență, el îi spunea Claudia. — Un tip tare! spuse tânărul, cu nepăsare. — Daaa?! se miră vag Andrei, privindu-l, şi celălalt dădu din umeri. — Evident, eu nu mă prea pricep, dar… spunea nişte chestii care-mi plăceau. — Ce anume? Ținea minte?!

— Cum să nu! surâse cu politețe condescendentă, franc, sportiv-condescendentă, înotătorul. — Vorbea despre falsificarea istoriei. Singurul fel în care oamenii mondeni pot suporta istoria! Apoi continuă, dând amănunte, un material pe care Andrei M. nu-l ştia. Din ce perioadă o fi fost? Apăruse?! Da-da, spuse Dorin, era însă o traducere la maşină, după un text tipărit în englezeşte. — Aha! spuse Andrei M., înțelegând. Apoi îl rugă pe celălalt să continue. Mai mult decât articolul pe care şi-l putea procura, îl interesa subit cum gândea „puştiul”. Oh, nu cum îi scrisese un pic cam pedant Boris lui Grobei, ca un semn, ca un sondaj în tânăra generație şi alte prostii. Andrei M. de altfel nici nu se simțea dintr-o altă generație decât Dorin şi Flora, ce-şi bălăngănea un picior şi-şi sugea degetul, apreciind cu oftaturi ascuțite cartea atât de rară în anii aceia, o insulă de lumină pentru mintea ei îmbâcsită cu naturalismul abject şi lozincard. De altfel, Andrei nu credea în ideea, în sentimentul de generație, ci în cel de grup. Şi aici, acum, cei trei formau un grup. Aşa cum, cu câteva zile înainte, acasă la Dorin, el formase spontan un „grup” cu cărțile acelea vii ce sprijineau peretele înalt, sau ei trei plus unul, adolescentul, ce părea ironic şi bine crescut, un fel de apendice al familiei de

intelectuali a doamnei Mathias. Dar iată că nu era aşa, Dorin exista cu adevărat şi lui Andrei M. i se strepezi pentru o secundă zâmbetul său fin şi răutăcios. Ce era cu băiatul acesta? Era el cu adevărat un precoce?! Dar ce târzie, ce dureroasă precocitate, la cei douăzeci de ani... Aşa, un fel de vals tragi-comic! Şi doamna Mathias, mătuşa sa, era conştientă?! De ce nu... de ce nu... de ce-şi închipuia că numai el le vedea pe toate?! Şi aşa cum Dorin îşi târa piciorul său aristocratic, aşa îşi târa Andrei neîncrederea în propria sa inteligență. Privea în jur, bănuitor, deşi se afla la el acasă, şi în jurul ochilor şi a gurii înflorea rânjetul său insidios, neliniştitor. Îl lăsă să vorbească pe Dorin şi acesta turui, turui...

— ...Avem nevoie de ceva în care să credem... de ceva în care să cred, ceva, pentru care aş fi capabil să... ceva total, uriaş, înțelegi, care să...

Flora întoarse o clipă capul peste umăr şi făcu o grimasă disprețuitoare în direcția lui Andrei M., adică: sanchi, palavre, târşeală, bancuri, ai timp să-l crezi pe gagiu!... vrând, probabil, instinctiv să-l apere de ridicol pe prietenul ei în fața expresiei „cinice” a lui Andrei M. Dorin deveni brusc brutal de serios şi Andrei M. Îl ascultă, prefăcându-se distrat. Aceasta, ştia din experiență, biciuia limba celuilalt:

— ...Un ax, spunea studentul, ceva concret în jurul căruia să mă rotesc... o credință, o...

— Medicina, propria-ți profesiune! spunea Andrei M., vrând să-l incite, doamna Mathias spunea că eşti vârf, că eşti pasionat...

— Bancuri!... spuse Dorin, cu fruntea urâțită de riduri. — Bineînțeles că-s ceva mai bun decât ceilalți imbecili, dar ce importanță are?! N-am de gând să îngroş rândul pehlivanilor mei de profesori care trag cu ochiul la chenzina celuilalt şi se sapă cu surâsul pe buze! înțelegi?

— Religia, nu? îl cunoşti pe canonicul Deliman?! Dorin făcu semn că da, că îl cunoaşte. Apoi dădu din umeri, nehotărât:

— Cum să cred în sfânta, catolică, apostolică etcetera… tu crezi?! Şi el râse, îi dărui încă o dată custodelui surâsul său de campion, de tânăr ideal.

— În comunism… continuă Andrei M. răsturnându-se flegmatic în fotoliu.

— Tu spui, al cărui tată e la beci…?!

— N-are importanţă!… făcu spaniolistul, orice revoluţie îşi are…

— Nu-nu! făcu Dorin, nu mă interesează! Nu mă poate interesa, înţelegi? E ceva impus, ceva din afară, ceva de sus! Şi-apoi… *ei* sunt clasă muncitoare, nu…? „Hegemonia clasei muncitoare!”. Ei bine, eu nu sunt clasa muncitoare, mai ales acum, când clasa muncitoare se îmburghezeşte!

— Crezi…? Mai degrabă… grupuri decât… întreaga clasă…

— Nu mă interesează! spuse rigid Dorin, apoi zâmbi, un *smile* regesc, ca să-l compenseze pe celălalt. Era prietenul lui, nu? Al lui şi al Florei!

— De altfel, adăugă el, eu i-am citit pe Lenin şi pe Marx. I-am citit cu adevărat! Raţionalism dialectic, economie politică, genială critică a formelor capitalismului clasic care se pare că nu mai exista pe nicăieri… la Lenin o mare vocaţie, o mare pasiune pentru destin, unul dintre primii cinci inşi ai secolului nostru, e evident… ei, şi ce-i cu asta? El însuşi se defineşte undeva ca un propagandist! Asta a şi fost: creator de istorie şi un propagandist genial!…

— Creator de istorie?! râse uşor Andrei M., ţi se pare puţin lucru, băieţaş…?!

— Nuu… nuu! făcu Dorin gânditor. Flora luă albumul de la început. Andrei M. se ridică şi îi aduse altul numai cu Dali. Ea scoase un chiţcăit uriaş de bucurie.

— Probabil că… viitorul îi aparţine! spuse Dorin. Dar pe mine nu mă interesează viitorul. Pe mine mă interesează în cel mai rău caz viitorul meu, înţelegi! Mai ales: prezentul meu, prezentul acesta dispreţuit de toţi… chiar şi de tine… şi îi zâmbi din nou, scuzându-se.

— Cui îi aparține… viitorul?! întrebă leneş Andrei M. Dorin nu răspunse. Se ridică deodată în picioare, punându-şi în mişcare trupul lui suplu, înalt, subțire, cu umerii lați, puțin aduşi în față, un corp deformat de performanțe, de mii de ore de transpirație în apă. Acum nici nu mai şchiopăta. Gândea, gândea intens şi era atât de armonic în toate mişcările şi actele sale încât se vedea *fizic* cum gândeşte, de parcă ar fi fost un pălmaş care scrie, un analfabet, un arierat. Gândul său (şi numai atât?!) era total, participa la el fiecare fibră a trupului său fusoid, o concentrare aproape totală. Era un grec, băiețaşul acesta! aproape că gândea Andrei M. Boris, dacă ar fi fost acolo, ar fi gândit acest lucru cu siguranța.

— Viața noastră… goală şi searbădă! spuse studentul fără să clipească la aceste enormități. Andrei M. zâmbi răutăcios, dar celălalt nu se clătină. — De-un materialism infect! Abject, înțelegi?!

— Urăşti… teroarea?! întrebă Andrei M. Dorin îl privi o clipă, fără expresie. Apoi spuse, destul de decis:

— Nu… nici nu mă preocupă acest lucru! Te rog să mă ierți, adăugă apoi repede, tatăl tău e închis şi…

— Ei, asta-i, irupse paznicul de muzeu, îmi faci grații, acu'!… Hai sictir! şi celălalt râse, eliberat. Flora întoarse capul peste umăr o clipă, şi îl iubi. Erau amândoi liberi, tinereii, sau încercau să fie. Într-un fel caraghios şi disperat. Dar pe cine să imite în acei ani când războiul mai continua, surd? Mai rău decât războiul, când tranşeele stau față în față şi inamicul e cel care-ți vine de dincolo şi poartă o armă şi vorbeşte o altă limbă şi părinții lui sunt în spatele lui sau mormintele lor, cel puțin, şi te priveşte uimit şi speriat, recunoscându-te?! Acum însă, unde erau tranşeele, inamicul nu mai avea îndrăzneala să poarte o armă în mână, idealurile, ultimele idealuri putrezeau în şanțurile ultimului război, bătrâni falnici şi glorioşi se prostituau cu o grabă dureroasă, icnită?! Pe cine să imite?!

— Nu mă interesează problemele… politice, adăugă Dorin, mereu în picioare, mereu pendulând. — Pe tine… da?!

Andrei M. dădu din umeri, un gest care nu însemna nimic: adică da şi nu. Dorin zâmbea mereu, mereu, cu disperare. Andrei M. privi, pieziş, într-o parte: tinerelul era oglinda sa sau trebuia să fie. El însă nu avea chef să fie nimeni oglinda sa; îşi ajungea lui însuşi şi o grimasă de furie şi dispreț îi apăru pe față. Dorin îl privi întrebător şi spaniolistul se adânci între propriii săi umeri: lumea să facă ce-avea chef, nu-l mai interesa nimic. Oricum, nu-l putea împiedica pe celălalt să vorbească, odată ce-l stârnise.

— Nu mă preocupă prea mult… teroarea, dictatura şi celelalte! continua înotătorul. — Crezi că asta e o problemă? Adevăratele probleme sunt cele insurmontabile, anistorice, nu?! Cele care nu pot fi rezolvate… Teroarea aceasta se va rezolva cumva, va obosi şi atunci… ce vor pune oamenii în locul ei? Democrația?! Libertatea?! Ea poate deveni la fel de abjectă ca şi teroarea!… Poate şi mai mult!…

— …Zău…?!

— Da-da, Andrei… înțelegi?! (Tinerelul se aprinsese, brusc, peste măsliniul tenului se întinsese roşeața şi strânse pumnul, absolut caraghios. Dar astea nu contau.) – Şi dictatura e comodă, într-un fel, ca şi frontul, nu crezi? Democrația e mult mai incomodă… zău!

— Bine… se sufocă, aproape, muzeologul, dar libertatea…

— Te-am atins în reflexele tale mic-burgheze, ha-ha! râse cald, curat studentul. — Nu-i aşa?!

— Se poate… făcu distrat, indispus, Andrei M., înțelegând brusc, în clipa aceea, de ce îi dusese doamna Mathias acolo, în str. Bethlen.

— În viața noastră, a mea, cel puțin! se corectă Korcimarov, există un gol, un vid, pe care nu-l pot umple… idealurile astea de şase luni! Ai să spui că voi îmbătrâni, mă voi maturiza, mă voi cuminți, voi intra în rând, voi prinde bun-simț! N-am niciun chef de astea! N-am niciun chef, absolut niciun chef, înțelegi?!

— Dorin, nu mai țipa! se băgă Flora, de pe canapeaua ei.

— De ce eşti atât de sigur că o să-ți înşir tâmpeniile astea! spuse sec, Andrei, privind o mobilă.

— Scuză-mă! râse studentul, tremurând uşor de ațâțare. Era la fel de încordat ca atunci când se afla pe start, la marginea bazinului.

— Întâlnesc o grămadă de imbecili peste tot, aşa că… şi râse, tot ce putea era să-i dăruiască râsul său pe care i-l dăruise Dumnezeu într-un moment de regretabilă noblețe, de zăpăcită noblețe. — N-ai simțit niciodată… o, sunt convins că da, adăugă el, din prima clipă când te-am văzut, deşi nu ştiam nimic despre tine! De asta am venit azi, dintr-un foc, la tine, când ne-am întâlnit în autobuz, înțelegi?! Sunt convins, chiar dacă nu eşti tipul care să recunoşti chestiile astea, dar… e un gol, un gol fantastic, un fel de gol ce se învârteşte şi creează, ca un corp solid, un fel de centrifugare, sau… poate, poate că… dimpotrivă… o energie contrară… centripetă! înțelegi?! Un vid în care se răstoarnă totul, care înghite, se hrăneşte cu orice, cât de mizerabil! Ai observat ce primitive, ce mizere sunt idealurile pentru care unii… îşi dau viața?! Sunt convins că ai observat, sunt convins că noi doi semănăm… nu?

Andrei M. dădu din umeri, întorcându-se cu umărul. Orice, afară de efuziunile astea bombastice. Puştiul îi plăcea, dar accesele astea erau de-a dreptul plicticoase. Pentru un tip sportiv ca el, care făcea o sută de bazine într-o după-amiază?! Pfui!

— Nu fumezi…?! întrebă Dorin, apoi adăugă fără să aştepte răspunsul. — Nu libertatea sau dictatura rezolvă aceste probleme. Pentru mine, cel puțin, înțelegi?! De altfel… prea mult social peste tot, ne-am îmbâcsit de-atâta social şi-am uitat de indivizi, de noi înşine, de ființa noastră anistorică, cea mai bună parte din noi… mereu ne vine să-l recităm pe Coşbuc! râse el, şi Andrei M. Îl privi mirat, sau… în cel mai bun caz pe Arghezi, poetul obidiților!

Andrei M. dădu din umeri la râsul celuilalt.

— Faci pe cinicul! îi spuse. — Eşti uşor anarhist… băieţaş! Ţi-a mai spus cineva…?!

— Evident, contracară studentul, cu un zâmbet graţios, lungea un pas de dans. Dar ea nu părea atât de indignată de epitetul ăsta! Probabil că se prefăcea mai bine decât tine, nu-mi fac iluzii! Ce-i aia cinic? Anarhist?! Poţi să răspunzi repede?! Mie de altfel… nu-mi pasă prea mult de epitetele voastre burgheze!…

— Asta-i o frază din Farca!… spuse Andrei M., ironic, cât putea el să fie.

— Evident!

— Mă interesează mai mult frazele tale… propriile tale fraze!

— Asta-i spun şi eu! aruncă de dincolo Flora, fără să se rupă cu totul de „anarhistul” cu o singură mustaţă, Salvador Dali.

— Aiureli! răspunse Dorin, frazele „mele” le poţi afla de la orice mucos de douăzeci de ani. Frazele „mele” îi las pe ei, pe imbecilii din generaţia mea să le declare, să le semneze, să le toarne gagicilor lor. Eu nu vreau să fiu original; şi asta e o prejudecată burgheză! Deocamdată îl imit pe *el!* Cât mai bine, pe El!

Andrei deveni serios şi îl privi cu atenţie: – „Nu credeam să fie atât de infectat!” se surprinse el gândind, fără niciun resentiment, însă. Cu un fel de nedumerire fără sex.

— Ai auzit de… Grobei? îl întrebă.

Dorin dădu din cap, înghiţind. Auzise, dar nu-l cunoştea. Deocamdată îi ajungea mătuşa sa, colosala sa mătuşă. Cea mai zvăpăiată mătuşă posibilă, nu?! Andrei confirmă, dând tăcut din cap.

— Ţii minte, spuse tânărul, aşezându-se pe fotoliu şi ridicându-se imediat, ţii minte… el vorbeşte undeva despre feminitatea democraţiei şi masculinitatea tiraniei., nu?! Nu e o idee originală, el citează sursa, dar eu nu mai reţin… ţii minte? (Andrei M. dădu din cap indecis.) – El însuşi are un uriaş dispreţ, un fel de milă, faţă de capacitatea de libertate a

oamenilor. „Un fel de a-i distruge, de a-i descompune”, spune el. Tirania e spartană, e curată, ea întreține funcțiile vitale morale, întreține viu, intact, puternic, organismul moral. Întreține, păstrează sănătatea societății, umanismul ei. O societate, cred că ştii, poate fi bogată, liberă, civilizată, dar teribil de inumană, de uscată, de condamnată în acelaşi timp. Aici marxismul are dreptate! Te uiți la mine… adăugă şovăitor Dorin, aşezându-se, brusc obosit, parcă, te uiți la mine şi-ți spui: – Ia te uită ce talmeş-balmeş în căpățâna acestui tinerel sportiv! Nu-i aşa, nu-i aşa că gândeşti astfel, hai, spune… eu nu mă supăr, pe cuvântul meu, te asigur că… şi începu să râdă.

Râse şi Andrei M. Flora spuse, căscând ca un şoricel, că trebuie să plece, mai avea ceva de citit. Apoi adormi, brusc, nu se ştie când, pe canapeaua ei, uşor, aşa cum ai stinge o lumânare. Andrei M. vru să se ridice, s-o trezească, dar celălalt îi făcu semn s-o lase, un sfert de oră de somn o va relaxa. Fata asta, spuse în treacăt studentul, e teribil de firească, de sănătoasă, de animalică, în sensul frumos al cuvântului. De asta şi umblu cu ea, pentru că, să ştii, nu mă culc cu ea, am pe altcineva. Ea însă e prietena mea, ea e „femeia-oaie”. Deşi, după cum vezi, e total deosebită de aşa ceva, de prototipul ei, cel puțin, de Petronela! Dimpotrivă, e inteligentă, sportivă, îndărătnică, dar e… femeia-oaie, pur şi simplu! Dorin râse ca un copil, aplecându-se puțin în față, cu dinții şi buzele sclipind de salivă. — O cunoştea pe… Petronela? — Nu-nu… doar din… hârtii! Dar ar fi vrut s-o cunoască, Claudia i-a promis că o va aduce odată la Cluj sau că vor merge ei acolo, la Bistrița sau pe unde se ascundea ea. — O sfântă care trăieşte în lume ca într-o mănăstire! Cu icoana lui abstractă în brațe, în minte! Pentru eternitate – femeia lui mistică, predestinată, lată, în acest fel puteau avea femeile geniu! Eterna Fecioara Maria ce se dedică unui bărbat care e… chiar fiul ei. Maria Magdalena şi Maria-Fecioara în aceeaşi ființă, maternitatea şi senzualitatea… oh, aici, la Petronela, senzualitatea însăşi e cumva… mistică,

abstractă!… Deşi există totuşi, ca şi la Bernadeta din Lourdes, sub forma exaltării! Exaltarea lor e atât de senzuală!…

Dorin mai vorbi astfel câteva minute şi Andrei M. Îl ascultă cumva absent, cu capul sprijinit în braț:

— Eşti un reacționar! îi spuse la un moment dat. Amândoi râseră, dar Andrei M. o spusese cu toată convingerea, credea în mod serios că tânărul avea păreri reacționare. Împotriva cui? Andrei M. n-ar fi putut să explice prea bine. „Ce se va întâmpla, gândea el, dacă Grobei se va întâlni cu acest băiat exaltat?! Poate… nimic!…” El însuşi nu-l cunoştea pe Grobei şi era foarte puțin interesat să-l cunoască. Doamna Mathias îl interesa ceva mai mult. Dar nici ea, persoana şi fanatismul ei din cale-afară. Nici Boris, doctorul. Hârtiile lui Farca, cu mult mai mult. Hârtiile, ideile, moştenirea sa, personalitatea sa exorbitantă, profetică, acut modernă. Existența sa. Da, Farca îl interesa, magnetismul figurii sale îl atrăsese în orbita acelui cerc. Îl interesa, îl pasiona, e drept… dar nici asta din cale-afară. Poate, biblioteca aceea din casa lui Korcimarov ar fi putut să-l subjuge mai profund, mai total, pentru mai multă vreme. Ar fi putut să-l vindece de neîncredere, de ironia sa neputincioasă, de inteligența sa ironică, devastatoare. Sau, poate… o femeie…?! Nu… nu-nu! în niciun caz o femeie! în niciun ca… în niciun caz!… Asta e sigur şi va rămâne aşa! De ce se va agăța, el… trupul lui… de ce se va agăța…?! Trupul său spiritual…?! îşi simți zâmbetul său rău, urât, zumzăitor, pe chip şi întoarse fața, pieziş, să nu-l vadă nimeni, deşi nu mai era nimeni. Cei doi plecaseră. Studentul o trezise pe Flora şi plecaseră ca în vis, într-un minut dispăruseră în neant. Şi totuşi, Andrei M. Întoarse fața. Era evident, se ascundea de cineva. Se umfla în pene că el nu sucomba total, fanatic, unei idei, ca Boris, Korcimarov ăsta, doamna Mathias, Grobei de la Vatra Dornei, merceologul, şi ceilalți. Că îşi păstra un colț critic, viu, în afara oricărei vasalități. Era aceasta o forță, o slăbiciune…?! Evident, deocamdată era o forță. Desigur… o forță! O bărbăție! Dar… peste un timp, peste câțiva ani…?!

El… de ce se va agăța?! Aşa cum se agață cazacii de caii lor iuți în timpul acrobațiilor, giumbuşlucurilor pe care le fac, trecând în goana mare pe sub burta fugarului, lăsându-se târâți de-un picior agățat în chingă, cu tâmpla la un centimetru de potcoavele care scânteiază ucigaş…?! Da, el de ce seva agăța… totuşi…?! Sau… cine ştie, poate nu era nevoie… poate că se putea şi *aşa…* pur şi simplu aşa… cu…

3

…Se simțea, cumva, la marginea unui cerc… excentric! Era poziția sa favorită… puțin piezişă, puțin laterală, aşa încât putea să-i observe bine pe „ceilalți”, pe cei fanatici, exaltați… şi observația sa, postul său lateral era cu atât mai prețios cu cât îi observa pe cei cuprinşi cumva de aceeaşi febră… spirituală ca şi el. Da, evident, şi el era cucerit de Farca, de moştenirea sa, de această mare, grandioasă figură a provinciei româneşti, pe care un grup eterogen, două femei şi un merceolog semidoct, acolo, în nord, şi aici, câțiva pensionari subtili, o femeie exaltată şi frumoasă, un student, un doctor etc. Încercau să o învie, să o păstreze vie. Problema era: Farca, simbolul, imaginea sa s-ar păstra şi fără fanatismul „lor”, al celor la marginea cărora sta el, Andrei M., sau valoarea lui era o valoare în sine, ideile şi personalitatea sa atât de puternice, de necesare, de revoluționare, încât ar fi renăscut, ar fi supraviețuit oricum?! Hai?! Căci atunci, fanatismul celorlalți era deplasat, inutil, dar… ironia sa, un semn al realismului său profund, al simțului proporțiilor care… nu cumva aici se afla nodul… problemei?! Cine era mai important: oul sau găina… ideologul sau practicienii, luptătorii, propagandiştii…?! în sfârşit!… Ceea ce îl preocupa însă mai mult pe Andrei M. era propria sa fire, erau propriile sale reacții.

…Generalul stabilise o întâlnire lunară în plen, şi o alta, a comitetului de nouă. Doamna Mathias nu schimbă nimic din această ordine, comitetul însuşi rămase neschimbat. Prin aceasta ea voi să arate că schimbările eventuale ţineau de spirit, de esenţă, şi nu de persoane. „Noi vrem să înlocuim un principiu cu altul şi nu o persoană cu alta”, spunea ea. Merse atât de departe încât, deşi ar fi putut, nu se numi pe ea însăşi sau pe Sidorovici, omul ce-i era cel mai apropiat, secretar al comitetului; generalul rămase în continuare în această funcţie şi ea, intermediar al secretarului. Sidorovici era un simplu membru al comitetului şi nici el nu părea a nutri vreo ambiţie deosebită. Mahalek şi „cei bătrâni” murmurară, evident, şi vorbiră (în şoaptă, pe „coridoare”) că nu e vorba decât de timp, de o stratagemă, de ipocrizia „tinerei” doamne Mathias etc. Generalul se mulţumi însă cu această stare de fapt şi indolenţa sau calmul său liniştiră spiritele. Marea sa autoritate ca fondator al grupului făcea să amuţească orice iniţiativă: şi cea care îl sprijinea şi cea care i se împotrivea. I se împotrivea oare, în principiu, ceva?! Greu de spus… Poate, noua activitate a grupului Mathias nu era decât o prelungire a iniţiativelor sale, o bine inspirată traducere în fapt a ideilor sale etc. Singurul său semn de nemulţumire (al generalului) era că începu el însuşi să desconsidere mişcarea. „Un cenaclu de lectură” spunea el la început, zâmbind subţire, apoi fără să mai zâmbească deloc, uitând că zâmbise vreodată la această frază. „Un amuzant joc de provincie”, spunea el, în cercul său intim, în „nucleul” ce-i rămăsese fidel, apoi chiar în plen. „Un cerc de pensionari, pe care unii tineri îl iau prea în serios.” „Un cerc de arhivari.” „Fundaţia Farca”, această din urmă expresie reveni tot mai des pe buzele sale şi pe cele ale acoliţilor săi. Ea deveni şi antetul hârtiilor lor sau, prescurtat: „F.F.”. Şi doamna Mathias, cu prozeliţii ei, adoptară acest antet, în definitiv, „ei” chiar şi în plen nu erau prea numeroşi; de două sau eventual de trei ori comitetul. Cineva propuse chiar să se reducă numărul membrilor acestuia, ridicol de mare în comparaţie cu plenul, dar pentru a evita orice fel de

fluctuație organizatorică se păstră totuşi numărul de nouă. Unii, ironici, afirmau că, de cele mai multe ori, plenul se suprapunea perfect pe comitet, dar aceasta era o exagerare. E adevărat că rareori se aduna întregul plen, al cărui număr, cu exactitate, poate nu-l ştia nimeni, nici măcar generalul. O evidență precisă nu se ținea şi din teama, justificată, că un astfel de act, în acele vremuri tulburi (anii '56, '57, începutul lui '58), ar fi putut deveni dăunător membrilor „cercului" sau „fundației". Deşi activitatea lor nu era în niciun fel politică, cu atât mai puțin îndreptată împotriva regimului politic existent, simplul fapt al întrunirii lor putea produce prejudicii grave personale sau de carieră. În acei ani, erau arestați oameni pentru mult mai puțin, pentru infinit mai puțin, de-a dreptul pentru nimic. E adevărat că şi din „sânul lor" se făcură arestări, dar mereu pentru alte „motive": apartenența la partide de dinainte de război, riduri, funcții guvernamentale de „dinainte", unii pentru simplul motiv că mai fuseseră odată arestați, alții pentru denunțuri false. Niciunde, în niciun caz, însă, nu sa pronunță (de către foruri) numele lui Farca, al „cercului" sau vreo aluzie la toate acestea. E adevărat că Grobei fu chestionat, două după-amiezi la rând, la Vatra, de către „cineva" care se legitimă ca venind din partea centralei Ucecom. Grobei însă nu pronunță numele lui Farca şi explică prezența sa în casa doamnei Olga prin faptul, confirmat de aceasta, că sus-zisa doamnă vrea să-l adopte. „Musafirul", în mod straniu (sau nu!), se mulțumi cu această explicație grosolană. Era exact, sau aproape exact ce-i prezisese bătrânelul Mahalek. O simplă întâmplare?! Posibil, lucrurile, istoria nu trebuie dramatizate sau, cu o expresie a generalului, „machiavelizate". „Realitatea nu trebuie machiavelizată", prin aceasta înțelegându-se că uneori… adeseori, coincidențele sau un şir de întâmplări nu trebuiesc interpretate excesiv. De altfel, Grobei, el însuşi, nu comunică nimic în legătură cu acea „vizită"; cei de la Cluj aflară, probabil, din sursa doamnei Olga de acea „cvasianchetă" şi asta, cu oarecare întârziere. Generalul îi scrise merceologului,

făcându-i anumite reproşuri, scrisoare la care nu obținu niciun răspuns: funcționarul era probabil, ocupat până peste cap cu munca sa în cadrul cooperativei şi după-amiezile şi nopțile, cu hârtiile arhivei. Se afundase ca un sobol în tunelul hârtiilor lui Farca şi părea că nu-l mai interesează, realmente, nimic altceva. Se transferase definitiv la filiala cooperativei locale deşi ar fi putut râvni posturi mai mari, mai însemnate. Orice ambiție socială părea că se stinsese – cel puțin, deocamdată! — în trupul descărnat al tânărului merceolog. Cum mai arăta, oare?! Cu excepția lui Olga-tante şi a Petronelei, nu-l mai văzuse nimeni, de aproape jumătate de an. Iar la Cluj, viața îşi continua cursul, tot mai năvalnic, tot mai... irezistibil, tot mai... fatal, s-ar fi spus altădată, cu un secol în urmă.

E adevărat, cineva îl văzuse totuşi, cineva îl întâlnise, cineva... hm, hm, cineva din vechile sale cunoştințe, chiar mai mult decât atât. Într-un tren personal, care circula lent între Dej şi Satu Mare, pe înserat, într-un cupeu de clasa întâia prost luminat, merceologul dădu peste o formă feminină, se împiedică aproape de ea. Lumina electrică nu funcționa din indolența conductorului de tren sau în acel compartiment se defectase instalația sau se arsese becul, scurt, Grobei se aşeză vizavi de cineva care părea o femeie. Pe aceeaşi banchetă cu forma feminină se mai aflau două ființe, un bărbat cu un copil, amândoi neobişnuit de tăcuți. Apoi, cei doi coborâră la una dintre infinitele stații anonime la care garnitura oprea tot la cinci, zece minute şi în locul lor, urcă o femeie grasă, probabil în vârstă, după mirosul ei. Abia atunci îşi dădu seama Grobei că persoana din fața lui trebuia să fie o femeie tânără şi, *subito*, prin nu ştiu ce miraculos fenomen, ştiu: era ea, logodnica sa, Lelia-Haretina Crăiniceanu, fosta sa logodnică, uitata, sedusa şi abandonata. Primul lui impuls fu să râdă, pe înfundate şi... chiar râse. Să călătorească aproape o oră, unul în fața altuia, fără să se recunoască, fără să se... intuiască, să se presimtă măcar. Iată ironia tristă şi sarcastică a vieții. Şi-apoi, Grobei mai râse o dată, scurt şi

icnit, şi ea îl privi uimită. (El simți asta, pentru că era tot mai întuneric.) Tocmai de asta râse a doua oară: pentru că încă nu ghicise cine se afla în fața ei. Şi el care, după ce se instalase, desfăcuse un pachet de hârtie albă în care avea salam, pâine albă, brânză topită „Timiş” şi ghiudem. Şi… ha, ha, asta-i culmea: îi oferise şi ei, necunoscutei ce plutea în umbra canapelei de vizavi şi ea făcuse un semn cu capul şi apoi, cu întreg trupul, pentru că el insistase cu hârtia albă întinsă (singura sursă de lumină a compartimentului) sau nu văzuse semnul ei de refuz cu capul. Tocmai de aceea îl refuzase „cu trupul” sau, mă rog, făcuse un gest mai categoric, mai total, aşa cum… ha, ha, o refuzase şi el „cu trupul” atunci, la început, în acel protoînceput al idilei sau logodnei lor de la Sinaia, când ea era hăituită galant şi admirată de tot corsoul de vilegiaturişti şi localnici, ea, cum afirmase unul dintre acei derbedei eleganți şi cinici: regina seriei lor!

…Ah!… Da… era ea, Lelia, regina inimii lui, logodnica lui, mireasa lui scumpă, singura, căreia el, în toate scrisorile şi apoi, în fapt, pe sub platanii şi zidurile cetății din Alba, îi săruta, cu reculegere şi decentă pasiune mâinile, ambele mâini. Dumnezeule, ironia vieții! Trecuse mai bine de un an… ce, un an? Un an şi jumătate, aproape doi ani, da, exact doi ani fără o lună de când el… hm, hm, o ştersese englezeşte, o tulise, se evaporase, o roise, se uşchise, se *îndepărtase*, se cărăbănise, lăsând-o pradă oprobriului oraşului, furiei şi dispretului mulțimii, cea mai îngrozitoare pedeapsă pentru un om viu, pentru o femeie: stâlpul infamiei! Meritase ea oare toate astea?! Oh, desigur că nu… desigur că nu! Dar… se resemnase şi acesta era semnul superficialității ei, probabil, al farmecului, al… candorii ei, poate?! Al lipsei ei de caracter, al… vinovăției ei… nu?! Există oare vinovați fără vină?! Da… probabil că… da… dar secolul nostru nu foieşte oare de nevinovați care îşi asumă vina, de vreme ce o ispăşesc…?! Secolul nostru stă sub semnul lui Mitia Karamazov, ar spune un pedant, cel trimis în Siberia sau la Birkenau pentru o vină

imaginară. Fermecătorul şi generosul, monstruosul Mitia Karamazov care-şi acceptă, îşi asumă şi îşi ispăşeşte vina, care îl transformă şi îl curăța de foile de ceapă ale vulgarității sale inevitabile, ale candorii şi tembelismului său inevitabil, îl recreează, îl curăță, cum ar fi zis „cei vechi", de păcatul originar. Noi, pierzându-ne religia, avem un fel nou de a ne boteza, de a ne curăța de păcatul originar… zău! Să fi fost şi Lelia-Haretina unul, una dintre acestea…?! Greu de spus… greu de spus…

Dar ei, cei doi care se întâlniseră întâmplător, bineînțeles că nu discutaseră astfel de… lucruri, de pedanterii. Ei începură să vorbească liniştit în trapul vagonului, ea nici măcar nu făcu: — Ah, sau: — Oh, în infrasecunda când îl recunoscu. Rămase doar o clipă lungă paralizată pe canapeaua ei uzată, era dreptul ei de a fi o clipă uimită, consternată: — Vasăzică el trăia, totuşi! Atunci… unde fusese?! Unde se afla… ce făcea… atât de important încât să… încât să nu… încât să…

Ah, nu-nu! Literatură! Ea nici… ei nici nu-i trecură astfel de lucruri prin gând… nici prin gând măcar… cum se spune: – Să nu-ți treacă măcar prin gând să…! Şi ea, Lelia, se conformă, în acea clipă de destin: ea nici nu gândi măcar (Din indolență? Din resemnare? Din superficialitate?) ceea ce… la ceea ce ar fi avut dreptul să gândească! Un reproş mut, un reproş gândit, măcar… nu?! Ei bine!… Nici atât. Vorbiră de una, de alta, evident cu oarecare, abia simțită crispare, încordare, pândă reciprocă. Rana lor era încă lângă ei, între ei, ca un câine, o pisică leneşă, arogantă, ca un canar cu penele țipătoare, ca un papagal bătrân. Rana lor ca un papagal bătrân, ce spuneți, frumoasă istorie!

Ea coborî undeva într-o stație măruntă de unde avea legătură mai departe. Şi Grobei coborî cu ea, o ajută să-şi care geamantanul ei mare (ce avea oare în el?!) şi „luară loc" în sala de aşteptare, pentru că bufetul, unde se bea în picioare, era plin de fum şi de oameni, de călători, milițieni, acari, femei în scurte vătuite, subofițeri, adolescenți,

delincvenți, bătrâni între două vârste. Abia acum, în lumina vie, crudă, a becului din sala de aşteptare, Grobei o văzu bine: oh, era frumoasă, era încă frumoasă sau… era cu adevărat frumoasă! Acum, când îl pierduse, când el era pentru prima oară în fața ei (ce ciudat!) bărbat cu adevărat! El, care refuzase trupul ei superb, acolo, în abandonul acela studiat de la Sinaia (ca o răzbunare contra acelor bărbați care ar fi meritat s-o aibă!), el care-o avusese, atunci, la Blaj, în capitala Iluminismului românesc, în hotelul acela cu camere reci, atunci când între ei se deşira totul ca o mătase lâncedă, el care o părăsise apoi brusc fără motiv, tocmai când… tocmai când ea se ataşase total, când era numai a lui, când se pregătise trup şi suflet… nu numai cu sufletul, dar şi cu… trupul, iluminatul, unicul, să-i aparțină, atunci el… şi acum, pentru prima oară, în fața ei, cu adevărat bărbat! Cel care-o aruncase cel mai frumos, mai hotărât, mai curat dintre toți cei care-o aruncaseră! Şi în asta îl depăşise şi pe… Cârstea, răposatul Cârstea, care-o omorâse urât, cu stângăcie şi nebărbătească, murdară brutalitate! Da, el, Grobei fusese în ultima clipă mai bărbat decât celălalt, care păruse născut pentru a fi bărbat, mascul, rege, vice-rege, senior, feudal cu curtea lui cu tot, cu câinii, cravaşele, mirosul de cai scumpi, cu vasalii şi femeile lor, toantele, care croşetează fire de lână importată în jurul surogatului de Petruşca (Franck-cafea, Franck-cafea!…), mare trăpaş, Bussy al regatului de Alba, prim-gentilom al regelui Provinciei, *le Roi mordant, abstrus et nostalgique*, de Province, he, he! Da, iată-l în fața ei, stând incomod pe una dintre băncile acelea galbene, murdare, de lemn, cu picioare de fier, incomodat de un sac mare ce-i cădea mereu pe un şold, un sac cu pepeni sau cu ştiuleți de porumb, ceva vag. Apoi, iată-l agitându-se şi aducându-i pe un carton o pereche de cârnăciori cu muştar, pe care ea îi refuză, şi apoi îi acceptă râzând, erau delicioşi, *vraiment*, şi-apoi el fugi şi mai aduse o bere. Lui, într-un țoi, un rom mic.

Ce făcea ea, unde era?! Oh, Dumnezeule, râse ea trist, neîndemânatec, trecându-şi mâna prin păr, cu gestul ei

vechi… era undeva, pe un şantier. La început într-un centru lângă Dej, la o fabrică de fosfați, apoi chiar în Dej, unde era de mai bine de un an. Oh, da, se acomodase, într-un anume sens chiar mai bine decât la Alba… zău, nu regretase, la început fusese cumva neplăcut, straniu, apoi se bucurase că scăpase din acel furnicar şi cloacă ce era, ce devenise oraşul ei natal. Care-o năpădise, după plecarea… lui, ca termitele, oarbe şi lacome, cu ochii bombați, uriaşi, cu trupul lor de marțieni. Aici, cel puțin… aici îşi făcuse o nouă viață. Era respectată, admirată, avea prieteni, mă rog, un grup de prieteni, oameni foarte simpatici care o… respectau foarte mult… foarte mult. Lelia, aruncă meşa şi Grobei, bătrânul torerro, simți undeva, la periferia instinctului său, o furnicătură, *un frémissement*, aşa, ca cel al calului de curse care… oh, ceva vag, ceva cunoscut, ceva ce nu observă nimeni… nimeni afară de *ea,* de Lelia, care aplecă fața şi-l privi cu oarecare atenție. Apoi, ea sporovăi mai departe… mai departe… aha, da, apropo, Bojin, porcul ăla care… de fapt nu era chiar aşa de… el o ajutase la început şi, ciudat, de când era o damă singură şi fără apărare cu tot oraşul acela scârbos bulucindu-se în spatele ei, o curiozitate din aia de ev mediu, când e cărat vreun hoț sau vrăjitoare spre eşafod sau rug… ei bine, Bojin, ai să râzi, se arătase mai cavaler decât ai fi putut să… după datele inițiale, după mutra sa de porc, după ochii săi de care atârnau bale de câte ori îi vedea şi îi simțea trupul prin aerul obscur al biroului… sau aşa ceva… ei bine, ha ha, el voia nu s-o posede, aşa, ca o recompensă, ceva silit şi plictisit, cum arunci cuiva un bacşiş. Nu-nu, el îi declară că o respectă şi… şi… o respectă cu adevărat! O respectă şi azi, spre propria lui uimire, spre propria lui stupoare… şi-apoi, ea făcuse rapid cunoştința unor „domni bine”, doi medici de la Cluj şi un profesor universitar şi Bojin fu fericit că ea îl introdusese în această *high-society.* Da…? Mai voia amănunte…?! Cât mai multe amănunte…?! Zău? De la fosta, răposata, abandonata sa soție…?! Lelia râse spunând toate astea, fără răutate, fără umbră de reproş, cu atâta adevărată

candoare încât Grobei, omul de fier, roşi… Atât de mare e forța candorii, cea care îndoaie brațul în armură!… Brațul în armură!… Da, firesc, i se făcea curte, Dumnezeu o făcuse pentru asta, şi… dacă nu reuşise să devie o soție vrednică, model, va fi o curtezană… în sensul francez, nu în cel vechi, roman… în curând va merge la Cluj, se va transfera la Clujul sau… Clujului, cum vreți, şi va domni acolo, auzise el cumva de un anume domn… ia stai, ia stai… Boris… Sidorovici…? Nu… Grobei dădu negativ din cap, şi nu mințea: era atât de tulburat, încât nu făcu nicio legătură, aproape nicio legătură cu corespondentul său… — Ei bine, era un tip foarte bine, un doctor la modă, conferențiar sau aşa ceva, pe care îl cunoscuse, e drept, o singură dată, la cafeneaua de lux „Pescăruşul" din Cluj, doar o jumătate de oră, dar care s-ar fi exprimat pozitiv față de dr. Frâncu, microbiologul, că ea, Lelia, e o figură interesantă, distinsă… Deci, dacă spusese ăsta, Sidorovici, care era un fel de *arbiter elegantiarum* şi un ins foarte cult… şi un ins foarte cult (Lelia îşi înghiți saliva), atunci… Dr. Frâncu se va ocupa de transferul ei, undeva la biblioteca municipală sau la secretariatul filialei Academiei, nici n-o interesa… „ei" voiau s-o aducă acolo, ei voiau ca ea să troneze în Clujul habsburgic şi ea se lăsa dusă… se va lăsa dusă… mereu cu trei, patru inşi distinşi în jur… nu mai puțin de doi, nu mai mult de cinci! spuse ea cu humor, aceasta e învățătura de minte a vieții. Dacă n-a putut mânca pâine, va mânca cozonac! Curtezană, aşa, ca franțuzoaicele din secolul şaptesprezece, care ajungeau, unele, metrese ale regilor Franței, care dădeau supeuri, tronau în loji princiare la operă (la Cluj era o operă, nu?!), se plimbau în atelaje orbitor de scumpe pe Champs-Elysées, la Palais-Royal, în BoisdeBoulogne, la Longchamps, primeau în saloanele lor actori, prinți, financiari, scriitori, jurnalişti la *Journal des Débats* sau de la *Revue des Deux-Mondes*, ha, ha, nu-i aşa…?! Ah, ce viață duceau aceste curtezane, ea va fi una dintre ele, destinul o formase pentru asta, acum îşi cunoştea prețul!

Suferința o adusese aici, nu regreta nimic, absolut nimic, *non, rien de rien… rien de rien!…* Va fi o curtezană, ha, ha!

Furia şi mândria răzbăteau în frazele ei, în zâmbetele, crispările scurte ale buzelor ei subțiri, carminé, în fulgerele ochilor ei întunecați, o furie rece, elegantă, totală, care, într-adevăr, îi mărea… prețul! — El… cum se simțea acolo… la Olga-tante…?! Bineînțeles că ştia totul despre el, fusese tentată în câteva rânduri să vină să-l vadă, familia, unii prieteni o îndemnaseră s-o facă, dar… (şi ea îşi aruncă meşa neagră ca pe vremuri, absolut ca pe vremuri!) mândria ei, restul ei de mândrie o împiedicase! Şi… e foarte bine că… nu-i aşa…?! Grobei dădu din cap emoționat. Era bine! gândi el cu amărăciune, era foarte bine!… Era nemaipomenit de bine… cadavrele lor o arătau! Ce frumoase trupuri, inanimate, sufletele lor! îi venea să se arunce jos, la picioarele ei, să-i sărute fluierul piciorului, acolo, în mijlocul sălii murdare de aşteptare, printre saci, oameni necăjiți care dormeau, mâncau, scuipau, se pipăiau. Chipul lui prinse o expresie antipatică, dură şi ea întoarse capul, apoi îşi privi ceasul brățară. — Peste cât timp avea legătura?… Mama ei era grav bolnavă… Cine? Doamna Vanina?!… — Da… ea însă nu ştia nimic: cancer gastric. — El… ştia…?! Cine… bătrânul… tatăl ei?!

— Da, spuse cu o suspectă însuflețire Grobei, Ştefi-bàcsi, Eumeus, confesorul lui Telemac, patronul lui Hanibal…?! Ea râse, fără să înțeleagă prea bine: când femeile nu înțeleg prea bine, surâd. Acesta e darul lor. Şi merceologul îl primi, făcând aproape o reverență: înăuntru. — Oh, nu ştiu, replică ea evaziv, tatăl ei devenea tot mai copilăros, mai… egoist! Nu se mai înțelegea cu el ca înainte, n-o mai înconjura cu căldura şi bunătatea inimii sale! El, care o răsfățase atâta, când era mică şi mai târziu, acum o ironiza, dispărea ceasuri întregi de acasă… apropo, Grobei ştia că el fusese în Franța…?! Acolo, la prietenul lui, în Aix-en-Provence…?!

— Formidabil! Grobei dădu din palme cu o bucurie absolut exagerată şi ea îl privi ironic! — Formidabil, se bucura foarte

mult… vasăzică, totuşi, până la urmă, bătrânul se aventurase până în sudul Franței. Şi-a adus luneta? — Evident! răspunse Lelia, şi-şi deschise poşeta de unde-şi scoase portfardul. Cele câteva minute cât timp ea îşi contempla cu atenție fața în oglinjoară şi se pudra, el o privi: – Da-da, lumea merge înainte. Numai el însuşi rămăsese pe loc. Ca o piatră pe care o aruncase cineva acolo, la Vatra Dornei, în căsuța albă de pe strada… cu ceaiul pe care i-l aducea la ora patru Olga, cu vizita lunară a Petronelei, cu hârtiile, ciornele, scrisorile, fotografiile, colecțiile de ziare, biblioteca… numai scrisorile erau vreo zece mii, clasate nici pe jumătate. Câtă lume îi scrisese Lui, unui ratat! Câtă lume se învârtise în jurul Lui! Şi el, măruntul şoarece pe lângă care trecuse, şlefuindu-l o clipă, raza aceea de lună intensă ce se numise Lelia, care îi oferise trupul ei în ciuda atâtor rivali, a atâtor câini care o amuşinaseră, care o fugăriseră, a atâtor trăpaşi celebri care puteau s-o aibă, a atâtor gentilomi din cele mai ilustre familii ale Franței!…

Grobei se ridică şi declară că merge să-şi mai aducă un rom. — Ciudat, de când bea el?! Oh, dar asta era într-adevăr… îi dădea aşa, un fel de umor, de… umanitate! Zău… — Nu mai voia şi ea, o… bere…?! — Nu-nu, răspunse ea hotărâtă, de altfel, în douăzeci de minute îi venea trenul, poate era timpul să iasă pe peron! El se ridică, duse sticla ei goală de bere înapoi la bufet, luă garanția şi mai ceru un rom mic, „Jamaica”. O marcă exotică. El se înnebunea după exotic, încă din primele clase de liceu. Deocamdată trebuia să se mulțumească doar cu surogatul exoticului. Oh, nu, Lelia fusese un surogat…?! Desigur că nu, ea fusese chiar efigia exoticului, emblema lui cea mai vie, dar el… dar el… el nu fusese în stare decât de… acest rom „Jamaica”. — Încă un rom mic, vă rog, la domnu… Excelent. Se întoarse, se opri pe peron în umbra unui stâlp metalic şi-l dădu pe gât. Apoi aruncă paharul, pentru care nu-i ceruse nimeni niciun fel de garanție. Când se reîntoarse în sala de aşteptare ea, era în picioare lângă geamantanul ei şi-l aştepta. Cu o expresie

ciudat de schimbată. O ajută să iasă pe peron, ieşi el însuşi pe peron.

Pe măsură ce merceologul devenea mai febril, ea se-închidea în sine, prindea tot mai multă distanță, aferare, glacialitate. Apoi, el îi propuse s-o însoțească cu trenul până la Alba sau la… Satu-Mare… unde dracu mergea…?.! — Foarte drăguț din partea lui, dar… ce rost avea…?! — Da… într-adevăr!… El o privi cu gura căscată: – Ce rost ar fi avut…?! Totuşi, el insistă să o conducă, avea el, aşa, chef şi dacăă… — Nu-nu! respinse ea cu hotărâre, cu o anume gravitate (aşa va face probabil la Cluj, la Operă, pe Champs-Elysées, sau la Deauville, Trouville, înconjurată de…), ea îi mulțumea… ăăă, din suflet, dar nu putea fi…

Grobei râse mulțumit: îi făcuse o propunere atât de romantică şi ea îl refuzase. Alergă la ghişeu, şi când se întoarse, ochii îi sclipeau atât de tare încât ea fu convinsă că mai dăduse pe gât un păhărel cu lichidul acela exotic; după care aruncase paharul, cu satisfacția celui care distruge. Dar nu, eroare: îşi cumpărase pur şi simplu un bilet pentru Satu Mare şi avea s-o conducă, indiferent dacă… Lelia râse ca o mare doamnă. După primul moment de surpriză, o amuză copilăria aceasta al lui! Doamne, ce copil mare mai era! Dar între ei doi totul se… terminase, se… totul se nimicise, trupurile lor, de-acum doi ani vagabondau undeva prin lume, prin cosmosul infinit şi întunecat, printre stelele duşmănoase… nu? Cine mai putea readuce morții, cine putea să…

— Oh, nicio problemă, *no problem*, el o va întovărăşi doar aşa, din galanterie! Ei bine, acum Lelia râse cu adevărat: măruntul funcționar Ucecom de pe la Caransebeş sau Vatra Dornei, făcând galanterii, aşa, unei necunoscute, în măruntul nod de cale ferată Teiuş, unde…

Cineva veni şi îi anunță că trenul are întârziere. Se întoarseră în sala de aşteptare, locurile lor erau ocupate. Se rezemară de peretele din fund, în picioare, cu geamantanele ca nişte câini, veghindu-i. Era seară, se înserase, era trecut

de opt, opt şi treizeci şi cinci. Grobei mai avusese alături de eterna lui logodnică o senzaţie asemănătoare: o pereche ce se plictiseşte uşor după decenii de coabitare, odihnindu-se în tiparul a zeci de reflexe comune care le modificaseră până la urmă chiar şi soma, trăsăturile fizice, apropiindu-le. Sau ca o pereche ce se despărţise cu ani în urmă, după o căsnicie îndelungată, şi acum ea îi încheia fularul la gât şi îl întreba blând, şoptit, dacă nu uitase să-şi ia pilulele, carbociful, pangastrinul, dacă încuiase uşa de la coridor, dacă avea nevoie dimineaţă de o cămaşă albă sau colorată. Sau ceva asemănător. Unde mai trăise el… sau ea, ceva identic?! Rutina unei pasiuni, fără pasiunea însăşi, înţelepciunea unei experienţe, fără experienţa însăşi, suverană, tandreţea unei vechi iubiri ca o ramă ce înconjoară o pânză albă…?! La capătul unui lung drum, neparcurs împreună, se priveau cu atenţie, cu un fel de compătimire, ca acei soţi sau prieteni care trebuiseră să se suporte unul pe altul în numele sau sub pretextul unei pasiuni ce nu era a lor… cu un fel de nedumerire…?! Aveau tot dreptul la aceasta, aveau tot dreptul şi se foloseau cu timiditate de dreptul lor.

Grobei ieşi, apoi se descurcă şi veni după ea; vorbise cu un impiegat de mişcare ce le descuie sala de aşteptare de clasa întâi. Lumina era însă defectă sau lipsea becul (exact ca în compartimentul în care bâjbâiseră şi se împiedicaseră apoi unul de altul, încât merceologul icnise de râs de această farsă a destinului lor privat) şi cei doi se aşezară cuminţi pe bănci. Trenul avea, deocamdată, patruzeci de minute întârziere. Impiegatul le promise că nu-i va deranja nimeni, dar în curând se strecurară înăuntru câteva umbre, trei sau patru, ca într-o anticameră a infernului. Ea aţipi câteva minute, după ce se aşezară pe fotoliile comode, în căldura puţin excesivă a sălii. El aprinse o ţigară, apoi încă una. Apoi, adormi el însuşi şi, când se trezi, nu după mult timp, se pomeni luând-o de mână. Ea era deja trează.

4

— Unde călătorim? şopti ea.

— Nu ştiu… să ne uităm pe bilet…

— Nu te mişca… nu te mişca, susură ea, mai sunt oameni aici. Uite, uşa a rămas deschisă… uşa a…

El nu se mişcă, însă, s-o închidă. Vântul o trânti, apoi tot vântul, sau o rudă de-a sa, o deschise încet, scârțâind.

— Albastru!… spuse ea, nu ți se pare…

— Ce anume…?

— Seara asta, după… amiaza… avea un ton albastru… chiar albăstrui spre vânăt…? Nu…?

El râse încet, rupt, mânzeşte. Erau lipiți amândoi pe o canapea cu arcurile aşa-şi-aşa. Stația cefere cânta, mormăia, clingăia, suna, tresărea, mârâia, ațipea în scurte intervale, ofta… da, ofta. Era un peron cosmic, cu un cer care se mărea fulgerător, abisal, peste cele câteva linii ferate, opt sau zece, care sclipeau cu familiaritate.

Ea râse, ca o mătuşică, şi el o întrebă, înfrigurat, de ce râde,

— Nu mai bei? îl întrebă Lelia-cea-neagră. — Albastru! spuse ea. Grobei ieşi şi-şi aduse o sută de rom. Din care trase şi ea o duşcă. Se provincializase şi ea, brusc, ea, viitoarea mare doamnă, mondenă, curtezană a Clujului. Pe care o aştepta, printre alții, şi Boris Sidorovici, cel plictisit şi cult, răsfățatul saloanelor. Grobei îşi aminti de el. De anumiți inşi ne amintim, de alții, nu. De unii ne amintim mereu, pe alții îi uităm mereu. Ce să-i faci! Şi oftăm. Odată cu gara, ce ofta la intervale mari. O sonerie țârâia ca un aparat telefonic în derivație. Când poți ridica receptorul să auzi ce se vorbeşte dincolo, dar n-o faci din discreție. Aşa ți s-a spus la şase ani şi o faci la patruzeci, treizeci şi doi, cincizeci şi unu. Din prejudecată. Prejudecata e atât de tiranică, încât dispare curiozitatea. Unde, ce se vorbea… unde şi… cine…?! Grobei

ridică buimăcit gâtul, capul, îşi mişcă gâtul şi… Lelia mai trase o duşcă mică din băutura lui scârboasă şi exotică. Doi pensionari ai iubirii, doi rentieri, doi naufragiați veseli, aventuroşi, doi inşi solemni şi buimăciți. Demni de toată stima pe întunericul acela. Clarobscur, albăstrui. Apropo: era într-adevăr o nuanță de albastru în aer, în seara aceea, pe jumătate a lor. Albăstrui spre vânăt… „ochi vineți", cum spunea Eminescu. Sau albastru incandescent, până la alb.

— Mi-e… puțin milă de tine… şopoti Lelia, frumoasa. Merceologul dădu din cap.

— Şi… ție ți-este milă de… tine…? întrebă ea, şi chicoti încet.

El făcu „nu" din cap, nu prea vehement. Aplecă însă capul, de parcă ar fi vrut să-şi privească pantofii în întunericul acela albăstrui. Afară, telefonul acela în derivație suna din nou, întrerupt, nesigur, schelălăind. De parcă cineva ar fi încercat un număr.

— După ce-ai plecat… după ce ai fugit… acum doi ani, spuse ea, egal, alb, de parcă întunericul i-ar fi egalizat vocea, toată lumea în oraş a avut un intens, brutal val de simpatie față de tine şi… evident, de furie contra mea. De asta am şi fugit, săracul Bojin m-a ajutat. Dar am avut noroc că am plecat, că m-am putut rupe. Rămâneam o provincială.

— Eu am rămas un provincial, glumi el, cu o măruntă amărăciune. Ea făcu „da" din cap. Apoi încă o data „da". — Mai mult decât un provincial, susură ea, un… fanatic. Eu cred că tu eşti puțin… sonat, puțin nebun. Iartă-mă, te rog.

— De ce… făcu el, şi îi sărută mâna.

— Am avut noroc, spuse ea, din nou.

— Da… cred că… da, ai avut noroc.

— Nu, nu, replică ea, şi i se auzi glasul, amândoi… împreună am avut noroc. Un singur lucru însă… m-a bucurat: faptul că am venit atunci la Blaj, după tine, şi m-am dăruit ție. Abia mai târziu, hăt-în-urmă, am realizat de câte ori m-am oferit ție şi tu… nu ştiu cum să spun… ştii că Cârstea s-a însurat şi a divorțat. Au amândoi un copil, o

fetiță, pe care a câştigat-o el la divorț, prima oară în viața lui că a fost abil. Prințul. Trăpaşul.

— Mare trăpaş, glumi el.

— Mai eşti… supărat pe mine? întrebă ea, cu vocea nesigură, şi zâmbi imediat, de parcă cineva ar fi putut s-o vadă. Dar nu sunt zâmbete pe care le ignorăm noi înşine…?! Parcă am scris, parcă am mai scris o dată aşa ceva…

— De ce… îşi strânse el umerii înguşti, pe care stătea lumea. Sunt… mândru că ai fost logodnica mea… zău! După Vicki, mărunta croitoreasă de la Caransebeş, tu… ai fost un salt colosal în viața mea.

— În viața ta!… râse ea.

— În viața mea! râse el, puțin lătrător. Nu cel mai bun râs al său.

— Ce-ai să… faci de-acum înainte… Traian-Liviu? Ce-ai să faci din tine… cu viața ta…?!

El râse din nou, puțin zgribulit. Râse şi ea din nou, din politețe.

— Aş fi vrut totdeauna s-o cunosc pe… aia, cum o cheamă… Puşi Zăgănescu… nu?!

— Ah, Puşi! făcu Lelia destinsă.

— Era rivala ta.

— Sau cuplul meu.

— Evident. A fost tare, atât timp cât… a luptat. Acum s-a muiat, s-a… fleşcăit, s-a fâsâit. Suntem din nou prietene. Ea îmi scrie, mă caută. Îmi scrie des, spune că mă respectă, că mă… iubeşte. S-a îngrăşat şi apoi a slăbit brusc. Sarcina a dezechilibrat-o. Tu ai stârnit toată furtuna asta.

— Nu-nu, mormăi el, eu nu am depăşit o… am stat în locul meu, nu am îndrăznit niciodată să… n-am depăşit niciodată o…

Lelia îşi aplecă capul pe pieptul lui de parcă ar fi vrut să prindă bâzâitul motoraşului aceluia care îi dicta frazele; unele dintre ele.

— Nu crezi…?! întrebă el, încet.

— Evident că… nu! Eu… refuz să te înțeleg. Oricum e mai bine decât atunci când mi se părea că te înțeleg. Ştii că… îmi faci puțină frică. Zău! Ceva din tine… o anume inconştiență! Pe lângă tine, Cârstea, magnificul, e uneori… cum să spun… eu însămi mă simt uneori trivială, în comparație cu tine. Alteori, dimpotrivă: mă simt ca o regină, zău!

— Dar… eşti o regină! insistă el. Ea râse, apoi spuse:

— Când eram mică îmi plăcea să caut în revistele vechi, ştii, tăticu are colecții întregi cu reviste nemțeşti şi italieneşti de dinainte de primul război… îmi plăcea să caut fotografii cu familii regale. Romanovii, familia regelui din Neapole, din Piemont… sau aşa ceva, danezi, olandezi, Maximilian al Mexicului cu familia, regele Serbiei cu familia-i numeroasă… toți aveau o familie numeroasă… mă întrebam uneori, ha-ha, din ce trăiesc… dacă ajustează, pentru copilaşii mai mici, pantalonii de la cei mari… ha-ha, un gând tipic de mic-burgheză, nu?

— Evident, spuse el cu înțelegere. Erau frumoase fotografiile alea, şi mie îmi plăceau. Într-adevăr era neplăcut. Au trebuit mai toți să fugă, să trăiască în exil. În secolul nostru, regii şi scriitorii au trăit în exil. Marii scriitori, evident. Pentru regi şi familiile lor era, evident, o noblețe în plus. Cei care n-au avut norocul să fie martiri, să fie împuşcați. Ca arhiducele austriac împuşcat la Sarajevo, ca Maximilian al Mexicului, ca Romanovii. Şi încă câțiva.

Nu i-am compătimit niciodată, nu ştiu de ce. Prințul de Monaco… de exemplu.

— Ce-i cu el…? întrebă ea.

— Nimic… dădu din umeri Grobei. Afară, pe peron, telefonul țârâia stins. Spre nu ştiu ce planetă.

— Ți-e milă de… noi doi…?! şopti el, de parcă n-ar fi vrut să audă nici ea, deşi pe ea o întreba, era evident.

Ea ridică fruntea şi încercă să-l vadă. Apoi făcu nesigur „nu” din cap. Nehotărâtă.

— Deloc! spuse ea cu fermitate. — În orice caz nu… de tine! Şi râse. Un râs liniştitor.

— Te contrazici! spuse Grobei.

Ea râse din nou, ironică, puțin batjocoritoare. El bău ce mai era pe fundul paharului. — Câteva secole n-am să mai beau nimic! gândi el abătut, cu un gust ciudat al aventurii.

— Parcă suntem două bile... spuse ea, pe o masă ale cărei picioare se clatină... ha, ha!

— Totdeauna m-au enervat la restaurant mesele şchioape, care se clatină!

— Eşti tipul care poartă în buzunar hârtie groasă sau dopuri de bere ca să fixezi mesele şchioape! râse ea. — Sau dopuri de plută, pentru chelnerii distrați, pentru sticlele de apă minerală, sau... mărunțiş pregătit cu grijă pentru tramvai, ha, ha!

— Şi pentru cerşetori! adăugă el, bine dispus. — Sunt un tip meschin, nu?! adăugă el bine dispus, realmente bine dispus.

— Aiurea! spuse ea, râzând încă. — Ar fi simplu dacă ar fi aşa! Bineînțeles că eşti meschin! Ce-ai de gând să faci... de acum înainte... ştii...?!

El dădu din umeri. Voia să se eschiveze, n-avea chef de astfel de întrebări, n-avea chef de el însuşi, acum. Ar fi vrut să stea acolo, în întunericul albastru, cocoşat, lângă ea, priveghind-o. Cu o anume solemnitate crispată, cu o anume, decisă durere, de parcă în cadavrul ei s-ar fi ascuns şi al său. — În definitiv, gândi el încrâncenat, şi eu o privesc... printr-un cadavru... nu?! Dintr-un... cadavru... şi-şi strânse maxilarele fără să se audă. Buzele. Fără să se audă. Buzele sale nu făceau zgomot. O clipă simți tentația să-i fie milă de el însuşi, apoi întoarse spatele acestei tentații, decis. Mai era încă bărbat. O clipă stomacul său se gândi să ofteze, să geamă şi el îi interzise.

— Vrei să te muți la Vatra Dornei...?! El făcu „da” din cap, gânditor. Se gândea la întrebarea ei.

— Când o să fiu măritată am să vin să te văd. Să te vizitez... vrei?!

El acceptă. Îi era dator. Atrăsese, abil, furia mulțimii contra ei. Deşi ea nu părea decât pe jumătate conştientă de asta.

— Te iubesc… spuse el înăbuşit şi ea plecă capul.

— Ştiu, spuse ea. M-ai iubit întotdeauna. Eu te-am iubit numai după ce-ai plecat. Când am început să te urăsc. Furia mea a fost iubirea mea. Nu ştiu cum. Şi acum te iubesc! şi ea dădu din umeri. Ca un cadavru.

El se apleca şi mai mult, instinctiv, de parcă piatra aceea colosală pe care o purta pe umeri ar fi devenit reală. De parcă ar fi încercat să se ghemuiască sub ea, să se aranjeze cât de cât sub ea, să se acomodeze cât de cât, să se chircească, să supraviețuiască cât de cât sub ea. O iubea, o iubea îngrozitor. Trupul ei, meşa ei neagră, orgolioasă, suferința ei de femeie tembelă, trupul ei de fus, de rasă, trupul ei de animal hăituit, el, cel mai expert, cel mai flegmatic vânător. Inconştiența ei ca o melodie, ca un geamăt. Îi era şi frică să o privească şi îşi ascunse capul între umeri; femeile, copiii, bătrânii care sângerează, şchioapătă, plâng cu ochii seci, cad, se ridică, cad… se ridică, cad, iar cad şi-apoi simt teribila tentație de a înainta târâş, pe coate, pe umeri, trăgându-se cu tâmplele, cu fruntea, zâmbind cu buzele mânjite de noroi, zâmbind în noroi, ca să nu se observe, cu clăbucii durerii pe buze, fâstâciți că suferă, intimidați de propria lor durere, speriați, enervați de solemnitatea involuntară a durerii lor, pe care o bâjbâie, pe care o mormăie încurcați, jenați, intimidați. În absența stăpânilor, a bărbaților cruzi şi indiferenți care îi mână. În nu ştiu ce abatoare de sticlă, nevăzute, abstracte. În care uneori, în îngrămădeală, sunt târâți şi ei, ha! Cu un prosop în mână, cu un săpun ieftin, cu şireturile desfăcute la vechii bocanci purtați în plină vară, cu gâtul sufocat de frică, înghițind ca să zâmbească. Lungul cortegiu care se pierdea în zare, care şerpuia în zare până după munți şi lacuri, până după calea ferată, până după ocean. Lungul şir al celor care aşteptau, răbdători, resemnați, să fie ucişi, sufocați încet, căzând peste propriile lor excremente. Umanitatea răbdătoare care stă la coadă cu un prosop pe mână, pe braț, morfolind

cu degetele o bucată de săpun de rufe cu care va trebui uns trupul slăbănog, descărnat, fericiți, intimidați de suferință, de chinurile morții. Moartea, moartea, peste tot în jurul nostru e moartea. Trăiască moartea! Lui Grobei îi venea să urle, să scandeze, ca la mitinguri. Încă un pas, încă doi paşi până la moarte, apoi încă un pas, o jumătate, un sfert de pas, apoi ea, surprinzătoarea, face un pas sufocat şi apare speranța jegoasă, abjectă! Apoi încă un pas, ea stă pe loc şi atunci... tu faci un pas, şovăitor, înapoi. Poate că... ea stă pe loc, zâmbeşte, cu un farmec dureros, plăcut, apetisant. Un pas lateral şi... face şi ea un pas lateral. Menuet. Cadrilul cu prosopul. Dansul secolului douăzeci. Omenirea care stă la coadă a mai inventat ceva. E secolul tehnicii, nu...?! Al invențiilor, al progresului... al progresului... Progres, progres, progres! Din progres în progres spre o perfecționare din ce în ce mai mare! Perfecționalizare, spre umanizarea perfecționalizării progresului uman de pretutindeni, pentru idealurile cele mai sfinte ale omului, mai mult oțel, mai mult cărbune laminat, mai mult zahăr cubic, mai mult acid sulfuric, utilul şi plăcutul în slujba popoarelor, *panem et circenses* şi puțin magiun de agrişe, mai multe creşe, mai multe tramvaie silențioase pe patru osii, mai mulți cai-putere, mai multe hidrocentrale în creierii munților, mai mulți copii-minune, mai mulți pensionari, mai multe salarii pe lună, mai multe etichete colorate, mai mulți vilegiaturişti, mai mulți ratați, mai mulți comandanți de oşti, mai multe tancuri eliberatoare, mai mult zahăr în sânge, mai mult sânge în urină, mai multă urină pentru ogoarele oamenilor muncii, fosfați, hiperfosfați, hipyfosfați, hipofostați, mai multe comitete de stradă, mai multe comitete de bloc, mai multe apeluri pentru pace, mai mulți comprimați, mai multe televizoare, trăiască televizorul în culori, televizorul viitorului! Mai multe antene de radio, mai multe goniometre, mai mulți cilindri, mai multe paraleli... leii... pipede, pentru un procent şi mai mare de tuberculoşi vindecați, duşi la bun sfârşit, pentru scuturarea jugului popoarelor!

Se mai anunță o întârziere de treizeci şi cinci de minute a garniturii, după care ambii foşti logodnici se urcară în tren şi porniră spre Satu Mare… parcă… da-da, cu precizie, spre Satu Mare. El, Grobei, o însoțea, primise această permisiune şi era fericit că o primise, i se dădea voie, era îngăduit, Lelia, victima, îi permisese, îl îngăduia, surâzând. Călăul şi victima, ar fi spus cineva mai superficial. Dar nu, hotărât că nu; ea era victima mulțimii (dacă, în general, ar fi avut talent pentru asta, pentru a fi victimă, vocația aceasta). Iar el… el era cu mult prea distrat, prea apatic ca să… ca să fie un bun călău. Există oare buni călăi…?! Probabil… probabil!

5

…Astfel „domnea” singuratic, neştiut, timidul, lipsitul de autoritate însoțitor al nărăvaşei Lelii, acolo, în nord, pe o străduță periferică, în casa albă retrasă, cu geamuri lungi, dreptunghiulare. Putea părea, după naivitatea înfățişării ei, o casă conspirativă. Evident, nu era, în 1957-1958 în România nu exista aşa ceva. Indiferent din ce motive, nu exista o asemenea casă, nici la Vatra Dornei, nici la Cluj, nici la Bucureşti, nici în altă parte. Chiar dacă ar fi existat, noi n-am fi descris-o. Nu ne-ar fi interesat, ar fi fost un simbol al unui secol depăşit. De altfel, Traian-Liviu Grobei nu avea nimic dintr-un revoluționar de profesie. Mi se va obiecta că întotdeauna adevărații revoluționari, cei care rareori au schimbat în mod violent fața lumii, nu păreau a fi „revoluționari de profesie”. Posibil. El însă, aşa cum îl cunoaştem şi cum l-am întovărăşit cu atenție şi ironic de-a lungul a sute de pagini, el, bunul nostru amic de la Ucecom-Caransebeş şi filiale, el nu era, nu este sau, oricum, scapă perspicacității noastre, care, recunoaştem, este medie. Aşa cum trebuie pentru buna obiectivitate burgheză. Era el un

burghez?! Poate. Un mic-burghez?!… Nuuu… desigur că nu… O spunem cu oarecare şovăială, dar şi cu oarecare certitudine. Sau era un mic-burghez care îşi găsise o manie. Ca şi Ştefi-bàcsi-Crăiniceanu, fostul său viitor socru. O manie, un mit mărunt, ca şi Puşi Zăgănescu-Cârstea, cea care avea revelații duminică seara, când nu „primea”, şi a cărei față strălucea de har a doua zi, la serviciu, în laboratorul ei de biologie aplicată. Biata Puşi Zăgănescu. Al cărei mit născând, de buzunar, se înecase într-un mariaj falimentar. Oricum, un mariaj. Țineți minte cum spusese Lelia, divina Lelie:

— Se îngrăşase, apoi slăbise brusc! Şi rămăsese de pe urma inginerului silvic cu un copil pe care acesta, cinicul, îl câştigase la proces. Copiii se câştigă şi se pierd, nu e nimic surprinzător în aceasta. Dar Puşi, atinsă de aripa oarbă a destinului, atunci când lupta cu ridicolul şi absurdul, intuise oare, o clipă, ce har pogorâse, se sforța, se chinuia să coboare în trupul ei de serie?! Ea, care prinsese gustul puterii, al sanctificării?! Ah, ce rău îmi pare după povestea ei neterminată, ce carte legendară aş fi scris… Familia ei, clanul ei, rudele ei din localitate şi din alte oraşe care se înmulțeau înfricoşător, propria ei persoană, epidermă, ce se sanctifica de la o zi la alta, acolo, în fundul provinciei, în orăşelul insignifiant, ca o altă Bernadetta al nu ştiu cărui cult… Oh, minunile urmau să vie, erau poate pe drum, în fața porților oraşului, în praful cotidian, ca acei îngeri călători care îi vizitează pe Avraam şi pe Iacob şi pe Loth. Oh, de câte ori ratează lamentabil natura, cea pripită şi naivă şi încăpățânată, înainte de a… înainte de a… câte miliarde de semințe nu plutesc într-o secundă în aer pentru o plantă, pentru un copac subțire, anemic, tremurător, în jurul căruia vor face roată, un minut, un cerc de copii distrați. Nevăzându-l, pentru că au în minte imaginea lui grafică dintr-o carte de lectură. Care li se pare cu mult mai verosimilă, mai de încredere. Iată un vot de blam dat naturii, şi ea se reîntoarce ruşinată, descurajată, umilită.

Oh, şi Vanina, buna Vanina, cu fesele ei mari, respectabile, era pe moarte. Iar Ştefi-bàcsi se ruina văzând cu ochii, îşi ruina prestigiul adică, privind prin luneta sa nu ştiu ce dracu'. Luneta sa din sudul Franței. Trăiască sudul Franței! Dacă n-am putut-o urmări pe Puşi şi clanul ei care se risipeşte, ne-ar fi plăcut să fi privit măcar, împreună cu Ştefi-bàcsi, prin luneta lui. Sau să-l urmărim în curtea sa economică, printre bălțile de urină şi fâlfâitul golumbilor, schimbând delicații cuzineți ai lui Hanibal sau scriind, traducând scrisori pentru celebritățile de pe nu ştiu ce continent, pentru albumul său de autografe. Urmărind ironia care pătrundea la suprafața pielii sale de pachiderm al provinciei, ca un vulcan ce erupe, unul dintre vulcanii aceia burgheji pe care se fac ascensiuni, ca Vezuviul, şi care se tulbură. Era o materie mult mai „interesantă" acest Ştefi-bàcsi. Îl vom mai reîntâlni oare… undeva…?! Puțin probabil.

În schimb trebuie să ne întoarcem la acest plicticos de Vatra Dornei, în jurul măruntului funcționar, al merceologului pe care l-am întâlnit cu tranzistorul său la piept, legat de un şiret, pendulând pe centrul Sinăii, trecând de pe programul I sau II, de la „Sfatul apicultorului" la „Maladiile infecțioase ale sistemului… solar", de la „Clarinetişti celebri" la „Criza capitalismului monopolist şi uneltirile sale mârşave contemporane". Ah, ce plictiseală! — *Sale métier!* cum ar fi spus diavolul, odată, cică. Chiar şi Clujul ar fi fost cu mult mai interesant, snobul şi ironicul dr. Boris Sidorovici, canonicul pedant Deliman şi corespondența sa, cercul doamnei Mathias, nepotul ei care-şi târâia piciorul, campionul de înot şi anarhistul Korcimarov, „bătrânii" detronați, fostul general şi amicul său Mahalek, răutăciosul Andrei M., ce iubea o bibliotecă…

O lume, o lume care debordează, care bolboroseşte nu din vina noastră, sau nu numai din vina noastră! O lume fioroasă pe care am atins-o din nebăgare de seamă şi care ne astupă, se revarsă, ne depăşeşte, o lume pe care n-o mai putem ține în frâu, o lume care ne ia cu ea aşa cum pătrunde apa,

noaptea, într-o clădire, furişându-se umilă pe lângă pereţii bănuitori, mişcând mobilele, ca în vis, spărgând geamurile, înecând copiii în leagăn şi animalele lucide, profetice, surpând bisericile, aplecând turnurile. Râdem şi privim cu spaimă, ne agăţăm de nu ştiu ce margine, de nu ştiu ce fior inconştient. Avem o clipă tentaţia de a fugi, gustul laşităţii salvatoare ne umblă prin gură. Apoi, în sprijinul ei, apar un milion de argumente de bun simţ. Să fugim, să fugim acum, acum, să ne strecurăm cât se poate de onorabil, să fugim părând că mergem calm, respectabil, s-o *întindem* spre uşă. Să-l lăsăm singur pe individul acela… pe dobitocul acela fără umor, fără geniu… fără geniu, care s-a aservit unei pasiuni confuze. Să fugim la timp… la timp, până ce pasiunea lui, prin absurd, nu se umflă, nu se măreşte catastrofic, până când nu începe, până când nu va începe să mănânce timp în loc să fie… înghiţită, firimitură de firimitură, de timp. Obiectele sunt mâncate de timp, flegmatic şi calm, aşa cum îşi mişcă bivolul maxilarele lui late, acţionate de pistoane regulate. Dar apare vreodată un obiect mărunt, disparat, dizgraţios (deşi nu prea dizgraţios!), un obiect total mediocru, antipatic sau simpatic, cum poate fi un obiect mediocru, care cu o încăpăţânare absolut deplasată, de prost gust, nu se lasă mestecat, înfulecat, încet de fălcile late ale bivolilor. De care bivolii fug ca de o materie stelară, necunoscută, o materie elastică şi lunecoasă, un fel de cartilagiu din fibre sintetice, un fel de gumă cosmică. Ce se întinde, se lăţeşte, se îndoaie (nu cine ştie ce), dar nu vrea să dispară. Deşi nu serveşte la nimic. Şi istoria o aruncă într-o margine, o uită undeva, la marginea unui şanţ domestic, a unui câmp de gunoaie menajere, în fundul unei curţi economice, printre doage de butoaie, rame de ferestre vechi, putrede, schelete de fier, golumbi, hanibali, cărţi poliţiste, autografe, scrisori plutind pe mâzga curţii. Istoria dispreţuieşte un astfel de *obiect*, îl aruncă, îl scuipă leneş, îl uită. Dar acest obiect refuză să se lase înghiţit şi începe – cu stomacul lui de fier – să mănânce timp. Ca o amoebă, ca o cămilă ce înghite un cui. Cuiul de timp. Şi

începe, nefericita, dizgrațiata, mediocra, să se îngraşe de timp. Să se umfle de timp, să crească, să i se lățească burta, apoi ceafa, apoi din nou burta şi un picior, ceva total dizarmonic, neplăcut la vedere şi... din nou istoria îl uită. Şi *el* mănâncă din nou timp, alimentul acesta indigest, țeapăn, incomod şi searbăd, la fel de mediocru ca şi *el.* La fel de lipsit de bun simț, la fel de lipsit de humor. Timpul şi *el* începură să se mănânce unul pe celălalt, ca doi şerpi care se înghit unul pe altul. Aşa cum o teacă vie curge în altă teacă vie. Timpul, cu stomacul său ce emană violente sucuri gastrice, începu să-L macereze, dar cuiul – sau ce dracu mai era, rotița de fier cu dinți, şurubul, şpanul de cupru, arcul de oțel, cuiul... cuiul – începu el însuşi, spre stupoarea generală, în contra celui mai elementar bun simț, să-l halească el pe timp. Şi îşi inventă un stomac şi acizi şi muşchi ritmici, somnolenți şi o încăpățânare inumană, profund inelegantă. Pfui! Un stomac care haleşte un alt stomac şi... trebuie s-o spunem clar, un stomac care vrea să mănânce timp, vreme, e ceva!... Zău, e ceva!... Istoria l-a uitat, l-a abandonat undeva, într-o groapă împuțită şi nici măcar țiganii care adună toate porcăriile lumii civilizate (evident, cu dorința de a aduna probe, corpuri delicte, numai corpuri delicte!), nici țiganii cei liberi şi sălbatici nu-l adună. Şi lor le inspiră repulsie sau inutilitate! într-adevăr, la ce poate servi un obiect atât de... încăpățânat! De neomenesc! Care nu ascultă de nicio regulă, atât de *unfair*, cu care nu te poți duela, total, absurd de imprevizibil, care se târăşte ca o râmă, ca o râmă metalică, prin aerul lui, prin coridoarele nevăzute ale aerului lui! Ale pasiunii sale.

Să-l lăsăm singur pe Grobei, Traian-Liviu. El a apucat pe drumul său, îl priveşte! E o cârtiță care se afundă încet-încet în mâl, acolo în Nord, cu tot mai puțină imaginație, cu tot mai mult inhumor, cu tot mai multă searbădă voință. Oare e indiferent cărui scop îți aserveşti voința, chiar când voința e remarcabilă...?! Oare orice scop poate fi transformat într-un țel?! Să disprețuim atât de mult scopul spre care tindem?

El se afundă încet în mâlul său, orice ambiție se pare că a dispărut din trupul lui social. Noi înşine nu-l mai înțelegem. Ce vrea, în definitiv, e oare conştient de marea sa putere?! Ştie oare ce declanşează sau ce poate declanşa?! Ştie cât trebuie să plătească, minut de minut, milioane de minute, albe şi negre?! Puşi Zăgănescu, după expresia minunatei Lelii, s-a îngrăşat o dată (sau îngroşat) şi a slăbit. Dar trupul lui descărnat, de câte ori trebuie să se îngroaşe şi să slăbească, să se umfle şi să slăbească, să împingă energic pentru ca materia inertă sau semiinertă să înceapă, sughițând, guițând şi scâncind, să se mişte. Furioasă, enervată, plictisită la culme. Să mănânci timp, timpul ăsta împuțit, rigid, neplăcut, neplăcut mirositor, timpul ăsta care pute, care lunecă şi nu lunecă, care te zgârie, care te unge cu ceva… cu ceva absolut nenorocit, timpul ăsta uscat ca o muscă şi vâscos ca o omidă ironică, să haleşti din timp e… e ceva, e o chestie! Zău! Tot timpul să nu faci altceva decât asta, tot timpul să mănânci din timp, să rupi să mesteci, să înghiți timp. Pfui! Nu face, nu merită, nu se merită.

Să-l lăsăm, deci, în sfârşit, singur pe merceologul nostru. Să ne strecurăm încet, dar demn, afară, s-o întindem respectabil spre uşă. Mai avem şi altceva de făcut… în definitiv… dacă vrea să descifreze şi să claseze hârtii, hârțoage vechi, îl priveşte… nu?! E treaba lui, *it is his business*, să se descurce. Va avea exact ceea ce merită. De altfel… ce mare brânză…?! Alexandru a… Cezar a trecut Alpii, Napoleon dicta patru scrisori odată, Gandhi înghițea şi el cuie, aşa că… ce mare scofală să pui în ordine o… să aranjezi, să citeşti ca un tembel în colecții de ziare vechi, să copiezi scrisori, articole apărute în reviste de mâna a doua, să… refaci timbrul, climatul nu ştiu cărui deceniu, al nu ştiu cărui an, să refaci, din aluzii vagi, relații, prietenii sau duşmănii, trasee geografice sau ideatice, influențe, filiații livreşti, călătorii, idei, să completezi ciorne în nu ştiu câte variante, să refaci un text inițial, apărându-l de altele, apocrife, să deduci, să anticipezi, să aproximezi, să te chiorăşti a mia oară la o

fotografie îngălbenită, să cauți adrese, supraviețuitori după indicații vagi, pe jumătate false, să refaci a zecea oară un drum care părea închis, să... să... să... cotrobăi prin cotloanele imensei Provincii, prin această mină surpată, să înaintezi pe o galerie care se opreşte în zid, în munte. Unde s-a pierdut, unde s-a subțiat filonul de platină, pipăi cu mâna zdrelită peretele steril, în întuneric, şi-ți trece prin cap, ridicol, că s-ar putea ascunde, turti, ca un şarpe legendar, sub picioarele tale prăfuite. Ce cauți tu aici, în întuneric, şi umezeală, când atâția alții... ceilalți fii înzestrați ai secolului, cu mult mai înzestrați, îşi văd de treburile lor. Nu cumva fac o idioțenie, ce faci aici, de ce te loveşti, îndărătnic, cu capul de toate ascuțişurile sterile, în întunericul care sâsâie răutăcios...?!

Olga-tante intră într-un târziu cu o ceaşcă de ceai, mai mult apă chioară. Apoi, oboseşte şi ea, nu mai intră cu niciun ceai, fursecurile au dispărut de mult. Bine că te mai suportă în casă, bine că... şi-aşa s-a plâns în câteva rânduri că umbli noaptea prin pod, că scârțâie duşumeaua tocmai când ea doarme, după o zi de trudă, ba, odată, te-a şi obligat să ridici copita, ca animalele în fața potcovăriei satului, să se încredințeze dacă n-ai cumva tălpi de lemn. Din cele care erau la modă în timpul războiului. Nu, nu purtai tălpi de lemn, deşi, după mutra scârbită pe care a făcut-o buna Olga-tante, era ca şi cum ai fi purtat. Ca şi cum meritai să le ai, singurul soldat al unui război ridicol. Apoi, chiar şi Petronela a venit mai rar. Ea, când venea totuşi, îşi aducea un roman cu ea, uneori chiar un roman polițist, aşa, cu o intrigă psihologică. De parcă pasiunea ta măruntă, inumană, ar fi plictisit-o şi pe ea, angelica, bunătatea, răbdarea pe pământ. În definitiv ce-ți dădeai atâtea aere, de parcă tu ai fi inventat toate astea...?! Uiți că erai printre ultimii, că înaintea ta au fost inimi mari, capete luminate, care... numai pentru că aveai încăpățânarea asta de sobol, de rozător tâmp şi tembel, ce, din mediocritatea ta încăpățânată vrei să-ți faci o calitate, o noblețe?! începi să semeni cu o căpuşă, toată lumea, chiar cei mai fini, încep să

te privească cu oarecare plictiseală, cu oarecare… cum să spun, cu un oarecare dezagrement, aşa cum te uiţi la un gândac care ţi se urcă pe mânecă. Unul dintre aceia neplăcut mirositori, în faţa cărora eziţi să… nu ştii cum să scapi de el. Deşi nu-ţi face niciun rău, nici măcar nu pute prea tare, dar… e nu ştiu cum… zău, toate au o limită a lor, *est modus în rebus*, zău. Etcaetera etcaetera. Vorba ceea: – Dulce cântă cetera, să cântăm şi noi cu ea… prostii!

Evident, ţi-ai dat demult demisia şi din Ucecomul local, filiala Vatra Dornei sau Târgul Secuiesc sau Bistriţa sau Cilibia, după ce, evident, suferiseşi o degradare. Pentru indolenţă, întârzieri la slujbă, neglijenţe în serviciu, contracte nerentabile, incapacitate. Eh, unde erau vremurile când?… De altfel, se şoptea că te-ai retras, te-ai furişat la timp, altfel te dădeau pe scări plus vot de blam cu avertisment. Plus înscripţie în cartea de muncă, plus tăiere de salar retroactivă, plus daune, plus chiar o anchetă şi… şi… ce mai, ai avut noroc! De-ăştia au noroc; oameni cinstiţi, cu familie, care… eh, ce să mai!… Ai ştiut să te strecori, să te fofilezi! Ai rămas să înghiţi praful istoric de pe hârţoage, aşa-zisul praf istoric!

6

De prin vara, sau… toamna lui ’58… da-da, mi-amintesc cu precizie acum: de prin toamna lui ’58, Grobei nu mai călători la Cluj, nu-şi mai vizită prietenii de la Cluj, nici nu mai scrise nimănui, cu excepţia canonicului Deliman, faţă de care avea o ciudată înclinare. Boris Sidorovici continua să-i scrie, încăpăţânat şi furios, respectuos până la umilinţă şi disperat, în acelaşi timp. Mahalek, care-i scria şi el cel puţin o dată pe trimestru o misivă plină de ironie muşcătoare, încetă şi el să-i scrie, motivând o boală de rinichi pe care o purta pe picioare din tinereţe. Fostul general, care-i trimisese o jumătate de

duzină de scrisori de-un mare rafinament stilistic şi uluitor de erudite (ca şi textele filosofice, cu citări de noțiuni, concepte greceşti, deşi sărmanul Grobei nu ştia elina), renunță la rându-i. Era prea plictisit, acaparat sau obosit de lupta cu clanul doamnei Mathias. Doamna Mathias era singura din „conducere” care nu-i scrisese un rând, dar îi trimisese, cu regularitate am zice, salutul ei prietenesc prin intermediul misivelor nervoase, supuse, ale doctorului. Cei de la Cluj – evident, cu excepția fidelului Boris – aproape nu remarcară absența îndelungată, apoi definitivă a merceologului; se transformase într-un fel de comis-voiajor-arhivar, cu trupul său descărnat îngropat pe jumătate în mâzga şi praful hârțoagelor lui Farca şi a grupului său sau a generației sale sau numai a lui, a geniului său îndoielnic, ratat, de provincie. Evident, din cauza luptelor, a facțiunilor, a grupelor şi subgrupelor, a intrigilor şi săpăturilor sau, cum se zice, a strategiei şi tacticii politice, a reorganizărilor şi comprimărilor, a lichidărilor şi promovărilor etc. O luptă acerbă, dură, crâncenă, aşa cum poate fi în sânul unui grup atât de mărunt, aflat într-un oraş de provincie. Deliman îl informa pe Grobei de toate acestea, apoi, la rugămintea lui concisă, tot mai rar, cu tot mai puține amănunte. Preotul fără vocație şi Grobei, cu o falsă vocație de comis-voiajor, se înțelegeau.

Toate acestea (la Cluj, evident) se întâmplau din cauza marii energii pe care o infuza grupului doamna Mathias. (Aceasta era opinia secundului ei, doctorul Boris, şi probabil aşa şi era). O răsturnare lentă, însă decisă, spectaculoasă, de valori, tactici etc., o răsturnare de persoane, mituri, obiceiuri, dintre care unele, se pare, fuseseră inițiate chiar de Farca. Bătea un vânt nou, se spunea, un vânt înnoitor! Totul avea să se schimbe, ferestrele urmau să se deschidă, un aer decis, modern, activ urma să infiltreze grupul sau asociația sau acel „F.F.” care figura ca antet pe unele dintre hârtii. Ciudat, toate acestea abia la trei sau la cinci ani de la moartea lui Stalin, când încă stăruia aerul acela crispat, înghețat social, când alții, încă destul de numeroşi, erau arestați pentru mult mai

puțin, pentru nimic, uneori pentru o confuzie de nume, un denunț fals, invidie, pentru un apartament mai spațios etc. Cei din „F.F.”, în naiva, fantastica lor imprudență sau inconştiență, scăpară. Dacă era cineva arestat (şi au fost într-adevăr două cazuri, dar indivizi laterali, nu din cei noi, din conducere), a fost pentru motive absolut străine asociației. De altfel, cei doi fură eliberați la nici şase luni şi reîncadrați în muncă rapid, cu sprijinul autorităților. O adevărată ironie. Ce să-i faci, istoria îşi are legile ei. Chiar şi istoria Provinciei!

Criza adevărată se produse abia atunci când, odată „reorganizarea” terminată, doamna Mathias anunță „noul program”. Se pare că avură loc şedințe şi discuții furtunoase. În primul rând chiar şi în jurul acestei expresii: *program.* Unii, cei mai vechi, se împotriveau ca întrunirea, asociația lor paşnică, tacită, culturală, să aibă program. Ce, ei erau o grupare sau un partid politic?! Asta venea în contradicție cu felul lor de a vedea lucrurile, cu activitatea lor empirică, diletantă, mutuală, venea chiar în contradicție cu directivele explicite sau nu ale maestrului lor, Farca. Pentru că acceptarea unui program însemna să acorzi spațiul pe unde se putea infiltra *politicul*, a trasa un program însemna o organizare în perspectivă, sarcini, amenzi, alegerea oamenilor (deci a cadrelor), un statut, limitarea libertăților fiecăruia, însemna schimbarea radicală a regimului de existență. Însemna, spunea grupul generalului şi al lui Mahalek, „bătrânii”, intrarea într-o criză, diviziunea asociației, compromiterea marii idei, calomnierea ideilor lui Farca, stâlpul lor de foc. Politizarea asociației însemna, spuneau tot ei, trivializarea muncii, a obsesiei lor sfinte, intrarea în conflict cu ordinea existentă, extrem de dură, cum se ştie. Munca lor de arhivari pasionați, de cercetători cu har a unor hârtii şi idei elaborate cu două-trei decenii înainte de un Apostol al Provinciei se vulgariza astfel, decădea într-o grupare ca atâtea altele, cu scopuri şi limite simple, tiranice etc. etc. Farca însuşi, mai ales în Clasorul cel mic, îndreptarul ideologic şi semantic de bază, fusese împotriva oricărei

politizări, zeflemisise, oricum, taxând-o drept mic-burgheză sau filistină sau ipocrită, caraghios-utopică, încercarea unora, încă în timpul vieții sale, de a-i pragmatiza ideile, de a-l folosi în nu ştiu ce campanie diletantă, provincială în sensul rău, îngust, meschin. — Eu nu organizez o băcănie ideologică, spusese el, în care se vând rețete pentru supa bunăstării sau pentru budincile prosperității familiei! Atitudinea mea este una de negare clară, violentă, şi dacă anarhiştii nu ar fi atât de mic-burghezi în sufletele lor, m-aş autointitula anarhist! Dar, în esență, nu am nimic cu statul. Deşi, evident, unul mai rău ca ăsta nu există! Nu vreau însă să înființez un altul, cu câteva procente mai umane sau mai perfect, nici măcar nu mă interesează dacă statul există sau nu! Etc. etc.

Evident, apăreau falsificări, îngroşări, calomnieri chiar ale textelor, ale frazelor sale. Amândouă acțiunile luptau însă numai cu ideile sale, aceleaşi idei, şi s-a observat din nou, a câta oară, că cel mai bun argument împotriva unei anumite idei sau afirmații este exact aceeaşi idee, cu condiția s-o apuci de capătul celălalt, sau s-o rupi puțin pe la margine. Aceştia erau „dogmaticii”, bătrânii, conservatorii. Ceilalți, în jurul energicei doamne Mathias, „cei tineri”, „creatorii”, care „interpretau” şi nu se mărgineau să „citeze tâmp” etc., aduceau argumentul că tocmai un program, chiar cu riscul ca acesta să fie „politic” sau să aibă inflexiuni politice, era singurul fel de a scoate din marasm asociația sau grupul ideilor lui Farca sau indiferent cum se numeau sau s-ar fi numit. — Nu există o activitate în social, spunea doamna Mathias, fără o raportare, chiar şi indirectă, la social, mai ales în mijlocul unei societăți atât de centralizate, prin însăşi esența ei, acut socială. Cum poți, în România comunistă a anilor cinzeci (şi comunismul era o realitate istorică care avea să dureze, nu cum credeau „unii” – referire evidentă la cei bătrâni), să te laşi angrenat într-o activitate chiar şi de natură ideatic-arhivistică, fără să te raportezi într-un fel la social, la prezentul politic şi uman?!... Cu acest tip de argumente, Mathias şi aderenții ei se arătau, după propria lor opinie, mai

realişti, mai adecvaţi prezentului istoric. Or, trebuie să-ţi apreciezi lucid prezentul, spunea Mathias, ca să poţi clădi ceva în el. Etc. etc.

Fără să fie explicită, impunerea unui program era şi o aluzie, o critică la adresa celui care muncea, scufundat în hârtii, în Nord. Conform opiniilor sale, atitudinii sale, a izolării sale tot mai tiranice din ultima vreme, el se găsea, faţă de grupul Mathias şi mai „la dreapta" sau „mai la stânga" decât grupul generalului. El, arhivarul-sobol, fostul merceolog demisionard era absolut împotriva oricărui fel de asociaţie, de organizare, întrunire etc. Cu atât mai mult împotriva unui program, a politizării etc. (Despre „program" el nu se pronunţase niciodată, dar era absolut evident acest lucru, printr-o logică simplă. De altfel, nici nu-l întrebă nimeni şi el nici nu catadicsi să se pronunţe). Astfel că aceste zvârcoliri, crize, disensiuni îl lăsară exterior. Lui Boris îi interzise să vină să-l mai vadă – doctorul mai fusese într-un rând la Vatra – iar canonicul Deliman îi trimitea scrisori cu un caracter intim, cultural, discursiv, absolut apolitice. Şi Grobei îi răspundea rareori, scurt, cu acelaşi ton.

Mathias şi acoliţii ei, printre care şi Boris Sidorovici, învinseră. Urmă o perioadă liniştită, sau Grobei, aflat complet fără ştiri, nu ştiu nimic din cele ce se întâmplau la Cluj. Deceniul se apropia de sfârşit. Olga-tante muri, în nici trei săptămâni, de un cancer pulmonar. Petronela se mută în oraş, nu însă în aceeaşi casă cu Grobei, fosta casă a surorii lui Farca, rămasă ei prin testament. Grobei nu moşteni nimic, în afară de arhivă, întreaga arhivă a fostului ofiţer, student la Drept; cu excepţia câtorva fotografii şi obiecte, puţine, care aparţinuseră lui Farca şi care, ca şi casa, rămaseră Petronelei: un portret mare, înrămat, cuţitul său de buzunar cu prăsele de fildeş, stiloul vechi gros, un costum de ofiţer neobişnuit de bine păstrat, câteva mărunte obiecte de uz personal şi scaunul în care lucra şi în care murise. Câteva scrisori, câteva ciorne, autografe. Petronela, care avea două licenţe, îşi găsi de lucru la liceul din localitate. Prezenţa

merceologului parcă îi uşura misiunea, îi înmuia într-un fel aproape de neobservat, rigiditatea existenței. Ea continuă să trăiască în societate ca şi cum s-ar fi aflat într-o mănăstire catolică, extrem de severă, de izolată. Castitatea ei era perfectă. Tot ce făcea purta semnul devoțiunii, al renunțării aproape totale, sensul unui mesianism discret, uman, voios, sub semnul voioşiei, o anumită voioşie blândă. Numele sfântului, al fostului ei prieten şi maestru, Petronela îl pronunța foarte rar. Când îl auzea pronunțat, emoția îi cuprindea vizibil întreaga ei ființă. Nu avea niciun fel de posesiuni, de avere. Casa pe care i-o lăsase Olga moştenire o donase oraşului, cu condiția ca ea să fie folosită ca anexă a orfelinatului local. Astfel că Grobei şi întreaga arhivă trebuiră să se mute. Petronela fu inflexibilă la acest punct. Ea însăşi îl ajută, fizic, la aceasta. În schimb, banii (o sumă apreciabilă) pe care îi obținea din meditații particulare îi dăruia arhivarului pentru îngrijirea fondului Farca. Nu era singura care făcea aceasta. Sosiră sume de la Cluj, apoi din întreaga țară. Grobei, speriat de această avalanşă bănească, interzise orice fel de colectă. Sumele însă continuau să sosească, foarte rar prin poştă, pentru a nu atrage atenția asupra lui sau asupra Petronelei. Erau două fonduri diferite: cel de la Cluj, administrat de doamna Mathias, şi cel de la Vatra, pentru arhivă, corespondență etc. Grobei, care nu mai era salariat şi îşi justifica „inactivitatea” printr-un certificat de boală, trăia din suma obținută prin vânzarea unei jumătăți de casă pe care o primise moştenire în împrejurimile Caransebeşului. Jumătate din această sumă o dărui el însuşi fondului Farca. În curând se puse serios problema sumelor mari de bani care soseau şi pe care, într-un anumit sens, cei doi nu le puteau refuza. Cum să-i păstreze, în ce să-i transforme, în ce bunuri, care şi-ar fi păstrat valoarea. Grobei, în acest sens, era total dezarmat. De parcă şi-ar fi pierdut încet-încet sau brusc, dracu’ mai ştia, simțul realității, evident, al realității mărunte. Petronela, sfioasa, emotiva, fu cea care îl scoase din încurcătură; şi se arătă într-adevăr pricepută, expeditivă. Nu

vom intra în amănunte, timpul este şi aşa deosebit de înaintat, de „umflat”. E suficient să spunem că, de aici înainte, ea se va ocupa cu această problemă, cea a banilor Fondului, a averii sale. Şi, în decursul anilor, nu va fi singura sarcină pe care şi-o va lua de bună voie, păstrându-şi voioşia ei internă, generozitatea ei caldă, firească, cu care îi cucerea pe toți. În acele vremuri aspre-întunecate, care îi mohorâseră pe oameni, îi făcuse să se închidă în ei înşişi, să devie brutali, egoişti, leneşi, ticăloşi pentru doi bani. În acel prelungit, ultraprelungit sfârşit al războiului. În acel al Treilea Război, al Patrulea Război Mondial.

Apoi, Grobei începu din nou să călătorească. De data aceasta nu pentru Ucecom şi filialele sale, ci pentru Fondul căruia i se dedicase. Cum făcea să treacă neobservat, în orăşel şi peste tot pe unde umbla?! Mister sau… noroc. Sau abilitate, o abilitate fenomenală care se cheltuia în a părea, în a fi inabil, mediocru, şters fără ostentație, bolnăvicios fără grandoare, neînsemnat fără orgoliu, umil fără program, lipsit de umor fără vocația inhumorului, lipsit de humor fără ideologie. Călători peste tot în țară, ocolind Clujul, pentru a nu stârni o zarvă inutilă. Pe cei din Cluj, pe care ar fi dorit să-i întâlnească, cei care dețineau scrisori, fotografii, ziare ale vremii, ale „perioadei” care-l interesa sau date de orice fel în legătură cu Fondul Farca, îi contactă scriptic, sau îi chemă la Vatra sau oriunde altundeva. Majoritatea veniră, îl ascultară, urmând nu ştiu ce impuls, nu ştiu ce capriciu. Acelaşi capriciu sau impuls nerod care ne-a făcut şi pe noi să-l urmărim pe sute şi sute de… de… Din aceştia, firesc, câțiva rămaseră în legătură cu el. Unul dintre ei se stabili chiar acolo, la Vatra. Nu vom intra în amănunte. Ar fi o altă cronică. Cineva, la începutul lui ’59, plecă în America, pe linie oficială, evident, dar având şi o măruntă misiune pentru fondul Farca. Cineva care nici nu-l cunoscuse personal pe Grobei, dar care urmă perfect instrucțiunile sale şi care călători în două state americane (nu vom intra în detalii!) pe urmele presupuse ale lui Farca. Şi, într-adevăr, nu se întoarse

cu brațele goale. Apoi, același, după niciun an, plecă încă o dată (în anii aceia, când atât de puțini funcționari din România plecau în interes de servici în America!) şi-şi desăvârşi misiunea. Se întoarse cu tăieturi din ziare, scrisori, câteva fotografii, şi multe, surprinzător de multe informații orale. Istoria, ah, nu-i atât de ingrată. — Când vrea femeia!!

…Apoi, tăcerea de la Cluj, de care Grobei se sinchisi atât de puțin (de altfel nici nu-l consultă nimeni!), se sparse: doamna Mathias, energica, îndrăzneața, novatoarea, cea care-i supusese pe bătrânii erudiți şi inerți, căzu. Spectaculos, neaşteptat. Pe când se afla în culmea puterii. Instrumentul prăbuşirii ei fu locotenentul ei, Boris Sidorovici. Andrei M., Deliman şi încă câțiva, puțini, încercară s-o ajute, dar fură înlăturați fără efort. Sidorovici curăți terenul cu o uimitoare decizie, cu o forță şi ingeniozitate tactică neaşteptate, deşi erau cunoscute inteligența şi răbdarea sa. Dar păruse veşnicul subaltern, secundul ideal sau, mă rog, secundul devotat, dotat cu acea rară personalitate a celor fără personalitate. Umbrele conducătorului, eminențele gri sau cenuşii, locțiitorii, vicarii sau interimarii eterni. Ultima şi, poate, cea mai mare abilitate a lui Sidorovici fu aceea că nu se numi pe sine însuşi şef în locul doamnei Mathias sau a generalului, de multă vreme conducător doar cu numele. Locul rămase vacant, cum se spune la serviciul personal. — Se putea lucra, activa şi fără un şef! răspundea încruntat doctorul celor îndrăzneți care-l întrebau. Nu mai puse accentul pe „program”, pe „statut”, „politic” etc. Fără să se rupă total de linia Mathias, *nu mai puse atât de mult accentul pe ea.* Acest lucru, această a doua abilitate… sau acest instinct de a conduce, pur şi simplu, îi readuse o parte dintre „cei fugiți”. Chiar şi o parte dintre bătrânii, foştii inamici pasivi, e drept, dar inamici. Părea că totul s-a întors la calm, la prima perioadă, cea „patriarhală”, la formele acelea simple, naive, ale unei societăți spontane, absolut empirice şi studioase, un fel de club arhivistic care etc., etc. Şi… poate că aşa şi era!… Poate că aşa şi era!…

…Da!… da! Da… dar mai era ceva, un ton, un fel de semiton, ca atunci când un post de radio nu e bine prins. Ceva mărunt, un bâzâit extrem de fin, ceva pe care o ureche neexperimentată nici nu-l percepe. Poate nicio ureche experimentată nu-l… Ce urma să se întâmple?! Urma oare să se întâmple cu adevărat ceva sau… totul urma să-şi continue calea în acest fel, paşnic, liniştit, poate că doctorul… nimeni nu… toți aşteptau nu-ştiu-ce, calmi, prostiți într-un fel, fără niciun chef de a afla, obosiți de surprize, obosiți de jocul în care intraseră. Unii. Alții, „cei tineri”, vibrau. Printre ei, evident, tânărul „anarhist” Korcimarov, campionul de înot, cel care-şi târa piciorul, tânărul de o surprinzătoare inteligență. Care, uimitor pentru mulți, deşi rudă cu doamna Mathias, se găsea în grupul, acum „la putere”, al lui Sidorovici. Se şoptea că, în curând, va ajunge omul lui de încredere, dacă nu era deja. Prietenia studentului cu Andrei M., şi din această cauză, se deteriorase. Oh, se întâmplară multe nuanțe, catastrofe mărunte şi prelungi în acest mărunt univers în mişcare! Un univers veritabil, o cosmogonie! Nu îndrăznim să ne afundăm în ea; şi-aşa ne-am lăsat, poate, prea mult atraşi de unele reflexe ale ei, ale acestei galaxii născânde… zău! Deliman se reapropie de doamna Mathias, vechea sa prietenă. Soțul ei făcu la fel, dar căsnicia lor, a celor doi Mathias, era de mult distrusă. Şi, fapt curios, abia compasiunea soțului ei, un ilustru medic, o făcu pe doamna Mathias să se despartă definitiv, fizic, legal, de el. Lovindu-l astfel pe el, tovarăşul ei, care nu cârtise ani de zile, deşi intuise, cu mare probabilitate, cele întâmplate, jocul ciudat şi periculos în care se afundase frumoasa, inteligenta, energica sa soție. Iată cine a fost, până la urmă, cu adevărat lovit. Dar poate că… nu… poate că nu… doamna Mathias nu o arătă, cu firea ei tare, dar temeliile personalității ei fură zdruncinate pentru totdeauna. Ultima ei încercare, de „înviere” fii făcută sub forma unui drum la Vatra Dornei. Rămase două zile acolo, locuind într-o cameră privată, meschină, igrasioasă, dar nu avu curajul să-l abordeze pe Grobei. Petronela o întâlni din pură întâmplare la

o cunoştinţă şi nu stătu de vorbă cu distinsa doamnă nici jumătate de oră. După care aceasta plecă, rece şi tulburată. Refuzând să accepte o „audienţă” la arhivarul-şef. Nici nu-l văzu măcar pe Grobei. Iar acesta, când auzi de neaşteptata vizită în oraş, încruntă doar sprâncenele şi nu făcu niciun fel de comentariu. Era un semn pentru Petronela că el nu dorea să se dea amploare acelei vizite ciudate. Cu atât mai mult cu cât doamna Mathias nu încercase să-l vadă, nu-l căutase. Însemna, nu-i aşa, că ea renunţase definitiv; sau că nu-l considera pe el sau pe ei, de la Vatra, destul de importanţi pentru un contact, un schimb de păreri, sau… în fine, prostii. Petronela înţelese codul tacit şi nu comentă vizita. Nu adăugă nici măcar o variantă la cele enumerate mai sus. Deşi, a treia variantă se dovedi cea adevărată. Iat-o:

La nici o lună de la „instalarea” sa, de la „victoria” sa, când o detronase pe fosta sa maestră, şefa şi prietenă, doctorul Sidorovici se anunţă, oficial de astă dată, în vizită la Vatra. (Nu era de altfel singurul doctor care făcea politică în secolul nostru.) Grobei nu-i mai interzise călătoria (poate nici nu mai avea dreptul!), dar nici nu-l invită, nu dădu niciun semn că-l aştepta. Îşi continuă, pur şi simplu, tacit şi posomorât, munca la care se înhămase. Sidorovici veni, stătu două zile (ca şi la prima sa vizită, în iarna aceea când merceologul îl descoperise pe trei sferturi mort de frig la colţul străzii şi-l duse aproape în braţe, în bufetul acela cald şi supraîncălzit, unde îl încălzise şi îl hrănise aproape ca pe un copil… sau ca pe o femeie!…) şi se întoarse la Cluj. Nimeni nu putu afla ce discutară cei doi în singura lor întâlnire, ce durase aproape trei ore. Nu asistă nimeni la ea şi, a doua zi, cu primul tren, doctorul se reîntoarse acasă. Se făcură un milion de supoziţii printre care, evident, se afla şi cea adevărată. Dar nu erau decât supoziţii. Apoi, la cinci sau şase săptămâni de la prima lui vizită „oficială”, Sidorovici călători din nou la Vatra. De data aceasta fură două întâlniri cu Grobei, iar la a doua asistă şi Petronela şi unul dintre asistenţii arhivarului-merceolog, un anume Remus A. Tăcerea, discreţia asupra

acestor noi „întrevederi” fu la fel de totală ca şi data trecută. La fel, sau… aproape. Până la urmă, evident, alături de unele versiuni eronate, sau semieronate, „transpiră” şi adevărul, uşor de bănuit: acela că Sidorovici propunea unirea celor două „centre”, de la Cluj şi Vatra Dornei, centrele importante din țară. O mie de argumente veneau în sprijinul acestei propuneri. Cu atât mai mult, nu-i aşa, acum, când teoriile puțin cam „aventuriere” şi politizatoare fuseseră în bună parte abandonate. Nu se pronunță numele doamnei Mathias, tocmai pentru a nu crea niciun fel de false probleme, o falsă aparență a unei răzbunări politice. Fusese un simplu „experiment” din care, nu-i aşa, se puteau trage concluziile de rigoare, dar asociația, Fondul Farca urma să-şi regăsească albia sa calmă, sigură, nepolitică, aptă unei activități specifice şi rodnice, pentru a pune în sfârşit în valoare, cu toate forțele, importantele şi profundele idei, tezaur al… etc. etc. Bomba fu însă aceea că Sidorovici, odată stăpân pe situație la Cluj, propuse tratative şi o alianță, o unificare cu Grobei, acceptându-l, implicit, ca reprezentant. Fapt pe care modestul, harnicul, descărnatul fostmerceolog nu-l pretinsese niciodată. E adevărat, însă (aşa cum remarcară puținii martori ai celei de-a doua întrevederi), el nici nu rămase prea surprins de importanța pe care i-o relevă propunerea doctorului Sidorovici. Cu atât mai mult cu cât acesta se deplasase el primul la Vatra Dornei. Unii însă, comentatori aprigi, concluzionară de aici profundul realism al doctorului; într-adevăr, se pare că Grobei nu s-ar fi deplasat prea repede la Cluj chiar dacă ar fi primit cea mai cordială şi „oficială” invitație. Nu mai călcase de aproape trei ani în acest oraş. Ce forță de atracție emana din acest trup deşirat şi nesigur, din biografia ştearsă, aproape fadă, a fostului merceolog principal de la Ucecom-Caransebeş şi împrejurimi? Nu ştim. Sunt lucruri care nu se pot analiza. Ca şi centrul atomului, care rezistă la uriaşe presiuni, sunt „fapte” sau „stări” de-o inefabilitate atât de închisă, încât se opun oricărei analize belfereşti. Profesionistul nici nu încearcă măcar să

„înțeleagă”. El priveşte (dacă are o privire suficient de puternică!), suportă (dacă are nervi pe măsură) şi încearcă să descrie. Fragmente, frânturi. Oricum, nu să înțeleagă, nu să analizeze. E adevărat, o bună descripție e egală aproape cu o analiză. Dar nimeni, niciodată nu va face o bună descripție. Frânturi, fragmente, e tot ce se poate obține. Şi contemplarea liniştită, înfrigurată, calmă, înspăimântată şi curajoasă a acestui „grăunte”.

Singurul lucru care nu „transpiră” din întâlnirea (a doua) dintre Grobei şi Sidorovici fu, bineînțeles, esențialul: acela că doctorul, propunând şi susținând cu argumente convingătoare „sudarea” celor două centre, îi propuse lui Traian-Liviu Grobei şefia. Cu adausul că, la nevoie şi după un anumit interval de timp (nu prea mare), el însuşi se va retrage total… *total* din asociație, din Fond, lăsând la aprecierea lui Grobei (aşa cum era şi firesc în cazul unui conducător unic!) numirea unui nou reprezentant al filialei din Cluj. Care, evident, trebuia din clipa prezentă, din chiar momentul în care el, Sidorovici, vorbea, să se subordoneze total, atât organizatoric, cât şi ideatic celei din Vatra Dornei. Grobei nu dădu niciun fel de răspuns. Nici măcar expresia feței sale nu se clinti, de parcă… nu-nu, nu de parcă ar fi fost absent, ci… de parcă ar fi suferit de stomac, ceva nu prea grav, aciditate sau aşa ceva, dar, oricum în măsură de a-l împiedica să se concentreze aşa cum ar fi trebuit asupra importantului eveniment. Cel puțin aşa părea, cam aceasta era expresia sa facială; „expresia trupului său”, dacă se poate spune aşa. Se poate, se poate…

Dar… după două-trei săptămâni, aşa cum se întâmplă la noi, „transpiră” şi acest lucru; adică se află tot! Şi, bineînțeles, uimire, stupoarea şi mai ales comentariile… chiar scandalul, fură maxime! Deşi, aşa cum se întâmplă adeseori în momentul aflării unei veşti uluitoare, unora li se păru că bănuiseră, că profetizaseră totul, dinainte. Ba unii o şi spuseseră, ştiți, cam în felul acela cunoscut:

— Eu am spus totdeauna, sau: – Nu v-am spus eu că… sau: – Eu am ghicit îndată, încă de când a doborât-o pe femeie… oricum, încă de la prima călătorie, pentru mine a fost clar ca lumina zilei!… sau: – Era exclus să se întâmple altfel, mai ales că doctorul, nu-i aşa… sau: – Nu ţineţi minte că eu încă de anul trecut v-am atras atenţia că doctorul nu lucrează singur!… sau: – O să vedeţi, să nu ziceţi că nu v-am spus, ăsta încă nu e sfârşitul comediei: există *altcineva* şi mai şi la spatele întregii chestiuni şi odată…

Şi altele. Mulţi nici nu minţeau, intuiseră, fără să-şi dea prea bine seama, cu mult timp înainte, adevărul. Dar acest fapt e secundar. Realitatea rămâne rece faţă de adevăr, atât timp cât el n-o bruschează, ca să zicem aşa. Nici nu există adevăr în afara realităţii. Mai devreme sau mai târziu, „realitatea” trebuie învinsă, ca adevărul să înceapă să respire; instaurând, ca un stăpân, o altă realitate. Care, în clipa aceea, devine nemaipomenit de „previzibilă”, de „firească” etc. Toţi profeţii de cafenea au deci dreptate. Sunt ei înşişi uimiţi cât de multă dreptate au… *aveau*. Şi cât de indiferent e adevărul lor faţă de ei, odată intrat în realitate, în legalitate. Ei rămân în continuare visătorii, palavragii, utopicii de două parale; adevărul s-a debarasat de ei, şomerii unei idei, iar ei urmează să-şi găsească, să-şi inventeze alta. Noroc bun!

Grobei, cum spuneam, nu formula niciun fel de răspuns la această propunere atât de generoasă, de totală, a vechiului său prieten, Sidorovici, care, iată, absolut benevol, i se subordona total şi îi subordonă forţa şi victoria sa deplină, obţinută de el însuşi, fără niciun ajutor din afară (aşa cum făcuse), ca în iarna aceea când era un simplu particular şi îi dăruise merceologului distant ceasul acela de familie pe care, cu atâta emoţie, el şi soţia sa înscriseră deviza prieteniei totale: *Fidus Achates*. Un caz rar. Erau unii, evident, care speculau şi aici, dar nu ne interesează variantele lor răutăcioase. Grobei nu spuse nici „da”, nici „nu” şi cele două grupuri se despărţiră indecis. Se observă o anume descumpănire, o anume nedumerire, la doctorul Sidorovici,

dar expresia impenetrabilă a lui Grobei (de parcă ar fi avut uşoare arsuri la stomac, cum spuneam) nu permise niciun fel de clarificare spontană, niciun fel de „contact” emoţional. A doua zi, însă, Remus A., personajul acela care îndeplinea rolul de asistent privat al lui Grobei, duse şi înmână lui Sidorovici, la hotelul la care acesta locuia, un plic din partea şefului său. Erau doar trei rânduri, sau… cinci rânduri; în orice caz, nu mai mult de cinci rânduri de maşină care nu făceau decât să mulţumească pentru onoarea şi plăcerea vizitei şi a propunerii făcute. (Substantivul *propunerea* nu era însoţit de niciun fel de epitet). Sidorovici, care citi pe loc, în prezenţa lui Remus A., misiva, nu pricepu la început nimic şi o reciti, prosteşte, de trei ori. Apoi îl privi pe celălalt uimit, întrebător. Personajul (un ins chel, exagerat de pistruiat şi de miop, avea în loc de lentile de ochelari un fel de lunete sclipitoare!) plecă fâstâcit capul, tuşi, vru să plece, tuşi din nou, apoi lăsă să-i scape, parcă în silă, deşi vorbea şoptit: – Se pare că urma (Sidorovici adică) să primească, mai târziu (oricum, mult mai târziu) şi o altă misivă, la Cluj! Din şopotelile sale, Sidorovici deduse, uimit şi jignit, că acest lucru, această informaţie nici n-o deţinea măcar de la Grobei, ei de la… Petronela! — Era adevărat…?! — Da-da, şopoti, personajul, presat de timp, Petronela făcuse această… această… voi să spună „indiscreţie”, dar se abţinu. Se abţinu şi plecă, lăsând în urma sa un ins buimăcit, confuz total şi roşu de furie. În ciuda costumului său perfect tăiat, în ciuda feţei sale energice, exprimând fineţe şi spiritualitate. În ciuda. Totuşi, din respect de sine, din îndelung exerciţiu de autostăpânire sau din prietenie pentru Grobei, Sidorovici îşi stăpâni, în faţa anturajului său, îşi reprimă orice fel de comentariu. Doar faţa sa care-şi schimba uimitor culoarea şi unele din gesturile sale noi, uimitor de repezi sau de descompuse, trădau câte ceva. Da, dar gesturile şi culoarea feţei nu sunt argumente şi nici afirmaţii politice. Ele pot semnifica tot atât de bine şi pacea şi războiul, libertatea sau tirania, victoria sau înfrângerea, sinceritatea sau ipocrizia.

Din nou, deci, după cea de-a doua călătorie „oficială” a lui Sidorovici în Nord, se instală tăcerea, liniştea. La Cluj se colporta copios, aş spune harnic; la Vatra, Grobei se afundă din nou, cu nepăsarea lui tiranică, în praful, în mâlul existenţei sale de arhivar. Şi, spre deosebire de prietenul său, doctorul Sidorovici, fără niciun fel de culori care să-i plutească sau să-i traverseze expresia feţei, fără gesturi nou apărute, mai bruşte sau mai lente, mai descompuse. Fiecare cu destinul său *jeder mit seinem.*

Linişte, linişte. Tăcere… linişte. Linişte.

Apoi se născu fulgerul care traversă şi acoperi tot cerul. Şi în secundele lungi care îl separau de sunetul, de tunetul său geamăn, totul se răsturnă, se sfârtecă, se nimici. Toate sensurile se amestecară, sparseră orice coerenţă de limbaj. Totul se scufundă şi fu ca la început.

La o lună, o lună şi jumătate, atunci când era încă aşteptat cu crispare sau bucurie sau nici nu mai era aşteptat, fără să se anunţe, Grobei, însoţit de un necunoscut, sosi la Cluj. Şi acolo, încă în după-amiaza sosirii sale, într-un plen al asociaţiei, îi permise lui Sidorovici să repete propunerea pe care acesta o făcuse în cerc restrâns, cu câteva săptămâni mai înainte. De contopire a celor două centre, şefia totală şi unică acordată lui, lui Grobei, şi viitoarea, chiar grabnica retragere a lui (a doctorului) de la reprezentanţa Fondului de Cluj. Cu disponibilitatea oferită unicului şef (lui Grobei) de a numi pe urmaşul său (şi, în ordine, a fostului general şi a doamnei Mathias). Dacă, evident, mai era necesar ca filiala din Cluj să aibă un reprezentant.

Grobei ascultă calm, rece, aproape distrat. Apoi făcu un semn şi asistentul lui se ridică şi scoase o foaie de hârtie bătută la maşină cerând voie s-o citească. Asistenţa fu de acord, comitetul aşijderea. Era răspunsul lui Grobei, public, definitiv.

În cuvinte simple, clare, declaraţia lui Grobei respingea propunerea de contopire a celor două centre: Cluj şi Vatra Dornei. Pentru simplul motiv că Vatra Dornei nu dispunea de

o asociație, de o filială sau de un aşa-zis centru cu care asociația din Cluj s-ar fi putut uni. Apoi, pentru că din punctul său – şi numai *al sau* – de vedere –, Grobei nu accepta existența unei aşa-zise asociații de Cluj, Fondul Farca cu filiala Cluj sau orice altă denumire ar fi avut. Deci, din punctul său de vedere, două asociații fictive, inexistente, nu se puteau uni. El evident, nu contestă existența linei asociații sau întruniri (dovadă plenul în mijlocul căruia se găsea), dar nu recunoştea acestui plen sau întruniri nicio legătură de formă sau de esență cu moştenirea ideatică a lui Farca, moştenire căreia el îşi închinase toate forțele sale modeste, întreaga viață, şi pe care o cunoştea şi o *stăpânea* suficient. Ale cărei sensuri şi linii de forță începeau să i se reveleze. O muncă uriaşă însă, plină de imprevizibil şi sacrificii îl aştepta încă, de acum înainte, o muncă de o mare răspundere şi delicatețe, care în orice caz nu putea fi făcută de un număr atât de mare de oameni, atât de diferiți, cu interese atât de contradictorii şi care, în ciuda bunei-credințe chiar, puteau face mai mult rău decât bine Fondului, marii memorii. Numai în parte, câte unul, câte *unul*, se puteau apropia fiecare de ideile noi, fundamental noi, ale maestrului. Fiecare trebuia să-şi găsească singur acest drum, această vocație, în parte, de unul singur, neajutat şi nesfătuit de nimeni. Aşa cum şi-l găsise şi El. El, Grobei. Umilul ucenic al marelui dispărut, al marelui apostol al Provinciei. Orice „organizare”, orice „program, statut, misiuni, amendamente, întruniri” şi altele de acest fel, care Iasă spațiu liber politicului, sunt străine fundamental ideilor Lui, moştenirii Lui atât de originale. Memoria Lui nu era nicio religie, niciun partid. Memoria Lui, moştenirea Lui sacră era El, Grobei, ultimul dintre învățăcei. Ca şi ceilalți care se vor apropia de soarele ideilor sale ce începeau să trăiască, ce înviau. Prin El şi prin ei, cei care vor veni, unul câte unul, *fără* prejudecăți sau *cu* prejudecăți, *fără* frică sau *cu* frică, *fără* iubire sau *cu* iubire. Dar se vor *apropia* şi vor rămâne aproape, prezenți. Singuri, neîmpărțind frica cu nimeni, neîmpărțind gloria cu nimeni. Acceptând, cu umilință

şi orgoliu, golul din ființa lor, golul în care urma să se instaleze El, Farca. A cărui densitate putea umple miliarde. Golul pe care nu-l mai puteau umple războaiele sau pacea şi nici întreaga trivialitate a vieții de zi cu zi, nici religia, nici politica. Nici starea de flămând, nici starea de sătul, nici cea de tristețe, nici cea de veselie, nici cea de singurătate, nici cea de nesingurătate, nici cea de somn, nici cea de trezie, a trupului sau inimii.

Apoi, El, Grobei, respingea orice propunere venită din partea numitului Sidorovici Boris ca neavenită şi nulă. Doctorul Sidorovici era făcut în continuare, prin gura acelui lector necunoscut şi care citea clar şi monoton totul, la rând, impostor şi provocator. Acoperind apoi scandalul şi vociferările care se ridicară spontan din adunare, se aduse la cunoştință că Sidorovici Boris era exclus pentru totdeauna de la orice contact cu memoria şi moştenirea lui Farca, îi era interzis de a mai vorbi în numele Ei, iar cel care continua să întrețină relații cu provocatorul Sidorovici era definitiv oprit de a se apropia de tezaurul ideilor lui Farca.

În final se mulțumea pentru ascultare, pentru atenția acordată şi se declara dizolvată, din punctul Lui de vedere, pentru totdeauna, această adunare.

Semnat: Grobei, Traian-Liviu

Şi, în timp ce lectorul necunoscut îi pronunța încă numele, Grobei se ridică calm şi ieşi din încăpere, fără o vorbă, şi totul se risipi în urma lui.

EPILOG

Trecură luni de zile, apoi un an, doi, trei, de la ultimele întâmplări. Grobei rămase în Nord, afundat tot mai mult în mâzga, în praful muncii sale, în zidul muncii sale. În şanţul, în tranşeul, în mina muncii sale. Singur. Singur… cu umbre în jurul său. Câteva… apoi, iarăşi… câteva… apoi, din nou, câteva-câteva, apoi un grup de câteva. Petronela, ca o flacără albă, dreaptă, voioasă. Petronela vie, mereu lângă el, nu chiar lipită de el, dar aproape, în penumbra sa şi perpetuu vie, zidită în umbra mare a Lui, a învăţătorului care creştea încet, din umbrele lor, ale celor din jurul lui Grobei. El, primul învăţăcel al învăţătorului, el, căruia i se spunea deja maestre, apoi, spre sfârşit, învăţătorule. Sau Ioan, cel care-l descoperise pe învăţătorul său, pe Raabi. Mort, însă. Un Raabi care nu mai predica, care nu mai descoperise el însuşi Iubirea. Un Raabi enigmatic şi violent, aşa cum fusese primul Dumnezeu al evreilor, poporul care descoperise Dumnezeul unic: războinic, gelos, imprevizibil, distrugător, aspru până la crimă cu învăţăceii săi, tăindu-i, hrănindu-i, învăţându-i să-şi ungă hainele cu sângele animal, cald, de jertfa.

Un Ioan care descoperise un Iisus politic, mort. Nu iubirea, ci puterea, forţa asupra oamenilor vii. Şi umbra lui Farca creştea încet-încet, imperceptibil şi tiranic, şi, cu umbra Lui, creştea şi umbra Celuilalt, a ciudatului Călător. Cel care avusese o profesiune atât de umilă, cel care colindase întreaga, uriaşa provincie românească atent, cu o uriaşă

răbdare, cu o uriaşă sfinţenie. Lăsându-se apoi, cu un lung şi neauzit oftat de uşurare şi de spaimă, să cadă pe altarul acela nevăzut pentru alţii (sau pe care alţii voiau să-l folosească, să-i dea o utilitate, cum facem cu tot ce întâlnim preţios şi unic) ce era existenţa Lui, a celui ce părea mort. Care era însă mai viu decât toţi cei vii, cel care îi inunda pe cei vii, golul bezmetic al fiinţei lor, cu realitatea Lui magnetică, profundă, concretă.

N-am îndrăznit să ne apropiem, să „descriem" viaţa Celuilalt, a Celui care irupse în viaţă, în mit, după moarte, cu o forţă de neoprit. Am încercat… am îndrăznit să ne apropiem condeiul nostru bont, tembel, profanator de începuturile deşteptării Celuilalt, cel încă viu. Care-l dezgropase pe Celălalt, care-l simţise trăind. Ar fi putut *trăi* Unul fără Altul?! Nu ştim!… Sunt atâtea lucruri pe care nu le ştim. Poate că… Farca e o invenţie…?! Pe jumătate, cel puţin…?! Poate totul vine din geniul fanatic şi dizarmonic al fostului merceolog, din încăpăţânarea sa neroadă şi totală…?! Altfel, în *absenţa sa*, totul s-ar fi stins uşor, sau s-ar fi trivializat, sau s-ar fi metamorfozat, poate, în *altceva…*?! Ce ar fi fost acest *altceva…*?! Nu ştim!… Ah, nu ştim o grămadă de lucruri! O grămadă de lucruri, un morman, un munte de lucruri… nu ştim! Nu ştim, nu ştim, nu ştim! Şi ni se aud dinţii cum scrâşnesc de ciudă! De furie, de neputinţă, de victorie, de ciudă, de efort!!

Apoi, mai trecură câţiva ani, un an, doi… trei… trei… trei… Grobei îmbătrâni, fix, la postul său, îngropat până în gât, de parcă nu ştiu ce zmeu legendar, românesc, l-ar fi trântit în pământul tare. Era respectat, adulat, divinizat, aproape. El, Omul. La ce slujea, la ce slujise viaţa lui oarbă şi fanatică, devotată până la unghii şi piele, unsă cu sângele jertfelor sale?! Nu ştim, nici asta, nici asta nu ştim! Nu ştim nimic! Dar totul trebuie să „slujească", să „folosească", totul trebuie să fie „bun la ceva", să se poată „întrebuinţa", să se poată „folosi", „mânca", „înghiţi", „uza"?! Nu ştim… poate. Poate. Nu ştim.

Încet, încet, parcă sugând forţă din trupul fostului merceolog care se descărna tot mai mult, Farca urcă pe bolta memoriei, invadă tot mai multe fiinţe, locui în golul lor, îl umplu. Îi umplu. Le dădu, dacă nu un sens, atunci o justificare, o certitudine că trăiau. Vai, uneori nu ştim dacă trăim, uneori trebuie să ne încredinţăm sau să trăim mai mult, mai puţin. Sistolă, diastolă. Un pumn care se deschide şi se închide.

Apoi, fără să atingă patruzeci de ani, epuizat de moarte, Grobei muri. Venerat, adulat. Nimeni nu îndrăzni să-l iubească. Nimeni nu îndrăzni să se apropie prea mult de persoana sa sacră, de parcă ar fi purtat un inel de fier în jurul fiinţei sale. Poate că şi purta.

Adepţii Săi se înmulţeau încet-încet, nesimţit, oh, nu erau prea mulţi, oricum. Dar figura lui creştea, aproape fizic, la orizont, ca un soare negru, tăcut, ca o planetă necunoscută, vie, teribilă, concretă. Farca şi El se topiră unul într-altul, sau noi înşine nu mai distingem prea bine, vederea noastră se degradează, se înceţoşează, se tulbură. Pentru că am îndrăznit să privim prea mult timp, prea fix, inuman de fix, un corp viu. Un corp viu.

La ce foloseşte, *cui* va folosi acest corp?! Acest corp viu?! Ce se varsă, ca dintr-un vas ridicat, în atâtea corpuri vii, ce învie?! Ca un vas ridicat, din care curge miraculos, mereu împotriva legilor fizice, lichidul Său?! Nevoia de viaţă, a celor vii, e infernală, nesfârşită, tiranică, eternă, violentă, oh, ce violenţă! Şi ei… ei, cei puternici, se adapă de oriunde, se aruncă în genunchi şi aşteaptă. Cerşesc cu ochii. Aşteaptă cu ochii, împung cu ochii nefiinţa, o ridică în picioare.

Iată istoria lui Grobei Traian-Liviu, merceologul din sudul Banatului, care s-a lipit cu tot trupul său viu de ideea sa, până la topire, până la geamăt, până la incandescenţă. Oare umanitatea de ici, de colo va învăţa ceva din această pildă?! Din acest mit… de astăzi?!… O apă vie, rapidă, întunecată, care ne fuge de sub picioare. Ca Iisus, care mergea pe valuri.

Istoria simplă, un pic burlescă, rea fără răutate, blândă fără înduioşare, a funcționarului ratat, din sudul Banatului. Un mărunt smintit, probabil, un maniac ce n-a făcut rău nimănui. O păpuşă de lemn, vopsită caraghios, care a făcut tumbe în fața ochilor noştri trişti.

Salutare, Grobei!… Salutare… dacă n-ai fost în stare să te faci iubit, în viața ta scurtă şi caraghioasă, eu, aici, pe această ultimă pagină, te îmbrățişez şi… te iubesc. Pentru că ți-ai împărțit cu mine singurătatea ta, la care ai ținut atât!… Pentru că am împărțit cu tine, caraghiosule, descărnatule, singurătatea mea, la care… am ținut atât. Salutare, bătrâne… conştiinciosule… maniacule… descărnatule! Salutare, zău, salutare!… Salutare!… Salutare!…

21 mai 1974,
de Sfinții Constantin şi Elena

Nicolae Breban despre *Bunavestire*

— *L-ați creat după aceea pe Grobei, care nu mai ucide. Dar, ca şi Miloia, şi fără a fi un alienat, vrea să confişte un ideal.*

— Dar Grobei se redeşteaptă, învie. Miloia ucide. În ambele cazuri m-a interesat, însă, această legătură maestru – ucenic. În primul caz, până la modul clinic, însă foarte aproape de politic şi de aşa-zisele practici politice ale secolului nostru, fascismul sau comunismul. Dincoace, în *Bunavestire,* e vorba tot de politică, văzută în abisalitatea ei. Dacă, în primul caz, e vorba de politica văzută ca o practică, în *Bunavestire* e vorba de o coborâre, de o alunecare la rădăcinile politicii, la structura abisală a politicii. Politicul este văzut ca abisalitate, ca ultimul vis posibil al omului. Plecând de la ideea că omenirea este încă puternică, nu secătuită, dacă mai e în stare să creeze mituri esențiale: politica – ultimul mit, ultima religie, ultima logică.

— *Învierea lui Grobei în* Bunavestire *n-a fost prea spectaculoasă*? *În roman v-ați oprit când Grobei, având nevoie de o justificare*, *de un reper*; *a găsit arhiva de la Vatra Dornei.*

— Da, am şi început volumul doi din *Bunavestire* şi, dacă Dumnezeu îmi ajută, îl voi scrie. Nu-i decât reluarea părții a doua din *Bunavestire.* Spui că transformarea lui Grobei este prea spectaculoasă?!... La a doua lectură, se vede că „dublura” lui Grobei apare încă de la început, de la primele pagini. Nevoia lui de maestru, nevoia lui de valori absolute, nevoia lui de reformă socială morală, nevoia lui mai ales de

un text fundamental. Asta este nevoia lui Grobei. Puțină lume a observat aceasta. Chiar şi critica s-a grăbit, când a apărut cartea, s-o repudieze, împreună cu propaganda de partid. De aceea cartea n-a fost bine studiată. Nici Manolescu, care a lăudat-o şi a luptat pentru ea, n-a văzut-o în plinătatea ei. Deci Grobei are nevoie de un text, aşa cum Don Quijote are nevoie de un text, ca al romanelor cu cavaleri rătăcitori, care visează şi ei să transforme lumea ajutați de o normă scrisă, de un text. Vedem cuplul, duetul: textul şi cavalerul rătăcitor. Grobei simte această nevoie pe care şi oamenii politici au resimțit-o. Chiar şi Hitler se sprijinea pe textul unui englez, care a trăit în Germania, Chamberlain, un englez refugiat, primul ideolog nazist. El a murit înainte ca Hitler să ia puterea. Această ideologie a unei noi rase, a unei noi valori se găsea deja în textul acestuia. Toți marii revoluționari sau anarhişti au simțit nevoia să se bazeze pe un text. Grobei simte aceeaşi nevoie de text, şi-l găseşte. Şi în acest moment nu ştim ce-i mai important; nevoia lui Grobei de text sau chiar textul însuşi. Nu ştim în mod obiectiv care-i mai puternic. În partea a doua am găsit această pistă, uneori textele sunt mai importante, se pare că textele creează nevoia lui de radicalizare, şi uneori se pare că Grobei „umflă” textul. Când am vrut să dau exemplificări ale textelor lui Farca, am încercat să iau texte din Bakunin. Şi am studiat câteva cărți ale lui Bakunin, dar nu m-au satisfăcut. Atunci am inventat eu textele lui Farca în cheie nietzscheană, dacă vrei.

— *Există, deci, un cuplu Breban – Nietzsche, deci un ucenic – maestru.*

— E adevărat. Stilul meu seamănă oarecum, printr-o anume radicalitate, cu stilul nietzschean. Stilul nietzschean m-a influențat puternic. Deşi nu este o influență directă, proza lui e limpede, mai concisă, mai transparentă. Evident, mai profundă, adeseori sentențioasă. Şi-n literatura germană a reprezentat un mare şoc, ca stil literar. Din păcate, Nietzsche n-a fost tradus la noi. Abia acum au început să traducă din Nietzsche şi lumea n-a putut să compare. Dar

peste o generație-două se va vedea înrudirea stilului meu cu stilul lui Nietzsche, ca să vorbesc numai de nivelul stilistic. Nu mai vorbim de cel problematic… Textele lui Farca au o stilistică dar şi o problematică nietzscheană. Acea radicalitate teribilă. Totul e invenția mea, bineînțeles, însă tuşeul şi orizontul stilistic sunt nietzscheene. În România, lumea nu l-a agreat pentru că nici nu l-a cunoscut bine. Apoi a fost prost interpretat, prost citit, pentru că a contrariat foarte multe din locurile comune ale bunului simț, nu numai românesc, ci şi francez. Nietzsche abia după al Doilea Război Mondial a început o carieră europeană. Toate cărțile fundamentale de eseistică, filosofie, de gândire istorică, toate sunt bazate pe asta, ca şi pe Stendhal, în proză; Nietzsche, în filosofie, contrariază axiome ale bunului-simț şi ale modului tradițional de a gândi: nihilismul lui Nietzsche, motivul eternei întoarceri, acea respingere a unei vieți de „dincolo”, critica creştinismului.

— *Textele lui Farca, cele din arhiva de la Vatra Dornei, au fost identificate de critica literară cu textele legionare.*

— Unii critici evrei, dar şi alții, au dat astfel de interpretări. Au făcut o identificare grosolană şi calomnioasă a ideilor autorului cu cele ale personajului meu. Dumitru Micu a spus asta şi Mihai Ungheanu. De altfel, *Bunavestire* a fost atacată chiar a doua zi după publicare şi difuzare de către toată presa de partid şi literară din țară. Primul care a atacat-o în *România literară* a fost Mircea Iorgulescu, pe care l-am angajat, lansat şi căruia i-am dat o cronică săptămânală, când am condus, începând din ’70, această revistă. Dar Mircea Iorgulescu a avut un fel de onestitate oportunistă şi nu m-a atacat politic, ci doar estetic, la două zile după plenara CE, unde Titus Popovici şi N. Ceauşescu au atacat, pe larg, *Bunavestire.* M. Ungheanu, D. Micu au atacat şi politic cartea, etichetând ideile lui Farca ca fiind de sorginte extremistă de dreapta şi identificând autorul, pe mine deci, cu unul dintre personajele mele. Denunț literar tipic, denunț literar şi polițist. Însă Dumitru Micu, la două zile de la

apariția cărții, în *Contemporanul*, a subliniat caracterul legionar şi fascist al lui Farca, spunând că autorul împărtăşeşte ideile acelui erou, iar Ungheanu a afirmat la câteva zile tot ce v-am spus, într-un imens articol în *Luceafărul.* Pe Dumitru Micu l-am şi întrebat cum de face astfel de afirmații grosolane. Numai în *Bunavestire* am zeci de personaje. De ce eu trebuie să gândesc ca Farca? Deci nu numai că am fost atacat, dar am fost şi denunțat. Paul Georgescu mi-a spus la telefon că a fost şi el incitat de la Partid să scrie contra cărții, dar n-a făcut-o, însă şi lui i s-a părut că modul meu de a gândi este fascistoid. Foarte mulți critici, chiar inteligenți, care nu m-au atacat în presă atunci, au fost înşelați de stratagema mea etică, de reacția psihologică. Eu am răsturnat un personaj bine conturat până la pagina 400, l-am răsturnat ca pe un gândac. Asta am mai scris-o.

Nicolae BREBAN, *Confesiuni violente. Dialoguri cu Constantin Iftime,*
Editura DU Style, Bucureşti, 1994, pp. 178-181

— *Cred ca împărtăşiți şi dumneavoastră opțiunea finala a anchetei pentru romanul* Bunavestire. *Cum comentați însă poziția, în topul general, a celorlalte romane care vă aparțin şi care ar fi ordinea lor în preferința dvs.? Vă reamintesc că s-au reținut* Animale bolnave, În absența stăpânilor, Drumul la zid *şi* Don Juan.

— Nu m-a surprins faptul că *Bunavestire* este mai ales propusă, şi eu o consider cheia de boltă a creației mele romaneşti, pentru că am făcut în această carte un exercițiu tipologic revoluționar, cred, nu numai pentru România, fiind o noutate care vine în linia tipologică dostoievskiană. Şi, am mai spus-o de câteva ori, există această ambiguitate esențială tipologică pe care o întâlnim la Dostoievski mai ales la câteva personaje secundare, iar unul dintre cele mai tipice este Svidrigailov, din *Crimă şi pedeapsă.* Dar, cu o altă ocazie, aş

putea găsi şi mai multe exemple, aşa că, în toate marile sale personaje, există această ambiguitate dusă aproape până la extrem. Eu am dus-o până la extrem, deci în primele 400 de pagini am arătat un personaj, să zicem, „negativ”, un personaj în tuşă vitriolantă, iar în partea a doua l-am repus pe picioare, îngroşându-i o dimensiune charismatică, tutelantă, o dimensiune nouă, care a vexat şi va mai vexa pe mulţi. De aceea *Bunavestire* mi se pare, cum spuneam, cheia de boltă a construcţiei mele romaneşti. Este un roman pentru care am suferit foarte mult, romanul a avut şi un mare succes invers, a fost atacat de conducerea politică a României, toate revistele şi ziarele politice, foarte mulţi colegi de-ai mei au atacat romanul, şi poate, cândva, într-un moment de plictiseală, am să le enumăr pe aceste sârguincioase slugi ale momentului. Şi am să spun atunci că cei care m-au atacat, revistele *Tribuna, Luceafărul, Contemporanul* etc., criticii care au scris acolo, printre care critici buni, n-au făcut-o numai din obedienţă servilă faţă de partid, dar şi pentru că îi contraria acest fenomen tipologic pe care l-am propus eu. De altfel, au fost şi oameni care n-au scris, ca să nu se solidarizeze cu atacul partidului. Ţin minte că Paul Georgescu îmi spunea la telefon că ar fi vrut să atace cartea, dar nu pentru că i se cerea de la partid.

Eu ţin, în primul rând, la *În absenţa stăpânilor,* pentru că este prima mea carte în care am atins tragicul, în accepţia lui Hegel. Şi-apoi, *Drumul la zid,* o carte dificilă însă pentru gustul lectorului român format la şcoala naturalistă de roman, o carte care, spre norocul meu, a apărut în dictatură, pentru că s-a citit. Dacă ar fi apărut acum, dovadă *Amfitrion,* probabil s-ar fi citit mult mai puţin. De altfel, acesta a fost norocul nostru, al scriitorilor, sub dictatură, norocul, ca o insulă între aceste mizerii şi umilinţe şi frustrări, norocul de a fi avut un public larg, care să ne fi citit cu nesaţ. Acum câţiva ani, la Cluj şi la Bistriţa, au venit la mine profesori tineri şi mi-au spus că *Drumul la zid* a fost o oază în studenţia lor, că l-au citit cu lăcomie intelectuală. Deci, *În absenţa stăpânilor*

şi *Drumul la zid* ar fi preferatele mele, după *Bunavestire,* şi ciclul donjuanesc, în care sunt cinci titluri: *Don Juan, Pândă şi seducţie* şi cele trei volume din *Amfitrion. Bunavestire,* pe care am iubit-o foarte mult, pentru că am suferit pentru ea, aşa cum noi iubim copiii pentru care suferim, acum, în gustul meu, în atenţia mea emotivă, îmi place numai.

Dora PAVEL, „O anchetă foarte interesantă. Interviu cu Nicolae Breban" (fragment),
în *Observator cultural,* nr. 54, 6-12 martie 2001; idem, *Armele seducţiei. Dialoguri*, Casa Cărţii de Ştiinţă,
Cluj-Napoca, 2007, pp. 127-128

Referințe critice

Un roman excepţional este *Bunavestire* a lui Nicolae Breban: dens, de mari viziuni satirice, scris cu vervă, sarcastic, grotesc, stilistic inepuizabil şi original. Se precizează în el şi o „ruptură” de tradiția prozei noastre psihologice sau naturaliste: păstrându-se aparențele de subiect, decor, descriere, analiză, totul este întors pe dos ca o mănuşă. Din bogăția observației realiste, din dramă şi melodramă, creşte buruiana unui simbolism luxuriant şi neliniştitor. Acțiunea, personajele, tema şi limbajul se află permanent în două planuri suprapuse: în cel dintâi, imediat descifrabil, ni se povesteşte aventura provincială a unui tânăr mic-burghez („un semidoct distins, un semidoct necesar, cu o voință remarcabilă”), pe care cititorul naiv se simte tentat s-o ia ca atare, deşi înțelesul ei, cu siguranță, îi scapă; în al doilea plan, această aventură devine incredibilă, colosală, este transformată caricatural, împreună cu decorul din care face parte, parodiată de autor, care nu numai că aşază între el şi personaje o distanță batjocoritoare, dar măreşte toate dimensiunile până la halucinație.

Nicolae MANOLESCU, *„Bunavestire”*,
în *România literara,* nr. 24, 16 iunie 1977

Dacă prozatorul se joacă în romanul său de-a literatura de consum, nu înseamnă că nu o practică, să recunoaştem, cu iscusință. Ea aparține, desigur, provinciei literare, căci există o provincie literară, aşa cum există o provincie spirituală. *Bunavestire* este deci o carte a provinciei, o carte ce se contestă pe sine, pe măsură ce îşi desfăşoară multipla, haotica, violenta ei argumentație, începând ironic, continuând sarcastic în portretele insului mediocru, cartea îl descoperă pe acesta, pe provincialul absolut înzestrat cu har, conform celebrei: *fericiți cei săraci cu duhul.* Dintr-un anumit punct de vedere, *Bunavestire poate* fi considerat un *antiroman:* o meditație asupra formelor degradate ale existenței. Stilul este, desigur, exclamativ. Legile romanului, ale narațiunii sunt cu plăcere luate peste picior. Undeva scriitorul teoretizează, pe acelaşi ton pătimaş ce caracterizează întreg romanul, insuficiența relației cauzale: înscăunarea aleatoricului la rang de lege (ironică lege, desigur) caracterizează această operă epică amplă, brutală, propunându-şi şi reuşind desigur să şocheze [...]. Dacă provincia reprezintă copia degradată a lumii ideilor, *Bunavestire* e un pamflet scris în numele fanatismului purității.

Cornel UNGUREANU, „*Bunavestire*”,
în *Orizont*, nr. 26, 30 iunie 1977

Această trecere din planul real în planul simbolic defineşte personajul, apropiindu-l, miraculos, de „cavalerul tristei figuri”. Grobei refuză demnitatea de „lider” al provinciei, el se face cavalerul iluziei, exeget absurd al arhivei lui Farca, pe care o fereşte de atingerea simțului practic. În felul lui, şi Grobei e un vânător de himere, un „idealist”, exemplar tot mai greu de găsit într-o lume ce pune preț pe bunuri palpabile. Amestecându-se în planul ficțiunii, autorul îşi salută „creațiunea” – păpuşa de lemn, vopsită strident, ca de bâlci – „cu simpatie”. Înțelegem acum, la sfârşitul romanului, ce îl

determină pe Grobei să refuze grațiile frumoasei Lelia: ea este, ca şi Dulcineea, *o himeră.* Eroul nu o atinge ca să nu o destrame.

Val CONDURACHE, „*Bunavestire*"
în *Convorbiri literare*, nr. 7, iulie 1977; idem, „Epopeea provinciei", în *Portret al criticului în tinerețe*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1984, pp. 26-30

Cărțile lui Nicolae Breban sunt însă înainte de toate romane politice, abordând probleme esențiale ale deceniilor cinci şi şase, înregistrând entuziasmul sincer şi naivitățile epocii, efortul constructiv şi apetiturile carieriste, dogmatismul şi sfidarea, refuzul şi capacitatea de adaptare. Dificultatea lor începe pentru cititor în momentul în care îşi dă seama că prozatorul ocoleşte experiențe epice mai vechi şi mai noi, că abandonează generalul şi privirea de sus, instituind un fel de anatomie a particularului, de psihologie a individualului, în care se amestecă viziuni paradiziace şi infernul personal, indiferență şi o epuizantă atracție fizică. [...]

Temele romanelor lui Nicolae Breban ar fi în cele din urmă două: adevărul şi inteligența. Însă nu adevărul în fața martorilor, ci acela al vulturului care vede şi simte abisul; un adevăr care trebuie mereu exersat, gândit şi cultivat (fiecare suportă atât cât îndrăzneşte); un adevăr care înseamnă nu atât a fi liber, cât a simți nevoia să fii liber. Se naşte de aici, evident, ideea de singurătate opusă umilinței, ascetismului şi laşității; o cultivare a interiorității, un cinism al autoanalizei („Cine poate râde de el însuşi e un om puternic"), iar, după Nietzsche, o cultivare a lui a fost (parabola lui Lazăr) cu intenții de moralizare a prezentului.

Practic, nici Minda nu renunță la trecutul său (Pitina), nici Grobei la biografia sa. Numai că acest trecut (ca prezent) e vis, obsesie, stare ideală, „tipar senin şi atotştiutor, aprioric, desfidând experiența şi memoria, devenirea, istoricitatea, desfidând chiar epicul, succesiunea, coerența". Etern,

cristalin, fix, timpul a devenit un simplu semn; autorul caută indicii (funcții) de individualizare: vârsta, cultura, istoria. […]

În cele mai multe pagini, norma valorii *Buneivestiri* stă în preocuparea de a evita eroarea, înfruntând laşitatea; de a supune meditației, în numele istoriei şi revoluției, probleme legate direct nu de cantitatea, ci de calitatea binelui.

Aurel SASU, „Sensul mai larg al unei metafore",
în *Steaua*, nr. 3,1978

Grobei trebuie privit în demonia sa intrinsecă: un demon meschin într-o lume lipsită de transcendență. Convertirea sa e falsă, fiind doar o altă față a negativității; lipseşte criteriul valoric al raportării. Saltul lui Grobei nu neagă un principiu, ci ilustrează absența lui. Personajul ne apare ca o degradare a tuturor valorilor, fiind însă, prin inversiune, şi semnul permanenței unui orizont al valorilor autentice. Don Quijote degradat, fără mistica speranței, Donjuan degradat, fără aparența franciscană a ceremoniei erotice, Faust provincial, fără melancolie, cu o conştiință de slugă mai întâi, apoi cu una de stăpân fără metafizica îndoielii, Grobei ascunde totuşi un personaj puternic, de tip nou: structură carnal-realistă şi arhetipal-abstractă, în acelaşi timp, exponențial la nivelul stării civile şi la nivelul ideii (şi ea degradată), într-o lume romanescă în care eroicul a decăzut la puterea parodică, iar totalitatea s-a destrămat, Grobei este întruparea unei duble degradări: nu doar o căutare degradată a valorilor într-o lume degradată (aici, lumea mentalității mic-burgheze), ci o căutare degradată a unor valori degradate şi degradante. Acesta este contextul temei *kitsch*-ului în sentimente, în comportament şi în idei din mediul social şi cultural al personajelor.

Radu G. ȚEPOSU, *„Bunavestire",*
în *Echinox*, nr. 4, aprilie 1978; idem, „Domnul cu servieta", în *Viața şi opiniile personajelor*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1983, pp. 166-172

Cititorului, la început, i se pare că ia contact cu un roman realist-naturalist. Desprinde în cel mai bun caz o nuanță de complicație şi bizar în gen Gib Mihăescu. Dar curând îşi dă seama că are de a face cu un realism înzestrat şi pecetluit de o stăruitoare aură metaromantică şi metabovarică, de o alunecare pe planuri cu vădite năzuințe soteriologice. Personajele din *Bunavestire*, oricât de aparent comune, de oricât de joasă factură psihică şi de stătute în vulgaritate, nu şovăie a se voi mântuite; ascultă indistincte glasuri nepământeşti; simt ce nu-i în jur; cheamă ce stă dincolo de gândirea lor ferecată în datele imediate ale unor conştiințe orbecăitoare în clarobscurul imanenței. Din fondul de mahmureală, plictis, frivolitate, toți aceşti ratați, toată această burtăverzime (aşa-i califică autorul însuşi în postfața sa), toate aceste ectoplasme par a scânci, de nu şi a țipa, străduindu-se să scape din acea magmă de la Flaubert încoace denumită „mic-burgheză”. În *Bunavestire*, burtăverzimea s-ar zice că aude în juru-i – vremelnic, vai – fâlfâiri de aripi îngereşti. Aspirația către depăşirea concretului şi banalului se menține şi în partea a doua a cărții, bine deosebită de prima. Aici e vorba de o ciudată organizație de tip Nikolai Stavroghin – Piotr Verhovenski, de tip „prinț Harry”. Nevoia de credință, venerație (idolatrizare) şi devotament se manifestă pentru Mihi Farca şi Traian-Liviu Grobei, succedanee prea puțin glorioase ale figurilor centrale din marile religii. Persistă, cu toate acestea, şi acum o tendință – neclară, obscură – spre înnoire, o dorință de evadare din lumea interesului şi din sfera strict individualistă, o sete a dăruirii – deşi destul de parodistică, nu altfel, dacă privim lucrurile mai larg şi mai atent, decât în *Demonii*. Din materialitate, în *Bunavestire,* ce se alege? Şi pe aceasta, până la urmă, nepricepuții aspiranți la descătuşare o trivializează, o spulberă, o caricaturizează. Din firimituri şi frânturi (era să spun din *bribe,* în stil brebanesc), din rămăşițe ale actului

gratuit, ale voinței de putere şi ale trufiei demonice stavroghiniene, Mihi Farca făureşte o soteriologie maniheistă – amestec de Nietzsche, Gide şi Alfred Adler –, inversă, întemeiată nu pe dragoste, ci pe dispreț, strategie şi sete de stăpânire. Adică, ce? O contrafacere a scenariului care în cursul romanului însoțeşte – concomitent – relatarea acțiunii, scenariu abundent amintit şi citat de-a dreptul din text.

N. STEINHARDT, „*Bunavestire* de Nicolae Breban ori sordidul semitransfigurat”,
în *Incertitudini literare,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, pp. 363-364

Deşi nu există nicio îndoială că autorul *Buneivestiri* şi-a „fracturat” deliberat protagonistul, dintr-o rațiune polemică, reproşul cel mai stăruitor care i s-a adus a fost că, încălcând verosimilitatea (psihologică, socială), creează în Grobei un personaj neplauzibil. Primele patru sute de pagini ale romanului au fost acceptate ca un bun roman de moravuri; ultimele două sute au fost considerate o eroare. Un răspuns există însă chiar în roman. [...] Subminări ale coerenței realiste pot fi remarcate din primele capitole, aşa încât renunțarea seducătorului la opera ambiției sale nu este pe de-a-ntregul o surpriză şi nici transformarea modestului merceolog în conservatorul şi apostolul unei veritabile religii a puterii (pe care o schițează scrisorile omului din fotografie, Farca, unchiul Leliei, mort cu zece ani mai devreme), în liderul apreciat şi recunoscut al unei bizare organizații întemeiate de prietenii defunctului ofițer [...]. A continua să-l privim pe Grobei ca pe un personaj „rupt”, inconsecvent, artificial, din cauza pretinsei nepriceperi a romancierului, înseamnă a-l judeca în afara principiului estetic în funcție de care a fost gândit.

Nicolae MANOLESCU, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc,* vol. III,
Editura Minerva, Bucureşti, 1983, pp. 201-209

Scriitorul încearcă o analiză aprofundată a rădăcinilor subiective ale *puterii,* la individul care o suferă şi la cel care o exercită. Conform viziunii sale, mecanismul prin care puterea devine din realitate subiectivă realitate socială e conținut în însăşi subiectivitatea kitsch. E suficient ca un om-kitsch să creeze un mit, pentru ca alți oameni-kitsch să-l înalțe instantaneu pe soclul acestui mit, transformându-l în idol. Prin devoțiunea sa, Grobei conferă micului ofițer ratat, Farca, dimensiunile unui mit şi „moştenirii" lui statutul de doctrină; pe baza aceleiaşi devoțiuni, alții (cei care nu aşteptau decât să li se ofere un mit în care să creadă) îl transformă pe insignifiantul merceolog într-un apostol al noii credințe. Bunavestire e, în mitul biblic, nu numai vestirea Fecioarei prin înger că va purta în trupul ei pe fiul omului, ci chiar transformarea, prin această revelație, a unei femei oarecare în Madona şi a unui prunc oarecare în Messia.

Anton COSMA, *Romanul românesc contemporan. 1945-1985. 1. Realismul,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1988, pp. 227-229

Romanul trimite la Evanghelii prin titlu şi prin citatele din *Evanghelia după Matei,* subliniind, în acest fel, viitorul avatar al lui Grobei. Mai mult, intenția autorului pare aceea de a oferi o paralelă legendei lui Iisus. Într-o încercare – poate exagerată – de identificare, Farca, creatorul „învățăturii", în jurul operei căruia ia naştere viitorul „cult", este, nu încape îndoială, Iisus. Problema cea mai dificilă este aceea a plasării lui Grobei într-un plan paralel „triunghiului" Ioan Botezătorul – Iisus – apostoli. Grobei nu are „încetineala" apostolilor, care şi după convertire (vezi Toma şi chiar Petru) poartă urmele unei neîncrederi duse până la nepăsare (vezi Muntele Măslinilor); mai mult, numai deasupra lui se mistuie lumina Buneivestiri. Atitudinea pe care o au față de el şi de destinul

lui celelalte personaje e de supunere şi de respect. Grobei n-are nimic epigonic, el se apropie de învăţătura lui Farca plin de admiraţie, dar şi cu un sentiment de egalitate.

Florin SICOIE, „*Bunavestire* sau naşterea mitului”,
în *Apostrof,* nr. 12, decembrie 1991

Nemulţumit – pe drept cuvânt – de receptarea tentativei sale de către comentatori, romancierul a schiţat în câteva interviuri el însuşi o pistă explicativă ce nu anulează tentativa noastră, ci mai curând o completează cu o nouă perspectivă. Conform declaraţiilor la care trimitem, limba, frazarea, stilul *Buneivestiri* conduc înspre ultimele sale consecinţe încercarea – inaugurată încă de la prima carte brebaniană, *Francisca* – de a forja un instrument de expresie apt de toate nuanţele solicitate de tipul romanesc cultivat. Ne referim expres la ceea ce Nicolae Breban obişnuieşte să numească „romanul problematic”, romanul interogativ, interesat de profunzimile conştiinţei abisale ale sufletului; roman cu o densă încărcătură metafizică, scăpat de lestul frescei sociale şi de moravuri în folosul recuperării esenţei profunde a umanului. […] Or, stilul acesta, şi gâfâit, şi gâlgâitor, se adecvează ca o mănuşă interogaţiilor autorului, aducându-le viguros în prim-plan într-o manieră neconvenţională. Pe de altă parte, aşa cum, în general, romanele lui Breban nu se mulţumesc să spună ceva ci, în plus, şi trimit spre altceva, tot astfel stilul *Buneivestiri,* cu sarcasmul şi autoironiile sale, cu bruiajele neaşteptate ale discursului prin înserarea unor provocări directe ale cititorului, cu toate tehnicile acestea ale, iarăşi, raportării ironice la o tradiţie literară asumată când mimetic, când prin rejectare, ei bine, stilul *Buneivestiri* are, la rândul său, *un côté métaphysique.*

Ovidiu PECICAN, „Stilul *Buneivestiri*”,
în *Tribuna,* nr. 5,3-9 februarie 1994

În *Bunavestire*, romancierul e deja stăpân definitiv pe un tip de narațiune a pulsiunilor, cu efecte nu doar stilistice. Deşi energiile pot fi reținute, nimic nu e decis, stabil, totul năvăleşte imprevizibil în jocul acuplării şi decuplării cuvintelor. Totul, de la context la text, e insolit, original, absurd, excepțional, „maladiv”. Vocile romanului se-ntâlnesc într-un fluviu discursiv hibrid, plural, defulatoriu. [...] Căutând fețele ascunse ale umanului, această literatură poate lăsa impresia înşelătoare că trădează omul. Ea poate fi privită cu suspiciune şi pentru motivul că încearcă să exprime ceea ce mult mai mult se lasă vorbit decât trăit, sinceritatea. [...] Mai mult decât Dumnezeu, omul însuşi şi-a luat fața de la om, dorind cu voluptate, mai mult amuzată decât tulburătoare, să fie părăsit. Nu totul e încă permis. Dar totul e posibil. „Dumnezeule, umanitatea, umanitatea noastră, cât a mai rămas, unde s-ar ascunde...?!”. Decelăm aici o ontologie a crizei, a absenței şi a suspiciunii radicale.

Marian Victor BUCIU, *Breban. Eseu despre stratagemele supraviețuirii narative*, Editura Sitech, Craiova, 1996, pp. 104-105

Grobei poate fi considerat capul de serie al unui întreg şir de apariții epice – Rogulski, Castor Ionescu, Marchievici ş.a. –, „sclavi ai ideii”, care, deşi prin datele lor exterioare ne apar mediocri, dau dovadă de ceea ce, cu un termen neocartezian al lui Thomas Nagel, am putea numi „ambiție pentru transcendență”. Aceşti aparent falşi intelectuali sau simpli marginali social sunt posedați, fiecare, de câte o idee, de ordin erotic, existențial sau metafizic. [...] Părând a calchia subiacent principiul biblic – aplicabil nu doar profeților timpurii cu revelații mistice majore, ci oricărui credincios de rând al vremurilor nou-testamentare –, potrivit căruia înțelepții lumii sunt nişte nebuni în fața lui Dumnezeu, şi

invers, Nicolae Breban dejoacă prejudecata că sensul locuieşte doar în corpurile perfecte, frumoase, armonice. Mediocrul-iluminat, insul socialmente mărunt şi neînsemnat, dar posedat de idee, ne obligă să acceptăm că, în cele din urmă, capacitatea acestor personaje de a căuta un sens se identifică cu sensul însuşi. Prin antiteza făţişă a tipologiilor, reprezentate de cele două personaje – Mişu Cârstea şi Traian Liviu Grobei –, biografia este confruntată epic cu ideologia. […] Dacă, în urma unei meteorice prezențe în lumea „idolilor", Mişu Cârstea sfârşeşte în anonimat, în serie, Grobei, dimpotrivă, decolează greoi din magma mediocrității pentru a intra definitiv în legendă. În timp ce unul se efasează, celălalt se fixează în efigie.

Liviu MALIȚA, *Nicolae Breban,*
Editura Aula, Braşov, 2001, pp. 41-42

Dar un creator al unui astfel de *mit inversat* este şi genialul „impostor" de tip Farca, acest Christ „politic" care propovăduieşte, în locul iubirii creştineşti, puterea asupra oamenilor vii. Farsa puterii vine sa compenseze, de fapt, nevoia de mit viu a umanității. Jucând în propriul fals scenariu mitic, Farca este reprezentativ, la fel ca Rogulski, Krinitzki sau K., pentru vocația actoricească, de nobil „farsor", pe care se pare că o deține inevitabil orice maestru ori pedagog spiritual. […] Centrat în jurul unui mit-farsă, romanul lui Nicolae Breban devine un spectacol narcisiac, naratorul-actor neezitând să se proiecteze în propriul personaj, fără a se identifica însă cu el. Iar proiecția sa este una ambivalentă. Prin oracularul „Grobei e est moi", autorul îşi dezvăluie mai întâi masochismul psihologic şi artistic, asumându-şi curajul de a se autoexila temporar în efigia primului Grobei, mic-burghezul merceolog din Banat, prototip al umanității kitsch. Dar Grobei mai este, la fel ca Farca, maestrul spiritual, genialul „farsor", profetul unui nou mit, cel

al politicului. Prin acest „al doilea” Grobei, conştiinţa artistică brebaniană, obsedată de „utopia praxisului”, îşi fixează ca reper ideal pe cel de scriitor-profet al propriei doctrine antropologice (şi literare, fapt evident atât în interviurile acordate de autorul *Buneivestiri,* cât şi în paginile sale de metaroman). Aşa se face că, în proza brebaniană, psihanaliza şi hermeneutica existenţială devin, firesc, gesturi de prozelitism.

Laura PAVEL, *Antimemoriile lui Grobei. Eseu monografic despre opera lui Nicolae Breban,*
ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Fundaţiei Culturale Ideea Europeană, Bucureşti, 2004, p. 123

Romanele lui Nicolae Breban au într-adevăr, ca un *leitmotiv* şi până la urmă ca o obsesie, relaţia învingător-învins. Din punctul de vedere al scriitorului, acolo unde există mai mult decât un om există întotdeauna o luptă pentru supremaţie. Personajul pe care el îl preferă, îl glorifică şi îl monografiază uneori ca pe un *alter-ego,* iar alteori ca pe un model de neatins, este *supraomul,* omul făcut să învingă. Sugestia vine fără-ndoială din Nietzsche, citit de Nicolae Breban cu o admiraţie de autodidact, dar ea „face atingere” cu sugestii oferite de civilizaţia celei de-a doua jumătăţi a secolului XX: *dictatorul* rezultat din metamorfoza nesupravegheată a unui ins mediocru, *conducătorul de sectă religioasă,* urmat necondiţionat de adepţi, *individul cu însuşiri paranormale,* ficţiune a mass-media şi chiar *superman*-ul, personajul-kitsch din filmele americane. În fiecare roman există câte un asemenea erou, instalat într-o poziţie dominantă, ca o statuie într-o piaţă publică. […]

Chiar dacă preferinţa lui Nicolae Breban se îndreaptă spre învingători, şi învinşii din romanele lui prezintă interes. Romancierul nu expediază descrierea acestora, ci, dimpotrivă, o prelungeşte, cu o insistenţă necruţătoare, uneori chiar mai

mult decât suportă cititorul. Se ştie că micile animale de câmp sunt văzute foarte clar de vulturul din văzduh, care are o dotare specială pentru identificarea prăzii. În raza unei asemenea priviri pătrunzătoare, dătătoare de fiori, intră în personajele insignifiante din proza lui Nicolae Breban. Până la urmă, într-un fel sau altul, *toate* fiinţele omeneşti – sănătoase sau maladive, energice sau limfatice, dominatoare sau supuse – din romanele lui sunt tratate cu o maximă atenţie. În timp ce mediul înconjurător sau cerul înstelat îl lasă aproape indiferent pe scriitor, oamenii exercită asupra lui o atracţie irezistibilă.

În legătură cu opera lui, s-ar putea vorbi de o exclusivitate a omenescului.

Alex. ŞTEFĂNESCU, *Istoria literaturii române contemporane 1941-2000,* Editura Maşina de Scris, Bucureşti, 2005, pp. 533-534

Un personaj mult mai complex, cumulând, deopotrivă, calităţi de la cele două modele amintite, este Grobei din *Bunavestire,* pe Corso-ul staţiunii de odihnă, acesta se înscrie în masa informă a „plebeilor”, a oamenilor incompleţi, pe care o desparte o „infimă linie, aproape abstractă, de oţel” de categoria „aristocraţilor”, a celor puternici şi eficace în planul relaţiilor sociale, Grobei nu este aici un perfect „plebeu” întrucât, iată, portretul său diferenţiat în informul masei „celor mici” (tot atât cât se individualizează Emil Codrescu în peisajul Bältăţeştilor din romanul *Adela* al lui Ibrăileanu şi, în aceeaşi măsură, preferinţa pentru *Lelia,* a cărei ţinută „retro” o apropie de Adela) compune un model „de graniţă”, în ale cărui linii străluceşte „micul nonconformism” al provincialului. Mai mult decât atât, în pofida unei profesiuni de credinţă exprimată şovăitor („Eu, de exemplu, *m-am* născut, simt tulbure asta, să fiu slugă”, declară el într-o scrisoare trimisă Leliei), Grobei stăpâneşte (la fel ca Rogulski) spaţiul *textului*; sluga „din viaţă” şi stăpânul „din text” sunt

cei doi oameni diferiți care „locuiesc” în Grobei din Caransebeş. Dacă stângăciile din „realitate” corespund ingenuității personajului feminin, destinderea şi, mai cu seamă, ironia din scrisori sunt elemente ale altui portret-robot, acela al lui Rogulski. [...] învingându-se pe sine, pe cel din „realitate” cu ajutorul celui din „oglindă”, Grobei trece hotarul provinciei, al umilinței, adică, devenind un tip „interesant”, cu reale (şi împlinite) şanse literare. Esențială *pentru* definirea modelului său uman şi, implicit, literar este relația lui Grobei cu textul, povestea scrisă sau vorbită determinând în chip decisiv profilul protagonistului din *Bunavestire*, la fel cum se va întâmpla şi în *Don Juan*; textul este modul de *provocare* a existenței personajelor: scrisoarea lui Grobei este „substanța halucinatorie” din care se volatilizează visul Leliei şi, tot astfel, destinul protagonistului romanului este efectul poveştii lui Mihi-bàcsi, brodată în jurul legendei şi al fotografiei din altă epocă. Mihi-bàcsi, posibilul (aparentul) ratat şi Grobei, *reversul* eşecului său – iată cele două elemente în jurul cărora se organizează materia romanului; modelul (fotografia), descoperit în albumul familiei Crăiniceanu, personajul-catalizator (Vanina) şi lecturile despre Ignațiu de Loyola cristalizează noul destin al lui Grobei, sluga care devenise pentru un *moment* „stăpân” şi care se întoarce la prima sa condiție, acceptând „minciuna” unei legende şi masca unui chip scos dintr-o fotografie prăfuită: astfel, Grobei este un produs cultural al unor texte (de reconstituire istorică şi de colportaj), această nouă matcă a existenței permițându-i accesul la mecanismul politicului, clipă în care Grobei se desprinde de „umilința” provinciei. Protagonistul nu continuă, însă, „opera” lui Mihi-bàcsi, ci încearcă să-i desăvârşească figura rămasă incompletă, exprimând atotputernicia legendei, a textului, *nevoia de mit* a celorlalți care nu pot ieşi din limitele personalității lor, refuzând sacrificiul pe care îl face Grobei: acest sacrificiu, al renunțării la o condiție existențială pentru a prelua o alta,

este semnul ultim al forței „celui mic”; preluând o legendă, Grobei devine el însuşi un mit.

Ioan HOLBAN, „Cărțile «vechi» ale lui Nicolae Breban” (I),
în *Convorbiri literare*, nr. 7, iulie 2006

Unul dintre cele mai izbutite romane ale lui Nicolae Breban, *Bunavestire* reprezintă în activitatea prozatorului un capăt de drum, un final de ciclu. Cărțile care au urmat fie că erau doar nişte „aşchii” din trunchiul mare al romanului anterior, fie că au încercat să deschidă un nou orizont epic, diferit întru câtva de cel cunoscut până acum. [...] Personajul principal, Traian Liviu Grobei, reprezintă figura cuceritorului, dar a unui cuceritor ciudat, care cucereşte slujind şi chiar umilindu-se. [...] Într-o seară obişnuită, petrecută cu familia logodnicei, Grobei suferă marea lui metamorfoză, are intuiția destinului său, ascultând amintiri despre Farca şi privindu-i pozele. Chipul măruntului funcționar se transfigurează, înțepeneşte, trece printr-o moarte simbolică, pentru a reînvia cu o altă identitate: aceea de creator al partidei Mihai Farca. Obiecția ce s-a adus romanului încă de la apariție a fost că metamorfoza lui Grobei este forțată, încalcă logica devenirii personajului, nu este pregătită de nimic. La o lectură atentă, se vede însă că al doilea Grobei, cel ce va deveni profetul unei noi credințe, stă ascuns în primul Grobei, cuceritorul Leliei şi al provinciei. Structura personajului este oximoronică şi aminteşte întru câtva de eroii romanelor lui Thomas Mann. În partea a doua, *Bunavestire* devine un roman politic, în sensul pe care Nicolae Breban îl acordă acestui termen. Pornind de la ideea că există două nivele ale politicului – unul de suprafață, ilustrat de proza sud-americană, dar şi de cea română, şi unul de adâncime –, autorul şi-a propus să descrie structura fixă a politicului, mitul contemporan al omului politic.

Gheorghe PERIAN, „Nicolae Breban”,

în *Dicționar analitic de opere literare românești*, A-M, ediție definitivă, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, pp. 94-96

Ambiguitatea se realizează prin manevrarea unor tehnici narative complexe, de o varietate excesivă. Radiografia provinciei apelează mai ales la particularități ale limbajului – enorm, dereglat, patetic, convențional. Parodia e excepțională, reuşind să semene uimitor cu realitatea. Colocviile cu cititorul ale prozatorului, „semnele de circulație" pe care i le oferă sunt tot atâtea accepțiuni ale romanului, ale literaturii din perspectiva unui împătimit într-ale scrisului. Cu umor amar („un bun romancier îşi salută totdeauna primul personajele"), plusând („orice roman autentic e un roman polițist") ori inhalând cu satisfacție forța pe care o degajă propria literatură [...], Nicolae Breban schimbă mereu unghiul de vedere, îşi exercită suveranitatea în mişcări surprinzătoare ale epicului, ca în clipa imediat următoare să pară copleşit de propriul joc. Autocenzura permanentă, neîntrerupta conştiență a textului de rostirea sa, dependența şi autonomia textului, simultane şi paradoxal totale, sunt exersate cu neobosită pasiune în *Bunavestire* şi *Don Juan.* O „polimorfoză" urmărind să „iluzioneze realul" în roman. Grobei, anti-eroul, păpuşa de lemn, nu-şi dezamăgeşte creatorul. Personalitate demolată, provocată şi urmărită ca în proza rusă, animal bolnav, deci om al secolului indiferenței, mizând pe limbaj ca unic refugiu şi unic surogat al libertății („putem face totul vorbind"), Grobei este un Personaj şi, deci, un Erou. [...] Mulțimea detaliilor de „topică" socială îşi pierd însemnătatea prin însăşi aglomerarea lor. „Demodata analiză sufletească sau psihologică eludată [...], locul ei este suplinit în proza lui Breban de o epuizare a aparențelor ca-ntr-o scenă turnantă mereu cu sforăria din dos îndreptată spre public. Demascarea permanentă a convențiilor, literare şi existențiale în egală măsură, sondează mai adânc şi mai eficient „animalul bolnav". „Zgomotul lingvistic" al existenței este interceptat cu

o luciditate zeflemitoare şi tragică în acelaşi timp. „O grămadă de piruete verbale, paradoxuri”, într-o proză neliniştită exploatându-şi propriile limite. Dacă ar fi să fac o statistică pe vocabularul cărților sale, cred că primele locuri la frecvență l-ar ocupa *a spune/a vorbi* şi *a înțelege*, veritabile cuvinte-marcă. Nicolae Breban ilustrează perfect ipoteza lui Ortega y Gasset cum că limbile au apărut pe lume fiindcă omul e „animalul care a avut anormal de multe de spus”, neajungându-i abecedarul comunicării legate de simpla supraviețuire. Este, adică, *Dicentul* prin excelență. Plăcerea de a spune pentru a înțelege (în cele din urmă) e mai mare decât bucuria de a descoperi vreo fărâmă de sens. Există o veritabilă magie a rostirii în cărțile sale, înrudită cu descântecul, de unde şi importanța acordată constant vocii.

Irina PETRAŞ, *Literatură română contemporană. O panoramă*,
Editura Ideea Europeană, Bucureşti, 2008, p. 221-224

În peisajul literaturii române, cu numeroși scriitori de nișă, atenți, prea atenți la mișcările imprevizibile ale modei și la cerințele pieței, preocupați doar de efectul imediat al cărților lor, Nicolae Breban e o prezență stingheritoare. El se arată a fi un călăreț singuratic cu ochii ațintiți la himera marii literaturi.
Breban aparține speciei rarisime a celor care înfruntă, transfigurați de o nobilă sminteală, ridicolul și neîncrederea, în numele unui ideal artistic inconfundabil: acela de a pătrunde în tărâmul necunoscut al ființei.

EUGEN NEGRICI

Află mai mult pe:
www.jurnalul.ro
ISBN 978-606-588-136-5

JURNALUL NAȚIONAL
Curtea veche

[1] *CUVÂNTUL TOVARĂŞULUI TITUS POPOVICI LA PLENARA DIN 28–29 IUNIE [1977] A CC AL PCR* - fragmente *(n. red.)*

„...Una dintre problemele fundamentale ale acestei epoci frământate, în care oamenii sunt formați, modelați, influențați de multitudinea mijloacelor de informare, folosite ca orice suprastructură în interesul clasei care se află la putere, este raportul dintre autoritate şi libertate. Autoritate care să nu se transforme în dictatură, libertate care să nu devină anarhie. Şi poate niciunde acest raport nu este mai sensibil decât în domeniul artei. Prin însăşi natura sa, creatorul îşi asumă mai multe vieți. El trebuie să înțeleagă chiar şi ceea ce condamnă. Altfel, opera sa se transformă în pamflet, îşi pierde acea obiectivitate superioară - care e a realității însăşi - specifică marilor creații, în care adevărul vieții reiese nu doar din afirmații, ci din cunoaşterea aprofundată şi multilaterală, din dialectica internă a operei de artă. [...]

De ani de zile asistăm, cu prea rare excepții, la involuția spiritului critic obiectiv, ştiințific, la înlocuirea lui cu apologetica, mai bine zis cu tămâierea abundentă, pe considerente de grup, analiza fiind absentă pentru a face loc admirației fără rezerve. Peste ani, cine va avea curiozitatea să studieze acest fenomen va putea cădea de pe scaun văzând cum unele nulități patente, în schimb asurzitor de gălăgioase, erau comparate cu marii scriitori ai universului, înainte de a dispărea în neant sau de a pleca să ne înjure la diverse oficine străine.

N-aş fi vrut să dau exemple, totuşi, unul recent mi se pare absolut necesar; a apărut romanul *Bunavestire* al lui Nicolae Breban, de care probabil unii dintre dumneavoastră îşi amintesc, deoarece printr-o greşeală, de care mă consider în parte şi eu răspunzător, el a făcut parte un timp din Comitetul Central. Vreau să fiu clar înțeles, de aceea subliniez: nu spun că această carte nu trebuia să apară, că ea trebuia ținută la index. Nu voi afirma acest lucru deosebit de grav decât despre acele producțiuni care propagă fascismul, ura şi disprețul față de om, violența animalică, pornografia. Dar modul în care acest roman a apărut constituie, după părerea mea, şi o spun deschis, cu toată răspunderea, o serioasă greşeală de ordin politic. Respins la Editura Cartea Românească (director Marin Preda), respins la Editura Eminescu (director Valeriu Rîpeanu), după nenumărate discuții în care autorul s-a dovedit refractar, încercat a fi transmis clandestin peste graniță, romanul apare brusc la Editura Junimea din Iaşi, într-un tiraj nejustificat de mare, din motive pe care le numesc deschis conjuncturale (şi care nu caracterizează politica noastră culturală), motive pe care, eventual, le pot înțelege, dar nu le pot aproba! Nu le aprob pentru că din asemenea «excepții» de la normele

obligatorii pentru toți ceilalți ce pot înțelege unii tineri scriitori grăbiți, ca orice tânăr, şi asta este normal, să se vadă tipăriți cu orice chip? Ei «înțeleg», şi am auzit pe destui afirmând-o, că, dacă faci gălăgie, dacă «devii un caz», dacă ajungi să se intereseze de tine diverse ziare străine sau posturi de radio, merge, începi să fii tratat ca o excepție şi atunci scriitori, membri sau nu ai Comitetului Central, în general cei ce susțin concepțiile şi pozițiile partidului în artă, încep să fie considerați «conformişti», «oportunişti», «învechiți», «depăşiți», iar eroii devin alde Breban şi Goma! Şi ar fi foarte de nedorit să devină şi modele! Nu putea fi această carte supusă unei discuții serioase, principiale? Nu sunt atâția scriitori investiți cu înaltă responsabilitate de a fi membri ai Comitetului Central, care puteau fi consultați, cărora să li se ceară părerea? Personal, mă îndoiesc că s-ar fi modificat concepțiile autorului de la o zi la alta, dar oricum romanul putea fi îmbunătățit, curățat de zgura de care abundă.

Bunavestire este romanul unui autor pe lângă care viața de luptă, de sacrificii, de muncă, de dăruire, chiar şi de erori a acestor decenii a trecut ca apa pe penele raței. Cartea unui autor al cărui ochi (nu lipsit de o anume acuitate) reține cu precădere urâtul, trivialul, obscurul şi josnicul, lucruri care ca boala, ca moartea, aparțin şi ele realității. Dar a reține numai asta înseamnă, cu indulgență spus, o serioasă carență a viziunii despre lume. Este cartea unui autor adept declarat al filozofiei lui Nietzsche, cu desăvârşire prost digerată, conform căreia omenirea se împarte în aleşi sortiți să fie stăpâni, deoarece se află dincolo de bine şi de rău, şi turma celor meniți să fie dominați, supuşi. O carte în care limba română este maltratată până la suferință, în care abundă scene de un erotism ieftin, la limita şi uneori dincolo de limita obscenității.

Ei bine, tovarăşi, în viața mea n-am citit apologie mai deşănțată - îmi cântăresc bine cuvintele - în care un critic - acelaşi, de altfel, care într-o antologie a poeziei a inclus cu dezinvoltură pe toți poeții legionari, în frunte cu Radu Gyr - afirma că este cea mai importantă carte de după 23 August. Nu mă miră acest lucru din partea *României literare,* care cam navighează în derivă, precum corabia lui Noe, dar mă mir de *Convorbiri literare* de la Iaşi, continuatoarea celebrului spirit al *Junimii,* care a găsit cuvinte atât de sărbătoreşti de parcă era vorba de Unirea Principatelor! Şi mă mir foarte mult că până acum nimeni, niciun critic marxist - şi avem câțiva serioşi, dar erudiția lor se exercită strălucit numai asupra lui Thomas Mann, Joyce şi Kafka – nu s-a găsit să pună acest roman în adevăratul lui context, arătându-i meritele eventuale, dar şi limitele şi confuziile mai mult decât evidente...” *(Contemporanul*, 1 iulie 1977).